

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

**ÇAĞDAŞ BALKAN TÜRK EDEBİYATLARI ÜZERİNE TÜRKİYE'DE
YAPILAN BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esengül ÖZCAN

Türk Dünyası Edebiyatları Anabilim Dalı

NİSAN

2024

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

**ÇAĞDAŞ BALKAN TÜRK EDEBİYATLARI ÜZERİNE TÜRKİYE’DE
YAPILAN BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI**

Yüksek Lisans Tezi

Esengül ÖZCAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Atıf AKGÜN

Türk Dünyası Edebiyatları Anabilim Dalı

Türk Dünyası Edebiyatları Yüksek Lisans Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “**Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası**” adlı Yüksek Lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

ESENGÜL ÖZCAN

ÖN SÖZ

Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ile olan birliği ve beraberliği uzun yıllar sürmüş, Balkan Türkleri ile aralarında çeşitli bağlar kurmuştur. Balkanlarda yaşanan siyasi gelişmelerin tarihî olaylarla birlikte eserlere aktarılması, etnik olarak çeşitli milletlerden oluşan Balkanlarda Osmanlı Türkçesinin konuşulması, etnik çeşitliliğin getirisi olan farklı din ve mezhepler arasında İslam'ın yaygınlaşması, sözlü kültür ürünlerinin ve mitolojilerin halk arasında rağbet görmesi, Osmanlı Devleti döneminde ortaya çıkan farklı edebî akımların Balkanlara da sirayet etmesi vb. gibi örnekler kültürel etkileşimin her alanda sağlandığını göstermektedir. Savaşlar ve politik olaylarla birlikte Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda toprak kaybetmesi sonucunda hem yaşanan göçlerle Türkiye'ye yerleşen Balkan Türklerinin faaliyetleri hem de Balkanlara duyulan ilgi ile bu alana yönelen bilim adamlarının ve yazar kadrolarının çalışmaları bölgelerarası iletişimi sürdürmüştür.

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada, Türkiye’de; Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Romanya, Gagauzyeri ve genel çağdaş Balkan Türk edebiyatları üzerine yapılmış bilimsel çalışmaların incelemelerine ve analitik bibliyografyasının hazırlanmasına yer verilmiştir.

Çalışma “Giriş” ve iki bölümden oluşmakta, alt başlıklar ile detaylandırılmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Balkan Türklerinin hayatında önemli değişikliklere yol açan siyasi ve tarihî olaylara değinilmiş, yaşanan gelişmeler neticesinde Balkan Türklerinin yaşadığı sosyal ve kültürel süreçler aktarılmıştır. Balkan Türklerinin basın yayın faaliyetleri, yayını yapılan edebî türler, içerikleri, yazar kadrosunun özellikleri ve yetiştikleri bölgeler hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Türkiye’de Balkan Türk edebiyatları alanında yapılan ilk bilimsel çalışmalardan bahsedilmiş, çalışmaların nasıl ve ne zaman ele alındığı incelenmiştir. Çağdaş Balkan Türk edebiyatları üzerine yapılan

Çalışmaların hız kazandığı dönemler ve nedenleri ele alınmış, incelemeye alınan çalışmaların içeriklerine dair bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümü “Türkiye’de Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Yapılan alışmalar” başlığını taşımaktadır. Başlık altında sırasıyla; Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Romanya, Gagauzyeri ve genel çağdaş Balkan Türk edebiyatları alanında yapılmış çalışmalar incelenmiştir. İncelenen her bölgenin alışmaları “Kitaplar”, “Makaleler”, “Bildiriler” ve “Tezler” başlıkları altında türlerine göre ele alınmıştır. İncelenen çalışmaların kitaplar, makaleler, bildiriler ve tezler olarak farklı türlerde gruplandırılmalarının nedenleri bulunmaktadır. Bildiri, makale ve tezler bilimsel yönü baskın, net bilinen bilimsel yayın türleridir. “Kitaplar” başlığı altında ise antoloji, monografi, derleme vb. gibi tartışmalı olan türler incelenmiştir. Örneğin bazı eserlerde sadece antolojiye değil geniş edebiyat tarihine de yer verildiği ya da edebiyat tarihi kitaplarında geniş monografilere de yer verildiği için oluşabilecek karışıklıkları önlemek adına hepsi genel bir başlık olan “Kitaplar” başlığı altında incelenmiştir. Her eserin farklı formatlarda olması ve kendi aralarında da bir birlik sağlamaması yapılan genellemeyi gerekli kılmıştır. Yapılan çalışmaların künye bilgilerine ve içeriklerine dair bilgi verilmiştir. Ayrıca kitap bölümlerinden alınan makaleler de kitabın içeriği ile bağlantılı olduğundan “Kitaplar” başlığı altında incelenmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü “Türkiye’de Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine alışan Bilim İnsanlarının Genel Özellikleri”, “Türkiye’de Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine alışan Bilim İnsanlarının Bu Alandaki Faaliyetleri”, “Türkiye’de Balkan Türk Edebiyatları Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Sivil Toplum Kuruluşları” ve “Türkiye’de Balkan Türk Edebiyatları Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Süreli Yayın Organları” şeklinde dört alt başlıktan oluşmaktadır.

“Türkiye’de Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine alışan Bilim İnsanlarının Genel Özellikleri” başlığı altında; çalışmanın devamında sıklıkla kullanılacak olan Çağdaş Balkan Türkleri edebiyatları kavramı için BTE kısaltması kullanılacaktır. Türkiye’de BTE üzerine yapılan ilk çalışmalar ve içerikleri, BTE üzerine ilk inceleme yapan araştırmacıların profilleri ve zaman içerisinde çalışma alanlarında oluşan değişiklikler, eğitim alt yapıları, bu alana yönelme nedenleri, kendilerini yetiştirdikleri

alanlar, ÇBTE dışında yöneldikleri alanlar, çalışmalarını asıl iş olarak mı yoksa yan dal olarak mı yaptıkları, Balkanlar ile irtibat kurma süreçleri, bu süreçte karşılaşılan güçlükler, araştırmacıların benzer ve farklı yönleri gibi konular üzerinde durulmuştur.

“Türkiye’de Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Çalışan Bilim İnsanlarının Bu Alandaki Faaliyetleri” başlığı altında; Türkiye’de ÇBTE alanında faaliyet gösteren araştırmacıların bilimsel çalışmalarını ağırlıklı olarak nerelerde yayımladıkları, akademik faaliyetlerde daha çok hangi alanlara yöneldikleri, daha çok hangi türlerde ve ne kadar çalışma yaptıkları, hangi türleri ön plana çıkarıp hangi türleri geri planda bıraktıkları, çalışmalarının yayımlanma aralığı, çalışmalarının ÇBTE için önemi, basın yayın faaliyetleri ya da süreli yayın organlarında ön plana çıkan çalışmaları hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

“Türkiye’de Balkan Türk Edebiyatları Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Sivil Toplum Kuruluşları” başlığı altında; Türkiye’de ÇBTE alanında etkin şekilde yer alan sivil toplum kuruluşlarının amaçlarından, misyonlarından, içeriklerinden ve faaliyetlerinden bahsedilmiştir.

“Türkiye’de Balkan Türk Edebiyatları Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Süreli Yayın Organları” başlığı altında; Türkiye’de ÇBTE alanında faaliyet gösteren süreli yayın organlarının yayın hayatına başlama süreçleri, kurucuları, misyonları ve faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Sonuç” başlığı altında, çağdaş Balkan Türkleri edebiyatlarında işlenen türler belirtilmiş, incelemeye alınan Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Romanya ve Gagauzyeri bölgelerinde gelişen edebiyatın neden farklı zamanlarda gelişim gösterdiği ele alınmıştır. Çalışma boyunca elde edilen Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Romanya, Gagauzyeri ve genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatları üzerine yayımlanmış olan kitap, makale, bildiri ve tez çalışmalarına sayıca yer verilmiş, yıllara ve bölgelere göre tür dağılımları tablolar eşliğinde detaylandırılmıştır. İncelenen çalışmaların anlatım unsurları ve edebi tetkikleri bakımından değerlendirilmelerine yer verilmiştir. Yapılan incelemelere göre kitap, makale, bildiri ve tez çalışmalarının hangi bölgelerde yoğunluk kazandığı hangi

bölgelerde geri planda kaldığı tespit edilmiştir. Çalışmaların yoğunluk kazandığı bölgeler ile ilgili belli tespitler ve çıkarımlar yapılmıştır. Çalışmanın “Kitap” başlığı altında en sık işlenen (antoloji, monografi vb.) türler belirtilmiştir. Bölgelere göre yapılan çalışmaların yıllar içerisindeki artış ve azalış durumları grafik eşliğinde verilmiştir. Özellikle Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan çalışmalar üzerinde durulmuştur. 1960 yılı itibarı ile yapılan çalışmaların hangi yıllarda ve hangi bölgelerde ağırlık kazandığı üzerinde durulmuştur. Türkiye’de ÇBTE alanında çalışan ilk araştırmacılardan bahsedilmiş, araştırmacıların çalışma alanları ve neden bu alanlara yöneldikleri üzerinde durulmuştur. İncelemeye alınan bölgeler üzerine herhangi bir bildiri ve tez çalışmasının yapılmadığı bölgeler ön plana çıkarılmış, yapılacak çalışmaların bölgeler için öneminden bahsedilmiştir. Diğer bölgeler üzerine yapılan tez çalışmaları ise yıllara göre tablolar eşliğinde değerlendirilmiştir. Bölgeler üzerine yapılan ilk tez çalışmalarının sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi ve örnek oluşturması bakımından önemi vurgulanarak ön plana çıkarılmıştır. Bu tez çalışmalarının yapılmasında öncülük eden üniversiteler ve üniversitelerin ilgili birimleri tablo eşliğinde belirtilmiştir. Balkan bölgeleri üzerine hazırlanan ilk tez çalışmalarının hangi üniversitelerde yapıldığı ön plana çıkarılmıştır. ÇBTE alanında hem Türkiye’de hem de Balkan bölgelerinde yayımlanan tez çalışmaları belirtilmiş ve bu çalışmaların alan için öneminden bahsedilmiştir. Genel olarak “Sonuç” başlığı altında yapılan çalışmanın içeriğine, kapsamına, sınırlılıklarına ve önemine dair bilgilendirme yapılmıştır.

Esengül Özcan

2024, İzmir

ÖZET

Balkan Türklerinin hayatında ciddi dönüşümlere ve köklü değişikliklere sebep olan “1877-1878 Türk-Rus Savaşı”, “Balkan Savaşları” ve “I. Dünya Savaşı” toplumun her alanına etki eden sonuçlar doğurmuştur. Yaşanılan savaşlar neticesinde Osmanlı Devleti’nin Balkanlarda toprak kaybetmesi ve bölgeden çekilmesi ile Balkanlarda yaşayan Türkler için siyasi, sosyal, kültürel, demografik, edebî vb. açılardan dengelerin değiştiği dönemler başlamıştır.

Osmanlı Devleti’nin Balkanlardan çekilmesi ile savunmasız kalan Balkan Türkleri diğer etnik gruplar tarafından farklı açılardan asimile edilmiştir. Özellikle ulusal kimlikleri ve millî benliklerinin yok edilmesi için çeşitli bastırma ve sindirme politikalarına maruz kalmış ve yaşananlar neticesinde göçe zorlanmışlardır.

Osmanlı Devleti’nin savaşlar neticesinde kaybettiği topraklarda yaşayan ve yaşanan göçlerle birlikte azınlık durumuna düşen Balkan Türkleri; eğitim, basın yayın faaliyetleri ve sosyal etkinliklerde ana dil Türkçenin kısıtlanması veya yasaklanması, din ve inanç özgürlüğü kapsamında ibadetlerini yerine getirmelerini engelleyen tutumlar, Türk ve Müslüman oldukları için sosyal ve kültürel hayattan izole edilmeleri, yaşanan baskı ve sindirme politikaları kapsamında asimilasyon ve entegrasyonlar ile göçe zorlanmaları, demografik dengenin Türkler aleyhine bozulması ve toplumsal ayrımcılığa uğramaları, yapılan etnik temizlikler ile yok edilmeleri neticesinde kendi aralarında oluşturdukları yeni yapılanmalar ile millî kültür ve benliklerini korumayı amaçlamışlardır.

Balkan Türklerinin sosyal, kültürel ve edebî hayatlarındaki hareketlenmelerde millî benliklerini ve ulusal kimliklerini koruma, toplumdaki millî bilincin uyandırılmasını sağlama, yaşanan bastırma ve sindirme politikalarına karşı halkı harekete geçirme amacı güdölmektedir. Özellikle bu alanda yapılan ilk faaliyetlerin basın yayın aracılığı ile gazete ve dergilerde ele alındığı görölmektedir. Dönem dönem devlet kontrolünde güdümlü şekilde ilerleyen basın yayın faaliyetleri, Balkan Türklerinin kendi düşünce özgürlüklerini dile getirdiği bir araç olmuştur. Edebiyata dair ilk girişimlerin de yine basın

yayın faaliyetleri aracılığı ile başladığı görülmektedir. Özellikle meydana gelen savaşlar ve sonuçlarının Balkan Türklerinin hayatına olan etkileri edebî eserler aracılığıyla sıklıkla dile getirilmiştir.

Balkan Türklerinin şair ve yazar kadrosunu oluşturan aydın kesimin çoğunun yaşanan göçlerle birlikte Türkiye'ye göçü, edebî sahada önemli bir eksikliği oluşturmuştur. Türkiye'ye göç etmeyip Balkanlarda kalan ve daha çok gazeteci ve öğretmen kimlikleri ile ön plana çıkan Balkan Türkü yazar ve şairlerin kaleme aldıkları eserlerinde; yaşanan savaşlar ve göçlerle birlikte oluşan yeni toplum düzeninde millî kimlik ve kültürlerini korumak, Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesi ile yaşanan bastırma ve sindirme politikalarına karşı gösterilen direnişler, baskı ve kıyımlar karşısında sessiz kalmamak adına adalet vurgusunu yapmak ve halkı uyandırmak, siyasi, sosyal, kültürel vb. açılardan Türklüklerinin, millî birlik ve beraberliklerinin korunması çağrısında bulunmak için Balkan Türklerine seslenmek gibi konular işlenmiştir.

Balkan Türklerinin Balkanlarda yeni ulus devletlerin kurulmasından itibaren bağlı oldukları yeni ülkelerde çağdaş edebî üretime giriştikleri bilinmektedir. Bu durum neticesinde; şiir, tiyatro, öykü, dram, araştırma-inceleme, eleştiri, deneme, roman, çeviri, uzun hikâye, mizah, fıkra, oyun yazarlığı, günce gibi farklı türler kaleme alınmıştır.

Söz konusu edebiyat birikimini ele alan akademik ve bilimsel çalışmalar da bu edebi üretimin doğal bir sonucu olarak gerçekleştirilmiştir. Bu alandaki bilimsel çalışmaların gerçekleştirildiği ülkeler arasında Türkiye ayrı bir öneme sahiptir. Balkan Türkleri üzerine yapılan çalışmalar Balkan ülkelerinde hazırlanmış ancak Türkiye'de yayımlanmıştır. Bu çalışmaların Türkiye'de yayımlanmasında; Türkiye'de baskı ve sansürün olmaması, resmi dilin Türkçe olması, yayın için maddi manevi destek verilmesi hem tarihi hem ailevi bağlar, Balkanlara olan özel ilgi vb. gibi nedenler etkili olmuş ve Türkiye'ye rağbeti arttırmıştır.

Türkiye'de çağdaş Balkan Türk edebiyatları üzerine yapılan çalışmaların 1960'lı yılların sonu ile 1970'li yılların başında yapıldığı bilinmektedir. Balkan Türklerinin Türkiye'ye göç etmeleri ile özellikle şair ve yazar kesimin yaşadıkları deneyimleri, göç süreçlerini, yeni yurtları olan Türkiye'ye uyum süreçlerini ve getirilerini Türkiye'de farklı

türlerde kaleme alınan çalışmalar aracılığı ile dile getirmişlerdir. Özellikle araştırma-inceleme ve monografi türlerinde yapılan çalışmalar ile durum daha net gözler önüne serilmiştir. Balkan Türklerinin yaşadığı sosyal, kültürel, demografik, edebî vb. tahribatların Türkiye’de kaleme alınan çalışmalar, sivil toplum kuruluşları ve süreli yayın organları ile duyurulması amaçlanmış, Balkan Türkleri arasında millî bilincin ve kültürün yaşatılması için çalışılmıştır.

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada ana tema Türkiye’de ÇBTE alanında oluşturulan bilimsel çalışmaların incelenmesi ve analitik bibliyografyasının hazırlanmasıdır. Bu amaç, Türkiye’de ÇBTE alanı üzerine hazırlanan ilk çalışmaların oluşturulma nedenleri, tarihleri, özellikleri, araştırmacıları gibi belli konuların da aydınlatılmasını gerekli kılmaktadır.

Balkan coğrafyasında yaşanan siyasi ve sosyal olaylar neticesinde dengeler değişmeye başlamış ve birçok Balkan Türkü yaşanan göçler ile birlikte Türkiye’ye göç etmiştir. Türkiye’ye yerleşen Balkan Türklerine ve yaşanan olaylara olan ilgi Rumeli üzerine olan çalışmaların sıklığını arttırmış ve devamlılığını sağlamıştır. Türkiye’de özellikle ÇBTE alanında üniversitelerin Türkoloji, Türk dili ve edebiyatı, Balkan araştırmaları vb. gibi bölümlerinde yapılan akademik çalışmalar ile alan üzerine olan ilk çalışmalar 1960’lı yılların sonları ile 1970’li yılların başlarına rastlamış ancak asıl ciddi çalışmalar 1980’li yılları bulmuştur.

Türkiye’de ÇBTE alanında çalışan araştırmacılar Türkiye’nin ilgili üniversitelerinde aldıkları eğitimler dışında MEB ve Yunus Emre Enstitüsü yoluyla Balkan bölgelerinde bulunmuş ve çeşitli üniversitelerde eğitimler vermiştir. Özellikle çalışma sahalarını yerinde görmeleri ve alan üzerine yapılan incelemeler bilimsel çalışmalara kaynaklık etmiştir.

Türkiye’de çağdaş Balkan Türk edebiyatları üzerine hazırlanan ilk çalışmaların antolojiler yoluyla yapıldığı ve bu sayede Balkan Türkleri edebiyatlarının zenginliğinin ve birikiminin gösterildiği görülmektedir. Bu antolojiler aracılığıyla ÇBTE’nin konuları, temaları, dönemleri, edebi türleri, temsilcileri vb. gibi öne çıkan özellikleri detaylı şekilde

incelenmiştir. Antolojileri takiben oluşturulan diğer çalışmalar monografi türü üzerine olmuştur. Özellikle monografi türünde hazırlanan tez çalışmaları alan için önemli bir kaynak oluşturmıştır. Türkiye’de ÇBTE alanındaki araştırmalar 1990-2000 yılları ve sonrası için makale ve bildiri alanında yoğunluk kazanmıştır. ÇBTE çeşitli yönlerden ve farklı perspektiflerden makale ve bildirilerde inceleme konusu olmuştur.

Türkiye’de ÇBTE alanında yapılan akademik çalışmalarda özellikle; Balkan Türklerinin edebiyatlarının ve kültürlerinin araştırılması, bu alanda ön plana çıkan isimlerin ve edebi süreçlerinin tanıtılması amaçlanmıştır. Türkiye’de çağdaş Balkan Türkleri ve edebiyatları ile ilgili birçok bilimsel kitap, makale, tez yayımlanmış; sempozyum ve bildiriler sunulmuştur. Bu alanda incelemeye alınan “Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada; Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Gagauzyeri ve Romanya bölgeleri üzerine yapılan bilimsel çalışmalar incelenmiştir.

ABSTRACT

The “Turkish-Russian War of 1877-1878”, “Balkan Wars” and “World War I”, which caused serious transformations and radical changes in the lives of the Balkan Turks. World War II had consequences that affected every aspect of society. As a result of the wars, the Ottoman Empire lost territory in the Balkans and withdrew from the region, causing political, social, cultural, demographic, literary, etc. Changes for the Turks living in the Balkans. Periods have begun where the balances have changed in many respects.

Balkan Turks, who were left defenseless after the Ottoman Empire withdrew from the Balkans, were assimilated by other ethnic groups from different angles. They were subjected to various suppression and intimidation policies, especially in order to destroy their national identities and national identities, and as a result of these events, they were forced to migrate.

Balkan Turks, who lived in the lands lost by the Ottoman Empire as a result of the wars and became a minority due to migration; Restriction or prohibition of the native language Turkish in education, media activities and social events, attitudes that prevent them from performing their religious duties within the scope of freedom of religion and belief, isolation from social and cultural life because they are Turkish and Muslim, assimilation and integration within the scope of oppression and intimidation policies and migration. They aimed to protect their national culture and identity with the new structures they formed among themselves as a result of their difficulties, the deterioration of the demographic balance against the Turks, their exposure to social discrimination, and their destruction through ethnic cleansing.

The movements in the social, cultural and literary lives of the Balkan Turks aim to protect their national self and national identity, to ensure the awakening of national consciousness in the society, and to mobilize the public against the policies of suppression and intimidation. It is seen that especially the first activities in this field were discussed in newspapers and magazines through the press. Press and publication activities, which were carried out under state control from time to time, became a tool through which

Balkan Turks expressed their freedom of thought. It is seen that the first attempts on literature started through press activities. Especially the wars that took place and their consequences on the lives of Balkan Turks have been frequently expressed through literary works.

The migration of most of the intellectuals who constitute the poets and writers of the Balkan Turks to Turkey has created a significant deficiency in the literary field. In the works written by Balkan Turk writers and poets who did not migrate to Turkey but stayed in the Balkans and came to the fore as journalists and teachers; To protect their national identity and culture in the new social order that emerged with the wars and migrations, to emphasize justice and to awaken the people in order not to remain silent in the face of resistance, oppression and massacres against the suppression and intimidation policies that took place after the withdrawal of the Ottoman Empire from the region, to awaken the people politically, socially, culturally, etc. Topics such as addressing the Balkan Turks to call for the protection of their Turkishness, national unity and solidarity were discussed.

It is known that Balkan Turks have engaged in contemporary literary production in the new countries to which they are affiliated since the establishment of new nation states in the Balkans. As a result of this situation, different genres such as poetry, theatre, short story, drama, research-analysis, criticism, essay, novel, translation, long story, humor, joke, playwriting and diary were written.

Academic and scientific studies dealing with the literary accumulation in question have also been carried out as a natural result of this literary production. Türkiye has a special importance among the countries where scientific studies in this field are carried out. Studies on Balkan Turks were prepared in the Balkan countries but published in Turkey. In the publication of these studies in Turkey; The absence of oppression and censorship in Turkey, the official language being Turkish, material and moral support for publication, both historical and familial ties, special interest in the Balkans, etc. Reasons such as these have been effective and increased the demand.

It is known that studies on contemporary Balkan Turkish literature in Turkey were carried out in the late 1960s and early 1970s. The experiences of the Balkan Turks,

especially the poets and writers, with their migration to Turkey, their migration processes, their adaptation to Turkey, their new homeland, and their outcomes have been expressed through works written in different genres in Turkey. The situation has been revealed more clearly, especially with studies conducted in the form of research-review and monographs. Social, cultural, demographic, literary etc. experiences of Balkan Turks. It was aimed to announce the destruction through works written in Turkey, non-governmental organizations and periodicals, and efforts were made to keep the national consciousness and culture alive among the Balkan Turks.

The main theme of the study titled “Analytical Bibliography of Scientific Studies in Turkey on Contemporary Balkan Turkish Literatures” is the examination of scientific studies in the field of CBT in Turkey and the preparation of an analytical bibliography. This aim necessitates the elucidation of certain issues such as the reasons for the creation of the first studies on the field of CBT in Turkey, their dates, characteristics and researchers.

As a result of the political and social events in the Balkan geography, the balances began to change and many Balkan Turks migrated to Turkey with the migrations. Interest in the Balkan Turks who settled in Turkey and the events that took place increased the frequency and continuity of studies on Rumelia. In Turkey, especially in the field of ÇBTE, universities offer courses in Turcology, Turkish Language and Literature, Balkan Studies, etc. The academic studies carried out in departments such as and the first studies on the field occurred in the late 1960s and early 1970s, but the real serious studies were in the 1980s.

In addition to the training they received in the relevant universities of Turkey, researchers working in the field of CBT in Turkey have been in the Balkan regions through the Ministry of National Education and Yunus Emre Institute and given training at various universities. In particular, seeing the study areas on site and the investigations made on the field have been the source of scientific studies.

It is seen that the first studies on Contemporary Balkan Turkish Literatures in Turkey were done through anthologies, thus showing the richness and accumulation of

Balkan Turkish literatures. Through these anthologies, ÇBTE's subjects, themes, periods, literary genres, representatives, etc. Its prominent features such as are examined in detail. Other works created following anthologies were on the monograph genre. Theses, especially monographs, have become an important resource for the field. Research in the field of CBT in Turkey has gained intensity in the field of articles and papers between 1990-2000 and later. CBTE has been the subject of investigation in articles and papers from various aspects and different perspectives.

In academic studies conducted in the field of CBT in Turkey, especially; It is aimed to research the literature and culture of the Balkan Turks and to introduce the prominent names and literary processes in this field. Many scientific books, articles and theses about Contemporary Balkan Turks and their literature have been published in Turkey; symposiums and papers were presented. In the study titled “Analytical Bibliography of Scientific Studies in Turkey on Contemporary Balkan Turkish Literatures” which was examined in this field; Scientific studies on the regions of Western Thrace, Bulgaria, North Macedonia, Kosovo, Gagauzia and Romania were examined.

İÇİNDEKİLER

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI.....	III
ÖN SÖZ	IV
ÖZET	VIII
ABSTRACT.....	XII
İÇİNDEKİLER	XVI
TABLolar LİSTESİ.....	XIX
KISALTMALAR.....	XXI
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	10
I.1. Çağdaş Batı Trakya Türkleri Edebiyatı	10
I.1.1. Kitaplar	10
I.1.2. Makaleler	24
I.1.3. Bildiriler	29
I.1.4. Tezler.....	34
I.2. Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı	42
I.2.1 Kitaplar	42
I.2.2. Makaleler	67
I.2.3. Bildiriler	89
I.2.4. Tezler.....	94
I.3. Çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri Edebiyatı	119
I.3.1. Kitaplar	119
I.3.2. Makaleler	129
I.3.3. Bildiriler	145
I.3.4. Tezler.....	150
I.4. Çağdaş Kosova Türkleri Edebiyatı.....	166
I.4.1. Kitaplar	166
I.4.2. Makaleler	176
I.4.3. Bildiriler	186
I.4.4. Tezler.....	188

I.5. Çağdaş Romanya Türkleri Edebiyatı	203
I.5.1. Kitaplar	203
I.5.2. Makaleler	205
I.5.3. Bildiriler	213
I.5.4. Tezler	214
I.6. Çağdaş Gagauz Türkleri Edebiyatı	216
I.6.1. Kitaplar	216
I.6.2. Makaleler	222
I.6.3. Bildiriler	227
I.6.4. Tezler	230
I.7. Genel Çağdaş Balkan Türkleri Edebiyatları	232
I.7.1. Kitaplar	232
I.7.2. Makaleler	247
I.7.3. Bildiriler	268
I.7.4. Tezler	276
II. BÖLÜM	295
II.1. Türkiye’de Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Çalışan Bilim İnsanlarının Genel Özellikleri	295
II.2. Türkiye’de Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Çalışan Bilim İnsanlarının Bu Alandaki Faaliyetleri	299
II.3. Türkiye’de Balkan Türk Edebiyatları Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Sivil Toplum Kuruluşları	317
II.3.1. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği	319
II.3.2. BULTÜRK (Bulgaristan Türkleri Kültür ve Hizmet Derneği)	319
II.3.3. Gagauz Dostluk, Kültür ve Dayanışma Derneği	321
II.3.4. BAL-GÖÇ (Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği)	321
II.3.5. BAL-TÜRK (Balkan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği)	322
II.3.6. KIBATEK (Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu)	322
II.4. Türkiye’de Balkan Türk Edebiyatları Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Süreli Yayın Organları	326
II.4.1. Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi (ABAD)	326
II.4.2. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi (BAE)	327
II.4.4. Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları (BALTED)	327
II.4.5. Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi	328

II.4.6. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi.....	329
II.4.7. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi (TDİD).....	329
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	333
KAYNAKLAR DİZİNİ.....	348
TEŞEKKÜR	387
ÖZGEÇMİŞ.....	388

TABLÖLER LİSTESİ

Şekil 1. Çağdaş Batı Trakya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı.....	40
Şekil 2. Çağdaş Batı Trakya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları	41
Şekil 3. Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı.....	116
Şekil 4. Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları	117
Şekil 5. Çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı	164
Şekil 6. Çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları	165
Şekil 7. Çağdaş Kosova Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı	201
Şekil 8. Çağdaş Kosova Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları	202
Şekil 9. Çağdaş Romanya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı.....	214
Şekil 10. Çağdaş Romanya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları	215
Şekil 11. Çağdaş Gagauz Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı	230
Şekil 12. Çağdaş Gagauz Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları	231
Şekil 13. Genel Çağdaş Balkan Türkleri Edebiyatları Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı.....	293
Şekil 14. Genel Çağdaş Balkan Türkleri Edebiyatları Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları	294
Şekil 15. Bölgelere Göre Tür Dağılımı.....	334
Şekil 16. Yıllara Göre Tür Dağılımı.....	336

Tablo 1. ÇBTE Alanında Araştırmacıların Çalışma Türleri ve Yayın Aralıkları	283
Tablo 2. Yıllara ve Bölgelere Göre Tez Çalışmaları	306
Tablo 3. ÇBTE Alanında Tez Çalışması Yaptıran Üniversiteler ve Sayıları	310

KISALTMALAR

ÇBTE	: Çağdaş Balkan Türkleri Edebiyatları
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
S.	: Sayı
ss.	: Sayfa Sayısı
Vb.	: Ve Benzeri
C.	: Cilt
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Edebiyat; toplumsal bilincin ve millî kimliğin kazanılmasında, duygu ve düşüncelerin topluma aktarılmasında, yaşanan siyasi, sosyal, kültürel, demografik vb. olayların toplumda yankı bulmasında önemli bir misyon üstlenmektedir. Bugün sosyal bir varlık olarak tanımlayabileceğimiz edebiyat, taşıdığı fikirler ile ürünü olduğu toplumun her kesimine değinerek karşılıklı etkileşime girer. Sanatçı üyesi olduğu toplumda farkındalık kazandırmak istediği düşüncelerini edebiyat aracılığı ile dile getirir. Edebiyat her topluma duygu ve düşüncelerini farklı edebi türler vasıtasıyla iletir.

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada odaklanılan; Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Gagauzyeri ve Romanya bölgelerinde yaşayan Türkler de savaşlar, göçler, baskı ve rejimler gibi farklı açılardan toplumun hafızasına kazınan olayları anlatmak ve gelecek nesillere aktarmak için edebiyata yönelmiştir. “Balkan Türkleri için dönüm noktaları olan “1877-1878 Türk-Rus Savaşı”, “Balkan Savaşları” ve “I. Dünya Savaşı”; siyasi, sosyal, kültürel, demografik ve edebî açılardan yaşanan yıkıcı etkilerin sonucu olarak edebiyata yansımıştır.”¹ Yaşanılan korku ve işkence ortamında asimile edilmeye çalışılan Balkan Türkleri; maddi manevi değerlerin deforme edilmesi, yaşanan ana dili yoksunluğu, eğitim, kültür ve sanat hayatlarındaki geri kalmışlık, baskı ve rejim kontrolünde yayımlanan basın yayın faaliyetleri, edebî çerçevede gelişim gösterebilecekleri örneklerin yokluğu ve savaşın neden olduğu göçlerle birlikte birçok darbe almıştır. Bu sebeple Balkan Türkleri edebiyatlarının en temel işlevlerinden biri siyasi gelişmeler neticesinde yaşanan bastırma ve sindirme politikalarına karşı halkı uyandırmak ve toplum bilincini oluşturmak olmuştur. Böylece Balkan Türklerinin yaşadıkları sorunların yansıtılması ve toplumsal anlamda birlik ve beraberliğin sağlanması amaçlanmıştır.

Bir sanat türü olarak edebiyat, toplumsal çerçevede birçok tür ile ortak ilişkide bulunmaktadır. Özellikle üreticisi olduğu toplumun duyuş ve düşünüş tarzını yansıtması bakımından gazete ve dergiler bu alanda ön plana çıkmaktadır. Balkan Türkleri baskıcı

¹ Yeniso, Hayriye Süleymanoğlu (1997). “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 8- Bulgaristan Türk Edebiyatı”, Ankara: Kültür Bakanlığı, s.4.

ve rejim kaynaklı tutumlar karşısında kendilerini ve yaşantılarını ifade edebilecekleri ilk vasıta olarak gazete ve dergilere yönelmiştir. Siyasi rejimin imkân verdiği şartlar kapsamında edebiyata dair ilk girişimlerinde bulunmuşlardır. Balkan Türkleri edebiyatları için dönüm noktası olan bu yayınlar bölgelere ve dönemlere göre farklılık göstermektedir. “Özellikle çağdaş edebî zeminin oluşumunu müjdeleyen; “Eylülcü Çocuk”, “Birlik”, “Pioner”, “Yeni Işık”, “Halk Gençliği”, “Turan”, “Ziya”, “Tan”, “Yeni Ziya”, “Azınlık Postası”, “Ana Sözü”, “Gagauz Sesi”, “Sabaa Yıldızı” vb. gazeteler ile “Sevinç”, “Tomurcuk”, “Yeni Hayat”, “Sesler”, “Doğru Yol”, “Çevren”, “Çığ”, “Bay”, “Renkler”, “Öğretmen” vb. dergiler içerdikleri türler ve yenilikler bakımından yeni bir devrin başlangıcını simgelemektedir.”² Siyasi yapılanmalar nedeniyle henüz kitap yayımlama olanağının olmadığı zamanlarda bu gazete ve dergiler aracılığı ile edebiyata dair ilk filizlenmeler yaşanmıştır. İçinde bulunulan siyasi şartlara ve getirilerine göre bu dergi ve gazetelerde yer verilen edebî faaliyetlerin yayımlanma sıklıkları değişmekte, dönemlere göre dergi ve gazetelerin faaliyetlerinin kısıtlandığı hatta duraklatıldığı görülmektedir. “Türlere uygulanan sindirme politikalarının azaldığı zamanlarda artış gösteren Türkçe yapıt sayısı, Türlere uygulanan dayatmaların arttığı zamanlarda ise azalmıştır.”³

Çağdaş Balkan Türk edebiyatına geçiş sürecinde halk edebiyatı ve klasik edebiyat ürünleri önemli bir yer tutmaktadır. “Şairler, yaratıcılıklarını gelenekten, geleneksel sanat ve halkın yaratıcılığından ilham almış, bağlarından ayrılmadan eski ile yeni arasında köprüler kurmaya çalışmışlardır. Halk türkülerinden ve toplumun yaşadığı geleneksel ritüellerden esinlenmişlerdir. İlerleyen süreçlerde sözlü gelenekteki şiirle modern şiir arasında başarılı bir sentez oluşturmaya başlamışlardır.”⁴ Balkan Türkleri, çağdaş edebiyata geçiş sürecinde geleneksel halk edebiyatı ve klasik edebiyat unsurlarını korumuş ve bu unsurları eserlerine yansıtmışlardır. Bu alanda köroğlu hikayeleri, aşık hikayeleri, maniler, atasözleri, masallar, destanlar, mesnevi ve hikayeler gibi örnekler verilmiştir. Balkanlarda oluşturulan eserlerin bilimi Türkiye’de yapılmıştır. “Halk

² Kösoğlu, Nevzat & Ercilasun, Ahmet Bican & İsen, Mustafa (1997). “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7-8-9-12”, Ankara: Kültür Bakanlığı.

³ Akgün, Atıf (2016). “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı (Dönemler, Temsilciler, Türler)”, Ankara: Bengü Yayınları, s.31.

⁴ Artun, Erman (2001). “Balkan Türk Edebiyatlarına Genel Bir Bakış”, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, C.VII, S.XXV.

edebiyatı alanındaki çalışmaları ile Rıza Mollov, Hayriye Süleymanoğlu Yeniso, İbrahim Tatarlı ve Salih Baklacı ön plana çıkan isimler arasındadır. Hayriye Süleymanoğlu Yeniso’nun “Güney Bulgaristan Türk Folkloru” ve “Kriçim Türklerinin Folkloru (Araştırma ve Metinler)” başlıklı çalışmaları ile Salih Baklacı’nın “Türk-Bulgar Atasözleri Paralelleri” başlıklı çalışması Balkan Türklerinin halk edebiyatı ürünlerine örnek gösterilebilir.”⁵

Balkan coğrafyasının Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Gagauzyeri ve Romanya gibi farklı bölgelerinde ikamet eden Balkan Türklerinin ortak paydalarından biri de zengin halk kültürüne ve sözlü gelenek ürünlerine sahip olmalarıdır. Bu sebeple Balkan Türklerini oluşturan her Türk topluluğunun güçlü bir folklor geleneği vardır. Balkan Türkleri edebiyatları konuşma ve metin şeklinde farklı biçimlerde gelişme göstermiş ve bu alanda yapılan ilk bilimsel çalışmalar sözlü gelenek üzerine yoğunlaşmıştır. Her topluluğun sözlü gelenekleri bakımından incelemeye alınması farklı zaman dilimlerini kapsamış olsa da bu alanda yapılan ilk çalışmaların Batılı bilim adamlarına ait olduğu ve folklor alanında uygulandığı vurgulanmaktadır. İbrahim Özkan “Bulgaristan Türklerinin Halk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışmasında, Bulgaristan Türklerinin sözlü edebiyatı üzerine öncü çalışmaların Batılı araştırmacılar aracılığıyla ele alındığını belirtmiş ve yapılan araştırmalar ile ilgili detaylı bilgiler vermiştir. Özkan’a göre, Bulgaristan Türklerinin ilk atasözleri 1856 Petko R. Slaveykov tarafından yayımlanırken bunu takiben halk edebiyatı ürünlerinden olan masallar üzerine ilk yayınlar 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yayımlanmıştır. Balkan Türkleri bulundukları coğrafyadaki sosyal ve kültürel özellikleri ile halk edebiyatı ürünlerine malzeme oluşturmuştur. Bu durum yabancı araştırmacıların bölgedeki çalışmaları ile Balkan Türklerinin ağız ve dil özelliklerinin geçen süre zarfında değişmediğinin ortaya çıkarılmasını mümkün kılmıştır. Bu alan üzerine çalışan isimlerden olan Gyula Nêmeth, Balkan Türk ağızları alanında yaptığı çalışmalar ile unutulmaya yüz tutan Vidin ağızını incelemiş, Vidin halk edebiyatının özelliklerini ve örneklerini içeren “Die Turken von Vidin, Sprache, Folklore, Religion” (Vidin Türkleri Dil-Folklor-Din) başlıklı eserini yayımlamıştır. Balkan ülkelerinden Bulgaristan’ın Kızanlık bölgesinin Türk ağızları

⁵ Yeniso, Hayriye Süleymanoğlu (1997). “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 8- Bulgaristan Türk Edebiyatı”, Ankara: Kültür Bakanlığı, s.3.

alanında araştırmalar yürüten Suzanne Kakuk, tespit ettiği halk edebiyatı ürünlerini ve özelliklerini “—Textes Turcs De Kazanlyk II” başlıklı eserinde incelemiştir. Yabancı araştırmacılar ve Türkologlar tarafından yapılan araştırmalardan sonra Türk araştırmacılar da bu alanlar üzerine çalışmaya başlamışlardır.”⁶

Balkan Türk edebiyatında ağdaş dönemin başlangıcı, net bir tarihe dayandırılmaz çünkü bu süreç farklı bölgelerde farklı etkenlerle ve farklı zaman dilimlerinde gelişmiştir. Ancak genel olarak, 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu’nun parçalanma süreciyle ilişkilendirilir.

19. yüzyılın sonlarından itibaren Balkan Türk edebiyatında bir dönüşüm ve yenilenme süreci yaşanmıştır. Bu dönemde Balkanlar’daki Türk edebiyatı büyük siyasi, toplumsal ve kültürel değişimlerin etkisi altında kalarak evrilmeye başlamıştır. Balkanlardaki Türkler arasında milliyetçilik hareketlerinin güçlenmesi ve Osmanlı yönetiminin zayıflamasıyla birlikte Türk toplumu da dönüşüme uğramıştır. Yaşanan değişimler, Balkan Türk edebiyatının içeriğini ve tarzını da etkilemiştir. Bu süreç, Balkanlar’daki Türk yazarlarının eserlerinde yeni konuları ele almaları, modern edebî akımları benimsemeleri ve toplumlarının yaşadığı değişiklikleri yansıtmalarıyla belirginleşmiştir. Bu dönem, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü ve Balkanlar’daki Türk varlığının azalmasıyla sonuçlanan tarihsel olaylarla da yakından ilişkilidir.

Balkan Türkleri edebiyatlarında şiir, tiyatro, hikâye, dram, inceleme-araştırma, eleştiri, deneme, roman, eviri, uzun hikâye, mizah, fıkra, oyun yazarlığı, günce gibi birçok türde eser kaleme alınmıştır. Türler içerisinde özellikle şiir türünün ön planda olduğu onu takiben öykü, tiyatro, araştırma-inceleme türlerinin ağırlık kazandığı görülmektedir. 1945 yılı itibarıyla en sık kaleme alınan tür şiir olurken en az kaleme alınan tür roman olmuştur. Edebiyata başlayan her şair ve yazarın, hem sözlü geleneğin devamı niteliğinde olması hem de yazım kolaylığı ve ifade güçlüğünün olmaması bakımından diğer türlere kıyasla daha çok şiire yöneldiği görülmektedir. Kaleme alınan şiirlerde biçim olarak hece ve serbest tarz; içerik olarak gündelik yaşantılar, aşk, sevgi, kadın, dostluk, güzellik, tabiat vb. konular ele alınmaktadır.

⁶ zkan, İbrahim (2008). Bulgaristan Türkleri Halk Edebiyatı zerinde Bir Araştırma, İzmir: E.. Türk dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, s. 42-44.

“Çağdaş Balkan Türk şair ve yazarlarının büyük çoğunluğu; Kırcaali, Silistre, Razgrat, Şumnu, Eskicuma, İskeçe, Üsküp, Prizren, Priştine, Dobruca, Köstence gibi Türk nüfusunun ve etkileşiminin yoğun olduğu bölgelerde yaşamışlardır.”⁷

ÇBTE üzerine bölgelere göre sınıflandırılan çalışmada ele alınan Balkan Türklüğü üst genel kültürün adıdır. Bugün bağlı oldukları ülkeler dahilinde siyasi bir ayrışma içinde oldukları için Batı Trakya Türkleri, Bulgaristan Türkleri, Romanya Türkleri vb. gibi adlarla anılmaktadırlar ve kendi ülkelerindeki anayasal düzen için ayrı ayrı bağlılıkları vardır. Bu nedenlerle çalışmada terim ve literatür karmaşası olmaması adına bölgesel bir tasnif yapılmıştır. Bölgesel tasnifin yanı sıra bu tasniflerde dönem sınırlaması da yapılmıştır. Çağdaş edebiyata yönelik olan bu çalışmada, bölgede yeni ulus devletlerin kurulduğu dönemden sonraki edebiyat varlığına odaklanılmıştır. Dönem sınırlaması da bu şekilde yapılmıştır.

Araştırmanın merkezine alınan ve tezin ana temasını oluşturan Türkiye’de ÇBTE alanında yapılmış çalışmaların başlangıç noktasında belli başlı faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu faktörler arasında; Balkanlar ve Türkiye arasında oluşan tarihî ve kültürel bağlantılar, Türk kültürü ve edebiyatının Balkanlarda yansımalarının görülmesi ve buna paralel şekilde Balkanlardan yaşanan göç hareketleri ile Balkan Türklerinin tarihî ve kültürel yaşantılarının Türkiye’ye taşınması, Balkan Türklerinin hayatında önemli bir yer edinen edebî birikimin korunması ve incelenmesi gösterilebilir. Özellikle Balkan coğrafyasında yaşanan siyasi gelişmeler neticesinde yeniden şekillenen yapılanmalar ve devletler ile ÇBTE alanında gelişmeler kaydedilmiştir. ÇBTE alanında Türkiye’deki üniversitelerin Türkoloji, Türk dili ve edebiyatı, Balkan araştırmaları vb. gibi bölümlerinde yapılan akademik çalışmalar ile araştırmalar başlamış ve Balkanlara olan ilgiyi canlı tutmuştur.

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları alanında yapılan çalışmalara ilk olarak 1960’lı yılların sonları ile 1970’li yılların başlarında rastlanmaktadır. Biçim ve içerik bakımından yetersiz olan bu eserlerin üzerine asıl ciddi çalışmaların yayımlanması 1980’li yılları bulmaktadır. “20. asrın başına gelindiğinde Rumeli’de yaşanan politik olaylar Türk şair ve yazarlarının Balkanlara alakasını canlı tutmuştur. Osmanlı

⁷ Kösoğlu, Nevzat & Ercilasun, Ahmet Bican & İsen, Mustafa (1997). “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7-8-9-12”, Ankara: Kültür Bakanlığı.

Devleti'nde yönetimi değiştiren düzenlemenin politik konumunun Selanik olması, sonrasında Balkan Savaşları nedeniyle hemen hemen Balkan coğrafyasının bütünüyle yitirilmesi ve Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçler, Balkanlara olan alakayı devam ettirmiştir.”⁸

Balkan ülkelerinde yaşanan siyasi ve sosyal reformların sonucunda Balkan Türklerinin sosyal hak ve özgürlükleri kısıtlanmış, eğitim kurumları sekteye uğratılmıştır. Tarihî perspektifle bakıldığında, dönemin ideolojik anlayışının yansıtılmasında ve geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında edebiyat çoğu zaman araç olarak kullanılmıştır. Bu durumun Balkan Türkleri üzerindeki etkilerinden biri “öte” olarak adlandırılan Türkiye'ye göçlerle sonuçlanmıştır. Balkan Türkleri ülkelerinde yaşanan korku ve baskı ortamını Türkiye'de yayımladıkları eserler aracılığı ile dile getirmişlerdir.

Türkiye'de yapılan akademik çalışmalarda özellikle; Balkan Türklerinin edebiyatlarının ve kültürlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Eli kalem tutan, öğretmen ve gazeteci kimlikleriyle ön plana çıkan aydın kesimi temsil eden kitlelerin tanıtılmasına ön ayak olunmuştur.

Türkiye'de Çağdaş Balkan Türkleri ve edebiyatları ile ilgili birçok bilimsel kitap, makale, tez yayımlanmış; sempozyum ve bildiriler sunulmuştur. Bu alanda incelemeye alınan “Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye'de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada; Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Gagauzyeri ve Romanya bölgeleri üzerine yapılan bilimsel çalışmalara dikkat çekilmiştir.

Türkiye'de çağdaş Balkan Türk edebiyatları alanında yapılan çalışmaların ilk olarak antoloji karakterli olduğu görölmüştür. Özellikle ÇBTE alanında hazırladıkları antolojiler ile ön plana çıkan Nimetullah Hafız, Mustafa İsen, Hayriye Süleymanoęlu Yenisoý, Feyyaz Sağlam, Suat Engüllü, Osman Baymak vb. isimleri zikretmek gerekmektedir. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan ve bu alanda hazırlanmış en kapsamlı çalışmalardan olan “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin; “Batı Trakya Türk Edebiyatı” başlıklı bölümü Feyyaz Sağlam, “Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlıklı bölümü Hayriye Süleymanoęlu Yenisoý,

⁸ Bıyık, Mahmut (2013). Türk Romanında Rumeli (1888-2008), İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013, s.4.

“Makedonya Türk Edebiyatı” ve “Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı” başlıklı bölümleri Suat Engüllü, “Romanya Türk Edebiyatı” başlıklı bölümü Osman Horata ve “Gagavuz Türk Edebiyatı” başlıklı bölümü Nevzat Özkan tarafından hazırlanmıştır. Bunun dışında Feyyaz Sağlam tarafından kaleme alınan “Yunanistan’da Batı Trakya’da Çağdaş Türk Şiir Antolojisi” ve “Batı Trakya/Yunanistan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi” başlıklı çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Mustafa İsen’in “Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi” ve Tuba Işınsoy ile birlikte kaleme aldığı “Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi”; Nimetullah Hafız’ın “Yugoslavya’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi C: 1-2-3”, “Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I-II-III” ile “Yugoslavya’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi”; Osman Baymak’ın “Çağdaş Yugoslavya Türk Şiiri Antolojisi” ve “Gagauz Çağdaş Şiir Antolojisi”; Fahri Kaya’nın “Eski Yugoslavya’da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi” başlıklı antolojileri; ÇBTE alanına değinmeleri, bu alanda yapılmış olan ilk çağdaş edebî ürünlere dikkat çekmeleri bakımından önem taşımaktadır.

Antoloji çalışmalarından sonra gelen monografiler ile dönemin sanat anlayışına uygun olarak edebî sahada faaliyet gösteren yazar ve şairler tanıtılmıştır. ÇBTE alanında monografiler üzerine tezler aracılığı ile doğrudan ilk çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu alanda hazırlanmış olan; Zeynep Atasoy’un “Ömer Osman Erendoruk, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Romanları”, Seda Tilekli’nin “Ömer Osman Erendoruk’un Hayatı, Sanatı ve Eserleri”, Oğuzhan Yiğit’in “Ömer Osman Erendoruk ’un Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma”, Nazlı Aytaş’ın “Ahmet Şerif Şerefli’nin Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin İncelenmesi”, Murat Uludağ’ın “Mehmet Türker’in Hayatı, Sanatı ve Eserleri”, Özlem Kurt’un “İlhami Emin’in Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği”, Elsev Brina’nın “Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’ndan İskender Muzbeg ve Eserleri Üzerine Bir Çalışma” ve Nalan Kazaz’ın “Ahmet İğciler’in Hayatı, Sanatı ve Eserleri Hakkında Bir İnceleme” başlıklı tez çalışmaları, monografi türü üzerine direkt çalışan bilim insanları olmaları, bu alan üzerine yetiştiklerini göstermeleri ve taşıdıkları önem dolayısıyla ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de ÇBTE alanındaki araştırmalar özellikle 1990 sonrası ve 2000’li yıllarda makale ve bildiri alanında ayrıntılandırılmış ve çok çeşitli açılardan inceleme konusu yapılmıştır. Çok sayıda yeni araştırmacı makale ve bildiri alanında çağdaş Balkan

Türk edebiyatı ürünlerini tür, konu, tema, vb. açılardan inceleyerek birçok araştırma örneği ortaya koymuştur. Yapılan araştırmaların bu çalışma kapsamında analitik değerlendirmesi yapılmıştır.

Türkiye’de Balkan Türkleri ve edebiyatları alanında hazırlanmış olan bilimsel çalışmaların yazarları bakımından iki grupta ele alınması daha ayırıcı bir yöntem olacaktır. Türkiye’de Balkan Türkleri üzerine bilimsel çalışmalar yapan ilk grupta; göç kapsamında kendi ülkelerinden Türkiye’ye gelen ve yastık altında sakladıkları ya da Türkiye’de bulundukları zaman diliminde ülkelerinde meydana gelen olay ve olguların kendilerinde bıraktığı izlenimleri kaleme aldıkları çalışmalarını yayımlayan, dönemin öne çıkan aydın isimleri yer almaktadır. İkinci grubu oluşturanlar ise Türkiye’de Balkan Türkleri üzerine yapılan çalışmaların azlığı ve yetersizliği, bilgi eksikliği, incelemeye alınmayan konular, Balkanlara duyulan ilgi vb. nedenlerden ötürü bu alanlar üzerine çalışmayı tercih edenlerdir.

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada, incelemeye alınan Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Gagauzyeri ve Romanya bölgeleri üzerine yapılan çalışmalar; “Kitaplar”, “Makaleler”, “Bildiriler” ve “Tezler” şeklinde dört başlıkta incelenmiştir. İncelenen her türün özellikle Türkiye’de yayımlanmış olmasına dikkat edilmiştir. “Kitaplar” başlığı altında ÇBTE alanında kaleme alınmış eserlerin künye bilgilerine, içeriklerine ve tanıtımlarına yer verilmiştir. “Makaleler” başlığı altında ÇBTE alanında yayımlanmış bilimsel makalelerin künye bilgilerine, içeriklerine, açıklanmak istenilen konuların özelliklerine yer verilmiştir. “Bildiriler” başlığı altında ÇBTE alanında çeşitli bilimsel etkinliklerde sunulan ve yayımlanan ya da bilimsel etkinliklerde yayımlanmış, programlarda yer almış ancak yayımlanmamış olan bildirilere yer verilmiştir. Daha sonraki süreçlerde kitap halinde yayımlanan bildiriler de bu başlık altında incelenmiştir. Çalışmanın son başlığını oluşturan “Tezler” başlığı altında ÇBTE alanında yayımlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerine yer verilmiştir. Tezlerin; hangi alanlar üzerine yoğunlaştıkları, ne amaçla kaleme alındıkları ve hangi konuların aydınlatılmasına katkı sağladıkları üzerinde durulmuş; konu başlıkları, bölümleri ve içerikleri alt başlıklar altında detaylandırılarak açıklanmıştır. Farklı türler üzerine yapılan

sınıflandırmalarda ulaşılabilen her kitap, makale, bildiri ve tezler sadece isim olarak verilmiş, içerikleri hakkında bilgilendirme yapılmamıştır.

Türkiye’de ÇBTE alanındaki çalışmaların sayısı her geçen artmaktadır. Tez çalışmasında günümüze kadar ortaya konulan mevcut durum analiz edilmiştir. İlerleyen dönemlerde yapılacak güncellemeler, bu alandaki yeni çalışmaların değerlendirilmesi açısından kritik bir rol oynayacaktır. Bu çalışmaların sunduğu yenilikler ve getirdiği katkılar, gelecekteki projeler için önemli bir ölçüt oluşturacaktır.

I. BÖLÜM

I.1. Çağdaş Batı Trakya Türkleri Edebiyatı

I.1.1. Kitaplar

I.1.1.1. Sağlam, Feyyaz (1990). Batı Trakya/Yunanistan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi, Ankara: Kültür Bakanlığı.

Bu çalışma, Batı Trakya Türk edebiyatında şiir ve hikâye türü alanında çalışan, faaliyet gösteren yazar ve şairler üzerine oluşturulmuş bir incelemedir.

Bu çalışmada şair ve yazarların daha iyi anlaşılabilmesi için “Yunanistan Türk Edebiyatı” başlığı altında, Yunanistan’da gelişen Türk edebiyatı öncelikli bir bilgilendirme ile açıklanmıştır. Çalışma, “Şiirler” ve “Nesirler” olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır. “Şiirler” bölümünde ele alınan her şair “Sürekli Yazan Şairler”, “Ara Sıra Yazan Şairler” ve “Gizli, Rumuzlu Yazan Şairler” şeklinde sınıflandırılmış ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. “Sürekli Yazan Şairler” başlığı altında; “Ali Rıza Saraçoğlu”, “Asım Haliloğlu”, “Hüseyin Alibabaoğlu”, “Hüseyin Mahmutoglu”, “Hüseyin Hazlum”, “İbrahim Onsunoglu”, “İmam Kasım”, “Kadir Ali”, “Mehmet Çolak”, “Mustafa Tahsin”, “Mücahit Mümin”, “Naim Kazım”, “Rahmi Ali”, “Refika Nazım”, “Salih Halil” ve “Tevfik Hüseyinoğlu”, “Ara Sıra Yazan Şairler” başlığı altında; “Abdurrahim Dede”, “Efrahim Halil”, “Fehim Mehmetoglu”, “Abdurrahim Sadi”, “Hayri Delioğlu”, “Hüseyin Salihoğlu”, “İsmail Abdullah”, “Mehmet Hatipoğlu”, “Mehmet Veysel”, “Murat Ahmet”, “Mustafa İbrahim”, “Mümin Hüseyinoğlu”, “Mümin Şener”, “Münevver Nazım”, “Nadir Celil”, “Nalan Saraçoğlu”, “Nedim Efendi”, “Nihat Osman”, “Nuri Fettahoğlu”, “Nurten Akpınar”, “Nurten Hasan”, “Reşit Salih”, “Salih Hasan Atalay”, “Selahattin Mehmet”, “Sevkan Tahsinoğlu”, “Zeki Cemal”, “Gizli, Rumuzlu Yazan Şairler” başlığı altında; “Asimi”, “Aşık Asilsoy”, “A. Kartaltepe”, “A.Ö”, “Aşık Zengin”, “Barış”, “Dumanlıdağ”, “E.E”, “Gerçekçi”, “Gü-cem”, “Haliloğlu”, “H.H.”, “H.K.”, “H. Tamer”, “Leyla”, “M.M.”, “M.K.”, “M.T.R.”, “Oğuzcan”, “Öğrenci”, “Öğretmen”, “Ramadanoğlu”, “Selami”, “Seyirci”, “S. Mehmetoglu”, “Sun”, “Şebnem”, “Tütüncü”, “Yakalı Çoban”, “Yaşam” vb. şeklinde verilen şairlerin şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan “Nesirler” başlığı altında öncelikle “Yunanistan (Batı Trakya) Türk Hikâyeciliği”ne yer verilmiş ve bu alandaki edebî gelişim çizelgesi üzerinde durulmuştur. Bu başlık altında ele alınan her yazarın hikâyeleri “Açık İmza ile Yayınlanan Hikâye Örnekleri”, “Müstear, Rumuzlu, İmzasız Hikâye” ve “Çocuk Hikâyelerinden Örnekler” başlıkları altında sınıflandırılmıştır. “Açık İmza ile Yayınlanan Hikâye Örnekleri” başlığı altında; “Abdürrahim Dede”, “Hüseyin Alibabaoğlu”, “Hüseyin Mahmudoğlu”, “İbran Onsun”, “Mehmet Çolak”, “Mehmet Hilmi”, “Mustafa Tahsin”, “Mücahit Mümin”, “Mümin Hüseyinoğlu”, “Nurten Akpınar”, “Rahmi Ali”, “Refika Nazım”, “Salih Halil”, “Hakan Mümin”, “Müstear, Rumuzlu, İmzasız Hikâye” başlığı altında; “Ahmet M.K.S.”, “A. Kartaltepe”, “M.N.”, “R.T.”, “Y.H.”, “Çocuk Hikâyelerinden Örnekler” başlığı altında; “Efraim Üzeyir”, “Rahmi Ali”, “Rıdvan Hüseyin”, “R.T.”, “Saffet Mümin”, “S.E.”, “Şükrü Hasan” şeklinde verilen yazarların hikâyeleri örneklendirilmiştir.

I.1.1.2. Sağlam, Feyyaz (1990). Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı (İnceleme- Metinler- Belgeler), İstanbul: Batı Trakya Cemiyeti.

Bu çalışma “İnceleme”, “Metinler” ve “Belgeler” şeklinde üç bölümden oluşmaktadır. I. Bölümü oluşturan “İnceleme” başlığı altında; “Giriş”, “Batı Trakya’da Çocuklar İçin Basın Yayın”, “Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı Ürünleri (Çocuk Şiirleri, Çocuk Masalları, Çocuk Hikâyeleri, Diğer Folklorik Ürünler, Çocuklarca Oluşturulan Ürünler, Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı ve Atatürk, Çocuklara Yönelik Dinî Ürünler (Dini Çocuk Edebiyatı), Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatında Nasreddin Hoca, Huzursuzluk Edebiyatının Çocuk Edebiyatına Etkileri)” ve “Sonuç” şeklinde dört alt başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklarda Batı Trakya Türkleri çocuk edebiyatının durumu ve gelişimi; basın- yayın faaliyetleri, edebiyat ürünleri ve türleri, içerdikleri konular kapsamında detaylı şekilde ele alınmıştır. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Metinler” başlığı altında edebiyat türlerinden olan “Şiirler”, “Masallar” ve “Hikâyeler” farklı yazarların eserlerinden örneklerle sunulmuştur. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Belgeler” başlığı altında ise bilgi verilen türlere ilişkin görseller yer almaktadır.

Kaleme alınan çalışma, Batı Trakya Türkleri çocuk edebiyatı alanında hazırlanan ilk çalışmalardandır. Türkiye’de ÇBTE alanında ilk ciddi incelemelerin yapıldığı

dönemlerde bu çalışma yenilikçi bir özellik taşımaktadır. Daha öncesinde herhangi bir benzerinin verilmediği çalışma özgünlüğü, etkisi ve önemi bakımından değer taşımaktadır. Özellikle Batı Trakya Türkleri çocuk edebiyatı alanında yanlış ya da eksik bilinen alanları doldurması, yeterince ele alınmamış veya ilgilenilmemiş konuları detaylandırması bakımından ilk başvurulacak kaynaklardan olmuştur. Çalışma, Batı Trakya Türkleri çocuk edebiyatı alanına yenilik ve yeni bir bakış açısı kazandırmıştır.

I.1.1.3. Sağlam, Feyyaz (1994). Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler C: III., İzmir: Almanya'daki Batı Trakya Türk Federasyonu Yayınları.

Bu çalışma on başlık altında incelenmiştir. Çalışmada Batı Trakya Türk edebiyatında; “Türk”, “Türkistan”, “Orta Asya” kavramlarının nasıl ele alındığından ve bu konuyu işleyen şair ve yazarların çalışmalarından örneklerle yer verilmiştir. Çalışmanın “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Metinlerinde Toponomik Bazı Tespitler üzerine” başlığı ile bu alanda ön plana çıkan şair ve yazarların çalışmalarından örneklerle yer verilmiştir. Batı Trakya Türklerinin ağıt yakma geleneğinden, azınlık edebiyatından ve Türkçe-Yunanca dil durumundan bahsedilmiş; örnek çalışma olan “Elence- Türkçe Sözlük” ünün; biçim ve içerik özellikleri, sayfa düzeni gibi konular ile birlikte yazarının hayatına dair bilgiler sunulmuştur. Batı Trakya Türk halk edebiyatında önemli bir kaynak olan “Öyküsüyle-Notasıyla Batı Trakya Türküleri” başlıklı çalışmanın incelemesine yer verilmiştir. Batı Trakya Türk edebiyatının önemli simalarından olan “Alırıza Saraçoğlu”nun mektuplarına; hayat hikâyesine, sanat anlayışına ve ölümünün farklı ülkelerin basınlarında nasıl yer aldığına dair bilgilendirme yapılmıştır.

I.1.1.4. Sağlam, Feyyaz (1995). Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, İzmir: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi.

Bu çalışmada Batı Trakya Türk edebiyatında şiir türünün farklı açılardan incelemesine yer verilmiştir. Çalışma “Giriş”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Dönemler”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ve Basın-Yayın”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Temler”, “Türkiye ve Türk Dünyasında Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Dil-İmla Özellikleri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Kadın Şairler”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Eğilimler”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Gençler”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ve Eleştiri”, “Çağdaş

Batı Trakya Türk Şiirinin Coğrafyası”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinin Başlıca Problemleri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Biçim Özellikleri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ile İlgili Araştırma ve İncelemeler” ve “Sonuç” olmak üzere on beş başlık altında incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında; çağdaş Batı Trakya Türk edebiyatının oluşum ve gelişimi irdelenmiş, özelde çağdaş Batı Trakya Türk şiiri ele alınmıştır. II. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinin Coğrafyası” başlığı altında; çağdaş Batı Trakya Türk şiiri alanında eser veren Batı Trakya Türkü şairlerin “Türkiye”, “Almanya” ve “Avusturalya” sınıflandırmasında hangi bölgelerde yetiştikleri ve yaşadıkları sıralanmış, şiirlerinden örnekler verilmiştir. III. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ve Basın-Yayın” başlığı altında; Batı Trakya Türk şiirinin çoğunluklu olarak basıldığı gazete ve dergiler ile yayın faaliyetleri üzerinde durulmuş, verilen örnekler ile konu detaylandırılmıştır. IV. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Dil-İmla Özellikleri” başlığı altında; “İmla Özellikleri” ve “Dil Özellikleri” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. Bu özelliklerin Batı Trakya Türk şiirindeki yansımaları ve kullanımları üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle “Dil Özellikleri” başlığı kendi içerisinde “Rumeli Ağzı”, “Yunanca ve Yunan Kültürü Etkileri”, “Osmanlıca” ve Öztürkçe” şeklinde alt başlıklar altında detaylandırılmış, dillerin kullanımlarına ve şiirlerden örneklere yer verilmiştir. V. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Biçim Özellikleri” başlığı altında; Batı Trakya Türkü şairlerinin şiirleri “Vezin (Hece Vezni, Serbest Vezni, Aruz Vezni)” ve “Türler” şeklinde iki alt başlıkta ele alınmış, vezinlerin ve türlerin dönemlere ve yazarlara göre kullanımları şiirler üzerinden örneklendirilmiştir. VI. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Dönemler” başlığı altında; “1923-1960”, “1960-1980”, “1980-1990” ve “1990 Sonrası” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Dönemlere göre verilen alt başlıklar altında; Batı Trakya Türk edebiyatının durumu, basın yayın faaliyetlerine olan yansımaları, özellikle çalışmanın konusunu oluşturan şiir türünün gelişimi ve öne çıkan şairler üzerinde durulmuştur. VII. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Eğilimler” başlığı altında; “Milli-Dini Geleneksel Çizgi”, “Bağımsız Çizgi” ve “Toplumcu Çizgi” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Eğilimin türlerine göre oluşturulan alt başlıklarda; şairler ve şiirleri üzerinden verilen örnekler ile eğilimlerin

nedenleri ve açıklamaları üzerinde durulmuştur. VIII. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Temler” başlığı altında; “Türk Kimliği”, “Yunan Baskıları”, “Tabiat”, “Toplumculuk”, “Çocuk Şiirleri”, “Aşk”, “Azınlık Psikolojisi”, “Türk Tarihi”, “Atatürkçülük”, “Göç”, “Çevrecilik” ve “İslamiyet” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Yer verilen başlıklar altında Batı Trakya Türk şiirinde sıklıkla işlenen türler incelenmiş, bu alanda ön plana çıkan şairler ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. IX. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Gençler” başlığı altında; çağdaş Batı Trakya Türk şiirinin gelişimine ve bir üst seviyeye taşınmasına hizmet eden, basın yayın faaliyetlerindeki çalışmaları ile ön plana çıkan isimlere yer verilmiştir. X. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Kadın Şairler” başlığı altında; çağdaş Batı Trakya Türk şiirinde az sayıda olan ve oldukça önem taşıyan kadın şairlere yer verilmiştir. XI. Bölümü oluşturan “Türkiye ve Türk Dünyasında Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri” başlığı altında; özellikle Türkiye ve Türk dünyasında edebi faaliyetlerde bulunan Batı Trakya Türkü şairlerinden ve çalışmalarından bahsedilmiştir. XII. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ile İlgili Araştırma ve İncelemeler” başlığı altında; çağdaş Batı Trakya Türk şiiri üzerine yapılan ilk çalışmalardan ve sonrasında yapılan incelemelerden bahsedilmiştir. XIII. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ve Eleştiri” başlığı altında; çağdaş Batı Trakya Türk şiirinde diğer türlere nazaran geri planda kalan eleştiri türü üzerinde durulmuş, bu alanda yapılan faaliyetlerden ve çalışmaların yetersizliğinden bahsedilmiştir. Özellikle şiir türü üzerine yapılan eleştiri örnekleri ve içerikleri örnek verilmiştir. XIV. Bölümü oluşturan “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinin Başlıca Problemleri” başlığı altında; “Eleştiri Geleneği”, “Mahlas, Gizli-Rumuzlu-Müstear Ad Problemi”, “Göç Gerçeği”, “Kitaplaşma”, “Estetik Problemi”, “Şairlerin Başka Mesleklerle İştigali”, “Kökensizlik”, “Çeviri”, “İçe Dönüklük” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. İncelenen alt başlıklar ile Batı Trakya Türk edebiyatında şiir türü üzerine yetersiz görülen, eksik bilinen yönler ve özellikler üzerinde durulmuştur. Çalışmanın “Sonuç” başlığı altında çağdaş Batı Trakya Türk şiiri üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Batı Trakya çağdaş Türk şiiri çeşitli açılardan incelendikten sonra bu alanda eser veren; “Alırıza Saraçoğlu”, “İmam Kasım”, “Nalan Saraçoğlu”, “Hüseyin Mazlum”, “Salih Halil”, “Hüseyin Alibabaoğlu”, “Asım Haliloğlu”, “Aydın Ahmet”, “Ferruh

Mehmet Pazvantoglu”, “Cihan Abbasoğlu”, “Mehmet Çolak”, “Sevkan Tahsinoğlu”, “Refika Nazım”, “Rahmi Ali”, “Ercan Caneri”, “Dr. İbrahim Onsunoglu”, “Hüseyin Mahmutoğlu”, “Mehmet Dükkancı”, “Sema Salihoğlu”, “İbrahim İbrahim”, “Kadir Yakıbaşoğlu”, “Reşit Salim”, “Mustafa Tahsinoğlu”, “Mücahit Mümin”, “Naim Kazım”, “Şükran Raif”, “İsmail Yusuf” gibi şairlerin hayat hikâyelerine ve şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir.

I.1.1.5. Sağlam, Feyyaz (1996), Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler, C.IV, İzmir: Avustralya Batı Trakya Türkleri İslam Derneği Yayınları.

Bu çalışma; “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda “Müstear Ad-Mahlas-Rumuz” Problemi Üzerine”, “Batı Trakya Türk Azınlığı’nın Bugünü ve Geleceği Açıklarından Dil ve Edebiyat Faaliyetleri’nin Önemi Üzerine Bazı Görüşler”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda Yeni Bir Roman (Mı?) “Çadırdan Bir Rüya/Ein Traum Zelt”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı ve Tahir Özçelik”, “Başka Bir Açından III: “Şiir: Batı Trakya Türk Azınlığı’nda”, “Ortak Türk Edebiyatı Tarihi Açısından “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nın Konumu-Önemi ve Problemleri Üzerine Bazı Düşünceler” ve “Sekiz Kitaba Dair” başlıkları ile çalışma konumuz olan ÇBTE alanına girmektedir.

“Ortak Türk Edebiyatı Tarihi Açısından “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nın Konumu-Önemi ve Problemleri Üzerine Bazı Düşünceler” başlığı altında; “Giriş”, “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nın Mevcut Altyapısı”, “Ortak Türk Edebiyatı Tarihi Açısından “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nın Teknik Problemleri” ve “Sonuç” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Giriş” başlığı altında Batı Trakya Türklerinin siyasi, sosyal, kültürel ve politik durumları hakkında bilgi verilmiştir. “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nın Mevcut Altyapısı” başlığı altında; “Demografik Durum”, “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nın Tanımı”, “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nın Başlıca Dönemleri”, “Mevcut Türkçe Eserlerin Dökümü”, “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Konusunda Yapılan Belli Başlı Çalışmalar (“Antolojiler”, “Halk Edebiyatı Metinleri”, “Çocuk Edebiyatı Metinleri”, “Müstakil Sanat- Edebiyat Dergisi”, “Monografiler”) şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen alt başlıklar ile Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri edebiyatı farklı

açılardan detaylı şekilde incelemeye alınmıştır. “Sonuç” başlığı altında konu ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmış ve önerilere yer verilmiştir.

“Batı Trakya Türk Azınlığı’nın Bugünü ve Geleceği Açılarından Dil ve Edebiyat Faaliyetleri’nin Önemi Üzerine Bazı Görüşler” başlığı altında; incelemeye alınan Batı Trakya Türkleri edebiyatının mevcut konumu ve gelişimi üzerine olan düşünceler “Dil Açısından” ve “Edebiyat Açısından” olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. “Dil Açısından” başlığı altında; “Dil Gerçeği”, “Pomakça Kitap Problemi”, “Batı Trakya Türk Ağzı Sözlüğü”, “Edebiyat Açısından” başlığı altında; “Çağdaş Edebiyat Açısından”, “Türk Dünyası Edebiyatı Açısından”, “Tenkit Eksikliği”, “Kitap Eksikliği”, “Batı Trakya Türk Azınlığı Yazarlar Birliği”, “Batı Trakya Türk Klasikleri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. İncelenen alt başlıklar ile Batı Trakya Türk edebiyatının şuanki durumu ve sonrası için düşünceler belirtilmiştir.

“Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda “Müstear Ad-Mahlas-Rumuz” Problemi Üzerine” başlığı; “Giriş”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda “Müstear Ad-Mahlas-Rumuz” Çizelgesi”, “Konuyla İlgili Değişik Görüşler” ve “Sonuç” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. “Giriş” başlığı altında Batı Trakya Türkleri edebiyatında “Müstear Ad-Mahlas-Rumuz” sorunu üzerine düşünceler dile getirilmiştir. “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda “Müstear Ad-Mahlas-Rumuz” Çizelgesi” başlığı altında Batı Trakya Türk edebiyatı alanında çıkarılan Türkçe süreli yayın organlarında yer verilen yazar ve şairlerin isim çizelgelerine yer verilmiştir. “Konuyla İlgili Değişik Görüşler” başlığı altında problem üzerine farklı kişilerce yapılan yorumlara ve “Sonuç” başlığı altında konu ile ilgili genel olarak değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

“Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda Yeni Bir Roman (Mı?) “Çadırdaki Bir Rüya/Ein Traum Zelt” başlığı altında; “Giriş”, “Mehmet Veli Fırıl”, “Çadırdaki Bir Rüya” ve “Sonuç” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Giriş” başlığı altında Batı Trakya Türk edebiyatında roman türünün gelişimi ve güncel durumu hakkında bilgi verilmiş, verilen roman örnekleri incelemeye alınmıştır. İncelemeye alınan romanın yazarı olan “Mehmet Veli Fırıl” başlığı ile yazarın biyografisine yer verilmiştir. “Çadırdaki Bir Rüya” başlığı ile söz konusu roman “Romanın Ana Konusu”, “Romanın Yazılış Amaçları”, “Romanın Bölümleri”, “Romanda Yan Konular” ve “Romanın Üslup Özellikleri” şeklinde tematik

açılardan incelemeye alınmıştır. “Sonuç” başlığı altında Batı Trakya Türk edebiyatında roman türü ve incelemeye alınan roman ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

“Batı Trakya Türkleri Edebiyatı ve Tahir Özçelik” başlığı altında; “Giriş”, “Türk Dünyası ve Tahir Özçelik”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı ve Tahir Özçelik” ve “Sonuç” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Giriş” başlığı altında “Tahir Özçelik’in hayatına ve Batı Trakya Türk edebiyatına temas eden yönlerine değinilmiştir. “Türk Dünyası ve Tahir Özçelik” başlığı ile yazarın Türk dünyası üzerine olan ilgisi incelenmiştir. “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı ve Tahir Özçelik” başlığı altında yazarın Batı Trakya Türkleri edebiyatı alanında kaleme aldığı çalışmaları; “Yazıları”, “Bilimsel Girişimleri”, “Bellibaşlı Görüş ve Teklifler” şeklinde alt başlıklar ile detaylandırılmış, “Sonuç” başlığı ile konu genel anlamda toparlanmıştır.

“Başka Bir Açıdan III: “Şiir: Batı Trakya Türk Azınlığı’nda” başlığı altında Batı Trakya Türkü şair ve yazarlarından olan Mustafa Tahsinoğlu’nun “Şiir: Batı Trakya Türk Azınlığı’nda” başlıklı çalışmasının incelemesine yer verilmiştir. “Sekiz Kitaba Dair” başlığı altında yazarın daha önceki çalışmalarında yer verdiği Batı Trakya Türk edebiyatı alanındaki kitaplarına ek olarak “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler, C.III/1994”, “Yunanistan (Batı Trakya’da) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi/1995” ve “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler, C.IV/1996” başlıklı çalışmalarının içeriklerine ve önemlerine dair açıklamalar yapılmıştır.

I.1.1.6. Sağlam, Feyyaz; Harid, Fedai (1998). Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 9- Batı Trakya ve Kıbrıs Türk Edebiyatı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

“Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin “Batı Trakya Türk Edebiyatı” başlıklı bölümü Feyyaz Sağlam tarafından kaleme alınmıştır. “Batı Trakya Türk Edebiyatı” başlığı altında; “Batı Trakya’da Türkler ve Türk Dili”, “Batı Trakya Türkleri Basın-Yayın Faaliyetleri”, “Batı Trakya Türk Edebiyatı’nın Tanımı”, “Batı Trakya’da Türk Edebiyatının Başlıca Dönemleri”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatında Gençler”, “Almanya’da Batı Trakya Türk Edebiyatı”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatında Başlıca Konular”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatında Başlıca Türler” ve “Batı Trakya Türkleri Edebiyatının Problemleri” şeklinde dokuz alt başlığa yer verilmiştir.

“Batı Trakya’da Türkler ve Türk Dili” başlığı altında; Batı Trakya bölgesinde ikamet eden “Batı Trakya Türkleri”, “Müslüman Pomak Türkleri”, “12 Ada Müslüman Türkleri” ve “Türk Kökenli Hristiyanlar” hakkında bilgi verilmiştir. Yunanistan’da Batı Trakya Türkleri üzerine uygulanan dil politikaları ve bu duruma gösterilen tepkiler dile getirilmiştir.

“Batı Trakya Türkleri Basın-Yayın Faaliyetleri” başlığı altında; yapılan antlaşmalar neticesinde oluşturulan basın yayın faaliyetlerinden ve Türkiye’de gerçekleşen harf inkılabının Batı Trakya Türklerinin Türkçe kullanım alanına olan etkisinden bahsedilmiştir. Bu alanda çıkarılan; “Ortam”, “Yeni Ziya”, “Trakya’nın Sesi”, “Yeni Yol”, “Birlik”, “Yeni Adım”, “Aile”, “Balkan”, “İleri”, “İnkılap”, “Gerçek”, “Milliyet”, “Akın”, “İtila”, “Batı Trakya Türkleri Balkan”, “Yarın”, “Öğretmen”, “Mauallime Mecmuası”, “Adalet”, “Birlik”, “Trakya”, “Azınlık Postası”, “Ülkü”, “Aliş”, “Müdafaa-yı İslâm”, “Batı Trakya”, “Hakyol”, “Muhafazakar”, “Peygamber Binası”, “Sebat” vb. gazeteler ile “Şafak Yuvamız”, “Arkadaş Çocuk ve Pınar Çocuk”, “Hakka Davet” dergileri gibi yayın organları örnek verilmiştir. Çıkarılan yayın organlarının amaçları doğrultusunda ayrılan noktalarından bahsedilmiş, 1965-1994 yılları arasında Batı Trakya ve Türkiye’de yayımlanan Batı Trakya Türklerinin eserleri türlere göre tablolar eşliğinde incelenmiştir.

“Batı Trakya Türk Edebiyatı’nın Tanımı” başlığı altında; Batı Trakya Türkleri edebiyatının hangi kavramları karşıladığı ve karşılamadığı üzerinde durulmuştur.

“Batı Trakya’da Türk Edebiyatının Başlıca Dönemleri” başlığı altında; Batı Trakya Türk edebiyatının oluşum ve gelişim dönemleri; “Lozan Öncesi”, “1923-1960 Arası”, “1960-1980 Arası”, “1980 Sonrası” olacak şekilde alt başlıklar altında detaylandırılmıştır. İncelemeye alınan her dönemin siyasi yapısı, basın yayın faaliyetleri, özellikleri, yazar ve şairler ile birlikte ön plana çıkan eserleri belirtilmiştir. “Almanya’da Batı Trakya Türk Edebiyatı” başlığı Almanya’da gelişen Batı Trakya Türk edebiyatını kapsadığı için konu alanı dışında tutulmaktadır.

“Batı Trakya Türkleri Edebiyatında Başlıca Konular” başlığı altında; Batı Trakya Türk edebiyatında işlenen konular, “Huzursuzluk Edebiyatı” kavramının oluşumu ve karşıladığı anlamlar ele alınmıştır.

“Batı Trakya Türkleri Edebiyatında Başlıca Türler” başlığı altında; Batı Trakya Türk edebiyatında ön plana çıkan türlerden bahsedilmiştir. En sık kaleme alınan türün şiir olduğu vurgulanmış ve 1960 sonrası şiirinde gelişen “Millî-Dini Geleneksel Çizgi”, “Toplumcu Çizgi” ve “Bağımsız Çizgi” edebî anlayışlarına ve temsilcilerine yer verilmiştir. Şiirden sonra hikâye, çeviri, roman ve eleştiri türlerinin geldiği belirtilmiş, bu türlerin gelişimi, öne çıkan yazarları ile eserleri örnek verilmiştir.

“Batı Trakya Türkleri Edebiyatının Problemleri” başlığı ile Batı Trakya Türk edebiyatının gelişimi için engel oluşturan başlıca problemler ve çözüm önerileri verilmiştir.

Daha sonra antolojide “Batı Trakya Türk Halk Edebiyatı” başlığı ile Batı Trakya’nın sözlü halk edebiyatı türlerinden bahsedilmiş, yazılı Türk edebiyatında öne çıkan edebî şahsiyetlerin yaşamları, edebî çalışmaları ile eserleri detaylandırılmıştır. “Aşık Tarzı” örneklerinden ve detaylı şekilde “Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı”ndan bahsedilmiş, bu alanda öne çıkan türlere, şair ve yazarlara yer verilmiştir.

Antolojide ÇBTE alanına giren “Batı Trakya Yazılı Türk Edebiyatı” başlığı altında; “Ercan Caneri”, “Mehmet Hilmi”, “Refika Nazım”, “Şükran Raif”, “Saliha Halil”, “Reşit Salim”, “Asım Haliloğlu”, “Hüseyin Mahmutoglu”, “Naim Kazım”, “İbrahim Baltalı”, “Alırza Saraçoğlu”, “İmam Kasım”, “Cihan Abbasoğlu”, “Ferruh Mehmet Pazvantoğlu”, “Mehmet Arif”, “Kadir Yakıbaioğlu”, “Mehmet Çolak”, “Hüseyin Salihoğlu”, “Hüseyin Alibabaoğlu”, “İbrahim Onsunoglu”, “Abdürrahim Dede”, “Tevfik Hüseyinoğlu”, “Rahmi Ali”, “Hüseyin Mazlum”, “Mücahit Mümin”, “Mustafa Tahsin” gibi Batı Trakya Türk edebiyatında ön plana çıkan şair ve yazarların hayat hikâyelerine, basın yayın faaliyetlerine, eserlerine ve eserlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.1.1.7. Bilkan, Ali Fuat (1998). “Batı Trakya Türklerinin Edebiyatı”, Türk Dünyası Edebiyatları, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı, ss.183-187.

Bu çalışmada Batı Trakya Türkleri ve edebiyatları incelenmiştir. Batı Trakya Türklerinin; edebiyatı, çocuk edebiyatı, basın yayın faaliyetleri, türleri, konuları, misyonları, öne çıkan şair ve yazarları genel çerçevede ele alınmıştır.

I.1.1.8. Sağlam, Feyyaz (2014). Batı Trakya Türk Kültürü Bibliyografyası (Özel Bibliyografya 1985-2010), İzmir: KIBATEK Yayınları.

Bu çalışmada Batı Trakya Türkleri edebiyatının farklı açılardan incelemelerine ve bibliyografyalarına yer verilmiştir. Çalışmanın “Feyyaz Sağlam ve Batı Trakya Türkleri” başlığı altında Feyyaz Sağlam’ın Batı Trakya Türk edebiyatı üzerine olan çalışmalarından ve içeriklerinden bahsedilmiştir.

Çalışma; “Bibliyografya”, “Belgelerden Seçmeler”, “Değişik Ülkelerde Yayınlanan Yazılardan Bazı Klişeler”, “Yankılardan Örnekler”, “Ekler” ve “Biyografi” olmak üzere altı başlıktan oluşmakta ve her başlık kendi içerisinde detaylandırılmaktadır. I. Bölümü oluşturan “Bibliyografya” başlığı altında: “Genel Konular”, “Dil/ Dilbilim”, “Folklor/ Halkbilim”, “Edebiyat”, “Batı Trakya Türkleri Türk Dünyası Edebi Kültürel İlişkileri”, “Basın- Yayın Tarihi” ve “Çalışmaların İstatistik Bilgisi” şeklinde yedi alt başlığa yer verilmiştir. “Genel Konular” başlığı altında; “Bibliyografya Denemeleri ve Kritikleri”, “Bilimsel Organizasyonlar”, “Kitaplar”, “Bildiriler”, “Konferanslar”, “Makaleler/Diğer Yazılar”, “Kamuoyu Açıklaması”, “Editörlük”, “Radyo Programı”, “Yankılar”, “Dil/ Dilbilim” başlığı altında; “Bildiriler”, “Makaleler”, “TV Programı”, “Yankılar”, “Folklor/ Halkbilim” başlığı altında; “Bildiriler”, “Makaleler”, “TV Programı” şeklinde alt başlıklar ile ilgili konuların bibliyografyalarına yer verilmiştir. “Edebiyat” başlığı altında; “Edebiyat Tarihi”, “Halk Edebiyatı”, “Çocuk Edebiyatı”, “Çağdaş Edebiyat” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Her başlık kendi içerisinde alanlara göre ayrılan yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Edebiyat Tarihi” başlığı altında; “Ansiklopedik Yayınlar”, “Kitaplar”, “Temel Türkolojik Yayınlarda Madde Yazımı”, “Bildiriler”, “Makaleler”, “Ders Kitaplarında Batı Trakya Türkleri Edebiyatı”, “Mektup Neşri”, “Kamuoyu Açıklamaları”, “Yankılar”, “Halk Edebiyatı” başlığı altında; “Temel Türkolojik Eserlerde Bölüm Yazımı”, “Bildiriler”, “Makaleler”, “Çocuk Edebiyatı” başlığı altında; “Kitap”, “Bildiri”, “Makaleler”, “Editörlük”, “Yankılar”; “Çağdaş Edebiyat” başlığı altında; “Genel”, “Şiir”, “Hikâye”, “Roman”, “Çeviri”, “Röportaj”, “Tiyatro”, “Mektup”, “Eleştiri”, “Polemik Yankılar” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. “Genel” başlığı altında; “Kitap”, “Bildiri”, “Konferans”, “Radyo Programları”, “Makaleler/ Diğer Yazılar”, “Şiir” başlığı altında; “Kitap”, “Temel Türkolojik Yayınlar”, “Bildiriler”, “Makaleler”, “Editörlük”, “Yankılar” şeklinde alt

başlıklara yer verilmiş ve her başlıkta ilgili alana yönelik bibliyografya çalışmalarına yer verilmiştir. “Batı Trakya Türkleri Türk Dünyası Edebi Kültürel İlişkileri” başlığı altında; “Genel”, “Azerbaycan”, “Bulgaristan”, “Kerkük”, “Kosova”, “K.K.T.C.”, “Makedonya”, “Moldova (Gagauzlar)”, “Romanya”, “Türkistan (Orta Asya)”, “Basın-Yayın Tarihi” başlığı altında; “Kitaplar”, “Bildiriler”, “Yankılar” şeklinde alt başlıklara ve bibliyografyalarına yer verilmiştir. “Belgelerden Seçmeler”, “Değişik Ülkelerde Yayınlanan Yazılardan Bazı Klişeler”, “Yankılardan Örnekler”, “Ekler” ve “Biyografi” başlıkları altında ilgili alanlara yönelik görsellere ve açıklamalara yer verilmiştir.

1.1.1.9. Ali, Rahmi (2015). Batı Trakya’da Türk Edebiyatı’na Gönül Verenler, Ankara: Bengü Yayınları.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İncelenen çalışmada şair ve yazarların eserleriyle bağlantılı şekilde edebiyatın oluşum ve gelişim süreçleri, “Batı Trakya/Yunanistan Türklerinin Kısa Edebiyat Tarihi” başlığı altında incelenmiştir. “Batı Trakya/Yunanistan Türklerinin Kısa Edebiyat Tarihi” başlığı “Batı Trakya’da “Türk Edebiyatı” Çalışmalarının Birinci Dönemi” ve “Batı Trakya’da “Türk Edebiyatı” Çalışmalarının İkinci Dönemi” şeklinde iki alt başlıktan oluşmaktadır. “Batı Trakya’da “Türk Edebiyatı” Çalışmalarının Birinci Dönemi” başlığı kendi içerisinde; “Azınlıkta İlk Yazılı Edebiyat Çalışmaları”, “1960’lı Yıllar: “Birlik” ve “Öğretmen” Dergileri”, “Akın” Gazetesinde Edebiyat”, “Azınlık Postası” Gazetesinde Edebi Çalışmalar”, “İleri” Gazetesindeki Edebi Çalışmalar”, “Çocuk Edebiyatına Yönelik Çalışmalar” ve “Azınlığın Diğer Basın Organlarında Yer Alan Edebi Çalışmalar” şeklinde yeni alt başlıklara ayrılmıştır. “Batı Trakya’da “Türk Edebiyatı” Çalışmalarının İkinci Dönemi” başlığı da “Şafak Dergisi” başlığı ile detaylandırılmıştır. İlgili dönemler içerisinde verilen alt başlıklar ile Batı Trakya Türk edebiyatının oluşumu ve gelişimi incelenmiştir. Özellikle edebiyatın gelişimine katkı sağlayan basın yayın faaliyetlerinden gazete ve dergiler ön plana çıkarılmıştır. Siyasi gelişmelere, sosyal ve kültürel olaylara paralel şekilde gelişmekte olan edebî ortam, edebî sahada yapılan ilk çalışmalar, gazete ve dergilerin yayın bilgileri, yer verilen yazar ve şairler, öne çıkan türler vb. gibi konular ele alınmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünde kronolojik olarak verilen 37 şair ve yazarın; hayat hikâyelerine, sanat anlayışlarına, eserlerine ve eserlerinden örneklerle yer verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünde ele alınan 42 şair ve yazarın eserleri kronolojik şekilde kaynakçaları not düşülerek oluşturulmuş ve bazı eserlerinden örnekler verilmiştir. Çalışmanın III. Bölümünde ise şair ve yazarların kronolojik olarak kaleme aldıkları çalışmalarının sadece isimlerine yer verilmiştir.

I.1.1.10. Acar, Barış Berhem (2018). “Batı Trakya Türklerinin Müstakil İlk Çocuk Dergisi: Aliş”, Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayatlı Hatıra Kitabı, İstanbul: Kerkük Vakfı Yayınları, ss. 511-521.

Bu çalışmada Batı Trakya Türklerinin “Aliş” dergisi biçim ve içerik yönünden incelenmiştir. Yazar çalışmasında derginin oluştuğu siyasi zemini, sosyal durumları, ne zaman ve kaç sayı çıkarıldığı gibi konuları, derginin çıkarılma amacını ve görevini ele almıştır. Dergi ilk olarak biçimsel özellikleri bakımından ele alınmış daha sonra içerik ve kullanılan yöntemler bakımından incelenmiştir. Çalışma derginin görselleriyle desteklenmiştir.

I.1.1.11. Topaloğlu, Yüksel (2019). “Batı Trakya Türk Çocuklarının Çıkardıkları İlk Çocuk Dergisi: “Çocuk Dünyası/Genç Kalemler”, Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayatlı Hatıra Kitabı, ss. 420-433.

Bu çalışmada, Batı Trakya Türk çocukları tarafından çıkarılan ilk çocuk dergisi olan “Çocuk Dünyası/ Genç Kalemler” dergisinin; biçim ve muhteva yönünden incelenmesi, derginin çıkış amacından ve politikalarından bahsedilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada ele alınan “Çocuk Dünyası/ Genç Kalemler” dergisi iki bölüm altında incelenmiştir. Dergi ilk olarak biçim özellikleri yönünden incelemeye alınmıştır. Derginin görsellerle desteklenecek şekilde biçim özellikleri üzerinde durulmuş ve derginin yayımlanma sürecinden bahsedilmiştir. Dergi ile ilgili sıralanan alt başlıklarda; derginin yayımlanma amacı, üstlendiği görevler, yazar kadroları ve derginin yayıncıları ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan kısımda dergi muhteva özellikleri bakımından incelenmiştir. Ele alınan konuların düzeninden, öncelik sıralamalarından ve işlenen konulardan bahsedilmiştir. Çalışmada sıralanan alt başlıklarda; derginin öğretici, eğitici, eğlendirici, düşündürücü ve güldürücü yönleri üzerinde durulmuş ve her bir özellik için görseller ile örneklerine yer verilmiştir.

I.1.1.12. Sezer, Önder & Sakallı Erol (2022). “Batı Trakya Türkleri Çocuk Şiirleri”, Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2, Bursa: Emin Yayınları, ss.61-78.

Önder Sezer ve Erol Sakallı tarafından hazırlanan “Batı Trakya Türkleri Çocuk Şiirleri” bölümü altında Batı Trakya bölgesindeki ilk Türk hakimiyetinden ve yaşanan savaşlar sonucu bölgenin kaybedilmesinden bahsedilmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti’nin bölgeden çekilmesi ile baş gösteren sorunlar irdelenmiş, Batı Trakya Türklerinin milli kimliklerini ve benliklerini korumak için gösterdikleri çabalar ve faaliyetler ele alınmıştır. Siyasi gelişmelere bağlı olarak imzalanan Lozan antlaşmasının Batı Trakya Türklerinin edebi faaliyetlerine olan etkileri üzerinde durulmuş; bu etkiler farklı dönemler altında incelenmiştir. “Lozan Öncesi”, “1923-1960”, “1960-1980” ve “1980 Sonrası” olmak üzere dört dönemde ele alınan Batı Trakya Türkleri edebiyatında, 1960 yılı ve sonrasında özellikle basın yayın faaliyetleri ile edebi çalışmaların ve hareketliliğin ivme kazandığı belirtilmiştir. Bu dönem aynı zamanda Batı Trakya Türk çocuk edebiyatının filizlenmeye ve ilk örneklerini vermeye başladığı dönemlerdir. Bölüm içerisinde başta Asım Haliloğlu, Rahmi Ali, Hüseyin Alibabaoğlu olmak üzere Batı Trakya Türk çocuk edebiyatında öncü olarak görülen isimlere ve Batı Trakya Türk çocuk edebiyatı alanındaki çalışmalarına yer verilmiştir. Günümüzde Batı Trakya Türk çocuk edebiyatı üzerine çalışmalar kaleme alan edebi şahsiyetlerden bahsedilmiştir. Batı Trakya Türk çocuk edebiyatında faaliyet gösteren yazar ve şairlerin meslekleri, Batı Trakya Türk çocuk edebiyatının türleri ve işlenilen konular üzerinde durulmuştur.

Batı Trakya Türk çocuk edebiyatında eser veren; “Asım Haliloğlu”, “Hüseyin Alibabaoğlu”, “Hüseyin Salihoğlu”, “AliRıza Saraçoğlu”, “Rahmi Ali”, “Mustafa Tahsinoğlu”, “Naim Kazım”, “Mehmet Çolak”, “Refika Nazım”, “Hüseyin Mazlum”, “Reşit Salim”, “Abdurrahim Dede”, “Mustafa Çolak”, “İ.Ö Yusufoglu”, “Nevin Rodop” ve “Gülây Hasan”ın çocuklar için kaleme aldıkları şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Sağlam, Feyyaz (2008). Türk Dünyası Edebiyatı’nda KIBATEK 2001-2008, C. II, İzmir: KIBATEK Yayınları.

I.1.2. Makaleler

I.1.2.1. Sağlam, Feyyaz (1996). “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, (Türk Şiiri Özel Sayısı V), C: I, S: 531, ss. 418-448.

Bu çalışma Feyyaz Sağlam'ın 1995 yılında yayımladığı “Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi” başlıklı çalışmasında yer verilen Batı Trakya Türk edebiyatında şiir türünün incelemesidir. Çalışma “Giriş”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Dönemler”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ve Basın-Yayın”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Temler”, “Türkiye ve Türk Dünyasında Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Dil-İmla Özellikleri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Kadın Şairler”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Başlıca Eğilimler”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Gençler”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ve Eleştiri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinin Coğrafyası”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinin Başlıca Problemleri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiirinde Biçim Özellikleri”, “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri ile İlgili Araştırma ve İncelemeler” ve “Sonuç” olmak üzere on beş başlık altında incelenmiştir. İncelenen makale ilgili kitapta detaylı şekilde ele alınmıştır.

I.1.2.2. Gökbulut, Burak & Yeniasır, Mustafa (2009). “Batı Trakya ve Kıbrıs Türklerinin Millî Benliklerinin Korunmasında Edebiyatın Etkisi”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, C.9, S.2, ss. 63-71.

Bu çalışmada Batı Trakya ve Kıbrıs Türkü yazar ve şairlerinin eserlerinde ulusal kimliğin korunması konusunun nasıl ve ne şekilde ele alındığı üzerinde durulmuştur.

Çalışmada öncelikli olarak kimlik konusuna değinilmiş; Jan Assmann ve Namık Kemal Zeybek gibi isimlerin kimlik tanımına ve kimlik konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Ulusal kimliğin Kıbrıs Türkü şair ve yazarların eserlerinde ne şekilde ele alındığına dair örnekler verilmiştir. Bu durumun Balkan Türklerinde de yaşandığının altı çizilerek bunu yaşayan topluluklardan özellikle Batı Trakya Türkleri ön plana çıkarılmıştır. Ulusal kimlik konusunu işleyen Batı Trakya Türkü şair ve yazarlarının özellikle; “Atatürk”, “Türklük”, “Rumelilik-Batı Trakyalılık”, “Türk Dünyası”, “Türk Tarihî ve Kültürü” ve “Türk Şair ve Düşünürleri” gibi konuları ele aldıkları

görülmektedir. Bu konuda özellikle Alınza Saraçoğlu ön plana çıkarılmış ve ele aldığı temalara değinilmiştir. Ele alınan temaların hangi türler üzerinden verildiğine dikkat çekilmiştir. Çalışmada son olarak hem Batı Trakya hem de Kıbrıs Türkü şair ve yazarların eserleri üzerinden işlenen millî kimlik konusundaki ortak öğelere yer verilmiştir.

I.1.2.3. Kurt, Yakup (2014). “Yunanistan (B. Trakya) Türk Edebiyatında Barış Özlemi”, Humanitas- Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, C.2, S.4, ss. 183-196.

Bu çalışmada Batı Trakya Türklerinin eserleri üzerinden barışa ve huzura duyulan özlemin ne şekilde ele alındığına dair tahliller yapılmıştır.

Çalışmada, Balkan Savaşlarının ve I. Dünya Savaşı'nın doğrudan etkilediği bölgelerden olan Balkanlarda huzur ortamının olmadığı, çok uluslu yapının bozulmaya çalışıldığı, göçler kapsamında sorunların temelli çözüme ulaştırılmak istenildiğinden bahsedilmiştir. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Yunan (Helen) Edebiyatında Barış Teması” başlığı altında; Yunan edebiyatında barış ortamının sağlanması için temennilerde bulunan ve tüm insanlığa seslenen Yannis Ritsos, Yorgos İoannu gibi edebî isimlerin şiirleri verilmiştir. Sadece şiirler ile değil aynı zamanda Yorgos İoannu tarafından kaleme alınan “Kemal’in Evinde” isimli öykü ve Dido Satiriu tarafından kaleme alınan “Benden Selam Söyleyin Anadolu’ya” başlıklı eserlerle de barışın yok edilip, göçe zorlanan insanların dramı anlatılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Yunanistan’da Türk Edebiyatında Barış Teması” başlıklı bölümde; Yunanistan’da azınlık durumuna düşen ve kendi edebiyatlarını oluşturup geliştiren Batı Trakya Türklerinin barış konusunda kaleme aldıkları eserlerden ve içeriklerinden bahsedilmiştir. Mustafa Tahsinoğlu’nun “Barış Kuşları” başlıklı şiiri, Rahmi Ali’nin “Muhacir Osman”, “Bir İstanbul Yolcusu”, “Zor İş”, “Eleni’nin Gözyaşları” başlıklı hikâyeleri, İlker Mehmet’in “Gaflet Düşleri” ve “Başkadır” başlıklı şiirleri, Halil Mustafa’nın “Savaş” ve “Barışa Özlem” başlıklı şiirleri barış özlemi ve yaşanan gerçekliklerle birlikte tahlil edilmiştir.

I.1.2.4. Topaloğlu, Yüksel (2016). “Batı Trakya Türklerinin Çocuk Dergisi: Arkadaş Çocuk Dergisi”, I. Uluslararası Balkan Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kongresi, Trakya Üniversitesi Yayınları No: 171.

Bu çalışmada “Arkadaş” dergisi biçim ile içerik yönünden incelenmiştir. Çalışmada Batı Trakya Türklerinin siyasi ve sosyal yapısından, bu süreçte yapılan basın yayın faaliyetlerinden, çıkarılan dergi ve gazetelerden bahsedilmiştir. Gelişim için önem arz eden bu dergi ve gazetelerden özellikle “Arkadaş Çocuk” dergisi ön plana çıkarılmış ve dergi üzerine daha detaylı bir inceleme yapılmıştır. Yazar, çalışmayı üç başlık altında ele almış ve her başlık yeni oluşturulan alt başlıklar ile incelenmiştir. Bu başlıklardan “Biçim Özellikleri Bakımından Arkadaş Çocuk Dergisi” başlığı altında; derginin fiziki yapısı, kaç sayı basıldığı, şekli, boyutu, yazı puntosu, kapak resimleri, içeriği, misyonu, dergide nelerden bahsedildiği, yazar ve şair kadrosu, kimler tarafından çıkarıldığı ve mali desteğin nasıl sağlandığı gibi konular üzerinde durulmuştur.

“Muhteva Özellikleri ve Kullanılan Öğretim Yöntemleri Bakımından Arkadaş Çocuk Dergisi” başlığı altında; okul müfredatı tarzında dergide işlenen derslerden, temalardan, belirli gün ile haftalardan ve öğretme yöntemlerinden bahsedilmiştir. Son başlık olan “Arkadaş Çocuk Dergisi Üzerine Bazı Dikkatler” başlığı altında derginin Batı Trakya azınlık çocuk dergisi olduğu belirtilmiş ve amaçları üzerinde durulmuştur.

I.1.2.5. Emre, Kübra & Sali, Mesout Kalın & Şahin, Abdullah (2017). “Batı Trakya’da Bir Hazine: Rodop Rüzgârı Dergisi”, TÜRÜK (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi), C.1, S.11, ss. 311-317.

Bu çalışmada, Rodop Rüzgârı dergisinin incelenen 94 sayısında ele alınan konuların içerik analizleri yapılmıştır. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında; Balkanlarda Türk hakimiyeti, Balkanlarda maddi manevi Türk etkisi ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmiş; siyasi gelişmeler neticesinde bölgeden ayrılan Osmanlı Devleti sonrası Balkan Türklerinin azınlık durumuna düşmeleri, Türkçeyi ve Türk kimliklerini korumak için yaptıkları faaliyetlerden bahsedilmiştir. Bu faaliyetlerden biri olan basın yayın faaliyetleri hakkında bilgilendirme yapılmış ve “Rodop Rüzgârı” dergisi incelemeye alınmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Yöntem” başlığı ile çalışmada kullanılan tekniklerden bahsedilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Bulgu ve Yorumlar” başlığı altında; dergide en sık ve en az ele alınan konuların tablolar eşliğinde analizleri yapılmıştır. Türkçe kaleme alınan “Rodop Rüzgârı Dergisinin 2007-2016 yılları Konu Alanı Dağılımı” başlığı ile işlenen konuların “frekans” ve “yüzdelik” lerine yer verilmiştir. Derginin konu alanımız olan ÇBTE üzerine olan bölümleri edebiyat, eğitim ve kültür yazılarının yer aldığı bölümlerdir. Derginin her sayısında edebiyat yazıları sıklıkla yer almıştır.

I.1.2.6. Yeniasır, Mustafa (2018). “Eğitsel Açıdan Batı Trakya Çocuk Hikâyelerine Bir Bakış”, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, C.7, S.2, ss. 410-417.

Bu çalışmada, Batı Trakya Türklerinin kaleme aldıkları hikâyelerin çocuk gelişimine olan katkıları üzerinde durulmuştur. Yazarların hikâyelere yükledikleri misyonlar incelenmiş ve örnek verilen hikâyelerin tahlillerine yer verilmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; hikâye türünün farklı kişilerce yapılmış tanımlarına, çocuklar için önemine ve hikâye türlerine yer verilmiştir. Türk edebiyatında çocuk hikâyelerinin gelişimi ve yazarları üzerinde durulmuştur. Yapılan genel bilgilendirmelerden sonra özellikle Batı Trakya Türk edebiyatında; hikâye türüne değinilmiş, hikâye yazarlarından örnekler verilmiş ve hikâye türünün geri planda kalma nedenleri sıralanmıştır.

Çalışmanın “İnceleme” başlığı altında; Batı Trakya Türk edebiyatında hikâye türünün oluşumundan, bu alanın öncülerinden “Asım Haliloğlu” ve “Ali Rıza Saraçoğlu” gibi isimlerden ve hikâyelerinden örnekler verilmiştir. Asım Haliloğlu’nun; “Köylünün Verdiği Ders”, Rahmi Ali’nin; “Ay ile Güneş”, “Hayvansız Ülke”, “Uluçınar’ın Üzüntüsü”, Hüseyin Mahmutoglu’nun “Ödüllendirilen Öğrenci” başlıklı eserleri tahlil edilmiştir. Ele alınan hikâyelerin konusu, amacı, dili ve verilmek istenilen mesajları incelenmiştir.

I.1.2.7. Sağlam, Feyyaz (2019). “Lozan Anlaşması’ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Dil, Kültür ve Sanat Alanlarında Kadın Olgusu”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, C.1, S.1, ss.14-17.

Bu çalışmada, kadınlar üzerine yapılan çalışmaların azlığı ve yetersizliği nedeniyle özellikle Batı Trakya Türk kadınlarının siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel

alanlarda nasıl ön plana çıktıkları ve bu alanlar için taşıdıkları önem üzerinde durulmuştur.

Çalışma; “Siyaset”, “Sivil Toplum Kuruluşları”, “Dilbilim”, “Edebiyat”, “Eğitim”, “Resim”, “Hukuk”, “Tiyatro”, “Basın”, “Ekonomi”, “Diaspora’da Batı Trakya Türk Kadını” şeklinde verilen 11 alt başlıktan oluşmaktadır. Verilen alt başlıklar ile hayatın her alanında etkin şekilde rol oynayan kadınların konumları ve önemleri üzerinde durulmuş, alanında öne çıkan isimlerden ve Batı Trakya Türkleri için taşıdıkları değer dolayısıyla gerekliliklerinden bahsedilmiştir.

I.1.2.8. Salı, Mesout Kalın & Şahin, Esin yağmur (2019). “Batı Trakya’da Yayımlanan Öğretmenin Sesi Dergisi’nin Kapsam Açısından Değerlendirilmesi: İçerik Analizi Örneği”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.23, Özel Sayı, ss. 2103-2111.

Bu çalışmada, Öğretmen Sesi dergisinin 1998-2016 yılları arasında yayımlanan 223 sayısının içerik analizlerine yer verilmiştir. Dergide en sık yayını yapılan edebî türler ve en az yayını yapılan edebî türler arası tablolar eşliğinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında; Balkan kelimesinin etimolojik kökenine, Balkanların coğrafi yapısına ve bölgede ikamet eden Balkan Türklerine dair bilgilendirme yapılmıştır. Değişen siyasi gelişmeler neticesinde zorunlu göçlerin yaşandığı ve Balkan Türklerinin azınlık durumuna düştüğü belirtilmiştir. Batı Trakya Türk azınlıklarına uygulanan baskı ve sindirme politikaları sonucu meydana gelen ve durumun neticelerinden olan basın yayın faaliyetleri ve yasaklamalar ele alınmıştır. Yapılan genel bilgilendirmelerden sonra özele inilmiş; “Öğretmen Sesi” dergisinin yayın süreci, amacı, kapsamı ve misyonu hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Yöntem” başlığı altında; çalışmada kullanılan teknikler ve tanımları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Bulgu ve Yorum” başlığı altında; Öğretmen Sesi dergisinin incelenen 223 sayısında tespit edilen bulgulara yer verilmiştir. Türkçe kaleme alınan “Öğretmenin Sesi Dergisinin 1998-2016 Yılları Arasındaki Sayılarının Konu Alanı Dağılımı” başlığı altında verilen tablolar ile işlenen konuların “frekans” ve “yüzdelik” lerine yer verilmiştir. Çalışmanın konu alanını oluşturan ÇBTE alanına giren bölümleri; dergide yer verilen eğitim, kültür ve edebiyat konulu yazılardır. Yıllara göre

yapılan konu dağılımı tespitinde eğitim, kültür ve edebiyat yazılarının hep ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

I.1.2.9. Kurt, Yakup (2021). “Vildan Serdar’ın İki Romanı: Sabahsız Gece ile Aşk ve Göç’ün Eleştirisi”, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 21, ss. 89-116.

Bu çalışmada, Batı Trakyalı Türk yazar Vildan Serdar’ın iki romanı ele alınmıştır. İncelemeye alınan “Sabahsız Gece” ve “Aşk ve Göç” başlıklı iki romanda da ortak tema olan; Balkan Savaşları sonrası yaşanan siyasi, sosyal, maddi ve manevi yıkımların ve bu yıkımlar karşısında Batı Trakya Türkleri ile Makedonya Türklerinin tutumlarının edebiyata yansımaları üzerinde durulmuştur. Çalışmada, yaşanan baskı ve sindirme politikalarına karşı Batı Trakya ve Makedonya Türklerinin yaşadıkları acı dolu tarihî serüvenin toplumun her kesiminde uyandırdığı duygu durumunun gözler önüne serilmesi amaçlanmıştır.

I.1.3. Bildiriler

I.1.3.1. Sağlam, Feyyaz (1998). “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nda Çeviri ve Problemleri”, İzmir: II. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu, ss. 179-184.

Bu çalışmanın yayımlandığı II. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu’nun ilki olan “Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu” bildiriler kitabı 1998 yılında Kıbrıs’ta basılmıştır. Sempozyum bildiriler kitabının III. s. henüz kitap olarak basılmamıştır ancak içerisindeki bazı etkinliklerin kitap olarak yayımlandığı belirtilmiştir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında; Balkan Türkleri edebiyatlarında çeviri türünün kullanımı ve önemi üzerinde durulmuş, ilk çeviri çalışmalarından bahsedilmiştir. II. Bölüm “Batı Trakya Türkleri ve Edebi Çeviri Türü” başlığını taşımakta ve “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda Çeviri Kültür ve Altyapısına Genel Bir Bakış”, “Batı Trakya Türk Edebiyatı/ Türk Lehçeleri Çeviri İlişkileri” ve “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda Çeviri Çalışmaları” şeklinde alt başlıklara ayrılmaktadır. “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda Çeviri Kültür ve Altyapısına Genel Bir Bakış” başlığı altında Batı Trakya Türkü şair ve

yazarlarının yaşanan siyasi ve sosyal gelişmelere paralel şekilde kaleme aldıkları çeviri türüne olan yaklaşımlar ve çeviri türünde verilen ilk eserler üzerinde durulmuştur. “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı’nda Çeviri Çalışmaları” başlığı altında; Yunancadan Türkçeye ya da Türkçeden Yunancaya olan çeviri çalışmaları ile bu alandaki şair ve yazarlardan bahsedilmiş, Yunanistan’daki Türkçe kullanımı ve Türkçe çeviri çalışmaları üzerine olan görüşler değerlendirilmiştir. “Batı Trakya Türk Edebiyatı/ Türk Lehçeleri Çeviri İlişkileri” başlığı altında; “Azeri Türkçesi’ne Çevrilenler”, “Türkmen Türkçesi’ne Çeviri” ve “Diğer Dillere Çeviri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen başlıklarda Batı Trakya Türkü şair ve yazarlarının çalışmalarının Türk dünyasından olan diğer ülkelerdeki çeviri faaliyetleri ve mevcut durumları üzerinde durulmuştur.

I.1.3.2. Akyol, Yahya (2012). “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Batı Trakya’daki Türk Varlığının Millî Kimliğini Korumasına Etkisi”, Manisa: III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri, Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, C.II, ss. 71-82.

Bu çalışmada, Batı Trakya Türklerinin özellikle Lozan antlaşması sonrası yaşanan siyasi durumlardan ötürü, millî kimlik kaybının önüne geçebilmek amacıyla kullanılan yöntemlerden biri olan “dil” bilincinin kazanılması ve korunabilmesi için çocuk edebiyatına olan yönelimlerinden bahsedilmiştir.

Çalışmada “Millî Kimliğin Korunmasında Edebiyatın Rolü” başlığı ile dilin öneminden ve bu amaçla eser veren şairlerin şiirlerinden bahsedilmiştir. “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı” ile genel bir bilgilendirme yapılmış ve “Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı” başlığı ile özele inilmiştir. Bu başlık altında; Batı Trakya Türk çocuk edebiyatının kuruluş yılları itibarıyla kurucularından, öne çıkan şair ve yazarların eserlerinden, basın yayın faaliyetlerinden ve içeriğinde yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinden bahsedilmiş, örnekler verilmiştir. Batı Trakya Türk çocuk edebiyatının millî bilinçle olan bağlantısı gösterilmiş ve bu edebiyatın günümüzdeki durumuna değinilmiştir.

I.1.3.3. Ahmet, Hasan (2013). “Batı Trakya Türk Edebiyatı”, İstanbul: Uluslararası Türkçe ve Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler, KIBATEK-Okan Üniversitesi, ss. 147-152.

Bu çalışmada, Batı Trakya Türk edebiyatının edebi gelişimi 14. yy.’dan itibaren incelemeye alınmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; 14. yy. itibari ile Batı Trakya Türk edebiyatı üzerine yapılan ilk bilimsel faaliyetlerden ve araştırmacılardan bahsedilmiştir.

Çalışma “Batı Trakya Türk Edebiyatının Önemli Dönemleri” ve “Batı Trakya Türk Edebiyatında Konu ve Tür” şeklinde alt başlıklar halinde ele alınmıştır. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya Türk Edebiyatının Önemli Dönemleri” başlığı: “Lozan Antlaşması Öncesi”, “Lozan Antlaşmasından Sonra 1. Dönem”, “Lozan Antlaşmasından Sonra 2. Dönem” ve “Lozan Antlaşmasından Sonra 3. Dönem” olmak üzere dört alt başlık altında incelenmiştir. Farklı başlıklar altında incelenen her dönem; yaşanan siyasi olayların edebiyata etkisi, özelde Batı Trakya Türk edebiyatının gelişimine olan etkisi, edebiyata etki eden basın yayın faaliyetleri, öne çıkan türler, yazar ve şairleri ile birlikte ele alınmıştır. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya Türk Edebiyatında Konu ve Tür” başlığı altında; Batı Trakya Türk edebiyatında ön plana çıkan türler ve işlenen temalar üzerinde durulmuştur.

I.1.3.4. Ali, Rahmi (2017). “Batı Trakya Türk Azınlığında Edebiyat”, İstanbul: Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu, ss. 292-296.

Bu çalışmada, Batı Trakya Türk edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri ele alınmıştır.

Çalışmada Batı Trakya Türklerinin ilk basın yayın faaliyetleri olan “Yeni Ziya” gazetesi ve gazetenin kurucusu Mehmet Hilmi’den bahsedilmiştir. Mehmet Hilmi’nin ilerleyen süreçlerde yayımladığı diğer gazete olan “Yeni Adım” gazetesi ile Batı Trakya Türklerinin edebiyata dair ilk filizlenmelerinin yaşandığı belirtilmiştir. Daha sonra çıkarılmış olan basın yayın faaliyetlerinde Batı Trakyalı yazar ve şairlere değil de daha çok “Gülten Dayıoğlu”, “Ziya Osman Saba”, “İlhan Berk”, “Falih Rıfkı Atay”, “Çetin Altan”, “Taluy Tahsin Yücel”, “Reşat Nuri Güntekin”, “Necip Fazıl Kısakürek”, Necdet Rüştü Efe”, “Faik Baysal”, “Fazıl Hüsnü Dağlarca”, “Halide Edip Adıvar”, “Ragıp

Akyavaş”, “Ömer Seyfettin”, “Memduh Şevket Esendal”, “Burhan Felek”, “Nihal Yalaza”, “Ali Püsküllüoğlu”, “Nurettin Artam”, “Sait Faik Abasıyanık”, “Kazım Nami Duru”, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, “Kadircan Kafalı” gibi Türk yazar ve şairlere yer verildiği dile getirilmiştir.

Batı Trakya Türk edebiyatı için asıl gelişmelerin 1960 yılı ve sonrasında yaşandığı belirtilmiştir. Özellikle “Birlik”, “Öğretmen”, “Akın”, “Azınlık Postası” ve “İleri” dergilerinin yayın hayatına başlaması ve bu dergiler aracılığıyla her türden edebî çalışmaların yayımlanmasının Batı Trakya Türk edebiyatına ivme kazandırdığı vurgulanmıştır. Bu çalışmalarda “Mustafa Tahsinoğlu”, “Rahmi Ali”, “Halil Hâkî”, “Mücahit Mümin” gibi edebî şahsiyetlerin ön plana çıktığı dile getirilmiştir. Bu süreçlerle eş zamanlı şekilde ilerleyen çocuk yazınının da geliştiği, “Aliş” ve “Arkadaş Çocuk” dergilerinin ilk örneklerini vermeye başladığı vurgulanmıştır. 1989’da yayımlanan “Şafak” dergisi ile birlikte Batı Trakya Türk edebiyatının başka bir boyut kazandığı ve daha geniş yelpazede varlık gösterdiği belirtilmiştir. Batı Trakya Türklerinin “Şafak” dergisi ile birlikte Türkiye başta olmak üzere diğer ülkelerin edebî çevrelerinde de yer edindiği vurgulanmıştır. Özellikle Batı Trakya Türk edebiyatı ve yazarlarının Türkiye’de “Şiir Defteri”, “Yalaz”, “İnsancıl”, “Türk Edebiyatı”, “Kardeş Kalemler”, “Aykırı Sanat”, “Turnalar”, “Töre”, “Berfin Bahar”, “Kardas Edebiyatlar”, “Eliz Edebiyat”, “Varlık”, “Güncel Sanat”, “Tarla” gibi yayın organlarında yer aldığı, Türkiye’de Batı Trakya Türk edebiyatları üzerine ilk çalışmaların yayımlanmaya başlandığı belirtilmiştir. Çalışmada diğer ülkelerde yayımlanan Batı Trakya Türk edebiyatı ürünlerinden ve Batı Trakya Türk edebiyatının konularının siyasi ve sosyal gelişmelere paralel şekilde ilerlediğinden bahsedilmiştir.

I.1.3.5. Kacıroğlu, Murat (2017). “Batı Trakyalı Bir Romancı: Mehmet Arif (Kemal Şevket Batıbey) ve Romanlarında Batı Trakya’nın Yakın Tarih”, İstanbul: Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu, ss. 298-303.

Bu çalışmada Mehmet Arif tarafından kaleme alınan “Üzeyir Ağa” ve “Batı Trakya’da Teneke ile Alarm... Ve Bulgarlar Geldi” başlıklı romanlarının tahlillerine yer verilmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; yazarın hayatı, basın yayın faaliyetleri ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. “Üzeyir Ağa” ve “Batı Trakya’da Teneke ile Alarm...

Ve Bulgarlar Geldi” başlıkları altında; romanların özetlerine, tarihî perspektifler eşliğinde tahlillerine, Balkan Savaşları ve II. Dünya Savaşı’nın gölgesinde yaşayan Batı Trakya Türklerinin hayatlarına değinilmiştir.

I.1.3.6. Mehmet, Hüseyin (2017). “Bitmeyen Çocukluk Serüveni: Batı Trakya Türklerinde Çocuk Dergileri ve Dergiciliği”, İstanbul: Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu, ss. 278-288.

Bu çalışmada Batı Trakya’da yayımlanan çocuk dergileri üzerine kapsamlı bir çalışmanın yapılması amaçlanmıştır. Çalışmanın “Giriş” bölümünde; siyasi gelişmeler neticesinde azınlık durumuna düşen Batı Trakya Türklerine verilen basın yayın haklarından bahsedilmiştir. Batı Trakya Türklerinin basın yayın faaliyetleri aracılığı ile Türk kimliklerini ve kültürlerini koruma çabalarını dile getirdikleri vurgulanmıştır. Batı Trakya Türklerinin yayın hayatına dair ilk adımlarının Türkçe yayımlanan gazeteler aracılığı ile olduğu belirtilmiş, gazeteler ve yayın süreçleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın “Gazeteler” başlığı altında; Batı Trakya Türklerinin basın yayın hayatında yer alan gazeteler hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Gazetelerin biçim özellikleri incelenmiş; “İlerici Demokratik Birlik (Aile Birlik)”, “Akın”, “Yeni Ziya”, “Gerçek”, “İnkılap”, “Halkın Sesi,” Ortam”, “Milliyet”, “Yeni Adım”, “Balkan”, “Gündem”, “Hak Yol”, “Ülkü”, “İtila”, “Müdafaa-i İslam”, “Tünel”, “Batı Trakya Ekspres”, “Sebat”, “Yeni Balkan”, “Muhafazakâr”, “Yarın”, “Trakya’nın Sesi”, “Adalet”, “Aile”, “Trakya”, “Denge”, “İleri”, “Azınlık Postası”, “Diyalog”, “Yeni Yol” ve “Yankı” gazeteleri örnek verilmiştir.

Çalışmanın “Dergiler” başlığı altında; Batı Trakya’da yayımlanan Türkçe dergilerin yayın süreçleri ve örnekleri hakkında bilgi verilmiştir. “Dergiler” başlığı kendi içerisinde “Batı Trakya’da Çıkan Çocuk Dergileri” ve “Gazete ve Dergilerin Çocuk Sayfa ve Ekleri” şeklinde iki alt başlığa ayrılmıştır.

“Batı Trakya’da Çıkan Çocuk Dergileri” başlığı altında “Müstakil Çocuk Dergileri” başlığına yer verilmiştir. “Müstakil Çocuk Dergileri” başlığında; “Aliş Çocuk Dergisi, Arkadaş Çocuk Dergisi, Pınar Çocuk Dergisi, Çocuk Dünyası / Genç Kalemler Dergisi” dergilerinin; yayın tarihî, yayın yeri, kurucusu, toplam yayın sayısı, Batı Trakya

Türkleri ve Türk edebiyatı için önemi, yayın günleri, biçim ve içerik özellikleri, dergide yer alan yazar ve şairleri hakkında bilgi verilmiştir.

“Gazete ve Dergilerin Çocuk Sayfa ve Ekleri” başlığı altında; “Azınlık Postası Gazetesi “Çocuk Yaprığı” ve “Çocuklar İçin” Sayfaları”, “Batı Trakya Dergisi “Aliş” Sayfası”, “Akın Gazetesi “Çocuk Köşesi” ve “Çocuk ve Mizah” Sayfaları”, Öğretmen Dergisi “Öğrenci” Eki” ve “Gündem Gazetesi “Boncuk” Eki” başlıklarına yer verilmiştir. Her dergi ekinin; yayın yılı, yayın yeri, yayın kurulu/kurucusu, yayın süreci, biçim ve içerik özellikleri, çocuklar için ayrılan köşeler, Batı Trakya Türkleri ve Türk edebiyatı için önemi hakkında bilgi verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Sağlam, Feyyaz (1999). “Batı Trakya’da Türkçe Yayınlar”, Ankara: Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları, ss. 357-361.

I.1.4. Tezler

I.1.4.1. Kurt, Yakup (2005). Batı Trakya Çağdaş Türk Edebiyatı, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Recep Duymaz.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. “Lozan Antlaşması”ndan sonra bağımsızlığını kazanan Batı Trakya Türkleri dergi ve gazeteler aracılığıyla kendi edebî ürünlerini vermeye başlamıştır. Kurt, çalışmasında bu edebî birikimleri ilk oluşum yıllarından itibaren incelemeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya’nın Kısa Bir Tarihçesi” başlığı altında Batı Trakya’nın; etimolojik, tarihî, coğrafi, siyasi, demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel açılarından incelemesi yapılmış, önemli kurum ve kuruluşların altı çizilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya Türklerinde Edebiyat” başlığı; “1923 Öncesi Batı Trakya Türk Edebiyatı” ve “1923 Sonrası Batı Trakya Türk Edebiyatı” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Bu bölümde dilin sosyo-kültürel hayat için öneminden bahsedilmiştir. Genelde azınlıklar özelde ise Batı Trakya Türkleri için dil kullanımından ve kullanılan dil olan Türkçe üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Batı Trakya Türklerinin Türkçeyi kullanma şeklinin, kurucusu oldukları Batı Trakya Türk edebiyatını nasıl ve ne şekilde etkilediği üzerinde durulmuştur. Alt başlıklar şeklinde verilen “1923

Öncesi Batı Trakya Türk Edebiyatı” ve “1923 Sonrası Batı Trakya Türk Edebiyatı” başlıklı bölümler ile Batı Trakya Türk edebiyatının; gelişim süreci, genel özellikleri, basın yayın faaliyetleri, türleri, öne çıkan şair ve yazarları ile eserlerinden örnekler verilmiştir. Verilen bilgiler ışığında dönemler hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya Türk Edebiyatında Edebiyat Türleri” başlığı “Şiir”, “Öykü” ve “Roman” şeklinde üç alt başlığa ayrılmıştır. “Şiir” başlığı altında; “Şiirde Ele Alınan Temalar (tabiat, aşk, memleket özlemi, göç, Atatürk, barış, toplumsal sorunlar, din, ölüm, çocuk)” ve “Şiirde Kullanılan Nazım Şekilleri” üzerinde durulmuştur. “Öykü” başlığı altında; “Öykülerde Ele Alınan Konular (Toplumsal Konular- Bireysel Konular)”, “Öykülerde Olay”, “Öykülerde Şahıs Kadrosu”, “Öykülerde Zaman”, “Öykülerde Mekân” ve “Öykülerde Kullanılan Teknikler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Roman” başlığı altında; “Romanlarda Ele Alınan Konular (Toplumsal Konular- Bireysel Konular)”, “Romanlarda Olay”, “Romanlarda Şahıs Kadrosu”, “Romanlarda Zaman”, “Romanlarda Mekân” ve “Romanlarda Kullanılan Teknikler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu başlıklar altında; Batı Trakya Türk edebiyatında şiir, öykü ve roman türünün oluşum ve gelişim aşamaları, öne çıkan şair ve yazarlar ile eserlerinden örnekler verilmiş, eserlerin tahlilleri yapılmıştır. “Şiir” başlığı altında şiirlerde sıklıkla başvurulmuş konular, verilen örnekler üzerinden incelenmiş ve kullanılan nazım şekillerinden bahsedilmiştir. “Öykü” ve “Roman” başlıkları altında örnek verilen eserler ile ilgili; sürekli ele alınan konular belirlenmiş, tematik incelemeleri yapılmıştır. Öykü ve romanlarda kullanılan tekniklerden bahsedilmiş, tekniklerin açıklamaları ve eserlerden örnekleri verilmiştir.

I.1.4.2. Chousein, Mehmet (2016). Batı Trakya ‘da Yayımlanan Çocuk Dergileri Üzerine Bir Araştırma, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Yüksel Topaloğlu.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Chousein çalışmasında farklı eklerde, dergi ve gazetelerde yer alan çocuk dergilerinin belli bir düzen dahilinde bir arada bulunmasını amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde “Tarihsel ve Coğrafi Açından Batı Trakya” ve “Batı Trakya Türk Basın Tarihine Genel Bir Bakış” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Tarihsel ve Coğrafi Açından Batı Trakya” başlığı altında “Batı Trakya” ve “Batı Trakya

Türkleri Tarihine Genel Bir Bakış”; “Batı Trakya Türk Basın Tarihine Genel Bir Bakış” başlığı altında ise “Batı Trakya Türklerinde Basın-Yayın Faaliyeti”, “Batı Trakya’da Türkçe Basın” alt başlıklarına yer verilmiştir. “Batı Trakya’da Türkçe Basın” başlığında “Gazeteler” ve “Dergiler” üzerinden örneklendirmeler yapılarak Türkçe basın hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya’da Çıkan Çocuk Dergilerinin Biçimsel Açısından İncelenmesi” başlığı altında “Müstakil Çocuk Dergileri” ve “Gazete ve Dergilerin Çocuk Sayfaları ve Ekleri” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Müstakil Çocuk Dergileri” başlığı altında; “Aliş”, “Arkadaş Çocuk”, “Pınar Çocuk”, “Çocuk Dünyası/Genç Kalemler” dergilerinin; “Derginin Yayın Çıkışı ve Fiziki Görüşü”, “Derginin Çıkış Nedeni ve Amacı”, “Derginin Yazar ve Şair Kadrosu” şeklinde verilen alt başlıklar ile tematik açılardan incelemeleri yapılmıştır.

“Gazete ve Dergilerin Çocuk Sayfaları ve Ekleri” başlığı altında “Batı Trakya Dergisi “Aliş” Sayfası”, “Akın Gazetesi “Çocuk Köşesi” ve “Çocuk ve Mizah” Sayfaları”, “Azınlık Postası Gazetesi “Çocuk Yaprığı” ve “Çocuklar İçin” Sayfaları”, “Öğretmen Dergisi “Öğrenci” Eki” ve “Gündem Gazetesi “Boncuk” Eki” alt başlıklarına yer verilmiştir. Her gazete ve derginin belirli köşeleri, yazar ve şair kadroları hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya’da Çıkan Çocuk Dergilerinin İçerik Açısından İncelenmesi” başlığı altında; “öykü”, “mizah”, “şiir”, “mektup”, “oyun /piyes”, “hikâye”, “fabl”, “masal”, “deneme”, “fıkra”, “anı”, “resimli öykü” gibi birçok edebî türün biçim ve içerik açısından incelemesi yapılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Dergilerin Sistemik Dizini” başlığı altında; “Kronolojik Dizin”, “Tematik Dizin” ve “Yazar Adına Göre Dizin” şeklinde verilen alt başlıklar ile dergilerde yayımlanan yazıların künyeleri sunulmuştur.

I.1.4.3. Ahmet, Chılal Molla (2019). Batı Trakya’da Yayınlanmış Olan “Yuvamız” Dergisinin, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığın Kimlik Oluşumundaki Önemi”, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Levent Doğan.

Bu çalışmada, Yuvamız dergisinin incelenen 117 sayısında edebiyatın, Batı Trakya Türklerinin Türkçeyi ve Türk kimliklerini korumak adına nasıl işlevsellik kazandığı üzerinde durulmuştur.

Çalışma giriş ve dört bölümden meydana gelmektedir. Çalışma verilen başlıklar altında açılan yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Batı Trakya’nın Coğrafi Konumu”, “Lozan Barış Antlaşması ve Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı” ve “Batı Trakya’da Basın Yayın Özgürlüğü” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen başlıklar ile Batı Trakya’nın jeografik nitelikleri, yapılan sözleşmeler neticesinde azınlık durumuna düşen Batı Trakya Türklerinin durumu ve kimlik mücadeleleri, Batı Trakya Türklerinin basın yayın hayatındaki kısıtlamalar, yasaklar ve kontrollerden bahsedilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Yuvamız Dergisi” başlığı altında; “Yuvamız Dergisinin Biçim Özellikleri”, “Yuvamız Dergisinin İçerik Özellikleri” ve “Yuvamız Dergisinin Görsel Özellikleri” şeklinde üç alt başlığa yer verilmiştir. Her başlık kendi içerisinde oluşturulan yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Yuvamız dergisinin kurucusu, genel özellikleri, içerikleri, misyonu, ilk ve son yayın tarihleri hakkında bilgiler verilmiştir. “Yuvamız Dergisinin Biçim Özellikleri” başlığı altında; “Sayısal Görünüm” ve “Yazar Kadrosu” alt başlıklarına yer verilmiştir. Öncelikle derginin biçim özellikleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır. “Sayısal Görünüm” başlığı ile 1986-1996 yılları arasında dergide yer verilen türlerin yayın sayılarına tablolar eşliğinde yer verilmiştir. “Yazar Kadrosu” başlığı ile 1986-1996 yılları arasında dergide yer alan Batı Trakya ve Türkiye’den edebî şahsiyetlere yer verilmiştir. “Yuvamız Dergisinin İçerik Özellikleri” başlığı altında; “Edebi Türlerle Göre Konular”, “Tematik Değerlendirme” ve “Teknik Değerlendirme” alt başlıklarına yer verilmiştir. “Edebi Türlerle Göre Konular” başlığı altında; dergide yer verilen edebî türlerin yer alma sıklıklarına, yazar ve şairlerden verilen örneklere yer verilmiştir. “Tematik Değerlendirme” başlığı altında; incelemeye alınan türlerde “Atatürk”, “Batı Trakya” ve “Türk Dünyası Konusu/Kültürü” konularına yer verilme sıklıkları tablolar eşliğinde incelenmiştir. “Teknik Değerlendirme” başlığı altında; dergide kullanılan dil incelenmiştir. “Yuvamız Dergisinin Görsel Özellikleri” başlığı altında; “Dergi Kapak Fotoğraflarının İncelenmesi”, “Dergi Sayfalarında Yer Alan Fotoğrafların İncelenmesi” ve “Karikatürlerin İncelenmesi” şeklinde alt başlıklara yer

verilmiştir. “Dergi Kapak Fotoğraflarının İncelenmesi” başlığı altında farklı sayılarda yer verilen fotoğrafların değerlendirmelerine yer verilmiştir. “Dergi Sayfalarında Yer Alan Fotoğrafların İncelenmesi” başlığı altında başlıklar ile yer verilen fotoğrafların içeriklerine dair bilgiler verilmiştir. “Karikatürlerin İncelenmesi” başlığı altında verilen karikatür örnekleri üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümü “Şair ve Yazar Kadrosunun İncelenmesi” ve “Türlere Göre Yazıların Özetleri” başlıklarını taşımaktadır. “Şair ve Yazar Kadrosunun İncelenmesi” başlığı altında; “Yusuf Kolsuz”, “Mustafa Tahsin (Tahsinoğlu)”, “Mehmet Ali Ağakay”, “Gülten Mustafa (Aliosman)”, “Alırza Saraçoğlu”, “Feyyaz Sağlam”, “Ayfer Mustafaoğlu”, “Ahmet Tufan Şentürk”, “Mustafa Kemal Atatürk”, “Reşit Salim”, “Mehmet Yakup”, “Hüseyin Alibabaoğlu”, “Aydın Ahmet”, “Coşkun Kırca”, “Mustafa H. Mustafa”, “Saim Sakaoğlu”, “M. Orhan”, “Cahit Aliosman”, “Hüseyin Salihoğlu”, “Hülya Emin”, “Sami Kohen”, “Ekrem Dinkçi”, “Salahaddin Galib”, “Erol Koca”, “Rahmi Ali”, “Hafız Ali Galib”, “Sami Kohen”, “Nalan Saraçoğlu” gibi şair ve yazarların hayat hikâyelerine ve eserlerine yer verilmiştir. “Türlere Göre Yazıların Özetleri” başlığı altında; “Potburi ile ilgili kısa bilgi”, “Editör yazılarının (Yuvamız Ekibi) özetleri”, “Eleştirilerin özetleri”, “Biyografi ile ilgili kısa bilgi”, “Belgeler ile ilgili kısa bilgi”, “Anıların özetleri”, “Portre ile ilgili kısa bilgi”, “Makalelerin özetleri” ve “Haber yazılarının özetleri” ve “Söyleşilerin Özetleri” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Türlere göre sınıflandırılan başlıklarda konu ile ilgili örneklere ve açıklamalara yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Yuvamız Dergisinin Dizini” başlığı altında; “Yazar Adına Göre Yazılar”, “Türlere Göre Yazılar” ve “Yayımlanma Sırasına Göre Yazılar” şeklinde üç alt başlığa yer verilmiştir. Açılan her başlık altında konu ile ilgili dizin bilgileri yer almaktadır.

Çalışmanın IV. Bölümü “Yuvamız Dergisinden Türlere Göre Seçilmiş Metin Örnekleri” başlığını taşımaktadır. Başlık altında; “Anı Örnekleri”, “Atasözleri ve Açıklamaları Örnekleri”, “Belge Örnekleri”, “Bilmecelere Örnekler”, “Biyografi Örnekleri”, “Deyimler Örnekleri”, “Duyuru Örnekleri”, “Eleştiri Örnekleri”, “Fıkralara Örnekler”, “Haber-Olay Örnekleri”, “Kitap Tanıtımı Örnekleri”, “Makale Örnekleri”, “Masal Örnekleri”, “Portre Örnekleri”, “Portburi Örnekleri”, “Söyleşi Örnekleri”, “Şair-

Yazar Tanıtımı Örnekler”, “Şiir Örnekleri”, “Tekerlemelere Örnekler” ve “Tiyatro Eseri Örnekleri” şeklinde verilen alt başlıklar ile her türden örneklerle yer verilmiştir.

I.1.4.4. Amet, Nermin (2019). Batı Trakya Türk Şairlerinin Duygu ve Düşünce Dünyası, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Tuncay Öztürk.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Amet çalışmasında; Batı Trakya Türk şairlerinin yaşadıkları siyasi, sosyal ve kültürel olayları şiirlerine nasıl aksettirdiklerine dair Batı Trakya Türk edebiyatını ve şairlerini incelemeyi, onların duygu ve düşünce dünyasındaki ortak temalar üzerinde durmayı amaçlamıştır.

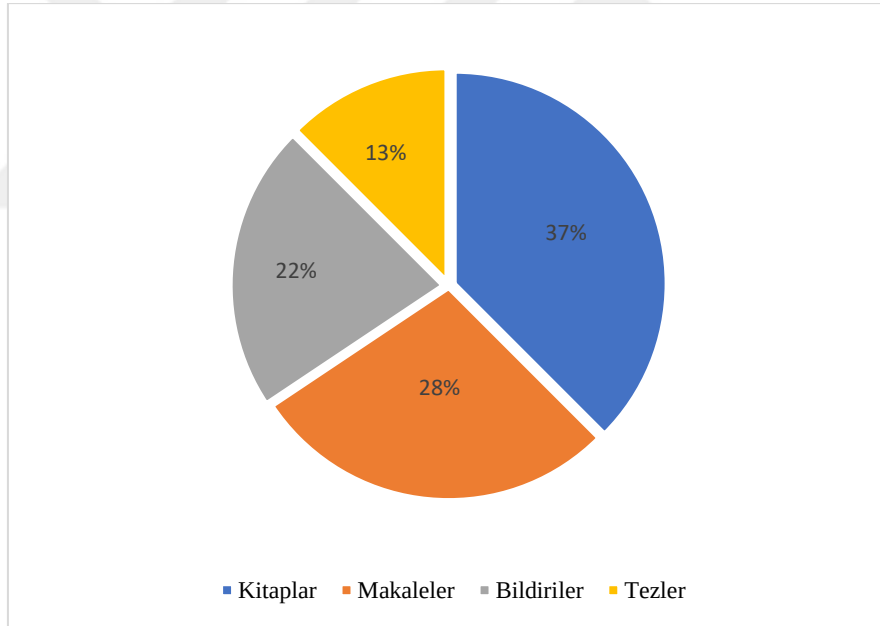
Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya” başlığı altında; “Batı Trakya’nın Coğrafi Konumu”, “Batı Trakya’nın Tarihî ve Kültürel Durumu”, “Batı Trakya’nın Demografik Yapısı ve Türk Nüfusu”, “Azınlık Olarak Batı Trakya Türkleri ve Sorunları (Türk Etnik Kimliğinin Tanınmaması, Eğitim Sorunu, Ekonomik Sorunlar, Müftü Sorunu, Siyasal Sorunlar)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu başlıklar altında genel olarak Batı Trakya Türklerinin ve yaşadıkları coğrafyanın tarihî, sosyo-kültürel ve demografik yönlerden incelemesi yapılmış, Batı Trakya Türklerinin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların şiirlere yansıyan kısımları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya Türklerinde Edebiyat” başlığı altında; “Batı Trakya Türk Şiirinin Dönemleri (1923-1960 Dönemi), (1960-1980 Dönemi), (1980-1990 Dönemi), (1990 ve Sonrası)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Batı Trakya Türk edebiyatının oluşum süreçlerinden bahsedilmiş, dönemlere göre yapılan sınıflandırmalar ile edebiyatın gelişim süreci detaylandırılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya Türk Şairlerinin Duygu ve Düşünce Dünyası” başlığı altında; “Bireysel Temalar (tabiat, aile, kadın, aşk, din, ölüm Atatürk)”, “Sosyal Temalar (Vatan, millet, barış ve dostluk, toplum, edebiyat, sanat)” ve “Siyasi Temalar (özgürlük-esaret, azınlık, eğitim, göç)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu bölümde Batı Trakya Türk edebiyatı türleri içerisinde özellikle şiir üzerinde durulmuş, şairler ve şiirler üzerinden yapılan detaylı incelemeler ve yorumlar ile ortak temalar ön plana çıkarılmıştır

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Batı Trakya Türk Şiirinin Dil ve Biçim Özellikleri” başlığı altında “Biçim Özellikleri (hece vezni- aruz vezni-serbest vezin)” şeklinde alt başlığa yer verilmiştir. Batı Trakya Türk şiirinin dil ve biçim özelliklerinden örnekler aracılığı ile bilgilendirme yapılmıştır.

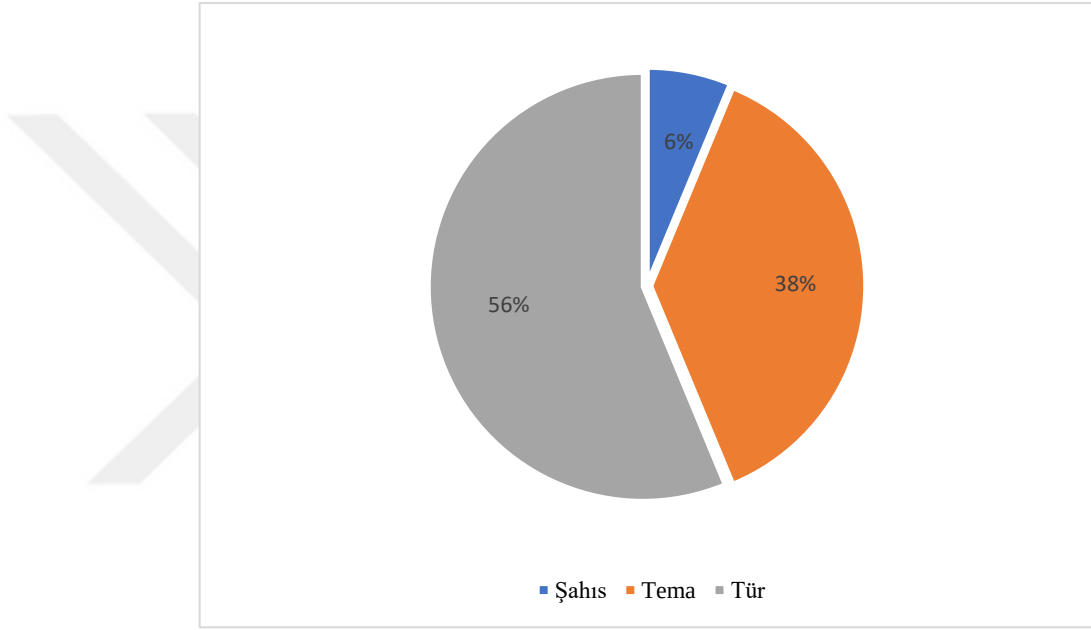
Çalışmanın V. Bölümü “Şiirleri İncelenen Batı Trakyalı Türk Şairler Hakkında Bilgiler” başlığından oluşmaktadır. Batı Trakya Türk şairlerinden olan; “Nurten Altınok”, “Reşit Salim”, “Asım Haliloğlu”, “İbrahim Baltalı”, “Şefaat Ahmet”, “Alırıza Saraçoğlu”, “Sibel Gülistan”, “Cihan Abbasoğlu”, “Rahmi Ali”, Mustafa Çolak”, “Mehmet Çolak”, “Mustafa Tahsinoğlu”, “Ferruh Mehmet Pazvantoğlu”, “Ercan Caneri”, “Hüseyin Salihoğlu”, “Hüseyin Alibabaoğlu”, “Dr. İbrahim Onsunoğlu”, “İmam Kasım”, “Abdürrahim Dede”, “Hüseyin Mazlum”, “Fusun Süka”, “Salih Halil”, “Şükran Raif”, “Nalan Saraçoğlu” gibi şairlerin hayat hikâyelerine yer verilmiştir.

Şekil 1. Çağdaş Batı Trakya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde; Türkiye’de Batı Trakya Türk edebiyatı üzerine 12 kitap, 9 makale, 6 bildiri ve 4 tez çalışmasının kaleme alındığı tespit edilmiştir. Tespit edilen sayılara metinlerine ulaşamayan çalışmalar dahil edilmemiştir. Yapılan incelemelerde en sık kitap türünde çalışmalar yapılırken en az tez türünde çalışmaların yapıldığı saptanmıştır. Çağdaş Batı

Trakya Türk edebiyatı alanındaki çalışmaları ile ön plana çıkan isimler; Feyyaz Sağlam, Rahmi Ali, Yüksel Topaloğlu olmuştur. Özellikle Feyyaz Sağlam kitap, makale, bildiri türünde sayıca fazla olan çalışmaları ile Batı Trakya Türk edebiyatında birçok konuya değinmiştir. Sağlam, “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin “Batı Trakya Türk Edebiyatı” başlıklı bölümünü kaleme alarak alan üzerine yapılan ilk çalışmaların yazarlarından olmuştur.

Şekil 2. Çağdaş Batı Trakya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları

Türkiye’de çağdaş Batı Trakya Türkleri edebiyatı alanında yapılan çalışmalar inceleme alanları kapsamında ele alındığında en sık tür yönünden çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. Bu sırayı takiben tema yönünden yapılan incelemeler ve şahıslar yönünden yapılan incelemeler gelmektedir. Tür olarak çağdaş Batı Trakya Türkleri edebiyatında 17 çalışma, tema yönünden 12 çalışma ve şahıslar üzerine yapılan incelemelerde ise 2 çalışma verilmiştir. Türkiye’de çağdaş Batı Trakya Türkleri edebiyatına yoğunlaşıldığında en sık çalışılan türün inceleme çalışmaları olduğu tespit edilmiştir. Bu inceleme çalışmalarında özellikle Batı Trakya Türklerinin edebiyatı, edebiyatın gelişim süreçleri, şiirleri, şiirlerde işlenen temalar vb. gibi konular ele alınmıştır. Çalışmalarda ilk sırada gelen inceleme türünde ön plana çıkan isim Feyyaz Sağlam olmuştur. Türkiye’de çağdaş Batı Trakya Türkleri edebiyatı alanında özellikle

basın yayın çalışmalarına da sıkça yer verilmiştir. Batı Trakya Türklerinin ilk çocuk dergilerinden olan “Çocuk Dünyası/Genç Kalemler” ve “Aliş” gibi dergiler ve dergicilik üzerine incelemeler yapılmış, bu dergiler üzerine tez çalışmaları hazırlanmıştır. Türkiye’de çağdaş Batı Trakya Türkleri edebiyatı alanında dergi incelemelerinden sonra en sık karşılaşılan tür antolojiler olmuştur. Bu alanda özellikle Feyyaz Sağlam’ın hazırladığı antolojiler ön plana çıkmaktadır. Türkiye’de çağdaş Batı Trakya Türkleri edebiyatı alanında en az karşılaşılan türün ise sanatçılar üzerine yapılmış olan çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Bu durum inceleme alanları bakımından çağdaş Batı Trakya Türkleri edebiyatının tür yönünden daha verimli bir edebiyat olduğunu ancak şahıslar üzerine yapılan incelemelerde geri planda kaldığını göstermektedir.

I.2. Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı

I.2.1 Kitaplar

I.2.1.1. Şimşir, Bilal N. (1986). Bulgaristan Türkleri (1978-1985), İstanbul: Bilgi Yayınevi. (Bulgaristan’da Yerli Türk Edebiyatı ve Sanatı 285-307, Bulgaristan’da Türk Basını 307-314).

Bu çalışmada 1985 yılında Bulgaristan Türklerinin yaşadığı baskı ve zulümler ile Prenslik, Krallık, Halk Cumhuriyeti gibi dönemlerde çoğunlukla yaşadıkları yerler, nüfusları, ekonomik durumları, siyasi, sosyal ve kültürel hayatlarına dair izler, belge ve kaynaklarla birlikte okuyucuya sunulmuştur.

I.2.1.2. Hafız, Nimetullah (1987). Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 1-2-3, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmalarda, Bulgaristan’da yaşayan Türk yazarın 1944-1984 yılları arasında kaleme aldığı şiir, hikâye-roman, masal, anı, fıkra, röportaj ve tiyatro türlerindeki eserlerinden örnekler bulunmaktadır.

Çalışmanın I. Cildinde: “Mümin Mustafaof”, “Fevzi Karirof”, “Ahmed M. Hasanof”, “İlhan Rifadof Çatmakas”, “Hasan Karahüseyinof”, “Muhittin Mehmedeminof”, “İsmail Bekir”, “Mefkure Mollova”, “Hayri Sabriel”, “Halim Salimof”, “Kazım Memişef”, “Hüsmen İsmailof”, “Mehmet Müzekka Con”, “Ali Kadirof”, “Mustafa Mutkof”, “Mehmet Bekirot”, “Durhan Hasanof”, “Ahmet Şerifof”, “Kemal Bunarcief”, “Mirza İbrahimof”, “Mümin B. Bekirot”, “Mehmet Hamidof”, “İsmail A. Çavuşef”, “Ahmed Eminof”, “Halim Halimof”, “Lütfi Demirof”, “Mustafa Çetef”,

“İsmail İbişef”, “Aliş Saidof”, “Muhammet Yusuf”, “Ali Osman Ayrantok”, “Mehmet Sansarof”, “Halit Aliosmanof”, “Ahmet Timişef”, “Latif Aliyef”, “Beyhan Nalbantof”, “İshak Raşidov”, “Faik İsmailof”; II. Cildinde: “Ömer Osmanof”, “Selim Bilalof”, “Niyazi Hüseyinof”, “Sabri Demirof”, “Recep Küpçüef”, “Sabri İbrahimof”, “Süleyman Yusuf”, “Yusuf Kerimof”, “Şaban Mahmudof”, “Sabahattin Bayramof”, “Sali Banelarief”, “Nadiye Ahmedova”, “Yusuf Ahmedof”, “Osman Şabanof”, “Rıza Mollof”, “Şükrü Tahirof”, “Recep İbişef”, “Naci Ferhadof”, “Süleyman Gavazof”, “Necmiye Mehmedova”, “Sabri Tatof”, “Osman Azizof”, “Salih Baklaciye”, “Nevzat Mehmedof”, “Şahin Mustaf”, “Osman Salief”; III. Cildinde: “Sabri Tatof”, “Halil Mustaf”, “Halim Halimof”, “İsa Cebecief”, “Beyhan Nalbantof”, “Kazım Memişof”, “Mustafa Mutkof”, “Lütfi Demirof”, “Sabahattin Bayramof”, “Ahmet Temişef”, “Ömer Osmanof”, “Naci Ferhadof”, “Ahmet Şerifof”, “Osman Azizof”, “Nadiye Ahmedova”, “Mehmet Hüseyinof”, “Niyazi Hüseyinof”, “Dinçer Halief”, “Recep Küpçüef”, “Şaban Mahmudof”, “Selim Bilalof”, “Salih Baklaciye”, “Mümün Mutafof”, “Aliş Saidof”, “Nevzat Mehmetof”, “Hasan Karahüseyinof”, “İshak Raşidof”, “Şahin Mustaf”, “Mefkure Mollova”, “Sabri Demirof”, “Faik İsmailof”, “Mehmet Bekirof”, “Necmiye Mehmetova” gibi şair ve yazarların çalışmalarından örneklere yer verilmiştir.

I.2.1.3. Çavuş, Mehmet (1988). 20. Yüzyıl Bulgaristan Türkleri Şiiri (Antoloji), İstanbul: Yaylacık Matbaası.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlığı altında Bulgaristan Türk edebiyatının 15. ve 20. yüzyıllar arasında geçirdiği oluşum çizelgeleri verilmiştir. Yıllar içerisinde meydana gelen olumlu ve olumsuz değişimler, öne çıkan şair ve yazarlar ile bu şair ve yazarların maruz kaldığı baskı ve rejim kaynaklı sürgünler ele alınmıştır. Çalışmada 1944 yılından günümüze kadar ele alınan Bulgaristan Türk Edebiyatının ön plana çıkan; “Sabri Demiroğlu”, “Mehmet Behçet Perim”, “Hasan Karahüseyinov”, “Ahmet Merdivenci”, “Recep Küpçü”, “Hasan Basri Öztürk”, “Ali Osman Ayrantok”, “Lütfi Demir”, “Mefkure Molla”, “Etem Ütük”, “Haydar Baba (Haydari)”, “Niyazi Hüseyin”, “Oğuz Peltek”, “Sabahattin Bayram”, “Zeki Tunaboğlu”, “Hüseyin Oğuz”, “Mehmet Müzekka Con”, “Şükrü Mollaoğlu (Esen)”, “Ömer Osman”, “Mehmet Davut (Çağlar)”, “İzzet Dinç”, “Naci Ferhadov”, “Faik İsmailoğlu”, “Ahmet Şerifoğlu”, “Mustafa Şerif Alyanak”,

“Şahin Mustafa”, “Mehmet Fikri”, “İsmail Çavuş”, “Mustafa Mutkov”, “İsmail İbişoğlu (Tunalı)”, “Osman Aziz”, “Muharrem Yumuk”, “Mustafa Aladağ”, “Mehmet Çavuş”, “Lütfi Erçin”, “Durhan Hasan”, “Fevzi Kadir (Seven)”, “Ahmet Emin”, “Rahim Recep”, “Latif Ali”, “Şaban Mahmut Kalkan”, “Fikri Cahit Yalçınar”, “Nazmi Nuri (Adalı)”, “Ahmet Cebeci”, “Ulviye Özpar” ve “Süleyman Yusuf” olmak üzere 46 şairinin hayat hikâyelerine ve şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir. Çalışmanın II. Bölümünde ise edebî açıdan herhangi bir yenilik yapmayan; “Mehmet Kenar”, “Hasan Koşan”, “Mehmet Balpınar”, “Zeki Bilir”, “Mehmet Sever”, “Mülazım Çavuş”, “İbrahim Hoca (Şendoğan)”, “Şükrü Tahirov”, “Mehmet Bahar”, “Mustafa Çete”, “Aliş Sait”, “Mehmet Abdurrahman”, “Mehmet Sansar”, “İsa Cebeci”, “Turhan Rasioğlu”, “Zait İsmail”, “Ahmet Ali”, “Mehmedali Oruç”, “Necmiye Mehmet”, “Ahmet Mustafa Pehlivanoglu”, “Nebiye İbrahim”, “İbrahim Kamberoğlu”, “Recep İbişoğlu”, “Refik Vardar”, “Emennaz İsmail”, “İlhan Rıfatoğlu (Çatmakış)”, “Mümin Mustafaoğlu” ve “Suna Çavuş” olmak üzere 29 şairin şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir.

I.2.1.4. Şerefli, Ahmet Şerif (1990). Türk Doğduk Türk Öldük, Ankara: Kültür Bakanlığı.

Bu çalışmada Bulgaristan Türkü yazar ve şairlerinden olan Ahmet Şerif Şerefli'nin anılarına yer verilmiştir. Yazarın anıları siyasi, sosyal, kültürel ve edebi birçok açıdan bilgi verici niteliktedir. Şerefli'nin anılarından çalışma konumuz olan ÇBTE alanına giren; “Kitapları Öldürenler De Katil”, “Çarlık Döneminde Maatbacılık”, “Okul Kitaplarımız İçin Birkaç Söz”, “Nazım Hikmet Bulgarsitan'da”, “Tiyatro Sanatına Susayış”, “Prenslik ve Krallık Döneminde Bulgaristan Türklerinde Tiyatro”, “Şiir Geceleri” ve “Sanatın Dışında Kalmak” başlıkları ile Bulgaristan Türkleri edebiyatına değinilmiştir.

I.2.1.5. Çavuş, Mehmet (1992). “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı”, Türk Dünyası El Kitabı, C. III, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Bu çalışmada Bulgaristan Türkleri edebiyatının farklı açılardan incelemelerine yer verilmiştir. Çalışma “20. Yüzyılda Bulgaristan Türkleri Edebiyatı” şeklinde detaylandırılmıştır.

Çalışmada Bulgaristan bölgesinin coğrafi, demografik ve siyasi açılardan incelemesi yapılmıştır. Bulgaristan’da ilk Türk varlığı ve yerleşkesi anlatılmıştır. Bulgaristan Türkleri edebiyatının başlangıç yılları dönem üzerinden verilen bilgilerle siyasi, sosyal ve kültürel açılardan ele alınmıştır. Bulgaristan Türkleri edebiyatının ilk oluşum yıllarında etkin şekilde rol oynayan yazar ve şairlerin eserleri, amaçları ve misyonları üzerinde durulmuştur. Bulgaristan Türkleri edebiyatının gelişimine katkı sağlayan basın yayın organları hakkında bilgi verilmiş, eserlerden örnekler sunulmuştur.

Çalışmanın “20. Yüzyılda Bulgaristan Türkleri Edebiyatı” başlığı altında; “Yüzyılın Başından 1944’e kadar (Krallık Dönemi)” ve “1944 Yılından Günümüze Kadar Gelişen Edebiyat (Sosyalizm Dönemi)” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. İncelemeye alınan her iki dönemin de siyasi ve sosyal olaylarının Bulgaristan Türkleri edebiyatına olan etkileri ele alınmış, dönemin sanat anlayışı, misyonu ve amacı üzerinde durulmuştur. Dönemlere göre ön plana çıkan yazar ve şairlerin edebi şahsiyetleri ile eserlerinden bahsedilmiştir. “1944 Yılından Günümüze Kadar Gelişen Edebiyat (Sosyalizm Dönemi)” başlığı da kendi içerisinde dönemin siyasi hayatının edebiyata olan etkisi neticesinde “Umut Edebiyatı” ve “Umutsuzluk Edebiyatı” şeklinde iki alt başlığa ayrılmıştır. Ele alınan başlıkların adlandırılma sebepleri, dönemin öne çıkan yazar ve şairlerinin eserleri, yazar ve şairlerin yazma amaçları ve misyonları vurgulanmış, işlenen türlere örnek verilmiştir.

1.2.1.6. Memişoğlu, Hüseyin (1995). Bulgaristan’da Türk Kültürü, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın I. Bölümü “Bulgaristan’da Türk Varlığı”, II. Bölümü “Bulgaristan’da Türk Kültürü”, III. Bölümü ise “İstiklaline Kavuşan Bulgaristan’da Türk Kültürü” başlıklarını taşımaktadır. Hazırlanan çalışma, III. Bölümü olan “İstiklaline Kavuşan Bulgaristan’da Türk Kültürü” başlığı ile konu alanımız olan ÇBTE kapsamına girmektedir. “İstiklaline Kavuşan Bulgaristan’da Türk Kültürü” başlığı kendi içerisinde “Bulgaristan’da Türk Eğitimi”, “Bulgaristan’da Türk Basını”, “Bulgaristan’da Türkçe Kitap Yayıncılığı” ve “Bulgaristan’da Yerli Türk Edebiyatı ve Sanatı” olmak üzere dört alt başlıktan oluşmaktadır. Her başlık oluşturulan yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Bu başlıklardan özellikle “Bulgaristan’da Türk Basını” ve

“Bulgaristan’da Yerli Türk Edebiyatı ve Sanatı” Bulgaristan Türk edebiyatına temas etmiştir. “Bulgaristan’da Türk Basını” başlığı ile Bulgaristan’da kurulan ilk matbaalar ve yayınevlerinden bahsedilmiş, yayımlanan eserlerin sayıları ve taşıdıkları önem üzerinde durulmuştur. Özellikle dünya ve Rus edebiyatından yapılan çeviriler ile verilen eserlerden de bahsedilmiştir. “Bulgaristan’da Yerli Türk Edebiyatı ve Sanatı” başlığı ise kendi içerisinde “Yerli Türk Edebiyatı” ve “Yerli Türk Sanatı” olmak üzere iki alt başlığa ayrılmıştır. “Yerli Türk Edebiyatı” başlığı ile Bulgaristan Türk edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri dönemlere göre siyasi, sosyal ve kültürel olaylara paralel şekilde ele alınmıştır. Her dönemin ön plana çıkan türlerine, yazar ve şairleri ile birlikte eserlerine yer verilmiştir. “Yerli Türk Sanatı” başlığı altında ise sanatın önemli kollarından biri olan tiyatronun Bulgaristan’da dönemlere göre oluşum ve gelişim süreçleri, bestecileri, ön plana çıkan yazarları ve eserleri eşliğinde sunulmuştur.

I.2.1.7. Bahtiyar, Niyazi Hüseyin (1996). Çağdaş Rodop Türk Şairlerinden Esintiler (Antoloji), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

Bu çalışmada “Bulgaristan Türk Edebiyatı” ve “Rodop Türkü” şairlerinin şiirlerinden örneklerle ve genel bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın “Bulgaristan Türk Edebiyatının Beşiği Bilinen Rodoplar ve Rodoplu Şairlerimiz (Önsöz Yerine)” başlığı altında; “Rodop Havzası Nerede Bulunur?”, “Rodoplarla Türk Varlığı ve İslamiyet”, “Totaliter Rejim Süresinde Rodoplar” ve “Rodop Şairleri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen alt başlıklar ile Rodop Türkü şairlerinin coğrafi ve dini ortamları, yaşanan siyasi gelişmelere paralel şekilde oluşturulan baskı ve sindirme politikaları, şairlerin yetişme ortamları ve genel olarak edebi çerçevede oluşum ve gelişim süreçleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmada incelemeye alınan; “Nuri Turgut Adalı”, “Rasim İsmail Bilazeroğlu”, “Niyazi Hüseyin Bahtiyar”, “Adil İzzet”, “Recep Küpçü”, “Ömer Osman Erendoruk”, “Mümün Mustafa”, “Faik İsmail Arda”, “Halim Salim Kayacık”, “Sabri İbrahim Alagöz”, “Şahin Mustafa”, “Şükrü Hasan Ahmet”, “Fehim Abdullah Şanlıtürk”, “Naci Ferhadov”, “Mehmedali Macar”, “Ahmet Mehmet”, “Mestan Mustafa Adalı”, “Hasan M. Hasan Özkan”, “Nazmi Nuri Adalı”, “Mustafa Aladağ”, “Mümün Bekir”, “Nihat Altınok”, “Aliş Sait”, “Rahim Recep Akdora”, “İsmet Bayram Külecî”, “Süleyman Yusuf Adalı”,

“Nefise Habib (Adıgüzel)”, “Mümün Yusuf Akın”, “Şükrü Esen”, “Ahmet Kadir”, “Mehmet Şükrü”, “Cemal Kemal”, “Muzaffer Niyazi”, “Durhan Hasan Hatiboğlu”, “Avni Veli Özgürel”, “Arif Şükrü”, “Salim Kalaycı”, “Arzu Tahirova”, “Saffet Mustafa Eren”, “Durhan Durhan Ali”, “Osman Aziz”, “Fahriye Güney”, “Fehim Hüseyinov”, “Ulviye Özpar” ve “Refik Vardar” gibi şairlerin biyografilerine ve şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.2.1.8. Acaroğlu, Mehmet Türker (1997). Bulgarlar ve Bulgaristan Üzerine Yüzyıllık Türkçe Kaynakça, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Bu çalışma, içeriğinde yer alan “Türk Edebiyatı”, “Türk Şiiri”, “Türk Tiyatro Yapıtları”, “Türk Romanları, Büyük ve Küçük Öyküleri”, “Karışık Türk Edebî Yapıtları” başlıkları ile çalışma alanımız olan ÇBTE alanına dahil olduğu için incelenmiştir.

Çalışmada Bulgaristanlı Türk yazarlar tarafından kaleme alınan eserler “Türk Edebiyatı” başlığı altında türlerine göre; “Türk Şiiri”, “Türk Tiyatro Yapıtları”, “Türk Romanları, Büyük ve Küçük Öyküleri”, “Karışık Türk Edebî Yapıtları” şeklinde sınıflandırılmış ve her başlık altında eserlerin kaynakçalarına yer verilmiştir.

I.2.1.9. Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu (1997). Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 8- Bulgaristan Türk Edebiyatı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatının yazılı ve sözlü dönemleri ile birlikte ayrıntılı incelemesine yer verilmiştir.

“Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlıklı bölüm iki alt başlık ile detaylandırılmıştır. “Bulgaristan Türklerinin Kültürel Tarihine Toplu Bir Bakış” başlıklı ilk bölümde, Bulgaristan Türklerinin tarihî perspektifler ışığında incelemesi yapılmıştır. Bölüm içerisinde “Türk-Rus Savaşı ve Bulgaristan Türkleri (1877-1878)”, “Bulgaristan Türklerinin Göçleri”, “Bulgaristan Türklerinin Sosyal- Ekonomik Durumu”, “Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kültürü (Eğitim ve Kültür Kurumları)” ve “Bulgaristan’da Türkçe Basın ve Yayın” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Yaşanılan “Büyük Göç” öncesi ve sonrası, Bulgaristan Türklerinin sosyo-ekonomik, eğitim ve kültür alanındaki durumları hakkında detaylı bilgiler verilmiş, eğitim ve kültür alanında öne çıkan kurumlardan ve Türkçe basın yayın faaliyetlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümü oluşturan “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı” başlıklı bölüm; “Bulgaristan Türklerinin Sözlü Edebiyatı”,

“Bulgaristan Türklerinin Yazılı Edebiyatı” ve “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Esas Dönemler” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. “Bulgaristan Türklerinin Sözlü Edebiyatı” başlığı altında; Bulgaristan Türkleri edebiyatının ilk olarak sözlü edebiyat alanında başladığı, halk edebiyatı ürünleri üzerinden yabancı Türkologlar ve bilim adamları tarafından incelendiği vurgulanmıştır. Sözlü halk edebiyatı alanında folklor ürünleri üzerinden yapılan incelemeler sonucu yabancı bilim adamları ve Türkologların hazırladıkları çalışmalar ve içerikleri açıklanmıştır. 1944’lü yıllardan sonra Bulgaristan Türkü yazarlar tarafından da sözlü halk edebiyatı ve folklor alanına yönelimin başladığı ve bu alanda özellikle Rıza Mollov’un ön plana çıkarıldığı vurgulanmıştır. Bu yönelim daha sonraki süreçlerde birçok aydın kesim ve basın yayın faaliyetlerinde de karşılığını bulmuştur. “Bulgaristan Türklerinin Yazılı Edebiyatı” başlığı altında; Bulgaristan Türklerinin edebiyatına dair ilk kaynaklardan ve çalışmalardan bahsedilmiş, Rıza Mollov’un bu alandaki öncülüğü eserleri üzerinden aktarılmıştır. Rıza Mollov’dan sonra bu alanda çalışmaları ile faaliyet gösteren yazar ve şairler eserleri üzerinden incelenmiş, ilgili basın yayın faaliyetlerine de yer verilmiştir. “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Esas Dönemler” başlığı altında; “I. Dönem Edebiyatı”, “II. Dönem Edebiyatı” ve “Üçüncü Dönem Edebiyatı” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Her başlık altında dönemin özellikleri ve oluşan yeni alt dönemleri, konuları, türleri, yazar ve şairleri açıklanmış, ilgili yazar ve şairlerin eserlerinden örnekler verilmiştir.

“Bulgaristan Yazılı Türk Edebiyatı” başlığı altında anlatılan edebî gelişmeler eşliğinde bu alanda ön plana çıkan edebî şahsiyetlerin yaşamlarına, edebî çalışmaları ile eserlerine yer verilmiştir. “Bulgaristan Sözlü Türk Halk Edebiyatı” başlığı altında ise Halk edebiyatının sözlü ürünleri olan türlerden örnekler verilmiştir.

Balkan Türk edebiyatlarında edebiyata dair ilk adımlar antolojiler yoluyla atılmış ve edebiyatın temel yapıları olarak görülmüştür. Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu’nun “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 8- Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlıklı Bulgaristan Türk edebiyatını ele aldığı çalışması, Balkan Türk edebiyatlarında kaynak olarak görülmüş ve sonrasında yapılmış olan tüm çalışmalar ona referans olarak gösterilmiştir.

I.2.1.10. Hafız, Nimetullah (1999). Rıza Mollov Hayatı ve Eserleri, Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmada Rıza Mollov'un hayatına, eserlerine ve eserlerinden örneklere yer verilmiştir. Çalışma; "Dr. Rıza Mollov'un Hayatı", "Dr. Rıza Mollov'un Eserlerinin Listesi", "Bilim Çalışmaları", "Halk Edebiyatı Derlemeleri (Maniler- Türküler)", "Hikâyeleri" ve "Tanıtma ve Eleştirileri" şeklinde bölümlerden oluşmaktadır.

"Dr. Rıza Mollov'un Hayatı" başlığı altında yazarın biyografisine, edebi şahsiyetine, basın yayın faaliyetlerine ve eserlerine dair açıklamalar yapılmıştır. "Dr. Rıza Mollov'un Eserlerinin Listesi" başlığı altında yazarın kaleme aldığı tüm çalışmaları kronolojik şekilde künye bilgileri ile birlikte sunulmuştur. "Bilim Çalışmaları", "Halk Edebiyatı Derlemeleri (Maniler- Türküler)", "Hikâyeleri" ve "Tanıtma ve Eleştirileri" başlıkları altında yazarın ilgili türlerde yayımlanan eserlerinden örnekler verilmiştir.

I.2.1.11. Bayramöz, Sabahattin (2002). Türkçenin Sarmaşıkları Bulgaristan Türklerinin Şiirinden Seçmeler, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmada; "İsmail Çavuşev", "Naci Ferhadov", "Rahim Recep Akdora", "Latif Ali Yıldırım", "Necmiye Mehmet Ulucan", "Şaban Mahmut Kalkan", "İbrahim Kamberoğlu", "Fehim Hüseyinov", "Hasan Özkan", "Süleyman Mustafa Özgür", "Mustafa Mutlu", "Hasan Karahüseyinov", "Durhan Hasan Hatiboğlu", "Zahit İsmail Güney", "Mehmet Sansar", "Fevzi Kadir Sever", "Nebiye İbrahim Akbıyık", "Mümin Bekir", "Süleyman Yusuf Adalı", "Mehmedali Oruç", "Şükrü Esen", "Ahmet Emin Atasoy", "Mehmet Şükrü Çavuşoğlu", "Şahin Mustafa", "Niyazi Hüseyin Bahtiyar", "Faik İsmail Arda", "Recep Küpçü", "Mehmet Çavuş", "Ahmet Şerif Şerefli", "Lütfi Demirov", "Mefkûre Rıza Molla", "Osman Aziz", "Ömer Osman Erendoruk" ve "Sabahattin Bayramöz" gibi şairlerin şiirlerine ve hayat hikâyelerine yer verilmiştir. Çalışmada alışılmışın dışında bir yöntem kullanılarak öncelikle I. Bölümde şairlerin farklı sayılarda şiirlerine, II. Bölümde ise şiirlerin yazarları hakkında bilgi sahibi olmak isteyen okuyucular için hayat hikâyelerine yer verilmiştir.

I.2.1.12. Yeniso, Hayriye Süleymanoğlu (2002). Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (Folklor Türleri, Şiirler ve Düz Yazıları), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk çocuk edebiyatı merkeze alınmış, onunla birlikte meydana gelen değişim ve gelişimler örnekleri ile birlikte incelenmiştir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Folklor Türleri” başlığı altında; “Bilmeceler”, “Tekerlemeler”, “Fıkralar” ve “Masallar” şeklinde verilen türlerden örnekler yer verilmiştir. II. Bölümü oluşturan “Yazılı Çocuk Edebiyatı” başlığı altında; “Lütfi Demirov”, “Mehmet Muradov”, “Nevzat Memedov”, “Hafız İslam Ergin”, “Mehmet Müzekka Con”, “Rıza Mollov”, “Recep Küpçüev”, “Mustafa Mutkov”, “Ahmet Tımışev”, “Rasim Bilazeroğlu”, “Mehmet Fikri”, “Faik İsmailov”, “Hüseyin Kösev”, “Mestan Mustafa Adalı”, “Kemal Bunarciev”, “Sabri Tatov”, “Ali Bayramov”, “Ahmet Şerifov”, “Hasan Karahüseyinov”, “Mulazım Çavuşev”, “Mustafa Oğuz Peltek”, “Hafız Abdullah Fehmi (Meçik)”, “Celil Yunusov”, “İslam Beytullav”, “Sabri İbrahim Alagöz”, “Sabahattin Bayramov”, “Ali Durmuşev”, “Mustafa Çetev”, “Osman Sungur (Keskioglu)”, “Latif Aliev”, “Niyazi Hüseyinov”, “Lütfi Erçin”, “Durhan Hasanov”, “Zait İsmailov Halilor”, “Şahin Mustafafov”, “Ahmet Kadirov”, “Şaban Mahmudov”, “İsmail Çavuşev”, “Kazım Memişev”, “Muharrem Tahsinov”, “Mehmet Behçet Perim”, “Ahmet Eminov”, “Mehmet Çavuşev”, “Naci Ferhadov”, “Mustafa Kahveciev”, “Mukaddes Akmanova- Saidova”, “Osman Azizov”, “Sabri Demirov”, “Latif Karagöz”, “Mümin Yusuf Akın”, “Avni Veliev”, “Turhan Rasiev”, “İshak Raşidov”, “Süleyman Yusufov”, “Servet Tatar”, “Ali Pirov”, “Mustafa Göçev”, “Hüseyin Rasimov”, “Mehmet Davudov”, “Selim Bilalov”, “Nadiye Ahmedova”, “Halit Aliosmanov”, “Ömer Osmanov”, “Aliş Saidov”, Ahmet Mehmedov”, “İsa Cebeciev”, “Ali Boncuk” ve “Lamia Varnalı” gibi şairlerin hayat hikâyelerine ve şiirlerinden örnekler yer verilmiştir. III. Bölümü oluşturan “Filiz Kalemeler” başlığı altında ise Bulgaristan Türk çocuk gazetelerinden olan “Filiz” gazetesinde yazan öğrencilerin şiirlerinden ve yazılarından örnekler yer verilmiştir.

I.2.1.13. Uzunoglu, Halil (2003). Mehmed Fikri Şiir ve Hikayeler, Bursa.

Bu çalışmada Bulgaristan Türkü şair ve yazarlarından olan Mehmed Fikri'nin hayatı ve edebi çalışmaları incelenmiştir. Çalışmada yazarın biyografisine, edebi

şahsiyetine ve edebi çalışmalarına değinilmiştir. Kaleme aldığı şiir ve hikayelerinden örnekler verilmiştir.

I.2.1.14. Türker, Mehmet (2004). Kalem Kılıçlaşınca (Ömer Osman Erendoruk'un Edebi Kişiliği), İstanbul: Ufuk Ötesi Yayınları.

Bu çalışmada Ömer Osman Erendoruk'un hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri üzerinde durulmuştur. Çalışmada Erendoruk'un romancılık anlayışı ele alınmış ve "Uçurum" romanı tahlil edilmiştir. Çalışmanın "Hikayeciliği ve Hikayeleri" başlığı ile yazarın hikayecilik anlayışından bahsedilmiş ve hikayelerinden örnekler verilmiştir. İncelenen eserler ayrıca tematik açılardan tahlil edilmiştir.

I.2.1.15. Özer, Kemal (2006). Bulgaristan Mektupları, İstanbul: Nazım Kitaplığı.

Bu çalışma 1976- 1986 yılları arasında Kemal Özer ile Fahri Erdinç'in birbirlerine yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Yazılan mektuplar Bulgaristan'ın o dönemki siyasi, sosyal ve edebî durumuna ışık tutmaktadır.

I.2.1.16. Acaroğlu, Mehmet Türker (2007). Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar- I, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

"Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar- I" başlıklı dört bölümden oluşan çalışmanın "Edebiyat" başlıklı üçüncü bölümü ÇBTE ile olan ilişkisi bakımından çalışma kapsamımıza girmektedir.

Bu bölümde alt başlıklar altında ele alınan "93 Savaşı (1877-1878) ve Edebiyatımız" başlığı altında Türk- Rus Harbinin edebiyatımıza olan etkileri ve eserlerdeki yansımaları üzerinde durulmuştur.

"Balkan Edebiyatlarından Çeviriler Kaynakçası Üzerine" başlığı altında çeviri kavramı ve Balkan edebiyatlarından yapılan çeviri örnekleri üzerinde durulmuştur. "Bulgaristan'da Türk Yazarları Kaynakçası" başlığı ise "Türk Yazarlarının Bulgaristan'da Türkçe Olarak Basılan Yapıtları (1913-1979)" ve "Türk Yazarlarından Bulgarcaya Çeviriler (1951-1992)" şeklinde iki alt başlık altında incelenmiş, eserler alfabetik olarak sıralanmıştır.

I.2.1.17. Türker, Mehmet (2009). Gölgedeki Kahraman, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Bu çalışmada Mehmet Türker, “Gölgedeki Kahraman” başlığı ile Bulgaristan Türklerinin hayatında önemli bir yere sahip olan Nuri Turgut Adalı’nın hatıralarına yer vermiştir.

I.2.1.18. Gürel, Nazlı Rana & Gürel, Zeki (2012). İslam Beytullah Erdi (Hayatı-Sanatı-Eserleri), Ankara: Bengü Yayınları.

Bu çalışmada genel çerçevede Bulgaristan Türk edebiyatı, özelde ise İslam Beytullah Erdi’nin yaşamı, edebî şahsiyeti ve yapıtları üzerinde durulmuştur.

Çalışmada İslam Beytullah Erdi’nin yaşadığı coğrafya olan Bulgaristan’daki Türk varlığı ve Bulgaristan Türk edebiyatı hakkında detaylı bilgilendirme yapılmıştır. Coğrafya hakkında yapılan bilgilendirme sonrası bölgenin en güçlü yazarlarından olan İslam Beytullah Erdi’nin hayatına, sanatına ve eserlerine yönelinmiştir. Yazarın gazete yazılarından, deneme ve hikâyelerinden, romanlarından, anı-inceleme ve belgesellerinden, gezi yazılarından, tercümelerinden ve bildirilerinden alıntılanan örnekler ile Erdi hakkında farklı ülkelerden yazılan yazılara ve farklı yazarlarla yapılan mülakatlara, Erdi ile yapılan söyleşilere, sanat sohbetlerine; dergi, gazete ve yabancı ülke yayınlarda yayımlanan ve kitap halinde yayımlanmış olan eserlere yer verilmiştir.

I.2.1.19. Kalkan, Şaban Mahmudoğlu (2013). Rodoplar’dan Esintiler Antoloji-I, İzmir: KIBATEK Yayınları.

Bu çalışma Bulgaristan’ın Rodop bölgesi üzerine Türkçe şiirler kaleme alan şairler üzerinedir. Çalışmada şairlerin ve şiirlerin daha iyi anlaşılabilmesi için “Bulgaristan Türk Şiirinin Güney Kolu” başlığı altında Bulgaristan’ın siyasi durumu ve Bulgaristan Türk edebiyatının gelişimi üç dönem altında detaylı şekilde incelenmiştir. “Yeni Dönem 1989’dan Günümüze Kadar” başlığı ile Bulgaristan Türk edebiyatının gelişiminden, basın yayın faaliyetlerinden, öne çıkan şair ve yazarlarından bahsedilmiştir.

Çalışmada Rodoplar üzerine yazan; “Ferhat Yusuf”, “Mehmet Behçet Perim”, “Muharrem Zeynel Yumuk”, “İzzet Genç”, “Mustafa Oğuz Peltek”, “Rasim İsmail Bilalzeroğlu”, “Nuri Turgut Adalı”, “Ahmet Softoğlu Okyanus”, “Niyazi Hüseyin Bahtiyar”, “Adil İzzet Mülazımoğlu”, “Sabahattin Bayramöz”, “Recep Hasan Küpçü”, “Ömer Osman Erendoruk”, “Mümin Mustafa Atakan”, “Faik İsmail Arda”, “Refik

Vardar”, “Süleyman Yusuf Adalı”, “İzzet Hasan Naim”, “Halim Salim Kayacık”, “Tahsin Kara- Özgür”, “Eşref Rodoplu”, “Durhan Hasan Hatipoğlu”, “Nazmi Türker- Adalı”, “Sabri İbrahim Alagöz”, “Osman Aziz Ali”, “Aliş Sait Halilibrahim”, “Şaban Mahmudoğlu Kalkan”, “Şahin Mustafa Altan”, “Şükrü Recep Tahir”, “Fehm Abdullah Şanlıtürk”, “Şuayib Osman Ahmet”, “Şükrü Hasan Karaca”, “Naci Ferhat Mestan”, “Ali Şevket Durmuş”, “İsmail Ahmet Çavuş”, “Mehmet Ali Macar”, “Hüseyin Rasim Güler”, “Cemal Kemal”, “Hasan M. Hasan Özkan”, “Mestan Mustafa Adalı”, “Ahmet Mehmet”, “Fatma Rodoplu”, “Melahat Hasan Hayrullah”, “Rafet Seyitali Camcıoğlu”, “Hasan Ali Rodoplu”, “Mehmet Alev Kocamustafa”, “Mustafa Aladağ”, “Nihat Behçet Altınok”, “Mümün Bekir Mehmet”, “Ahmet Emin Atasoy”, “Rahim Recep Akdora”, “Rüstem Aziz Karakurt”, “Mustafa Ömer Asi”, “Haşim Akif İbrahim”, “Hafize Beysim Gün”, “Faik Mümin”, “Bayram Ahmet Kuşku”, “Nefise Habib Adıgüzel”, “İsmet Bayram Külecî”, “Cemil Mehmet”, “Mümün Yusuf Akın”, “Ahmet M. Kadir”, “Havva H. Pehlivan Özgür”, “Muzaffer Niyazi”, “Şükrü Mehmet Esen”, “Kadir Kadiroğlu”, “Ahmet Ali Has”, “Avni Veli Özgürer”, “Mehmet Şükrü Çavuşoğlu”, “Recep Uslu”, “Arif Şükrü”, “Arzu Tahir Arıbal”, “Fahri İlyaz Mustafa”, “Salim Ahmet Kalaycı”, “Ferihan Ataosman Atasoy”, “Durhan Mahmut Ali”, “Saffet Mustafa Eren”, “Habibe Hasan Ahmet”, “Fahriye Mustafa Güney”, “Fehime Basri”, “Fehim Hüseyin Horozoğlu”, “Hilmi Haşal”, “Emel Mehmet Balıkçı”, “Vildan Bayram”, “Emine Hocaoglu”, “Haşim Hüseyin Semerci”, “Salahattin Şakir”, “Mehmet Serbest”, “Fikriye Salifova”, “Aynur Açıkgöz”, “Mücella Mustafa Bilal”, “Kadriye Emin Cesur”, “Nevin Sadık”, “Ayşe Ahmet Hacıhurşid”, “Aziz Nazmi Taş”, “Ahmet Cesur”, “Resmiye Seyit Mümün”, “Embiya Mustafa Ramadan”, “Gülay Rafet Ahmet”, “Semiha Yılmaz Bekir”, “Kamil Kemal Topçu” ve “Reyhan Erdinç Durmuş” gibi şairlerin hayat hikayelerine ve şiirlerine yer verilmiştir.

I.2.1.20. Kalkan, Şaban Mahmudoğlu (2015). Tuna Boyu’ndan Esintiler Antoloji- II, İzmir: KIBATEK Yayınları.

Bu çalışma Bulgaristan’ın Tuna Boyu üzerine Türkçe şiirler yazan şairler için hazırlanmıştır. Çalışmada “Türk Şiirinin Kuzey Kolu” başlığı ile Bulgaristan’ın siyasi ve sosyal durumu açıklanmış ve Bulgaristan Türk edebiyatı üç dönem altında detaylı şekilde incelenmiştir. Bu alanlarda ön plana çıkan şair ve yazarlara yer verilmiştir.

Çalışmada; “Galip Talat (Galip Dede)”, “Haydar Cemil Haydari”, “Muharrem Zeynel Yumuk”, “Ahmet Hasip Safeti Aytuna”, “Hasan Basri Öztürk”, “Osman Seyfullah Kesioğlu”, “Hüseyin Merdan Nebioğlu”, “Mehmet Fikri Hüseyin”, “Ali Rıza Aşık”, “Hafız Yusuf Tuna”, “Mehmet Hüseyin Murat”, “Hasan Karahüseyin-Karaoğlu”, “Memiş Mustafa Ümmetoğlu”, “Mustafa Şerif Alyanak”, “Hüseyin Mehmet Oğuz”, “Ali Osman Ayrantok”, “Ahmet Şerif Şerefli”, “Dinçer Haliç Kabayüklü”, “Mefkûre Rıza Mollaoğlu”, “Mülazim İsmail Çavuş”, “Ragıp İbrahim Özgür”, “Niyazi Hüseyin Bahtiyar”, “İsmail Ömer Topal”, “Lütfi Ahmet Demir”, “Ramadan Yusuf Yakup”, “İbrahim Zekerye”, “Hasan Şuaib Şuaib”, “Mehmet Müzekka Con”, “Sabahattin Bayram Öz”, “Mehmet Davut Çağlar”, “Mehmet Cumalı-Aslan”, “Mehmet Ahmet Çavuş”, “Halil İbrahim Meşeli”, “İsmi Ali Pir”, “Niyazi Ömer Kurt”, “Nevzat Mehmet Fuat”, “Mustafa İbrahim Mutlu”, “Latife Ali Yıldırım”, “Ali Ali Albayram”, “Ali Lütfi Pir”, “Ramiz İbrahim Demirci”, “Niyazi Ahmet Özgür”, “Sabri Davut Masalcı”, “Ahmet Ömer Mestan”, “Kazım Ali Terzi”, “Muhsin Halit Kara”, “Servet Beytullah Tatar”, “Mustafa Ebrahim Çete”, “Necip Hüseyin Karabacak”, “Sabri İbrahim Alagöz”, “Süleyman Yusuf Adalı”, “Osman Şaban Hasanoğlu”, “Ali Hasanov Rızov”, “Osman Hüseyin Can”, “Osman Aziz Ali”, “Emrullah Mustafa Topçu”, “Hikmet Garipoğlu”, “Hasan Mustafa Kara”, “Halil Salih Sarıkovanlık”, “Ahmet Salih Kurt”, “Şaban Mahmutoğlu Kalkan”, “Fevzi Kadir Sever”, “Hüseyin Ali Tunalı”, “Latif Tahir Karagöz”, “Salih Seyfi Uygur”, “Fevzi Ömer Osman”, “Salih Arife Özgür”, “Mehmet Ahmet Sansar”, “Fevzi Mehmet Mollov”, “Ahmet Hasan Cebeci”, “İsmail Ahmet Çavuş”, “Mehmet Adem Bahar”, “Sabri Mehmet Can”, “Hüseyin Rasim Güler”, “Ayşe Hüseyin Şişmanova”, “Ali Mustafa Boncuk”, “Mehmet Hamit Özgür”, “Hüseyin Ali Osman Kocaman”, “Mehmet Abdurrahman Ulucan”, “Baki Halime Mehmet”, “Kadir Mümin Derviş”, “Yaşar Gafur Akif”, “Hasan Nuri Aydın”, “Remzi Recep Güler”, “Salim Hüseyin Özgür”, “Mehmet Ahmet Küçük”, “Nazif İlyas Öztürk”, “Turhan Rasi Mollahasan”, “Nurten Şükrü Süleyman”, “Galip Mehmet Sertel”, “Fevzi Mustafa”, “Fikri Şükrüev”, “İsa Hasan Cebeci”, “Hasan Atasever Rodoplu”, “Zakir Seyit Kadir”, “Mehmet Hasan Şakir- Alev”, “Adil Ahmet Reşit”, “İdris Ömer Şahin”, “Mehmet Ali Oruç”, “Ali Ali Tiryaki”, “Ehliman Ahmet Salih”, “Emennas İsmailova”, “Ahmet Emin Atasoy”, “Nevzat Yakup Deniz”, “Rüstem Aziz Karakurt”, “Ümgül Muhsin Kasım”, “Tahsin Ebazer Can”, “Niyazi

Mehmet Makak”, “Celil Yunus Yeniköylü”, “Necmiye Mehmet Ulucan”, “Mehmet Hasan Karahüseyin”, “İbrahim Efendioğlu Cavak”, “Naim Ömer Bakoğlu”, “Haşim Akif İbrahim”, “Zeliha Dahil Seyit”, “Zahit İsmail Güney”, “Ahmet Mustafa Pehlivanoglu”, “Süleyman Mustafa Özgür”, “Vahit Süleyman Çömlekçi”, “Burhan Salih Karaca”, “Fırdevs Hasan Büyükkateş”, “Havva Hasan Pehlivan Özgür”, “Şükrü Mollaoğlu Esen”, “Salih Hasan Köseoğlu”, “Ahmet Ali Has”, “Leman İzzet İlyas”, “Mümine Niyazi Güler”, “Ali Mehmet Işık”, “Suna Ahmet Yılmaz”, “Nurettin Eyup Haykırış”, “Hasan İsmail Ocaklı”, “Mehmet İsmail Keçeci”, “Eşref Mehmet Özgür”, “Mehmet Çelik”, “Ahmet Adem Danacı”, “İbrahim Ahmet Kamberoğlu”, “Hikmet Efrahim Mehmet”, “Habil Habil Kurt”, “Saffet Mustafa Eren”, “Durhan Ali Mahmut”, “Fehime Basri”, “Hasan Üzeyir Süleyman”, “Emel Mehmet Balıkçı”, “Yahya Nefer Akbulut”, “Nasuf Dahil Özgür”, “Gülser Salih Mazlum”, “Behice Mustafa Sönmez”, “Sevdiye Rıza Çakır”, “Basri Sabri Veysel”, “Gülten Cemal Terzi”, “Servet Nasuf Mutlu”, “Fatma Selim Ali”, “Fikri Raşidov”, “Nurten Remzi Hamit”, “Aysel İsmail Süleyman”, “Gülcan Rahim Omur”, “Gülten Hasan İzzet”, “Nevin Sadık”, “Fatma Hüseyin”, “Nuray Mustafa İsmail”, “Nurdan Halil Çete”, “Nebahat Necati”, “Fırdevs Davut Aydın”, “Resmiye Said Mümmün”, “İlhan İskender”, “Vijdan Mehmet Avcı”, “Aysel Fikri İsmail”, “Edibe Arif Ehliman”, “Asiye Tefvik Mustafa” ve “Yeliz Gürsel Aziz” gibi şairlerin biyografileri ve eserlerinden örnekler incelenmiştir.

I.2.1.21. Akgün, Atıf (2016). Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı (Dönemler- Temsilciler- Türler), Ankara: Bengü Yayınları.

Bu çalışmada Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatının incelemesine yer verilmiştir. Çalışma; “Giriş”, “Bulgaristan’da Türk Çocuk Edebiyatının Tarihi Gelişimi”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında Önemli Şahsiyetler”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında Edebi Türler” ve “Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Görsel Unsurlar” olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Beş bölümde yapılan detaylı incelemelerden sonra “Metinler” olarak ayrı bir başlık açılmış ve “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatından Örnek Metinler” verilmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Bulgaristan” ve “Bulgaristan Türkleri” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Bulgaristan” başlığı ile bölgenin tarihi, fiziki, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı hakkında bilgi verilmiştir. “Bulgaristan Türkleri”

başlığı altında; “Bulgaristan Türklerinin Tarihi” ve “Bulgaristan Türklerinin Sosyo-Kültürel Yapısı” şeklinde alt başlıklar yer almaktadır. “Bulgaristan Türklerinin Tarihi” başlığında; “Osmanlı Devleti Öncesi Dönem”, “Osmanlı Döneminde Bulgaristan Türkleri” ve “Bulgaristan Devleti Döneminde Bulgaristan Türkleri (“Sosyalist Dönem’de Bulgaristan Türkleri”, “Demokratik Dönem’de Bulgaristan Türkleri”) şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bulgaristan Türklerinin ilk olarak tarihi bilgiler ışığında incelemesi yapılmıştır. “Bulgaristan Türklerinin Sosyo- Kültürel Yapısı” başlığı altında; “Nüfus”, “Din”, “Eğitim” ve “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı” (“Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’yla İlgili Yayınlar”, “Kitaplar”, “Makaleler”, “Diğer Çalışmalar”) şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen başlıklar ile Bulgaristan Türklerinin sosyal ve kültürel yapılanması, edebi gelişimleri ve bu alandaki faaliyetleri incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan’da Türk Çocuk Edebiyatının Tarihi Gelişimi” başlığı altında “Çocuk Edebiyatı Kavramı ve Kapsamı” şeklinde alt başlığa yer verilmiştir. Başlık altında; “Dünyada Çocuk Edebiyatının Gelişimi”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatının Tarihî Gelişimi”, “Türkiye’de Gelişen Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı” ve “Bulgaristan’da Süreli Türk Çocuk Yayınları” şeklinde yeni alt başlıklar oluşturulmuştur. “Dünyada Çocuk Edebiyatının Gelişimi” ve “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatının Tarihî Gelişimi” başlıklarında dünya çocuk yazınının oluşumu ve gelişimi hakkında kapsamlı bir bilgilendirme yapılmış, genelden öze gidilerek Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatının tarihî gelişimine geçiş yapılmıştır. Bulgaristan Türk çocuk yazınının ilk yıllarından itibaren evrimi “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında 1908-1944 Yılları Arası”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında 1944-1989 Yılları Arası”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında 1990-2015 Yılları Arası” şeklinde belli dönemler altında sınıflandırılarak incelenmiştir. “Türkiye’de Gelişen Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı” başlığı ile Türkiye’de oluşan ve gelişmeye devam eden Bulgaristan Türk çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Yaşanan “Büyük Göç” ile birlikte Bulgaristan Türklerinin Türkiye’nin belli bölgelerine yerleşerek edebi faaliyetlerine bu bölgelerde devam etmeleri ve özellikle çocuk edebiyatı alanında eser vermeleri, Türkiye’de Bulgaristan Türkleri üzerine yapılan çalışmaların gözlemlenmesi gibi konulara değinilmiş; tablolar eşliğinde ve şiirlerden örnekler ile konu detaylandırılmıştır. “Bulgaristan’da Süreli Türk Çocuk Yayınları” başlığı altında;

“Bulgaristan’da Türk Çocuk Gazeteleri” ve “Bulgaristan’da Türk Çocuk Dergileri” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Bulgaristan’da Türk Çocuk Gazeteleri” başlığı altında incelemeye alınan “Eylülcü Çocuk”, “Filiz (“II. Dönemde Filiz”, “III. Dönemde Filiz”) ve “Bulgaristan’da Türk Çocuk Dergileri” başlığı altında incelemeye alınan “Piyoner”, “Balon”, “Mozaik”, “Hilal”, “Ümit” şeklinde örnek verilen gazete ve dergiler biçim ve içerik açısından incelemeye alınmıştır. Dergi ve gazetelerin; yayın yeri, yayın yılları, şekil ve içerik özellikleri, amacı, misyonu vb. gibi farklı açılardan incelemeleri yapılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında Önemli Şahsiyetler” başlığı altında; “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında İlk Temsilciler (1908-1944)”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı Temsilcileri (1944-1989)”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı Temsilcileri (1990-2015)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Ele alınan her başlık altında; Bulgaristan Türk çocuk edebiyatının önemli şair ve yazarları belli dönemler altında incelemeye alınmıştır. Bulgaristan Türk edebiyatının temelini atan ve devamını sağlayan birçok isme bu başlık altında yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında Edebi Türler” başlığı altında; “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında Halk Edebiyatı Türleri” ve “Çağdaş Çocuk Edebiyatı Türleri” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında Halk Edebiyatı Türleri” başlığı altında Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatı ürünlerinden olan ninni, bilmece, tekerleme, masal ve manilerin detaylı şekilde incelemesine yer verilmiştir. “Çağdaş Çocuk Edebiyatı Türleri” başlığı altında; “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiiri” ve “Bulgaristan Türkleri Çocuk Hikâyesi” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. Verilen türler oluşturulan yeni alt başlıklar ile oluşum ve gelişim süreçleri, biçim ve içerik özellikleri, Türk dünyasındaki karşılıkları vb. gibi açılardan incelenmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Görsel Unsurlar” başlığı altında; “Çocuk Kitaplarında Fiziksel Özellikler” ve “Çocuk Kitaplarında Resim Özellikleri” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. Başlıklar altında Bulgaristan Türk çocuk edebiyatı kapsamında ele alınan eserler özellikle

şekil ve görsel yapılarıyla ön plana çıkarılmıştır. Bu eserlerden örnek metinler verilmiş ve incelemeleri yapılmıştır.

Çalışmanın “Sonuç” bölümünde verilen genel değerlendirme, bulgu ve tespitlerden sonra “Metinler” başlığına yer verilmiştir. Başlık altında “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatından Örnek Metinler”; “Temalarına Göre Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirleri” ve “Yazar Adlarına Göre Bulgaristan Türkleri Çocuk Hikâyeleri” şeklinde verilen alt başlıklar ile metinler örneklendirilmiştir.

I.2.1.22. Akgün, Atıf (2016). Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Kültürü “Göçmen Çocuk: Balkan Türklerinin Muhacerette Gelişen Çocuk Şiiri (Bulgaristan- Türkiye/ 1990- 2016)”, Trakya Üniversitesi Yayınları.

Bu çalışma; “Giriş”, “Türkiye’de Balkan Kökenli Çocuk Şairleri”, “Balkan Kökenli Şairlerin Çocuk Şiirleri”, “Muhacerette Gelişen Şiirlerde Temalar” ve “Muhacerette Gelişen Çocuk Şiirlerine Özgü Temalar” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında; göçmen edebiyatlarında önem arz eden konunun daha çok çocuk edebiyatı ve çocuk şiirleri olduğu vurgulanmıştır. Özellikle çocuk edebiyatı ürünlerinde Türkiye’de 1990 sonrası ciddi bir artış olduğunun ancak eserlerin kitaplaştırılmaması, okunamaması ve akabinde edebî çalışmaların olmaması sorununun baş gösterdiği dile getirilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Türkiye’de Balkan Kökenli Çocuk Şairleri” başlığı altında; “Şaban M. Kalkan”, “Nevzat Mehmet Fuat”, “Mehmet Çavuş”, “Celil Yunus Yeniköylü”, “Niyazi Hüseyin Bahtiyar”, “Mümin Yusuf Akın”, “Hüseyin Rasim Güler”, “Mehmet Aslan Cumalı”, “Ömer Osman Erendoruk”, “İsa Cebeci”, “Süleyman Adalı”, “Ahmet Emin Atasoy”, “Latif Karagöz” ve “Süleyman Özgür” gibi çocuk edebiyatı alanında şiirler kaleme alan şairlerin biyografilerine ve çalışmalarına yer verilmiştir. “Şairler Hakkında Genel Değerlendirme” başlığı altında Türkiye’deki Bulgaristan Türkü şairlerin siyasi ve sosyal olaylara paralel şekilde artış ve azalışları, dönemlere göre en sık kaleme aldıkları türler, meslekleri vb. açılardan özellikleri tablolar eşliğinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Balkan Kökenli Şairlerin Çocuk Şiirleri” başlığı altında; Türkiye’de Balkan kökenli şairlerin çocuklar için kaleme aldıkları şiirler misyonu, biçim ve içerik özellikleri bakımından incelenmiştir. Bu alanda verilen eserler; şairi, yayın yeri, yılı ve yayınevi belirtilerek tablolar eşliğinde detaylandırılmıştır.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Muhacerette Gelişen Şiirlerde Temalar” başlığı altında; Balkan kökenli Türk şairlerin çocuk şiirleri üzerinde durulmuş, şiirler konularına ve içeriklerine göre detaylandırılmıştır. “Muhacerette Gelişen Şiirlerde Temalar” başlığı “Muhacerette Gelişen Çocuk Şiirine Özgü Temalar” şeklinde detaylandırılarak; “Asimilasyon Sorunları”, “Anadili Sevgisi”, “Millî Kimlik”, “Yurt/Memleket/Vatan/ Sevgisi” ve “Göç Olgusu” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Konu ile ilgili başlıkların şiirler üzerinden tahlillerine yer verilmiştir.

1.2.1.23. Kalkan, Şaban Mahmudoğlu (2017). Rodop Öyküleri 1- Antoloji, Bulgaristan Türkleri Edebiyatı, İzmir: Etki Yayınları.

Bu çalışma Bulgaristan’ın Rodop bölgesi üzerine öyküler kaleme alan Türk yazarları ve öykülerini konu edinmektedir. Çalışmada ilk olarak Bulgaristan cumhuriyeti tarihine yer verilmiştir. Verilen tarihî bilgiler ışığında “Bulgaristan Türk Öyküsünün Güney Kolu” üzerinde durulmuş ve Bulgaristan’ın güney kolu üzerinde öykü türünün nasıl geliştiği üç dönem altında ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Bulgaristan’ın güney kolu üzerinden verilen öykü türünün gelişimi hakkında “Yeni Dönem 1989’dan Günümüze Kadar” başlığı ile mevcut durum gösterilmiştir.

Çalışmada; “Mustafa Kahveci”, “İsmail İsmail Cambaz”, “Hüseyin Tahir Halil”, “Mehmet Hasan Bekir”, “Muhammet Yusuf Altan”, “Halit Aliosman Dağlı”, “Beysim Kasım”, “Recep Hasan Küpçü”, “Sahit Kerim”, “Hayri Sabri”, “Ömer Osman Erendoruk”, “İbrahim Beyrullah”, “Halim Halilibrahim Halim”, “Barika Hüseyin”, “Mümin M. Hatiboğlu”, “Kadir Ahmet Osman”, “Durhan Hasan Hatipoğlu”, “Mustafa Bayramali Hasan”, “Aliş Sait Halilibrahim”, “İlyas Bekir”, “Ali Şevket Durnuş”, “Naci Ferhat Mestan”, “Ahmet Mehmet”, “Mukaddes Akman”, “Nihat Behçet Altınoluk”, “İsmail Yakup”, “Hasan M. Hasan Özkan”, “Fahri Tahir Tekulus”, “Mehmet Şakir Alev”, “Mustafa Ömer Ası”, “İbrahim Mustafa Şafak”, “Hüseyin Hayrullah”, “Bayram Ahmet Kuşku”, “Mehmet Halil Türker”, “Durhan Mahmut Ali”, “Arif Şükrü”, “Arzu Tahir Arıbal”, “Emel Şakir Balıkçı”, “Mümin Mümin Tahir”, “Mercan Kasım Civan” ve

“Refika Şefik” gibi şair ve yazarların doğum tarihlerine göre hayat hikâyeleri objektif bir şekilde ele alınmıştır. İncelemeye alınan tüm yazarların edebî yönden ön plana çıkan öyküleri, kaynakları belirtilerek okuyucuya sunulmuştur.

I.2.1.24. Kalkan, Şaban Mahmudoğlu (2017). Tuna Boyu Öyküleri 2-Antoloji, Bulgaristan Türkleri Edebiyatı, İzmir: Etki Yayınları.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin edebi yaratmalarından olan öykü türü ve bu türde eserler kaleme alan edebi şahsiyetlere yer verilmiştir. Çalışmanın “Bulgaristan Türklerinin Kuzey Kolu” başlığı altında, 93 Harbi sonucu yaşanan siyasi, sosyal, kültürel ve edebi kısıtlamaların, yasakların Bulgaristan Türklerinin yaşantısına olan etkileri üzerinde durulmuştur. Edebi çerçevede Bulgaristan Türklerinin önemli türlerinden olan öykünün gelişim süreci “Birinci Dönem: 1878 -1944”, “İkinci Dönem: 1944 -1989” ve “Yeni Dönem: 1989’dan Günümüze Kadar” şeklinde üç alt başlıktan oluşmuştur. “İkinci Dönem: 1944 -1989” başlığı da kendi içerisinde “Birinci Kuşak: 1944- 1964”, “İkinci Kuşak: 1964 -1974” ve “Üçüncü Kuşak: 1974-1984” şeklinde üç alt başlığa ayrılmıştır. Ele alınan her dönemin edebi zemini, en sık işlenen türleri, ön plana çıkan yazar ve şairleri incelenmiştir. İncelenen dönemlerde Bulgaristan Türklerinin yaşadığı siyasi, sosyal, kültürel ve edebi olaylar detaylandırılmış, edebi çerçevede ön plana çıkan isimlere yer verilmiştir. Özellikle “Yeni Dönem: 1989’dan Günümüze Kadar” başlığı altında yaşanan edebi gelişmeler, basın yayın faaliyetleri, Türk kurum ve kuruluşları incelenmiş, önemli yazar ve şairler örneklendirilmiştir. Çalışma konusunu oluşturan öykü türünün gelişimi ve önemli temsilcileri ele alınmıştır. İncelemeye alınan antolojide kısa, orta, uzun, çocuk ve mizahi türde öyküler kaleme alan 46 yazara yer verilmiştir.

I.2.1.25. Kalkan, Şaban Mahmudoğlu (2017). Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Hiciv ve Mizah, Ankara: Bengü Yayınları.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin edebiyat sahnesinde yer almaya başladıkları andan itibaren kaleme alınan ve Türkçe basınlarda yer verilen epigramlardan seçmeler yer almaktadır.

“Bulgaristan’ın Kısa Tarihi” başlığı altında Bulgaristan’ın coğrafi, tarihi, siyasi, demografik, dini vb. özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan hiciv ve mizah konusu ele

alınmıştır. “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Hiciv ve Mizah” başlığı ile bu türün Bulgaristan Türk edebiyatındaki oluşum ve gelişim süreçleri irdelenmiştir. Özellikle yayımlanan basın yayın faaliyetleri ile varlığını sürdüren edebi ürünlerden hiciv ve mizah konulu türlerin gelişim çizelgesi “Birinci Dönem: 1878-1944”, “İkinci Dönem:1944-1989” ve “Üçüncü Dönem: 1989-2014” şeklinde verilen alt dönemler ile detaylandırılmıştır. Özellikle bu alanda eser verilen türler; “Taşlamalar”, “Monologlar”, “Hiciv ve Mizahlı Makaleler”, “Epigramlar”, “Feyletonlar”, “Fıkralar”, “Aforizmler (Vecizeler)”, “Mizahi Şiirler”, “Mizahi Hikâyeler”, “Fabullar (Basneler)” şeklinde alt başlıklar ile detaylandırılarak örneklendirilmiştir.

Çalışmanın “Eserlerinden Örnekler Aldığım Müelliflerin Özgeçmişleri” başlığı altında; “Mustafa Bayramalı Hasan”, “Ali Hasan Rıza”, “Mehmet Bekir Hasan”, “Mümin Mehmet Çakır”, “İsmail Yakup”, “Hasan Hüseyin Bilal”, “Celil Yunus Yeniköylü”, “Fahri Tahir”, “İsmail Cambaz”, “Galip Mehmet Sertel”, “Mustafa Keloğlu”, “Sabri Recep Demir”, “Galip Mehmet Sertel”, “Suna Ahmet Yılmaz”, “İsmail Cambaz”, “Sabri Mehmet Con”, “Raif Nazif Taib” ve “Hasan Hüseyin Bilal” gibi isimlerin biyografilerine ve eserlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın “Şairlerin Özgeçmişleri ve Epigramları” başlığı altında toplam 75 şair ele alınmıştır. 65 şairin hayatına ve epigramlarına kronolojik olarak; 10 şairin ise hayatına ulaşamadığı için sadece epigramlarına yer verilmiştir. Çalışma, anlam karmaşası yaşanmaması adına gerekli görülen yerlerde dipnotlarla desteklenmiştir. Çalışmanın Türk dünyası için önemi; baskı ve rejim ortamında güdümlü olarak oluşturulan edebiyatın, 1956-2016 yılları arasındaki gözlemlerini araştırmacının kendi açısından değerlendirmesi ve çalışmanın alanının en iyi örneklerini içermesidir.

I.2.1.26. Kalkan, Şaban Mahmudoğlu (2018). Bulgaristan Türk Şiiri Cilt I-II, Ankara: Bengü Yayınları.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin edebiyat ürünlerinden özellikle şiir üzerine yoğunlaşmış ve şiir türünün genel durumu hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma, Bulgaristan’ın siyasi ve tarihî durumuyla birlikte Bulgaristan şiir tarihine de ışık tutmaktadır.

Çalışmanın içeriğinde şair ve şiirlerle ilgili yapılan detaylı incelemede: “Bulgaristan’da Türkçe olarak yayımlanan; şiir, öykü ve röportaj içeren derlemeler, şiir

yıllıkları, Türkçe- Bulgarca derlemeler, antolojiler, Türkçe şiir kitapları; şiirlerde kullanılan akımlar, Türk şiiri konulu bildiriler, eleştiriler, makaleler, araştırmalar; Türkçe şiir yarışmaları, Bulgaristan Türk şairlerinin yanı sıra Bulgaristan kökenli şairlerin göçle birlikte Türkiye’de yayımlanan şiir kitapları; farklı ülkelerin Bulgaristan Türk şiiri ile ilgili kaleme aldıkları makale, eleştiri ve araştırmalar; Türk şairlerin şiirlerinin farklı ülkelerde yayımlandığı dergi, gazete, antoloji ve derlemeler; Bulgaristan’da faaliyet gösteren Türk Basını, Bulgaristan Türk şairlerinden 181 şairin hayat hikâyeleri, eserleri ve eserlerinden örnekler yer almaktadır.

I.2.1.27. Çodar, Fatih (2018). “Ömer Osman Erendoruk’un Romanlarında Bulgaristan Türk Aydınına Yönelik Eleştiriler”, Türk Bitig Türklük Bilimi Araştırmaları, Kırklareli Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Yıllığı, Çanakkale: Paradigma Akademi, ss.103- 116.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatının önemli yazarlarından olan Ömer Osman Erendoruk’un “Toprağa Kan Düştü”, “Buruk Acı”, “Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür”, “Uçurum” ve “İnci Taneciği” isimli romanları üzerinden Bulgaristan Türk aydınlarına yönelik değerlendirmelere yer verilmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bulgaristan Türklerinin siyasi yaşamına ve Ömer Osman Erendoruk’un hayatına dair bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın “Erendoruk’a Göre “Aydın” Nasıl Olmalıdır?” başlığı ile aydın kavramının Erendoruk için anlamına ve nasıl olması gerektiğine dair görüşlerine yer verilmiştir. Çalışmanın “Romanlarda Aydınlar Yönelik Eleştiriler” başlığı altında; “Bulgaristan Türk Aydınlarının Umursamazlığı ve Sessizliği”, “Korku”, “Çıkarcılık”, “Karakter Zayıflığı”, “Milli ve Manevi Değerlere Uzaklık”, “Milli Olmaktan Uzak, Güdümlü “Aydın”lar”, “Türkiye ve “Aydın”larına Yönelik Eleştiriler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen başlıklar ile Ömer Osman Erendoruk’un Bulgaristan Türkü aydınlarını çeşitli yönlerden eleştirisi üzerinde durulmuştur. Yazarın konu hakkındaki görüşleri ilgili romanlar üzerinden sunulmuştur.

I.2.1.28. Seyaz, Tolga (2018). “Osman Kılıç, Ahmet Şerif Şerefli ve İslam Beytullah Erdi’nin Anı Türündeki Eserlerinden Hareketle “Trudovak Ordusu”, Türk Bitig Türklük Bilimi Araştırmaları, Kırklareli Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Yıllığı, Çanakkale: Paradigma Akademi, ss. 141-153.

Bu çalışmada Bulgaristan Türkü yazarlarından olan Osman Kılıç, Ahmet Şerif Şerefli ve İslam Beytullah Erdi'nin hayatında yer edinen Trudovak ordusunun anılarında ne şekilde yer edindiği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bulgaristan'ın siyasi hayatı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “Trudovak Ordusu” hakkında bilgi verilmiştir. Anıları üzerinden inceleme yapılacak olan yazarlardan “Osman Kılıç”, “Ahmet Şerif Şerefli” ve “İslam Beytullah Erdi” nin yaşamı hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın “Trudovak Ordusunda Kimler Görevlendirilir?”, “Trudovakların Çalışma Koşulları Nelerdir?” ve “Trudovakların Maruz Kaldıkları Baskı ve Şiddet Unsurları Nelerdir?” başlıkları ile ilgili yazarların anılarından yola çıkılarak “Trudovak Ordusu” hakkında yapılan değerlendirmelere yer verilmiştir.

I.2.1.29. Kılıç, Osman (2018). Mukaddimeler, Sunumlar, Makaleler ve Hakkında Yazılanlar, İstanbul: Akademi Yayınları.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden olan Osman Kılıç'ın farklı konulardaki görüşlerinden oluşan yazılarına yer verilmiştir. Çalışmada Osman Kılıç'ın örnek verilen yazılarından özellikle “Osman Kılıç'ın “Başucu” Kitabı İçin Takdim”, “Osman Kılıç “Kurtulmak” Kitabı İçin Takdim”, “Mehmet Türker'in “Vatan Yasak, Özgürlük Uzak” Romanından” ve “Osman Kılıç'ın Yayınlanmış Eserleri” başlıklı çalışmaları konu alanımız olan ÇBTE alanına dahil edilmektedir. Yazarın Bulgaristan Türk edebiyatına temas eden yazılarından konu ile ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir.

I.2.1.30. Akgün, Atıf (2021). “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirleri”, Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2, Bursa: Emin Yayınları, ss. 79-118.

Bu çalışmanın “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirleri” bölümü altında “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatına Genel Bir Bakış” şeklinde verilen alt başlık ile Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri incelenmiştir. Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatı siyasi gelişmelerin etkileri neticesinde farklı dönemler altında incelenmiştir. I. Dönem olarak ele alınan dönem, 1878 Bulgar Prensiğinin oluşumu ile 1944 Sosyalizmin hâkim olduğu döneme kadar devam eden süreyi kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatının ilk temsilcileri; meslekleri ve nitelikleri bakımından değerlendirilmiştir. Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatının oluşum sürecinde gelişimin önemli bir parçası olan Türk kurum ve kuruluşları ile basın

yayın faaliyetlerinin önemi üzerinde durulmuştur. Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatı ürünleri ile ön plana çıkan “Terbiye Ocağı”, “Çiçek”, “Çocuk Sevinci”, “Yoldaş”, “Altın Kalem” dergileri ile “Genç Mektepli” gazetesinin altı çizilmiştir. 1944 yılı sonrası siyasi gelişmeler neticesinde Sosyalist dönemin hâkim anlayışı olarak edebiyatın devlet kontrolünde ilerlediği belirtilmiştir. Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatı ürünlerinde çocuklar üzerine yüklenen misyonların değiştiği vurgulanmıştır.

1944 yılı sonrası ve 1990 sonrası gelişen Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatının; siyasi nedenlere bağlı olarak üstlendikleri misyonlar, amaçları, ilk örnekleri, basın yayın faaliyetleri, yazar ve şairleri, Türk dili ve eğitimi gibi konular hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatında en sık işlenen türlerin şiirler ve hikâyeler olduğu belirtilmiş, Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatı ürünlerinin tematik tahlilleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Bu dönemde Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatına ivme kazandıran “Pioner” dergisi, “Eylülcü Çocuk” ve “Filiz” çocuk gazeteleri ön plana çıkarılmış, içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Çocuk edebiyatı üzerine kaleme alınan çalışmalarda ön plana çıkan türler ve temsilcileri belirtilmiştir. Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatında 1990 sonrası “Demokratik Dönem” olarak isimlendirilen dönem hakkında bilgi verilmiş, dönem özellikleri, yazar ve şairleri ile “Filiz” gazetesinin bu süreçteki önemi üzerinde durulmuştur. “Filiz” gazetesinde dışında Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatının gelişimini sürdürmesine yardımcı olan “Balon”, “Mozaik”, “Müslümanlar”, “Hilal” gibi dergilerin yayın bilgilerine ve içeriklerine dair bilgi verilmiştir. Bu dönemin öne çıkan şair ve yazarları, konuları ve karşılaşılan sorunlar ele alınmış; göç dolayısıyla Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatı alanında kaleme alınan eserlerini Türkiye’de yayımlayan edebi şahsiyetlere yer verilmiştir. Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatında en sık işlenen türlerin şiir ve çocuk hikâyeleri olduğu belirtilmiş; türlerin içerikleri, konuları, misyonları, dili, anlatıcı bakış açıları hakkında bilgi verilmiş, hikâyelerin şahıs ve mekân bakımından incelemesi yapılmıştır.

Bulgaristan Türkleri çocuk şiirleri üzerine eserler veren; “Mehmet Fikri”, “Ahmet Şerif (Şerefli)”, “Nevzat Mehmet (Fuat)”, “Celil Yunus (Yeniköylü)”, “Aliş Sait”, “Mehmet Çavuş”, “Niyazi Hüseyin Bahtiyar”, “İshak Raşit (Atasever)”, “İsmail A. Çavuşev”, “Hüseyin Rasim Güler”, “İsa Cebeci”, “Latif Karagöz”, “Ömer Osman

Erendoruk”, “Şaban M. Kalkan” ve “Mustafa Çete”nin çocuklar için kaleme alınmış şiirlerinden örnekler verilmiştir.

I.2.1.31. Karakuş, Ertuğrul (2021). “Sindelli’den Belene’ye: Bulgaristan Türk Edebiyatçısı Mehmet Türker”, Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih-Edebiyat Araştırmaları, Edirne: Trakya Üniversitesi, ss.73- 81.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin önemli yazarlarından olan Mehmet Türker’in kaleme aldığı yazın türleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bulgaristan Türklerinden olan Mehmet Türker’in hayatı, Bulgaristan Türklerinin yaşadığı siyasi, sosyal ve kültürel olaylar çerçevesinde ele alınmıştır. Mehmet Türker’in yazın hayatı “Romancılığı”, “Biyografi/Monografi Yazarlığı”, “Hatıra Yazarlığı”, “Hikayeciliği” ve “Dergiciliği” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Bu başlıklar altında Türker’in ilgili alanlar üzerine kaleme aldığı çalışmaları ve içerikleri incelenmiş; ilgili eserlerin tahlillerine ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Mehmet Türker’in edebi yönünün ve sanatçı kişiliğinin eserlerine olan yansımaları üzerinde durulmuştur.

I.2.1.32. Atay, Dinçer (2023). “Mehmet Behçet Perim’in Göçmen Ahmet Romanına Dair Bazı Değerlendirmeler”, Prof. Dr. Ahmet Günşen Armağanı, Çanakkale: Paradigma Akademi, ss. 647- 662.

Bu çalışmada Mehmet Behçet Perim’in “Göçmen Ahmet” isimli romanına ilişkin incelemelere yer verilmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında edebiyat toplum ilişkisi incelenmiş, Türk edebiyatında ortaya çıkan dönemler ve özellikleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan Mehmet Behçet Perim’in hayatına, eserlerine ve basın yayın faaliyetlerine dair bilgiler verilmiştir. Çalışmanın “Mücadeleci Bir Rumeli Türkü Mehmet Behçet Perim’in Göçmen Ahmet Romanındaki Yapı Unsurları” başlığı ile romanın yayın bilgilerine, özetine, biçim ve içerik açısından incelemelerine yer verilmiştir. Çalışmanın “Kendini Cemiyete Adayan Bir Öğretmen Olarak Ahmet Gültekin: Göçmen Ahmet’teki İzleksel Görünüm” başlığı ile romanın ana karakterlerinden olan Ahmet Gültekin üzerinden Mehmet Behçet Perim’in vermek istediği bilgilere ve misyonlara değinilmiştir.

I.2.1.33. Karakuş, Ertuğrul (2023). “Bulgaristan Türk Edebiyatında Bir Töre Savunucusu ve Takipçisi: Nuri Turgut Adalı ve Şiiri Üzerine, Prof. Dr. Ahmet Günşen Armağanı, Çanakkale: Paradigma Akademi, ss. 677-691.

Bu çalışmada Bulgaristan Türkü yazarlarından olan Nuri Turgut Adalı'nın şiirlerine dair incelemeler yapılmıştır. Çalışmanın “Hayatı ve Mücadelesi” başlığı ile çalışma konusunu oluşturan Nuri Turgut Adalı'nın hayatına, değerlerine ve yaşadığı sürgünlere dair bilgiler verilmiştir. Çalışmanın “Beslenen Kaynaklar ve Nüvvab Medresesi Tesiri” ile Nuri Turgut Adalı'nın incelemeye alınan şiirinde etkilerini belli eden Nüvvab Medresesi ele alınmıştır. Medresenin önemi, eğitim anlayışı, yetiştirdiği yazar ve şairler üzerinde durulmuştur. Medresenin özellikle Nuri Turgut Adalı'yı etkileyen yönleri ön plana çıkarılmıştır. Çalışmanın “Şiirinin Muhtevası” başlığı ile Adalı'nın şiirlerinde sıklıkla işlenen konular üzerinde durulmuş ve ilgili şiirler üzerinden tahliller yapılmıştır.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Erdinç, Fahri (1977). Nazım Hikmet ve Bulgaristan, Ankara: Evrensel Dostluk Yayınları.
2. Çavuş, Mehmet (1985). Bulgaristan'dan Sesler Şiirler, İstanbul: Yaylacık Matbaası.
3. Şerefli A. Ş. (2002). Bulgaristan'daki Türkler (1879- 1889), Ankara: T.C Kültür Bakanlığı.
4. Gülmen, Osman (2006). Bir Bulgaristan Türk'ünün Anıları ve Düşünceleri, Ankara: Teknoed Yayınları.
5. Crampton, Richard J. (2007). Bulgaristan Tarihî, Çev. Nuray Ekici, İstanbul: Jeopolitik Yayınları. (IV. Bölüm- Kültürel Uyanış: Eğitim, Okuryazarlık ve Edebiyat 49-55).
6. Jorma, Atilla (2012). Bulgaristan ve Türk Edebiyatı, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

I.2.2. Makaleler

I.2.2.1. Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu (1996). “Bulgaristan Türkleri Şiiri”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı V (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri), S. 531, ss.449-578.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatının oluşumu ve gelişimi siyasi, sosyal ve kültürel açılardan incelenmiştir. Bulgaristan Türk edebiyatının sözlü ve yazılı şekilde ayrımından ve gelişiminden bahsedilmiştir. Özellikle çalışmanın ana konusunu oluşturan Bulgaristan Türk şiiri merkeze alınmış, politik ve kültürel olaylar çerçevesinde gelişimi incelenmiştir.

Bulgaristan Türk şiirinin önemli temsilcileri olan: “Niyazi Hüseyin (Niyazi Hüseyin Bahtiyar)”, “Mustafa Şerif Alyanak”, “Durhan Hasanov (Durhan Hasan Hatiboğlu)”, “Nevzat Mehmedov (Nevzat Mehmet)”, “İzzet Dinç”, “Recep Küpçüev (Recep Küpçü)”, “Şahin Mustafov (Şahin Mustafa)”, “Mustafa Çetev (Mustafa Çete)”, “Ömer Osmanov (Ömer Osman Erendoruk)”, “Süleyman Yusufov (Süleyman Yusuf Adalı)”, “Ahmet Kadırov (Ahmet Kadir)”, “Şaban Mahmudov (Şaban Mahmudoğlu Kalkan)”, “Mefkure Mollova”, “Mehmet Behçet Perim”, “Latif Aliev (Latif Ali)”, “Mehmet Müzekka Con”, “Mustafa Mutkov (Mustafa Mutlu)”, “Osman Azizov (Osman Aziz)”, “Necmiye Mehmedova (Necmiye Mehmet Ulucan)”, “Faik İsmailov (Faik Arda)”, “Ahmet Şerif (Ahmet Şerif Şerefli)”, “Mehmet Fikri”, “Nebiye İbrahimova (Nebiye İbrahim Akbıyık)”, “Hilmi Haşal”, “Sabahattin Bayramov (Sabahattin Bayram Öz)”, “Mülazım Çavuşev (Mülazım Çavuş)”, “Rahim Recebov (Rahim recep Akdora)”, “Lütfi Demirov”, “Aliş Saidov (Aliş Sait)”, “İsmail Çavuşev (İsmail Çavuş)”, “Nazmi Nuriev (Nazmi Nuri Adalı)”, “Mustafa Şerif Alyanak”, “Ahmet Eminov (Ahmet Emin Atasoy)”, “Latif Karagöz”, “Naci Ferhadov” ve “Kadriye Cesur” gibi şairlerin kronolojik şekilde biyografileri, edebi şahsiyetleri, eserleri, şiirleri, şiirlerinde işlenen temaları ve şiirlerinden örnekleri yer almaktadır.

I.2.2.2. Hayber, Abdülkadir (1998). “Bulgaristan Türklerinin Şiiri”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, S.5, ss.223-257.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin edebî yaratmalarından olan şiir türü incelenmiştir. Bulgaristan’ın coğrafi konumu, yaşanan baskı ve zulümler sonucunda meydana gelen büyük göçler, Türklerin varlıklarını sürdürme çabaları incelenmiş; çıkarılan dergi ve gazetelerden örnekler verilmiştir. Bu baskıcı ortamın sadece günlük hayatta ve dilde olmadığı, verilen eğitimler aracılığıyla da bu baskının devam ettiği belirtilmiştir. Bulgaristan Türk şiirinin bu şartlar altında hangi kaynaklardan ve yazarlardan beslendiği dile getirilmiş ve bu konuda birçok örnek verilmiştir. Çalışmada şiirlerde ele alınan konulardan, “öte” kavramından, Nazım Hikmet’in şairler üzerindeki etkilerinden bahsedildikten sonra edebiyata hizmet eden; “Ahmet M. Hasan”, “Mustafa Mutkov”, “Sabahattin Bayram”, “Lütfi Demir”, “Mehmet Müzekka Con”, “Hasan Karahüseyin”, “Mehmet Sansar”, “Recep Küpçü”, “Mustafa Şerif Alyanak”, “Mefkure Molla”, “Durhan Hasan”, “İsmail İbiş”, “Ali Osman Ayrantok”, “Sabri İbrahim”, “İsmail Çavuş”, “Recep İbiş”, “Ahmet Şerif”, “Mehmet Behçet Perim”, “Şükrü Tahir”, “Şaban Mahmut”, “Sabri Demir”, “Osman Aziz”, “Niyazi Hüseyin”, “Mehmet Fikri”, “Mehmet Çavuş” vb. gibi şair ve yazarların şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.2.2.3. Canım, Rıdvan (2001). “Yirmi Birinci Asrın Başında Balkanlarda Yaşayan ve Türkçe Yazan Şairler”, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.16, ss. 81- 85.

Bu çalışmada çağdaş Bulgaristan Türk edebiyatından ve Türkçe yazan şairlerden bahsedilmiştir. Makalede çağdaş Bulgaristan Türk edebiyatının eski Rumeli Türk yazınının ilerlemesi olduğu belirtilmiştir. Sözlü ve yazılı şekilde devam eden edebiyatta en sık kullanılan türün şiir olduğu ve Türklere ait her şeyin ortadan kaldırılmaya çalışıldığından bahsedilmiştir. Anadolu Türkçesiyle hece, aruz ve serbest tarzda yazan şairler sıralanmış, örnek verilen bu şairlerin hayatlarına ve eserlerine dair kısa kısa bilgiler verilmiştir. Şairlerin çoğunluğunun Güney-Batı Bulgaristan ve Kuzey-Doğu Bulgaristan bölgelerinde yetiştiğinden bahsedilmiştir. Şairlerin çoğunun öğretmen oluşuna ve Türkiye’ye göçlerine dikkat çekilmiştir.

I.2.2.4. Kalkan, Şaban M. (2004). “Bulgaristan Türkleri Şiirine Tarihî Bir Bakış”, Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, S. 322, ss.4-6.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin edebi türlerinden olan şiirin Balkanlardaki oluşum ve gelişim süreçleri incelenmiştir. Çalışma “Fetihten Önceki Durum” ve “Fetihten Sonraki Durum” şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. “Fetihten Önceki Durum” başlığı altında Bulgaristan Türkleri şiirinin tarihi ve siyasi zeminde oluşumunu kolaylaştıran nedenler üzerinde durulmuştur. “Fetihten Sonraki Durum” başlığı altında oluşmaya başlayan Bulgaristan Türk şiirinin; “1400 -1499 (XV. yy)”, “1500 -1599 (XVI. yy)”, “1600- 1699 (XVII. yy)”, “1700 -1799 (XVIII. yy)”, “1800-1878 (XIX yy)” şeklinde verilen alt başlıklar ile yüzyıllara göre incelemesi yapılmıştır. İncelemeye alınan yüzyıllarda yaşanan siyasi olaylar ele alınmış, dönemin önemli temsilcileri ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Gün geçtikçe gelişmeye devam eden Bulgaristan Türklerinin şiiri “Birinci Dönem”, “İkinci Dönem (Birinci Kuşak: 1944-1964, İkinci Kuşak: 1964 -1974, Üçüncü Kuşak: 1974-1984)” ve “Yeni Dönem: 1989 – dan Günümüze kadar” şeklinde üç alt başlıkta detaylandırılmıştır. Ele alınan dönemlerin Bulgaristan Türkleri şiirinin gelişimine etki eden siyasi, sosyal, kültürel ve edebi yönleri üzerinde durulmuş, dönemin ön plana çıkan yazar ve şairlerine yer verilmiştir.

I.2.2.5. Buttanrı, Müzeyyen (2005). “Bulgaristan Türk Edebiyatı”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 6, S. 2, ss. 27-45.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatının gelişimi üç dönem altında detaylı şekilde incelenmiş ve örnekler verilerek açıklanmıştır. Bulgaristan Türk edebiyatının oluşum sürecinden, sözlü ve yazılı olarak iki döneme ayrıldığından bahsedilmiştir.

“Sözlü Edebiyat” başlığı altında sözlü edebiyat ürünlerinin yeni eklemelerle daha da zenginleştiği ve bunların Anadolu’da verilen örneklerden farklı olmadığı belirtilmiş, bu türler üzerine örnekler verilmiştir.

“Yazılı Edebiyat” başlığı üç dönemde incelenmiştir. İlk dönem olan “Birinci Dönem” başlığı altında, göçlerle birlikte iyice yaralanan Bulgaristan Türk edebiyatı için son derece kısıtlı bilgiler olduğundan bahsedilmiştir. Yazılı edebiyatın “İkinci Dönem”i Komünist yönetimin iktidara gelişi ile başlamış ve bu yönetim her alanda değişikliğe neden olmuştur. 1989 “Büyük Göç” olarak tarihe geçen “Üçüncü Dönem”inde ise,

Bulgaristan Türklerinin toparlanma süreci işlenmiştir. Ele alınan bu üç dönemde de Bulgaristan Türk edebiyatının yeniden gelişmesi için çabalayan yazar ve şairlerin eserlerine yer verilmiştir.

I.2.2.6. Yalçın, Emrullah (2009). “Türk-Bulgar Ortak Kültürü”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihî Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S.43, ss. 555-576.

Bu çalışmada iki farklı kültürün birbirlerini hangi alanlarda etkiledikleri ve birbirlerinden hangi alanlarda etkilendikleri üzerinde durulmuştur. Çalışmada yaşanan etkiler üzerine örnekler verilmiştir.

Çalışmada Osmanlı Dönemi Bulgaristan’ı üzerinde durulmuş ve Osmanlı Devleti’nin Bulgaristan’da kurduğu hakimiyet sonrası oluşan kültürel etkileşimlerden bahsedilmiştir. Bu etkileşimlerin temelinde yatan nedenin; aslında Bulgarların Türk kökenli olmalarından kaynaklandığı ileri sürülmüş ve bu konu ile ilgili görüşlere ve yapılan çalışmalara yer verilmiştir. İlk kurulan Bulgar devletleri üzerindeki Türk izleri pek çok alanda örneklerle açıklanmıştır. Bulgaristan’daki Türk etkileri “Osmanlı Hakimiyeti Döneminde İnşa Edilen Türk eserleri”, “Bulgaristan’da Türk Dili ve Edebiyatı” başlıkları altında detaylı şekilde incelenmiştir. İnşa edilen pek çok Türk eseri ve Bulgaristan’da Türk ağızları, lisanı ve yazını üzerine yoğunlaşmıştır. Edebiyat alanında etkisinde kalınan; Türk dili, kaynaklar, türler, temalar ve şairler hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın bir diğer boyutunu oluşturan Bulgar kültürüne olan Türk etkilerinden de bahsedilmiştir. Bu etkiler; “Bulgar Edebiyatında Türk Etkileri ve Bulgar Diline Yerleşen Türkçe Sözcükler” ve “Bulgar Sanatında Türk Etkileri” olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Bulgar diline Türk etkileri; edebiyatın birçok türünde yaşanmış, kültürel açıdan pek çok alana yayılmış ve sanatın, mimarının birçok alanında kendini göstermiştir.

I.2.2.7. Akgün, Atıf (2011). “Bulgaristan’dan Anadolu’ya Göçen Türkçe ve Türk Edebiyatı”, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, S.1, ss. 75-79.

Bu çalışmanın “Giriş” başlığı altında Osmanlı Devleti’nin Balkanlardan çekilmesi ile ulus devletlerin yerleşmesi ve bu coğrafyada varlığını sürdüren Türklerin; “Batı Trakya”, “Bulgaristan”, “Makedonya” ve “Kosova Türkleri” şeklinde ayrı ayrı

adlandırılmaya başlanması anlatılmaktadır. Bu gruplar içerisinde özellikle Bulgaristan Türkleri kendi edebiyatlarını yaratmaları ile ön plana çıkmaktadır.

Çalışmanın “Bulgaristan’dan Türkiye’ye Yapılan Göçler” başlığı altında, göçün kısaca tanımı yapıldıktan sonra Bulgaristan Türklerine uygulanan göç politikalarından ve nedenlerinden bahsedilmiştir. Osmanlı Döneminde başlayan bu göçler, Bulgaristan Türkleri edebiyatının Anadolu’ya taşınmasına neden olmuştur. Bu edebiyat hem Bulgaristan’da hem Türkiye’de iki koldan gelişme göstermiştir. Bölgede oluşan etnik milliyetçilik, panislavist hareketler ve Bulgaristan Türklerinin sık sık göçe zorlanmaları, oluşmaya başlayan göç olgusuyla birlikte edebî yaratmalar olan eserlere yansıtılmıştır. Bu durum Bulgaristan Türkleri edebiyatının Türkiye’de gelişme göstermesine neden olmuştur.

“Türkiye’de Bulgaristan Türk Edebiyatı Üzerine Yapılan çalışmalar” başlığı altında; Bulgaristan Türkleri edebiyatının ivme kazandığı zamanlardan ve bu edebiyatın Türkiye’de daha nitelikli şekilde incelendiğinden bahsedilmiştir. Bulgaristan’daki yerli Türk edebiyatı alanındaki öncü çalışmaların Bulgaristan’da yapıldığından bahsedilmiş ve bu alanda faaliyet gösteren; “Sabri Tata”, “Sabri İbrahim Alagöz”, “Cengiz Hakov”, “İbrahim Yalimov”, “İbrahim Tatarlı”, “İsmail A. Çavuş”, “Rıza Mollov”, “Haşim Akif”, “Turhan Rasi”, vb. gibi isimler sıralanmıştır. Türkiye’de Bulgaristan Türk edebiyatı üzerine kaleme alınan çalışmalardan özellikle bu alanda ön plana çıkan; “Nimetullah Hafız”, “Mehmet Çavuş”, “Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy”, “Bilal N. Şimşir”, “Mehmet Türker Acaroğlu”, “Osman Keskinoglu” gibi araştırmacılara dikkat çekilmiştir. Türkiye’de Bulgaristan Türk edebiyatı üzerine yapılan çalışmaların akademik alanlarda ivme kazandığı vurgulanmış ve örnekler verilmiştir.

“Bulgaristan Türkleri Edebiyatı Eserlerinin Türkiye’de Neşri ve Örnek Eserleri” başlığı altında; Bulgaristan Türklerinin soykırıma uğradığı yıllarda Türkiye’de Bulgaristan Türklerine yönelik çalışmalar yapıldığından bahsedilmiş ve birçok isme yer verilmiştir. Çalışmada Bulgaristan Türklerinin yayın imkanlarının kısıtlı olmasından ve yaşanan zorluklardan bahsedilerek Türkiye’ye göçleriyle birlikte eserlerini burada yayımlayan birçok isme, eserlerinden örnekler ve tahlillerine yer verilmiştir.

I.2.2.8. Akgün, Atıf (2012). “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirinde Millîyet Kavramı ve Bulgarların Ele Alınışı”, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, C.4, S.15, ss.150-159.

Bu çalışmada Bulgaristanlı Türk yazarlar tarafından kaleme alınan çocuk şiirlerinin içerikleri ve işlevleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Balkan Türkleri edebiyatlarının oluşumu ve türleri üzerinde durulmuştur. İncelenen türler içerisinden özellikle çocuk şiirine duyulan ilginin sebepleri maddeler halinde açıklamaları ile birlikte sıralanmıştır.

“Balkanlarda Türk Çocuk Edebiyatı ve Türk Çocuk Şiiri” başlığı ile Balkan coğrafyasında yer alan Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Batı Trakya ve Kosova Türk edebiyatının oluşumu ve gelişimi üzerinde durulmuş, bu edebiyatın gelişimine katkı sağlayan unsurlar açıklanmıştır. Balkan Türkleri tarafından oluşturulan Balkan Türk edebiyatının öne çıkan en önemli türlerinden olan çocuk şiirlerinin çokça başvurulan bir tür olduğu gözlemlenmiştir. Bu türün özellikle pek çok şair ve yazar tarafından ele alınma sebepleri üzerinde durulmuştur.

Balkanlarda Türk edebiyatı ile ilgili yapılan genel bilgilendirmelerden sonra özele inilerek Bulgaristan Türk edebiyatı ve onun en önemli türlerinden olan çocuk edebiyatı üzerinde durulmuştur. Bu edebiyatın yıllara göre gelişimi ve değişimi merkeze alınarak dönemin edebî özellikleri ve yazarları hakkında bilgi verilmiştir.

“Bulgaristan Türk Çocuk Şiirlerinde Millîyet Kavramının ve Diğer Milletlerin Ele Alınışı” başlığı ile “çocuk” yazınının misyonundan ve kaleme alınma amaçlarından bahsedilmiştir. Özellikle şiirlerde ele alınan “millîyet, öteki, sosyalizm” kavramları ile diğer milletlerin şiirlere ne şekilde yansıtıldığı üzerinde durulmuştur. Öne çıkan çocuk şiirlerinden verilen örnekler ile dönemin ve şiirlerin tahlilleri yapılmıştır.

I.2.2.9. Sakallı, Erol (2012). “Rodoplardan Bir Ses: Niyazi Hüseyin Bahtiyar”, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 5, S. 2, ss. 34-45.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatının önemli yazarlarından olan Niyazi Hüseyin Bahtiyar’ın hayatı ve edebî yönü incelemeye alınmıştır. Çalışmada ilk olarak Bulgaristan Türk edebiyatının oluşum ve gelişim dönemleri incelenmiş, siyasi ve sosyal olaylar irdelenmiştir. Verilen genel bilgilerden sonra özele inilerek Bulgaristan Türk edebiyatının önemli yazarlarından olan Niyazi Hüseyin Bahtiyar ele alınmıştır. Niyazi

Hüseyin Bahtiyar'ın hayatı, edebi kişiliği, basın yayın faaliyetleri ve eserleri incelenmiştir. Bahtiyar'ın şiirlerinden verilen örnekler ile onun daha çok hangi konulara yöneldiği ve şiirlerini ne açılardan ele aldığına dair tahliller yapılmıştır.

I.2.2.10. Can, Esat (2013). “Bulgaristan Türk Şairlerinden Recep Küpçü’nün Şiirlerinde İmajlar”, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 5, ss. 31-41.

Bu çalışmada Recep Küpçü’nün edebi şahsiyeti ve şiirlerinde ön plana çıkan imajlar incelenmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında edebiyat- sanat ilişkisi ele alınmış, imajın ne olduğu ile ilgili tanımlayıcı ve açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir. “Recep Küpçü’de İmajlar” başlığı ile Recep Küpçü’nün şiirlerinde geçen imajlardan bahsedilmiştir. Recep Küpçü’nün şiirlerinde sıklıkla kullanılan; “Güneş”, “Deniz”, “Bahar”, “Kuş”, “Çiçek”, “Ötesi”, “Güney” vb. imajlar şiirlerinden verilen örnekler üzerinden tahlil edilmiştir. İmajların hangi amaçlar ile kullanıldığı ve karşıladığı anlamlar üzerinde durulmuştur.

I.2.2.11. Sakallı, Erol & Yeşilçiçek, Vedat (2013). “Tevfik Fikret’in Bulgaristan Türk Edebiyatındaki İzleri Üzerine”, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.6, S.1, ss. 150-163.

Bu çalışmada Niyazi Hüseyinof ile Mehmet Çavuşef vasıtasıyla oluşturulan “Çocuklara Şiirler” başlıklı yapıtın ve Tevfik Fikret tarafından kaleme alınan “Şermin” başlıklı yapıtın karşılaştırması yapılmış, Bulgaristan Türk edebiyatı yazarlarının Tevfik Fikret’ten etkilendikleri yönler ve fikirler ortaya konulmuştur.

Çalışmada Tevfik Fikret’in hayatına değinilmiş; Mehmet Kaplan, Halit Ziya Uşaklıgil, İsmail Parlatır, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Orhan Okay gibi edebî şahsiyetlerin görüşleri etrafında Servet-i Fünun dönemi ile dönemin öne çıkan yazarlarından Tevfik Fikret’in edebî şahsiyeti açıklanmıştır. Yazarın kaleme aldığı eserlerinden, dönem için oluşturduğu yeniliklerden ve eserlerinin etkilerinden bahsedilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra özele inilmiş ve yazarın çocuklar için kaleme aldığı “Şermin” kitabı üzerinde durulmuştur. Kitabın yazım dili, içeriği ve misyonu hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bulgaristan Türk edebiyatında da baskıcı rejimin sonucu olan, edebiyatın siyasi propaganda aracı olarak görüldüğü dönemlerde bu amaca hizmet etmek için Niyazi Hüseyinof ve Mehmet Çavuşef tarafından hazırlanan “Çocuklara Şiirler”

başlıklı eserin yayımlandığı belirtilmiştir. Gündümlü edebiyatın sonucu olarak oluşturulan eserin, belli fikirler etrafında şekillenmiş olsa da Türkçe kaleme alındığı vurgulanmıştır. Çalışmada iki eserin içerikleri ve tahlilleri üzerinden ortak paydalar belirtilmiştir. Verilen şiir örnekleri ile benzer fikirlerin işlendiği, şiirlere benzer misyonların yüklendiği ve şiirler üzerinde aynı amaç doğrultusunda çalışıldığı görülmüştür.

I.2.2.12. Akgün, Atıf (2015). “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Nadiye Ahmet ve Çocuk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme”, Yeni Türkiye Dergisi- Rumeli/ Balkanlar Özel Sayısı II, S. 67, ss. 2409-2422.

Bu çalışmada Nadiye Ahmet’in hayatı çerçevesinde onun Bulgaristan Türk çocukları için kaleme aldığı hikâyeler çeşitli perspektiflerden incelenmiştir. Çalışmada Bulgaristanlı Türk yazar Nadiye Ahmet’in kaleme aldığı eserlerin, nasıl bir ortamda oluştuğunun gösterilebilmesi adına Bulgaristan Türk edebiyatı detaylarıyla birlikte okuyucuya sunulmuştur.

Çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatının siyasi, sosyal, kültürel ve edebî açılardan oluşum ve gelişim süreçleri gösterilmiştir. Özellikle çalışma konusunu oluşturan Bulgaristan’da Türk çocuk hikâyeciliğinin tarihi gelişimi verilmiştir. Bulgaristan Türk çocuk hikâyeciliğinin oluşum evreleri, ilk örnekleri, türleri, konuları ve ön plana çıkan şair ve yazarları ele alınmıştır. “Nadiye Ahmet” başlığı ile yazarın hayat hikâyesi anlatılmış, edebî kişiliği, basın yayın faaliyetleri ve eserleri üzerinde durulmuştur. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra konu kapsamı daraltılarak “Nadiye Ahmet’in Çocuk Hikâyeleri” başlığı ile çocuğun eğitim ve gelişim süreçlerinde hikâye türünün öneminden bahsedilmiştir. Bu başlık altında Nadiye Ahmet’in kaleme aldığı; “Mavi Kordeleli Güvercin”, “Solmıyan Karanfil”, “Nur Taneleri” isimli hikâye kitapları ve içerisinde yer alan hikâyeler tahlil edilmiştir. İncelenen hikâye kitaplarının künye ve yayın bilgileri ile biçim ve içerik özellikleri verilmiş; içerisinde yer alan hikâyelerin olay, kişi, mekân ve zaman bakımından tematik tahlilleri yapılmıştır. Çocukların hikâyelerde üstlendiği misyon, hikâyeler üzerinden verilmek istenilen mesajlar gibi konular incelenmiş ve konu hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I.2.2.13. Özkan, Nevzat (2015). “Bulgaristan’da Türk Dili ve Edebiyatı”, Rumeli- Balkanlar Özel Sayısı II, Yeni Türkiye 67, ss. 3286-2395.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk dili ve edebiyatının oluşum yıllarından itibaren dönemlere göre tasnifi ve tahlili yapılmıştır.

Çalışmada 14. yy. Osmanlı Dönemi ile başlayan Türk dili ve edebiyatının 15. yy. Balkan coğrafyasında oluşum ve gelişim süreçleri dönemlere göre ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın I. Bölümü “Osmanlı Döneminde Bulgaristan Türk Edebiyatının Oluşması” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Osmanlı Dönemi Bulgaristan Türk dili ve edebiyatının yazarları ve dönem özellikleri ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Bulgaristan Türkü şair ve yazarlarının edebi sahada gösterdikleri ilk faaliyetler ve örnekleri verilmiştir. Edebi faaliyetlerin gelişmesine katkı sağlayan matbuat hareketleri, yayımlanan dergi ve gazetelerin önemi belirtilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü “Bulgaristan Türk Edebiyatının Azınlık Edebiyatına Dönüşmesi” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm kendi içerisinde “Birinci Dönem (1878-1944)”, “İkinci Dönem (1944-1989)” ve “Üçüncü Dönem: 1990 Yılından Günümüze Kadar” şeklinde alt başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Ele alınan her dönem; sosyal, siyasi, edebî ve kültürel bakımdan detaylı şekilde incelenmiştir. Politik ve sosyo-kültürel olaylara paralel şekilde gelişimini sürdüren edebiyatın ilk örnekleri, işlenen temalar, dönemin öne çıkan basın yayın faaliyetleri ve eserlerden örnekler verilmiştir. Özellikle ele alınan türlerde işlenen konular, dönem anlayışı çerçevesinde verilmek istenilen mesajlar, eserlerin misyonu ve tahlilleri üzerinde durulmuş, şuanki mevcut Bulgaristan Türk dili ve edebiyatı hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I.2.2.14. Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu (2015). “Bulgaristan Türk Edebiyatına Bir Bakış”, Rumeli- Balkanlar Özel Sayısı II, Yeni Türkiye 67, ss. 2396-2404.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin edebiyatı üç dönem altında ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Çalışmanın I. Bölümü “Doksan Üç Harbi’nden Sonra Bulgaristan’da Türkler” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Bulgaristan Türklerinin hayatı siyasi ve sosyal ortam çerçevesinde ele alınmıştır. Özellikle politik olayların Bulgaristan Türklerinin sosyal, kültürel, demografik, edebi vb. alanlardaki etkileri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri’nin Edebiyatı”

başlığı kendi içerisinde; “Sözlü Edebiyat”, “Yazılı Edebiyat” ve “Bulgaristan Türk Edebiyatında Esas Dönemler” şeklinde alt başlıklar altında incelenmiştir. Verilen “Sözlü Edebiyat” ve “Yazılı Edebiyat” başlıkları ile sözlü ve yazılı edebiyatın oluşum ve gelişim süreçleri, ele alınan türler, işlenilen konular, ön plana çıkan yazar ve şairler ile eserlerinden örneklerle yer verilmiştir. “Bulgaristan Türk Edebiyatında Esas Dönemler” başlığı da kendi içerisinde “Birinci Dönem Edebiyatı”, “İkinci Dönem Edebiyatı” ve “Üçüncü Dönem Edebiyatı” şeklinde alt başlıklar altında incelenmiştir. “Birinci Dönem Edebiyatı” ve “İkinci Dönem Edebiyatı” başlıklarında “Birinci Alt Dönem” ve “İkinci Alt Dönem” şeklinde sınıflandırmaya gidilmiştir. Çalışmaya alınan her dönem; siyasi, sosyal, edebî ve kültürel açılarından incelenmiştir. Dönem içerisindeki edebi çalışmalara ivme kazandıran basın yayın faaliyetleri, işlenilen konular, ön plana çıkan türler ve türlerin temsilcileri ile eserlerinden örnekler verilmiştir. Bulgaristan Türklerinin mevcut durumu hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1.2.2.15. Güneş, Mehmet (2017). “Rumeli’ye Elveda Derken: Bulgaristan Türklerinin Trajedisinin Galip Sertel’in Şiirlerindeki Yansımaları”, Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Hatıra Kitabı, ss. 524-539.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin yaşadığı dramatik olaylar ve bu olayların Galip Sertel’in şiirlerindeki görünüşleri ele alınmıştır. Çalışma “Giriş”, “Bulgaristan Türklerinin 1985-1989 Yılları Arasında Maruz Kaldığı Zulümler”, “Keder, Hüzün ve Umut Arasında Bir Yolculuk: Muhaceret” ve “Hasret ve Özlem: Yüreklere Bir Sızıdır Rumeli” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında yaşanan siyasi olaylar ve savaşlar neticesinde göçe zorlanan Balkan Türklerinin bastırma ve sindirme politikalarına karşı gösterdikleri direnişin, birçok alanda olduğu gibi basın yayın faaliyetleri aracılığı ile de kendini gösterdiğinden bahsedilmiştir. Genel anlamda Bulgaristan Türklerinin yaşadığı siyasi ve sosyal olaylar anlatılmış özelde ise bu olaylara bizzat şahit olan Galip Sertel’in hayatına ve edebî yaratmalarına değinilmiştir. Güneş, Galip Sertel’in bizzat yaşadığı bu trajediyi şiirlerinde ne şekilde ele aldığını inceleyerek onun yaşantısı, psikolojisi ve hayat hikâyesi hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Konuyu şiirlerindeki yansımalarına göre “Bulgaristan Türklerinin 1985-1989 Yılları Arasında Maruz Kaldığı Zulümler”, “Keder, Hüzün ve Umut Arasında Bir Yolculuk: Muhaceret” ve “Hasret ve Özlem: Yüreklere Bir

Sızıdır Rumeli” şeklinde verilen alt başlıklar altında incelemiştir. Çalışmada Bulgaristan Türklerinin maruz kaldığı zulümler, göçler ve ana vatan Rumeli’ye olan özlemleri örnek eserler üzerinden tahlil edilmiştir. Çalışmada Galip Sertel’in pek çok şiirine yer verilmiş, anılarından yararlanılmış ve şiirlerinde ne anlatılmak istenildiği üzerinde durulmuştur.

I.2.2.16. Vardar, Ayza (2017). “Bir Düşünce ve Eylem İnsanı Olarak Mehmet Behçet Perim (1896-1965)”, Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, S. 8, ss. 90-99.

Bu çalışmada Mehmet Behçet Perim’in hayatı ve eserleri incelenmiştir. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. I. Bölümü oluşturan “Mehmet Behçet Perim ’in Hayatı ve Gazeteci Kimliği” başlığı altında yazarın hayatı ve gazeteci yönü üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Eserlerin Özetleri ve Değerlendirilmesi” başlığı altında yazarın adı geçen; “Balkan Çiçekleri- 1938, Roman, Göçmen Ahmet- 1939, Roman, Fıkralar, Altın Kalem Dergisi, Vatan Yollarında-1923, Piyes, Fıkralar, Meriç’ten Tuna’ya- 1934, Nesirler, Adam Düştüğü Yerden Kalkar- 1935, Öyküler, Görüşler ve Duyuşlar- 1935, Eski Yapraklar- 1942, Anılar, Öyküler, Eleştiriler, Çağlayanlar Bölgesi Hatay- 1943, Yankılar ve İncelemeler, Sofya Hatıraları – 1949, Nesirler, Öyküler, Ver Kamçı – 1958, Bulgaristan Müslümanları İctimaî ve Siyasî Halleri- 1923, Fıkra ve Şiirler, Hayattan İlhamlar – 1962, Fıkralar” on üç kitabının özetleri verilmiştir. Eserler; konusu, dili, yapısı ve verdiği fikirler bakımından incelenerek değerlendirilmiştir.

I.2.2.17. Gürel, Zeki (2018). “Türk Dünyası Edebiyatında Bulgaristan Türk Edebiyatının Türkiye’deki Temsilcisi İslam Beytullah Erdi (Bulgaristan 1940-Türkiye 2014) Hayatı, Sanatı, Eserleri”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, S. 46, ss. 123-157.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatı ile edebiyatın önemli değerlerinden ve kurucularından olan İslam Beytullah Erdi’nin yaşamı, edebî şahsiyeti ve yapıtları incelenmiştir.

Çalışmanın “Giriş”, “Bulgaristan’da Türk Edebiyatı” ve “Muhaciretteki (Bulgaristan Dışındaki) Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlıkları altında; Bulgaristan’ın coğrafi yapısı, Bulgaristan’daki Türk varlığı ve Bulgaristan Türk edebiyatının dönemlere göre incelemesine yer verilmiştir.

Verilen genel bilgilerden sonra özele inilmiş ve İslam Beytullah Erdi'nin hayatı; “Aile Çevresi”, “Resmi ve Hususi Hayatı” ve “Sanatı ve Eserleri” şeklinde üç alt başlıkta yazarın anılarından ve eserlerinden verilen örnekler ile detaylandırılarak açıklanmıştır. Özellikle “Sanatı ve Eserleri” başlığı; “İslâm Beytullah Yazarlığa Başlıyor”, “İslâm Beytullah Erdi'nin Tahkiyedeki Başarısı (Bilinçlendirme Kaygıları, Toplumla İlgili Konular, İnsana Yönelik Eleştiriler, Sosyal-Politik Olaylar)”, “Türkiye’de Hizmete Devam”, “Can Azerbaycan”, “Kültür Çevresi ve Beslendiği Kaynaklar”, “Güzel Yazmak İçin Galiba İyi ve Dikkatli Bir Okuyucu Olmak Gerek”, “Sivil Toplum Kuruluşları ve Bildiriler”, “Gezi Yazıları”, “Editör İslâm Beytullah Erdi”, “İslâm Beytullah Erdi Yazmaya Devam Edecekti”, “İslâm Beytullah Erdi'nin Kitap Hâlinde Basılan Eserleri” şeklinde verilen yeni alt başlıklar ile yazarın sanat anlayışı, eserleri, anıları ile örnek eserleri üzerinden ele alınmış ve en sık işlediği konular incelenmiştir.

I.2.2.18. Acar, Barış Berhem (2020). “Sabri Tata’nın Kurtbayır’ın Sırrı Romanının Halk Bilimi Unsurları Açısından İncelenmesi”, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, C.5 S.2, ss.266-287.

Bu çalışmada Türk halk bilimi unsurlarının Sabri Tata’nın “Kurtbayır’ın Sırrı” başlıklı eserinde ne şekilde işlendiği ve tahlilleri üzerinde durulmuştur. Çalışma “Giriş”, “Sabri Tata’nın Hayatı” ve “Sabri Tata’nın Kurtbayır’ın Sırrı Romanının Halk Bilimi Unsurları” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bulgaristan Türklerinin 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve sonrasında yaşadığı olaylar üzerinde durulmuştur. Özellikle uygulanan göçler ile birlikte azınlık durumuna düşen Bulgaristan Türklerine karşı uygulanan bastırma ve sindirme politikalarından bahsedilmiştir. Bulgaristan Türkleri yaşanan zulüm ve kısımlar karşısında milli kimlik ve benliklerini korumak adına çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Özellikle bu alanda faaliyet gösteren matbuat hareketleri ile gazete ve dergilerin yayını, Türk kurum ve kuruluşlarının faaliyete geçmesi önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir. Gazete ve dergilerin yayın hayatına başlaması ile edebi çevrede hareketliliğin sağlandığı görülmektedir. Bulgaristan Türklerinin siyasi, sosyal, kültürel, edebi vb. durumları hakkında verilen genel bilgilendirmelerden sonra özele inilmiş ve bu döneme şahitlik eden edebi şahsiyetlerden Sabri Tata üzerine yoğunlaşmıştır.

“Sabri Tata’nın Hayatı” başlığı altında yazarın hayat hikâyesine, edebi şahsiyetine ve eserlerine yer verilmiştir. “Sabri Tata’nın Kurtbayır’ın Sırrı Romanının Halk Bilimi Unsurları” başlığı altında romanın yayın bilgilerine ve içeriğine dair bilgiler verilmiştir. Başlık kendi içerisinde “Anonim Halk Edebiyatı”, “Ağız Kullanımı”, “Çocuksuzluk Motifi”, “Adak Geleneği”, “Sünnet Geleneği” şeklinde yeni alt başlıklardan oluşmakta ve her başlık kendi içerisinde detaylandırılmaktadır. Anonim halk edebiyatı kavramının karşıladığı anlamlar üzerinde durulmuş ve türleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bu türlerden ilki olan “Manzum Türler” başlığı altında; “Türküler”, “Ağıtlar”, “Bilmeceler”, “Kalıplaşmış İfadeler” başlığı altında; “Atasözleri”, “Deyimler”, “Alkışlar (Dualar) ve Kargışlar (Beddualar)”, “Yeminler” ve “Lakaplar” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Ele alınan başlıklarda ilgili türlerin anlamlarına, farklı adlandırmalarına, gerçek hayatta karşıladığı durumlara dair bilgilendirme yapılmış, Sabri Tata’nın “Kurtbayır’ın Sırrı” romanındaki manzum türlere ve tahlillerine yer verilmiştir.

“Ağız Kullanımı” başlığı altında Türkçenin dil ve üslup özellikleri üzerinde durulmuş, “Kurtbayır’ın Sırrı” romanındaki ağız özellikleri tahlil edilmiştir.

“Çocuksuzluk Motifi” başlığı altında Halk edebiyatı ürünlerinde en sık işlenen motiflerden olan çocuksuzluk motifinin teşkil ettiği sorunlar ve çözümleri üzerinde durulmuştur. Sabri Tata’nın bu durumu romanında ele alış şekli incelenmiş ve tahlilli yapılmıştır.

“Adak Geleneği” ve “Sünnet Geleneği” başlıkları altında Halk edebiyatı ürünlerinden olan adak ve sünnet geleneklerinin Türklerin yaşantısındaki önemi üzerinde durulmuş, bu durumun romanda nasıl ele alındığı tahlil edilmiştir.

I.2.2.19. Çodar, Fatih (2020). “Komünizm Dönemi Göçlerinin 1980 Sonrası Bulgaristan Türk Romanına Yansımaları”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, C.2, S.2, ss. 49-85.

Bu çalışmada “Komünizm Dönemi” yaşanan olayların 1980 sonrası yazılan Bulgaristan Türk romanlarına ne şekilde yansıtıldığı üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Bulgaristan Türklerinin hayatında dönüm noktası sayılabilecek savaşlar neticesinde, Bulgaristan Türklerine uygulanan bastırma ve sindirme politikalarının, yaşanan zulüm ve kıyımların Türkiye’ye göçler ile sonuçlandığı açıklanmıştır. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra çalışmanın konusunu oluşturan

Komünist dönemde göç olayı incelenmiştir. Siyasi gelişmeler neticesinde göç hareketleri açıklanmış, Bulgaristan Türklerine uygulanan baskı ve rejimler ele alınmıştır. Çalışmada Komünist dönemde göç konusu; Ömer Osman Erendoruk'un "Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür", "Toprağa Kan Düştü", "Uçurum", "Buruk Acı", "İçimizdeki İnci Tanecigi", Mehmet Türker'in "Vatan Yasak Özgürlük Uzak", Nihat Altınok'un "Aladağ'dan Çıktı Yola", Ahmet Şerif Şerefli'nin "Sen İstanbul'a Gelme", Hakkı Tezel'in "Maria Aşkım Benim", Osman Tunaboylu'nun "Rumeli'den Esen Yel", Sabri Tata'nın "Geyik Avı", İsmail A. Çavuşev'in "Gazetecinin Artık Yılı", İsmail Yakup'un "Kestaneler Altında" ve "Ulu Çınar" başlıklı romanları üzerinden incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan "Göç Öncesi Unsurlar" başlığı altında; "Göç Öncesi Genel Durum", "Göçlerin Nedenleri (Siyasi Nedenler, Ekonomik Nedenler, Kültürel Nedenler)" ve "Göçe Hazırlık" şeklinde üç alt başlığa yer verilmiştir. "Göç Öncesi Genel Durum" başlığı altında; 93 Harbi ve Balkan Savaşları sonrası yaşanan olaylar ile Bulgaristan Türklerine uygulanan fiziksel ve psikolojik şiddet ele alınmıştır. Yaşanan baskı ve sindirme politikaları Balkan Türklerini göçe zorlamıştır. Bulgaristan Türklerine, Türk kimliklerine karşı alınan tavırlar, baskı ve rejimler, asimile faaliyetleri romanlar üzerinden aktarılmıştır. "Göçlerin Nedenleri" başlığı altında; Bulgaristan Türklerini göçe zorlayan nedenler "Siyasi Nedenler", "Ekonomik Nedenler" ve "Kültürel Nedenler" başlıkları altında ele alınmıştır. Bu nedenler romanlardan verilen örnekler ile açıklanmıştır. "Göçe Hazırlık" başlığı altında; baskı ve sindirme politikalarına daha fazla dayanamayan Bulgaristan Türklerinin göçe hazırlık süreçleri romanlardan verilen örnekler ile tahlil edilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan "Göç Sırasında Yaşananlar" başlığı altında; "Bulgaristan'da Yaşananlar" ve "Türkiye'de Yaşananlar" şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. "Bulgaristan'da Yaşananlar" başlığı altında; göçün Bulgaristan Türkleri üzerindeki yıkıcı etkisi ve topraklarından ayrılmanın acısı, "Türkiye'de Yaşananlar" başlığı altında; ana vatan Türkiye'ye yerleşen Bulgaristan Türklerinin bundan sonraki süreçte yaşadıkları ele alınmıştır. Yaşananlar romanlar üzerinden verilen örnekler ile tahlil edilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan "Göç Sonrası Unsurlar" başlığı altında; "Göç Sonrasında Türkiye'de Yaşananlar" ve "Göç Sonrasında Bulgaristan'da Yaşananlar"

şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Göç Sonrasında Türkiye’de Yaşananlar” başlığı altında; Türkiye’ye yerleşen Bulgaristan Türklerinin yaşadığı maddi-manevi sorunlar, barınma, ekonomi, eğitim, din gibi konularda yaşadıkları süreçler romanlar üzerinden açıklanmıştır. “Göç Sonrasında Bulgaristan’da Yaşananlar” başlığı altında; Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye göçü ile Bulgaristan’da gelişen sosyal, siyasi ve kültürel hayat ele alınmıştır.

I.2.2.20. Akgün, Atıf (2021). “Bulgaristan’daki Türklerin Romanı (1912-2021)”, *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları*, C.3, S.2, ss. 245-276.

Bu çalışmada roman türü ve bu türün Bulgaristan’daki gelişimi üzerinde durulmuştur. Çalışmada Bulgaristan’da yayımlanan ilk romandan son romana kadar tüm romanlar incelenmiş; romanların içerikleri, künye bilgileri ve yazarları hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışma; “Giriş”, “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Roman Türünün Hazırlayıcı Adımları”, “Bulgaristan Türklerinin Roman Yazarları Hakkında Bazı Tespitler”, “Bulgaristan’daki Türk Romanlarında Ele Alınan Mevzular Üzerine”, “Bulgaristan Türklerinin Roman Varlığını Tasnif Denemesi” ve “Bulgaristan’da Türk Romanının Gecikmesi ve Yetersizlik Durumları Üzerine” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bulgaristan’daki Türk varlığı siyasi, sosyal ve edebi yönlerden incelenmiştir. Genel bilgilendirmelerden sonra konu Bulgaristan Türklerinin edebiyatı çerçevesinde ilerlemiştir. Bulgaristan Türklerinin edebiyatında en sık işlenen türler sıralandıktan sonra roman türü üzerinde durulmuş ve Bulgaristan Türk edebiyatındaki ilk roman örnekleri incelemeye alınmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Roman Türünün Hazırlayıcı Adımları” başlığı altında; Bulgaristan Türklerinin roman türü ile ilk temasları ve bu alandaki ilk faaliyetleri incelenmiştir. Dönemin siyasi ve sosyal yapısına paralel şekilde verilen romanların özellikleri ve içerikleri belirtilmiştir. Kaleme alınan romanların özetlerinden ve misyonlarından bahsedilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türklerinin Roman Yazarları Hakkında Bazı Tespitler” başlığı altında; Bulgaristan Türkü roman yazarları hakkında bilgi verilmiştir. Bulgaristan Türkü yazarlarının önemli bir kısmının; azınlık durumunda yer alan ve belli eğitimlerden geçen, öğretmenlik ve gazetecilik mesleği ile karşımıza

çıkan “Jöntürkler” ve “İttihatçı” kişilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Dönemlere göre ön plana çıkan roman yazarlarının profilleri, edebi şahsiyetleri ve iş alanları incelenmiştir. Özellikle roman türünde öncü sayılabilecek isimlere örnek verilmiş, romanların önemi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan’daki Türk Romanlarında Ele Alınan Mevzular Üzerine” başlığı altında; Bulgaristan Türkü romanlarında sıklıkla işlenen konulara değinilmiştir. Çalışmada ele alınan her romanın içeriğinden ve konusundan bahsedilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türklerinin Roman Varlığını Tasnif Denemesi” başlığı altında; Bulgaristan Türkü romanlarının siyasi, sosyal, kültürel ve edebi gelişmeler neticesinde üstlendikleri misyonlara göre yayın yeri, yayın yılı ve özellikleri tablolar eşliğinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan’da Türk Romanının Gecikmesi ve Yetersizlik Durumları Üzerine” başlığı altında roman türünün geri planda kalması; Balkan Savaşları, sosyalist ideoloji, Türkçe eğitim ve göç gibi nedenlerle açıklanmış, bu durum roman yazarları ve eserleri üzerinden örneklendirilmiştir.

I.2.2.21. Akgün, Atıf (2021). “Totaliter Dönemde Bulgaristan Türk Edebiyatının Filizlendiği ve Soldurulduğu Yer: Narodna Prosveta Yayınevi’nin Türkçe Faaliyetlerinde Bilinmeyenler (Şaban M. Kalkan ile Mülakat)”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, C.3, S.1, ss. 141-154.

Bu çalışmada Bulgaristan Türk edebiyatının gelişiminde önemli rol oynayan Narodna Prosveta Yayınevi üzerine Şaban M. Kalkan ile yapılan görüşmeye yer verilmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Narodna Prosveta Yayınevi’nin Balkan Türkleri ve Balkan Türk edebiyatları için öneminden bahsedilmiştir. Özellikle edebiyatın devlet kontrolünde ilerlediği zamanlarda, Türkçe konuşmanın ve yazmanın yasaklandığı, baskıcı ve kontrolcü ortamda Bulgaristan Türkleri için yayımlanan basın yayın faaliyetlerinin önemi ön plana çıkarılmıştır.

Çalışmanın “Şaban Mahmudov-Şaban M. Kalkan Kimdir?” başlığı altında; yazarın hayat hikâyesine, edebî şahsiyetine, eserlerine, ele aldığı konulara, Balkan Türk edebiyatları için önemine ve aldığı ödüllere dair açıklamalar yapılmıştır. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra Şaban Mahmudov Kalkan’a Narodna Prosveta Yayınevi

bağlamında yayın evinin kurulduğu dönem, Türkçe yayımlanan eserlerin sayıları, içerikleri ve konuları, yayınevinde Türk çalışanlar, Bulgaristan Türkü yazarları ile olan ilişkileri ve onlara karşı tutumları, Türkçe eserlere karşı uygulanan sansürler ve yöntemleri ile ilgili soru- cevap şeklinde ilerleyen görüşmeye yer verilmiştir.

I.2.2.22. Biçer, İsmail Alperen (2021). “Mehmet Behçet Perim’in Şiirlerinde Millî Kimlik ve Kültür Unsurları”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, C.3, S.1, ss. 53-69.

Bu çalışmada Mehmet Behçet Perim’in “Geçit Ver Kamçı” başlıklı eserinde yer alan şiirleri üzerinden tüm zamanlara bağlı olarak millî bilincin nasıl işlendiği ve insanlara ne şekilde aktarıldığı ele alınmıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Türkçülük düşüncesinin oluşumundan ve halkı belli edebî yöntemlerle bu sürece dahil etme serüvenlerinden bahsedilmiştir. Balkan Savaşlarının sonuçlarına bağlı olarak Türk milletinin kendilerini ve Türk kimliklerini koruma girişimlerinin çeşitlilik gösterdiği belirtilmiştir. Türk halkının kitleler halinde farklı şekillerde kimliklerinin varlığını ve devamlılığını sağlamaya çalıştıkları vurgulanmıştır. Bulgaristan Türklerinden olan Mehmet Behçet Perim’inde yazar kimliğiyle bu duyguyu kaleme aldığı her eserinde işlediği belirtilmiştir. Yazarın eserlerinden olan “Geçit Ver Kamçı” başlıklı şiir kitabında yer alan şiirlerinde bu kimlik inşasını ne çerçevede ele aldığı farklı başlıklar altında incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Biz ve Öteki: Millî Kimlik” başlığı altında “Millî Kimliğin İnşası” ile ilgili farklı yazarların görüşlerine yer verilmiş, bu oluşumun nedenleri ve süreçleri üzerinde durulmuştur. Mehmet Behçet Perim’in bu düşünceleri şiirlerinde nasıl ve ne şekilde ele aldığı tahlil edilmiştir. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Mit ve Semboller” başlığı altında mit ve sembollerin millî kimlik inşası için önemi ve ifade ettiği anlam üzerinde durulmuştur. Yazarın şiirlerinden verilen örnekler ile mit ve sembollerin ne şekilde kullanıldığı tahlil edilmiştir. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “İnanç/Din” başlığı altında farklı yazarların görüşleri eşliğinde millî kimlik oluşumunda din faktörünün etkisi ve önemi üzerinde durulmuş, yazarın şiirlerinden verilen örnekler ile bu etkiyi nasıl kullandığı tahlil edilmiştir. Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Tarih/Gelenek” başlığı altında geçmişin verdiği cesaretin ve gücün hatırlatılması ve örnek alınması gerektiği üzerinde durulmuş, yazarın bu düşünceleri

eserlerinde nasıl ve ne şekilde işlediği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Coğrafya/ Mekân” başlığı ile yazarın şiirlerinde mekân olarak hangi bölgeleri işlediği ve bu bölgelerin şiirlerinde neye karşılık geldiği ele alınmış, yazarın anılarından verilen örnekler ile pekiştirilmiştir. Çalışmanın VI. Bölümünü oluşturan “Eğitim” başlığı altında politika ve eğitimin farklı alanlar olduğu, eğitimin politik bir araç olmadığı vurgulanmış, yazarın şiirlerden verilen örnekler ile görüşler desteklenmiştir.

I.2.2.23. Yavuz, Yasin (2022). “Türk Şiirinde Bir Derkenar: Recep Küpçü ve Şiirlerinin Tematik Tahlili”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, C.4, S.2, ss. 157-181.

Bu çalışmada, Recep Küpçü’nün kaleme aldığı “Ötesi Var” ve “Ötesi Düş Değil” başlıklı şiir kitaplarının ve kitap olarak basılmayan şiirlerinin tema ve içerik bakımından incelenmesi ve bu bağlam doğrultusunda şiirlerin içeriğine dair bilgi edinilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Balkan coğrafyası kapsamında siyasi ve sosyal gelişmelere yer verilmiş ve bu gelişmelerin edebiyat sahası ile olan ilişkilerine değinilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan şair Recep Küpçü’nün hayatına geçiş yapılmıştır. Şairin basın yayın faaliyetleri ve kaleme aldığı şiir kitapları bu bağlamda değerlendirilmiştir. Onun 1963 yılında “Ötesi Var” ve 1967 yılında “Ötesi Düş Değil” adıyla yayımlanan kitapları üzerinden şairliği ve edebî hayatı ile ilgili çıkarımlar yapılmıştır. Şairin edebî kişiliği hakkında farklı yazar ve şairlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümü oluşturan “Şiirde Tema ve Küpçü’nün Şiirleri” başlığı altında farklı şair ve yazarların görüşlerinden yararlanılarak şiirde temanın ne derece önemli olduğuna, şiirin yapısı ve anlamı bağlamında sağlam bir örüntü oluşturabileceğine dair açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Bireysel Temalar” başlığı altında Recep Küpçü’nün şiirlerinde sıklıkla ele aldığı; “aşk, özlem, doğa, umut, karamsarlık, dost ve dostluk, memleket” temalarının şairin farklı şiirlerinden alınan örnekler üzerinden tahlili yapılmıştır. Yapılan tahliller, farklı yazarların felsefe ve psikoloji temelli kuramsal düşünceleri ile desteklenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Toplumsal Temalar” başlığı altında Komünist dönem itibari ile Bulgaristan Türklerinin siyasi ve sosyal hayatta maruz kaldıkları durumların şiirlerdeki yansıması olan temalar ele alınmıştır. Bu başlık altında ele alınan “bağımsızlık, millî kimlik, rejim baskısı, Türkiye yahut anavatan” temaları şiirlerden alınan örnekler ile tahlil edilmiştir. Şiirlerin tematik incelemesi yapılmış, şairin şiir dünyası ve kişiliği hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I.2.2.24. Akgün, Atıf (2023). “Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatını Eski Harfli Süreli Yayınlarından Okumak Üzerine Bazı Tespitler”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, C.23, S.2, ss. 293-322.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin edebi gelişimine kaynaklık eden eski harfli ilk süreli yayın organlarının araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada çağdaş Balkan Türk edebiyatları üzerine yapılan yoğun incelemeler ve aksi yönde geri planda kalan eski harfli metinler üzerinde durulmuş, nedenleri ve araştırılma ortamları incelenmiştir. Eski harfli süreli yayınların incelenebilmesi adına öncelikle süreli yayın organlarının çıkarıldığı bölgeler ele alınmış ve özellikle bu bölgelerin Türk bölgeleri olduğu vurgulanmıştır. Türkiye’de bu süreli yayın organları üzerine yapılan ilk çalışmalardan bahsedilmiş, bu çalışmaların devamı sayılabilecek günümüzün nitelikli çalışmaları sıralanmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan’da Yerel Edebiyata Temsil Zemini Olarak Eski Harfli Süreli Yayınlar” başlığı altında; özellikle Tanzimat dönemi ile başlayan siyasi, sosyal, kültürel ve edebi değişimlerin Balkan bölgelerinde olan yansımaları ele alınmıştır. Eski harflerle ve Latin alfabesi ile yayın yapan süreli yayın organları ile edebi kadrolarda sıklıkla yer alan edebi şahsiyetler örneklendirilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Süreli Yayıncılığında İlk Dönem ve İdealist Yayıncı Kadrosu” başlığı altında; Bulgaristan’da gelişen Türkçe süreli yayıncılıkta eski harfler ile yayıncılık yapan; “Ali Kemal”, “Mehmet Behçet”, “Mehmet Celil”, “Ethem Ruhi”, “Mustafa Şerif”, vb. isimlerin dönem anlayışı kapsamında ortak fikirleri taşımaları bakımından benzerliklerine ve çalışmalarına dikkat çekilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türklerinin İlk Türkçe Süreli Yayınlarında Edebî Hareketlilik” başlığı altında; Bulgaristan’da gelişen Türkçe süreli yayıncılıkta eski harflerle faaliyet gösteren “Balkan”, “Birlik”, “Resimli Balkan”,

“Terbiye Ocağı”, “Altın Kalem”, “Yoldaş”, “Rodop Sesi”, “Ziya”, “Açıkgöz”, “Rehber”, “Koca Balkan”, “Turan”, “İntibah”, “Dostluk”, “Tunca”, “Deliorman”, “Ahali”, “Özdilek”, “Uhuvev”, “Rumeli”, “Yenilik”, “Havadis”, “Medeniyet” ve “Doğru Sada” gibi dergi ve gazetelerin; yayın yılları, yayın aralıkları, yazar ve şairleri, özellikleri, içerikleri, önemleri ve edebi türleri gibi birçok açıdan incelemelerine yer verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümü “Bulgaristan Türklerinin Eski Harfli Süreli Yayınlarının Edebî İşlevine Dair Tespitler” başlığı altında incelemeye alınan eski harfli süreli yayın organları ile ilgili genel bir değerlendirmeye ve bazı tespitlere yer verilmiştir.

I.2.2.25. Doğan, Levent & Gülvodina, Gonca (2023). “Bulgaristan’da Yayınlanan Yeni Işık (Nova Svetlina 1971-1985) Gazetesindeki Edebî Malzemeler Üzerine Bir Değerlendirme”, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, S.33, ss.338-357.

Bu çalışmada Bulgaristan’da yayımlanan Yeni Işık gazetesi çerçevesinde Bulgaristan Türk edebiyatına değinilmiştir. Birbirlerine paralel şekilde ilerleyen süreli basın ve edebiyat ilişkisi ele alınmıştır. Gazetenin 1971-1985 tarihleri arasında yayımlanan sayılarının içeriğinde yer alan türler hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında; Balkanlar, Balkan Türkleri ve Bulgaristan’da gelişen Türkçe süreli basın hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle Bulgaristan’daki süreli basın; “Osmanlı Dönemi Türkçe Basın (1865-1877)”, “Prenslik Dönemi Türkçe Basın (1878-1908)”, “Çarlık (Krallık) Dönemi Türkçe Basın (1908-1944)”, “Halk Cumhuriyeti Dönemi Türkçe Basın (1945- 1985)” ve “Cumhuriyet ve Demokrasiye Geçiş Dönemi Türkçe Basın (1990-...)” olmak üzere dönemlere göre ele alınmıştır. Her dönemin siyasi ilişkilerine paralel şekilde basın yayın faaliyetleri açıklanmış ve örnekler verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Yeni Işık Gazetesi’nin Kimlik Bilgileri ve Redaksiyon Politikası” başlığı altında; gazetenin kuruluşu, yayın yeri, yayın yılı, dili, haftalık sayısı, baskı sayısı, kurucusu, yayın kurulu, isim kökeni, içeriği ve içindeki türler hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Dönemlere göre biçim ve içeriğinde yapılan değişikliklerden, açılan şubelerinden ve “Kültür, Edebiyat ve Güzel Sanatlar Sayfası”, “Kadın, Yaşam, Aile Sayfası”, “Bilim ve Teknoloji Sayfası”, “Okuyucu Mektupları Sayfası” ve Isırgan (Hiciv ve Mizah) Sayfası” olarak yeni başlıklar altında haftada kaç

sayı yer alacağına dair açıklamalar yapılmıştır. Gazetede ki Bulgarca isim değışikliğı ve nedenleri verilmiş, konu görsellerle de desteklenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Yeni Işık Gazetesi’nde Yayınlanan Edebî Malzemelerin Değerlendirilmesi” başlıklı bölümde; gazetenin içeriğinde yer alan konulardan ve türlerden bahsedilmiştir. Halk edebiyatı ürünleri ve örnekleri görsellerle birlikte verilmiştir. Deneme, sohbet ve gezi yazısı türlerinden ve amaçlarından bahsedilmiş, örnek verilmiştir. Özellikle ön plana çıkan şiir ve hikâye türü daha detay şekilde incelenmiştir. “Şiir” başlığı altında; en sık kaleme alınan türün şiir olduğu vurgulanmış, şairlerden bahsedilmiş, şiirlerin dil ve üslup özellikleri incelenmiş ve dönemlere göre siyasi olaylara paralel şekilde ilerleyen konulardan bahsedilmiştir. Ferdi ve sosyal içerikli şiirlerin içerikleri ve örnekleri tahlillerle birlikte açıklanmıştır. “Hikâye” başlığı altında; şiirden sonra en sık kaleme alınan türün hikâye olduğundan, hikayelerin dil ve üslup özelliklerinden, cümle diziminden ve kullanımından, işlenen konulardan, yazım amaçlarından bahsedilmiştir. Verilen hikâye örnekleri ile birlikte değerlendirmeler yapılmış, kullanılan zaman ve mekân unsurları ön plana çıkarılmıştır.

I.2.2.26. Koç, Raşit (2023). “Filiz Çocuk Gazetesinde Yer Alan Yazı Türlerinin Değerlendirilmesi”, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, S.34, ss.129-142.

Bu çalışmada Bulgaristan’da yayın hayatına başlayan ve 1992-2019 yılları süresince etkin şekilde faaliyet gösteren Filiz gazetesinin, 2011-2019 tarihleri içerisinde ortaya konulan sayılarının türler bakımından incelemesine yer verilmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında, süreli yayın organlarının çocukların gelişimindeki rolü ve önemi üzerinde durulmuştur. Türkiye’deki ilk basın yayın faaliyetlerinden olan gazete ve dergilerden bahsedilmiş, örnekler verilmiş ve bu faaliyetlerin sosyal hayattaki kazanımlarına dikkat çekilmiştir. Basın yayın faaliyetlerinin geneli hakkında yapılan bilgilendirmelerden sonra bu faaliyetlerin çocuk edebiyatı alanındaki yansımalarından, ilk örneklerinden ve kaynaklarından bahsedilmiştir. Sadece Türkiye’de değil Türk dünyasının birçok bölgesinde faaliyet gösteren bu yayınların Balkanlarda, özellikle Üsküp’teki yansımaları üzerinde durulmuştur. Örnek verilen yayınlar arasından makalenin ana konusunu oluşturan “Filiz” gazetesi üzerine yoğunlaşmıştır.

Çalışmanın “Filiz Gazetesinin Şekil Özellikleri” başlığı altında; gazetenin şekil özelliklerinden, içeriğinden, misyonundan ve sayılara göre değişen konu dağılımlarından ve türlerinden görseller eşliğinde bahsedilmiştir. Gazetede yer verilen türler; “Hikâye”, “Masal”, “Şiir”, “Deneme”, “Mâni”, “Bilmece”, “Fıkra”, “Kitap Özeti” ve “Bilgilendirici Yazılar” şeklinde alt başlıklar altında detaylandırılarak incelenmiştir. Ayrı başlıklar altında incelenen her türün; çocuk gelişimine katkıları, içerikleri, yazar ve eserleri, gazetede yer alma sıklıkları ve değerlendirmeleri üzerinde durulmuştur. 2011-2019 yılları arasında yayımlanan sayılarda yer verilen türlerin dağılımı tablo eşliğinde okuyucuya sunulmuştur. Çalışmanın “Tartışma ve Sonuç” başlığı altında konu ile ilgili değerlendirme yapılmıştır.

1.2.2.27. Mevsim, Hüseyin (2023). “Bulgaristan Türk Edebiyatında Gazeteci Kökenli Bir Hikâye Yazarı: Muharrem Tahsin (1929-2007)”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, C.5, S.1, ss.1-19.

Bu çalışmada uzun yıllar gazetecilik yapan Muharrem Tahsin’in hikâyeciliğe geçiş süreci, bu alandaki başarısı ve hikâyeleri aracılığıyla verilmek istenilen mesajlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bulgaristan Türk edebiyatının oluşum süreci, dönemleri, Muharrem Tahsin’in hikâyelerinde işlenen sosyal ve siyasi konular neticesinde hangi dönem yazarlarına dahil edildiği gibi konular üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Muharrem Tahsin’in Hayatından Kesitler” başlığı ile yazarın hayatına ve basın yayın faaliyetlerine yer verilmiştir. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Muharrem Tahsin’in Yaratıcılığındaki İki Dönem” başlığı “Birinci Dönem” ve “İkinci Dönem” olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. Toplumun yaşadığı siyasi rejim dolayısıyla yazarın kaleme aldığı hikâye ve yazıları iki farklı dönem altında incelenmiştir. “Birinci Dönem” başlığı altında yazarın “Ayak Sesleri” isimli hikâye kitabının adının nereden geldiği ve neyi ifade ettiği hakkında bilgi verilmiştir. “Ayak Sesleri” başlıklı hikâye kitabında yer alan “Taş, Yaz Yağmuru, Enser, Miras, Yaban Karanfil” hikâyeleri ile; “Çarıklı Filozof” başlıklı ikinci kitabındaki fıkra derlemeleri, basımları, fıkra kitabı üzerine yazıları, “Biz Bize” başlıklı deneme kitabında yer alan yazıları, faaliyette bulunduğu gazetelerde yer alan hikâyeleri ve yazarın değerlendirmeleri

ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci alt başlığını oluşturan “İkinci Dönem” başlığı altında 1989 yılı ve sonrasında yayımlanan çalışmalarına ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Yazarın bu dönemde kaleme alınan “Dil Pürüzleri” isimli kitabının içeriği, yayımlandığı “Filiz” gazetesi, “Saksağanların Büyük Sevinci”, “Bizim Sahne On Beş Çocuk Oyunu”, “Güllü Testi”, “Gel Kulağına Söyleyeyim” başlıklı çocuk kitaplarının değerlendirmeleri ve ne amaçla kaleme alındıkları üzerinde durulmuştur. Yazarın “Eğil Kulağına Söyleyeyim” başlıklı kitabı ve içerisindeki anlatılar, “Güllü Desti” başlıklı hikâye kitabı ve içerisindeki hikâyeler, “Bizim Sahne” kitabı ve farklı hikâyelerin özetleri ile içerikleri hakkında bilgilendirmelere yer verilmiştir. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Muharrem Tahsin’in Hikâye Yazarlığı” başlığı altında Bulgaristan Türk edebiyatında hikâye türünün ilerlemesine ve yazarın hikâyeciliğine değinilmiştir. Kaleme alınan hikâyelerin isimlerine, içeriklerine, yazılma serüvenlerine, hikâye öğelerinin oluşum süreçlerine, olayların ve kahramanların tahlillerine yer verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Esen, Şükrü (1991). “Recep Küpçülü Anılar”, Balkan Türklerinin Sesi Dergisi Recep Küpçü Özel Sayısı, C.2, S. 4, ss. 21-22.
2. Yenisoğlu, Hayriye Süleymanoğlu (2005). “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı”, Balkanlarda Türk Kültürü Dergisi, S.10, ss.11-16.
3. Karasu, Abidin (2011). “Bulgaristan’da Basılan “Adımı Elimden Aldıkları Gün” İsimli Antoloji Üzerine Bir Değerlendirme”, Balkan Araştırmaları Dergisi, C. 7, S.1, ss. 127-141.
4. Işık, Müsamettin (2018). “1989’dan Sonra Bulgaristan Türk Şair ve Yazarlarının Yayınlanmış Eserleri”, Rumeli Haber Sanat Araştırma Yorum Kültür ve Turizm Dergisi S. 53, ss.12-18.

1.2.3. Bildiriler

1.2.3.1. Çavuşev, İsmail Ahmedov (1999). “Bulgaristan Türklerinin Çocuk Şiiri”, İzmir: 2. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlardaki Türk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, ss. 159-178.

Bu çalışma Bulgaristan Türkleri çocuk şiirleri üzerine bir incelemedir. Çalışmada Bulgaristan Türk çocuk şiirinin oluşum ve gelişim süreçlerinden bahsedilmiştir. Kaleme alınan ilk eserlerle birlikte yaşanan gelişmeler, şairlerin şiirleri üzerinden

değerlendirilmiştir. Çavuşev, çalışmasında bu alanda ön plana çıkan şairlerin; hayat hikâyeleri, basın yayın faaliyetleri ve eserlerinden bahsetmiştir. Şairlerin, dönemin siyasi ve sosyal yapısına dair düşüncelerini de şiirleri üzerinden yapılan tahliller ile birlikte değerlendirmiştir.

I.2.3.2. Akgün, Atıf (2012). “Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Dönemlere Göre Tasnifi Üzerine Bir İnceleme”, IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK), İstanbul Kültür Üniversitesi.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin edebiyatı incelenmiş ve değişen olaylar etrafında gelişen sosyo-kültürel konulara değinilmiştir. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında; Bulgaristan Türk edebiyatının tanımı yapılmış ve edebi çerçevede yaşanan gelişmeler incelenmiştir. Siyasi olaylara paralel şekilde oluşan yapılanmalardan ve bunun edebiyata olan etkilerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Dönem Tasnifine Yönelik Çalışmalar” başlığı altında; Bulgaristan Türk edebiyatının dönemlere göre oluşum ve gelişim çizelgelerine dair “Mehmet Çavuş”, “Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu”, “Müzeyyen Buttancı”, “Sabri İbrahim Alagöz”, “Şaban M. Kalkan” ve “Abdülkadir Hayber” gibi araştırmacıların çalışmalarına, görüşlerine ve dönem sınıflandırmalarına yer verilmiştir. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Dönemlere Göre Tasnifinde Belirleyici Olan Olaylar” başlığı altında; Bulgaristan Türk edebiyatının dönemleri merkeze alınarak yapılan sınıflandırmalarda hangi öğelerin ön plana çıkarıldığı ve çıkarılma nedenleri üzerinde durulmuştur.

I.2.3.3. Şenel, Ünal (2012). “Terbiye Ocağı Mecmuası”, III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, C. II, ss. 316-326.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin öğrenim ve gelişim süreçlerinde etkin rol oynayan “Terbiye Ocağı” dergisinin incelemesine yer verilmiştir. Çalışmada Bulgaristan bölgesindeki Türk hakimiyetinin son bulması ile gelişen siyasi, sosyal ve kültürel olaylar ele alınmıştır. Özellikle basın yayın faaliyetlerinin devlet kontrolünde olmadığı dönemlerde yapılan çalışmalardan, Türk kurum ve kuruluşlarından bahsedilmiştir. Daha sonra Terbiye Ocağı dergisi merkeze alınmış, derginin yayın ve künye bilgilerine yer verilmiştir. Derginin biçim ve içerik özellikleri; “Yayımlanış Gayesi”, “Muhteva”, “Eğitim

Anlayışı”, “Çocuk Terbiyesi”, “Kongre Haberleri”, “Öğretmenlerin Dayanışması”, “Sosyal Tenkit” ve “Edebi Kısım” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Edebi Kısım” başlığı altında özellikle “Mehmet Emin”, “Yaşar Nezih”, “Yusuf Ziya”, “M. Masum” gibi şair ve yazarların şiir ve yazılarında verilmek istenilen öğretiler üzerinde durulmuştur. Derginin Bulgaristan Türklerinin eğitim ve öğretim hayatındaki etkileri ve gereklilikleri dile getirilmiştir.

I.2.3.4. Akgün, Atıf & Uçkun, Rabia (2012). “Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Türkiye’deki Temsilcileri ve Şaban M. Kalkan”, III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, C. II, ss. 343-368.

Bu çalışmada “Büyük Göç” ile birlikte Türkiye’ye gelen Bulgaristan Türkü şair ve yazarlarından olan Şaban M. Kalkan’dan bahsedilmiş, göçün edebiyata ve eserlere olan etkisi üzerinde durulmuştur.

Çalışmada Bulgaristan Türklerinden ve göçün nedenlerinden bahsedilmiştir. Özellikle Bulgaristan’dan Türkiye’ye gelip yerleşen edebî şahsiyetler “Bulgaristan Türk Edebiyatının Türkiye’deki Önemli Temsilcileri ve Eserleri” başlığı altında ele alınmıştır. Göç edilen yerler ve göç yılları kapsamında şair ve yazarların eserleri üzerinde durulmuş; işlenen temalar, türler, basın yayın faaliyetleri vb. gibi konulardan bahsedilmiştir.

Çalışmada özellikle Bulgaristan Türklerinin Türkiye’deki en önemli temsilcilerinden olan Şaban M. Kalkan üzerinde durulmuş ve “Şaban M. Kalkan Hayatı-Sanatı- Eserleri” başlığı altında detaylı şekilde inceleme yapılmıştır. Yazarın sanat anlayışı; “Şiirlerinde İdeoloji”, “Şiirlerinde Örtülü Anlatımlar”, “Şiirlerinde Türkçe ve Türk Dünyası”, “Şiirlerinde Türk Halk Edebiyatı İzleri”, “Şiirlerinde Eşi Sevdije Kalkan”, “Şiirlerinde Deliorman Sevgisi” ve “Şiirlerinde Kullandığı Tür ve Şekiller” şeklinde verilen alt başlıklar ile sınıflandırılmış, şiirlerinden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır.

I.2.3.5. Çavuşev, İsmail A. (2013). “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı”, Uluslararası Türkçe ve Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler, İstanbul: KIBATEK- Okan Üniversitesi, ss. 153-159.

Bu çalışmada “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı” siyasi ve sosyal olaylar çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; yaşanan siyasi gelişmelere

bağlı olarak Türk şair ve yazarlara uygulanan bastırma ve sindirme politikalarına değinilmiş, edebi çevre hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatının Önemli Dönemleri ve İsimleri” başlığı altında hem Bulgaristan’dan hem de Türkiye’den Bulgaristanlı Türk yazarlarının; basın yayın faaliyetleri, edebi çalışmaları, kaleme aldıkları eserleri ve eserlerin içerikleri, türleri, dönemlere göre ön plana çıkan şair ve yazarların edebi çevredeki etkileri üzerinde durulmuştur.

I.2.3.6. Jorma, Atilla (2021). “Çalıkuşu’na Nazire Yazan Şair- Ahmet Şerif Şerefli’nin Yaratıcılığı”, İzmir: I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss.101-118.

Bu çalışmada Ahmet Şerif Şerefli’nin hayatı, basın yayın faaliyetleri, edebî şahsiyeti ve eserleri incelenmiştir. Yazar hakkında verilen genel bilgilendirmelerden sonra “Sen İstanbul’a Gelme” başlıklı romanının “Karşılaştırmalı Edebiyat” bağlamında incelemesi yapılmıştır. Konu ile ilişkisi bakımından imgebilim çalışmalarıyla ön plana çıkan Maria Todorova’nın “Balkanlar’ı Tahayyül Etmek” başlıklı eseri genel hatlarıyla incelenmiştir. Çalışmada Balkan coğrafyasında Osmanlı egemenliği, Balkanlarda Türk dili, edebiyatı ve Türkçe eğitim ele alınmıştır. Yazarın kaleme aldığı uzun hikâyesi “Şirin” ile Reşat Nuri Güntekin’in kaleme aldığı “Çalıkuşu” başlıklı eserde işlenen ortak temalara özetleri ile birlikte yer verilmiştir. Cumhuriyet dönemi yazarlarından olan Reşat Nuri Güntekin’in basın yayın faaliyetleri ve eserleri üzerinden onun önemine ve düşünce dünyasına dair bilgilendirme yapılmıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun kaleme aldığı “Yaban” romanı da bu çerçevede incelenmiş ve “Çalıkuşu” ile olan ortak temalara dikkat çekilmiştir. Çalışmada özetleri ve tahlilleri ile genişçe yer verilen “Şirin”, “Sen İstanbul’a Gelme”, “Çalıkuşu” ve “Yaban” romanlarının karşılaştırmalı yöntem ile ortak tema ve işleniş özelliklerine, dönemin siyasi, sosyal ve kültürel hayatına dair açıklamalar yapılmıştır.

I.2.3.7. Akgün, Atıf & Çankaya, Burak (2023). “Bulgaristan Türklerinin Soya Dönüş Sürecini (!?) Kestaneler Altında Romanından Okumak”, Türk Dünyası Modernleşmesi: Türk Dünyası Roman ve Hikâye Sempozyumu Bildiri Kitabı, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, ss. 41-59.

Bu çalışma “Giriş” ve “Yazar Hakkında”, “Soya Dönüş (!?) Süreci Etrafında Romanın Özeti”, “Bir Sosyal Hadisenin Edebî Zemine Taşınması/Kurgulaşması”

şeklinde verilen üç başlıktan oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bulgaristan Türklerinin yaşadığı siyasi ve sosyal olaylara değinilmiştir. “Yazar Hakkında” başlığı ile “Kestaneler Altında” romanının yazarı olan İsmail Yakup’un hayat hikayesine, edebi çalışmalarına ve eserlerine yer verilmiştir. “Soya Dönüş (!) Süreci Etrafında Romanın Özeti” başlığı ile “Kestaneler Altında” romanının özetine yer verilmiştir. Çalışmanın son başlığını oluşturan “Bir Sosyal Hadisenin Edebî Zemine Taşınması/Kurgulaşması” başlığı da kendi içerisinde “Zaman”, “Mekân”, “Şahıs Kadrosu” ve “Mesaj / İletiler” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. İncelemeye alınan her alt başlık çalışmanın ana temasını oluşturan “soya dönüş süreci” bakımından irdelenmiştir. Romandan yapılan alıntılar ile değerlendirmeler desteklenmiştir.

Metinlerine Ulaşamayan Örnekler

1. Tatarlı, İbrahim (1996). Bulgaristan’da Türk Dili ve Kültürü ile İlgili Yeni Gelişmeler, 3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, ss. 1115-1125.
2. Baklacı, Salih (1998). Bulgaristan’da Dün ve Bugün Türkçe Kitap Yayıncılığı, Ankara: II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, ss. 282-288.
3. Yenisoğlu, Hayriye Süleymanoğlu (1998). Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’na Toplu Bir Bakış, Ankara: II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, ss. 274-281.
4. Erdi, İslam Beytullah (1999). “Bulgaristan Türk Romanında Türk Dünyası”, IV. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı Bildirileri, Ankara: İlesam Yayınları.
5. Akgün, Atıf (2010). “Bulgaristan’da Türk Çocuk Dergileri ve Türkçe”, III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 16-18.12.2010 (Tam Metin Basılı Bildiri).
6. Akgün, Atıf (2017). “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirinde Bir Zirve İsim: Nevzat Mehmet Fuat”, İstanbul: IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği.
7. Akgün, Atıf (2018). “Çağdaş Bulgaristan Türkleri Şiirinde Hanımeli Hareketi”, I. Uluslararası Balkanlarda Türk Kadını Çalıştayı, İzmir Bal-Göç & Ege Üniversitesi.

I.2.4. Tezler

I.2.4.1. Mert, Meral (2007). Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Analitik Bibliyografyası, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Metin Arıkan.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Mert çalışmasında, Bulgaristan Türklerinin tarihî, kültürü, edebiyatı hakkında bilgilendirme yapmayı ve 1944 yılından günümüze kadar Bulgaristan Türkleri ile ilgili yazılmış olan eserlere yer vermeyi amaçlamıştır. Bu süreç içerisinde edebiyatın gelişim çizelgesini de takip eden Mert, Bulgaristan ve Türkiye merkezli yayımlanmış olan kitap, gazete, makale ve dergileri incelemiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Bulgaristan Türklerinin Tarihî ve Kültürü” ve “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’nın Tarihî Gelişimi” şeklinde verilen alt başlıklar ile Bulgaristan Türklerinin tarihî, etnik yapısı, siyasi ve sosyal hayatı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bulgaristan Türklerinin edebiyatı; “Bulgaristan Türklerinin Sözlü Edebiyatı” ve “Bulgaristan Türklerinin Yazılı Edebiyatı” olmak üzere iki koldan; oluşum ve gelişim süreçleri, dönemleri, türleri, basın yayın faaliyetleri, dönemin öne çıkan isim ve eserleriyle birlikte incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Elimizdeki Kaynakların Tanıtımı” başlığı; “Bulgaristan’da Yayınlanan Eserlerin Tanıtımı (Kitaplar, Makaleler, Gazeteler, Dergiler)”, “Türkiye’de Yayınlanan Eserlerin Tanıtımı (Kitaplar, Makaleler, Gazeteler, Dergiler)” ve “Bulgaristan ve Türkiye’de Yayınlanan Eserlerle İlgili Yapılan Çalışmalar (Kitaplar, Makaleler)” şeklinde üç alt başlıkta incelenmiştir. Ele alınan her başlık altında örnek verilen eserlerin künye bilgileri, içerikleri ve biçim özellikleri hakkında bilgilendirme yapılmış, bazı eserlerden örnekler verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’nın Bibliyografyası” başlığı; “Kitaplar”, “Makaleler”, “Gazeteler” ve “Dergiler” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Ele alınan her başlıkta yayın yıllarına göre Türkçe ve Bulgarca basılmış eserlerin bibliyografyalarına yer verilmiştir.

1.2.4.2. Atasoy, Zeynep (2010). Ömer Osman Erendoruk, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Romanları, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Metin Arıkan.

Bu çalışma giriş ve dört bölümden meydana gelmektedir. Atasoy çalışmasında, Bulgaristan Türklerinden olan Ömer Osman Erendoruk'un hayatını, sanatçı kişiliğini ve eserlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın "Giriş" başlığı altında Bulgaristan Türk edebiyatını doğrudan etkileyen siyasi ve sosyal gelişmelere yer verilmiş, yazılı ve sözlü edebiyat ayrımından bahsedilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan "Ömer Osman Erendoruk" başlığı; sanatçının "Hayatı", "Edebî Kişiliği" ve "Mizacı" şeklinde verilen alt başlıklar ile ele alınmıştır. "Edebî Kişiliği" başlığı ayrıca; "Şiir Sanatı ve Dile Dair Görüşleri", "Dil ve Üslup Özellikleri" ve "Eserlerinde İşlenen Konular" olmak üzere üç alt başlıkta detaylandırılmıştır. Ele alınan başlıklar ile yazarın hayatına, edebî şahsiyetine ve eserlerinin biçim ve içerik açısından incelemelerine yer verilmiştir.

II. Bölüm başlığını oluşturan "Eserleri" başlığı altında, yazarın kaleme aldığı eserleri; "Şiirleri", "Hikâyeleri", "Romanları" ve "Diğer eserleri" şeklinde dört alt başlıkta detaylandırılmıştır.

"Şiirleri" başlığı altında: "Ağlatmayın Çocukları", "Son Yaprak", "S.O.S. veya Üçüncü Mezar", "Buram Buram Yalnızlık", "Ölmeden Ölmek", "Sabır Duası", "Dilim Dilim Yürek", "İzmir Sokakları"; "Hikâyeleri" başlığı altında: "Yaralı Güvercin", "Son Gece", "Bırak Kocamı"; "Romanları" başlığı altında: "Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür", "Uçurum", "Toprağa Kan Düştü", "Buruk Acı", "İçimizdeki İnci Taneciği", "Diğer Eserleri" başlığı altında; "Sevgi Kırıntıları Arıyorum Yollarda (Anı)", "İstiraphaneden Mektuplar (Mektup)", "Taşlaşan Çocuk (Masal)", "Rüzgar gibi Geçti Yıllar (Şiir ve Mektup)", "Bir Başkadır Bizim Eller (Folklorik Araştırma)" ve "Bebek (Piyas)" yapıtları açıklamaları ve örnekleri ile birlikte ele alınmıştır. Romanlar ve roman incelemeleri ise III. Bölümde detaylandırılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan "Roman İncelemeleri" başlığı altında yazarın; "Toprağa Kan Düştü", "Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür", "Buruk Acı", "İçimizdeki İnci Taneciği" ve "Uçurum" başlıklı beş romanı tematik açılardan incelenmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Eserlerinden Seçmeler” başlığı ile yazarın şiir, hikâye, roman, destan, fikir yazısı ve anı gibi türlerde kaleme aldığı eserlerinden seçilmiş örneklere yer verilmiştir.

I.2.4.3. Tilekli, Seda (2011). Ömer Osman Erendoruk’un Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Şahmurat Arık.

Bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Tilekli çalışmasında, Ömer Osman Erendoruk’un yazar ve şair olarak kaleme aldığı eserlerinin tahlilleri üzerinde durmayı amaçlamıştır. Çalışmanın içeriğini oluşturan her başlık alt başlıklar altında sınıflandırılarak detaylandırılmıştır. Çalışmada Erendoruk’un hayatına, sanat anlayışına, romanlarına, romanların tematik incelemelerle yapılan tahlillerine ve diğer türlerde kaleme alınan eserlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Hayatı ve Düşünce Yapısı” başlıklı bölümde; “Hayatı (Bulgaristan Yılları, Cezaevi Yılları, Türkiye Yılları)”, ve “Düşünce Yapısı (Vatan Sevgisi, Ana Dile Bakışı, Evrenselliği, İnancı, İnsan Sevgisi, Ölüme ve Son Bahara Bakışı) şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu bölüm içeriğinde Ömer Osman Erendoruk’un hayatı ve düşünce dünyası merkeze alınmıştır. Yazarın sanatla ilgili görüşlerine ve yakın çevresinden onun sanat anlayışı ile ilgili görüşlere paralel olarak yer verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Sanatı ve Eserleri” başlığı altında; “Sanatı (Bulgaristan Edebiyatındaki Yeri, Eserlerinin Konusu, Şiir Anlayışı, Romancılığı, Hikâyeciliği, Önsezisi)” ve “Eserleri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Yazarın edebî kişiliği, eserleri, içerikleri, misyonu, siyasi ve sosyal olaylar bağlamında temsil ettiği değerler bakımından Bulgaristan Türk edebiyatındaki yeri ve önemi, yazarın kendi görüşlerinden yapılan alıntılarla incelenmiştir. Yazarın kaleme aldığı romanları ve hikâyeleri, siyasi olayları takiben meydana gelen gelişmelerle birlikte yazarın eserlerinden yapılan alıntılarla detaylandırılmış ve önsezilerine yer verilmiştir. Yazarın kaleme aldığı eserleri hakkında bilgilendirme yapılmış, “Bulgaristan’da Yayınlananlar” ve “Türkiye’de Yayınlananlar” şeklinde iki ayrı başlıkta eserlerin türlerine ve basım yıllarına yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Romanlarının İncelenmesi” başlığı altında; “Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür”, “Buruk Acı”, “İçimizdeki İnci Taneciği”, “Uçurum (Ölüme Mahkûm Edilmiş Roman)”, “Toprağa Kan Düştü” ve “Romanların Yapı ve Anlatım Özellikleri” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Aynı başlıklar altında yer verilen her roman; “Romanın Konusu”, “Romanın Kimliği”, “Zaman”, “Özet”, “Olay Örgüsü”, “Anlatıcı ve Bakış Açısı”, “Mekân”, “Romanın Tertibi” şeklinde tematik açılardan incelenmiştir. “Romanların Yapı ve Anlatım Özellikleri” başlığı; “Olay Örgüsü”, “Mekân”, “Anlatıcı ve Bakış Açısı”, “Romanın Tertibi”, “Zaman” şeklinde verilen alt başlıklarla romanlardan yapılan örneklendirmeler ile detaylandırılarak incelenmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünde “Hikâyelerin İncelenmesi” başlığı; “Son Gece (Son Gece, Menekşe, Hey Gidi Dünya, Anılar Sokağı, Beyaz Yağmur, Falso, Anan Uyuyor muydu? Hala Serviler de Ağlıyorlar mı? Bendeki Ben, Deli Ali, Yara Tazeyken, Anılar Peşinde, Özlemin Oyunu, Anıların Coşkusu, Avuntu Masalı, Yenilginin Direnci, Yitiklik, Soğumuş Küllerden Duyulan Sesler, Avant’Ali, İstirap, İftira” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Bu bölüm içerisinde yazarın kaleme aldığı “Son Gece” başlıklı hikâye kitabında bulunan 21 hikâyenin içeriğine ve olay örgüsüne yer verilmiştir.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Hatıraları ve Gözlemleri” başlığı altında; “Bir Başkadır Bizim Eller (İşim İş Gibi İki Elim Kuş Gibi, Aile, Ailede Ana, Ailede Baba, Ailede Erkek Evlat, Ailede Üvey Evlat, Ailede Erkek Kına Gecesi, Türk Evleri, Bölgemizde Kadın Erkek Giysileri, Değişik Söylenen Kelimeler)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bölüm içerisinde yazarın “Bir Başkadır Bizim Eller” başlıklı kitabında yer alan hatıralarının ve gözlemlerinin içeriğine ve tahlillerine yer verilmiştir.

Çalışmanın VI. Bölümünü oluşturan “Diğer Eserleri” başlığı altında; “Şiirleri (Boram Boram Yalnızlık, S.O.S. veya Üçüncü Mezar, İzmir Sokakları, Sabır Duası, Ölmeden Ölmek, Dilim Dilim Yürek, Rüzgar Gibi Geçti Yıllar, Şiir İncelemesi, Çocuk Şiirleri)”, “Rubailer”, “Destanları (Tek Mezar Destanı, Elif Nine Destanı, Adsız Bebek Destanı, S.O.S. veya Üçüncü Mezar Destanı, Son Yaprak destanı)”, “Mektupları (İstiraphaneden Mektuplar, 1 Şubat 1983/ Eski Zağra Cezaevi, 17 Kasım 1980/ Eski Zağra Cezaevi)”, “Çocuk Masalları”, “Piyesleri (“Bebek” Piyesinin İçeriği)” şeklinde alt

başlıklara yer verilmiştir. Bu bölüm içerisinde verilen eserler; künye bilgileri, içeriği, örnekleri ve tahlilleri kapsamında ele alınmıştır.

I.2.4.4. Yiğit, Oğuzhan (2011). Ömer Osman Erendoruk'un Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ünal Şenel.

Bu çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Yiğit çalışmasında Erendoruk'un hayatını, şair ve yazar olarak kaleme aldığı eserlerini ve hiç açığa çıkmayan yönlerini göstermeyi amaçlamıştır. Çalışmada genel anlamda Bulgaristan Türklerinden bahsedilmiş ancak özelde Ömer Osman Erendoruk ele alınmıştır. Erendoruk'un hayatına, sanat anlayışına, dil ve üslubuna, kaleme aldığı şiirlerine, hikâyelerine, romanlarına, masallarına, diğer kitaplarına, ele aldığı tür ile ilgili sanat görüşlerine, eserlerinde yer alan temalara ve eserlerin tematik incelemelerine yer verilmiştir. Her başlık konu ile ilişkili şekilde detaylandırılarak alt başlıklar halinde incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan "Ömer Osman Erendoruk'un Hayatı" başlığı altında; "Çocukluğu ve Eğitimi", "Gençliği ve Meslek Hayatı", "Cezaevi Yılları" ve "Türkiye'deki Hayatı" şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Ele alınan başlıklar altında yazarın çocukluğundan itibaren geçirdiği tüm dönemler ve süreçler, yazarın kendi anılarıyla da harmanlanarak okuyucuya sunulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan "Şiir Kitapları" başlığı; "S.O.S. veya Üçüncü Mezar (Umutsuzluk, Baskı ve Zulüm)", "Ölmeden Ölmek (Baskı ve Zulüm, Umutsuzluk)", "Sabır Duası (Karamsarlık, Baskı ve Zulüm)", "Şiir Anlayışı ve Kitapları", "Dilim Dilim Yürek (Özlem ve Aşk, Ümitsizlik, Yalnızlık, Ölüm)", "Boram Boram Yalnızlık (Hüzün, Kimsesizlik, Ölüm, Sitem, Umut, Sevgi ve Aşk, Rubailer)", "İzmir Sokakları (Sevgi, Umutsuzluk)", "Çocuk Şiirleri (Ağlatmayın Çocukları)" şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Yazarın farklı temalardaki şiir kitapları incelemeye alınmıştır. Yazarın edebî şahsiyeti ve sanat anlayışı üzerinde durularak kaleme aldığı şiirlerinin künye bilgilerine ve tahlillerine yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan "Şiirlerindeki Dil ve Üslup" başlığı; "Şiirlerindeki Yapı", "Ferdî Temalı Şiirlerindeki Yapı", "Çocuk Şiirlerindeki Yapı" ve "Sosyal Temalı Şiirlerindeki Yapı" şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Yazarın farklı ölçülerde ve vurgularda kaleme aldığı şiirleri üzerinden tahliller yapılmıştır. Genelde

şiiirlerindeki dil ve üslup özellikleri hakkında bilgilendirme yapılırken özelde çocuk şiiirleri için kullandığı anlatım dili ve yazım tarzı ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Ferdi ile sosyal konulu şiiirlerde üslup ve anlatımın nasıl olduğuna dair şiiirlerinden örnekler verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Hikâyeciliği ve Hikâyeleri” başlığı; “Hikâyeciliği”, “Yaralı Güvercin”, “Son Gece” ve “Hikâyelerindeki Dil ve Üslup” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Dönemin hikâyeye anlayışı ve gelişimi üzerinden yazarın hikâyecilikteki genel karakteri üzerinde durulmuş ve kaleme aldığı “Yaralı Güvercin” hikâyeye kitabında bulunan 19 hikâyeye ile “Son Gece” hikâyeye kitabında bulunan 21 hikâyenin özeti ve tahlilleri okuyucuya sunulmuştur. Hikâyelerinde kullanılan dil ve üslup özellikleri üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Romancılığı ve Romanları” başlığı; “Romancılığı”, “Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür”, “Buruk Acı”, “İçimizdeki İnci Taneciği”, “Uçurum”, “Toprağa Kan Düştü” ve “Romanlarındaki Dil ve Üslup” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Roman türünün Bulgaristan Türk edebiyatındaki gelişimi üzerinde durulmuş, yazarın romancılıktaki genel karakteri ve romanlarının içeriklerinden bahsedilmiştir. Ele alınan romanların; özetlerine, “Vak’a, Kişiler, Zaman ve Mekân, Başlıca Fikirler ve Mesajlar” başlıkları ile tematik incelemelerine ve tahlillerine yer verilmiştir.

Çalışmanın VI. Bölümünü oluşturan “Masalları” başlığı altında “Taşlaşan Çocuk” alt başlığı yer almaktadır. Yazarın masal yazarlığında çocuklar için takındığı dil ve üslup özellikleri ile masalların içeriklerinden bahsedilmiştir. “Taşlaşan Çocuk” isimli masal kitabında bulunan 12 masalın özetleri verilmiş ve verilmek istenilen mesajlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın VII. Bölümünü oluşturan “Diğer Kitapları” başlığı; “Sevgi Kırıntıları Arıyorum Yollarda”, “İstiraphaneden Mektuplar” ve “Bir Başkadır Bizim Eller” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Eserlerin künye bilgilerine, genel özelliklerine, içeriklerine, özetlerine ve tahlillerine yer verilmiştir.

1.2.4.5. Akgün, Atıf (2012). Bulgaristan’da Türk Çocuk Edebiyatı, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Metin Ekici.

Bu çalışmada “Bulgaristan Türkleri” ve “Çocuk Edebiyatı” kavramları üzerinde durulmuştur. Bulgaristan Türklerinin yaratmalarından olan çocuk edebiyatı alanında hazırlanan inceleme; giriş ve beş başlıktan oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bulgaristan Türklerinin edebî ürünlerinden olan çocuk edebiyatının oluşum ve gelişim evrelerinin gösterilmesi adına Bulgaristan coğrafyası tanıtılmıştır. Bulgaristan Türkleri ile ilişkili olarak “Eğitim, Tarih, Din, Nüfus ve Ekonomi” gibi alt başlıklar halinde detaylı incelemelere ve ön plana çıkan bulgulara yer verilmiştir. Verilen genel bilgilendirmeden sonra özele inilmiş ve konu kapsamı daraltılarak “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı” ön plana çıkarılmıştır. Bu başlık altında edebiyatın içeriğini oluşturan kitap, makale ve diğer yayınlardan bahsedilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan’da Türk Çocuk Edebiyatının Tarihî Gelişimi” başlığı altında “Çocuk Edebiyatı” yönü ön plana çıkarılarak konu alt başlıklar altında detaylandırılmıştır. Çocuk edebiyatı kavramı ile ilgili farklı teorilere ve farklı coğrafyalardaki gelişimlerine yer verilmiştir. Özellikle “Bulgaristan’da gelişen Türk Çocuk Edebiyatı” üzerinde durulmuş, tarihî perspektiflerden incelemesi yapılmış, önemli olay ve olguların altı çizilmiştir. Bulgaristan’da üç dönemde (1908-1944, 1944-1989 ve 1989-2012) ele alınan bu edebiyat karşılaştırmalı olarak detaylandırılmıştır. Özellikle “Bulgaristan’da Süreli Türk Çocuk Yayınları” başlığı altında, Bulgaristan’da yayımlanan Türk çocuk gazetelerinden “Eylülcü Çocuk” ve “Filiz” gazeteleri ile yine Bulgaristan’da yayımlanan Türk çocuk dergilerinden “Piyoner, Balon, Mozaik, Hilal ve Ümit” dergileri detaylı şekilde incelemeye alınmış, yayınların içerikleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Önemli Şahsiyetler” başlığı altında, alanında faaliyet gösteren tüm şair ve yazarlara eserlerinden örnekler ile birlikte yer verilmiştir. Bu dönem edebî yazarları yaşadıkları dönem ve şartlar gereği “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatında İlk Temsilciler (1908-1944)”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı Temsilcileri (1944-1989)” ve “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı Temsilcileri (1990-2012)” olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı’nda Türler” başlığı altında konunun bağlantılı bulunduğu diğer türler olan “Çağdaş Çocuk Edebiyatı Türleri” ile “Halk Edebiyatı Türleri” farklı gruplarda ele alınmıştır. Halk edebiyatı türlerinden ninni, bilmece, tekerleme, masal, mâni; çağdaş çocuk edebiyatı türlerinden ise çocuk şiiri ve çocuk hikâyesi ön plana çıkarılmıştır. Ele alınan iki tür içerisinde özellikle “Çağdaş Çocuk Edebiyatı Türleri” üzerine örnek metinler verilmiş ve metinlerin tematik incelemesi yapılarak olay, yer, zaman, şahıs kadrosu gibi yapı unsurları, bakış açıları ve verilmek istenilen mesajlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı Türlerinde Görsel Unsurlar” başlığı; “Çocuk Kitaplarında Fiziksel Özellikler”, “Çocuk Kitaplarında Resim Özellikleri” şeklinde iki alt başlıkta incelenmiştir. “Çocuk Kitaplarında Fiziksel Özellikler” bölümünde eserlerin: şekil, boy, belge ve deri dokusu gibi fiziksel özellikleri incelenirken; “Çocuk Kitaplarında Resim Özellikleri” bölümünde kitapların ön yüz tasarımları ile içerisinde yer alan görseller hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın V. Bölümünde “Sonuç” başlığı altında, konu ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmış ve tespit edilen bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra çalışmaya eklenen “Metinler: Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatından Örnek Metinler” başlığı ile “Temalarına Göre Bulgaristan Türk Çocuk Şiirleri” ve “Yazar Adlarına Göre Çocuk Hikâyeleri” şeklinde metinlerden örnekler verilmiştir.

I.2.4.6. Açıkgöz, Kerime Bal (2015). Bulgaristan’ın Şumnu İlinde Çıkarılan Mozaik Dergisinin Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Mehmet Kara.

Bu çalışmada Mozaik dergisinin ilk 40 yayınının incelemesine yer verilmiştir. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın I. Bölümü çalışma kapsamı üzerinedir. Çalışmanın II. Bölümü “İlgili Araştırmalar” başlığını taşımaktadır. Başlık altında; Bulgaristan’daki “Bulgaristan Türkleri” ve “Dergi İncelemeleri” ele alınmış, alan üzerine daha önce yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Yöntem” başlığı altında çalışma yöntemi ve metotlarından bahsedilmiş, alt başlıklar ile konu detaylandırılmıştır. Asıl konuya geçiş

“Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması” başlığında ele alınmıştır. “Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması” başlığı altında “İç Yapı Unsurları” ve “Dış Yapı Unsurları” olmak üzere iki alt başlığa yer verilmiştir. “İç Yapı Unsurları” da kendi içerisinde; “Tema”, “Plan” “Üslup”, “Konu”, “Kahramanlar”, “Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı”, “Dil ve Anlatım” şeklinde alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Dış Yapı Unsurları” da kendi içerisinde; “Görsel Tasarım”, “Yazı Karakteri”, “Forma ve Forma Sayısı”, “Renk”, “Yüzey”, “Boyut”, “Kapak”, “Tipografi”, “Yoğunluk”, “Yüzey Rengi”, “Cilt ve Ciltleme”, “Yazı Boyutu” ve “Boşluklar” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Her iki başlık altında da verilen kavramların anlamları, karşıladıkları durumlar ve nasıl olmaları gerektiği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Bulgular ve Yorum” başlığı altında; “Sürelî Yayınlar da İç Yapı Unsurları” ve “Sürelî Yayınlar da Dış Yapı Unsurları” başlıklarına yer verilmiştir. “Sürelî Yayınlar da İç Yapı Unsurları” başlığı altında; “Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı”, “Üslup”, “Konu”, “Kültür Aktarımı”, “Tema”, “Dil ve Anlatım”, “Plan”, “Kültür lenmek”, “Kahramanlar” ve “Kültür” şeklinde alt başlıklara ve derginin 1. Sayısından 40. Sayısına kadar biçim ve içerik incelemelerine yer verilmiştir. Derginin her sayısı; “Üslup”, “Plan”, “Dil ve Anlatım”, “Konu”, “Kahramanlar”, “Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılarak incelenmiştir. “Sürelî Yayınlar da Dış Yapı Unsurları” başlığı altında; “Forma ve Forma Sayısı”, “Yazı Boyutu”, “Yoğunluk”, “Cilt ve Ciltleme”, “Boyut”, “Görsel Tasarım”, “Renk”, “Yüzey Rengi”, “Boşluklar”, “Kapak”, “Yazı Karakteri”, “Yüzey”, “Tipografi” alt başlıklarına yer verilmiştir. “Sürelî Yayınlar da İç Yapı Unsurları” başlığı ile ele alınan; “Kahramanlar”, “Tema”, “Dil ve Anlatım”, “Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı”, “Plan”, “Kültür lenmek”, “Üslup”, “Kültür”, “Konu”, “Kültür Aktarımı” başlıkları; sözlük anlamları, içerikleri, açıklamaları ve nasıl kullanılmaları gerektiği konusunda detaylı şekilde ele alınmıştır. “Mozaik” dergisinin 1. sayısından 40. sayısına kadar biçim ve içerik açısından incelemeleri; “Dil ve Anlatım”, “Konu”, “Üslup”, “Kahramanlar”, “Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı”, “Plan” başlıkları altında detaylandırılmıştır. Özellikle “Konu”, “Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı”, “Plan”, “Kahramanlar” başlıkları altında ÇBTE alanına değinen çalışmalara, konulara ve türlere yer verilmiş, konuların içerikleri ve örnekleri sıralanmıştır. “Sürelî Yayınlar da Dış Yapı Unsurları” başlığı ile Mozaik

dergisinin; “Yazı Boyutu”, “Cilt ve Ciltleme”, “Yüzey”, “Forma ve Forma Sayısı”, “Görsel Tasarım”, “Kapak”, “Yazı Karakteri”, “Tipografi”, “Boyut”, “Boşluklar”, “Yüzey Rengi”, “Yoğunluk” ve “Renk” açısından incelemelerine yer verilmiştir

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Sonuç ve Öneriler” başlığında konu ile ilgili bilgiler toplanmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

I.2.4.7. Demirezer, Neslihan (2015). Ömer Osman Erendoruk’un Eserlerinde Kimlik Arayışı, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Esat Can.

Bu çalışma altı bölümde incelenmiştir. Demirezer çalışmasında Bulgaristan Türklerinin başından geçen tanımlanma zorluklarının, Ömer Osman Erendoruk’un eserlerine ne şekilde yansıdığını ve hangi açılardan ele alındığını göstermeyi amaçlamıştır. Çalışmanın “Giriş” bölümünde, Bulgaristan Türk edebiyatının ortaya çıkış sürecinden, özelliklerinden ve öne çıkan isimlerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Kimlik Nedir” başlığı altında kimliğin ne olduğu açıklanmıştır. Bulgaristan Türkleri üzerindeki kimlik algısı “Bulgaristan Türklüğü ve Kimlik Sorunları” şeklinde açılan alt başlık ile Bulgaristan Türklerinin, Komünist dönem öncesi ve sonrası yaşadıkları kimlik sorunları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Ömer Osman Erendoruk’un Hayatı” başlığı altında; “Doğumu – Ailesi – Çocukluğu”, “Eğitim Hayatı”, “Çalışma ve Sanat Hayatı”, “Hapis ve Sürgün Yılları”, “Türkiye’ye Gelişi” ve “Son Yılları ve Vefatı” şeklinde açılan alt başlıklar ile yazarın hayatı farklı açılardan incelenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Ömer Osman Erendoruk’un Romanları” başlığı altında yazarın ele alınan; “Toprağa Kan Düştü”, “Buruk Acı”, “İçimizdeki İnci Taneciği”, “Uçurum”, “Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür” romanları konusu ve olay örgüsü bakımından incelenmiştir. “Romanlarda Kimlik” başlığı ile romanlarda kimlik konusunun hangi alanlarda ve ne şekilde işlendiğine dair metinlerden örnekler verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Ömer Osman Erendoruk’un Hikâyeleri” başlığı altında yazarın kaleme aldığı; “Yaralı Güvercin”, “Son Gece”, “Bırak Kocamı” başlıklı hikâye kitaplarında yer alan hikâyeleri konuları ve genel özellikleri bakımından incelenmiş, “Hikâyelerde Kimlik” başlığı ile kimlik sorununun hikâyelerde nasıl ele alındığına dair örnekler verilmiştir.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Ömer Osman Erendoruk’un Şiirleri” başlığı altında yazarın kaleme aldığı: “Ağlatmayın Çocukları”, “Sabır Duası”, “S.O.S. veya Üçüncü Mezar”, “Ölmeden Ölmek”, “Son Yaprak”, “Dilim Dilim Yürek”, “İzmir Sokakları”, “Boram Boram Yalnızlık” şiirleri özellikleri ve konuları bakımından incelenmiştir. “Şiirde Kimlik” başlığı ile kimlik konusunun ne şekilde ele alındığına dair örneklerle birlikte açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmanın VI. Bölümünü oluşturan “Ömer Osman Erendoruk’un Diğer Eserleri” başlığı altında yazarın incelenen türler dışında ele aldığı; masalları “Taşlaşan Çocuk”, hatıraları “Sevgi Kırıntıları Arıyorum Yollarda”, mektupları “İstiraphaneden Mektuplar” ile “Rüzgâr Gibi Geçti Yıllar” ve incelemeleri olan “Bir Başkadır Bizim Eller” başlıklı eserleri konuları, genel özellikleri ve kimlik sorununun nasıl işlendiğine dair örnekleri ile birlikte ele alınmıştır.

I.2.4.8. Aytaş, Nazlı (2018). Ahmet Şerif Şerefli’nin Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin İncelenmesi, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Özcan Aygün.

Bu çalışma beş bölüm altında incelenmiştir. Başlıklar genel anlatımların özele inilmesi halinde alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Aytaş çalışmasında Ahmet Şerif Şerefli’nin hayatını, eserlerini ve edebî kişiliği üzerinden sanat anlayışını ön plana çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı ile Ahmet Şerif Şerefli’nin ana vatanı Balkanlarda yaşanan göç olayları ve Bulgaristan Türk edebî hayatındaki önemi ile ilgili genel bir bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Balkanlara Genel Bir Bakış” başlığı altında beş alt başlığa yer verilmiştir. “Türklerin Balkanlara Geçişi”, “Osmanlının Balkanlara Geçişi”, “Bulgaristan Türkleri ve Yaşadıkları Bölgeler”, “Bulgaristan Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış”, “1918-1989 Yılları Arasında Bulgaristan’daki Siyasi Dönemler” şeklinde verilen başlıkların genelinde; Balkanlardaki Türk ve Osmanlı varlığı, Türklerin Balkanlarda var olma süreçleri, Bulgaristan Türklerinin yaşadıkları yerler, 1918-1989 yılları arası yaşanan siyasi ve sosyal olaylar, Bulgaristan Türk edebiyatında yazılı ve sözlü dönemin ürünleri üzerinden edebiyatın gelişim süreçleri gibi konular ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Hayatı” başlığı altında; “Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu”, “Çalışma Hayatı”, “Yetiştği Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Ortam”, “Öğrenimi”, “Mizacı”, “Komünizmden Millî Şuura Yolculuğu”, “Türkiye’ye Göçü”, “Tutuklanması ve Mahkumiyet Süreci” ve “Ölümü” şeklinde verilen alt başlıklar ile yazarın yaşamına, siyasi ve sosyal fikirleri ile hayatında yer edinen değişikliklere, çalışma hayatından kesitlere ve sanat hayatının oluşum ve gelişim evrelerine dair bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Ahmet Şerif Şerefli’nin Sanat Yolculuğu” başlığı altında “Sanat Anlayışı” ile “Dil ve Üslup Anlayışı” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Yazarın sanat hayatına ve hâkim olduğu dil anlayışına dair inceleme yapılmıştır.

Çalışmanın IV. Bölümünde “Eserleri” başlığı ile yazarın kaleme aldığı; “Şiir”, “Gezi Yazıları”, “Anı”, “Uzun Hikâye”, “Roman” ve “Diğer” şeklinde incelenen manzum ve mensur eserleri tanıtılmış, bunlar içerisinden özellikle “Sen İstanbul’a Gelme” romanının ve “Şirin” hikâyesinin tahlillerine yer verilmiştir.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Ahmet Şerif Şerefli’nin Şiirlerinin İncelenmesi” başlığı altında; “Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi” ile “Şiirlerinin Tematik Açısından İncelenmesi” şeklinde iki alt başlık oluşturulmuştur. “Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi” bölümü; “Vezin”, “Nazım Biçimleri”, “Edebi Sanatlar”, “Dil ve Üslup”, “Nazım Türleri” şeklinde yeni başlıklar ile incelenmiştir. “Şiirlerinin Tematik Açısından İncelenmesi” bölümünde ise “Bireysel Temalar” ve “Sosyal Temalar” gibi konular üzerine incelemeler yapılmıştır.

I.2.4.9. Çodar, Fatih (2019). 1980 Sonrası Bulgaristan Türk Romanında Göç, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ertuğrul Karakuş.

Bu çalışma üç bölümde incelenmiştir. Çodar çalışmasında, yaşanan göç olaylarının 1980 sonrası Türk romanlarında hangi unsurlar ile ele alındığını ve edebiyatta özellikle de romanda göç olaylarına hangi açılardan bakıldığını göstermeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Bulgaristan”, “Bulgaristan Türklerinde Eğitim ve Kültür” “Bulgaristan Türklerinin Sosyo-Ekonomik Durumu”, “Bulgaristan Türklerinin Demografik Durumu”, “Bulgaristan’da Türkler”, “Bulgaristan Türklerinde

Sosyal Yaşam” ve “Bulgaristan Türklerinin Göç Tarihi” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu alt başlıklar ile olayların merkezi konumu olan Bulgaristan ve Bulgaristan Türkleri adına genel bilgiler verilmiştir. Bulgaristan Türklerinin yaşadığı siyasi, sosyal, ekonomik olaylara ve eğitim, kültür, göç gibi sosyal yaşantılarına dair tarihî perspektif açılardan ışıktutulmuştur.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlığı altında “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı” ve “Bulgaristan Türk Romanının Gelişimi” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı” başlığı; “Bulgaristan Türklerinin Sözlü Edebiyatı”, “Bulgaristan Türklerinin Yazılı Edebiyatı”, “Birinci Dönem Bulgaristan Türk Edebiyatı”, “İkinci Dönem Bulgaristan Türk Edebiyatı”, “Umut Edebiyatı”, “Umutsuzluk Edebiyatı” ve “Üçüncü Dönem Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlıkları ile detaylandırılmıştır. Bu başlıklar altında; Bulgaristan Türk edebiyatının dönemlere göre geçirdiği değişimler ve şartlara bağlı olarak meydana gelen yeni oluşumlar, dönemin öne çıkan isimleri ve eserleri açıklanmıştır. “Bulgaristan Türk Romanının Gelişimi” başlığında ise Bulgaristan Türk edebiyatı türleri içerisinde en geriplanda kalan romanın; tarihî dönemlere göre geçirdiği süreçler, bu alanda kaleme alınan eserler ve yazarlar üzerinden roman türünün mevcut durumu ele alınmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Göç Unsuru Bulunan Romanların Yazarları Hakkında Kısa Bilgi ve Roman Özetleri” başlığı altında ele alınan yazarlar ve eserleri; Ömer Osman Erendoruk’un “İçimizdeki İnci Taneciği”, “Toprağa Kan Düştü”, “Uçurum”, “Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür”, “Buruk Acı”; Mehmet Türker’in “Bozgundan Sonra”, “Vatan Yasak Özgürlük Uzak”, “Bozgun Zamanı”; Hakkı Tezel’in “Maria Aşkım Benim”; İslam Beytullah Erdi’nin “Uzun Bir Gece”, “Aşk Arayanlar”; Ramis Çınar’ın “Elveda Rumeli”, “Aşk”, “Arayış ve Hayat”; Nihat Altınok’un “Aladağ’dan Çıktı Yola”; Mürvet Altinel’in “Golgota’dan Dönenler”; Emel Balıkcı’nın “Rodop’ların Kader Yolları”; İsmail Yakup’ın “Kestaneler Altında”, “Ulu Çınar”; Ahmet Şerif Şerefli’nin “Sen İstanbul’a Gelme”; Osman Tunaboğlu’nun “Rumeli’den Esen Yel”; Sabri Tata’nın “Geyik Avı” ve İsmail Çavuş’un “Gazetecinin Artık Yılı” şeklindedir. Çalışmada yazarların hayat hikâyelerinden bahsedilmiş, incelemeye alınan 22 romanın künye bilgileri ve özetleri verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Romanlardaki Göç Unsurları” başlığı altında; “Anadolu’dan Balkanlar’a Göç”, “93 Harbi ile Başlayıp I. Dünya Savaşı Sonuna Kadar Devam Eden Göçler (1878-1918)”, “I. Dünya Savaşı Sonrasında Başlayıp Komünizm Dönemine Kadar Devam Eden Göçler (1918-1944)”, “Komünizm Döneminde Yaşanan Göçler (1944-1989)” ve “Diğer Göç Unsurları” şeklinde verilen yeni başlıklar ile ele alınan romanlardaki göç unsurları üzerinde durulmuş ve romanlardan örnekler verilmiştir.

I.2.4.10. Kayraklı, Fatma (2019). Bulgaristan Türklerinin Romanları (20. Yüzyılın Başından 2016’ya), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ahmet Bozdoğan.

Bu çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Kayraklı çalışmasında, Bulgaristan Türklerinin romanları üzerinden onların siyasi, sosyal, kültürel, edebî vb. yönlerine ışık tutmayı ve Bulgaristan Türklerinin romanlarına dair yapılan çalışmaların eksikliğinin giderilmesini amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Bulgaristan Coğrafyası Hakkında Kısa Bilgi”, “Bulgaristan Tarihî Hakkında Kısa Bilgi”, “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı” başlıklarına yer verilmiştir. “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı” başlığı kendi içerisinde “Bulgaristan Türklerinin Sözlü Edebiyatı” ve “Bulgaristan Türklerinin Yazılı Edebiyatı (Birinci Dönem 1877-1944; İkinci Dönem 1944- 1990 ve Üçüncü Dönem 1990-...)” şeklinde yeni alt başlıklara ayrılmıştır. Ele alınan başlıklar da genel olarak Bulgaristan Türklerinin yaşadığı bölge olan Bulgaristan’ın coğrafi özellikleri, popülasyonu ve etnik yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Bulgaristan’ın tarih içerisinde yaşadığı siyasi, sosyal olaylar ve edebî faaliyetler üzerinde durulmuştur. Bulgaristan Türklerinin edebiyatının ilk oluşum yılları ve süreçleri anlatılmış özellikle bu edebiyatın gelişimi “Bulgaristan Türklerinin Sözlü Edebiyatı” ve “Bulgaristan Türklerinin Yazılı Edebiyatı” olmak üzere iki farklı açıdan incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türklerinin Romanları Üzerine Bazı Dikkatler” başlığı; “Olay Örgüsü Bulgaristan’da Geçen Romanlar”, “Olay Örgüsü Bulgaristan’da ve Türkiye’de Geçen Romanlar” ve “Olay Örgüsü Türkiye’de Geçen Romanlar” olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır. Her alt başlık kendi içerisinde örnek romanlar ile detaylandırılmıştır. “Olay Örgüsü Bulgaristan’da Geçen Romanlar”

başlığı altında; “Kurtbayır’ın Sırrı”, “Aşk Arayanlar”, “Gün Doğarken”, “Aydınlığın Öksüzleri”, “Ulu Çınar”, “Tuna’nın Peri Güzeli”, “Göçmen Çocuğu Asena Bulgaristan’da”, “Seher Gitti”, “Geyik Avı”, “Kestaneler Altında”, “İçimizdeki İnci Taneciği”, “Onurun İsyanı”, “İlk Göz Ağrısı”, “Elveda Rumeli”, “Gazetecinin Artık Yılı”, “Buruk Acı” romanları, “Olay Örgüsü Bulgaristan’da ve Türkiye’de Geçen Romanlar” başlığı altında; “Uçurum”, “Toprağa Kan Düştü”, “Sen İstanbul’a Gelme”, “Balkan Çiçekleri”, “Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür”, “Mehmet”, “Rumeli’den Esen Yel” romanları, “Olay Örgüsü Türkiye’de Geçen Romanlar” başlığı altında; “Hayat ve Arayış”, “Dursun’umun Dursun’u”, “Şehit Evlatları”, “Söylenmemiş Sözler”, “Göçmen Çocuğu Asena Türkiye’de”, “Göçmen Ahmet” ve “Aşk” romanları incelenmiştir. İncelenen romanların künye bilgileri ve özetleri verilmiş, yazarların hayatı, edebî kişilikleri ve faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Eserlerin Bulgaristan Türk edebiyatı için öneminden bahsedilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Tematik İnceleme” başlığı altında; “Bulgaristan Türklerinin Romanlarında Vatanseverlik Teması”, “Bulgaristan Türklerinin Romanlarında Eğitim Teması”, “Bulgaristan Türklerinin Romanlarında Din Teması”, “Bulgaristan Türklerinin Romanlarında Türklük Teması”, “Bulgaristan Türklerinin Maruz Kaldığı Asimilasyon Politikaları”, “Bulgaristan Türklerinin Romanlarında Türkiye’ye Bakış”, “Bulgaristan Türklerinin Romanlarında Dil Bilinci ve Türkçe”, “Bulgaristan Türklerinin Romanlarında Askerlik Teması”, “Bulgaristan Türklerinin Maruz Kaldığı Soykırım Politikaları”, “Bulgaristan Türklerinin Maruz Kaldığı Göçler ve Sürgünler” alt başlıkları ele alınmıştır. Bu bölümde Bulgaristan’da doğmuş ya da sürekli veya bir süreliğine Bulgaristan’da bulunan yazarların kaleme aldığı, Bulgaristan ve Türkiye’de yayımlanmış olan romanların tematik incelemelerine yer verilmiştir. Ele alınan tema başlıklarının Bulgaristan Türklerinin siyasi, sosyal, kültürel ve edebî hayatlarındaki yansımalarının karşılıkları romanlardan yapılan alıntılar ile gözler önüne serilmiştir.

I.2.4.11. Seyaz, Tolga (2019). 1970 Sonrası Bulgaristan Türk Edebiyatında Hatıra Türü, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ertuğrul Karakuş.

Bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Seyaz çalışmasında, Bulgaristan Türk edebiyatında 1970 sonrası kaleme alınan hatıra türünü, yazarları ve eserleri ile birlikte farklı açılardan tanıtmayı ve açıklamayı amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde “Genel Bilgiler” başlığı altında; “Balkanlar”, “Bulgaristan” ve “Bulgaristan Türkleri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Bulgaristan” başlığı; “Bulgaristan’ın Kimlik bilgileri” ve “Bulgaristan Tarihî (I. Bulgar Devleti (681-1018), II. Bulgar Devleti (1187-1396), Özerk Bulgaristan Prenslığı (1878-1908), Bağımsız Bulgaristan Devleti (1908’den Günümüze)” şeklinde detaylandırılmıştır. “Bulgaristan Türkleri” başlığı; “Bulgaristan Türklerinde Eğitim ve Basın -Yayın Hareketleri (Bulgaristan Türklerinde Basın-Yayın Bulgaristan Türklerinde Eğitim Faaliyetleri,)” “Bulgaristan’da Türk Nüfusu”, “Bulgaristan Türklerinin Ekonomik Durumu” şeklinde detaylandırılmıştır. Ele alınan başlıklar altında genel olarak Balkanlar özelde ise eserlerin yaratıldığı bölge olan Bulgaristan’ın tarihî, coğrafi ve siyasi yönleri incelenmiştir. Bulgaristan Türkleri; sosyo-kültürel, demografik, basın yayın faaliyetleri ve eğitim alanlarında incelemeye alınmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünde “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı (Osmanlı Dönemi Klasik Türk Edebiyatı ve Osmanlı Dönemi Sonrası Çağdaş Türk Edebiyatı)”, “Bulgaristan Türk Edebiyatında Hatıra Türü” ve “1970 Sonrası Bulgaristan Türk Edebiyatı Hatıra Türünde Eser Veren Yazarlar ve Eserlerine Ait Liste” başlıkları yer almaktadır. Bu bölümde genel olarak; Bulgaristan Türkleri edebiyatı hem klasik dönem hem çağdaş dönem şeklinde oluşum ve gelişim çizelgeleriyle birlikte siyasi, sosyal, kültürel, edebî vb. yönlerden ele alınmıştır. Bulgaristan Türk edebiyatı türlerinden olan ve çalışmanın ana konusunu oluşturan hatıra türünün; etimolojik kökenine, farklı yazarlar tarafından tanımına, Bulgaristan Türk edebiyatında ilk örneklerinden itibaren gelişimine ve bu alanda eser veren yazarların eserlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “1970 Sonrası Hatıra Türünde Eser Veren Şahsiyetler ve Eserleri” başlığı altında; “Ahmet Şerif Şerefli, Ahmet Yılmaz, Ahmet Cebeci, Ahmet Durmuş, Ali Öztürk, Ahmed Davudoğlu, Ahmet Yücetürk, Embiya Çavuş,

Emel-Şakir Balıkçı, Fatma- Balıkçı Ocak, Hasan Basri Öztürk, Halil Sarıkovanlık, Halil Uzunoğlu, Hüseyin Mahmut Hacıoğlu, İslam Beytullah Erdi, İsmail Cambazov, İsmail Topaloğlu, Mehmet Türker, Mehmet Kocamustafa-Alev, Mustafa Çete, Naim Ömer Bakoğlu, Mahmut Necmettin Deliorman, Osman Gülmen, Osman Kılıç, Ömer Osman Erendoruk, Rafet Ulutürk, Sabri Mehmet Con, Sabri Tata, Yusuf Ahmet Taşkın, Zakir Seyit, Diğer Yazarlar” gibi örnek verilen şair ve yazarların hayat hikâyelerine ve eserlerine dair bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünde; “Hatıra Türüne Ait Eserlerin Tematik Olarak İncelenmesi (“Yeni Siyasi Düzen”; “Genel Olarak Komünizme Bakış”, “Komünist Parti ve İdeolojisi Hakkında”, “Bulgar Komünist Partisi ve Teşkilat Oluşumu”, “Bulgaristan’da Azınlıklar”, “Bulgar Komünizmi ve SSCB İlişkisi”, “Komünizm Sonrası Bulgaristan Siyaseti”), “Millî Gruplar ve Bu Grupların Birbiri ile Etkileşimi” (“Türkler”, “Azerbaycan Türkleri”, “Gagauzlar”, “Pomaklar”, “Çingeneler”, “Bulgarlar”, “Ruslar”, “Rus Kazakları”, “Almanlar”, “Yahudiler”, “Ermeniler”, “Yunanlar”, “Makedonlar”, “Şoplar”, “Boşnaklar”, “Macarlar”), “Bulgaristan Türklerinin Göç Yaşantıları”, “Bulgaristan Türklerinin Gözünden Anavatan Türkiye”, “Bulgaristan’da Türklerin Eğitimi ve Ana Dil Türkçe (Bulgaristan’da Türkçe, Bulgaristan’da Eğitim,)”, “Bulgaristan Türklerinde Sosyal Hayat” (“Bulgaristan Türklerinin Ekonomik Durumu”, “Bulgaristan’da Karma İlişkiler ve Aileler”, “Bulgaristan Türklerinin Gözünden Türk Aydınları”, “Bulgaristan Türklerinde Çeşitli Halkbilimi ve Halk Edebiyatı Unsurları”, “Bulgaristan Türklerinde Millî Bilinç ve Millî Tarih Algısı (Bulgaristan Türklerinin Köken ve Kimliklerine Dair, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Hakkında)”, “Trudovak Ordusu veya Silahsız Askerlik Hakkında”, “Dini Durum ve Din İle İlgili Uygulamalar”, “Bulgaristan Türklerinde Kılık-Kıyafet”), “Bulgaristan Türklerine Uygulanan Baskı ve Şiddet Unsurları” (“Kültürel Baskı ve Yıkımlar”, “Ceza Kampları ve Hapishane Koşulları”, “Psikolojik Baskı ve İnsani Yıkımlar” (“İntihar Olayları”), “Baskılar Karşısında Oluşturulan Örgüt ve Dernekler”, “İsim Değişikliği ve Bulgarlaştırma Operasyonları”), “Hatıralar İçerisindeki Görsel Unsurlar ve Materyaller” şeklinde alt başlıklar yer almaktadır. Bu başlıklar altında hatıra türüne ait eserlerin tematik incelemesi yapılmış, Bulgaristan Türklerinin maruz kaldığı bastırma ve sindirme politikalarının eserlere yansıyan kısımlarından bahsedilmiştir.

I.2.4.12. Uludağ, Murat (2021). Mehmet Türker'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ertuğrul Karakuş.

Bu çalışmada Mehmet Türker'in hayatına, edebî şahsiyetine ve eserlerine dair inceleme yapılması amaçlanmıştır.

Çalışma giriş ve beş bölüm altında ele alınmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında “Bulgaristan ve Bulgaristan Türk Edebiyatı”; “Bulgaristan'ın Coğrafi Yapısı ve Tarihi” ile “Bulgaristan Türk Edebiyatı Hakkında Genel Bilgiler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Bulgaristan'ın Coğrafi Yapısı ve Tarihi” başlığında; Balkan coğrafyasının önemli bölgelerinden olan Bulgaristan'ın “Bulgaristan'ın Coğrafi Yapısı” başlığı ile coğrafi yapısı “Bulgaristan Tarihi” başlığı ile tarihi, siyasi gelişmeleri ve “Bulgar” kelimesinin etimolojisi hakkında bilgi verilmiştir. “Bulgaristan Türk Edebiyatı Hakkında Genel Bilgiler” başlığı ile Bulgaristan'da sözlü ve yazılı olmak üzere iki koldan gelişen Bulgaristan Türk edebiyatı hakkında bilgi verilmiştir. Bulgaristan'da gelişen Türk edebiyatı; “Bulgaristan Devleti'nin kuruluşundan 1944'e kadar Bulgaristan Türk Edebiyatı”, “1944-1989 Arası Bulgaristan Türk Edebiyatı” ve “1990 ve Sonrası Bulgar Türk Edebiyatı” şeklinde dönemlere göre üç grupta detaylandırılmıştır. Ele alınan üç grupta; edebiyatın oluşum ve gelişimi, özellikleri, dönemin siyasi ve sosyal olayları incelenmiş, buna göre şekillenen eserler bu doğrultuda oluşturulmuştur.

Çalışmanın I. Bölümü “Mehmet Türker” adını taşımakta ve “Mehmet Türker'in Hayatı ve Eserleri” alt başlığı ile detaylandırılmaktadır. Yazarın hayatı ve kaleme aldığı eserleri detaylı şekilde incelenmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü “Mehmet Türker'in Hikâyeciliği ve Hikâyeleri” adını taşımaktadır. Bu bölüm de kendi içerisinde “Hikâyeciliği” ve “Hikâyeleri” şeklinde iki alt başlıkta incelenmiştir. “Hikâyeciliği” başlığı ile yazarın; hikâye anlayışı ve hikâyelerinin içerikleri üzerinde durulmuş; Bulgaristan Türk hikâyeciliğinde yazarı ön plana çıkaran yönleri vurgulanmıştır. Yazarın kaleme aldığı; “Taş Yastık”, “Adımız Andımızdır”, “Beyaz Ölüm”, “Hızır Yetiştirdi”, “Kan Farkı”, “Sazın Emaneti”, “Katliam”, “İnsaf”, “Gazinin Onuru”, “Öldüren Sevda”, “Kırlangıçlar”, “Hayvan Sevgisi”, “İtiraf”, “Sır”, “Köyün Çalığı” ve “Yanlış Adres” hikâyelerinin; olay örgüsü, gerçek mekânlar ve dil gibi konular üzerine tahlillerine yer verilmiştir. “Hikâyeleri” başlığı ile tek hikâye

kitabı olan “Beyaz Ölüm” kitabında yer alan; “Beyaz Ölüm, Kan Farkı, Adımız Andımızdır, Anneden Özür, Hızır Yetiştı, Taş Yastık, Köyün Daskilesi, İntikam, Sazın Emaneti, Katliam, İnsaf, Gazinin Onuru, Seferberlik, Öldüren Sevda, Kırangıçlar, Hayvan Sevgisi, İtiraf, Sır, Köyün Çalıkuşu, Yanlış Adres, Baba Katilleri” başlıklı hikâyelerinin künye bilgilerine ve içeriklerine yer verilmiştir. Örnek verilen her hikâyenin “Hikâye Üzerine Değerlendirmeler” alt başlığı ile tahlillerine yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Mehmet Türker’in Romanları ve Romancılığı” başlığı “Romancılığı” şeklinde detaylandırılmıştır. “Romancılığı” başlığı ile genel olarak Bulgaristan Türk edebiyatında roman türünün gelişimi üzerinde durulmuş ve bu doğrultuda örnekler verilmiştir. Özelde ise Mehmet Türker’in romancılık anlayışı ele alınmış, romanların içeriklerine dair bilgiler verilmiştir. Yazarın kaleme aldığı “Bozgun Zamanı”, “Vatan Yasak Özgürlük Uzak” ve “Bozgundan Sonra” başlıklı romanlarının künye bilgilerine yer verilmiştir. Her roman kendi içerisinde oluşturulan alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Bozgun Zamanı” başlıklı roman; “Vak’a, Kişiler, Zaman ve Mekân, Fiziksel Mekânlar, Algısal Mekânlar, Başlıca Fikirler ve Mesajlar (Dini Unsurlar, Kültürel Unsurlar, Sosyal Unsurlar, Folklorik Unsurlar) ve Değerlendirmeler” alt başlıkları ile “Bozgundan Sonra” başlıklı romanı; “Vak’a, Kişiler (Tarihî Kişiler), Zaman ve Mekân (Fiziksel Mekânlar, Algısal Mekânlar), Başlıca Fikirler ve Mesajlar (Dini Unsurlar, Kültürel Unsurlar, Sosyal Unsurlar, Folklorik Unsurlar) ve Değerlendirmeler” alt başlıkları ile “Vatan Yasak Özgürlük Uzak” başlıklı roman; “Vak’a, Kişiler, Zaman ve Mekân (Fiziksel Mekânlar, Algısal Mekânlar), Başlıca Fikirler ve Mesajlar (Dini Unsurlar, Kültürel Unsurlar, Sosyal Unsurlar, Folklorik Unsurlar) ve Değerlendirmeler” şeklinde verilen alt başlıklar ile tahlil edilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümü “Anı Kitapları” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazarın kaleme aldığı “Belene Adası” ve “Hazanda Son Yolculuk” başlıklı anı kitapları incelenmiştir. “Belene Adası”; “Muhteva: Baskı Altında Zor Yıllar, Dini Unsurlar, Sosyal Hayat, edebî Unsurlar, Yeniden Doğuş: Türkiye” alt başlıkları ile “Hazanda Son Yolculuk”; “Muhteva, Dini Unsurlar, Sosyal Hayat, Siyasi Süreç, edebî Unsurlar” şeklinde verilen alt başlıklar ile tahlil edilmiştir.

Çalışmanın V. Bölümü “Mehmet Türker’in Diğer Kitapları” başlığını taşımakta ve yazarın kaleme aldığı; “Tımraş’ın Ahmet Ağası”, “Sindelli”, “Gölgedeki Kahraman”,

“Kalem Kılıçlaşınca” (“Yad Ellerdeki Edebiyatımızda Ömer Osman Erendoruk’un Yeri”, “Erendoruk’un Şiir Anlayışı” bölümünde “Erendoruk’un Romancılığı”, “Hikâyeciliği ve Hikâyeleri”) ve “Cezaevi Mektupları” kitaplarının künye bilgilerine ve içeriklerine dair bilgi verilmiştir.

I.2.4.13. Bişkin, Kübra (2022). Bulgaristan Türk Romanında Sosyal Meseleler, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Atıf Akgün.

Bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Bişkek çalışmasında Bulgaristan Türklerinin romanlarında edebiyat- toplum ilişkisi temelli toplumsal konuların, ne şekilde ve hangi amaçlarla ele alındığını vurgulamayı ve yapılacak çalışmalara kaynaklık edilebilmesini amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” Bölümünde “Bulgaristan Türkleri” başlığı altında; “Bulgaristan Türklerinin Tarihî”, “Bulgaristan Türklerinin Sosyo kültürel Yapısı” ve “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı” şeklinde üç alt başlığa yer verilmiştir. Bulgaristan Türklerinin tarihî, siyasi, sosyal, kültürel, eğitim durumları; etnik ve demografik yapıları ile yaşadıkları süreçler tarihî perspektifler ışığında, verilerden yararlanılarak ele alınmıştır. Bulgaristan Türkleri edebiyatının oluşumu ve gelişimi, dönemlere göre yaşanan değişimler, türler, ön plana çıkan yazar ve şairler ile eserleri detaylı şekilde incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan’da Türk Romanı” başlığı altında; “Roman Türü Kavram ve Kapsamı” ile “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’nda Romanın Tarihî Gelişimi” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. Roman kavramının karşıladığı anlam ve yüklenilen misyonlar farklı yazarlar tarafından verilen görüşler ile açıklanmıştır. Genel olarak dünya edebiyatında özelde ise Bulgaristan Türk edebiyatında roman türünün gelişimi üzerinde durulmuş, bu türde eser veren yazarlardan ve eserlerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Romana Yansıyan Önemli Sosyal Hadiseler” başlığı altında; “Göçler”, “Ahlaki Yozlaşmayla İlgili Sosyal Meseleler”, “Gelenek ve Modernite Çatışması”, “Diğer Sosyal Meseleler ve Genel Tablo”, “Savaşlar”, “Yoksulluk”, “Sosyalist Dönem Uygulamaları”, “Ahlaki Yozlaşmayla İlgili Sosyal Meseleler”, “Asimilasyon ve Ötekileştirme”, “Eğitim ile İlgili Sosyal

Meseleler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Romanların içeriğini ve misyonunu daha iyi anlayabilmek için Bulgaristan Türk toplumunda özellikle romanlarda ele alınan sosyal meseleler alt başlıklar halinde hem tarihî zeminde hem de toplumsal çerçevede ele alınmıştır. Ele alınan sosyal meselelerin hangi romanlarda işlendiği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın III. Bölümünde “Bulgaristan Türk Romanında Sosyal Meseleler” başlığı altında; “Şehit Evlatları”, “Ulu Çınar”, “Muhacir Mehmedoğlu”, “Aydınlığın Öksüzleri”, “Aranılan Sevgili”, “Kestaneler Altında”, “Gün Doğarken”, “Saçılan Kıvılcımlar”, “İki Arada”, “Kız mı Çiçek mi? Yahud Mini Mini Nadire”, “Buruk Acı”, “Azman”, “Gazetecinin Artık Yılı” ve “Rodopların Kader Yolları” şeklinde 14 romana yer verilmiştir. Her roman “Romanın Özeti” ve “Romanda Yansıtılan Sosyal Meseleler” başlıkları altında incelenmiştir. Romanların özetleri ile birlikte yansıtılan sosyal meselelerden bahsedilmiş, roman bölümlerinden yapılan alıntılarla konu desteklenmiştir.

1.2.4.14. İnce, Merve (2022). Bulgaristan Türk Edebiyatında “Rumeli” Dergisinin Yeri, Kırklareli üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ertuğrul Karakuş.

Bu çalışmada 2008-2020 yılları arasında faaliyet gösteren ve 67 sayı yayımlanan Rumeli dergisinin; biçim ve içerik açısından incelemelerine ve Bulgaristan Türk edebiyatındaki önemine yer verilmiştir.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Balkanlar ve Bulgaristan”, “Bulgaristan’ın Tarihi” (“Bulgar Devleti (681-1018)”, “II. Bulgar Devleti (1187-1396)”, “Özerk Bulgar Prensiği (1878-1908)” ve “Bağımsız Bulgaristan (1908-Günümüz)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Balkanlar ve Bulgaristan” başlığı altında Balkan kelimesinin etimolojik kökenine ve bölgelerine, Bulgaristan’ın coğrafi ve demografik özelliklerine, sosyo-kültürel yapısına dair bilgi verilmiştir. “Bulgaristan’ın Tarihi” başlığı ile Bulgar kelimesinin etimolojik kökenine, Bulgaristan devletinin yaşadığı siyasi ve tarihî olaylara değinilmiştir. Bulgaristan devletinin tarihi; “I. Bulgar Devleti (681-1018)”, “II. Bulgar Devleti (1187-1396)”, “Özerk Bulgar Prensiği (1878-1908)” ve “Bağımsız Bulgaristan (1908’den günümüze)” şeklinde dönemlere göre detaylı şekilde ele alınmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Bulgaristan Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış” başlığı altında; “Bulgaristan Türk Edebiyatı (Bulgaristan Türk Sözlü Edebiyatı-

Bulgaristan Türk Yazılı Edebiyatı)” ve “Bulgaristan Türk Edebiyatında Basın Yayın Faaliyetleri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlığı ile Bulgaristan bölgesinde Türk edebiyatının ilk oluşum yılları üzerinde durulmuş ve gelişimini tamamlayan iki koldan bahsedilmiştir. Bu kollardan ilki olan “Bulgaristan Türk Sözlü Edebiyatı” başlığı ile sözlü Türk edebiyatının içeriklerine, 15. ve 16. yy’ da öne çıkan şair ve yazarları ile edebiyatın gelişimine yer verilmiştir. Bulgaristan Türk edebiyatının ikinci kolu olan “Bulgaristan Türk Yazılı Edebiyatı” da kendi içerisinde; “Birinci Dönem Bulgaristan Türk Edebiyatı (1878-1944) (İlk Alt Dönem- İkinci Alt Dönem)”, “İkinci Dönem Bulgaristan Türk Edebiyatı (1944-1989) (1944-1954 Arası Dönem, 1955-1990 Arası Dönem)” ve “Üçüncü Dönem Bulgaristan Türk Edebiyatı (1990- Günümüz)” şeklinde üç alt başlıkta incelenmiştir. Her başlık altında siyasi ve sosyal gelişmelere paralel olarak ilerleyen edebiyatın gelişim çizelgesi, öne çıkan şair ve yazarları üzerinde durulmuştur. “Bulgaristan Türk Edebiyatında Basın Yayın Faaliyetleri” başlığı ile Bulgaristan’da yayın hayatına başlayan ilk Türkçe basın yayın faaliyetlerinden itibaren kronolojik olarak yayımlanan gazete ve dergiler üzerinde durulmuş; yayımlanma amaçları, misyonları, içerikleri ve gelişimleri incelenmiştir.

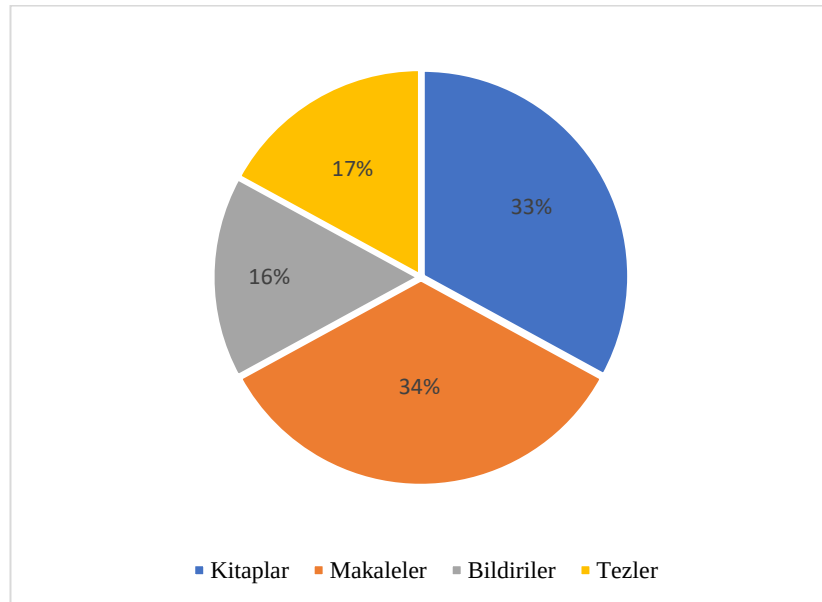
Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Rumeli Dergisinin Muhteva Tasnifi” başlığı altında; “Rumeli Dergisinde Yayımlanan Metin Türlerinin Tasnifi (alıntı, anı, başkandan, bibliyografya, biyografi, çeviri (çeviri eleştiri, çeviri haber, çeviri şiir, çeviri makale, çeviri röportaj), deneme, destan-efsane, eleştiri, fıkra, gezi yazısı, haber (Ajans Bulgaristan, Anadolu ajansı, Başkent haber ajansı, Bursa’da bugün, Doğan haber ajansı, İhlas haber ajansı, internetten alınan haberler, Habertürk, Hilal haber, Kırcaali haber, Rumeli Dergisi adıyla yazılan haberler), hikâye, kompozisyon, makale, masal, mektup, otobiyografi, röportaj, söyleşi, şiir, tanıtma, türkü/türkü hikâyeleri, yemek tarifleri)” ve “Rumeli Dergisindeki Metinlerin Yazar İsimlerine Göre Tasnifi” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Her başlık altında kronolojik olarak metinlerin ve yazarların tasnifi bulunmaktadır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Rumeli Dergisinin Genel Değerlendirmesi” başlığı altında; “Rumeli Dergisinin Genel Özellikleri” ve “Rumeli Dergisindeki Edebî Türler (hikâye, şiir, masal, anı, gezi yazısı, biyografi, diğer, tanıtma, alıntı, haber, çeviri, otobiyografi, söyleşi, röportaj, eleştiri, türkü/türkü hikâyeleri, nükteli fıkralar, mektup,

makale, kompozisyon, yemek tarifleri)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Rumeli Dergisinin Genel Özellikleri” başlığı ile derginin biçim ve içerik özelliklerine, yayın yıllarına, misyonuna, içeriklerindeki farklılıklara, öne çıkan yazar ve şairlerine yer verilmiştir. Dergide en sık yazan isimlerden olan Mehmet Türker ön plana çıkarılmış; hayatına, basın yayın faaliyetlerine, eserlerine dair bilgiler verilmiştir. “Rumeli Dergisindeki Edebî Türler” başlığı altında; hikâye, şiir, masal, anı, gezi yazısı, biyografi, diğer, tanıtma, alıntı, haber, çeviri, otobiyografi, söyleşi, röportaj, eleştiri, türkü/türkü hikâyeleri, nükteli fıkralar, mektup, makale, kompozisyon, yemek tarifleri gibi türlerin; dergilerde ne sıklıkla yer aldıklarına, konularına, dil ve üslup özelliklerine, yer ve zaman unsurlarına, öne çıkan isimlerine vb. dair bilgiler verilmiştir. Dergilerden verilen örnekler ile konu detaylandırılmıştır.

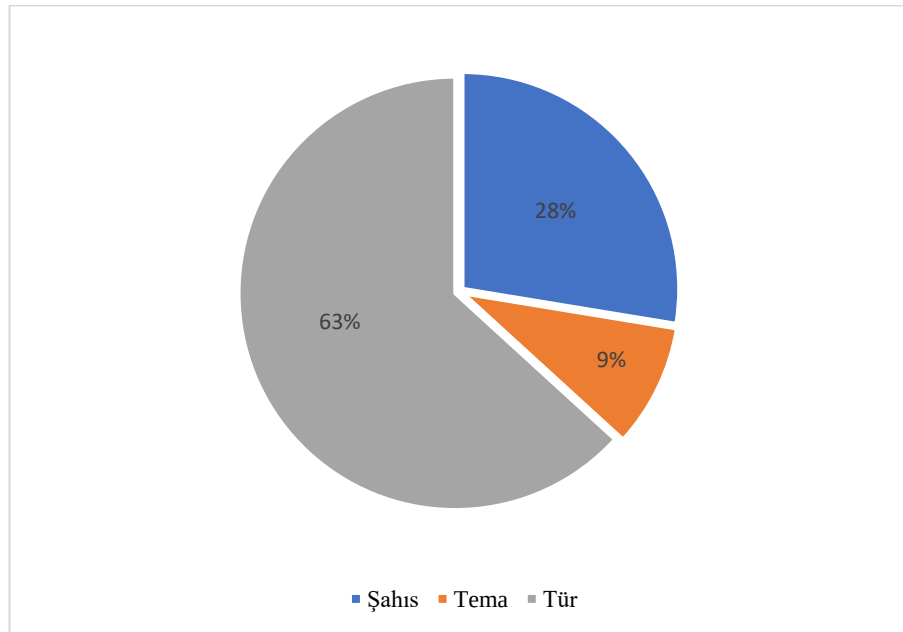
Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Tamer, Habil (2009). Ömer Osman Erendoruk’un “Buruk Acı” Romanı ile Emine İşinsu’nun “Çiçekler Büyür” Adlı Romanının Sosyal Gerçekçilik Bakımından Karşılaştırılması, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Şekil 3. Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde; Türkiye’de Bulgaristan Türkleri edebiyatı üzerine 33 kitap, 27 makale, 7 bildiri ve 14 tez çalışmasının kaleme alındığı tespit edilmiştir. Tespit edilen sayılara metinlerine ulaşılamayan çalışmalar dahil edilmemiştir. Yapılan çalışmalarda en sık makale türüne yer verildiği saptanmıştır. Çağdaş Bulgaristan Türkleri edebiyatı alanındaki çalışmaları ile ön plana çıkan isimler; Atıf Akgün, Mehmet Çavuş, Nimetullah Hafız, Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu ve Şaban Mahmudoğlu Kalkan olmuştur. Özellikle Atıf Akgün’ün alan üzerine kitap, makale, bildiri ve tez türünde sayıca fazla çalışmaları mevcuttur. Akgün’ün “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı (Dönemler- Temsilciler- Türler)” başlıklı çalışması Bulgaristan Türklerinin çocuk edebiyatının incelendiği en kapsamlı çalışmadır. Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin “Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlıklı bölümünü kaleme almıştır. Bu çalışma alan üzerine yapılan ilk çalışmalardan olması ve yapılacak çalışmalara kaynak sağlaması bakımından öncü eserler arasında gösterilmektedir. Mehmet Çavuş “20. Yüzyıl Bulgaristan Türkleri Şiiri (Antoloji)” ve diğer eserleri ile birlikte Bulgaristan Türklerinin şiirini ve gelişimini inceleyen ilk isimler arasında gelmektedir.

Şekil 4. Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları

Türkiye’de çağdaş Bulgaristan Türkleri edebiyatı alanında yapılan çalışmalar inceleme alanları kapsamında ele alındığında en sık tür yönünden çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. Bu sırayı takiben şahıslar üzerine yapılan incelemeler ve tema yönünden yapılan incelemeler gelmektedir. Tür olarak çağdaş Bulgaristan Türkleri edebiyatında 49 çalışma mevcut olmakta ve ilk sıralarda Atıf Akgün, Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu ve Nimetullah Hafız’ın çalışmaları gelmektedir. Şahıslar üzerine yapılan incelemelerde 24, tema yönünden yapılan incelemelerde ise 8 çalışma verilmiştir. Türkiye’de çağdaş Bulgaristan Türkleri edebiyatı üzerine yoğunlaşıldığında en sık çalışılan türün inceleme çalışmaları olduğu tespit edilmiştir. Bu inceleme çalışmalarında özellikle Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan Türklerinin edebiyatı, edebiyatın gelişim süreçleri, kültürleri, eserlerde işlenen temalar, şiirler vb. gibi konular ele alınmıştır. Çalışmalarda ilk sırada gelen inceleme türünde ön plana çıkan isimler; Mehmet Çavuş, Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu, Atıf Akgün ve Nimetullah Hafız olmuştur. Türkiye’de çağdaş Bulgaristan Türkleri edebiyatında inceleme çalışmalarından sonra en sık karşılaşılan türler sanatçı çalışmaları olmuştur. Sanatçı çalışmalarında özellikle ön plana çıkan Bulgaristan Türkü şair ve yazarlarından olan; Rıza Mollov, İslam Beytullah Erdi, Recep Küpçü, Niyazi Hüseyin Bahtiyar, Nadiye Ahmet, Mehmet Behçet Perim, Nevzat Mehmet Fuat, Ahmet Şerif Şerefli, Mehmet Türker ve Ömer Osman Erendoruk gibi isimlere yer verilmiştir. Araştırılan bu edebi şahsiyetlerden özellikle Ömer Osman Erendoruk üzerine yapılmış olan çok sayıda tez çalışması dikkati çekmektedir. Onu takiben Ahmet Şerif Şerefli üzerine yapılan çalışmalar gelmektedir. Bu çalışmalar dışında verilen eserlerden özellikle Nimetullah Hafız’ın “Rıza Mollov Hayatı ve Eserleri” ve Nazlı Rana Gürel ile Zeki Gürel’in ortak çalışması olan “İslam Beytullah Erdi (Hayatı-Sanatı-Eserleri)” başlıklı çalışmalar ayrı bir öneme sahiptir. Türkiye’de çağdaş Bulgaristan Türkleri edebiyatında edebi şahsiyetlerin incelemelerinden sonra gazete ve dergilerin incelendiği basın yayın çalışmaları gelmektedir. Türkiye’de çağdaş Bulgaristan Türkleri edebiyatında basın yayın çalışmalarından sonra gelen ve diğer türlere nispeten daha geri planda kalan antolojiler gelmektedir. Antoloji çalışmaları ile ön plana çıkan isimler; Mehmet Çavuş, Nimetullah Hafız, Niyazi Hüseyin Bahtiyar, Şaban Mahmudoğlu Kalkan ve Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu olmaktadır. Bu türde verilen çalışmalardan özellikle Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu tarafından kaleme alınan “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 8-

Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlıklı çalışma ön plana çıkmaktadır. Şaban Mahmudoğlu Kalkan tarafından yayımlanan Bulgaristan Türk şairlerinin şiirleri ve öyküleri üzerine hazırlanan antolojilerin de sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum inceleme alanları bakımından çağdaş Bulgaristan Türkleri edebiyatının tür yönünden daha verimli bir edebiyat olduğunu ancak tema üzerine yapılan incelemelerde daha geri planda kaldığını göstermektedir.

I.3. Çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri Edebiyatı

I.3.1. Kitaplar

I.3.1.1. Engüllü, Suat (1997). “Makedonya Türk Edebiyatı”, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türk edebiyatının gelişiminin siyasi, sosyal, kültürel ve edebî yönlerden incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma; “Balkan Savaşları’ndan Sonra Makedonya’da Türkler”, “Balkan Savaşları’ndan Günümüze Kadar Makedonya’da Yaşayan Türklerin Toplumsal, Ekonomik, Kültür-Eğitim Durumu ve Göçler”, “Balkan Savaşları’ndan Günümüze Kadar Makedonya Türk Edebiyatı”, “Balkan Savaşları’ndan Sonra Makedonya Türk Edebiyatı” ve “Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

“Balkan Savaşları’ndan Sonra Makedonya’da Türkler” başlığı altında; Balkan Savaşlarının Kuzey Makedonya Türkleri için sonuçları, yapılan soykırımlar, uygulanan baskı ve sindirme politikaları üzerinde durulmuştur. Değişen siyasi rejimlerle birlikte Balkan Türklerinin başından geçen felaketlerin giderek şiddetlendiği üzerinde durulmuştur. Balkan Türklerinin her alanda kısıtlandığı, fiziki ve psikolojik olarak yok sayıldığı tüm bu süreçlerde nüfus bakımından yok edildiklerinden bahsedilmiştir.

“Balkan Savaşları’ndan Günümüze Kadar Makedonya’da Yaşayan Türklerin Toplumsal, Ekonomik, Kültür-Eğitim Durumu ve Göçler” başlığı altında; Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı Devleti’nin bölgeden çekilmesi ile azınlık durumuna düşen Balkan Türklerinin siyasi, sosyal, kültürel ve edebî alanlarda birçok yasakla karşı karşıya kalma süreçlerinden bahsedilmiştir. Balkanlarda değişen rejim dolayısıyla yapılan antlaşmalar neticesinde Balkan Türklerine verilen hakların kendi içerisinde kısıtlayıcı

olduğu taraflar ele alınmıştır. Balkan Türklerinin; dil, din, eğitim, ekonomi, basın-yayın faaliyetleri vb. alanlarda uygulanan kısıtlamalar dolayısıyla göçe zorlandıkları belirtilmiş ve 1924'te başlayan göç ile Türklerin etkin şekilde faaliyet gösterdikleri tüm alanların tamamen ortadan kaldırıldığından bahsedilmiştir. 1936'da yaşanan ikinci göçün Balkan Türklerinin kendilerini savunmaları ve girişimlerde bulunmaları için sebep olduğu ele alınmıştır. Balkan Savaşlarında alınan darbenin üstüne II. Dünya Savaşı'ndan da yıkıcı sonuçlar alan Balkan Türklerinin örgütlenme yoluna giderek "Yücel Teşkilatı" etrafında birleşmelerinden bahsedilmiştir. Balkan Türklerine verilen kısıtlayıcı hak ve özgürlüklere paralel olarak "Birlik" gazetesinin yayın hayatına başlaması ile kültürel ve edebî alanlarda önemli adımların atıldığı belirtilmiştir. Yugoslavya ve Sovyetler Birliği arasında oluşan siyasi gerilimin Balkan Türklerinin aleyhine sonuçlanması ile Balkan Türkleri için kurum ve kuruluşların açılmasından, basın yayın faaliyetlerinin (Yeni Kadın, Sevinç, Piyoner) hayata geçirilmesinden bahsedilmiştir. Bu durumun etkisiz olduğu ve oluşan yeni siyasi yapılanmalar neticesinde 1953 yılında Balkan Türklerinin tekrar göçe zorlandığı belirtilmiştir. 1954 yılı itibari ile birçok aydınını kaybeden Balkan Türklerinin, Türk kimliklerini ve kültürlerini yaşatabilmek adına birçok sosyal, kültürel, edebî, ekonomik vb. alanlarda aktif faaliyet gösterdiklerinden bahsedilmiştir. Yosip Broz Tito'nun ölümü ve Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyetinin parçalanması ile siyasi dengelerin değiştiği, Balkan Türklerine uygulanan manipülasyon ve kısıtlamaların devam ettiği belirtilmiştir.

"Balkan Savaşlarından Günümüze Kadar Makedonya Türk Edebiyatı" başlığı altında; Balkan Savaşları'nın hayatın her alanında oluşturduğu olumsuz etkilerinin özellikle edebî sahadaki yansımaları üzerinde durulmuştur. Yaşatılmaya çalışılan Kuzey Makedonya Türk edebiyatı yapılan küçük çalışmalar dışında 1970 yılında başlatılmıştır. Çok aktif faaliyetlerde bulunulmayan bu dönemler edebî tartışmalarla geçtiği ve Süreyya Yusuf'un 1976 yılında yayımlanan "Yugoslavya Türk Şiiri Antolojisi" başlıklı eserin ilk girişimlerden olduğu belirtilmiştir. Bölüm içerisinde Kuzey Makedonya Türk edebiyatının; "Osmanlı Dönemi Makedonya Türk Edebiyatı", "Balkan Savaşları'ndan Sonra Makedonya Türk Edebiyatı" ve "Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı" olmak üzere üç dönem altında incelenmesi amaçlanmış, özellikle son iki dönem üzerinde durulmuştur.

“Balkan Savaşları’ndan Sonra Makedonya Türk Edebiyatı” başlığı altında; mücadeleler sonrası Kuzey Makedonya Türklerinin edebî sahada yetersiz kalma nedenleri açıklanmıştır. Yaşatılmaya çalışılan Türk kültürü ve Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. Özellikle bu alanda Kuzey Makedonya Türk halk edebiyatının ön plana çıksa dahi yeterli olmadığı vurgulanmıştır. Hem Türkiye’ye yapılan göçlerin devam etmesi, hem kültürel anlamda yeniliklere ışık tutan “Yardım” cemiyetinin süreklilik göstermemesi hem de II. Dünya Savaşı’nın getirdiği yıkımların yeniliklerin önünü kestiği vurgulanmıştır.

“Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı” başlığı altında; yayın hayatına başlayan gazetelerde edebiyat ürünlerine yer verilmesinden bahsedilmiştir. “Mustafa Karahasan”, “Şükrü Ramo”, “Niyazi Sakıp” gibi isimlerin öncülüğü ile şiir ve hikâye dalında eserler verilmesinin Kuzey Makedonya Türklerinin esaret zincirlerini kırmaya başladığının ilk göstergeleri olduğu vurgulanmıştır. İlk sahne oyunları, “Necati Zekeriya”, “Fahri Kaya” ve “İlhamı Emin” gibi isimlerin kendilerini göstermeleri edebî gelişimin her türde başladığının kanıtı olarak sunulmuştur. Sistemin, edebiyatın rejimin propagandasını yaptığı ölçüde ilerleyebileceğini belirtmesinin, belli görüşler etrafında oluşan edebiyatı zedelediği vurgulanmıştır. Bu durumun birçok şair ve yazarı edebî zeminden uzak tuttuğu belirtilmiş, bu durumları takiben gelişen “Yücel” davasının olumsuz neticelerinin ve Türkiye’den herhangi bir desteğin gelmemesinin durumun vahametini arttırdığı vurgulanmıştır. Yugoslavya’nın siyasi gelişmelere paralel olarak Türkiye Cumhuriyeti ile iyi ilişkiler kurabilmek adına Türklere karşı yumuşak politikalar izlediği belirtilmiştir. Bu doğrultuda “Yeni Kadın” dergisinin, “Pioner Gazetesi” aylık çocuk dergisinin faaliyete geçmesi, Makedonya Türk Yazarlar Cemiyeti’nin kurulması ve 50’li yazar kuşağını (“Mustafa Karahasan”, “Süreyya Yusuf”, “Necati Zekeriya”, “Hüseyin Süleyman”, “İlhami Emin”, “Mahmut Kıratlı”, “Enver Tuzcu”, “Şükrü Ramo”, “Şevki Vardar”) yetiştirmesinin bu alanda yapılmış girişimlerden olduğu belirtilmiştir. 50’li kuşağın genel özellikleri ile birlikte kaleme aldıkları türlerin ve basın yayın faaliyetlerinin (“Sevinç”, “Tomurcuk”) çocuk edebiyatına olan katkılarından bahsedilmiştir. 60’lı kuşağın oluşumu ve yazar kadrosu (“Naim Şaban”, “Hasan Mercan”, “Nimetullah Hafız”, “Nusret Dişo Ülkü”) ele alınmıştır. Bu dönemin diğer dönemden farkı ve avantajları, Türkiye ile iletişimleri ve etkileşimleri ön plana çıkarılmıştır. Özellikle “Sesler” dergisinin yayın

hayatına başlamasına ve 70’li kuşağın oluşumuna zemin hazırlamasına dikkat çekilmiştir. 70’li kuşağın temsilcileri olan; “İrfan Bellür”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Alaattin Tabir”, “Necati Zekeriya”, “Avni Abdullah”, “Hasan Mercan”, “Avni Engüllü”, “Fahri Kaya”, “Sabahattin Sezair”, “Suat Engüllü”, “Mustafa Yaşar”, “İlhami Emin”, “Yusuf Edip” ve “Fahri Ali” ön plana çıkarılmıştır. 70’li kuşağın öne çıkan özellikleri, misyonları, yenilikleri hakkında açıklamalar yapılmıştır. Sonraki süreçte 80’li ve 90’lı kuşakların oluşamama nedenleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Türkiye’de ÇBTE alanında yapılan bilimsel çalışmalardan, kurum ve kuruluşlardan bahsedilmiştir. Kuzey Makedonya’da Türk edebiyatının gelişimini engelleyen Türk dili ve Türkçe öğrenimi konusuna değinilmiş, ana dilde eğitimin verilememe nedenleri sıralanmış, getirilen çözümler sunulmuştur. 1990’lı yıllardan itibaren Kuzey Makedonya Türk edebiyatındaki gelişmelerden ve yeniliklerden bahsedilmiştir. Kuzey Makedonya Türk edebiyatının ilk yıllarından itibaren öne çıkan türlerine ve yazarlarına ayrıntılı şekilde yer verilmiştir.

Yazar çalışmasında son olarak “Makedonya Türk Halk Edebiyatı” ve “Makedonya Yazılı Türk Edebiyatı” başlıklarına yer vermiştir. ÇBTE alanına giren “Makedonya Yazılı Türk Edebiyatı” başlığı altında; “Lütfi Seyfullah”, “Recep Murat Bugariç”, “Abdül Fettah Rauf”, “Esat Bayrami”, “Mustafa Yaşar”, “Semra Samet”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Hümaşah Vardar”, “Mahmut Kıratlı”, “Yusuf Edip”, “Sabit Yusuf”, “Fahri Ali”, “Avni Abdullah”, “Enver Tuzcu”, “Cavit Saraçoğlu”, “Şerafettin Nebi”, “Alaettin Tahir”, “Mustafa Karahasan”, “Hüseyin Süleyman”, “Suat Engüllü”, “Biba İsmail”, “Fahri Kaya”, “Enver İlyaz”, “Şükrü Ramo”, “Sebahattin Sezai”, “İlhami Emin”, “Avni Engüllü”, “İrfan Bellür” ve “Necati Zekeriya” gibi Kuzey Makedonya yazılı Türk edebiyatında ön plana çıkan şair ve yazarların hayat hikâyelerine, edebî şahsiyetlerine, basın yayın faaliyetlerine, eserlerine ve eserlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.3.1.2. Ülker, Çiğdem (1998). Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorunu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmada toplum- sanat ilişkisi çerçevesinde edebiyatın yansıttığı gerçekliklerden bahsedilmiştir. Üç bölümden oluşan çalışmanın I. Bölümü “Makedonya

Türkleri”, II. Bölümü “Makedonya Türk Edebiyatı” ve III. Bölümü “Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorununun Yansıması” başlıklarını taşımaktadır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Makedonya Türkleri” başlığı kendi içerisinde “Makedon Türkleri ve Makedonya Cumhuriyeti’nin Anayasası”, “Makedonya Türklerinin Kendi Durumlarını Değerlendirmeleri” ve “Kimlik Sorunu” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Oluşturulan başlıklar ile Kuzey Makedonya Türklerinin tarihî süreç içerisinde yaşadıkları siyasi, sosyal ve kültürel durumlara yer verilmiştir. Kuzey Makedonya Türklerinin siyasi gelişmelere bağlı olarak azınlık durumuna düşmeleri ve bunun sonuçları ele alınmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Makedonya Türk Edebiyatı” başlığı altında “Çağdaş Makedon Edebiyatında Öykü” ve “Makedonya Türk Edebiyatında Öykü” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. Oluşturulan başlıklar ile Makedon edebiyatı ve Kuzey Makedonya Türk edebiyatı hakkında bilgi verilmiş, Kuzey Makedonya Türk edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri incelenmiştir. Meydana getirilen eserler üzerinden Kuzey Makedonya’da yaşayan Türk azınlığın sosyal ve kültürel faaliyetleri ile gelişim alanları değerlendirilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorununun Yansıması” başlığı altında; “Alaettin Tahir ve Yabancılaşma”, “Fahri Kaya ve Eserlerindeki Göç olgusu”, “Avni Engüllü ve Ulusal Bir Görev olarak Edebiyat”, “Avni Abdullah, Değişimin Yazarı”, “Enver İlyas, Makedonya Türk Öyküsünde Son Kuşak”, “Recep Bugariç ve Öykülerle Öğretmek” ve “Suat Engüllü ve Yazarak Direnmek” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Oluşturulan yeni başlıklar ile ilgili yazarların hayat hikâyelerine, eserlerine, edebi anlayışlarına yer verilmiştir. Yazarların kaleme aldığı öyküler üzerinden çok uluslu demografik bir yapıya sahip olması nedeniyle Kuzey Makedonya Türklerinde yaşanan kimlik sorununun, Kuzey Makedonya Türk öykülerine yansıyan kısımları üzerinde durulmuştur. Çalışmada son olarak “Makedonya Türk Edebiyatından Örnekler” başlığı ile Kuzey Makedonya Türk edebiyatında ön plana çıkan öykü yazarlarından; Avni Abdullah’ın “Deriden Bir Kara Çanta”, Fahri Kaya’nın “Asıl Güçlükler Sonra Başladı”, Recep Bugariç’in “Sen Orada Görün”, Avni Engüllü’nün “Neler Oldu Pevkeler”, Suat Engüllü’nün “Açıl Susan Açıl”, Alaettin Tahir’in “Gülsüm Abla” ve Enver İlyas’ın “Boğuş” başlıklı yapıtları örnek verilmiştir.

I.3.1.3. Gürel, Nazlı Rana & Gürel, Zeki (2010). Fahri Kaya, Hayatı– Sanatı – Eserleri, Ankara: Berikan Yayınevi.

Bu çalışmada Kuzey Makedonyalı Türk yazar Fahri Kaya'nın hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır ve her bölüm kendi içerisinde oluşturulan yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın “Fahri Kaya'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri” başlıklı I. Bölümde; Fahri Kaya'nın yaşamı, edebi anlayışı, kronolojik şekilde yayımladığı eserleri ve bu eserler üzerine kaleme alınan yazıları yer almaktadır. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Fahri Kaya'nın Eserlerinden Örnekler” başlığı altında; Kaya'nın kaleme aldığı şiir, hikâye, araştırma- inceleme, bildiri ve mülakat türündeki çalışmalarından örnekler verilmiştir. Çalışmanın III. ve son bölümünü oluşturan “Fahri Kaya İçin” başlıklı bölümde; yazarın aldığı ödüllere, Türkiye ve Balkan Türklerinden farklı yazarların Kaya ile ilgili düşüncelerine yer verilmiştir.

I.3.1.4. Özcan, Recai (2015). Başka Bir Tepeden Üsküp- Makedonya Türklerinin Edebiyatı Üzerine İncelemeler, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın I. Bölümü kendi içerisinde “Üsküp'ten “Feyiz” Kaynağı: Yeni Mektep”, “Makedonya Çocuk Edebiyatı'nın kaynakları Üzerine”, “Şair ve Komünist”, “Bir Çömlek ve Bir Saat: Gitmek Mi Zor Kalmak Mı?”, “Başa Bir Tepeden: Üsküp”, “Şairin Dilinden: Büyük Yalnızlıklar Yazdırır İnsana”, “Hatıradan Hafızaya, İki Önemli Eser”, “Yahya Kemal Üzerine Düşünceler”, “Şiirle Resmedilen Buruk Aşk “Aşk Hikâyesi”, “Köy Romanı Bağlamında “Suzan” ve “Yeni Fikir Mecmuasında Milli Edebiyatın Yansımaları” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Çalışmanın II. Bölümü “Rumeli'deki Türkler Ne Olacak?”, “Manastır Darülmuallimini İçin”, “Yeni Fikir Nasıl ve Ne İçin Çalışacak”, “Yeni Lisanın Tekemmülü”, “Şar Dağı”, “Satır Aralarından Şehir Görüntüleri”, “Hakanlara Doğru”, “Gençlik Marşı”, “Oğlumun Düşüncesi”, “Patlamaz Mı Bombalar”, “Türk Çocuğunun Dileği”, “Rumeli'yi Unutma”, “Medresenişinana”, “Vatan Neye Derler”, “Yurd İçin”, “Vatan”, “Yine Bir Damla Zehir” ve “Bir Muallimin Harb ve Esaret Notları” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Oluşturulan alt başlıklar ile II. Meşrutiyet dönemi çerçevesinde Kuzey Makedonya Türk edebiyatının oluşum ve gelişimi için kaynak olan basın yayın faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının

gelişimi incelenmiş ve bu dönemde yayımlanmış olan eserlerden örnekler verilerek değerlendirmeler yapılmıştır. Özellikle Kuzey Makedonya Türk edebiyatının gelişimine ivme kazandıran basın yayın faaliyetleri ve içerikleri üzerinde durulmuştur. Kuzey Makedonya Türk edebiyatında yer verilen türler ve tahlilleri ile birlikte Kuzey Makedonya Türkleri ve Türk edebiyatı için önem arz eden Yahya Kemal'e ve eserlerine yer verilmiştir.

I.3.1.5. Ceyhan, Âdem (2018). “Üsküplü Mutasavvıf Şair, Yazar Sadeddin Sırri'nin Hayatı ve Eserlerine Toplu Bir Bakış”, Şeyh Sadeddin Sırri Er-Rıfai Armağan Kitabı, İstanbul: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları.

Bu çalışmada Üsküplü mutasavvıf şair ve yazarlardan olan Sadeddin Sırri'nin hayatı ve eserleri incelenmiştir. Çalışmanın “Hayatı” başlığı altında Sadeddin Sırri'nin hayat hikayesine yer verilmiştir. “Sadeddin Sırri ve Yahya Kemal” başlığı altında Sadeddin Sırri'nin Yahya Kemal için arz ettiği önem Yahya Kemal'in anıları eşliğinde sunulmuştur. “Sultan Abdülhamid Devrinde Kurulan Bazı Dostluklar” başlığı altında Sadettin Sırri'nin Sultan Abdülhamid devrinde hem düşünce ve fikir olarak etkilediği isimlere hem de düşünce ve fikir hayatında etkili olan isimlere yer verilmiştir. “Basım-Yayın Dünyasına Girişi ve Bu Sahadaki Çalışmaları” başlığı ile Sadeddin Sırri'nin basın yayın faaliyetlerine ve kullandığı mahlaslara yer verilmiştir. “Son Yılları ve Bazı Tesirleri” başlığı altında Sadeddin Sırri'nin son yıllarında yer aldığı basın yayın faaliyetleri ve eserleri ele alınmıştır. “Eserlerine Toplu Bir Bakış” başlığı ile Sadeddin Sırri'nin kaleme aldığı eserlerinin biçim ve içerik açısından incelemelerine yer verilmiştir. “Sadeddin Sırri'nin Yazı ve Şiirlerinden Seçmeler” başlığı ile Sadeddin Sırri'nin kaleme alınan eserlerinden örneklerle yer verilmiştir.

I.3.1.6. Ceyhan, Âdem (2018). Üsküplü Sadeddin Sırri Gencine, İstanbul: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları.

Bu çalışmada Üsküplü şair Sadeddin Sırri'nin eserlerine yer verilmiştir. Sadeddin Sırri'nin çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan eserleri; “Sadeddin Sırri'nin Yıldız'daki Şiir ve Yazıları”, “Sadeddin Sırri'nin Muhibban Dergisi'ndeki Şiiri”, “Sadeddin Sırri'nin Ceride-i Sufiyye'deki Yazı ve Şiirleri” ve “Sadeddin Sırri'nin Feyzü's- Sabah'daki Şiirleri” olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

I.3.1.7. Tıgh, Fatih (2018). “Sadeddin Sırrı’nın Şiir Dünyası”, Şeyh Sadeddin Sırrı Er-Rıfai Armağan Kitabı, İstanbul: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları, ss. 253-265.

Bu çalışmada Sadeddin Sırrı’nın edebi eserleri ve özellikle şiirleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın “Edebi Hayatının Başlaması ve İlk Eserler” başlığı altında Sadeddin Sırrı’nın edebiyatla olan ilk teması ele alınmıştır. Bu süreçte ona rehberlik eden Muallim Sadi’den bahsedilmiş ve onun hayat hikayesine değinilmiştir. Sadeddin Sırrı’nın şiirlerinden verilen örnekler ile şiirlerinin; içerikleri, taşıdığı yenilikler, biçim ve içerik özellikleri ele alınmıştır. Sadeddin Sırrı’nın şiirleri; “Nazım Şekli ve Türler”, “Vezin”, “Tahmisler”, “Müstezad”, “Tarihler”, “Nazireler”, “Tercümeler”, “Gencine”, “Muamma”, “İslahat-ı Musikiyye”, “Şarkı”, “Köylü Kız”, “Vatan Şiirleri”, “Baba Nasihatı I-II-III-IV”, “Ehl-i Beyt Hakkındaki Şiirleri” ve “Tasavvuf ile İlgili Şiirleri” şeklinde verilen başlıklar ile detaylandırılarak örneklendirilmiştir. “Nazım Şekli ve Türler” ve “Vezin” başlıkları ile şiirlerinin hangi türlerde nasıl kaleme alındığına dair genel bilgiler verilmiştir. Oluşturulan türlerin ilgili örnekleri başlıklar altında açıklamaları ile birlikte okuyucuya sunulmuştur.

I.3.1.8. Akgün, Atıf & Karakuş, Ertuğrul (2021). “Kuzey Makedonya Türkleri Çocuk Şiirleri”, Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2, Bursa: Emin Yayınları, ss. 297-320.

Atıf Akgün ve Ertuğrul Karakuş tarafından kaleme alınan “Kuzey Makedonya Türkleri Çocuk Şiirleri” bölümü altında “Kuzey Makedonya Türkleri Çocuk Edebiyatına Genel Bir Bakış” şeklinde alt başlığa yer verilmiştir. Başlık altında Kuzey Makedonya Türkleri ve siyasi yapılanmaları üzerinde durulmuştur. Kuzey Makedonya Türk edebiyatının “Yugoslavya Türk Edebiyatı” ibaresinden çıkış sürecinden bahsedilmiştir. Yaşanan I. ve II. Dünya Savaşı sonrası 1944 yılından sonra oluşmaya başlayan Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının gelişimi ele alınmıştır. 1944 öncesi bu alanda yapılan “Yıldız”, “Yeni Mektep” gibi ilk basın yayın faaliyetleri, Türk kurum ve kuruluşları ile ilk eserler üzerinde durulmuştur. 1944 sonrası siyasi rejimin etkisiyle oluşan edebi zemin ile “Partizanlık” ve “Piyonerlik” kavramları ele alınmıştır. 1944 öncesi Kuzey Makedonya Türk edebiyatı ve özelde Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının genel durumu, yazar ve şairleri ile mesleki birikimlerinden bahsedilmiştir.

Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının önemli basın yayın organlarından olan “Tomurcuk”, “Sevinç”, “Sesler”, “Pioner”, “Çocuk Bahçesi”, “Kardelen”, “Bahçe” gibi dergi ve gazeteler ile oluşturulan misyon, bu yayınlarda yer alan edebi şahsiyetler incelenmiştir. Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının kaynakları olarak belirtilen Türk halk kültürü, Türk ve Slav çocuk edebiyatı ile çocuk edebiyatı alanlarının açıklamalarına ve alanlar üzerine örneklere yer verilmiştir. Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatında en sık işlenen türlerden olan şiir ve çocuk şiirleri üzerine hazırlanan antolojilerden bahsedilmiş, bu alanda ön plana çıkan şairlerden ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Şiirlerin biçim ve içerik özellikleri, konuları, misyonu ve amacı belirtilmiştir. Şiirden sonra en sık başvuru alan tür olan çocuk hikâyeleri ele alınmış, bu alanda ön plana çıkan yazarlar ve eserleri örnek verilmiştir. Kuzey Makedonya Türk çocuk hikâyelerinin tematik tahlilleri ile biçim ve içerik özellikleri üzerinde durulmuştur. Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatında sorun oluşturan tema, lisan ve göçler konusu ele alınmıştır. Kuzey Makedonya Türk edebiyatı ile Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının güncel durumu hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Kuzey Makedonya Türkleri çocuk şiirleri üzerine eser veren; “Sadettin Sırrı”, “Sabri Cemil”, “Abdülhakim Hikmet Doğan”, “Enver Tuzcu”, “Şükrü Ramo”, “Necati Zekeriya”, “Fahri Kaya”, “İlhami Emin”, “Avni Engüllü”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Suat Engüllü”, “Sabit Yusuf”, “Lütfü Seyfullah”, “Tülay İbrahim” ve “Yaser Halim”in çocuklar için kaleme alınmış şiirlerinden örnekler verilmiştir.

I.3.1.9. Tunç, Saliha (2021). “Necati Cumalı’nın Viran Dağlar Romanında Tarih, Mekân ve Toplum”, Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları, Edirne: Trakya Üniversitesi.

Bu çalışmada Necati Cumalı’nın “Viran Dağlar” isimli romanının farklı perspektiflerden incelemelerine yer verilmiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın I. Bölümü “Tarihin En Acı Tutanakları: Savaşlar”, II. Bölümü “Kurmaca ve Nesnel Gerçeklik Bağlamında Mekân”, III. Bölümü “Tarihi Gerçeklikten Kurmacaya: Şahıslar” ve IV. Bölümü “Makedonya: Mekân ve Toplum” adını taşımaktadır. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Tarihin En Acı Tutanakları: Savaşlar” başlığı altında “Viran Dağlar” romanının özeti, I. Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı çerçevesinde anlatılmıştır. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Kurmaca ve Nesnel Gerçeklik Bağlamında Mekân”

başlığı altında roman çerçevesinde anlatılan Kuzey Makedonya bölgesinin hem kurgusal yanı hem de tarihi gerçeklikteki yeri ve önemi açıklanmıştır. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Tarihi Gerçeklikten Kurmacaya: Şahıslar” başlığı altında romanda yer verilen karakterlerin misyonları ve gerçek hayattaki yansımaları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Makedonya: Mekân ve Toplum” başlığı kendi içerisinde “Mekânın Dönüşümü: Selanik ve Manastır”, “Toplumsal ve Bireysel Başkaldırının Tehlikeli Sığınağı: Dağ” ve “Savaş ve Göç” olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmıştır. Verilen başlıklar ile “Viran Dağlar” romanında bölge olarak işlenen Kuzey Makedonya’nın ön plana çıkan mekanlarından Selanik, Manastır, dağlar ve savaşlar sebebiyle yapılan göçler üzerinde durulmuştur. Bu mekanların toplum hayatındaki önemi ve romanda yer verilme nedenleri açıklanmıştır.

I.3.1.10. Gezin, Faruk (2023). Makedonya-Üsküp 2014-2017 Günlükleri-Hatıraları, İstanbul: Post Yayınları.

Bu çalışmada; “Bulgaristan”, “Kosova”, “Sırbistan”, “Yunanistan”, “Karadağ”, “Makedonya” ve “Bosna-Hersek”de yaşanan siyasi-sosyal durumların Kuzey Makedonya Türklerinin hayatına olan etkileri hatıra ve günlükler ile birlikte incelenmiştir.

I.3.1.11. Gürel Zeki (2023). Evlâd-ı Fatihan Diyarı Balkanlarda Yücelcilerden ve Son Devrin Din Mazlumlarından Abdül Fettah Rauf Efendi- Hayatı Sanatı Eserleri, Ankara: Berikan Yayınları.

Bu çalışmada Abdül Fettah Rauf Efendi’nin hayatına dair bilgiler verilmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında “Balkanlarda Türk Varlığı ve Yücelciler” konusu ele alınmıştır. Çalışmanın I. Bölümünde Abdül Fettah Rauf Efendi’nin hayatına, sanat anlayışına ve eserlerine dair bilgiler verilmiştir. Çalışmanın II. Bölümünde Abdül Fettah Rauf Efendi’nin şiirleri başta olmak üzere eserlerinden örneklerle yer verilmiştir. Abdül Fettah Rauf Efendi’nin şiirleri türlerine göre kendi içerisinde; “Tevhid-nameler”, “İslâm Peygamberi Hz. Muhammed’i Anlatan Şiirler”, “Hitaplar”, “Değişik Konulardaki Şiirler” ve “Çocuk Şiirleri” olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir. Bölüm içerisinde ayrıca yer verilen “Diğer Eserleri” başlığı altında ise Abdül Fettah Rauf Efendi’nin kitap halinde yayımlanan eserleri ile dergi ve gazetelerde yayımlanan makalelerine yer verilmiştir. Çalışmanın III. Bölümünde Abdül Fettah Rauf Efendi adına farklı türlerde yayımlanan bilimsel yayınlara ve şiirlere yer verilmiştir. Çalışmanın “Özel Bölüm” başlığı ile Abdül

Fettah Rauf Efendi'nin mahkeme sürecine ilişkin bilgiler, ekleri ile birlikte sunulmuştur. Çalışmanın “Fettah Rauf Albümünden” ile Abdül Fettah Rauf Efendi'nin fotoğraflarına ve Arap harfli Türkçe elyazısı örneklerine yer verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Aydemir, Yaşar & Hayber, Abdülkadir (2007). Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu, Ankara: TİKA Yayınları.

I.3.2. Makaleler

I.3.2.1. Tufan, Muzaffer (1996). “Makedonya Türk Edebiyatına Damgasını Vuran Şair”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, S.1, ss. 130-133.

Bu çalışmada Üsküplü üç şair işlenmiştir. Bu şairler; Üsküplü Aşık Çelebi, Necati Zekeriya ve Muzaffer Tuna'dır. Muzaffer Tuna çalışmasında Necati Zekeriya ile olan anılarından bahsetmiş, şairlerle olan ortak özelliklerinden ve eserlerinden örnekler vermiştir.

I.3.2.2. Hasan, Hamdi (1998). “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının İlk Eseri”, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, S.12, ss. 117-123.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının öncü eserlerinden olan Sabri Cemil'in “Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler” isimli kitabı incelenmiştir. Çalışmada Kuzey Makedonya Türk edebiyatının gelişimi incelenmiş ve hangi türlerin hangi zamanlarda, ne ölçüde kullanıldığından bahsedilmiştir. Türkiye’de bu türe ilginin ilk olarak Tanzimat’tan sonra Fransız edebiyatından yapılan çevirilerle başladığı ve bu ilginin çevirileri takiben basılan dergi ve şiir kitaplarıyla giderek arttığı vurgulanmıştır. Bu dönem ürünleri ile ilgili gazete ve şiirlerden örnekler verilmiştir. Bu noktada çalışmanın konusunu oluşturan, Sabri Cemil'in “Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler” isimli şiir kitabına zemin hazırlanmıştır. Sabri Cemil'in; eğitim hayatından, eserlerinden, şiir hakkındaki görüşlerinden, etkilendiği yazarlardan, çocuklar için şiir yazma nedenlerinden bahsedilmiş ve şiirlerinden örnekler verilerek anlatılmak istenilenler vurgulanmıştır.

I.3.2.3. Demir, Necati & Kayadibi, Nuray (2012). “Makedonya’dan Uzanan Türkçe Bir Köprü: “Köprü Dergisi”, Zeitschrift für die Welt der Türken (ZfWT), C.4, S. 3. ss.7- 25.

Bu çalışmanın genelinde Kuzey Makedonya'nın basın yayın hayatı özelinde ise hem “Köprü Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi” hem de “Köprü Kültür Sanat ve Eğitim

Derneği” ile ilgili incelemeler yapılmış, içerikleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışma “Giriş”, “Makedonya’da Türkçe Basın Yayın Hayatı”, “Köprü Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi” ve “Köprü Kültür Sanat ve Eğitim Derneği” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Başlıklar kendi içerisinde oluşturulan yeni alt başlıklar ile detaylandırılmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; tarihî bilgiler ışığında Türklerin Kuzey Makedonya’ya gelişi, iskân edişi ve siyasi süreçle birlikte oradan ayrılmaları üzerinde durulmuştur. Osmanlı Devleti’nin bölgeden çekilmesi ile azınlık durumuna düşen Kuzey Makedonya Türklerinin siyasi, sosyal, kültürel yaşantıları hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Makedonya’da Türkçe Basın Yayın Hayatı” başlığı altında; azınlık durumuna düşen Kuzey Makedonya Türklerinin kendilerini geliştirmek ve yaşantılarını daha iyi hale getirebilmek adına, verilen yasal izinler kapsamında yayımladıkları basın yayın faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Bölüm içerisinde oluşturulan basın yayın faaliyetleri; “Türkçe (Eski Harfli) Yayınlanan Gazeteler”, “Gazete ve Dergiler”, “Radyo Programları” ve “Televizyon programları” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Köprü Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi” ve “Köprü Kültür Sanat ve Eğitim Derneği” başlığı altında; derginin yayın tarihî ve yayın kurulu, yayımlanma sıklığı ve yayın ayları, amacı ve misyonu gibi konular üzerinde durulmuştur. Derginin “Köprü Kültür Sanat ve Eğitim Derneği” bünyesine geçiş sürecinden ve faaliyetlerinden görseller eşliğinde bahsedilmiştir. “Köprü” dergisi bünyesinde çıkarılan “Kardelen” çocuk dergisi ve içeriği ele alınmıştır. “Köprü” dergisinde yer alan yazarlar ve yayını yapılan edebî türler üzerinde durulmuştur. Bölüm içerisinde oluşturan “Köprü Dergisinde Öne Çıkan Yazılar” alt başlığı ile özellikle dergide ele alınan “Leyla Şerif Emin”; özel sayılarda ele alınan “Yahya Kemal”, “Fahri Kaya” gibi isimlerden ve işlenilen diğer konulardan bahsedilmiştir. “Köprü Dergisinde Öne Çıkan Yazılar” başlığı altında yeni alt başlıklar oluşturulmuştur. Bunlardan ilki olan “Önemli Edebiyat Şahsiyetlerinin ve Eserlerinin Tanıtıldığı Yazılar” başlığı altında; “Necati Zekeriya”, “Yahya Kemal”, “Suat Engüllü”, “Vasfi Samim”, “Alaettin Tahir”, “Zeynel Beksaç”, “Mehmet Akif Ersoy”, “Fahri Kaya”, “Yusuf Hamzaoğlu” gibi isimleri tanıtan yazılar ve yazarları hakkında bilgiler verilmiştir. “Makedonya’daki

Edebiyatçılarla, Önemli Şahsiyetlerle Yapılan Röportaj Yazıları” başlığı altında; Makedonya Türkleri ve Türk edebiyatı için önemli isimlerden olan; “Hamdi Hasan”, “Gönül Bayraktar”, “Fahri Kaya”, “Behiç İbrahim Bayram”, “Çiğdem Ülker”, “Prof. Dr. Sevin Alil” gibi isimlerle yapılan röportajlardan, röportajı yapan kişilerden ve röportaj içeriklerinden bahsedilmiştir. “Değerlendirme, İnceleme, Tahlil Yazıları” başlığı altında; “Recai Özcan”, “Nedim Emin”, “Şecaettin Koka”, “Kadir Taha”, “Çiğdem Ülker” ve “Avni Abdullah” gibi isimlerin kaleme aldıkları yazılara yer verilmiştir. Yazıların içerikleri ve konuları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. “Kitap ve Eser Tanıtım Yazıları” başlığı altında; “Abdûlmecit Nuredin”, “Mustafa Çıpan”, “Necip Fazıl Kısakürek”, “Ahmet Davutoğlu”, “Fahri kaya”, “Hamdi Hasan”, “Enes İdris” vb. isimlerin kitap ve eser tanıtımlarına, eserlerin kimler tarafından, hangi başlıklar altında ve ne şekilde tanıtıldığından bahsedilmiştir. “Folklorumuzdan Bölümü Yazıları” başlığı altında; “Şükriye Yusuf”, “Maide Salih”, “Refik Boşnak”, “Sadiye Emin”, “Bekir Boşnak” vb. isimlerin folklor alanındaki çalışmalarından ve örneklerinden bahsedilmiştir. “Üsküp ile İlgili Yazılar” başlığı altında; “Önder Özgürlü”, “Leyla Şerif”, “Hayati Yavuzer”, “Emine Hilal Ercan”, “Recai Özcan”, “Bennu Musli”, “Saadet Nebi” vb. isimlerin Üsküp üzerine kaleme alınmış yazılarından bahsedilmiştir. “Hikmetli Sözler” Sayfası” başlığı altında; “Hz. Muhammed”, “Yunus Emre”, “Cenap Şahabettin”, “Namık Kemal”, “Kaşgarlı Mahmud” vb. isimlerin hikmetli sözlerine, öğütlerine yer verilmiştir. “Köprü Dergisinde Dikkat Çeken Diğer Yazılar” başlığı altında; “Fahri Kaya”, “Ayfer Arif”, “Fahri Ali”, “Avni Engüllü”, “Hayati Yavuzer” ve “Bennu Musli” gibi isimlerin dikkate değer yazılarından ve içeriklerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın “Sonuç” başlığı altında; Makedonya Türkleri, basın yayın faaliyetleri, “Köprü Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi” ve “Köprü Kültür Sanat ve Eğitim Derneği” ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I.3.2.4. Karakuş, Ertuğrul (2014). “Bir Neo-Klasik Balkan Şairinin Vatan Ağıdı: Abdülfettah Rauf’un Şiirinde Üsküp ve Makedonya-1”, Hikmet, S:23, ss. 132-151.

Bu çalışmada Abdülfettah Rauf’un şiirleri üzerinden vatan temasının ne şekilde işlendiği incelenmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Abdülfettah Rauf’un hayatına değinilmiştir. Yazarın basın yayın faaliyetleri ve eserleri üzerinde durulmuştur. Yazarın şiirlerinde sıklıkla yer verdiği vatan teması; “Vatan Sevgisi- Vatan Hasreti”, “Hal Tasviri”,

“Ümitsizlik”, “Ümit” ve “Dua” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Abdülfettah Rauf’un hayatından yapılan alıntılar ile desteklenen çalışmada her başlık için şiirlere ve şiirlerin tahlillerine yer verilmiştir. Çalışmada Abdülfettah Rauf’un özellikle vatan olarak adlandırdığı Üsküp ve Kuzey Makedonya bölgeleri ön plana çıkarılmıştır.

I.3.2.5. Çelebi, Turan (2015). “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının İlk Gazetesi: Pioner (İnceleme-Fihrist)”, TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi, C.3 S. 6, ss. 119-139.

Bu çalışmada “Pioner” gazetesinin Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatındaki önemi üzerinde durulmuş, yapı ve içerik bakımından incelemesine yer verilmiştir. Çalışma “Giriş”, “Makedonya’da Türkçe Yayın Faaliyetleri”, “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatı” ve “Pioner Gazetesi” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Kuzey Makedonya’daki ilk Türk varlığı ile birlikte gelişme gösteren sosyal, siyasi, kültürel ve edebi konulara değinilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra özellikle Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Makedonya’da Türkçe Yayın Faaliyetleri” başlığı altında; Kuzey Makedonya’da yayımlanan birincil iletinin Rumeli gazetesi olduğu ve göçlerle birlikte meydana gelen durgunluk döneminden sonra sırasıyla: “Birlik” gazetesi, “Yeni Kadın”, “Pioner”, “Sevinç”, “Tomurcuk” ve “Sesler” dergilerinin yayın hayatına başladığı belirtilmiştir. Bu dergilerden özellikle “Pioner”, çocuk yayıncılığını başlatan ilk gazete olma özelliğini taşımaktadır. Çelebi, Kuzey Makedonya’da Türk çocuk edebiyatının bölgedeki sosyal ve siyasi karışıklıklar sebebi ile geç başladığını ancak 1944 yılından sonra yol alabildiğini vurgulamıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatı” başlığı altında; Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri siyasi ve sosyal olaylara paralel şekilde ele alınmıştır. “Pioner” gazetesinin faaliyet göstermeye başlaması ile Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatındaki gelişmeler, gazetede yer alan şair ve yazarlar ile bu şair ve yazarların çocuk edebiyatına yönelme nedenleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Pioner Gazetesi” başlığı altında; “Kimlik Bilgileri”, “Şekil Özellikleri”, “Amacı”, “Muhteva Özellikleri”, “Yazar Kadrosu”,

“Makedonya Türk Çocuk Edebiyatındaki Yeri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Detaylandırılan alt başlıklarda; Pioner gazetesinin ayda bir Kuzey Makedonya Pionerler Birliği tarafından çıkarıldığı ve 10 sayıdan sonra yerini “Sevinç” dergisine bıraktığından bahsedilmiştir. Gazetenin; adının bulunduğu yer, sayfa sayısı, logosu, harflerin kullanım puntoları, renkler, sayı, tarih, fiyat bilgileri ve sayfa kompozisyonu gibi şekil özellikleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Pioner gazetesinin, Kuzey Makedonya’da Türk çocuk edebiyatını oluşturan süreli yayınlar için kaynak olma özelliğinden bahsedilmiş ve Pioner’den sonra yayın hayatına başlayan dergilere öncülük ettiği vurgulanmıştır. Gazetede yer alan şair ve yazarlar hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Gazetenin bünyesinde faaliyet gösteren yazarların kendilerini, becerilerini geliştirebilecekleri bir ortam olma amacı taşıdığından ve çeşitli muhtevalara sahip olduğundan bahsedilmiştir. Çalışmanın “Sonuç” başlığı altında Pioner gazetesinin önemi ve özellikleri üzerine yapılan değerlendirmelerden sonra “Pioner Gazetesi’nin İzahlı Kronolojik Fihristi” ne yer verilmiştir.

I.3.2.6. Nureski, Djuneis (2015). “Birinci Dünya Savaşı’nın Yüzüncü Yılında Çağdaş Makedonya Türk Şair ve Yazarlarının Eserlerinde Barış, Kardeşlik ve Dostluk”, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, C. 4, S. 1, ss. 109-137.

Bu çalışmada Balkan ülkelerinin yaşamış olduğu siyasi rejimler ve kararlar sonucunda belirlenen yasaklar, baskıcı ortamlar ve göçler anlatılmıştır. İlerleyen süreçlerde siyasi gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan basın yayın faaliyetlerine, yazar ve şairlerin yaşadıkları ortamlara göre şiirlerinde işledikleri temalara yer verilmiştir. Bu noktada “Çağdaş Makedonya Türk Şair ve Yazarlarının Eserlerinde Barış, Kardeşlik ve Dostluk” başlığı ile çalışmanın ana konusuna giriş yapılmıştır. Ele alınan konuyla ilişkili olarak I. ve II. kuşak şair ve yazarlarından olan “Süreyya Yusuf”, “Fahri Kaya”, “Suat Engüllü”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Enver Tuzcu”, “Lütfi Seyfullah”, “Fahri Ali”, “İlhami Emin”, “Şükrü Ramo”, “Alaettin Tahir”, “Avni” ve “Necati Zekeriya” gibi isimlerin biyografilerine, kaleme alınan eserlerinde barış, kardeşlik ve dostluğu vurgulayan bölümlere ve bu bölümlerde özellikle verilmek istenilen mesajlara dikkat çekilmiştir.

I.3.2.7. Gezgin, Faruk (2017). “Makedonya Türkleri Yeni Türk Edebiyatı’nda Şiir”, *Türkoloji*, S. 83, ss. 25-58.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türklerinde yeni bir tür olan şiir üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Türkiye’de oluşmaya ve gelişmeye başlayan Yeni Türk edebiyatı hareketlerinin yankıları üzerinde durulmuş; yaşanan siyasi olayların edebi sahadaki karşılıkları ile yazar ve şairler üzerindeki etkileri irdelenmiştir. Türkiye ve Kuzey Makedonya arasındaki edebi alışverişte Yeni Türk edebiyatının etkisi Kuzey Makedonya Türkü yazar ve şairleri üzerinde görülmeye başlanmıştır. Üsküp’te gelişmeye başlayan Yeni Türk şiirinin geçirdiği dönemler detaylı şekilde incelenmiştir. Özellikle İstanbul’da etkin rol oynayan yazar ve şairlerden esinlenilerek eserler verildiği belirtilmiştir. Balkan Savaşlarında yaşanan durgunluk döneminin getirileri ve göçlerle birlikte Kuzey Makedonya Türklerinde bu canlılığın kaybolduğu belirtilmiş, Yücelciler ile yeniden hayata dönme çabalarından ancak bunun da kısa süreli olduğundan bahsedilmiştir. Bu dönemlerde özellikle “Devrim ve Tito Sevgisi”, “Göç”, “Bosna Dramı”, “Dini ve Millî Konular” gibi konuların işlendiğinden söz edilerek konuyu aydınlatıcı şiir örnekleri verilmiştir. Kuzey Makedonya’da yaşanan siyasi olaylara ve dönemlere bağlı olarak edebiyat-siyaset ilişkisi, basın yayın faaliyetleri, yazar ve şairleri, kaleme alınan türler, biçim ve içerikleri gibi konular ele alınmıştır.

Çalışmanın “Devirler ve Gruplar” başlığı altında; “Balkan Savaşı’ndan 1944’e Kadar Olan Devir” ve “1944 Sonrası Devir” şeklinde iki alt başlığa ayrılmıştır. “1944 Sonrası Devir” başlığı da kendi içerisinde; “1. Grup veya Elli Kuşağı, İlk Grup”, “2. Grup: Altmış Kuşağı” ve “3. Üçüncüler” şeklinde oluşturan yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için dönüm noktalarından olan bu dönemler, siyasi ve sosyal olaylara paralel şekilde edebiyata yansıtılmıştır. Özellikle dönem içerisinde ön plana çıkan şairlerin kaleme alınan şiirlerinin yazıldıkları; dönemler, şiirlerin misyonları, amaçları, konuları, biçim ve içerik özellikleri tahlil edilmiştir.

I.3.2.8. Gürel, Zeki (2018). “Makedonya Türk Edebiyatı Kadın Şair ve Yazarlardan Cevahir Selim”, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, S.39, ss. 263-287.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için öncü niteliği taşıyan Cevahir Selim’in hayatı, sanatı ve eserleri incelenmiştir. Çalışmada Cevahir Selim’in hayatı; “Cevahir Selim’in Resmi ve Hususi Hayatı”, “Cevahir Selim ve Sosyal Faaliyetler”, “Cevahir Selim’in Şiir Dünyası” ve “Cevahir Selim’in Yazı Hayatı” şeklinde alt başlıklar halinde incelenmiştir. Her başlık Cevahir Selim’in eserlerinden verilen örnekler ile birlikte açıklanmıştır.

I.3.2.9. Karakuş, Ertuğrul (2018). “Türkçenin Oğuz Sahasının İki Vatan Şairi: Bahtiyar Vahapzade ve Abdülfettah Rauf’un “Vatan” Temalı Şiirleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, C.7, S.1, ss.111-166.

Bu çalışmada Azerbaycan şairi Bahtiyar Vahapzade ile Balkan şairi Abdülfettah Rauf’un vatan konulu şiirlerinde vatani ne şekilde ele aldıkları ve vatan üzerine olan duygularının karşılaştırmalı tahliline yer verilmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Bahtiyar Vahapzade ile Abdülfettah Rauf’un hayat hikâyeleri, eserleri ve vatan konulu şiirleri üzerinde durulmuş, şiirlerin yaşadıkları dönem itibarıyla taşıdıkları önem vurgulanmıştır.

Verilen genel bilgilendirmelerden sonra konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve karşılaştırmaların daha detay verilebilmesi açısından vatan üzerine yazılan şiirlerin içerdikleri anlamlar beş alt başlıkta ele alınmıştır. Çalışmanın I. alt başlığını oluşturan “Vatan Sevgisi ve Kaygısı” başlığı altında şairlerin şiirlerinden verilen örnekler ile vatan sevgisinin ne denli kuvvetli olduğu ve bu sevgi dolayısıyla vatana dair duyulan endişelerin şiirlere akseden yönleri üzerinde durulmuştur. Şiirlerin tahlilleri, şairlerin yaşadıkları dönemlerin siyasi ve sosyal yapıları da göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Şiirlerde dile getirilen endişelerin sadece yaşadıkları coğrafya ile sınırlı kalmadığı ve evrensel bir boyut taşıdığı üzerinde durulmuştur. Çalışmanın II. alt başlığını oluşturan “Vatana Dair Durum Tespitleri ve Tasvirleri” başlığı altında dönemin şartları ve getirileri neticesinde yaşanan siyasi, sosyal, kültürel olayların şiirlere yansıyan durumları üzerinde durulmuş, şiirler dönemin aynası olma özelliğini taşımıştır. Çalışmanın III. alt

başlığını oluşturan “Vatana Dair Dua” başlığı altında vatanın içinde bulunduğu durumlardan dolayı duaya başvurmaları üzerinde durulmuş ve şiirlerden örnekler verilmiştir. Çalışmanın IV. alt başlığını oluşturan “Vatana Dair Umut” başlığı altında vatanın başına gelenlerin geçici olma temennileri ve geleceğe yönelik umutların hep olduğu şahıslar ve olaylar üzerinden aktarılmıştır. Çalışmanın V. alt başlığını oluşturan “Vatana Dair Umutsuzluk” başlığı altında umudun hep olduğu ancak yaşanan olaylar ve neticeleri sonucunda umutsuz havalarda meydana geldiği şiirlerden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır. Her başlığın sonunda şairlerin şiirleri ve şiirlerinde işlenen içeriklerin işlevleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın “Sonuç” başlığı altında verilen bilgiler ve değerlendirmeler eşliğinde karşılaştırmalı olarak incelemeler yapılmıştır.

I.3.2.10. Gürel, Zeki (2019). “Makedonya’da Türk Edebiyatı ve Avni Engüllü”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C. 8, S.1, ss. 23-40.

Bu çalışmada genel çerçevede Kuzey Makedonya Türk edebiyatının oluşumu ve gelişimi, öne çıkan dönemleri özelde ise Kuzey Makedonya Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından Avni Engüllü ve sanat hayatı incelemeye alınmıştır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında Kuzey Makedonya Türk edebiyatı; “Makedonya’da Kadim Türk Edebiyatı”, “Makedonya’da Osmanlı Asırlarında Türk Edebiyatı”, “Makedonya’da Osmanlı Hakimiyetinden Sonra Türk Edebiyatı” ve “Makedonya’da Çağdaş Türk Edebiyatı” şeklinde dört başlıkta ele alınmıştır. Kuzey Makedonya Türk edebiyatının oluşum sürecinde en önemli basın yayın faaliyetlerinden olan “Birlik” gazetesi ve gazeteye bağlı olarak çıkarılan dergiler üzerinde durulmuştur. Kuzey Makedonya Türk edebiyatının oluşumuna zemin hazırlayan Türk yazar ve şairler ismen belirtilmiş, eş zamanlı olarak Kuzey Makedonya’da gelişen Divan edebiyatı, Halk edebiyatı ve Tasavvuf edebiyatı ele alınmıştır. Çağdaş Türk edebiyatı genellemesi ile bu edebiyatın Kuzey Makedonya’daki temsilcilerinden olan Avni Engüllü’ye değinilmiştir.

Çalışmanın “Avni Engüllü’nün Hayat Hikâyesi” başlığı ile yazarın hayat hikâyesine değinilmiş ve basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. “Avni Engüllü’nün Sivil Toplum Çalışmaları” başlığı ile yazarın içerisinde bulunduğu sivil toplum kuruluşları ve bulunma amacı hakkında bilgi verilmiştir. “Engüllü’nün His ve Düşünce Dünyasında Yahya Kemal’in Yeri” başlığı altında konu ile ilgili farklı yazarların

görüşlerine yer verilmiştir. Yazarın Üsküp doğumlu Yahya Kemal'e duyduğu duygu eserleri üzerinden aktarılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Avni Engüllü'nün Sanatı ve Eserlerinin Makedonya Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi” başlığı ile yazarın edebî kişiliği, dil ve anlatımındaki üslubu, ele aldığı konular, çevresel faktörler şiirlerinden verilen örnekler ile açıklanmıştır. Kuzey Makedonya Türk edebiyatının gelişimi siyasi ve tarihî olaylar çerçevesinde ele alınmış, basın yayın faaliyetleri, yayımlanan eserler ve içerikleri, öne çıkan şair ve yazarları hakkında bilgi verilmiştir. Kuzey Makedonya Türk edebiyatında özellikle eleştiri ve deneme türünde ön plana çıkan isimlerinden olan Avni Engüllü'nün kaleme aldığı çalışmalarla temas ettiği türler hakkında kapsayıcı bilgiler verilmiş, yayımlanan eserleri sıralanmıştır.

I.3.2.11. Kıymaz, Mustafa Said (2020). “Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatına Katkıları Bağlamında Necati Zekeriya (Çocuk Hikâyeleri Çocuk Şiirleri ve Çocuk Edebiyatı Antolojileri)”, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, S. 20, ss. 242-266.

Bu çalışmada hem Kuzey Makedonya Türkçe çocuk edebiyatı hem de Necati Zekeriya ve eserleri incelemiştir. Çalışma “Giriş”, “Makedonya ve Türkler”, “Necati Zekeriya'nın Hayatı ve Sanat Anlayışı” ve “Necati Zekeriya'nın Çocuk Edebiyatı Çalışmaları” şeklinde bölümlerden oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; çocuk edebiyatı kavramı ve türünün Türkiye’de ilk oluşum yılları ve örnekleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Makedonya ve Türkler” başlığı altında; Kuzey Makedonya'nın kuruluşunun Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinden çok daha öncesine dayandırıldığı görülmektedir. Kuzey Makedonya'nın hangi dönemlerde işgal edildiği, bu işgallerle dönemin sosyal, siyasi ve edebî yönlerden nasıl etkilendiği, Kuzey Makedonya’da Türk izlerinin nerelerde bulunduğu açıklanmıştır. Bölümün alt başlığını oluşturan “Makedonya’da Türk Çocuk Edebiyatının Ortaya Çıkışı” başlığı altında; Türk çocuk edebiyatı türünün Kuzey Makedonya Türk edebiyatındaki oluşum ve gelişim süreçleri, dönemleri, ilk örnekleri, yazar ve şairleri, ön plana çıkan eserleri, bu alanda çıkarılan ilk dergi ve gazeteleri ile özellikleri gibi konular dönemin siyasi ve sosyal olayları çerçevesinde anlatılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Necati Zekeriya’nın Hayatı ve Sanat Anlayışı” başlığı altında; Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Necati Zekeriya’nın hayatı ve sanat anlayışı hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Zekeriya’nın eserleri ve işlediği temalar örnekler verilerek açıklanmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Necati Zekeriya’nın Çocuk Edebiyatı Çalışmaları” başlığı altında; “Çocuk Edebiyatı Antolojileri”, “Çocuklar İçin Hikâye Kitapları”, “Çocuklar İçin Şiir Kitapları” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Necati Zekeriya’nın ilgili alanlar üzerine yapılmış olan çalışmalarından ve eserlerinden örnekler verilmiştir. Örnek verilen kitapların künye bilgileri de çalışmaya eklenmiştir. Zekeriya’nın kullandığı dil, Türkçeye ve Türk Edebiyatına olan hassasiyeti, yaptığı çalışmalar ve konuyla ilgili kendi fikirleri eserleri çerçevesinde incelenmiştir.

I.3.2.12. Nur, Cüneyt (2020). “Fahri Kaya’nın “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” Adlı Hikâyesine Göre II. Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Makedonya Türklerinin Türkiye’ye Göç Etme Sebepleri”, Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, C.2, S.2, ss.64-83.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türklerinin Türkiye’ye göç etme nedenleri Fahri Kaya’nın “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” başlıklı hikâyesi üzerinden irdelenmiştir. Çalışmanın “Giriş” bölümünde “Makedonya Türklerinin Kapanmayan Yarası: Göç” başlığı altında; göç kavramından, karşıladığı anlamlardan, tarihî bilgiler ışığında Balkan bölgelerinden özellikle Kuzey Makedonya’dan yapılan Türk göçlerinden ve süreçlerinden bahsedilmiştir. Türklerin azınlık durumuna düşmeleri, siyasi, sosyal, kültürel vb. açılardan kısıtlamalara maruz kalmaları şeklinde devam eden baskıcı rejimlerden dolayı göçlerin artma nedenleri üzerinde durulmuştur.

“Fahri Kaya’nın Hayatı” başlığı altında; Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için önemli isimlerden olan Fahri Kaya’nın hayatı üzerine yoğunlaşmıştır. Yazarın hayatı detaylı şekilde ele alınmış; eğitim durumu, ilk yazma deneyimleri, basın yayın faaliyetleri, sosyal ve siyasi hayattaki statüsü incelenmiştir. “Fahri Kaya’nın Eserlerinde Göç Olgusu” başlığı ile yazarın göç konusunu ele aldığı eserlerinden örnekler verilmiştir. Göçün sebepleri ve sonuçları üzerinde durulmuş, yazarın göç ile ilgili düşüncelerine yer verilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan

“Günün Birinde Oraya Uğrarsan Hikâyesine Göre II. Dünya Savaşı’ndan Sonra Doğu Makedonya Türklerinin Türkiye’ye Göç Etme Sebepleri” başlığı ile hikâyenin tematik incelemesine yer verilmiştir. Hikâyenin olay örgüsü çerçevesinde gerçek kişi ve olaylarla kurulan bağlantılardan bahsedilmiştir. Hikâyeden yapılan alıntılar ile Türklerin göç etme nedenleri üzerinde durulmuştur. Hikâyede anlatılan olaylar ve nedenlerle birlikte hala gizliliğini koruyan Srem Cephesi’nden de bahsedilmiştir.

I.3.2.13. Önem, Murat Yusuf (2022). “Bir Öncü Olarak Sesler Dergisinde Orhan Veli”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, C.4, S.1, ss. 1-12.

Bu çalışmada 36 sene yayın hayatını sürdüren Sesler dergisinin biçim ve şekil özellikleriyle birlikte Türk şair ve yazarlarından Orhan Veli’ye verdiği önem ve nedenleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Balkanlar’da Türkler” başlığı ile Türklerin Balkan coğrafyasına ilk yerleşimleri ve sonraki süreçlerde yaşanan siyasi olaylar, tarihî perspektifler ışığında açıklanmıştır. “Sesler Dergisi” başlığı ile derginin oluşum ve gelişim süreçleri açıklanmış, dönemin basın yayın faaliyetleri üzerine verilen genel bilgilendirmelerden sonra Sesler dergisi ön plana çıkarılmıştır. Derginin yayımlandığı dönem itibarıyla taşıdığı önem ve misyon ortaya konulmuştur. Dergide genel olarak yer alan edebî şahsiyetlere yer verilmiştir. “Orhan Veli ve Garip Şiir” başlığı ile yazarın basın yayın faaliyetleri, verdiği eserlerin biçim ve üslup özellikleri, edebî şahsiyeti, savunduğu fikirler ve getirdiği yenilikler üzerinde durulmuştur. Yazarın “Garip” şiir akımı ile getirdiği yenilikler sanat anlayışı ile bağdaştırılarak aktarılmıştır. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra Orhan Veli ve Sesler dergisinin ortak paydası, misyonu üzerinde durulmuştur. “Sesler ’de Orhan Veli” başlığı ile özele inilmiş ve Sesler dergisinin Orhan Veli’ye yer veren sayıları incelemeye alınmıştır. Ele alınan her sayıda yazarın yer verilen şiirlerine ve Orhan Veli için Balkan şair ve yazarlarının kaleme aldığı yazılara yer verilmiştir. Yazılan yazılar aracılığı ile yazarın ve derginin ortak misyonu, benzer amaçları işlenmiştir.

I.3.2.14. Ulus, Gökçe (2022). “İlhami Emin’in Şiirlerinde Varoluşsal Yansımalar”, “RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, S. 30, ss. 455-464.

Bu çalışmada İlhami Emin’in şiirleri üzerinden varoluşsal düşüncelere ve açıklamalara yer verilmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; yazarın hayatına, basın yayın faaliyetlerine, Jean Paul Sartre ile olan tanışması üzerine ondan etkilenerek ilham

aldığı varoluşsal düşüncelere dair bilgilendirme yapılmıştır. Yazarın kaleme aldığı eserleri sıralanmış ve özellikle; “Gülkıllı”, “Güldeste”, “Gülçiçekhane”, “Rozarium”, “Zivotot Pee İ Place”, “Gülkaya”, “Hepimiz Tito”, “Gülçiçek”, “Gültepe”, “Göldin”, “Gölev”, “Denonokije”, “Poezija”, “Yörükçe”, “Taş Ötesi” ve “Gülyol” şiirleri üzerinden tahliller yapılmıştır.

Çalışmanın “İlhami Emin’in Şiirlerine Yansıttığı Düşünsel Altyapı” başlıklı bölümünde; İlhami Emin’in şiirlerindeki arka plandan, düşünce dünyasından, ele aldığı ve yansıtmak istediği varoluşsal düşüncelerden bahsedilmiştir. Hegel ve Kierkegaard’ın görüşleri ekseninde kendi düşüncelerini oluşturması ve bu düşünceleri şiirleri aracılığı ile nasıl yansıttığı üzerinde durulmuştur. Yazarın kaleme aldığı şiirleri aracılığı ile varoluşsal düşüncelerin ve niteliklerinin tahlilleri yapılmıştır.

1.3.2.15. Pars, Melahat & Çölmekçioğlu, Filiz (2023). “Balkanların Türküsünü Söyleyen Sanatçı: Necati Zekeriya (1928-1988)”, RumeliDE Dil ve Edebiyat Dergisi, S.35, ss. 986-999.

Bu çalışmada Necati Zekeriya’nın hayatı ve edebî şahsiyeti üzerinden şiirleri tahlil edilmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Necati Zekeriya’nın Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için öneminden bahsedilmiştir. “Necati Zekeriya’nın Hayatı” başlığı altında; yazarın hayatına, eğitimine ve basın yayın faaliyetlerine yer verilmiştir. Hem yazarın hem de Kuzey Makedonya Türklerinin hayatında önemli bir yeri olan “Birlik” gazetesi hakkında bilgi verilmiş, yazarın gazetede yazın hayatı incelenmiştir. Yazarın yayınında yer aldığı; “Tomurcuk”, “Sesler”, “Tan” ve “Kuş” dergilerindeki görevlerinden bahsedilmiştir. Yazarın ölümü üzerine kaleme alınan şiirlerden örnekler verilmiştir.

“Necati Zekeriya’nın Yetiştigi Ortam” başlığı altında; yazarın yazın hayatına başlama süreci, edebî şahsiyetinin oluştuğu ortamlar ve etkenler üzerinde durulmuştur. “Necati Zekeriya’nın Edebî Yaraticılığı” başlığı altında; yazarın yayın hayatında en sık kaleme aldığı türlerden bahsedilmiş, şiirlerinde işlediği konular ele alınmıştır. Özellikle çocuklar için kaleme aldığı şiirleri ile ön plana çıkan yazarın şiirleri üzerinden ne anlatmak istediği, neyi vurguladığı ve amacına dair tahliller yapılmıştır. Yazarın ayrıca çocuklar dışında büyükler için kaleme aldığı şiirleri üzerinden de tahliller yapılmıştır. Özellikle etkilendiği yazarlardan olan “Nesimi”, “Yahya Kemal” ve “Federico Garcia Lorca” gibi isimlerden etkilendiği yönlerden ve onların sanat anlayışıyla yazılan

şiiirlerinden örnekler verilmiştir. Yazarın kaleme aldığı şiiirlerinde işlediği konular teker teker ele alınmış ve şiiir kitapları örnek verilmiştir. Yazarın ön plana çıkan çalışmaları şiiirleri olsa da öykü türündeki yaratıcılığından da söz edilmiştir. Yine özellikle çocuklar için kaleme alınan öykülerinin amaçlarından ve özelliklerinden bahsedilmiş, öykü türündeki eserleri sıralanmıştır. Yazarın Kuzey Makedonya Türk edebiyatı dışında Makedon şairlerin Türk şairleri ile tanışmalarını sağlaması da önemli bir özelliğidir. Yazarın çalışmalarında kaleme aldığı antolojiler örnek verilmiş, gazete ve dergilerde yayımlanan yazıları sıralanmıştır. Dil ve üslubundaki saf Türkçe kullanımı ve ifade biçimleri eserleri üzerinden incelenmiştir.

I.3.2.16. Ali, Mümin (2023). “Kuzey Makedonya Türk Edebiyatının Geçmiş ve Bugünü Üzerine Ana Hatlarıyla Bir Değerlendirme” (Eleştiri/İnceleme), Türk Dili Dergisi, C. 72, S. 853. ss. 66- 70.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türk edebiyatı üzerine yapılan gözlemlerden bahsedilmiştir.

Çalışmada Kuzey Makedonya Türklerinin edebiyatından bahsedilmiş, “Birlik” gazetesi ve “Sesler” dergisi gibi basın yayın faaliyetlerinin edebî gelişim için önemleri üzerinde durulmuştur. Kuzey Makedonya Türk edebiyatında işlenen türler ve ilk örnekleri sıralanmıştır. Kuzey Makedonya Türk edebiyatının; “1380 – 1912 Osmanlı Dönemi Makedonya Türk Edebiyatı”, “1912 – 1944 Osmanlı Sonrası Makedonya Türk Edebiyatı”, “1944 – 1991 Yugoslavya Dönemi Makedonya Türk Edebiyatı” ve “1991 – Günümüz Çağdaş Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı” şeklinde dönemlere göre incelemesi yapılmıştır. Dönemlere göre yapılan incelemeler neticesinde Kuzey Makedonya Türk edebiyatı üzerine yeteri kadar çalışma yapılmadığı, Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatının geri planda kaldığı vurgulanmıştır. Bu alanda yapılmış olan çalışmalardan örnekler verilmiş ancak bunların yetersiz oldukları belirtilmiştir. Kuzey Makedonya Türk edebiyatının gelişimi için farklı yazarlardan yapılan görüşmelerden verilen bölümler ile çeşitli öneriler sunulmuştur.

I.3.2.17. Ödemiş, Zeynel (2023). “Kuzey Makedonya’da Türk Varlığı ve Günümüz Varlık Mücadelesine Kısa Bir Bakış”, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S.12, C.1, ss. 443-472.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türklerinin geçmişten günümüze tarihî, sosyo-kültürel ve edebî açılardan farklı yöntemler kullanılarak incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Kuzey Makedonya’nın coğrafi, tarihî, demografik yapısı hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra konunun daha iyi anlaşılabilmesi için alt başlıklar halinde özele inilmiştir. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Makedonya Bölgesi ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nin Kuruluşu” başlığı ile Kuzey Makedonya bölgesinin coğrafi ve tarihî açıdan incelemesine yer verilmiştir. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Kuzey Makedonya’nın Nüfus Yapısı ve Türk Nüfusunun Dağılımı” başlığı ile Kuzey Makedonya bölgesindeki demografik yapı hakkında bilgi verilmiş ve bu milletlerden özellikle Türkler üzerinde durulmuştur. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Günümüzde Kuzey Makedonya’da Türk Varlığı ve Göçler” başlığında “Kuzey Makedonya’da Türkçe Yer Adları” şeklinde alt başlığa ayrılmıştır. İlk olarak “Günümüzde Kuzey Makedonya’da Türk Varlığı ve Göçler” başlığı ile tarihî bilgiler ışığında Kuzey Makedonya’da ilk Türk varlığının ne zaman ve ne şekilde oluştuğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu süreç “Osmanlı Dönemi Öncesi”, “Osmanlı Dönemi” ve “Günümüzde Türk Varlığı” şeklinde üç başlıkta demografik, dil, din gibi farklı açılardan incelenmiştir. Bölümün alt başlığını oluşturan “Kuzey Makedonya’da Türkçe Yer Adları” başlığı ile Kuzey Makedonya’da yaşayan Türklerin bölgeyi kendilerine mesken edinmeleri ve bu durumu sosyal yaşantılarına yansıtma süreçleri verilmiştir. Yer adlarından bahsedilmiş ve örnekler verilmiştir. Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Kuzey Makedonya’da Türklerin Varlık Mücadelesi” başlığı; “Yücelciler”, “Siyasi Parti Yapılanmaları”, “Makedonya’da Türkçe Basın – Yayın Hayatı” ve “Kuzey Makedonya’da Türkçe Eğitimi” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Bu bölümde incelenen “Yücelciler” başlığı ile Kuzey Makedonya’da gerçekleşen siyasi yapılanmalar sonucu Türklerin kendilerini ve kimliklerini korumak amacıyla kurdukları Yücel Hareketi’nin oluşumu, amacı ve sonuçları üzerinde durulmuştur. “Siyasi Parti Yapılanmaları” başlığı ile Türklere verilen kimlik mücadelesi için yaptıkları siyasi

girişimlerden bahsedilmiştir. “Makedonya’da Türkçe Basın – Yayın Hayatı” başlığı ile Türklerin Kuzey Makedonya’daki faaliyetlerinin; Birlik, Yeni Balkan, Time Balkan gazeteleri ile Sesler dergisi vb. gibi dergi ve gazetelerin amaçları, içerikleri ve önemleri üzerinde durulmuştur. “Kuzey Makedonya’da Türkçe Eğitimi” başlığı ile bölgede ilk Türkçe ve ana dilde eğitim veren kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi verilmiş, ana dili eğitiminin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın V. bölümünü oluşturan “Kuzey Makedonya Türk Dili ve Edebiyatı” başlığı; “Kuzey Makedonya Yöresi Türk Ağızları ve Genel Özellikleri” ve “Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı” şeklinde iki alt başlıktan oluşmaktadır. “Kuzey Makedonya Yöresi Türk Ağızları ve Genel Özellikleri” başlığı altında Kuzey Makedonya’da yaşayan Türklerin tarihî süreç içerisinde değişen ağız özellikleri, bu ağızlar üzerine yapılan çalışmalar ve ses özellikleri gibi konular örneklerle birlikte ele alınmıştır. “Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı” başlığı; “Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı”, “Balkan Savaşlarından 1944 Yılına Kadar Geçen Süre” ve “1944 Sonrası Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Genel çizgide Kuzey Makedonya Türk edebiyatının oluşum ve gelişim yılları, bu alanda çıkarılan ilk basın yayın faaliyetleri, dönemin öne çıkan yazar ve şairleri ile özellikleri, eserleri ve türlerin gelişimi gibi pek çok konu hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Çalışmanın VI. Bölümünü oluşturan “Kuzey Makedonya Türklerinin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri” başlığı; “Doğum”, “Sünnet”, “Kız İsteme ve Nişan”, “Düğün” ve “Ölüm” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Her başlık kendi içerisinde önce genel bir bilgilendirmeye özelde ise Kuzey Makedonya Türkleri açısından incelenmiş ve örnekler üzerinden tahlilleri yapılmıştır.

I.3.2.18. Sarıtuğ, Berrin (2023). “Yeni Balkan Yayınevinin 2010-2022 Yılları Arasındaki Çalışmalarında Türk Kültürünün Aktarımı ve Türkçe Öğretimine [Kuzey Makedonya] Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme”, Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, S.19, ss. 31-57.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya’da yayımlanan basın yayın faaliyetleri ve eserler üzerinden Türk dili ve geleneklerinin nasıl ele alındığı incelenmiştir. Çalışmanın I. Bölümü “Balkanlar Türk Basınına Genel Bakış” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında; Balkanlardaki Türk hakimiyeti, Balkanların etnik yapısı ve yayımlanan gazeteler

üzerinde durulmuştur. Balkanlarda yayımlanan gazetelerin adı, yayın yeri, tarihî ve dili tablo eşliğinde verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü “Makedonya’da Türk Basını” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında; Balkanlarla ilgili verilen genel basın yayın bilgilerinden sonra özelde Kuzey Makedonya bölgesindeki basın yayın faaliyetleri incelenmiştir. Öncelikle Kuzey Makedonya’nın tarihî ve siyasi durumu hakkında bilgi verilmiş, Kuzey Makedonya Türklerinin ana dili eğitimi incelenmiştir. Kuzey Makedonya Türklerinin ana dili Türkçe ile yayımlanan basın yayın faaliyetleri ve içerikleri ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir. Özellikle Türk dili ve kültür aktarımı bağlamında “Sesler” dergisi ön plana çıkarılmış; Türkçenin öğretilmesinin amaçlandığı eserler ve içerikleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın III. Bölümü “Yeni Balkan Yayınları” başlığını taşımakta ve “Tarihçesi”, “Vizyonu”, “Misyonu” şeklinde verilen alt başlık ile detaylandırılmaktadır. Başlık altında; Yeni Balkan yayınevinin tarihî, amacı ve misyonu üzerinde durulmuş, yayınevinde yayımlanan önemli eserlerden bahsedilmiştir. Bu eserlerden özellikle; “Anadilimiz Türkçe-3/Benim Adım Türk”, “Tarihîn Öncüleri”, “Konuşma Kılavuzu (Türkçe-Makedonca-İngilizce)”, “Çocuk Dünyası Şiirleri”, “Keloğlan ile Meyve ve Sebzelerin Dünyasına Hoş Geldiniz”, “Keloğlan Türkçe Öğretiyor”, “Keloğlan Masalları”, “Zoki Poki”, “Ağaçlar Dile Gelse”, “Ramazan Manileri”, “Sesler Dergisi Etrafında Teşekkül Eden Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı”, “Bu Memleket Bizim”, “Eğitimci Yazar Recep Murat Bugariç Hayatı, Sanatı, Eserleri”, “Knijevno Pretstavuvanye Na Turskata Kultura I Identitet (Türk Kültürü ve Kimliğinin Edebî Tanımı)”, “Kınalı Keklik”, “Makedonya Türk Edebiyatında Üçüncüler”, “Rumeli’de Türk Kültürü”, “Fahri Kaya Hayatı Sanatı Eserleri”, “Yörük Masalları”, “Dünü Bugüne Bugünü Yarına Bağlayan Köprü-2/Emekli Öğretmenlerimiz 2020-2021”, “Atalardan Armağan Güzel Türkçem” ve “Şafak Sökerken” başlıklı eserlerin künye bilgilerine, görsellerine, içeriklerine, amaçlarına ve misyonlarına dair detaylı bilgiler verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Çayırılı, Necati (2013). “Makedonya Türkleri”, Yeni Türkiye Dergisi, Türk Dünyası Özel Sayısı, C.2, S. 53-54, ss.1-49. (Dil- Edebiyat- Basın- Yayın ve Diğerleri).

2. Gürel, Zeki (2015). “Makedonya Türk Edebiyat Tarihînin Meseleleri”, Hikmet İlmi Araştırma, C.1, S.2, ss.42-65.
3. Gürel, Zeki- Nazlı Rana (2015). “Makedonya Türk Edebiyatında ve Basınında Osman Türkay”, Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, C.3, S. 6, ss.147-160.

I.3.3. Bildiriler

I.3.3.1. Morkoç, Ayvaz (2012). “Necati Cumalı’nın “Makedonya 1900” Adlı Eserinde Balkanlar”, III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri, C.2, ss. 167- 173.

Bu çalışmada Necati Cumalı’nın anılarından oluşan 11 hikâyenin yer aldığı “Makedonya 1900” başlıklı eserin özetine ve tahlillerine yer verilmiştir. Çalışmada Necati Cumalı’nın hayatına ve kaleme aldığı eserlerine dair bilgiler verilmiştir. “Makedonya 1900”ün Muhtevası” başlığı altında eserin oluşma evreleri ve içeriği üzerinde durulmuştur. Eserde yer alan “Evimiz”, “Babam”, “Dayım”, “Dila Hanım”, “Zole Kaptan’ın Ölümü”, “Kurt Kanı”, “Arif Kaptan ve Oğlu”, “Mavi Tencere”, “Uçak”, “Korku” ve “Bazen Bir Savcı” başlıklı hikâyelerinin özetlerine ve temalarına yer verilmiştir. “Makedonya 1900’de Mekânlar” başlığı altında hikâyelerinde Kuzey Makedonya bölgesinin farklı mekânlarının konu edinilmesi işlenmiştir. “Balkanların Görünümü ve Toplumsal Olaylar” başlığı altında yazarın anılarından yararlanarak Balkanların ve Kuzey Makedonya Türklerinin verdiği mücadelelerinin hikâyeler üzerinden tahlilleri ele alınmıştır.

I.3.3.2. Özcan, Recai (2015). “Üsküp’te Harputlu Bir Şair Muallim Sadi’nin Yıldız Gazetesindeki Şiirleri ve Yazıları Üzerine Bir İnceleme”, Elâzığ: Uluslararası Harput’a Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu, ss. 309-329.

Bu çalışma; “Giriş”, “Harputlu Muallim Sadi”, “Harputlu Sadi’nin Yıldız’daki Şiirleri” ve “Harputlu Sadi’nin Yıldız’daki Yazıları” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Balkan coğrafyasının ve özellikle çalışma konusunu oluşturan Üsküp’ün siyasi ve sosyal durumu verilmiş; basın yayın faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Bu basın yayın organlarından olan “Yıldız” gazetesinin künye bilgileri, yayını, misyonu, yazar ve şairleri üzerinde durulmuştur.

“Harputlu Muallim Sadi” başlığı ile “Yıldız” gazetesinin sahibi olan Muallim Sadi’nin hayatı, sanat görüşü, edebi kişiliği, basın yayın faaliyetleri ve eserleri incelenmiş, onun yazılarından ve şiirlerinden yapılan alıntılarla açıklamaları verilmiştir Muallim Sadi’nin kaleme aldığı çalışmaları ve örnekleri “Harputlu Sadi’nin Yıldız’daki Şiirleri” ve “Harputlu Sadi’nin Yıldız’daki Yazıları” başlıkları ile biçim ve içerik yönünden incelenerek tahlil edilmiştir.

I.3.3.3. Kıymaz, Mustafa Said (2018). “Makedonya’da Türkçe Çocuk Edebiyatı ve İlhami Emin”, V. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, İstanbul, ss. 515- 523.

Bu çalışmanın genelinde Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatı özelinde ise İlhami Emin ve edebi yönü incelenmiştir.

Çalışma; “Giriş”, “Makedonya Türk Kültürünü Etkileyen Başlıca Konular” ve “İlhami Emin ve Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatına Katkıları” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Kuzey Makedonya’daki ilk Türk varlığı ve yerleşimleri siyasi ve sosyal olaylar çerçevesinde ele alınmış, bölgedeki siyasi oluşumlar ve yeni yapılanmalar üzerine yoğunlaşmıştır.

“Makedonya Türk Kültürünü Etkileyen Başlıca Konular” başlığı altında; özellikle savaşlar ve göçler neticesinde dönemin siyasi şartlarının ve yeni oluşumların, eserleri ne bakımından etkilediğinden ve basın yayın faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için farklı kişilerden yapılan alıntılara yer verilmiştir.

“İlhami Emin ve Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatına Katkıları” başlığı altında; çalışmanın ana konusunu oluşturan İlhami Emin’in hayatına, sanat anlayışına, edebi kişiliğine, basın yayın faaliyetlerine, eserlerine ve Kuzey Makedonya Türk edebiyatına olan katkılarına dair bilgiler verilmiştir. Yazarın çocuklar için kaleme aldığı; “Kırk Dost”, “Ay Kedisiz Saray”, “Güneşli Şiirler”, “Şiirli Alfabe” başlıklı şiir kitapları alt başlıklar altında incelenmiştir. Her şiir kitabının künye bilgileri, içerdiği şiirler, anlatılan konular ve önemi ile ilgili bilgiler verilmiş, örnekler sıralanmıştır.

I.3.3.4. Kıymaz, Mustafa Said (2019). “Balkanlar’da Türkçenin Sesi Necati Zekeriya ve Onun Makedonya’da Antolojiler Yoluyla Türkçeyi Yaşatma Çabası”, Van: Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu Tam Metin Kitabı, ss. 211-218.

Bu çalışmada Necati Zekeriya ve çalışması olan antolojiler üzerinde durulmuştur. Çalışma “Giriş” ve “Necati Zekeriya’nın Antolojiler Yoluyla Türkçeyi Yaşatma Çabası” şeklinde başlıklardan oluşmaktadır. Her başlık oluşturulan yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Balkan coğrafyasında yaşayan Türk nüfusundan, basın yayın faaliyetlerinden, yazar ve şairleri ile burada yaşatılmaya çalışılan Türkçeden bahsedilmiştir. Bölüm içerisinde “Necati Zekeriya’nın Hayatı”, “Eserleri” ve “Sanatı” şeklinde oluşturulan yeni alt başlıklar ile yazarın biyografisi, edebi anlayışı ve eserleri detaylı şekilde incelenmiştir.

Çalışmanın “Necati Zekeriya’nın Antolojiler Yoluyla Türkçeyi Yaşatma Çabası” başlığı altında; yazarın çalışmalarında özellikle yer verdiği antolojilerin önemi ve türleri üzerinde durulmuştur. Bu bölüm kendi içerisinde “Genel Edebiyat Çerçevesinde Düzenlediği Antolojiler” ve “Çocuklar İçin Hazırladığı Antolojiler” şeklinde iki alt başlıkta ele alınmıştır. Antolojilerin türüne ve hitap ettiği kesime yönelik içerikler verilmiştir.

“Genel Edebiyat Çerçevesinde Düzenlediği Antolojiler” başlığı altında; “On Makedon Ozanı (1971)”, “Çağdaş Yugoslav Hikâyeleri Antolojisi (1975)”, “Çağdaş Makedonya Şiiri (1978)”, “Stuga Akşamları (Altın Çelenk Şairleri) (1978)” ve “Çağdaş Yugoslav Şiiri Antolojisi (1983)” şeklinde edebi çerçevede hazırladığı antolojilerin yayın bilgilerine ve içeriklerine dair bilgiler verilmiştir. “Çocuklar İçin Hazırladığı Antolojiler” başlığı altında; “Çiçek (1959)”, “Bir Dalda Bin Çiçek- Eski Yugoslavya Halklarının Şairlerinden Seçme Çocuk Şiirleri (1964)”, “Seçme Masallar (1964)”, “İnciler- Nobel Ödülü Kazanan Yazarlardan Seçme Çocuk Öyküleri (1966)”, “Uçun Kuşlar Uçun (1978)”, “Buket- Yugoslavya’daki Türk Halkı Yazarlarından Çocuk Şiirleri Öyküleri (1981)”, “Demet (1982)”, “Çiğdem-Çocuk Şiirimizin Güldestesi (1985)”, “Yugoslav Yazarlarından Çocuk Öyküleri (1988)” ve “Sevgiyle (Çocuk Öykümüz Güldestesi) (1988)” şeklinde çocuklar için hazırlanan antolojilerin yayın bilgilerine ve içeriklerine

dair bilgiler verilmiştir. Verilen eserler üzerinden Necati Zekeriya'nın antolojiler aracılığıyla Türkçeyi yaşatma çabalarından ve Türk edebiyatına dair izlenimlerinden bahsedilmiştir.

I.3.3.5. Özcan, Recai (2021). “Fahri Kaya'nın Hatıralarından Hareketle Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Sorunları Üzerine Bazı Tespitler”, I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss. 451-477.

Bu çalışmada Fahri Kaya'nın hayatının farklı dönemlerinde kaleme aldığı “Çocukluk Yıllarım”, “İlk Yazı Makinem” ve “Dede Ben Buraları Hiç Unutmayacağım” başlıklı hatıraları üzerinden Kuzey Makedonya Türklerinin sosyal ve kültürel hayatına dair değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Fahri Kaya'nın hayatı ve kaleme aldığı türler hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Çalışmada; “Yıllarca Başa Dert Olan Bir Sorun: Türkçe İsim ve Din Eğitimi”, “Türklük Bilincinin Uyanmasına Engel Olma Çabaları” ve “Türkçenin Konuşulduğu Yerler Türk Yurdu'dur” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen alt başlıklar ile Kuzey Makedonya Türklerinin hayatında sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan olayların “Çocukluk Yıllarım”, “İlk Yazı Makinem” ve “Dede Ben Buraları Hiç Unutmayacağım” başlıklı hatıralara yansıyan kısımları ve değerlendirmeleri üzerinde durulmuştur. Yazarın hayatının farklı dönemlerinde ve farklı düşüncelerle kaleme aldığı hatıralarında Kuzey Makedonya Türklerinin hayatına dair bilgilendirme yapılmış; hatıraların temaları ve neyi vurgulamak istedikleri ön plana çıkarılmıştır.

Çalışmanın “Metinler” başlığı altında; yazarın “Çocukluk Yıllarım”, “İlk Yazı Makinem” ve “Dede Ben Buraları Hiç Unutmayacağım” başlıklı hatıralarına yer verilmiştir.

I.3.3.6. Şenel, Ünal (2021). “Yeni Fikir Mecmuası'nda Balkanlar”, I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss. 644-652

Bu çalışmada “Yeni Fikir” dergisinde Balkanlar üzerine ele alınan çalışmalara yer verilmiştir. Ethem Nejat ve A. Ferit tarafından yayın hayatına başlayan “Yeni Fikir” mecmuasının misyonu üzerinde durulmuştur. Derginin içeriğinde yer alan yazılar, üzerinde durulan konular ve öğretiler; yazarlar ve çalışmaları üzerinden açıklanmıştır.

Derginin yayımlandığı sayılarda yer verilen dönem özellikleri ve eserlere yansıyan kısımlar incelenmiştir.

I.3.3.7. Hümnetli, Şelale Ana (2021). “Makedonya Türkleri, Türkçe Eğitim ve Fahri Kaya”, I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss. 573-576.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türklerinin eğitim hayatındaki gelişmeler, Türk kurum ve kuruluşları, Türkçe basın yayın faaliyetleri, Türk dili kullanımı ve Türkçe eserlerin incelemesi yer almaktadır. Kuzey Makedonya Türklerinin eğitim hayatında Türk dilinin kullanımını destekleyen ve çalışmaları ile teşvik eden edebi şahsiyetlere yer verilmiş, bunlar arasından özellikle Fahri Kaya ön plana çıkarılmıştır. Fahri Kaya’nın hayatı, edebi şahsiyeti, sanatçı kişiliği, basın yayın faaliyeti, eserleri ve içerikleri üzerinde durulmuştur. Özellikle eserlerinin amacı ve misyonu verilen örnekler üzerinden tahlil edilmiştir.

I.3.3.8. Kaya, Fahri (2021). “Kuzey Makedonya Türk Basınında ve Türkçe Eğitim Süreçlerinde Türkiyeli Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca”, I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss. 683- 719.

Bu çalışma; “Giriş”, “Altın Çelnek Ödülü ve Fazıl Hüsnü Dağlarca”, “Kuzey Makedonya’daki Ders Kitaplarında Fazıl Hüsnü Dağlarca” ve “Kuzey Makedonya’da Yayınlanan Süreli Yayınlarda Fazıl Hüsnü Dağlarca” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Kuzey Makedonya Türk edebiyatı yayınlarında Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın önemine ve biyografisine yer verilmiştir. “Altın Çelnek Ödülü ve Fazıl Hüsnü Dağlarca” başlığı altında Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın 1976 yılında Struga Şiir Akşamları’nda aldığı altın çelnek ödülünden, Kuzey Makedonya Türkleri arasındaki tanınırlığı ve etkisinden bahsedilmiş, etkinlikte okuduğu şiirlere yer verilmiştir. “Kuzey Makedonya’daki Ders Kitaplarında Fazıl Hüsnü Dağlarca” başlığı altında Balkanlarda Türk dili ve edebiyatı kitaplarında sıklıkla yer verilen Türkiyeli şair ve yazarlardan olan Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın yer aldığı eğitim kitaplarından, konularından ve kitaplardaki şiirlerinden örnekler verilmiştir. Dağlarca’nın ayrıca çocuklar için kaleme aldığı şiirlerinin içeriklerine, misyonlarına ve örnekler üzerinden tahlillerine yer verilmiştir.

“Kuzey Makedonya’da Yayınlanan Süreli Yayınlarda Fazıl Hüsnü Dağlarca” başlığı altında Kuzey Makedonya Türklerinin sayılarında Fazıl Hüsnü Dağlarca’ya yer verdiği basın yayın faaliyetleri örneklendirilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Ali, Fahri (1995). “Makedonya Çocuk Edebiyatı”, Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu (içinde). Haz: Zeki Gürel, Ankara: İlesam.
2. Kaya, Fahri (1999). “Makedonya’da Türkçe Yayın Hayatı”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni (20-24 Nisan 1998) Bildiriler (içinde), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, ss. 251-281.
3. Kıymaz, Mustafa Said (2018). “Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatında Birlik Gazetesi ve “Çocuklara” Sayfası”, ICSSH.
4. Çelik, Mahmut- Gürel, Zeki (2019). Kuzey Makedonya’da Yayınlanan Türkçe Çocuk Dergileri, Antalya: III. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu, ss.21-27.

I.3.4. Tezler

I.3.4.1. İslamoğlu, Sami (2003). Birlik Gazetesinde Yayımlanan Edebiyat ile İlgili Eserlerin ve Makalelerin Bibliyografyası, İstanbul: Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ali Yıldız.

Bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. İslamoğlu çalışmasında “Birlik” gazetesinde Türk edebiyatının izlerini, etkisi altında kalan Türk şair ve yazarların belirlenebilmesini amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Makedonya Bölgesinin Fiziki Coğrafyası Hakkında Bilgiler”, “İkinci Dünya Savaşından Günümüze Kadar Makedonya’da Dergi ve Gazeteler” ile “Birlik Gazetesinin Tarihçesi” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Çalışmada gazetenin çıkış amacını, misyonunu ve ortamını görebilmek adına Kuzey Makedonya hakkında bilgilendirme yapılmış ve genel olarak II. Dünya Savaşı’ndan günümüze kadar süregelen dergi ve gazetelerle birlikte özelde Birlik Gazetesi incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Birlik Gazetesinin Özellikleri ve Yazar Kadrosu” başlığı altında; “Birlik Gazetesinin Özellikleri” ve “Yazar Kadrosu”

başlıklarına yer verilmiştir. Gazetenin özellikleri ve gazetede yer alan yazarlar hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Konu ve Türlerle Göre Bibliyografya” başlığı altında; “Makale, Edebiyat Teorisi, Edebiyat Tarihî, Türkiye’deki Türk Edebiyatı, Makedonya’daki Türk Edebiyatı, Dünya Edebiyatı (Batı Edebiyatı- Doğu Edebiyatı), Folklor ve Musiki, Edebî Türler (şiir, hikâye, roman, tiyatro, fıkra, deneme, hatıra, gezi yazısı, biyografi, atasözleri, bilmeceler, masal, masal tekerlemeleri, röportaj, söyleşi, haber, eleştiri, kitap tanıtımı), Okuyucuya Ait Eserler (şiir, hikâye, mani, bilmece, atasözleri, tekerlemeler, fıkralar), Çeviriler (makale, şiir, hikâye, roman, tiyatro, fıkra, hatıra, biyografi, masal, söyleşi, eleştiri)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. İncelenen türler üzerinden verilen örneklerin bibliyografyalarına yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Seçilmiş Yazılar” başlığı altında; “makale, şiir, hikâye, deneme, tarih, haber, eleştiri” şeklinde farklı türlerden alınmış yazılar ve yazılar hakkında öne çıkan detaylar incelenmiştir.

I.3.4.2. Öztürk, Gözde (2012). Makedonya’da Türk Çocuk Edebiyatı, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Mehmet Özer.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Öztürk çalışmasında Kuzey Makedonya’yı, Kuzey Makedonya Türk edebiyatını ve Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatını tüm yönleri ile incelemeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın ilk üç bölümü çalışmanın kapsamı ile ilgili verilmiş bilgilerdir. Asıl konuya geçiş IV. Bölümü oluşturan; “Balkanların Tanımı”, “Balkanların Kısa Tarihî”, “Balkan Coğrafyasında Makedonya”, “Makedonya’da Türk Edebiyatı ve Türkçe Eğitim”, “Çocuk ve Çocuk Edebiyatı” ve “Makedonya’da Türk Çocuk Edebiyatı” ile başlamaktadır. Bu bölüm altında Balkanların; coğrafi, toplumsal, kültürel, siyasi, tarihî ve etimolojik açılardan incelemelerine farklı kişilerin tanımlarıyla birlikte yer verilmiştir. Genel çerçevede Balkan coğrafyası incelenirken özelde çalışmanın konusunu oluşturan Kuzey Makedonya bölgesi incelenmiştir. Kuzey Makedonya bölgesi ve Kuzey Makedonya Türkleri; siyasi, sosyal, tarihî, demografik ve kültürel açılardan ele alınmıştır. Kuzey Makedonya’da Türkçe yayın hayatının nasıl olduğuna değinilmiş, basın yayın faaliyetlerinden bahsedilmiş, Türkçe eğitimin nerelerde ve ne şekilde verildiğine dair

bilgilendirme yapılmıştır. Çocuk kavramının ne olduğu üzerinde durulmuş ve çocuk edebiyatı hakkında bilgi verilmiştir. Çocuk edebiyatının farklı kişilerce yapılan tanımlarına ve kapsamına yer verilmiştir. “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatı”; “Antolojiler”, “Makedonya’daki Türk Çocuk Edebiyatının Ana Sorunları”, “Çocuk Hikâyeleri”, “Çocuk Şiirleri”, “Çocuk Dergileri” başlıkları altında Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının oluşum ve gelişim evreleri gösterilmiş, verilen eserler üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Sonuç” başlığı ile Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatı üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I.3.4.3. Çelebi, Turan (2014). Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Sevinç Dergisi ve Bu Dergideki Şiirler Üzerine Tematik Bir İnceleme, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Mehmet Temizkan.

Bu çalışma dört bölüm altında incelenmiştir. Çelebi çalışmasında, Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının oluşum ve gelişim süreçlerinde aktif rol oynayan “Sevinç” dergisinin tematik açılardan incelemesinin yapılmasını amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde “Makedonya ve Makedonya Türkleri” başlığı altında “Makedonya ve Balkanlar” ile “Makedonya’da Türkler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu başlıklar altında genel olarak derginin oluşum yeri olan Kuzey Makedonya’nın tarihî dönemleri, Kuzey Makedonya Türklerinin sosyal ve kültürel hayatları ve basın yayın faaliyetleri ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümü olan “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatı” başlığı altında; “Çocuk Edebiyatı ile İlgili Genel Kavramlar (“Çocuk”, “Çocuk Edebiyatı”, “Çocuk Şiiri”, “Çocuk Dergileri”), “Makedonya Türk Edebiyatı’nın Tarihî Gelişimi” ve “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatı’nın Tarihî Gelişimi” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Genel olarak verilen başlıklarda çocuk edebiyatından, Kuzey Makedonya Türk edebiyatından, Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının edebiyattaki yerinden ve gelişim süreçlerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatı’nda Sevinç Dergisi” başlığı iki alt başlık altında detaylandırılmıştır. “Sevinç Dergisinin Yayın Hayatına Başlaması ve Genel Özellikleri” ile “Sevinç Dergisinin Muhtevası” şeklinde verilen alt başlıklarda; derginin yayın hayatında kendine yer edinme süreci ve gelişimi,

derginin ön plana çıkan özellikleri, içeriği, misyonu ve amacı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Dergide yayımlanan şiirler ile ilgili kapsamlı açıklamalar yapıldıktan sonra derginin Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için öneminden bahsedilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Sevinç Dergisindeki Şiirlerin Tematik İncelemesi” başlığı altında; “Tabiatla İlgili Konular”, “Bireysel Konular”, “Siyasi ve İdeolojik Konular”, “Toplumsal Konular” şeklinde verilen alt başlıklar ile konuların içeriğine, kavramlar ve şiirlerden örneklere yer verilmiş, şiirlerin tematik incelemeleri yapılmıştır.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Metinler” başlığı altında, tematik açıdan incelenen “Bireysel”, “Toplumsal”, “Siyasi ve İdeolojik”, “Tabiat” konulu şiirlerden örnekler verilmiştir.

I.3.4.4. Melani, Gyülasfiye (2014). Makedonyalı Sabri Cemil’in Yeni Mektep Dergisindeki Yazılarının İncelenmesi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Mehdi Genceli.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Gyülasfiye çalışmasında, dönemin önemli yayın organlarından olan Yeni Mekteb mecmuası ile derginin yazarlarından Sabri Cemil’in hayatını, eserlerini ve dergide yayımlanan yazılarını incelemeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlıklı I. Bölümü; “Yeni Mekteb Mecmuasıyla Aynı Dönemde Çıkan Dergilerin Özellikleri”, “Yeni Mekteb Mecmuasına Kadar Basın Hayatımız (Gazeteler, Dergiler, Meşrutiyet Döneminde Basın)”, “Yeni Mekteb Mecmuasının İncelenmesi (Yeni Mekteb Mecmuası’nın İçeriği, Yeni Mekteb Mecmuasının İncelenmesi)” ve “Makedonya ve Çevresinde Türkçe Basın” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Genel olarak 1911 yılında yayın hayatına başlayan Yeni Mekteb mecmuasından önce yayımlanan basın yayın faaliyetlerinin genel özellikleri ve içerikleri ele alınmış, özelde ise Yeni Mekteb mecmuasının yayın yeri olan Kuzey Makedonya ve çevresindeki Türkçe basın faaliyetleri ve onunla aynı dönemde çıkan diğer dergilerin özellikleri ele alınmıştır. Yeni Mekteb mecmuası şekil ve içerik özellikleri bakımından incelenmiş, derginin içeriğini oluşturan başlıkların açıklamalarına ve dergide bulunma amaçlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Sabri Cemil’in Hayatı, Eserleri ve Türk Edebiyatı ile İlişkisi” başlığı; “Hayatı”, “Eserleri” ve “Türk Edebiyatı ile İlişkisi”

şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Sabri Cemil'in hayatı üzerinde durulmuş; “Ameli Fenn-i Tedris”, “Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler” “Tanrı Elçisi Hazret-i Muhammed'in Şemail-i Şerifeleri”, “Küçük Tarih-i Umumi” başlıklı eserlerinin içerikleri ve özetleri verilmiştir. Yazarın Türk edebiyatı ile olan ilişkisi eserlerinden yapılan alıntılarla desteklenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Sabri Cemil'in Yeni Mekteb Mecmuası'ndaki Makale, Ders ve Şiirleri” başlığı altında “Sabri Cemil'in Yeni Mekteb Mecmuası'ndaki Yazılarındaki Ortaya Koyduğu görüşleri” alt başlığına yer verilmiştir. Yazarın “Osmanlı Devleti ile İlgili Görüşleri”, “Batı Medeniyeti Karşısındaki Tavrı”, “Edebiyat ve Dil ile İlgili Görüşleri”, “Muallimlerin Görevleri”, “Aileye Düşen Görevler”, “Eğitimde Usul ve Terbiye”, “Çocukların Ruh Eğitimi”, “Noksanlıkları Tedavi Etme Çareleri”, “Ameli Olmanın Faydaları”, “Sağlam Fikirler Sağlam Vücutlarda Olur Kaidesi”, “Jimnastik ve Musikinin Çocuklara Yararları”, “Okulların Durumu”, “Vatan ve Hürriyet Fikri” ve “Anaokulu Fikri” başlıklı görüşleri hakkında bilgilendirme yapılmış ve örneklerle detaylandırılmıştır.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Metinler” başlığı altında, “Makalelerden Seçmeler”, “Derslerden Seçmeler” ve “Şiirlerden Seçmeler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Yazarın Yeni Mekteb mecmuasında kaleme aldığı makalelerinden, derslerinden ve şiirlerinden örnekler verilmiştir.

1.3.4.5. Kurt, Özlem (2018). İlhami Emin'in Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Esat Can.

Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden İlhami Emin'in hayatının, edebî şahsiyetinin ve eserlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı; “Makedonya'da Türkçe Eğitim” ve “Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı” şeklinde iki alt başlıktan oluşmaktadır. “Makedonya'da Türkçe Eğitim” başlığı “Osmanlı Döneminde Makedonya'da Türkçe Eğitim”, “1912-1944 Arası Dönemde Makedonya'da Türkçe Eğitim”, “1944-1990 Arası Dönemde Makedonya'da Türkçe Eğitim” ve “1991'den Günümüze Kadar Makedonya'da Türkçe Eğitim” şeklinde dört alt başlıkta ele alınmıştır. Bu bölümde genel itibari ile Kuzey Makedonya'nın coğrafi, demografik, siyasi ve tarihî

bilgilerine yer verilmiştir. Kuzey Makedonya’da oluşmaya başlayan Türkçe eğitimin başlangıç yıllarından itibaren gelişim süreci; “Osmanlı Döneminde Makedonya’da Türkçe Eğitim”, “1912-1944 Arası Dönemde Makedonya’da Türkçe Eğitim”, “1944-1990 Arası Dönemde Makedonya’da Türkçe Eğitim” ve “1991’ den Günümüze Kadar Makedonya’da Türkçe Eğitim” şeklinde dört başlık altında dönemin siyasi ve sosyal olayları göz önünde bulundurularak incelenmiştir. “Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı” başlığı ile siyasi olaylar neticesinde filizlenmeye başlayan çağdaş edebiyatın oluşum süreci, gelişimi, türleri, basın yayın faaliyetleri vb. incelenmiştir. İncelemeye alınan şiir, hikâye, roman, tiyatro türleri alt başlıklar altında detaylandırılarak ele alınmıştır. Her tür kendi içerisinde; gelişimi, dönem özellikleri, kullanım sıklıkları, öne çıkan şair ve yazarları gibi pek çok açıdan incelenmiş, eserlerden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümü “İlhami Emin’in Hayatı ve Eserleri (Hayatı- Öğrenim Hayatı-Çalışma Hayatı)”, “Düşünce Dünyasının Oluşumu ve Hayata Bakışı (Çocukluk Dönemi- Gençlik Dönemi- Olgunluk Dönemi)” ve “Eser Verdiği Türler” şeklinde üç alt başlıkta incelenmiştir. Bu bölüm altında; yazarın hayatı, basın yayın faaliyetleri, edebî şahsiyeti ve kaleme aldığı çalışmaları detaylı şekilde incelenmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü “İlhami Emin’in Eserlerinin İncelenmesi” başlığını taşımakta ve “Şiirleri”, “Tiyatroları”, “Romanları” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Her başlık kendi içerisinde oluşturulan alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Şiirleri” başlığı kendi içerisinde; “Şiirlerin Yapı Bakımından İncelenmesi”, “Şiirlerin Tema Bakımından İncelenmesi” şeklinde iki alt başlıkta detaylandırılmıştır. “Şiirlerin Yapı Bakımından İncelenmesi”; “Nazım Birimleri (Beyit, Üçlüklerden Oluşan Şiirler, Dörtlükler (Tek Dörtlükten Oluşan Şiirler, İkiden Fazla Dörtlükten Oluşan Şiirler)” ve “Serbest Şiirler” şeklinde iki grupta ele alınmıştır. Yazarın sıklıkla ele aldığı nazım birimlerinin eserlerden verilen örnekler ile tahlilleri yapılmıştır. “Şiirlerin Tema Bakımından İncelenmesi” başlığı; “Bireysel Temalar”, “Sosyal Temalar” ve “Çocuk Şiirleri” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. “Bireysel Temalar” başlığında; “Aşk”, “Sevgi (“Peygamber Sevgisi”, “Sevgiliye Karşı Sevgi”, “Yugoslavya ve Tito Sevgisi”, “Anne Sevgisi”)), “Özlem (“Aileye Özlem”, “Tarih ve Geçmişe Özlem”, “Çocukluğa Özlem”)), “Yalnızlık”, “Ayrılık”, “Ölüm” ve “Hayat” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. “Sosyal

Temalar” başlığı da kendi içerisinde; “Din”, “Melamilik”, “Göç”, “Barış”, “Savaş”, “Millî Duygular”, “Özgürlük”, “Dostluk ve Kardeşlik” şeklinde alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Ele alınan temaların yazarın şiirlerinden verilen örnekler ile tahlilleri yapılmıştır. “Çocuk Şiirleri” başlığı da yazarın çocuklar için kaleme aldığı “Ay Kedisiz Saray”, “Kırk Dost”, “Şiirli Alfabe” ve “Güneşli Şiirler” şiir kitaplarındaki şiirlerinin tema bakımından incelemesini içermektedir.

“Tiyatroları” başlığı altında yazarın kaleme aldığı; “Yabancı (Konuk)”, “Ana”, “Güneşi İçenin Türküsü ya da Niye Nazım Hikmet Pazar Günlerini Sevmiyordu”, “Fil”, “Mirseyit Sultan Galiyev” başlıklı tiyatro eserlerinin; “Konu”, “Olay Örgüsü”, “Zaman”, “Dekor”, “Şahıslar” ve “Fikirler” şeklinde tematik açılardan incelemesi yapılmıştır.

“Romanları” başlığı altında yazarın kaleme aldığı “Yürüyen Duvar” ve “Ateşten Kuşlar” başlıklı romanları yapı ve tema bakımından incelenmiştir. “Yürüyen Duvar” romanı; “Eser Hakkında”, “Yürüyen Duvar Romanının Yapı Bakımından İncelenmesi (“Bakış Açısı ve Anlatıcı”, “Konu”, “Zaman”, “Olay Örgüsü”, “Mekân”, “Şahıslar”, “Dil ve Üslup”)” ve “Yürüyen Duvar Romanının Tema Bakımından İncelenmesi (“Tasavvufî Düşünce”, “Melamilik”, “Yörüklük (Türklük)” ve “Göç”)” şeklinde alt başlıklarda incelenmiştir. “Ateşten Kuşlar” başlıklı romanı da “Eser Hakkında”, “Ateşten Kuşlar Romanının Yapı Bakımından İncelenmesi (“Dil ve Üslup”, “Zaman”, “Bakış Açısı ve Anlatıcı”, “Konu”, “Olay Örgüsü”, “Mekân”, “Şahıslar”)” ve “Ateşten Kuşlar Romanının Tema Bakımından İncelenmesi (“Melamilik”, “İyilik”, “Eski Yugoslavya”, “Savaş”, “Göç”)” şeklinde verilen alt başlıklar ile incelenmiştir. Verilen alt başlıklar ile incelemeye alınan romanların yapı ve içerik bakımından tahlilleri yapılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “İlhami Emin’in Edebî Kişiliği” başlığı ile yazarın kaleme aldığı eserlerinden hareketle edebî şahsiyeti, sıklıkla kullandığı biçim ve içerik özellikleri, üslubu hakkında genel bir değerlendirme yapılmış, verilen örnekler ile konu detaylandırılmıştır.

I.3.4.6. Aliov, Mümin (2019). Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatına Katkısı Bakımından Köprü Dergisinde Çıkan Şiirler Üzerine Tematik Bir İnceleme (2002-2017), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ali Şükrü Çoruk.

Bu çalışma üç bölüm altında incelenmiştir. Aliov, çalışmasında 2002- 2017 yılları arasında neşredilen Köprü dergisini tematik açılardan incelemeyi ve derginin çağdaş Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için önemini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı’nda Köprü Dergisi” başlığı altında, Kuzey Makedonya Türk edebiyatı hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır. “Makedonya Türk Edebiyatı”; “Osmanlı Dönemi MTE Edebiyatçıları”, “Osmanlı Sonrası Dönemi MTE Edebiyatçıları”, “Yugoslavya Dönemi MTE Edebiyatçıları”, “ÇMTE Edebiyatçıları” şeklinde alt başlıklar halinde dönemlerine göre incelenmiştir. Her dönem detaylı şekilde ele alınmış ve dönemin örnek isimlerine yer verilmiştir. Çalışmada genelden öze gidilerek Köprü dergisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Köprü dergisi tarih, şekil ve içerik bakımından; “MTE Süreli Yayınlar ve Köprü Dergisi Tarihçesi” ve “Şekil ve Muhteva Bakımından Köprü Dergisi” başlıkları altında incelenmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Köprü Dergisi Şairleri” başlığı altında eser veren; “İlhami Emin”, “Bahar Yusuf”, “Abdul Fettah Rauf”, “Şükriye Yusuf”, “Fahri Kaya”, “Melahat Engüllü”, “Fahri Ali”, “Leyla Şerif Emin”, “Bekir Abdi”, “Avni Engüllü”, “Yaser Halim”, “Sabit Yusuf”, “Hüsrev Emin” vb. şairlerin hayat hikâyeleri, sanat anlayışları ve eserleri incelenmiş, imkân bulunan şairlerle yapılan röportajlar çalışmaya eklenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Köprü Dergisinde İşlenen Konular” başlığı altında dergide işlenen konular; “Ferdî Konular”, “Din ve Tasavvuf”, “Yaşam”, “Tabiat”, “Sosyal Meseleler” ve “Coğrafya” şeklinde altı alt başlığa ayrılmıştır. Bu alt başlıklarda kendi içerisinde konunun detaylandırılabilmesi açısından yeni alt başlıklar oluşturulmuştur. Dergide yer alan şiirlere yer verilmiş ve şiirlerin içerik analizleri yapılmıştır. Çalışma sonunda 2002-2017 yılları arasında Köprü dergisinin içeriğinde yer alan konular ve çıkarımlar eşliğinde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I.3.4.7. Lutviyi, Sezgin (2019). 1912-1990 Yılları Arasında Makedonya Türkler: Eğitim, Kültür ve Toplum Hayatı, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman İbrahim Kelağa Ahmet. (III. Bölüm, “Soğuk Savaş Döneminde Makedonya Türkleri (1945-1990)”- “Makedonya Türk’lerinde Basın”, “Birlik Gazetesi”, “Sesler Dergisi”, “Sevinç Çocuk Dergisi”, “Tomurcuk Çocuk Dergisi”).

Bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmada Kuzey Makedonya Türklerinin belli dönemlerde başlarından geçen siyasi gelişmelerle birlikte eğitim, kültür ve toplum hayatlarındaki değişiklikler üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın I. Bölümünü “Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı’nda Makedonya Türkleri”; II. Bölümünü “II. Dünya Savaşında Makedonya Türkleri” ve III. Bölümünü “Soğuk Savaş Döneminde Makedonya Türkleri (1945-1990)” başlıkları oluşturmaktadır. Özellikle basın yayın faaliyetlerinin etkin olarak kullanıldığı, dergi ve gazetelerin ön plana çıkarıldığı bu dönemlerde yapılan baskı ve politikalar dikkati çekmektedir.

Ele alınan çalışmada özellikle ÇBTE konu alanı çerçevesinde III. Bölümün alt başlıklarından olan “Makedonya Türk’lerinde Basın” başlığı altında incelenen; “Birlik Gazetesi”, “Sesler Dergisi”, “Sevinç Çocuk Dergisi” ve “Tomurcuk Çocuk Dergisi” ayrı bir yer tutmaktadır. Çalışmada gazete ve dergilerin: oluşum süreçleri, içerikleri, türleri, üstlenilen misyonları, yazar ve şairleri detaylı şekilde incelenmiştir.

I.3.4.8. Şamı, Refide (2019). Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi Tomurcuk Dergisi Örneği, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Mehmet Özdemir.

Bu çalışmada 1954-2004 yılları arasında faaliyet gösteren Tomurcuk dergisinin değerler eğitimi bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Dört bölümden oluşan çalışmanın ÇBTE açısından incelemesi II. ve IV. Bölümlerde yapılmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında çocuk edebiyatı ürünlerinin gelişimi ve bu gelişime katkı sağlayan basın yayın faaliyetlerinin önemi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ÇBTE alanı için incelemesi II. Bölümü oluşturan “Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve İlgili Araştırmalar” başlığı itibari ile başlamıştır. Bu bölüm; “Değerler”, “Balkanlarda Makedonya’nın Tarihi”, “Makedonya’da Türk Edebiyatı”, “Makedonya’da Çocuk Edebiyatı”, “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Tomurcuk

Dergisi” şeklinde alt başlıklara ayrılmış ve her başlık kendi içerisinde detaylandırılmıştır. “Değerler” başlığı altında; “Değer Kavramı ve Değerler Eğitimi” alt başlığı ile kelimenin farklı açılardan farklı kişiler tarafından yapılmış yorumlarına, önemine ve gerekliliklerine; “Değerlerin Sınıflandırılması” başlığı ile değerlerin ölçüleri ve nasıl sınıflandırılması gerektiğine; “Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri” başlığı ile değerlerin taşınması gereken özelliklere ve kullanım amaçlarına değinilmiştir.

“Balkanlarda Makedonya’nın Tarihi” başlığı altında; genel anlamda Balkan kelimesinin etimolojik kökeni, coğrafi yapısı üzerinde durulmuş, özelde ise Kuzey Makedonya tarihî hakkında bilgi verilmiştir. Kuzey Makedonya’nın tarihî; “Osmanlı Öncesi Makedonya Tarihi”, “Osmanlı Dönemi Makedonya Tarihi”, “Balkan Savaşlarından Sonra Makedonya’da Yaşayan Türklerin Durumu” ve “İkinci Dünya Savaşı Sonrası (Yugoslavya Dönemi) Makedonya” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Her dönem siyasi, sosyal ve kültürel gelişmelere bağlı olarak incelenmiştir. “Makedonya Türk Edebiyatı” başlığı; “Makedonya’da Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı”, “Balkan Savaşlarından Sonra Makedonya Türk Edebiyatı” ve “Makedonya Çağdaş Türk Edebiyatı” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. İncelenen her başlık altında Kuzey Makedonya’da gelişen Türk edebiyatının süreçleri işlenmiş, siyasi ve sosyal gelişmelere paralel olarak türler, basın yayın faaliyetleri, dönemin şair ve yazarları, verilen eserler ve öncü özellikleri ön plana çıkarılmıştır. “Makedonya’da Çocuk Edebiyatı” başlığı altında; “Çocuk Edebiyatı Kavramı (Çocuk Edebiyatı Kitaplarının Taşınması Gereken Tasarım Özellikleri)”, “Makedonya’da Türk Çocuk Edebiyatı”, “Makedonya’da Yayınlanan Türkçe Gazete ve Dergiler”, “Makedonya’da Çocuk Dergileri (“Kardak Dergisi”, “Bahçe Dergisi”, “Kardelen Çocuk Dergisi”, “Petek Dergisi”)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Çocuk Edebiyatı Kavramı” başlığı ile çocuk edebiyatı kavramının anlamı, neyi karşıladığı ve çocuk edebiyatı alanında verilen eserlerin içermesi gereken özellikler üzerinde durulmuştur. Bu alanda verilen eserlerin biçim ve içerik açısından özellikleri “Çocuk Edebiyatı Kitaplarının Taşınması Gereken Tasarım Özellikleri” alt başlığı ile detaylandırılmıştır. “Makedonya’da Türk Çocuk Edebiyatı” başlığı ile Kuzey Makedonya’da gelişen Türk çocuk edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri, eserler üzerinden verilen örnekler ile açıklanmıştır. “Makedonya’da Yayınlanan Türkçe Gazete ve Dergiler” başlığı ile bu alanda yapılan basın yayın faaliyetlerinin ilk oluşum

yıllarından itibaren dönemlere göre örnekleri ve açıklamaları verilmiştir. “Makedonya’da Çocuk Dergileri” başlığı ile siyasi ve sosyal gelişmelere paralel olarak çocuklar için çıkarılan; “Bahçe Dergisi”, “Petek Dergisi”, “Kardaş Dergisi” ve “Kardelen Çocuk Dergisi” çocuk dergileri ayrı başlıklar altında, dergilerin basım yılı, isimleri, kurucuları, biçim ve içerik özellikleri, yazar kadrosu vb. açılardan detaylı şekilde incelenmiştir. “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Tomurcuk Dergisi” başlığı altında; “Tomurcuk Dergisinin Yayın Amacı ve Genel Özellikleri”, “Tomurcuk Dergisinin Sorumlu Yazarları, Yazı Kurulu ve Yayın Konseyi”, “Tomurcuk Dergisinin Teknik Sorumluları ve Ressamları”, “Tomurcuk Dergisinin Şekil Özellikleri”, “Tomurcuk Dergisinin Fiyatı ve Abonelik Sistemi” ve “Tomurcuk Dergisinin Muhtevası” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen başlıklar ile Tomurcuk dergisinin biçim, içerik, yayın süreci ve genel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümü “Bulgular” başlığını taşımakta ve “Tomurcuk Dergisinde Değerler Eğitimi” başlığı ile detaylandırılmaktadır. Dergi içeriğinde yer alan değerler tablolar eşliğinde kullanım oranlarına göre sıralanmıştır. “Yugoslavya Dönemi (1957-1958 ile 1990-1991)” ve “Makedonya Dönemi (1991-92 ile 2003-2004)” olmak üzere iki grupta ele alınan bu değerlerin kullanım oranları kıyaslanmıştır. Dergide yer alan değerler yedi grupta ele alınmış ve alt başlıklar altında sınıflandırılmıştır.

Bu değerler; “Ahlaki Değerler”: “Kadirşinaslık”, “Özgüven”, “Dürüstlük”, “Cömertlik”, “Merhamet”, “Onur/Öz Saygı”, “Doğruluk”, “Samimiyet”, “Alçakgönüllülük”, “Mürüvvet”, “Sözünde Durma”, “İyi Niyet”, “Diğerkamlık”, “Sabır”, “Cesaret”, “Fedakârlık”, “Namuslu Olmak”, “Dini Değerler”: “Hakikat Sevgisi”, “Tevekkül”, “Dini Günlere Duyarlılık”, “İbadet Yerlerine Saygı”, “İffet”, “Hakseverlik (Allah İnancı)”, “Şükür”, “Peygamber Sevgisi”, “Haya”, “Estetik Değerler”: “Türk Müziğine Değer Verme”, “Geleneksel Sanatlara Saygı”, “Sanatlara Duyarlılık”, “Estetik Zevk”, “Müziğe Değer Verme”, “İktisadi Değerler”: “Kanaat”, “Tutumluluk”, “Tasarruf”, “Siyasi Değerler”; “Farklılıklara Saygı Duyma”, “Bağımsızlık”, “Eşitlik”, “Uzlaşma”, “Demokrasi”, “Adalet Değeri”, “Vatan Sevgisi”, “İnsan Haklarına Saygı”, “Tarafsızlık”, “Sosyal Değerler”: “Hayvan Sevgisi”, “Konukseverlik”, “Görgülü Olma”, “Aile birliğine önem verme”, “Nezakat”, “Millet Sevgisi”, “Dostluk/Arkadaşlık”, “Komşuluk”, “Şehitlik”, “Güvenirlik”, “Emaneti

Koruma”, “Dayanışma”, “Türk Büyüklerine Saygı”, “Özel Yaşamın Gizliliğine Saygı”, “Doğal Çevreye Duyarlılık”, “Aile Sevgisi (anne, baba, kardeş)”, “Gazilik”, “Sağlıklı Yaşama”, “Türk Bayrağına ve İstiklal Marşına Saygı”, “Hoşgörü”, “Duyarlılık”, “Geleneklere Saygı”, “İnsan Sevgisi”, “Millî ve Evrensel Değerlere Duyarlılık”, “Temizlik”, “Paylaşma”, “Tutarlılık”, “Yardımlaşma”, “Kültürel Mirası Yaşatmaya Duyarlılık”, “Tito Sevgisi”, “Okul Sevgisi”, “Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Konuşma”, “Büyüklerle Saygı”, “Anne sevgisi”, “Edebiyat Sevgisi”, “Tarihsel Mirasa Duyarlılık”, “Dil Sevgisi”, “Bayrak Sevgisi”, “Millî, Manevi ve Ahlaki Değerlere Duyarlılık”, “Vefa”, “Kardeş sevgisi”, “Doğa Sevgisi”, “Sevgi”, “İyilik Yapma”, “Kitap Sevgisi”, “Saygı”, “Bayramlar”, “Barış”, “Din Sevgisi”, “Teorik Değerler”: “Kararlılık”, “Bilimsellik”, “Yeniliğe Açıklık”, “Çalışkanlık”, “Açık Görüşlülük”, “Sorumluluk”, “Ölçülülük”, “Eklenen Değerler”: “Kahramanlık”, “Üretkenlik”, “Müjde”, “Geleneksel El Sanatları”, “Sofra Adabı”, “İş Birliği” ve “Sadakat” şeklinde detaylandırılmıştır. Değerlerin dergideki kullanım oranları, anlamları ve örnekleri üzerinde durulmuştur. “Tomurcuk Dergisinde Değerlerin Dağılımı ve Sıklığı” başlığı ile değerlerin Kuzey Makedonya ve Yugoslavya dönemindeki kullanımı ve dağılımı tablolar eşliğinde verilmiştir. “Problem Cümlesine İlişkin Bulgular” ve “Alt Problemlere İlişkin Bulgular” başlıkları ile tespit edilen verilere dayanarak değerler ile ilgili bulgulara ve gözlemlere yer verilmiştir.

I.3.4.9. Musli, Bennu (2020). Tercüme Eserler Bağlamında XXI. Yüzyılda Makedonya’da Yeni Türk Edebiyatı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Mehmet Samsakçı.

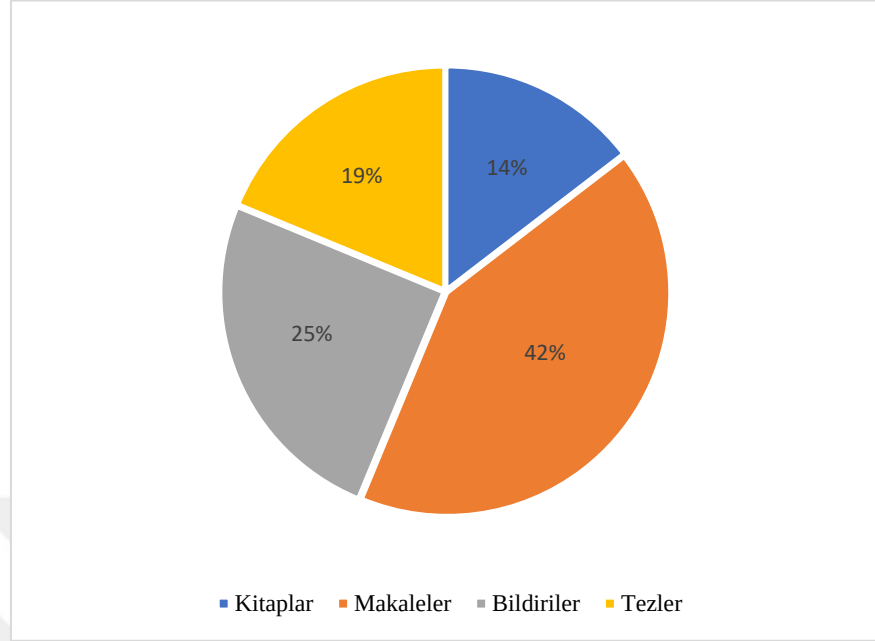
Bu çalışmada Kuzey Makedonya’da gelişim gösteren Yeni Türk edebiyatının tercüme eserlere olan yansıması dil ve edebiyat bağlamında incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “XXI. Yüzyılda Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri” başlığı altında; “Makedonya’nın Tarihî Hakkında Kısa Bir Değerlendirme”, “Makedonya’nın Tarihte Türklerle Teması”, “Makedonya Edebiyatı’na Genel Bir Bakış”, “Makedonya’da Yürütülen Yeni Türk Edebiyatı Çeviri Çalışmaları” ve “Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri Listesi” şeklinde beş alt başlığa yer verilmiştir. “Makedonya’nın Tarihî Hakkında Kısa Bir Değerlendirme” başlığı ile Kuzey Makedonya’nın tarihî ve jeopolitik açıdan önemi üzerinde durulmuştur. Milattan öncesine dayanan güç savaşları üzerinden bölgenin taşıdığı değer

detaylandırılmıştır. “Makedonya’nın Tarihte Türklerle Teması” başlığında Kuzey Makedonya’da karşılaştıkları Osmanlı Devleti ile olan faaliyetleri anlatılmıştır. Bu dönemler; “Osmanlı Öncesi Makedonya Türklüğü (372-1370)”, “Osmanlı Dönemi Makedonya Türklüğü (1371-1912)” ve “Osmanlı Sonrası Makedonya Türklüğü (1912-...)” şeklinde farklı dönemlerde incelenmiştir. Kuzey Makedonya’da etkileşime giren Osmanlı Devleti’nin bölgeyi sosyal, kültürel ve edebî açılarından etkileyen yönleri üzerinde durulmuştur. Bölüm içerisinde verilen “Günümüzde Makedonya ve Makedonya’da Türk Varlığı” alt başlığı ile Osmanlı Devleti’nin siyasi olaylar neticesinde Balkanlardan çekilmesi ile oluşan yeni yapılanmalar ve mevcut durum gözler önüne serilmiştir. Bu süreçte Kuzey Makedonya Türklerinin Türk dili ve edebiyatı, Türk kültürü, basın yayın faaliyetleri ile sivil toplum kuruluşları açısından bilgiler verilmiştir. “Makedonya Edebiyatı’na Genel Bir Bakış” başlığı ile Kuzey Makedon edebiyatı ve dönemleri hakkında bilgi verilmiştir. “Makedonya’da Yürütülen Yeni Türk Edebiyatı Çeviri Çalışmaları” başlığı altında; çevirinin önemi üzerinde durulmuş ve ilk çağlardan itibaren yapılan çevirilerin katkılarından bahsedilmiştir. Kuzey Makedonya’da oluşan yeni Türk edebiyatının ve çalışmalarının yansımaları üzerinde durulmuş, bu alanda oluşturulan basın yayın faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşlarının öneminden bahsedilmiştir. Çeviri eserlerin Kuzey Makedonya Türk edebiyatındaki gelişim süreçleri örnekler üzerinden açıklanmıştır. Bölümün alt başlıklarından olan “Makedoncaya Eseri/ Eserleri Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri” başlığında yeni Türk edebiyatının öne çıkan şair ve yazarlarının Kuzey Makedoncaya çevrilen eserleri örneklendirilmiştir. “Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserlerine “Tür” Odaklı Yaklaşım” başlığı ile yeni Türk edebiyatı eserlerinden hangi türlerin daha sık Kuzey Makedoncaya çevrildiği ve çeviri nedenleri üzerinde durulmuş, çeviri örnekleri ile konu detaylandırılmıştır. “Yayınevleri ve Çevirmenler Kapsamında Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri” başlığı ile Kuzey Makedonya’da bulunan çeşitli yayınevlerinin ve çevirmenlerin hangi konuları ve eserleri Kuzey Makedoncaya çevirdikleri üzerinde durulmuştur. “Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri Listesi başlığı altında; “Roman”, “Şiir”, “Öykü/Hikâye”, “Anı/Mektup/Günlük/Deneme”, “Tiyatro”, Araştırma/İnceleme” ve “Çocuk Edebiyatı” şeklinde verilen alt başlıklar ile türler üzerine Kuzey Makedoncaya çevrilen eserlerin listesi verilmiştir.

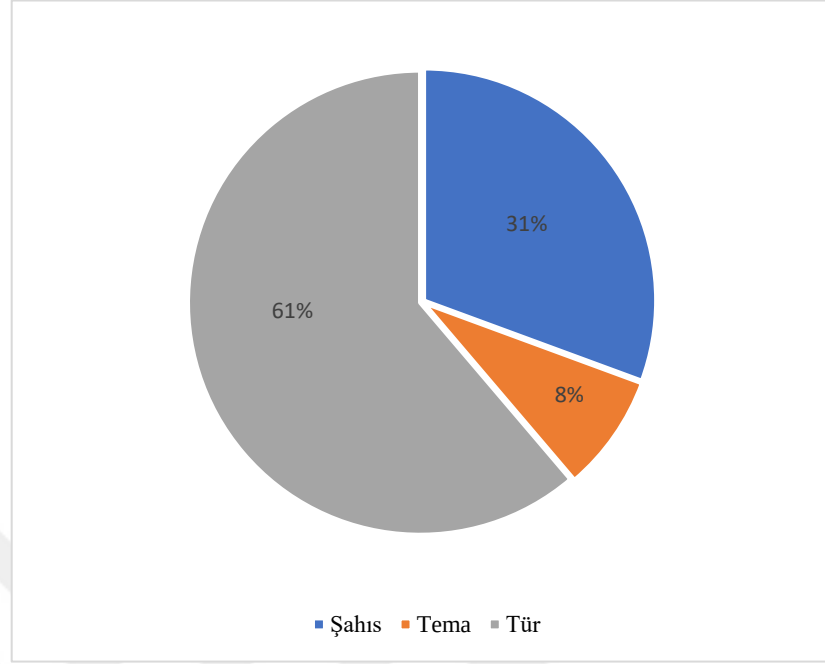
Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “XXI. Yüzyılda Arnavutçaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri” başlığı altında; “Makedonya’daki Arnavutlara Dair”, “Arnavut Edebiyatı”, “Makedonya Arnavutları ve Yeni Türk Edebiyatı Eserlerinden Arnavutçaya Çevirileri” ve “Makedonya’da Arnavutçaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Listesi” şeklinde dört alt başlığa yer verilmiştir. “Makedonya’daki Arnavutlara Dair” başlığı altında; “Arnavutların Tarihî Hakkında Kısa Bir Değerlendirme” ve “Arnavutların Tarihte Türklerle Teması” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. Bu başlıklar ile Arnavutların tarihî ve siyasi geçmişleri hakkında detaylı bilgilendirme yapılmış, onların Türk toplulukları ile olan etkileşimleri ve etkilendikleri alanlar üzerinde durulmuştur. “Arnavut Edebiyatı” başlığı altında; Arnavutların edebî hayatları ile Türk dili ve edebiyatından etkilenme biçimleri üzerinde durulmuştur. “Makedonya Arnavutları ve Yeni Türk Edebiyatı Eserlerinden Arnavutçaya Çevirileri” başlığı altında; Kuzey Makedonya’da yaşayan ve büyük bir çoğunluğu oluşturan Arnavutların Türk edebiyatının ilk oluşum yıllarından yeni Türk edebiyatı alanına kadar yapılan çevirileri örneklendirilmiştir. “Makedonya’da Arnavutçaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Listesi” başlığı altında; Yeni Türk edebiyatından “Roman”, “Şiir”, “Öykü”, “Antoloji”, “Dram” ve “Hatırat/İnceleme” türünde çevrilen eserlerin listesine yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Yeni Türk Edebiyatı Tercüme Çalışmalarının XXI. Yüzyıl Makedonya Edebiyat Kamuoyundaki Yeri ve Tesiri” başlığı altında; “Makedonya’da Türk Edebiyatı Çeviri Çalışmalarının Başlangıcı ve Nedenleri”, “Yeni Türk Edebiyatı’nın Çeviri Açısından Makedonya’daki Yeri, Önemi ve Yayın Organlarına Yansıması” ve “Yayınevlerinde, Yeni Türk Edebiyatı Dönemi Eserlerinin Yeri ve Edebî Kamuoyuna Yansıması” şeklinde üç alt başlığa yer verilmiştir. Ele alınan başlıklar altında; Kuzey Makedonya Türk edebiyatında çeviri türünün oluşum ve gelişimi maddeler halinde sıralanmıştır. Kuzey Makedon Türk edebiyatına çevrilen eserlerin önemleri, basın yayın faaliyetlerinde yer verilen çeviri eserler ve örnekleri üzerinde durulmuştur. Kuzey Makedon yayınevlerinden yapılan çeviri eserler hakkında bilgilere ve örneklere yer verilmiştir.

Şekil 5. Çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde; Türkiye’de Kuzey Makedonya Türk edebiyatı üzerine 11 kitap, 18 makale, 8 bildiri, 9 tez çalışmasının kaleme alındığı görülmektedir. Tespit edilen sayılara metinlerine ulaşılamayan çalışmalar dahil edilmemiştir. Yapılan çalışmalarda en sık makale türüne yer verildiği saptanmıştır. Çağdaş Kuzey Makedonya Türk edebiyatı alanında çalışmaları ile ön plana çıkan isimler; Ertuğrul Karakuş, Suat Engüllü, Abdülkadir Hayber ve Zeki Gürel olmuştur. Suat Engüllü “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin “Makedonya Türk Edebiyatı” başlıklı bölümünü kaleme almıştır. Çalışma alanı üzerine yapılan ilk çalışmalardan olması ve daha sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından son derece önemlidir. Zeki Gürel’in “Makedonya Türk Edebiyatı Kadın Şair ve Yazarlardan Cevahir Selim” ve Nazlı Rana Gürel ile birlikte hazırladığı “Makedonya Türk Edebiyatında ve Basınında Osman Türkay” başlıklı çalışmaları alan üzerine çalışan isimlerin tanıtılmasını sağlamıştır. Yazarın ayrı bir öneme sahip olan Nazlı Rana Gürel ile birlikte hazırladığı “Fahri Kaya, Hayatı– Sanatı – Eserleri” başlıklı çalışma, Kuzey Makedonya Türk edebiyatının öncülerinden Fahri Kaya’yı ele almıştır.

Şekil 6. Çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları

Türkiye’de çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatı alanında yapılan çalışmalar, inceleme alanları bakımından ele alındığında en sık tür yönünden çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. Bu sırayı takiben şahıslar üzerine yapılan incelemeler ve tema yönünden yapılan incelemeler gelmektedir. Tür olarak çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatında 28 çalışma mevcut olmakta ve ilk sıralarda Ertuğrul Karakuş, Zeki Gürel, Suat Engüllü ve Abdülkadir Hayber’in çalışmaları gelmektedir. Şahıslar üzerine yapılan incelemelerde 15, tema yönünden yapılan incelemelerde ise 3 çalışma yapılmıştır. Türkiye’de çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatına yoğunlaşıldığında en sık çalışılan türün inceleme çalışmaları olduğu tespit edilmiştir. Bu inceleme çalışmalarında özellikle; Kuzey Makedonya Türk edebiyatı, Kuzey Makedonya Türk şiiri, Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatı, işlenilen temalar ve verilen eserler üzerinden yapılan değerlendirmeler ele alınmıştır. Çalışmalarda ilk sırada gelen inceleme türünde ön plana çıkan isimler; Suat Engüllü, Zeki Gürel, Ertuğrul Karakuş ve Mustafa Said Kıymaz olmuştur. Türkiye’de çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatında inceleme çalışmalarından sonra en sık karşılaşılan türler sanatçılar üzerine hazırlanan çalışmalar olmuştur. Bu türde verilen çalışmalarda özellikle; Fahri Kaya, Osman Türkay, Cevahir Selim, Avni Engüllü, Necati Zekeriya, İlhami Emin gibi çağdaş Kuzey Makedonya Türk

edebiyatında ön plana çıkan edebi şahsiyetlere yer verilmiştir. Bu şahsiyetler içerisinde özellikle Fahri Kaya ve Necati Zekeriya üzerine yapılan çalışmalar sayıca fazlalık göstermektedir. Nazlı Rana Gürel ve Zeki Gürel tarafından hazırlanan “Fahri Kaya, Hayatı– Sanatı – Eserleri” başlıklı çalışma dikkati çeken çalışmalar arasındadır. Türkiye’de çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatında sanatçı çalışmalarından sonra en sık karşılaşılan türler dergi ve gazeteler üzerine yapılan çalışmalar olmuştur. Bu çalışmalarda “Köprü Dergisi”, “Sevinç Dergisi”, “Yeni Mektep Dergisi”, “Tomurcuk Dergisi” ile “Pioner Gazetesi”, “Yıldız Gazetesi” ve “Birlik Gazetesi”nin incelemelerine yer verilmiştir. Bu türde kaleme alınan incelemelerde özellikle Mustafa Said Kıymaz ön plana çıkmaktadır. Dergi ve gazetelerin edebi yönlerinin incelendiği çok sayıda tez çalışmasının da yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Bu durum anlatım unsurları bakımından çağdaş Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatının tür yönünden daha verimli bir edebiyat olduğunu ancak tema üzerine yapılan incelemelerde geri planda kaldığını göstermektedir.

I.4. Çağdaş Kosova Türkleri Edebiyatı

I.4.1. Kitaplar

I.4.1.1. İsen, Mustafa & İsen Reyhan (1983), Yugoslavya Türk Çocuk Şiirinden Seçmeler, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmada “Yugoslavya Türk Çocuk Edebiyatı” başlığı altında; bu türün oluşumu ve gelişimi, bu alanda yapılan basın yayın faaliyetleri, öne çıkan şair ve yazarlar ile eserleri üzerinde durulmuştur. Alan üzerine eser veren 14 şairin hayat hikâyesine ve şiirlerinden örneklerle kronolojik olarak yer verilmiştir.

I.4.1.2. Hafız, Nimetullah (1983). Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk, Ankara: Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları:11.

Bu çalışmada Yugoslavya Türk şairlerinden olan; “Avni Engüllü”, “Bayram İbrahim Rogovalı”, “Özbeyin Aksoy”, “Osman Baymak”, “Arif Bozacı”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Suat Engüllü”, “Nimetullah Hafız”, “Altay Suroy Recepoğlu”, “İsmet Jable”, “Şükrü Ramo”, “İskender Muzbeg”, “Bahise Potok”, “Hasan Mercan”, “Mürteza Büşra”, “Sabit Yusuf” ve anonim şairlerin Atatürk konulu şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir.

I.4.1.3. Hafız, Nimetullah (1989). Yugoslavya’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi C: 1-2-3-, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmada Yugoslavya Türk edebiyatının Türk yazarları tarafından kaleme alınan; şiir, hikâye-roman ve tiyatro türlerindeki eserleri, farklı ciltlerde örnekleri ile birlikte okuyucuya sunulmuştur. Çalışmanın I. cildinde; “Suzan Maksut”, “Fahri Kaya”, “Sebahattin Sezair”, “Cevahir Selim”, “Nimetullah Hafız”, “Şükrü Ramo”, “Mürteza Büşra”, “Avni Engüllü”, “Esat Bayram”, “Raif Kırkul”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Agim Rıfat Yeşeren”, “Zehra Jübi”, “Arif Bozacı”, “Zeynel Beksaç”, “Sadık Tanyol”, “Enver Tuzcu”, “Aziz Serbes”, “Suat Engüllü”, “Fahriye Çerkez”, “Vefki Hasan”, “Necati Zekeriya”, “Şecaattin Koka”, “Sabit Yusuf”, “İlhami Emin”, “Altay Suroy”, “Hasan Mercan”, “Fikri Şişko”, “Nadire Maksut”, “İskender Muzbeg”, “Lütfü Seyfullah”, “Osman Baymak”, “Fahri Ali”, “Naim Şaban”, “Bayram İbrahim”, “Fahri Mermer” ve “İrfan Belur” gibi şairlerin şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.4.1.4. Kaya, Fahri (1992). Eski Yugoslavya’da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, İstanbul: Cem Yayınevi.

Bu çalışmanın “Yugoslavya Türk Şiiri” başlığı altında; eski Yugoslavya Türklerinin siyasi hayatından, basın yayın faaliyetlerinden, XV. yüzyıldan itibaren gelişen Yugoslavya Türk edebiyatından ve türler içerisinden özellikle şiirlerden bahsedilmiştir. Bu alanda ön plana çıkan; “Bayram İbrahim Rogovalı”, “İlhami Emin”, “Fahri Ali”, “Suat Engüllü”, “Burhan Sait”, “Fahri Mermer”, “İskender Muzbeg Şefikoğlu”, “Hasan Mercan”, “Avni Engüllü”, “Necati Zekeriya”, “Zeynel Beksaç”, “Şükrü Ramo”, “Yusuf Edip”, “Altay Suroy Recepoğlu”, “Sabit Yusuf”, “Fahri Kaya”, “İrfan Bellur”, “Agim Rıfat Yeşeren”, “Esat Bayram”, “Raif kırkul”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Naim Şaban”, “Arif Bozacı”, “Sabahettin Sezair”, “Enver Tuzcu”, “Osman Baymak” ve “Nimetullah Hafız” gibi şairlerin hayat hikâyelerine ve şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.4.1.5. Engüllü, Suat (1997). “Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı”, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmanın “Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı” başlıklı bölümü Suat Engüllü tarafından hazırlanmıştır. “Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı” başlığı altında; “Balkan Savaşlarından Sonra Kosova’da Türkler”, “Balkan Savaşlarından Günümüze

Kadar Kosova’da Yaşayan Türklerin Toplumsal, Ekonomik, Kültür-Eğitim Durumu ve Göçler”, “Balkan Savaşlarından Günümüze Kadar Kosova Türk Edebiyatı”, “Balkan Savaşlarından Sonra Kosova Türk Edebiyatı” ve “Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı” olmak üzere beş alt başlığa yer verilmiştir.

“Balkan Savaşlarından Sonra Kosova’da Türkler” başlığı altında; siyasi gelişmeler neticesinde Kuzey Makedonya ve Yugoslavya Türklerinin, siyasi ve sosyal nedenlerden ötürü farklı bölgeleri ve konuları temsil ettikleri üzerinde durulmuştur. Balkan Savaşları ve sonrası için Türkler üzerine uygulanan baskı ve rejim politikalarından, Türklerin Türk kimliklerini ve kültürlerini korumak adına oluşturdukları “İslam Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti” nin uygulanan politikalar nedeniyle kapatıldığından ve dönemlere göre Türklere karşı alınan tavırlardan bahsedilmiştir.

“Balkan Savaşlarından Günümüze Kadar Kosova’da Yaşayan Türklerin Toplumsal, Ekonomik, Kültür-Eğitim Durumu ve Göçler” başlığı altında; Sırpların Türkler üzerine uygulamaya devam ettiği baskı ve rejimlerden, yaşanan siyasi olaylar neticesinde Kosova Türklerinin Türk varlığını ve devamlılığını sağlamak için yaptıkları faaliyetlerden bahsedilmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında tek başına kalan Kosova Türklerinin attıkları ilk adımlardan birinin “İslâm Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti” olduğu ancak Kosova Türkleri üzerine kurulan komplolar neticesiyle kapatıldığından bahsedilmiştir. Türklerin siyasi, sosyal, kültürel açılardan geri planda kalması, Türkçenin ve Türkçe eğitim veren kurum ve kuruluşların sekteye uğratılmasının göçü kaçınılmaz kıldığı belirtilmiştir. 1923 ve 1936 yıllarında gerçekleşen göçler ile durumun daha da kötüleştiği vurgulanmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı’nın sonuçları ve Arnavutlukların Kosova Türkleri üzerinde gittikçe artan baskı ve şiddet politikaları uzunca bir süre devam etmiştir. Yugoslavya ve Arnavutluk arasındaki ilişkilerin bozulması ile durumun tersi bir hal aldığı, 1951 yılı itibarıyla Kosova Türklerinin hak ve özgürlüklerini elde ettiği belirtilmiştir. Bunun sonucunda Türk dilinde eğitim veren kurum ve kuruluşların, Türkçe yayın kanallarının, Kültür derneklerinin faaliyete geçirilmesi sağlanmıştır. Fakat bu durumların Kosova Türklerinin korkularını yok etmeye yetmediği ve 1953 göçünün yaşandığı belirtilmiştir. 1960’lı yılların Arnavut baskısının tekrar şiddetlendiği, Türkler için yasak ve kısıtlamaların başladığı dönem olduğu vurgulanmıştır. Tekrar gündeme gelen Kosova Türklerinin hak ve özgürlükleri kapsamında “Tan” gazetesinin yayın

hayatına başlamasının yaşanan durumlar için olumlama olduğu belirtilmiştir. Gazetenin içeriği, misyonu ve faaliyetleri nedeniyle kapatıldığı belirtilmiştir. Fakat bu ilk adımın devamı, 1968 yılı ve sonrasında birçok kültürel kurum ve kuruluşun kurulması, “Çevren”, “Kuş”, “Esin”, “Çığ” dergilerinin yayın hayatına başlaması ve siyasi örgütlenmeler ile sağlanmıştır. Tüm bu faaliyetler Bosna Hersek Cumhuriyetinin bağımsız olması ve sonuçlarının Kosova Türklerini de etkilemesi ile sekteye uğratılmıştır.

“Balkan Savaşlarından Günümüze Kadar Kosova Türk Edebiyatı” başlığı altında; Osmanlı Devleti’nin geri çekilmesi üzerine Kosova Türklerinin mücadelelerini tek başlarına sürdürmeleri ele alınmıştır. Kosova Türkleri baskı ve zulümlerle birlikte sosyal, kültürel, edebî vb. alanlarda geri planda kalmışlardır. II. Dünya Savaşı sonrasında ise Kosova Türkleri için edebî ve kültürel alanlarda filizlenmeler başlamış ve bu hareketlenmeler “1951-1968 Dönemi” ve “1969 Sonrası Dönem” olarak iki dönemde ele alınmıştır. Kosova Türk edebiyatının gelişimi; “Osmanlı Dönemi Kosova Türk Edebiyatı”, “Balkan Savaşları’ndan sonra Kosova Türk Edebiyatı” ve “Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı” olmak üzere üç dönemde ele alınmıştır. Çalışmada son iki dönemin incelemesine yer verilmiştir.

“Balkan Savaşlarından Sonra Kosova Türk Edebiyatı” başlığı altında; siyasi ve sosyal gelişmeler neticesinde edebî ve kültürel alanlarda yaşanan durgunluklardan bahsedilmiştir. Kosova Türk edebiyatında ilk edebî faaliyetlerde bulunan isimlerden olan “Hacı Ömer Lütfi” den bahsedilmiş, eserleri üzerine yazılan karalama kampanyalarından ve henüz aydınlatıcı çalışmaların yapılmamasından söz edilmiştir. Balkan Savaşlarından sonra Kosova Türk edebiyatı adına herhangi biri faaliyette bulunulmadığı ve halk edebiyatı ürünlerinin nispeten varlık gösterdiği belirtilmiştir.

“Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı” başlığı altında; Makedonya Türk edebiyatına kıyasla geri planda kalan ve geri planda kalma gerekçeleri sıralanan Kosova Türk edebiyatından bahsedilmiştir. Kosova Türk edebiyatı adına ilk eserin 1951 yılında Dr. Durmuş Seline tarafından kaleme alınan “Büyük Kapı Kızı” adlı tiyatro oyunu olduğu belirtilmiştir. Kosova Türk edebiyatı için ilk faaliyetlerde bulunan Süreyya Yusuf’un öykü kitabı da bu alanda örnek verilmiştir. Ancak asıl filizlenmelerin yaşandığı dönemin, 1960 yılında “Naim Şaban”, “Nimetullah Hafız” ve “Nusret Dişo Ülkü”nün varlık göstermesi ile olduğu belirtilmiştir. Sonraki süreçte “Şükrü Ramo”, “Hasan Mercan”,

“Fahri Kaya”, “Enver Baki”, “Necati Zekeriya” gibi isimlerin eklenmesiyle genişleyen çemberin kısa süre içerisinde farklı nedenlerden ötürü dağıldığından bahsedilmiştir. Bu durumun 70’li kuşağın gelişini zorunlu kıldığı ve “Mürteza Büşra”, “Arif Bozacı”, “Şecaettin Koka”, “İbrahim Rogovalı”, “Altay Suroy Recepoğlu”, “Fahriye Breça”, “İskender Muzbeğ”, “Fikri Şişko”, “Rezak Ukalo”, “Bahise Potok”, “Semiha Yağcı” ve “Zeynel Beksaç” gibi isimlerin edebî sahada görünmesine neden olduğu belirtilmiştir. “Tan” gazetesinin yayın hayatına başlaması ile kültürel ve edebî alandaki bu hareketlenmeye yeni isimlerin de dahil olduğu vurgulanmıştır. “Doğru Yol Kültür ve Sanat Dergisi” ve derginin “Nâzım Hikmet” edebiyat kolu, “Çevren Toplum, Sanat ve Bilim Dergisi” ve “Çığ” dergisinin çalışmalara yenilik kattığı belirtilmiştir. Edebî ve kültürel çalışmaların ivme kazandığı bu dönemde yaşanan edebî tartışmaların edebiyatı da etkisi altına aldığı vurgulanmıştır. 80’li kuşağın gelişini kolaylaştıran bu durumların siyasi olaylar ile sekteye uğratıldığı belirtilmiştir. Kosova Türk edebiyatının varlık göstermesi ve tanıtılması için yapılan çalışmalardan, araştırmacılardan ve söz konusu faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Kosova Türk edebiyatında dil sorununa ve kullanımına değinilmiş, verilen ilk eserlerin tiyatro türünde verildiğinden ve dönemlere göre farklılık gösterdiğinden bahsedilmiştir. Kosova Türk edebiyatında ele alınan türler ve dönemlere göre kullanımları, her türün öne çıkan yazarları ve eserleri açıklanmıştır. Kosova Türk edebiyatında çocuk edebiyatına ve faaliyetlerine eserlerle birlikte değinilmiştir.

Çalışmanın “Yugoslavya (Kosova) Türk Halk Edebiyatı” başlığı konu alanımız olan ÇBTE alanına dahil olmadığı için incelemeye alınmamıştır.

Çalışmada “Yugoslavya (Kosova) Yazılı Türk Edebiyatı” başlığı altında; “Fikri Şişko”, “Hasan Mercan”, “Ahmet S. İgciler”, “Enver Baki”, “Nuhi Mazrek”, “Sadık Tanyol”, “Osman Baymak”, “İskender Muzbeg Şefikoğlu”, “Aziz Serbest”, “Mehmet Bütüç”, “Arif Bozacı”, “Fahriye Çerkez”, “Ethem Baymak”, “Fahri Mermer”, “Hacı Ömer Lütfi”, “Özcan Micalar”, “Nimetullah Hafız”, “Agim Rıfat Yeşeren”, “Raif Kırkul”, “Şecaettin Koka”, “Bayram İbrahim Rogovalı”, “Süreyya Yusuf”, “Reşit Hanedan”, “Altay Suroy Recepoğlu”, “Zeynel Beksaç”, “Naim Şaban” ve “Burhan Sait” gibi Kosova Türk yazılı edebiyatında ön plana çıkan şair ve yazarların hayat hikâyelerine, edebî şahsiyetlerine, basın yayın faaliyetlerine, eserlerine ve eserlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.4.1.6. Recepoğlu, Altay Suroy (2001). Kosova’da Türk Kültürü veya Türkçe Düşünmek, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışma; “Yugoslavya Genç Şairleri İletisi”, “Çağdaş Edebiyatımız Elli Yaşında”, “Yugoslavya Topraklarında Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkçe Edebiyat”, “Yunanistan Türk Azınlığının Milli Şairi Alırza Saraçoğlu”, “Mamuşa Doğumlu Bir Şair Şuayip Zurnacı” ve “Prizren ve Türk Dünyası” başlıkları ile çalışma konumuz olan ÇBTE alanına girmektedir.

Çalışmanın “Yugoslavya Genç Şairleri İletisi” başlığı altında Yugoslavya genç şairlerinin ne istediği ve nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuş, verilen şiir örnekleri ile şairlerin düşünce ve duygu dünyası üzerine tahliller yapılmıştır. “Çağdaş Edebiyatımız Elli Yaşında” başlığı ile Yugoslavya Türk Yazarlar Derneği ve “Ve Sanat” sanatçılar kulübünün iş birliği ile hazırlanan yuvarlak masa toplantısı ele alınmış, toplantıda yer verilen bildiriler ve faaliyetler üzerinde durulmuştur. “Yugoslavya Topraklarında Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkçe Edebiyat” başlığı altında Yugoslavya’da Türklerin hakimiyet kurmaya başladığı zamanlardan itibaren oluşan Türk varlığı ile birlikte ilk edebi çalışmalardan bahsedilmiştir. Oluşmaya başlayan edebi ortam dönemlere göre; basın yayın faaliyetleri, yazar ve şairler ile eserleri üzerinden incelenmiştir. Özellikle ele alınan türler ve ön plana çıkan çalışmalar yazarları ile birlikte detaylandırılmıştır. “Yunanistan Türk Azınlığının Milli Şairi Alırza Saraçoğlu” başlığı altında; Batı Trakya Türklerinin yaşadığı siyasi ve sosyal olaylar sonucu, göçlerle birlikte azınlık durumuna düşme süreçleri, edebi sahada gösterdikleri faaliyetler, matbuat hareketleri, gelişimlerini sürdükdükleri dergi ve gazetelerin yayını ile edebi sahada ön plana çıkan yazar ve şairlerinden bahsedilmiştir. Bu şairlerden özellikle Alırza Saraçoğlu ön plana çıkarılmış, onun edebi kişiliği ve sanat anlayışı üzerinde durulmuş, şiirleri tahlil edilmiştir. “Mamuşa Doğumlu Bir Şair Şuayip Zurnacı” başlığı altında; Şuayip Zurnacı’nın biyografisine, sanat anlayışına ve eserlerine yer verilmiş, şair üzerine yapılan ilk çalışmalardan bahsedilmiştir. Şiirlerinde kullanılan dil, biçim ve içerik özellikleri hakkında bilgi verilmiş, örnekler sunulmuştur. “Prizren ve Türk Dünyası” başlığı altında Prizren’in siyasi, sosyal, kültürel, demografik, edebi vb. özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle edebi sahada faaliyet gösteren basın yayın organları ve içerikleri üzerinde

durulmuştur. Çağdaş Yugoslavya Türk edebiyatını oluşturan şair ve yazarlara örnek verilerek bu alanda yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir.

I.4.1.7. Çelik, Dilek Yalçın (2017). Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı (1951-2008), Ankara: Bengü Yayınları.

Bu çalışma beş bölümden oluşmakta ve üç bölüm çağdaş Kosova Türk edebiyatı hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır. Çalışmanın I. Bölümü olan “Tarihsel Çerçeve” başlığı altında; Kosova Türk edebiyatı 1455 Osmanlı Dönemi de dahil olmak üzere 2008 yılına kadar belli dönemler altında incelenmiştir. Böylelikle edebiyatın hangi şartlar altında oluştuğunun, uğradığı değişim ve dönüşümlerin gösterilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın “Edebi Türlerin Gelişimi” başlıklı II. Bölümünde 1951 yılından sonraki süreçte yazılı edebiyat ürünlerinden olan şiir, roman ve hikâye, tiyatro, eleştiri türleri incelenmiş; türlerin gelişimi, ilk örnekleri, öne çıkan yazarları ve eserleri verilmiştir. Aynı bölümde devam eden “Gazetecilik ve Basın Yayın Dünyası” başlığı altında; Kosova’da yapılan basın yayın faaliyetleri kronolojik olarak sıralanmış, dergi ve gazetelerin öneminden, içeriğinden ve kurucularından bahsedilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı Temsilcileri” başlıklı bölümde 1951 yılından bugüne kadar ön plana çıkan; “Vahit Ergin”, “Mehmet Bütüç”, “Osman Baymak”, “Bayram İbrahim (Rogovalı)”, “Nimetullah Hafız”, “Ahmet S. İğciler”, “Ethem Baymak”, “Şecaettin Koka”, “Enver Baki”, “Aziz Buş”, “Reşit Hanadan”, “Arif Bozacı”, “Zeynel Beksaç”, “Fahriye Çerkez”, “Raif Kırkul”, “Nuhi Mazrek”, “Şükrü Mazrek”, “Hasan Mercan”, “Fahri Mermer”, “İskender Muzbeg (Şefikoğlu)”, “Aluş Nuş”, “Agim Rifat Yeşeren”, “Burhan Sait”, “Altay Suroy (Recepoğlu)”, “Naim Şaban”, “Fikri Şişko”, “Cemali Tunalıgil”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Hayrettin Volkan”, “Süreyya Yusuf” ve “Rezzan Zborça” gibi şair ve yazarların hayat hikâyelerine, sanat anlayışlarına, basın yayın faaliyetlerine, edebî ürünlerine ve eserlerinden örneklerle yer verilmiştir.

I.4.1.8. Aslan, Bahtiyar (2019). Türkçenin Nöbetini Tutmak: Zeynel Beksaç ve Şiiri, İstanbul: Kesit Yayınları.

Bu çalışma Kosova Türk edebiyatının önemli yazarlarından Zeynel Beksaç’ın hayatı; sanatı, edebi kişiliği ve eserleri çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma iki bölümden oluşmakta ve alt başlıklar ile detaylandırılmaktadır. Çalışmanın I. Bölümü “Zeynel

Beksaç'ın Hayatı ve Sanatı" başlığını taşımaktadır. Bu başlık kendi içerisinde "Hayatı", "Eğitim Hayatı", "Çalışma Hayatı", "Sanat Hayatı" ve "Sanat Anlayışı" şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Bu başlıklar altında yazarın hayat hikayesi, edebiyatla olan ilk teması, edebi yönü ve sanatçı kişiliği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın II. Bölümü "Zeynel Beksaç'ın Şiirlerinde Tematik Yapı ve Üslup" başlığını taşımaktadır. Bu başlık da kendi içerisinde; "Bireysel ve Toplumsal Kimliğin Özü: Türkçe", "Sızısı Dinmeyen Özlem: Anavatanın Çağrısı", "Balkanlardan Orta Asya'ya Akan Gönül: Beksaç ve Türk Dünyası", "Bireysel Tarihten Toplumsal Tarihe: Otobiyografi ve Prizren", "Kültür ve Toplumsal Kopuş: Balkanlar ve Göç", "Geleceğin Kurgusu: Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı", "Haksızlığa Başkaldırı: İsyan ve Eleştiri ("Onlar'ın Eleştirisi", "Biz'deki Züppelerin Eleştirisi", "Çağ Eleştirisi") ve "Zeynel Beksaç'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup ("Şiirdeki Şekil Anlayışı", "Beksaç'ın Şiir Cümleleri", "Dildeki Sapmalar", "Yazınsal Sapmalar", "Ses Bilimsel Sapmalar", "Tekrarlar") şeklinde sekiz alt başlığa ayrılmıştır. Bu başlıklar altında yazarın; Türk dili, Türkiye ve Orta Asya sevgisi, Prizren şehri ve anıları, göç, çocuklar, çocuk sevgisi, biçim ve içerik özellikleri, eserlerin üstlendiği misyonlar vb. gibi konular üzerinde durulmuştur.

I.4.1.9. İğci, Alpay (2021). "Kosova Türkleri Çocuk Şiirleri", Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2, Bursa: Emin Yayınları, ss. 267- 296.

Bu çalışmanın Alpay İğci tarafından kaleme alınan "Kosova Türkleri Çocuk Şiirleri" bölümü altında "Kosova Türk Çocuk Edebiyatına Genel Bir Bakış" şeklinde alt başlığa yer verilmiştir. Başlık altında Kosova bölgesinin fiziki ve coğrafi özellikleri hakkında bilgi verilmiş, Kosova'da oluşmaya başlayan ilk Türk varlığı ile hala devam eden Türk kültürü üzerinde durulmuştur. Balkanlarda oluşmaya başlayan Türk dili ve edebiyatının çıkış noktaları belirtilmiş, bu alanda faaliyet gösteren yazar ve şairlerin yetiştikleri bölgeler hakkında bilgi verilmiştir. Osmanlı Dönemi Kosova Türk edebiyatının genel durumu ve türleri üzerinde durulmuştur. Her sahada olduğu gibi edebi sahada da köklü değişikliklere sebep olan Balkan Savaşlarının edebi faaliyetlere olan yansımaları ele alınmıştır. 1912 yılı itibarıyla Kosova Türklerine uygulanan yaptırımlar ve edebi alandaki durgunluk üzerinde durulmuştur. Siyasi gelişmelere paralel şekilde ilerleyen edebi üretimin Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ile yeniden canlandığı belirtilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra ana çerçeveyi oluşturan Kosova

Türk çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu alanda verilen ilk eserlerden, “Tan”, “Doğru Yol”, “Kuş”, “Tomurcuk”, “Sevinç” ve “Sesler” gibi basın yayın faaliyetlerinden, Türk kurum ve kuruluşları ile Türk dili alanında verilen eğitimlerden bahsedilmiştir. Özellikle çocukların eğitim ve öğretiminde araç olarak kullanılan çocuk edebiyatı ürünlerinin içerikleri ve misyonları açıklanmış, bu sebeple en sık başvurulmuş türün nazım türü olduğu belirtilmiştir. 1980’li yıllarda gelişen siyasi olayların yıkıcı etkisinin edebiyatı da bünyesine aldığı, 1990 sonrası oluşturulmaya çalışılan edebi hareketliliğin “Çığ”, “İnci”, “Dost”, “Bay” dergileri ve “Prizren Türk Yazarlar Derneği” ile sağlanmaya çalışıldığından bahsedilmiştir. Bu dernek etrafında toplanan yazar ve şairlere yer verilmiştir. 1999 sonrası gelişen edebiyatta politik olaylar neticesinde yeniden yapılanmaların başladığı ve Kosova Türkleri edebi hareketliliğin “Yeni Dönem”, “Türkçem”, “Sofra”, “Gerçek”, “Derya”, “Bahar” ve “İmza” gibi dergi ve gazeteler ile sürdürüldüğü belirtilmiştir. Kosova Türk çocuk edebiyatının türleri, biçim ve içerik özellikleri, konuları, misyonları, dili, nazım ve nesir türünün özellikleri vb. gibi konular üzerinde durulmuştur. Kosova Türk çocuk edebiyatının temsilcilerinin meslekleri, Kosova Türk edebiyatına olan katkıları ve özellikleri ele alınmıştır.

Kosova Türkleri çocuk şiirleri üzerine eser veren; “Naim Şaban”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Nimetullah Hafız”, “Hasan Mercan”, “Bayram İbrahim”, “İskender Muzbeg”, “Altay Suroy”, “Agim Rifat Yeşeren”, “Zeynel Beksaç” ve “Taner Güçlütürk” ün çocuklar için kaleme alınmış şiirlerinden örnekler verilmiştir.

1.4.1.10. Aylanç, Mihrican (2021). “Kosovalı Bir Aydın: Osman Baymak ve Çocuk Yazını Çalışmaları”, Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları, Edirne: Trakya Üniversitesi.

Bu çalışmada Kosova Türkü yazarlarından Osman Baymak’ın hayatı, edebi faaliyetleri, sanatçı kişiliği ve eserleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Osman Baymak’ın hayatına, edebiyatla olan ilk temasına, basın yayın faaliyetlerine ve eserlerine dair bilgiler verilmiştir. “Başlıca Eserleri” başlığı altında; “Şiir”, “Antoloji”, “İnceleme, Araştırma, Derleme” ve “Çocuk Yazını” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. İlgili başlıklar altında, verilen türler üzerine Osman Baymak’ın kaleme aldığı eserleri incelenmiştir. Çalışmanın “Yazar ve Yayıncılıktan Çocuk Yazınına Uzanan Süreçte Osman Baymak’ın Fikir ve Faaliyetleri” başlığı altında Kosova Türkleri

için basın yayın faaliyetlerinin öneminden bahsedilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra özele inilmiş ve Kosova Türkleri çocuk edebiyatına yönelinmiştir. Bu alanda faaliyet gösteren basın yayın çalışmaları örnek verilmiştir. Çalışmanın “Osman Baymak’ın Yayına Hazırladığı Çocuk Yazını Ürünleri: Şiir, Öykü ve Masallar” başlığı altında Osman Baymak’ın çocuklar için hazırladığı şiir, öykü ve masalların örneklerine, içeriklerine ve çocuklar için önemine değinilmiştir. Bu alanda faaliyet gösteren birçok yazara yer verilmiştir. Çalışmanın “Osman Baymak’ın Çocuk Şiirlerine Tematik Bir Bakış” başlığı altında Osman Baymak’ın kaleme aldığı şiirlerinin tema ve içerik bakımından açıklamalarına yer verilmiştir. Osman Baymak’ın çocuklar için yayımladığı şiirlerinden verilen örnekler ile şiirlerin tahlilleri yapılmıştır.

I.4.1.11. Muhaxheri, Nuran Malta; Lapaştica, Esin Hüdaverdi (2022). Priştine ve Mamuşa’ da Sözlü ve Yazılı Kültür Balkanlarda Türk Edebiyatı Ders Kitabı, Çanakkale: Paradigma Akademi.

Bu çalışma “Kosova’da Sözlü Kültür” ve “Kosova’da Yazılı Kültür” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ancak, Kosova’daki sözlü ve yazılı kültürün daha iyi anlaşılabilmesi için “Balkan Türk Edebiyatının Tarihî Gelişimi” başlığı ile genel olarak Balkanlarda Türk edebiyatının tarihî süreç içerisindeki değişim ve dönüşümlerinden bahsedilmiştir. Özel olarak ise konu alanını oluşturan “Kosova’da Sözlü Kültür” başlığı altında öncelikle konunun ele alındığı bölgeler olan Priştine ve Mamuşa hakkında siyasi, sosyal, kültürel ve edebî yönlerden detaylı bilgiler verilmiştir. “Priştine’de Sözlü Verimler” başlığı altında; “Kalıplaşmış Söz ve İfadeler”, “Anonim Şiirler”, “Anlatımlar”; “Mamuşa’ da Sözlü Verimler” başlığı altında ise; “Söylemelik Türleri”, “Anlatmalık Türler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Her başlık kendi içerisinde detaylandırılarak örneklerle birlikte ele alınmıştır. Ancak bölüm ÇBTE alanına dahil edilmediği için detaylandırmaya gidilmemiştir.

Çalışmanın “Kosova’da Yazılı Kültür” başlığı altında; “Priştine’de Yazılı Kültür” ve “Mamuşa’ da Yazılı Kültür” başlıklarına yer verilmiştir. “Priştine’de Yazılı Kültür” başlığı altında; “Naim Şaban”, “Enver Baki”, “Arif Bozacı”, “Rezzan Zborça”, “Mamuşa’ da Yazılı Kültür” başlığı altında; “Reşit Hanadan”, “Cemali Tunalıgil”, “Nuhi Mazrek” ve “Şükrü Mazrek” gibi ön plana çıkan yazarların hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

I.4.1.11. Gezgin, Faruk (2023). Kosova'nın Yiğit Oğlu Burhan Sait, İstanbul: Post Yayınevi.

Bu çalışmada Burhan Sait'in hayatı incelemeye alınmıştır. Burhan Sait, Kuzey Makedonya ve Kosova Türklerinin hayatında özellikle Türklük için mücadele etmiş olan “Tan” gazetesi ve “Vardar” dergisi gibi yayınlar aracılığı ile düşüncelerini dile getirmiş bir şahsiyettir. Burhan Sait'in yaşamı; “Hayatı”, “Gazeteciliği”, “Fikir Dünyası”, “Sanatçı Yönü”, “Şiirlerinin Değerlendirilmesi”, “Eserleri”, “Burhan Sait'in Şiir ve Yazılarında Görülen Bölgeye Mahsus Türkçe Kelime, İfade ve Hatalar”, “Kaynaklar” ve “Hakkında Yazılanlar ve Söylenenler” şeklinde dokuz alt başlık altında incelenmiştir. Çalışmada Burhan Sait'in özellikle edebi yönünün ve çalışmalarının merkeze alındığı görülmektedir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Zekeriya, Necati (1987). “Necati Zekeriya'yla Yugoslavya'da Türkçe Çocuk Edebiyatı Üzerine” Çocuk Edebiyatı Yıllığı (içinde), Editör: Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul: Gökyüzü.
2. Zekeriya, Necati (1989). “Necati Zekeriya ile Yugoslavya'da Yayınlanan Türkçe Çocuk Dergileri Üzerine”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı (içinde), Editör: Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul: Gökyüzü.
3. Baymak, Osman (1996). Yugoslavya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları.
4. Gergefi, Can (2000). Yugoslavya (Kosova) Türk Şiiri Antolojisi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
5. Recepoğlu, Altay Suroy (2001). Kosova'da Türkçe Yayınlar ve Kitaplar, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

I.4.2. Makaleler

I.4.2.1. Kılınç, Aziz & Tarhan Aslı (2012). “Kosova'da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı”, Motif Akademi Halk Bilim Dergisi, C. 5, S. 9, ss. 5-66.

Bu çalışma Kosova'da çağdaş Türk çocuk edebiyatının incelemesi ve bu alanda türlere göre yapılmış çalışmalar üzerinedir. Çalışma “Giriş”, “Kosova'da Türk Çocuk Şiiri”, “Kosova'da Türk Çocuk Hikâyesi”, “Çocuklara Yönelik Hazırlanan Süreli Yayınlar” ve “Kosova Türk Çocuk Edebiyatı'nda Halk Edebiyatı'nın Yeri” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında edebiyat-kültür ilişkisi incelenmiş, Balkan Türklerinin siyasi olaylar neticesinde Türk kültürüne karşı uzak mesafede kalmaları ele alınmıştır. Edebi sahada çocuk edebiyatı ve çocuk kitaplarının önemi üzerinde durulmuş; konu sınırlandırılarak Kosova’da Türk çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle bu alanda ön plana çıkan yazar ve şairlerden örnekler verilmiştir.

Çalışmanın “Kosova’da Türk Çocuk Şiiri” başlığı altında; Kosova’da Türk çocuk şiirinin gelişiminden ve öneminden bahsedilmiş, bu alanda ön plana çıkan “Nusret Dişo Ülkü”, “Hasan Mercan”, “Osman Baymak”, “Altay Suroy Recepoğlu”, “Naim Şaban”, “Zeynel Beksaç”, “Agim Rıfat Yeşeren” ve “Raif Kırkul” gibi şairlerin çocuklar için kaleme aldıkları çalışmalar örneklendirilmiştir.

Çalışmanın “Kosova’da Türk Çocuk Hikâyesi” başlığı altında; Kosova Türk çocuk hikâyeciliğinde sıklıkla kullanılan dil, üslup, biçim ve içerik özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu alanda ön plana çıkan “Şükrü Mazrek”, “Enver Baki”, “Hasan Mercan”, “İskender Muzbeğ”, “Süreyya Yusuf”, “Şecaettin Koka”, “Ahmet İgciler” ve “Reşid Hanadan” gibi isimlerden ve eserlerinden örnekler verilmiştir.

Çalışmanın “Çocuklara Yönelik Hazırlanan Süreli Yayınlar” başlığı altında; Kosova Türk çocuk edebiyatı alanında faaliyet gösteren “Çevren”, “Tomurcuk”, “Çığ”, “Sevinç”, “Bahar”, “Birlik”, “Kuş”, “Sesler”, “İnci”, “Tan”, “Filiz Çocuk”, “Bahar Çocuk ve Kültür Dergisi” vb. gibi basın yayın faaliyetlerinin içerikleri ve çocuklar için önemi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Kosova Türk Çocuk Edebiyatı’nda Halk Edebiyatı’nın Yeri” başlığı altında; Kosova Türk çocuk edebiyatında halk edebiyatı ürünlerine yer verilmesinin miras aktarımı ve çocukların gelişimi için önemi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın genelinde Kosova çağdaş Türk çocuk edebiyatında şiir türünün en sık kullanılan tür olduğu ve çocukların gelişimi için faydalarından bahsedilmiştir. Bu alanda öne çıkan yazarlar ve eserleri incelenmiştir. Hikâyelerin nasıl yazılması gerektiği, öne çıkan temalar, hikâye yazarları ve eserleri, Türk edebiyatçılarının oluşturduğu süreli yayınlar, faaliyette olan ya da olmayan dergilerin yayın bilgileri ve çocuklara yönelik halk edebiyatı ürünleri detaylı şekilde incelemeye alınmıştır.

I.4.2.2. Güçlütürk, Taner (2013). “Kosova Türk Çağdaş Edebiyatında Reşit Hanadan’ın Öykü ve Roman Yaratıcılığı”, Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, C.3, S.5, ss. 78-108.

Bu çalışmada Kosova Türk edebiyatının önemli yazarlarından Reşit Hanadan’ın eserlerinde, roman tekniklerinin çevresel faktörlerle ne derece ve ne şekilde ele alındığı üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Kosova bölgesinin tarihî ve siyasi durumu ile Kosova Türklerinin sosyo- kültürel açıdan basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Verilen genel bilgilendirmelerde, yayımlanan gazete ve dergilerin çağdaş Kosova Türk edebiyatına olan etkisinden bahsedilmiştir. Bu alanda öne çıkan yazarlardan olan Reşit Hanadan üzerine yoğunlaşmıştır.

“Reşit Hanadan ve Edebî Yaratıcılığı” başlıklı bölümde; Reşit Hanadan’ın hayatı, basın yayın faaliyetleri, eserleri ve eserleri üzerine aldığı ödüllerden bahsedilmiştir. Bu başlık altında; “Reşit Hanadan’ın Edebî Yaratıcılığında Öykü” ve “Reşit Hanadan’ın Edebî Yaratıcılığında Roman” şeklinde verilen iki alt başlık ile konu detaylandırılmıştır. “Reşit Hanadan’ın Edebî Yaratıcılığında Öykü” başlığında “Reşit Hanadan’ın Edebî Öykülerinde Konu ve Olaylar” şeklinde verilen alt başlık ile yazarın kaleme aldığı “Yazgı”, “Duygu Tutsağı”, “Yıldızlı Ev” isimli öykülerinde yer alan olaylar ve konular üzerinde durulmuş, öykülerin özetlerine yer verilmiştir. “Reşit Hanadan’ın Öykülerinde Kişi, Çevre ve Zaman” başlığı altında çoğunlukla öykülerinde geçen kişi, mekân ve zaman öğeleri üzerinde durulmuştur. “Reşit Hanadan’ın Öykülerinde Amaç ve Fikir” başlığı altında yazarın öyküler aracılığıyla vermek istediği mesajlar, öykülerin ilgili bölümlerinden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır. “Reşit Hanadan’ın Öykülerinde Dil ve Üslup” başlığı altında, yazarın kaleme aldığı öykülerinde kullandığı dil, üslup ve cümle dizimi gibi konular ele alınmıştır. “Reşit Hanadan’ın Öykülerinde Sanat ve Estetik” başlığı altında yazarın edebî kişiliğine uygun olacak şekilde “Sanat ve Estetik” ögesi olan folklorik öğelerden yararlanması ve öykülerden verilen örnekler ile detaylandırılması üzerinde durulmuştur.

“Reşit Hanadan’ın Edebî Yaratıcılığında Roman” adını taşıyan ikinci alt başlıkta, yazarın kaleme aldığı “Sel”, “Taş Yerinde Ağırdır”, “Başka Olur Rumeli’nin Harmanı” isimli üçleme romanı ele alınmıştır. Konunun detaylandırılması için verilen “Reşit

Hanadan'ın Romanlarında Konu" başlığı altında ele alınan romanların konularına ve özetlerine yer verilmiştir. "Reşit Hanadan'ın Romanlarında Kişi ve Tipler" başlığı altında ele alınan karakterlerin özellikleri romanlardan verilen örnekler ile detaylandırılmıştır. "Reşit Hanadan'ın Romanlarında Çevre ve Zaman" başlığı altında romanlarda çoğunlukla yer verilen yer, zaman ve mekân öğeleri üzerinde durulmuştur. "Reşit Hanadan'ın Romanlarında Fikir" başlığı altında romanlarda verilmek istenilen ana fikirler ve mesajlar; "Reşit Hanadan'ın Romanlarında Dil ve Üslup" bölümünde romanlarda kullanılan anlatım, teknik ile cümle dizimi; "Reşit Hanadan'ın Romanlarında Sanat ve Estetik" başlığı altında ise romanlarda yer verdiği sanat ve estetik öğelerinin örnekleri üzerinde durulmuştur.

I.4.2.3. Gürel, Nazlı Rana (2014). "Necati Zekeriya ve Samet Behrengi'nin Eserlerinde Müstakbel Vatandaş Olarak Çocuk", Türk Dili ve Edebiyat Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, C.7, S.756.

Bu çalışmada Necati Zekeriya ve Samet Behrengi için ortak öge olan "çocuk" karakterinin ne şekilde ele alındığı incelenmiştir. Çalışmada, iki yazarın da hayatına dair bilgiler verilmiştir. Yazarların hangi dönemlerde nasıl eserler verdikleri anlatılmıştır. Her iki yazarın da ortak noktası, eserlerde işlenen çocuk karakterlerin gerçek hayattan uyarlama olmasıdır. Gürel, Necati Zekeriya'nın "Orhan" ile Samet Behrengi'nin "Ulduz ve Kargalar" başlıklı yapıtlarından, çocuklara nasıl imajlar yüklendiğini farklı yönlerden ele almıştır.

I.4.2.4. Okumuş, Salih (2015). "Kosova'da Türkçe Yayınlanan Bir Gazete: Tan", Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, C. 4, S. 1, ss. 85-107.

Bu çalışmada "Tan" gazetesinin biçim ve içerik açısından incelemesine yer verilmiştir. Çalışma; "Giriş", "Tan Gazetesinin Kimlik Bilgileri ve Redaksiyon Politikası", "Şekil ve Muhteva Açısından Tan Gazetesi" ve "Sonuç" şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın "Giriş" başlığı altında; genel anlamda Balkan coğrafyası özelde ise Kosova bölgesi üzerinde durulmuştur. Özellikle Kosova'da gerçekleştirilen basın yayın faaliyetleri ile ilgili genel bir bilgilendirme yapıldıktan sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan "Tan" gazetesi üzerine yoğunlaşmıştır. "Tan" gazetesinin yayın hayatına başlaması ile birlikte Kosova'da gelişen siyasi, sosyal, kültürel ve edebi ortam

incelemeye alınmıştır. Gazetenin yayını ile çağdaş Kosova Türk edebiyatının başladığı ancak bu durumun pek çok sorunu da beraberinde getirdiği vurgulanmıştır.

“Tan Gazetesinin Kimlik Bilgileri ve Redaksiyon Politikası” başlığı altında; “Tan” gazetesinin künye bilgileri, basım yeri, baskı sayısı, yönetim kadrosu, yazar kadrosu, ulaştığı ülkeler, işlenen konular, Türk dili kullanımı, yayın amacı ve misyonu gibi konular hakkında detaylı açıklamalar yapılmış ve gazetenin görseli eklenmiştir. “Şekil ve Muhteva Açısından Tan Gazetesi” başlığı altında; “Tan” gazetesinin “Kapak kompozisyonu”, “Muhteva”, “Dizgi ve Baskı Tekniği”, “Yazar Kadrosu”, “Sayfa Yapısı”, “Fotoğraf, Desen, Çizim” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen alt başlıklar ile “Tan” gazetesi biçim ve içerik yönünden detaylı şekilde incelenmiştir. Gazetenin şekil özellikleri, genel sayfa sayısı, yapısı, basımında kullanılan malzemeler ve fonlar, dönemlere göre gazetede işlenen konular ve içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Gazetenin hangi sayfalarının hangi konular için ayrıldığından bahsedilmiş, işlenen her konuya uygun olarak verilen resimlerle çalışma desteklenmiştir. Özellikle gazetenin basın yayın faaliyetlerinde bulunan kişilerin görüşlerine ve yazar kadrosunun isimlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın “Sonuç” başlığı altında “Tan” gazetesinin özellikleri ve önemi üzerine yapılan değerlendirmeler maddeler halinde sıralanmıştır.

I.4.2.5. Okumuş, Salih (2017). “Kosova’da Türkçe Yayımlanan Bir Çocuk Dergisi: Türkçem”, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, S. 10, ss. 252-282.

Bu çalışmada “Türkçem” dergisinin biçim ve içerik yönünden incelemesine yer verilmiştir. Çalışma; “Giriş”, “Türkçem Dergisinin Kimlik Bilgileri”, “Şekil, Muhteva ve Yazar Kadrosu bakımından Türkçem Dergisi” şeklinde alt başlıklara ayrılmış ve her başlık kendi içerisinde detaylandırılmıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Balkanlarda ve özellikle Yugoslavya’da meydana gelen siyasi gelişmelerden, basın yayın faaliyetlerinden, yayımlanan gazete ve dergilerden bahsedilmiştir. Bu gazete ve dergilerden çalışmanın ana konusunu oluşturan “Türkçem” dergisi üzerine yoğunlaşmıştır.

“Türkçem Dergisinin Kimlik Bilgileri” başlığı altında; derginin yayın yılları, yayın yeri, amacı, misyonu, ne zaman kaç sayı basıldığı, ödül alan şair ve yazarları hakkında bilgiler verilmiş, kimlik bilgileri tablolar halinde listelenerek incelenmiştir.

“Şekil, Muhteva ve Yazar Kadrosu bakımından Türkçem Dergisi” başlığı altında; “Türkçem Dergisinin Şekil Özellikleri”, “Türkçem Dergisinin Muhteva Özellikleri” ve “Yazar Kadrosu” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Türkçem Dergisinin Şekil Özellikleri” başlığı altında; “Kapak Kompozisyonu”, “Sayfa Yapısı”, “Dizgi ve Baskı Tekniği”, “Fotoğraf ve Çizim” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen başlıklar ile “Türkçem” dergisinin biçim özellikleri üzerinde durulmuş ve yayımlanan sayıları üzerinden konular örneklendirilmiştir. “Türkçem Dergisinin Muhteva Özellikleri” başlığı altında; “Şiir” ve “Nesir” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Şiir” başlığı altında şiir türünde işlenen konulara, dil özelliklerine, şiir sayılarına, yazan yerli ve yabancı şairlere yer verilmiştir. “Nesir” başlığında ise; “Hikâye ve Roman”, “Haber ve Tanıtım Yazıları”, “Biyografi”, “Makale”, “Röportaj-Sohbet”, “Fıkra”, “Destan”, “Atasözleri, Deyimler ve Özlü Sözler”, “Efsane”, “Anı (Hatıra)” ve “Masal” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Ele alınan tüm türlerde işlenen temalara, kullanılan dile, ön plana çıkan şair ve yazarlara, işlenen türlere kaç sayıda ne kadar yer verildiğine, türlerin tanıtımlarına vb. gibi şekil ve muhteva özelliklerine dair detaylı bir bilgilendirme yapılmıştır. “Yazar Kadrosu” başlığı altında; “Şair” ve “Nasır” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Şair” başlığı altında; “Türkçem” dergisinde yer alan şairlere yer verilmiştir. “Nasır” başlığı altında; “Dil ve Edebiyat Yazıları”, “Tarih Yazıları”, “Sağlık Yazıları”, “Eğitici Yazılar”, “Din ve Ahlaki Yazılar”, “Hikâye ve Roman”, “Masal, Efsane ve Destanlar”, “Söyleşi, Biyografi, Anı, Gezi ve Tanıtım Yazıları” ve “Haberler” şeklinde verilen alt başlıklar ile nesir alanında yer verilen türlere göre yazarlar örneklendirilmiştir.

I.4.2.6. Okumuş, Salih (2017). “Yüz Yıllık Yalnızlık: İmparatorluktan Azınlığa Kosova’da Türkler”, Karadeniz Araştırmaları Merkezi, S.54, ss. 1-18.

Bu çalışmada genelde Balkanların özelde ise Kosova Türklerinin tarihi perspektifler ışığında yaşadıkları politik olayların kültürel, toplumsal ve edebi yönlerden etkileri incelenmiştir. Çalışmada Balkanlardaki ilk Türk varlığından, yerleşkelerinden ve Osmanlı ile olan ilişkilerinden bahsedilmiştir. Yaşanan Balkan Savaşları ve onun neticelerinden olan göçler ile yeni bir düzenin kurulmaya başlandığı belirtilmiştir. II.

Dünya Savaşı sonrasında şekillenen yeni siyasi düzende özellikle Kosova Türklerinin yaşadığı siyasi, sosyal, kültürel, demografik, edebi, dini ve dil açısından olaylar tarihi veriler ışığında detaylandırılmıştır. Kosova Türklerinin yaşadığı olaylar ve karşılaştıkları sorunlar “Sosyal ve Ekonomik Hayat”, “Siyasal Hayat” ve “Kültürel Haklar ve Dil Meselesi” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Sosyal ve Ekonomik Hayat” ve “Siyasal Hayat” başlıkları altında Kosova Türklerinin yaşadığı siyasi, sosyal ve kültürel olaylar üzerinde durulmuştur. Özellikle çalışma konumuz olan ÇBTE alanına giren “Kültürel Haklar ve Dil Meselesi” başlığı altında; Kosova Türkleri için önemli basın yayın faaliyetleri, çağdaş Kosova Türk edebiyatının oluşum ve gelişimi, “Çevren”, “Tan”, “Doğru Yol”, “Esin” ve “Kuş” gibi gazete ve dergilerin yayını, eğitim öğretimde Türkçenin kullanımı ile gelişen kültür ve edebiyat alanındaki ilerlemeler incelemeye alınmıştır.

I.4.2.7. Gezgin, Faruk (2019). “Şar Dağı Ayakdaşları” Kitabı ve Yugoslavya’yı Anlamak”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, C.1, S.2, ss. 51-62.

Bu çalışmada Kemalettin Şar’ın kaleme aldığı “Şar Dağı Ayakdaşları” adlı kitabında anılarında yer alan Yugoslavya ve Kuzey Makedonya Türklerinin başından geçen katliamların, bastırma politikalarının incelemesine yer verilmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Balkan coğrafyasında yaşayan Müslüman Türklerin hayatında dönüm noktası olan “Büyük Göç” ün sebepleri ve meydana gelen yıkıcı etkilerinin açıklamalarına yer verilmiştir.

Çalışmanın “Mankurtluktan Kurtuluş-Gerçeklerle Yüzleşme” başlığı ile ana konuya geçiş yapılmıştır. Yazarın hayatından verilen anılar eşliğinde dönemin siyasi ve sosyal yapısı incelenmiştir. Yazar ve aile bireyleri üzerinden romanın içeriği ile bağlantılı olan bölümlere ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Yazarın adı soyadı da dahil olmak üzere roman adının neden ve ne şekilde verildiğinin sebepleri üzerinde durulmuştur. Romanın içeriğinde yer alan: Türk gelenek görenekleri, Türklerin diğer milletlerle olan ilişkileri, Türk dili ve kimliği için çıkarılan Türkçe basın yayın faaliyetleri, Türk şair ve yazarların etkileri, “Sosyalist- Komünist” rejimin halka vaatleri ve aslında ne verdikleri, bastırma ve sindirme politikaları, Yugoslavya’nın dağılma süreci gibi konular; hem yazarın hayatından verilen bilgiler eşliğinde hem de roman karakterlerinin yaşadığı

süreçler ile harmanlanarak tahlil edilmiştir. Türk azınlıklarının yaşadığı fiziksel ve psikolojik durumlar roman kahramanları üzerinden okuyucuya aksettirilmiştir.

I.4.2.8. Öztürk, Aydın (2021). “Zeynel Beksac’ın Şiirlerinde Dil, Yapı, Anlatım Tekniği ve Muhteva Özellikleri”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, C.3, S.2, ss. 155-220.

Bu çalışmada Zeynel Beksac’ın “Çetrefil Sevda”, “Rüyalarım, Çiçek Açtı” (R. Ç. A.), “Vurmazsam Namerdim”, “(Toplu Şiirler 1971- 2017)”, “Önce Sevgiye Doğar Güneş”, “Gökkuşağında Salınan Çocuk”, “Rumeli O Benim İşte”, “(Toplu Şiirler 1970-2014)” yapıtlarındaki şiirlerinin dil, yapı, anlatım tekniği ve muhteva bakımından örnekleri ile birlikte incelemelerine yer verilmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında şairin hayat hikâyesine, eserlerine (eserlerinde işlediği konuların kaynaklarına, dil ve üslubuna, Türkçeye, Türk dilinin kullanıma ve Türk dünyasına duyduğu saygıya), basın yayın faaliyetlerine, şairliği dışında ilgilendiği sosyal aktivitelere dair ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Gerek yazarın kendi görüşleri gerekse kaleme aldığı eserlerinden verilen örnekler ile konu detaylandırılmıştır. Şairin özellikle kaleme aldığı “Önce Sevgiye Doğar Güneş”, “Mehmetçik Kosova’da”, “Düşünce Usa Durmadı Daha”, “Gurur Duy Sen XX. Yüzyıl”, “Sevda Eskizleri”, “Kavak Uyur Mu?”, “Vurmazsam Namerdim- Ben Şairim”, “Rüyalarım Çiçek Açtı”, “Sevginin Rengini Arıyorsanız”, “Gökkuşağında Salınan Çocuk”, “Çetrefil Sevda”, “Rumeli, O Benim İşte” başlıklı şiir kitaplarının basın yeri, basın yılı ve içerikleri hakkında bilgi verilmiş, şiir kitapları üzerinden aldığı ödüllerden bahsedilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümü “Yapı / Anlatım Tekniği”, II. Bölümü “Abartma”, III. Bölümü “Bengi”, IV. Bölümü “Benzetme / Metafor”, V. Bölümü, “Çocuk / Çocukluk / Çocuk Dünyası / Anılar”, VI. Bölümü “Deyim ve Atasözleri”, VII. Bölümü, “Dil/Türkçe”, VIII. Bölümü “Evlad-ı Fatihan”, IX. Bölümü “Hüzün”, X. Bölümü “İçtenlik ve İncelik”, XI. Bölümü “Kavram Karşıtlığı”, XII. Bölümü “Mani/Ninni”, XIII. Bölümü “Masal Dünyası”, XIV. Bölümü “Mecazlar ve İmajlar”, XV. Bölümü “Öğüt”, XVI. Bölümü “Özgün Söyleyiş”, XVII. Bölümü “Sapmalar”, XVIII. Bölümü “Sevgi / Hoşgörü / Barış / Dostluk”, XIX. Bölümü “Somutlaştırma / Kişileştirme / Ad Aktarması”, XX. Bölümü “Soru” XXI. Bölümü “Şairleri ve Şiirleri Çağrıştırma”, XXII. Bölümü “Tabiat”, XXIII. Bölümü “Tasavvuf”, XXIV. Bölümü “Tekrarlar”, XXV. Bölümü “Tenkit

/ Tavr", XXVI. Bölümü "Türkü / Ağıt / Destan", XXII. Bölümü "Yerel Söyleyiş" başlıklarını taşımaktadır. Verilen her başlık ayrıntılı şekilde kelime anlamları, içerikleri, önemleri, örnekleri vb. şekillerde detaylı şekilde incelenmiştir.

I.4.2.9. Okumuş, Salih (2022). "Türkçem Dergisinde Yayımlanan Anlatı Türleri ve Okul Çağındaki Çocuklara Katkıları", Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, C.4, S.2, ss.125-140.

Bu çalışmada Kosova Türk edebiyatında çocuk değeri ile eğitimi açısından önemli yayınlardan olan "Türkçem" dergisinin çocuk gelişimine katkısına ve türler bakımından incelemesine yer verilmiştir.

Çalışmanın "Giriş" başlığı altında Osmanlının Balkanlardan çekilmesi ile gelişen olaylara ve neticelerine yer verilmiştir. Çeşitli baskı ve sindirme politikalarına maruz kalan Balkan Türklerine siyasi dengelerin değişmesi ile birçok hak ve özgürlük tanındığından bahsedilmiştir. Bu alanda Türk dili, Türkçe eğitim ve Türk kültürü ile ilgili çeşitli faaliyetlerin hayata geçirildiği belirtilmiştir. Değişen dengeler ile birlikte özelde Kosova Türk edebiyatının da kendi içerisinde yapılanma yoluna gittiğinden ve çıkarılan "Tan", "Çevren", "Esin", "Kuş" gibi gazete ve dergilerin yayını ile edebî ve kültürel çevrede hareketlilik sağlandığından bahsedilmiştir. Kosova'da gelişen olaylar ile bu gazete ve dergilerin kapatıldığı dönemlerde çocuk edebiyatı alanındaki oluşumunu tamamlayan "Türkçem" dergisinin yayın hayatına başladığı vurgulanmıştır. Derginin; yayın yılı, yayın yeri, kurucusu, misyonu, türleri, biçim ve içerik özellikleri ile çocuk gelişimi ve eğitimi üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur.

"Türkçem Dergisinde Anlatı Türleri" başlığı altında; derginin 1999-2014 yılları arasında yayımlanan 169 sayısı üzerinde türlerin incelemesine yer verilmiştir. Dergide ön plana çıkan türler ve yıllara göre dağılımları tablolar eşliğinde değerlendirilmiştir. Dergide en sık kaleme alınan; "Hikâye", "Masal", "Efsane ve Destanlar" türlerine alt başlıklar altında yer verilmiştir. "Hikâye" başlığı altında; hikâye türünün çocuk gelişimindeki önemine, dergide yer alan hikâyelerin biçim ve içerik özelliklerine, incelemeye alınan sayılarda tespit edilen hikâye sayılarına, kaç hikâyenin tercüme hikâye olduğuna ve hangi yazarlar tarafından kaleme alındığına dair bilgilendirme yapılmıştır. Ülkelere göre yer verilen hikâyelerden ve hikâye yazarlarından bahsedilmiştir. Kosova Türk edebiyatı yazarlarının kaleme aldıkları hikâye sayılarına ve işledikleri konulara

dikkat çekilmiştir. Dergide en sık hikâye yazarları olarak yer alan “Hasan Mercan”, “Enver Baki” ve “Reşit Hanedan” gibi isimlerin hikâyelerinde işlenen konulara, ne anlatmak istediklerine, dil ve üslup özelliklerine yer verilmiştir. Çalışmada ayrıca Kuzey Makedonya Türk hikâye yazarlarından olan “Avni Engüllü”, “Necati Zekeriya”, “Avni Abdullah”, “Fahri Kaya”, “Enver Ahmet”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Muharrem Tahsin” ve “Recep Murat Bugariç”in hikâyelerinde işlenen temalara ve anlatılmak istenilen düşüncelere yer verilmiştir. Derginin Türkiye ve Türk dünyasından isimlere de yer verdiği bölümler ve hikâyeler üzerinde durulmuş; hikâye yazarları ve hikâyeleri işledikleri temalar kapsamında ele alınmıştır. Dergide yer verilen “anonim, amatör, dini” hikâyelerden de bahsedilmiştir. Dergide yer verilen hikâyelerin tema bakımından incelemelerine, kahraman seçimlerine ve özelliklerine, çocuk gelişimi için önemine ve önemli hikâyelere, dergide yer verilen Balkanlar ve Türk dünyasından yazar kadrolarına dair açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmanın “Masal” başlığı altında; masal türünden ve çocuklar üzerindeki gelişiminden bahsedilmiştir. Dergide yer verilen masal sayılarına, hangi ülkeler tarafından kaleme alındığına ve özellikle Türk masal yazarlarına yer verilmiştir. Dergide öne çıkan masallardan örneklere ve içeriklerine dair bilgi verilmiştir. Kosovalı yazarların masalları ve anonim masalların içerikleri açıklanmıştır.

Çalışmanın “Efsane ve Destanlar” başlığı altında; efsane türünden ve çocuk gelişimi için öneminden bahsedilmiştir. Dergide yer verilen toplam efsane sayısına, ön plana çıkan efsane yazarları ve efsane örneklerine yer verilmiştir. Dergide yer verilen destan sayılarına, yazarlarına ve örneklerine de ayrıca yer verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. İsen, Mustafa (1983). “Yugoslavya’da Türk Edebiyatı”, Kardaş Edebiyatlar, S. 6.
2. Hayber, Abdülkadir (1984). “Yugoslavya Türklerinin Edebiyatına Dair”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 1, S.1.
3. Taşgetiren, Ahmet (1984). “Necati Zekeriya Yugoslavya Türk Edebiyatını Anlatıyor”, Türk Edebiyatı, S. 123, ss.19-21.
4. Okumuş, Salih (2015). “Kosova’da Yayınlanan Türkçe Gazete ve Dergiler”, Yeni Türkiye (Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı-V), S. 70, ss.6254-6274.

I.4.3. Bildiriler

I.4.3.1. Hüseyin, Zeynep (1998). “Necati Zekeriya’nın Hayatı ve Eserleri”, İzmir: İkinci Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu, ss. 123-130.

Bu çalışmada ünlü Kuzey Makedonyalı yazar Necati Zekeriya’nın; hayatına, sanat anlayışına, edebî kişiliğine, basın yayın faaliyetlerine, eserlerine ve eserlerinin tahlillerine yer verilmiştir.

I.4.3.2. Tunalıgil, Cemali (2013). “Kosova Çağdaş Türk Edebiyatı”, Uluslararası Türkçe ve Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler, İstanbul: KIBATEK- Okan Üniversitesi, ss.182-188.

Bu çalışmada Kosova Türk edebiyatının nasıl yetiştiği ve olgunlaştığı üzerinde durulmuş; edebiyatın diğer olay ve olgulara paralel şekilde ilerleyişi, sanatçılar ve eserleri üzerinden incelenmiştir.

Çalışmada Kosova Türk edebiyatının hangi zaman dilimlerinde ve hangi şartlarda oluşmaya başladığına dair farklı görüşler verilmiştir. Türklere karşı oluşturulan sınırlamalar irdelenmiş ve buna rağmen gelişen edebiyattan bahsedilmiştir. Çağdaş Kosova Türk edebiyatında dönemlere göre gelişmeye başlayan edebi türler ve sanatçılar üzerinde durulmuştur. Özellikle edebi çalışmaların yayımlanma imkânı bulduğu, sanat ve sanatçı arasında köprü kuran basın yayın faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Dönemlerin öne çıkan şair ve yazarları, edebi türler ve yaşanan olaylar detaylı şekilde ele alınmıştır.

I.4.3.3. Samsakçı, Mehmet (2018). “Prizrenli Bir Şair ve Şiiri: Zeynel Beksaç”, 1. Uluslararası Rumeli Dil, Edebiyat, Çeviri Sempozyumu, 12 Mayıs, Kırklareli.

Bu çalışmada Prizren doğumlu Zeynel Beksaç’ın: hayatı, kişiliği, sanat anlayışı, basın yayın faaliyetleri ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Yazarın çocuk şiirleri dışında kaleme aldığı şiirlerinin kronolojik ve tema yönünden tahlilleri yapılmıştır. Şiirler; o dönem Balkan coğrafyasının siyasi, sosyal ve kültürel hayatını yansıtması, kimlik mücadelesi, Türkçenin yaşatılma çabalarını ve verilmek istenilen mesajları içermesi

bakımından önem arz eder. Çalışmada Zeynel Beksac'ın şiirlerinin tahlili ile onun sanat anlayışı ve evrensel temalar ışığında yazdığı açıklanmıştır. Evrensel bir şair olduğunu gösterebilmek adına şiirleri yerli ve yabancı şairlerle kıyaslanarak okuyucuya sunulmuştur.

I.4.3.4. Okumuş, Salih (2021). “Kosova Çağdaş Türk Hikâyeciliğinde Bir Zirve: Reşit Hanadan ve Hikâyeciliği”, I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss. 499-513.

Bu çalışmada Reşit Hanadan'ın kaleme aldığı hikâyeleri üzerinden onun hikâyelerine ve edebî anlayışına dair incelemeler yapılmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Balkanlarda “Birlik” gazetesi, “Sesler”, “Sevinç”, “Tomurcuk” dergileri vb. basın yayın faaliyetleri ve kuruluşları ile başlayan edebî hareketliliklere yer verilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra özele inilmiş ve Kosova’da “Tan” gazetesi, “Çevren” ve “Tomurcuk” dergileri ile oluşum göstermeye başlayan edebî faaliyetlere dikkat çekilmiştir. Gelişmeye başlayan basın yayın faaliyetleri ve içerikleri hakkında bilgi verilmiş, şiire kıyasla geri planda kalan nesir türünün en önemli temsilcilerinden olan Reşit Hanadan ön plana çıkarılmıştır. Reşit Hanadan'ın yazı hayatına başlama süreci, faaliyetleri, örnek aldığı isimler, çalışmaları ve edebî şahsiyeti hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın “Yazgı’dan Yıldızlı Eve Bir Devrin Anatomisi” başlığı altında; yazarın kaleme aldığı hikâyelerinde işlediği konulara ve temalara dikkat çekilmiştir. Yazarın ilk hikâye kitabı olan “Yazgı” başlıklı eserin yayını ve içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Eserin içerisinde yer alan “Yazgı”, “Toprak”, “Tanrı Adına”, “Köyden Ayrılış”, “Hayrat”, “Beklenmeyen Savaşçı”, “Gurbetçinin Dönüşü” başlıklı hikâyelerin konuları açıklanmıştır. Yazarın hikâyelerinde genel olarak işlenen yer, zaman, olaylar, şahıs kadroları, kullanılan dil ve anlatım teknikleri hikâyeler üzerinden tahlil edilmiştir. Yazarın ikinci hikâye kitabı olan “Duygu Tutsağı” kitabının içeriğinde yer alan hikâyelere ve konularına yer verilmiştir. “Bir Hıdrellez Günüydü”, “İneksiz Köy”, “Namus Meselesi”, “Duygu Tutsağı”, “Hayvan Kredisine Hücum ve Ağa Zaho”, “Traktör Belası”, “Döviziniz var mı? Kiracı” başlıklı hikâyelerinin; yer, zaman, olay örgüsü, şahıs kadrosu, kullanılan dil ve anlatım teknikleri bakımından tahlilleri yapılmıştır. Yazarın çocuklar için kaleme aldığı “Yıldızlı Ev” başlıklı hikâye kitabında yer alan; “Cambazlar”, “Gerçekten

Gecikmiş miydi”, “Köprü ve Hortlak”, “Memiş’in Tosunu”, “Ali”, “Ayrılık”, “Özlem’in Dayanışmaya Katkısı”, “Kış Baba”, “Küçük Çoban” başlıklı hikâyelerinin; yer, zaman, olay örgüsü, şahıs kadrosu, kullanılan dil ve anlatım teknikleri bakımından tahlilleri yapılmıştır.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Vırmiça, Raif (1999), Yugoslavya’da Yayın Hayatı, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni (20 – 24 Nisan 1998), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
2. Arslan, İbrahim (2014). “Kosova’da Türkçe Yayın ve Basın”, Eskişehir: Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi, Bildiri, ss.1-5.
3. Okumuş, Salih (2014). “Kosova’da Türkçe Yayınlanan Bir Çocuk Dergisi: Kuş”, Niğde Üniversitesi, 1. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu, Cilt 2, ss.2128-2146.
4. Akgün, Atif (2017). “Kosova Türk Edebiyatı’nda Zeynel Beksaç: Rumeli O Benim İşte”, İzmir: I. Uluslararası Balkanlarda Türk Edebiyatları Çalıştayı, ss.15-16.

I.4.4. Tezler

I.4.4.1. Karagöz, Kerim (1991). Yugoslavya’da Yayınlanan Türkçe Yayınlar, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Tayfun Akgüner.

Bu çalışmada Yugoslavya’nın basın yayın hayatında faaliyet gösteren Türkçe yayınların incelenmesi amaçlanmıştır.

Osmanlı Devleti’nin Balkanlardan çekilmesi ile terk edilen topluluklardan biri de Yugoslavya Türkleri olmuştur. Azınlık durumuna düşen Yugoslavya Türkleri hayatın her alanında kısıtlanmış, baskı ve rejimlerle sindirilmiş, hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılmıştır. Ancak Türk dilini ve kimliklerini korumak isteyen Yugoslavya Türkleri faaliyetlerde bulunma gereksinimi hissetmiştir. Değişen siyasi dengeler ve politikalar gereği kendilerine verilen basın yayın haklarını değerlendiren Yugoslavya Türkleri, 1944 yılında “Birlik” gazetesinin yayın hayatına başlaması ile bu fırsatı yakalamıştır. Özellikle siyasi, sosyal, kültürel, edebî vb. alanlarda içinde bulunulan durumları ve alınan tavırları belli etmeleri nedeniyle yönetim tarafından takip altına alınan “Birlik” gazetesi, “Pioner”

ve “Tomurcuk” dergilerinde de görüldüğü gibi göçle birlikte birçok aydınını kaybetmiştir. Eldeki imkanlarla yeniden filizlenmeye başlayan Yugoslavya Türk edebiyatında “Sesler” dergisi ve “Tan” gazetelerinin yanı sıra Türkçe eserlerin yayımlanmış olması edebî hareketliliği sağlamıştır. Siyasi dengelerin değiştiği, baskı ve sansürün yaşandığı dönemlerden sonra “Çevren” dergisi ve “Kuş” çocuk dergisi gibi yayınlarla süreklilik sağlanmak istenmiştir.

I.4.4.2. Üstün, İbrahim (2003). Kosova’da Türkçe Basın (1871-2003), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihî Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Esin Dayı.

Bu çalışmada genelde Balkan Türklerinin özelde ise Kosova Türklerinin basın yayın faaliyetlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Kosova Türklerinin değişen siyasi olaylara bağlı olarak faaliyet gösteren basın yayın hayatı ele alınmış; Kosova’da yayımlanan ilk Türkçe gazete olan “Prizren-Prizrin” ve devamında çıkarılan; “Birlik”, “Tan”, “Doğru Yol”, “Yeni Dönem”, “Sofra” ve “Türkçem” gazete ve dergilerinin içeriklerine ve amaçlarına dair açıklamalar yapılmıştır.

I.4.4.3. Brina, Elsev (2006). Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’ndan İskender Muzbeg ve Eserleri Üzerine Bir Çalışma, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Alemdar Yalçın.

Bu çalışmada İskender Muzbeg’in hayatı ve eserleri beş başlık altında incelenmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Kosova Türk Edebiyatı’na Genel Bakış”, “1951’den İtibaren Yugoslavya Sosyalist Federal Devleti’nde Türklere Verilen Eğitim, Kültürel Haklar ve Bugünkü Durum” ve “Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı” şeklinde açılan alt başlıklar ile yazarın yaşadığı coğrafya, orada meydana gelen siyasi ve sosyal gelişmeler, Kosova Türk edebiyatı ve yazarları genel hatlarıyla incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Hayatı ve Şahsiyeti” başlığı altında; “Ailesi”, “Doğumu”, “Çocukluğu ve Yetiştigi Çevre”, “Öğrenim Yılları ve Meslek Hayatı”, “Askerliği”, “Evliliği ve Aile Hayatı”, “Mizacı”, “Muzbeg’in Hayatının Önemli Dönüm Noktaları” ve “İskender Muzbeg’in Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’nda Yeri ve Önemi” şeklinde açılan alt başlıklar ile yazarın hayatına ve kişiliğine dair bilgiler verilmiştir. Muzbeg’in çağdaş Kosova Türk edebiyatı için temsil ettiği değerler ve önemler, röportaj ve eserlerinden yapılan çıkarımlar ile birlikte değerlendirilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “İskender Muzbeg’in Şiirleri” başlığı; “İskender Muzbeg’in Şiirlerinde Biçim ve Anlatım Unsurları”, “İskender Muzbeg’in Şiirlerinde Tematik Unsurlar” ve “İskender Muzbeg’in Gerçek Şiir Kitabı” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. “İskender Muzbeg’in Şiirlerinde Tematik Unsurlar” başlığı “Bireysel Temalar” ve “Sosyal Temalar” şeklinde konularına göre sınıflandırılmıştır. “İskender Muzbeg’in Şiirlerinde Biçim ve Anlatım Unsurları” başlığı altında; “Dil ve Üslup”, “Şiirlerde Ahenk Unsurları”, “Nazım Biçimleri”, “Söz Sanatları” şeklinde verilen alt başlıklar ile yazarın kaleme aldığı şiirleri; temaları, konuları ve yapısı kapsamında sınıflandırılarak ele alınmıştır. “İskender Muzbeg’in Gerçek Şiir Kitabı” başlığı altında ise yazarın “Gerçek” adlı şiir kitabı içerik bakımından alt başlıklar altında konularına göre incelenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Çocuk Şiirleri” başlığı altında yazarın çocuklar için yazdığı şiirlere açıklamaları ile birlikte yer verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “İskender Muzbeg’in Uzun Hikâyesi ve Hikâye” başlığı üç alt başlıkla detaylandırılmıştır. “Hikâyeleri” başlığı altında yazarın “Sevil” isimli hikâye kitabında yer alan 10 hikâyesi tematik açılardan incelenmiştir. “Yanan Sevgiler Uzun Hikâyesi” başlığı altında özellikle ön plana çıkarılan “Yanan Sevgiler” başlıklı hikâyesi üzerinde durulmuş ve tematik incelemesi yapılmıştır. “Hikâyeler ve Uzun Hikâyede Dil ve Anlatım” başlığı altında ise hikâyelerin biçim ve üslup açısından incelemesi yapılmış, yazarın dilini ve üslubunu eserlerinde nasıl kullandığına dair bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “İskender Muzbeg’in Dergi ve Gazete Yazıları” başlığı altında; “Türk Toplumunun Kosova’daki Durumu ile İlgili Yazıları”, “Edebiyat Yazıları”, “Portre ve Tanıtım”, “Dil ile İlgili Yazıları”, “Hukuk ile İlgili Yazıları”, “Kültür” ve “Anma Amaçlı Yazılan Yazılar” şeklinde yazarın çeşitli dergi ve gazetelerde ele aldığı yazıları, konuları kapsamında alt başlıklar altında incelenmiştir.

I.4.4.4. Krasniç, Daver (2006). Çevren Dergisinin Balkan Türkleri Edebiyatlarındaki Yeri ve Bu Dergideki Edebî Faaliyetler, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Fatih Andı.

Bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Krasniç çalışmasında “Çevren” dergisinin Balkan Türk edebiyatlarındaki yeri ve önemi üzerinde durmayı amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; XIX. yy. Türk edebiyatında halkı aydınlatmak ve uyandırmak için araç olarak kullanılan gazete ve dergilerin öneminden bahsedilmiştir. XIX. yy. ve sonrasında gelişen siyasi, sosyal ve kültürel ortamın basın yayın faaliyetlerine olan etkileri üzerinde durulmuş, çıkarılan gazete ve dergiler içerikleri ile birlikte tanıtılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Balkanlardaki Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış” başlığı altında; Türklerin Balkan coğrafyasına yerleşim süreçleri tarihî, siyasi ve sosyal olaylar çerçevesinde açıklanmıştır. Yerleşim süreci aşamasında oluşan Balkan Türk edebiyatının etkilendiği kaynaklar, Türk dili ve Türkçenin kullanıldığı alanlar, kapsamı ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Çevren Dergisi ve Bu Derginin Balkan Türklerinin Kültür Hayatındaki Yeri” başlıklı bölümde; Kosova bölgesinde yaşanan siyasi gelişmelerle birlikte Kosova Türk edebiyatının geç başlama nedenleri açıklanmış, basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatının; oluşum yerleri, şair ve yazarları, türleri, basın yayın faaliyetleri, içerikleri, kurum ve kuruluşları üzerinde durulmuştur. Çevren dergisinin çıkarıldığı ortam ve gelişmeler hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Çevren Dergisindeki Edebî Faaliyetler” başlığı altında; Çevren dergisinin yayın aşamaları, yayın kurulu, sayıları, biçim ve içerik özellikleri, yazarlar, edebî türler, çeviriler, dergi ile ilgili tartışmalar, derginin etkilendiği ve etkilediği alanlar gibi konular incelemeye alınmıştır.

Krasniç ayrıca çalışmasının “Ek” kısmında 1. sayıdan 92. sayıya kadar tüm yazarların bibliyografyasını oluşturmuştur. Yazarlar hem alfabetik olarak sıralanmış hem de eserleri türlerine göre sınıflandırılmıştır.

I.4.4.5. Kazaz, Nalan (2010). Ahmet İğciler’in Hayatı, Sanatı ve Eserleri Hakkında Bir İnceleme, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Hasan Akay.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Kazaz çalışmasında Balkan Türklerinin, Türk toplumunun yazını ile yaşantılarında ortak olan geleneksel değerlerin belirlenebilmesini amaçlamıştır. Çalışmada Ahmet İğciler’in yaşamı, edebî şahsiyeti, yaşamını sürdürdüğü Prizren bölgesi yapıtlarından örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca

yazarın; şiirleri, hikâyeleri, araştırma yazıları, röportajları ve gezi yazıları eserleri üzerinden tahlil edilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümü “Ahmet (Saffet) İğciler’in Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Sanatı” başlığı ile “Hayatı”, “Edebî Şahsiyeti” ve “Sanatı” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Yazarın “Doğumu”, “Çocukluğu ve Yetiştği Çevre”, “Eğitimi ve Meslek Hayatı”, “Öğretmenliği”, “Aile Hayatı”, “Muhabirliği ve Tercümanlığı” detaylı şekilde incelenmiştir. Yetiştği edebî çevre olan Kosova Türk edebiyatı hakkında bilgilendirme yapılmış, Ahmet Saffet İğciler’in Kosova Türk edebiyatındaki önemi üzerinde durulmuştur. Özellikle önemli yazarlardan olan “Raif Vırmıça”, “Agim Rıfat Yeşeren”, “Zeynel Beksaç”, “Aluş Nuş”, “Vahit Ergin”, “Nuhi Mazrek” ve yazarın kızı Canan İğciler’in yazar hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. İğciler, Kosova Türk hikâyeciliğinin önemli yazarlarındandır. Onun daha çok Anton Çehov etkisinde eserler kaleme aldığı bilinmektedir. Bu sebeple “Çehov’un Ahmet (Saffet) İğciler’deki Etkileri” başlığı ile iki yazarın ortak paydaları ve etkileşim alanları belirtilmiş, İğciler’in sanatı ve edebî kişiliği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümü “Ahmet (Saffet) İğciler’in Hikâyeleri” başlığı ile “Ahmet İğciler’in Yayımlanan Hikâyeleri” ve “Ahmet İğciler’in Hikâyelerinin İncelenmesi” şeklinde iki alt başlıktan oluşmaktadır. Kosova Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden olan İğciler’in hikâyeleri üzerinde durulmuştur. Onun “Kitaplaştırılan Hikâyeler” ve “Dergilerde Yayımlanan Hikâyeleri” başlıkları ile hikâye kitaplarından ve içeriğinde yer alan hikâyelerinden bahsedilmiştir. Yazarın hikâyeleri; “Hikâyelerde Yapı”, “Olay Örgüsü”, “Hikâyelerde Zaman”, “Hikâyelerde Bakış Açısı ve Anlatıcı”, “Birinci Tekil Kişi Ağzından Anlatılan Hikâyeleri Şunlardır”, “Kahraman Birinci Kişi Anlatıcı”, “Gözlemci Birinci Kişi Anlatıcı” ve “Hikâyelerde Konu ve Tema” başlıkları ile tematik açılardan incelenmiş ve örnekler ile desteklenmiştir.

Çalışmanın III. Bölümü “Ahmet (Saffet) İğciler’in Şiirleri” başlığı ile “Yayımlanmış Şiirleri”, “Yayımlanmamış Şiirleri” ve “Şiirlerinin Tematik İncelenmesi” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Yazarın yayımlanmış şiirleri “Yayımlanmış Kitabı” ve “Dergilerde Yayımlanmış Şiirleri” başlıkları ile açıklanmış ve yayımlanmamış şiirlerinden bahsedilmiştir. Yayımlanan şiirler tematik açılardan incelenmiş, örnekler ile desteklenmiş ve dönemin diğer şairleri ile olan ortak paydaları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın IV. Bölümü “Ahmet (Saffet) İğciler’in Araştırma Yazıları” başlığı ile “Prizren’de Var Olan ve Yok Olan Eserlerden Bazı Görüntüler”, “İnternette Yayımlanan Tanıtım Yazıları”, “İğciler’in “Monografi” Adlı ve 1951-1996 Yılında Yayınlanan Kitabı”, “1970-1990 Yılları Arasında Gazetelerde Çıkan Bazı Yazıları”, “İğciler’in Araştırma Yazıları”, “Prizren’de Yok Olan Osmanlı İzleri” ve “Gelenek ve Görenekler Yazıları” şeklinde yedi alt başlıktan oluşmaktadır. Ele alınan alt başlıklarda İğciler’in eserlerinden, araştırma yazılarının içeriğinden ve görüşlerinden bahsedilmiştir. Verilen örneklerle birlikte yazarın görüşleri desteklenmiştir.

Çalışmanın V. Bölümü “Ahmet (Saffet) İğciler’in Kullandığı Dil ve Üslup” başlığı ile “İğciler’in Eserlerinde Dil ve Üslup Etkileri” ve “Ahmet İğciler’in Eski Türk Kışlası’nda Hikâyesinin Dil ve Üslup Bakımından İncelenmesi” şeklinde iki alt başlıktan oluşmaktadır. Yazarın eserlerinde kullandığı dil ve üslup özellikleri “İğciler’in Hikâyelerinde Edebî Dil Açısından Farklı Kelime Kullanışları”, “İğciler’in Yazılarında Kullandığı Argo Kelimeler”, “İğciler’in Eserlerinde Kullandığı Kalıp Cümleler” ve “Çocuk Dilini Kullandığı Yazıları” şeklinde verilen alt başlıklar ile açıklanmıştır. Yazarın “Göç” adlı hikâyesinden örnekler verilmiştir. Özellikle “Eski Türk Kışlası’nda” başlıklı öyküsü anlatım ve teknik özellikleri açısından incelenmiştir.

I.4.4.6. Özgür, Aynur (2012). Kosova’da Türk Çocuk Edebiyatı, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Sabahattin Çağın.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Özgür çalışmasında Kosova Türk çocuk edebiyatının oluşum ve gelişim sürecinde yaşananları; siyasi, sosyal, kültürel ve edebî açılardan incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada Balkan coğrafyası ve ismi ile ilgili açıklamalar, Balkan ülkeleri, Balkanlar ve özellikle Kosova’daki eğitim hayatı, Balkanlar Türk edebiyatı ve Kosova Türk çocuk edebiyatı detaylı şekilde tarihsel verilerden yararlanılarak açıklanmıştır.

Çalışmanın ilk III bölümü tezin amacı, içeriği, kapsamı, bu alanda yapılmış çalışmalar ve kullanılan teknikler üzerine verilmiş bilgileri içermektedir. Asıl konuya IV. Bölümü oluşturan “Balkanlar” başlığı ile geçilmiştir. Bu başlık altında verilen “Balkan Adının Anlamı” ile Balkanların siyasi, tarihî, coğrafi durumundan bahsedilmiştir. Türklerin Balkan coğrafyasına Osmanlı Devleti ile gelişi ve yerleşme süreci anlatılmış,

meydana gelen savaşların Balkan coğrafyasındaki yansımaları üzerinde durulmuştur. Balkan coğrafyası hakkında verilen genel bilgilendirmeden sonra özele inilmiş ve Yugoslavya ile Kosova bölgeleri ön plana çıkarılmıştır. Özellikle Kosova'nın tarihî, siyasi, sosyal ve demografik açılardan incelemesi yapılmıştır. Balkanlardaki Türk edebiyatı hakkında verilen genel bilgilendirmeden sonra Yugoslavya ve Kosova Türk edebiyatına geçiş yapılmıştır. Çocuk, çocuk edebiyatı, türleri ve şiir kavramları üzerinde durulmuştur. “Kosova’daki Türk Çocuk Şiirinin Temsilcileri” başlığı ile Kosova Türk çocuk edebiyatının gelişimi, basın yayın faaliyetleri ve öne çıkan şair ve yazarları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Şiir alanında ön plana çıkan; “Sabri Cemil Bey”, “Hacı Ömer Lütfi”, “Necati Zekeriya”, “Naim Şaban”, “Zeynel Beksaç”, “Hasan Mercan”, “Fikri Şişko”, “Bayram İbrahim”, “Nimetullah Hafız”, İskender Muzbeğ Şefikoğlu”, “Fahri Mermer”, “Arif Bozacı”, “Nusret Dişo Ülkü” ve “Altay Suroy” gibi şairlerin; edebî şahsiyetleri, basın yayın faaliyetleri, eserleri hakkında bilgilendirme yapılmış ve eserlerinden örnekler verilmiştir. “Türk Çocuk Hikâyeleri ve Temsilcileri” başlığı ile Kosova Türk hikâyeciliğinin oluşum ve gelişimi, basın yayın faaliyetleri, ön plana çıkan yazarları ile eserleri hakkında bilgi verilmiş ve örnekler gösterilmiştir. Kosova Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden olan “Mustafa Karahasan”, “Süreyya Yusuf”, “Fahri Kaya” ve “Ahmet S. İğciler”in edebî şahsiyeti, basın yayın faaliyetleri ve eserleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

“Yugoslavya ve Kosova Türk Çocuk Edebiyatındaki Hikâye ve Şiirlerde Konu ve İletileri” başlığı ile ele alınan temalar ve işlevleri üzerinde durulmuş, eserlerden örnekler verilmiştir. “Kosova’da Türkçe Yayın ve Basın Hayatı” başlığı ile Kosova Türk basın hayatı incelenmiş, gazete ve dergilerin içerikleri ve yayın hayatı üzerinde durulmuştur. Çocuk gazete ve dergileri hakkında bilgilendirme yapılarak biçim ve içerik özellikleri ele alınmıştır.

I.4.4.7. Tarhan, Ash (2012). Balkanlar’daki Türk Edebiyatı Yayınlarında Çağdaş Kosova Türk Çocuk Edebiyatının Yeri, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Aziz Kılınç.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Tarhan, Kosova Türk çocuk edebiyatı alanında yapılacak bilimsel faaliyetlere kaynaklık edebilecek bir çalışma ortaya koymayı amaçlamıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı ile çalışmanın amacı, kapsamı ve önemi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Kavramsal Çerçeve” başlığı ile “Sosyal Kimlik”, “Kültür”, “Kültürel Asimilasyon”, “Kültürel Miras”, “Çocuğa Görelik”, “Kişilik Gelişimi ve Edebiyat İlişkisi” şeklinde verilen alt başlıkların, farklı kişilerce yapılan tanımlarına ve değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Yöntem” başlığı ile çalışmanın yöntemi, kullanılan teknikler, verilerin toplanması, çözülmesi ve analizi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Bulgular ve Yorum” başlığı; “Balkanlar ve Çağdaş Türk Edebiyatı’nın Balkanlar’daki Durumu”, “Kosova ve Kosova’daki Türkler”, “Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatının Gelişimi” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır. Balkanların coğrafi ve stratejik önemi hakkında bilgi verilmiş, Türklerin Balkan coğrafyasına yerleşme süreci tarihî perspektiflerle incelenmiştir. Balkanlarda büyüyen Türk yazını siyasi, toplumsal ve geleneksel değişimlerle birlikte açıklanmıştır. Balkanlarda Osmanlı Dönemi ve çağdaş dönem Türk edebiyatı tüm ayrıntıları ile incelenmiş; Bulgaristan, Yunanistan, Kuzey Makedonya, Romanya, Kosova Türk edebiyatları ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Özellikle çalışmanın içeriğini oluşturan Balkanlarda çocuk edebiyatının oluşumu ve gelişimi, basın yayın faaliyetleri, konuları, sanat anlayışları, öne çıkan şair ve yazarların eserleri incelenmiştir.

Çalışmada genel olarak Balkan coğrafyası, Balkan Türkleri ve Balkan Türk edebiyatından bahsedilmiş, özelde ise konu sınırlandırılarak Kosova Türkleri ve Kosova Türk edebiyatı incelenmiştir. Kosova bölgesi coğrafi ve tarihî açılarından Osmanlı Dönemi öncesi ve sonrası yaşanan değişikliklerle ele alınmıştır. Kosova Türk yazını ile Kosova Türk yazınında çocuk edebiyatının önemi ve konumu incelenmiştir. Çocuk ile şiir kavramları açıklanarak birbirlerinden beslenme alanları üzerinde durulmuştur. Bu edebiyat içerisinde özellikle “Kosova’da Türk Çocuk Şiiri” ve “Kosova’da Türk Çocuk Hikâyesi” başlıkları ile şiir ve hikâye ön plana çıkarılmış, bu alanda öne çıkan şair ve yazarlara eserleri ile birlikte yer verilmiştir. Kosova Türk edebiyatında çocuklar için hazırlanan süreli yayınlar ve kitaplar; görseller eşliğinde içerikleri, yazarları ve yayın bilgileri ile birlikte sunulmuştur. Kosova Türk çocuk edebiyatının halk edebiyatı ürünlerinden etkilendiği alanlar açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

Çalışmanın V. Bölümü “Sonuç, Öneriler ve Tartışma” başlığını taşımaktadır. Başlık altında çalışmada elde edilen bulgular ön plana çıkarılmıştır. Bu bulgular üzerine öneriler dile getirilmiş ve çalışma süresince gözlemlenen durumlar üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

I.4.4.8. Yağcı, Gökhan (2016). Kosova’da Yayımlanan İmza Dergisinin Halk Bilimi Açısından İncelenmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Ali Yakıcı.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Yağcı çalışmasında, Kosova Türk halk edebiyatından ve onun yansıması olan “İmza” dergisinin öneminden bahsetmeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın I. Bölümü “Kosova’da Türk Varlığı” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında; “Kosova’dan Türk Göçleri”, “Kosova’da Basın-Yayın (Gazeteler- Dergiler)”, “Kosova’da Konuşulan Diller”, “Kosova’nın Dini Yapısı”, “Kosova’nın Nüfus Yapısı, Nüfus Dağılımı ve Seyri”, “Kosova’nın Siyasi Yapısı” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Tarihî bilgiler ışığında Kosova’nın demografik ve etnik yapısı ile nüfusun bölgelere göre dağılımı üzerinde durulmuştur. Kosova’dan yapılan Türk göçleri tarihî perspektifler ışığında açıklanmıştır. Kosova’da konuşulan diller, dini ve siyasi yapı ele alınmıştır. Kosova’nın basın yayın faaliyetlerinden “Gazeteler” başlığı altında “Birlik”, “Tan”, “Yeni Dönem”, “Sesimiz”; “Dergiler” başlığı altında “BAL-TAM Türklük Bilgisi”, “Genç Bay Dergisi”, “Türkçem Dergisi”, “Kosova İmza Dergisi”, “Bay Dergisi”, “Esin Dergisi”, “Paradigma Dergisi”, “Türkçem Dergisi”, “Kuş Dergisi”, “Çevren Dergisi”, “İnci Dergisi” ve “Çığ Dergisi” şeklinde verilen gazete ve dergilerin yayın hayatı ve içeriği hakkında bilgilendirme yapılmış, televizyon ve radyo programlarından bahsedilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Kosova Halk Kültürü ve Yaşayan Miras Örnekleri” başlığı altında; “Sünnetle İlgili Adetler”, “Kosova Halkının Batıl Olarak Nitelendirdiği İnançlar”, “Düğün Tören ve Gelenekleri”, “Bahar Tören ve Gelenekleri”, “Doğumla İlgili İnanç ve Adetler” ve “Ölümle İlgili Adet ve Gelenekler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Kosova halk kültürü geleneğinin devam ettiği alanlar ve Kosova Türklerinin etkin şekilde faaliyette bulunduğu halk kültürü ürünleri alt başlıklar altında sınıflandırılarak açıklanmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Kosova Halk Kültürünün Kosova İmza Dergisine Yansımaları” başlığı altında; “Kosova Türk Basın Tarihine Genel Bir Bakış”, “Tan Gazetesi”, “Yeni Dönem Gazetesi”, “Kosova İmza Dergisi”, “Kosova İmza Dergisinde Yer Alan Türk Halk Kültürü Unsurlarının Bibliyografyası” şeklinde alt başlıklara yer verilmiş ve her başlık kendi içerisinde detaylandırılmıştır. Genel olarak Kosova Türk basınının oluşum ve gelişimi üzerinde durulmuş, önemli yayın organlarından olan “Tan Gazetesi”, “Yeni Dönem Gazetesi” ve “Kosova İmza Dergisi” nin içeriklerinden ve yayın hayatından bahsedilmiştir. Kosova Türk halk kültürü için önem arz eden İmza dergisinin; yayın hayatına başlama süreci, görüşü, hedefleri, derginin ismi ile ilgili editör görüşleri, derginin kurucusu olan Agim Rıfat Yeşeren’in hayatı, edebî kişiliği, basın yayın faaliyetleri, eserleri, ödülleri ile okuyucuların dergi üzerine olan yorumlarına yer verilmiştir. “Kosova İmza Dergisinde Yer Alan Türk Halk Kültürü Unsurlarının Bibliyografyası” başlığı ile Kosova İmza dergisinde yer alan “sözlü anlatılar”, “toplumsal ritüel ve uygulamalar”, “el sanatları çalışmaları”, “gösteri sanatları”, “doğa ve evren ile ilgili bilgiler”in bibliyografyalarına yer verilmiştir. “Kosova İmza Dergisi’nde Yer Alan Sözlü Anlatılar Bibliyografyası” başlığı; “Şiirler”, “Söyleşi”, “Panel ve Konferanslar” ve “Hikâyeler” şeklinde detaylandırılmıştır.

I.4.4.9. Beyoğlu, Özden (2017). Kosova’da Türkçe Yayınlanan Bir Çocuk Dergisi: Türkçem (Şekil, Muhteva ve Yazar Kadrosu Bakımından Bir İnceleme), Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Levent Doğan.

Bu çalışmada “Türkçem” dergisinin biçim, içerik ve edebî şahsiyetler bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Balkanların siyasi durumu açıklanmıştır. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Türkçem Dergisinin Kimlik Bilgileri” başlığı altında derginin kimlik bilgilerine künyeleri ile birlikte tablolar eşliğinde yer verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Türkçem Dergisinin Şekil Özellikleri” başlığı altında; “Sayfa Yapısı”, “Fotoğraf ve Çizimler”, “Kapak Kompozisyonu”, “Dizgi ve Baskı Tekniği” şeklinde verilen alt başlıklar ile derginin şekil özellikleri üzerine bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Türkçem Dergisinin Muhteva Özellikleri” başlığı; “Şiir”, “Nesir” ve “Diğer Yazılar” şeklinde üç alt başlığa ayrılmıştır. “Nesir” başlığı altında; “Hikâye ve Roman”, “Masal”, “Efsane ve Destanlar”, “Makaleler”, “Biyografiler”, “Anı (Hatıra)”, “Röportaj (Söyleşi)”, “Fıkralar”, “Bilmece-Bulmaca”, “Atasözleri”, “Deyimler ve Özlü Sözler” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. “Diğer Yazılar” başlığı altında ise “İlan ve Reklamlar”, “Haber ve Tanıtımlar”, “Eğlence Sayfaları ve Köşeler”, “Editör Yazıları” ve “Ekler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Alt başlıklar halinde verilen tüm türler temaları kapsamında incelenmiş ve örnekler verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Türkçem Dergisinin Yazar Kadrosu” başlığı iki alt başlığa ayrılmış ve bu başlıklar altında dergide faaliyet gösteren tüm şair ve yazarlara yer verilmiştir. İlk alt başlığı oluşturan “Dergide Yazıları yayınlanan Yazarların Listesi” başlığı “Şairler” ve “Nesir Yazarları” şeklinde iki alt başlığa ayrılmıştır. “Nesir Yazarları” başlığı altında; “Masal Yazarları”, “Söyleşi (Röportaj)”, “Eğitici Yazarlar”, “Hikâye ve Roman Yazarları”, “Makale Yazarları”, “Din ve Ahlak Yazarları”, “Tarih Yazarları”, “Efsane ve Destan Hazırlayan Yazarlar”, “Tarih Yazarları”, “Anı (Hatıra) Yazarları”, “Güncel Haber Yazarları”, “Fıkra Yazarları” ve “Sağlık Yazarları” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. İkinci alt başlığı oluşturan “Dergide Yazıları yayınlanan Kosova ve Makedonya Kökenli Türk Yazarlar Hakkında Kısa Bilgiler” başlığını taşımaktadır. Hakkında bilgi verilen bu şair ve yazarlardan Kosova ve Kuzey Makedonyalı olanlar dışında Balkanlar, Türkiye ve Türk dünyasından da faaliyet gösteren yazarların olduğu da belirtilmiştir. Çalışmada konu alanına giren Kosova ve Kuzey Makedonyalı şair ve yazarların biyografilerine yer verilirken aynı zamanda yazı ve şiirlerinden örnekler gösterilmiştir.

I.4.4.10. Yavuz, Yasin (2018). Reşit Hanedan’ın Romanları Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman İsmail Turan Kallımcı.

Bu çalışma giriş ve yedi bölümden oluşmaktadır. Yavuz çalışmasında, Reşit Hanedan’ın kaleme aldığı; “Elveda Hüdavendigâr Diyarı”, “Sel”, “Başka Olur Rumeli’nin Harmanı”, “Taş Yerinde Ağırdir” başlıklı dört romanını, Lucien Goldmann’ın ileri sürdüğü “Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodu” altında incelemeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Kosova Türk edebiyatının oluşum ve gelişimi; “Osmanlı Dönemi Kosova Türk Edebiyatı”, “Balkan Savaşları’ndan Sonra Kosova Türk Edebiyatı” ve “Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı” başlıkları altında tarihî perspektifler ışığında incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Edebiyat Sosyolojisi ve Lucien Goldmann’ın Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodu” başlığı altında; edebiyat, yazının sosyal boyutu, kuramlar ile Lucien Goldmann’ın “Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodu” üzerinde durulmuştur. Metodun içeriği üzerine örneklendirmeler ile birlikte bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodunun İçeriği” başlığı altında; “Anlama Aşaması (İçkin Çözümleme)”, “Anlatım Teknikleri”, “Anlatı Yerlemleri”, “Açıklama Aşaması (İçkin Çözümleme)” şeklinde dört alt başlığa yer verilmiştir. “Anlama Aşaması (İçkin Çözümleme)” başlığı; “Anlatının Bakış Açıları (‘Gözlemci Figürün Bakış Açısı’, ‘Tanrısal Bakış Açısı’, ‘Çoğul Bakış Açısı’, ‘Tekil Bakış Açısı’), ‘Anlatım Teknikleri’ başlığı; ‘Tasvir (Betimleme)’, ‘Leitmotiv Tekniği’, ‘İç Çözümleme Tekniği’, ‘Mektup Tekniği’, ‘İç Diyalog tekniği’, ‘Montaj Tekniği’, ‘Özetleme Tekniği’, ‘Diyalog Tekniği’, ‘Otobiyografik Teknik’, ‘Bilinç Akımı Tekniği’, ‘Geriye Dönüş Tekniği’, ‘İç Monolog Tekniği’, ‘Anlatı Yerlemleri’ başlığı; ‘Zaman’, ‘Mekân (Uzam)’, ‘Kişiler’, ‘Toplumsal Yapı ve İlişkiler (Siyasal Düzey, Kültürel Düzey, Ekonomik Düzey, Dinsel Düzey)’, ‘Açıklama Aşaması (İçkin Çözümleme)’ başlığı; ‘Yazarın Yaşamı ve Dönemi’, ‘Anlatının Kaynağı’, ‘Tarihsel Çevre’ ve ‘Simgesel Çözümleme’ şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Her alt başlık kendi içerisinde detaylandırılmış ve açıklamalarına yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Reşit Hanedan’ın Hayatı, Sanatı ve Eserleri” başlığı; “Hayatı”, “Sanatı” ve “Eserleri” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Yazarın hayatına, sanat anlayışına ve edebî kişiliğine dair açıklamalar yapılmış; kaleme aldığı eserlerin isimlerine, “Romanları” ve “Hikâyeleri” şeklinde iki alt başlıkta yer verilmiştir.

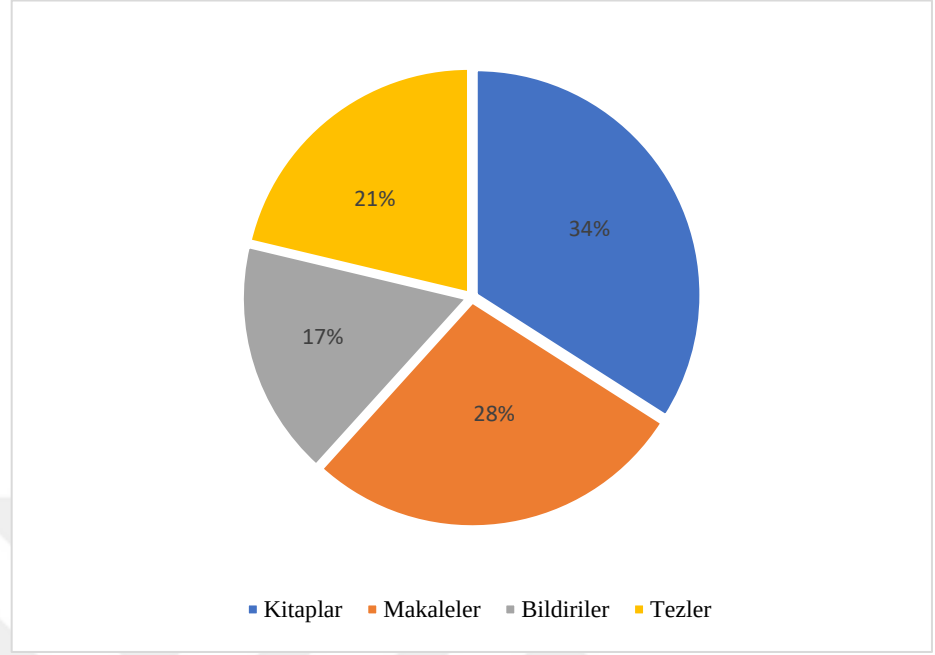
Çalışmanın IV. Bölümü “Sel” adını taşımaktadır. Yazarın kaleme aldığı “Sel” başlıklı romanı Lucien Goldmann’ın “Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodu” nun; “Anlam Aşaması (İçkin Çözümleme)”, “Anlatı Yerlemleri” ve “Açıklama Aşaması (Aşkın

Çözümleme)” teknikleri açısından detaylı şekilde incelenmiştir. Eserden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın V. Bölümü “Taş Yerinde Ağırdır” adını taşımaktadır. Yazarın kaleme aldığı “Taş Yerinde Ağırdır” başlıklı romanı Lucien Goldmann’ın “Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodu”nun; “Anlam Aşaması (İçkin Çözümleme)”, “Anlatı Yerlemleri” ve “Açıklama Aşaması (Aşkın Çözümleme)” teknikleri açısından detaylı şekilde incelenmiştir. Eserden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır.

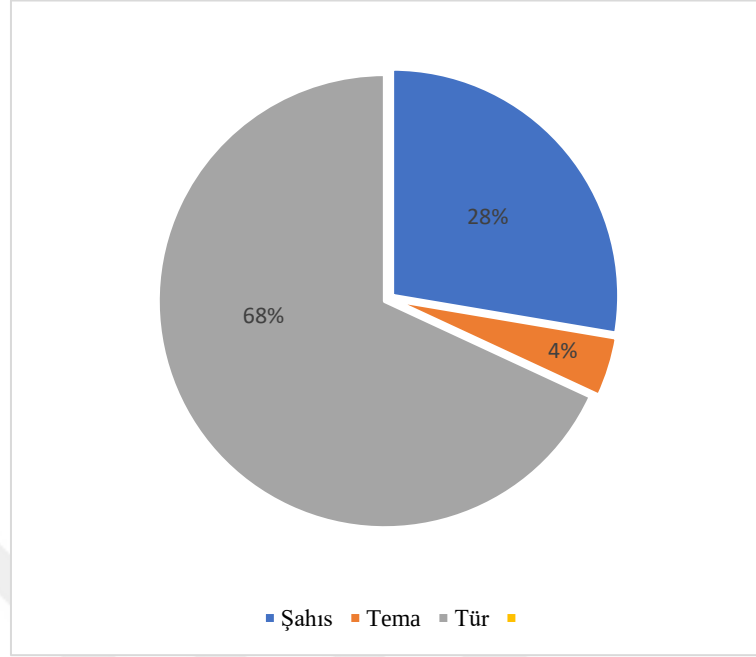
Çalışmanın VI. Bölümü “Başka Olur Rumeli’nin Harmanı” adını taşımaktadır. Yazarın kaleme aldığı “Başka Olur Rumeli’nin Harmanı” başlıklı romanı Lucien Goldmann’ın “Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodu” nun; “Anlam Aşaması (İçkin Çözümleme)”, “Anlatı Yerlemleri” ve “Açıklama Aşaması (Aşkın Çözümleme)” teknikleri açısından incelenmiştir. Eserden verilen örnekler ile detaylandırılmasına yer verilmiştir.

Çalışmanın VII. Bölümü “Elveda Hüdavendigâr Diyarı” adını taşımaktadır. Yazarın kaleme aldığı “Elveda Hüdavendigâr Diyarı” başlıklı romanı Lucien Goldmann’ın “Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Metodu” nun; “Anlam Aşaması (İçkin Çözümleme)”, “Anlatı Yerlemleri” ve “Açıklama Aşaması (Aşkın Çözümleme)” teknikleri açısından detaylı şekilde incelenmiştir. Eserden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır.

Şekil 7. Çağdaş Kosova Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde; Türkiye’de Kosova Türk edebiyatı üzerine 11 kitap, 9 makale, 4 bildiri ve 10 tez çalışmasının kaleme alındığı tespit edilmiştir. Tespit edilen sayılara metinlerine ulaşamayan çalışmalar dahil edilmemiştir. Yapılan çalışmalarda en sık kitap türüne yer verildiği saptanmıştır. Çağdaş Kosova Türk edebiyatında ön plana çıkan isimler; Mustafa İsen, Nimetullah Hafız, Suat Engüllü ve Salih Okumuş olmuştur. Suat Engüllü “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin “Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı” başlıklı bölümünü kaleme almıştır. Çalışma alan üzerine yapılan ilk çalışmalardan olması ve sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından son derece önemlidir. Mustafa İsen ve Nimetullah Hafız Yugoslavya Türk şiirini ve özelde Yugoslavya çocuk şiirlerini inceleyen isimlerdendir. Özellikle Salih Okumuş’un Kosova’da yayımlanan Türkçe dergi ve gazeteleri biçim ve içerik bakımından inceleyen çalışmaları bu alanda yapılan ilk çalışmalardan olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Şekil 8. Çağdaş Kosova Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları

Türkiye’de çağdaş Kosova Türkleri edebiyatı alanında yapılan çalışmalar, anlatım unsurları kapsamında incelendiğinde en sık tür yönünden çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. Bu sırayı takiben şahıslar üzerine yapılan incelemeler ve tema yönünden yapılan incelemeler gelmektedir. Tür olarak çağdaş Kosova Türkleri edebiyatında 25 çalışma mevcut olmakta ve ilk sıralarda Mustafa İsen, Nimetullah Hafız, Suat Engüllü ve Salih Okumuş’un çalışmaları gelmektedir. Şahıslar üzerine yapılan incelemelerde 7, tema yönünden yapılan incelemelerde ise 2 çalışma tespit edilmiştir. Bu inceleme çalışmalarında özellikle; Kosova Türk edebiyatı, Kosova Türk şiiri, Kosova Türkleri çocuk edebiyatı, Kosova Türk edebiyatı türleri ve özellikleri üzerinden yapılan değerlendirmeler ele alınmıştır. Çalışmalarda ilk sırada gelen inceleme türünde ön plana çıkan isimler; Mustafa İsen, Reyhan İsen, Necati Zekeriya, Nimetullah Hafız, Suat Engüllü olmaktadır. İnceleme çalışmalarında ayrıca çağdaş Kosova Türk edebiyatında Türkçe yayımlanan; “Tan Gazetesi”, “Türkçem Dergisi”, “Kuş Dergisi”, “Çevren Dergisi” ve “İmza Dergisi”nin edebi açılarından incelemelerine yer verilmiştir. Bu alanda özellikle ön plana çıkan Salih Okumuş’un çalışmalarının sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de çağdaş Kosova Türkleri edebiyatında antoloji çalışmalarında ön plana çıkan isimler Nimetullah Hafız, Can Gergefi, Fahri Kaya ve Suat Engüllü olmuştur. Bu çalışmalardan özellikle “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 7-

Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı” Suat Engüllü tarafından hazırlanmıştır. Şahıslar üzerine yapılan incelemerde ise üzerine çalışılan isimler Necati Zekeriya, İlhami Emin, Zeynel Beksaç, Burhan Sait, İskender Muzbeg, Ahmet İgciler ve Reşit Hanadan olmuştur. Özellikle Kosova Türk edebiyatının öne çıkan bu şair ve yazarlarından Necati Zekeriya ve Zeynel Beksaç üzerine yapılan çalışmaların sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum anlatım unsurları bakımından çağdaş Kosova Türkleri edebiyatının tür yönünden daha verimli bir edebiyat olduğunu ancak tema üzerine yapılan incelemelerde geri planda kaldığını göstermektedir.

I.5. Çağdaş Romanya Türkleri Edebiyatı

I.5.1. Kitaplar

I.5.1.1. Horata, Osman (1999). “Romanya Türk Edebiyatı”, Başlangıcından Bugüne Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmanın “Romanya Türk Edebiyatı” başlıklı bölümü Osman Horata tarafından kaleme alınmıştır. Bölüm kendi içerisinde; “Giriş”, “Romanya Sözlü Türk Edebiyatı”, “Romanya Yazılı Türk Edebiyatı” ve “Diğer Temsilciler” şeklinde dört alt başlıkta incelenmiştir.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde “Romanya Türklerinin Tarihî Sosyo-Kültürel ve Edebî Durumuna Genel Bir Bakış” başlığı altında; “Romanya Türklerinin Tarihî ve Sosyo Kültürel Durumu” ile “Romanya Türklerinin Edebiyatı (Sözlü Edebiyat) ve (Yazılı Edebiyat)” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Romanya Türklerinin Tarihî Sosyo-Kültürel ve Edebî Durumuna Genel Bir Bakış” başlığı altında; Dobruca adının etimolojik kökeni, Romanya’nın coğrafi ve demografik yapısı ile Türk yerleşkeleri hakkında bilgi verilmiştir. Romanya bölgesindeki Türk yerleşimi siyasi olaylara ve gelişmelere paralel şekilde incelenmiştir. Romanya’da konuşulan dil, azınlık durumunda bulunan Türklerin oluşturduğu siyasi yapılanmalar, Romanya Türklerinin sosyal hayatı, kültürel aktiviteleri, basın yayın faaliyetleri, Türkçe eğitim veren kurum ve kuruluşlar, Türk dili ve kurumları üzerine uygulanan engellemeler ve yasaklar hakkında açıklamalar yapılmıştır.

“Romanya Türklerinin Edebiyatı” başlığı kendi içerisinde “Sözlü Edebiyat” ve “Yazılı Edebiyat” olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır. Romanya’da Türk

edebiyatının oluşum ve gelişim aşamalarından bahsedilmiştir. “Sözlü Edebiyat” başlığı altında; Romanya sözlü Türk edebiyatından, Türklerin Romanya’ya göç nedeniyle taşıdıkları kültürel etkileşiminden kaynaklı halk edebiyatı örneklerinin ön plana çıktığından bahsedilmiştir. Bölgeye kuzey ve güney bölgelerinden gelen Türklerin halk bilimi ürünlerinin incelemeleri, içerikleri ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. “Yazılı Edebiyat” başlığı altında; Romanya’da yazılı Türk edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri, bu süreçlerin hangi yazarlar aracılığı ile sağlandığından bahsedilmiştir. Özellikle bu alanda önemli faaliyetlerde bulunan “İbrahim Temo” ve çalışmaları ele alınmıştır. Romanya Türklerinin; “Sadakat”, “Bora”, “Hayat”, “Dobruca Sodası”, “Tuna”, “Şark”, “Mektep ve Aile”, “Sadayı Millet”, “Çardak”, “Hasret”, “Tan”, “Emel”, “Işık”, “Kumanya”, “Dobruca”, “Haber”, “Haksöz”, “Teşvik” vb. basın yayın faaliyetlerinden, kültürel kurum ve kuruluşlarla birlikte edebî çalışmalarından bahsedilmiştir. Romanya Türklerinin edebiyatı; “Osmanlı Dönemi (1397-1878)”, “Krallık Dönemi (1878-1944)”, “Sosyalist Rejim Dönemi (1944-1989)” ve “1990 Sonrası Dönem” olmak üzere alt başlıklar altında incelenmiştir. İncelemeye alınan her dönemin siyasi ve sosyal gelişmelere paralel şekilde edebî faaliyetlerine, yazar ve şairleri ile birlikte eserlerine yer verilmiştir.

“Romanya Sözlü Türk Edebiyatı” başlığı altında Romanya sözlü halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir. Bu durum konu alanımız olan ÇBTE alanını kapsamadığı için çalışmamıza dahil edilmemiştir.

“Romanya Yazılı Türk Edebiyatı” başlığı altında; “Yaşar Memedemin”, “Necip Hacı Fazıl”, “Mehmet Niyazi”, “Atilla Emin”, “İsmail H.A. Ziyaeddin”, “Emel Emin”, “Saliya Hacı Fazıl”, “Enver Mahmut”, “İsa Halim Yusuf”, “Altay Kerim”, “Ahmet İsmail Daut”, “Ekrem Menlibay”, “Nevzat Yusuf Sarıgöl”, “Acıemin Baubec”, “Hacıamet Cemal” ve “Fatma Sadık” gibi şair ve yazarların hayat hikâyelerine, basın yayın faaliyetlerine, edebî eserlerine ve eserlerinden örneklerle yer verilmiştir.

“Diğer Temsilciler” başlığı altında; “Ali Cafer Ahmet-Naci”, “Mustafa Ali Mehmet”, “İsmail Ziyaeddin”, “Abalay Memet Necati”, “Cevat Raşit”, “Güner Akmolla”, “Hacı Abdula Veli Şaip”, “Neriman İbrahim”, “Piraye Kadri-Zade”, “Amdi Giraybay”, “Acer Abl”, “Necibe Şüküri”, “Ekrem Menlibay”, “Anefi İkbal”, “Emin İnci”, “İon Arion”,

“Hacı-Ahmet Belkız”, “Fevzi Ömer” ve “Şukurye Kerim” gibi şair ve yazarların eserlerinden örneklere ve ulaşılabilen isimlerin hayat hikâyelerine yer verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Ülküsal, Müstecib (1976). Romanya Türkleri, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
2. Ekrem, Mehmet Ali (1993). Romen Kaynak ve Eserlerinde Türk Tarihî: Kronikler, Ankara: Türk Tarihî Kurumu.
3. Ülküsal, Müstecib (1966). Dobruca ve Türkler, Ankara: Türk Kültürünü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
4. Horata, Osman (1998). “Romanya Türkleri Edebiyatı”, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara, 3. Basım.

I.5.2. Makaleler

I.5.2.1. Cemil, Tahsin (1989). “Romanya’da Son Yıllarda Yayınlanan Türkçe Dergi ve Kitaplar”, Türk Kültürü Aylık Dergisi, S.315, ss. 394-403.

Bu çalışmada Romanya’da yaşayan Dobruca Türkleri ve yaşayışları hakkında bilgi verilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra konu detaylandırılarak Romanya Türklerinin Türk dili ve edebiyatı hakkında açıklamalar yapılmıştır. Romanya Türklerinin eğitim hayatında Türk dili ve Türkçe kitaplarının kullanımı, Türkçe basın yayın faaliyetleri ve örnekleri üzerinde durulmuştur. Özellikle Romanya’da Türk dili ve edebiyatı alanında yapılan ilk basın yayın çalışmalarının halk edebiyatı alanında verildiği vurgulanmış, örnekleri ile birlikte açıklamalarına yer verilmiştir. ÇBTE alanında yapılan ilk çalışmalardan Altay Kerim’in 1984’te yayımladığı “Kaniye” başlıklı hikâye kitabı ile “Renkler” dergisinde yayımlanan İsmail Ziyaeddin’in “Barış İçin” başlıklı şiirleri örnek verilmiş ve içerikleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

I.5.2.2. Horata, Osman (1996). “Romanya’daki Türkoloji Çalışmaları”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, C.2, ss. 388-398.

Bu çalışmada Romanya’da yapılan Türkoloji çalışmaları irdelenmiştir. Çalışma “Tarihçe”, “Türkoloji Çalışmaları Yapan Kuruluşlar” ve “Türkoloji ile İlgili Yayınlar (1950) Sonrası” olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Tarihçe” başlığı altında; Romanya’daki ilk Türkoloji çalışmalarının ne zaman, nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği anlatılmıştır. Türkoloji çalışmalarını yürüten araştırmacılar ve Romanya’da yapılan Türkoloji çalışmalarının tarihçesi üzerinde durulmuştur. Türk ve Romen kültürünün etkileşimi sonucunda oluşan Türk dilini ve kültürünü öğrenme çabalarından bahsedilmiş; bu amaçla İstanbul’a gönderilen Romen araştırmacılar ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın “Türkoloji Çalışmaları Yapan Kuruluşlar” başlığı; “Bükreş Üniversitesi, Dil ve Edebiyat Fakültesi (Universitate de Bucurest, Facultatii de Langues și Litere) “Türk Dili Bölümü”, “Bükreş Üniversitesi, Tarih Fakültesi (Türk-Osmanlı Tarihi Merkezi)”, “Institut D’ethnographie et de Folklore (Etnografya ve Folklor Enstitüsü)”, “N. Iorga Tarih Enstitüsü (Institutul De Istorie N. Iorga)”, “Güney-Doğu Avrupa incelemeleri Enstitüsü (Institutul de Studii Sud-est Europene)”, “Köstence “Ovidius” Üniversitesi, Edebiyat ve Teoloji Fakültesi (Universitatii “Ovidius”, Facultatii de Litere și Teologie Constanta) (Türk Dili Bölümü)”, “Ovidius Üniversitesi, Tarih Fakültesi (Facultatii Istoria)” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Romanya’da Türkoloji çalışmaları yapan kuruluşlar; kuruluş yılları, kurucuları, faaliyetleri, amaçları vb. açılardan incelenmiştir.

Çalışmanın “Türkolojiyle ilgili Yayınlar (1950 Sonrası)” başlığı altında; “Türk Tarihi”, “Türk Dili”, “Türk Edebiyatı” ve “Türk Folkloru” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu başlıklardan konusu itibari ile ÇBTE alanına giren “Türk Edebiyatı” başlığı incelenmiştir. Çalışmanın “Türk Edebiyatı” başlığı altında; 1950 sonrası Romanya’da Türk şiiri, romanı, hikâyesi ve çevirileri üzerine yapılan ilk çalışmalardan bahsedilmiş, eserler yazar ve şairleri ile birlikte incelenmiştir.

I.5.2.3. Mahmut, Enver-Nedret (1996). “Romanya’da Çağdaş Türk Şiiri” Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı V, S.531. ss. 659-677.

Bu çalışmada Romanya’da çağdaş Türk şiirinin temsilcileri olarak görülen “Emel Ekin”, “Cevat Raşit”, “Enver Mahmut”, “Mehmet Niyazi”, “Memedemin Yaşar”, “Acemin Baubek”, “Nevzat Yusuf” ve “İsmail Ziyaeddin” gibi şairlerin; eserleri, edebi

şahsiyetleri, ele aldıkları temalar, şiirlerinden örnekler ve şiirlerin tahlilleri yer almaktadır.

I.5.2.4. Önal, Mehmet Naci (1997). “Romanya Türklerinin Günümüz Edebiyatı”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, S.4, ss. 15-39.

Bu çalışmada Romanya Türklerinin tarihî süreç içerisinde yaşadıkları siyasi yapılanmalardan ve edebiyatlarından bahsedilmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan Romanya, tarihî süreç içerisinde yaşadığı olaylar ve siyasi yapılanmaları ile ele alınmıştır. Romanya Türklerinin Dobruca’da yaşayan Türkler ve Tatarlar olmak üzere iki ayrı azınlık grubu olarak ele alındığından bahsedilmiştir. Romanya’da Türkçe yayımlanan ilk basın yayın faaliyetleri ve eserleri içerikleri ile birlikte ele alınmıştır. Romanya Türklerinin; basın yayın faaliyetleri, eğitimleri, dilleri gibi birçok konu tarihî süreç içerisinde yaşanan siyasi durumlara göre değişim ve gelişim evreleri ile birlikte incelenmiştir. Romanya Türk edebiyatında çalışmaları ile ön plana çıkan yazar ve şairler “Şiir”, “Hikâye” ve “Roman” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Şiir” başlığı altında; “Piraye Kadri-Zade”, “Emel Emin”, “Mustafa Ali Mehmet”, “Haci Amet Cemal”, “Enver Mahmut”, “Güner Akmolla”, “Yaşar Memedemin”, “Ahmet İsmail Daut”, “Nevzat M. Yusuf Sarıgöl”, “Gülten Abdulla”, “Agiemin Baubec”, “İsmail H. A. Ziyaettin”, “Hikâye” başlığı altında; “Emel Emin”, “Atilla Emin”, “İsmail H. A. Ziyaettin”, “Agiemin Baubec”, “Roman” başlığı altında “Ekrem Menlibay” gibi yazar ve şairlerin; biyografilerine, eserlerine ve eserlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.5.2.5. Aksu, Ali (2005). “Romanya Türklerinde Kültürel Durum ve Mektep ve Aile Mecmuası”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. IX, ss. 11-27.

Bu çalışmada Romanya Türklerinin dönemlere göre değişen sosyal durumları ile Mektep ve Aile mecmuasının incelemesine yer verilmiştir. Çalışma “Kültürel Durum” ve “Mektep ve Aile Mecmuası” şeklinde iki bölümden oluşmaktadır.

Çalışmada Romanya’daki Türk varlığının ilk olarak hangi yıllarda ve ne şekilde oluştuğundan bahsedilmiştir. Özellikle Romanya’da Türk azınlıklarının çoğunluklu olduğu bölge olan Dobruca merkeze alınmıştır. Çalışmanın “Kültürel Durum” başlığı altında Dobruca Türklerinin tarihî üç dönemde ayrı başlıklar altında incelenmiştir. “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Önceki Dönem”, “Osmanlı İmparatorluğu Dönemi”,

“Romen Hakimiyeti Dönemi” başlıkları altında her dönemin kültürel özelliği üzerinde durulmuştur. Bu dönemlerden özellikle “Romen Hakimiyeti Dönemi” ön plana çıkarılmış ve kendi içerisinde “1878 Yılından Komünist Yönetime Kadarki Dönemde Kültürel Durum”, “Komünist Yönetim Dönemi Kültürel Durum” ve “1990 Sonrası Kültürel Durum” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. “1878 Yılından Komünist Yönetime Kadarki Dönemde Kültürel Durum” başlığı da kendi içerisinde “Dönemin Basın-Yayın Hayatı” ve “Dönemin Kültürel Teşkilâtları” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Verilen alt başlıklar altında dönem ile ilgili farklı yazarların görüşlerine, dönemin matbuat hareketlerinin, basın yayın faaliyetlerinin ve kültürel teşkilatlanmaların oluşum ve gelişim süreçlerine yer verilmiştir. Dönem içerisinde çıkarılan dergi ve gazeteler içerikleri ile birlikte ele alınmıştır. Kültürel teşkilatlanmalar kurucuları ve işlevleri ile birlikte çalışmaya eklenmiştir. “Komünist Yönetim Dönemi Kültürel Durum” başlığı altında dönemin siyasi ve sosyal olaylarına paralel şekilde edebi ve kültürel yönler incelenmiştir. “1990 Sonrası Kültürel Durum” başlığı altında dönem itibari ile çıkarılan; “Tatar Birliği Yayın Organları (Karadeniz Gazetesi, Caş Gazetesi)” ve “Türk Birliği Yayın Organları (Hakses Gazetesi, Genç Nesil Gazetesi, Tuna Mektupları)” şeklinde verilen 1990 sonrası dönemde Türk ve Tatar toplumlarının çıkardığı yayın organlarına ve açıklamalarına yer verilmiştir.

“Mektep ve Aile Mecmuası” başlığı altında; “Derginin Şekil Özellikleri”, “Derginin Muhteva Özellikleri” ve “Dergide Yer Alan Önemli Yazarlar ve Yazıları” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu başlıklar altında derginin; oluşum evrelerinden, şekil ve muhteva özelliklerinden bahsedilmiş, dergide yer alan önemli yazarlar ve yazılarından örnekler verilmiştir.

I.5.2.6. Bozkurt, Giray Saynur (2008). “Geçmişten Günümüze Romanya’da Türk Varlığı”, Karadeniz Araştırmaları, C.5, S.17, ss. 1-31.

Bu çalışmada Romanya Türklerinin siyasi, sosyal, kültürel vb. alanlardaki durumları incelenmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında çalışmanın içeriğinden bahsedilmiştir. “Romanya’nın Coğrafi, Tarihî, Demografik, Siyasi ve İdari Yapısı” başlığı altında Romanya’nın coğrafi yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Romanya bölgesindeki Osmanlı hakimiyeti ve sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler açıklanmıştır. “Romanya Müslüman- Türkleri” başlığı altında; tablolar eşliğinde Romanya’nın “Etnik Dağılım”, “Dinsel Dağılım” ve “Dilsel Dağılım”ı hakkında bilgiler verilmiştir. Romanya

Türklerinin oluşturdukları; “Mecidiye Müslüman Seminarı Mezunları Cemiyeti”, “Azaplar Tonguç Kültür Cemiyeti”, “Dobruca Tamîm-i Maarîf Cemiyeti”, “Dobruca Türk Kültür Birliği”, “Dobruca Sadası” ve “Emel” gazetesi hakkında bilgi verilmiştir. Dobruca Türklerinin edebiyatları; “Osmanlı Dönemi (1397-1878)”, “Krallık Dönemi (1878-1944)”, “Sosyalist Rejim Dönemi (1944-1989)” ve “1990 Sonrası Dönem” şeklinde ayrılmıştır. Romanya’da gelişen Türk basın yayın faaliyetleri ve örnekleri verilmiş, sosyal ve kültürel faaliyetler hakkında bilgilendirme yapılmıştır. “Dobruca Türklerinin Tarihine Genel Bir Bakış” başlığı altında; Romanya bölgesindeki Türk yerleşimlerinin oluşum ve gelişimleri ile Türk yerleşkelerinden bahsedilmiştir. “Romanya Türklerinin Bugünkü Durumu” başlığı altında; Romanya Türklerinin oluşturdukları sosyo-kültürel kurum ve kuruluşlar, basın yayın faaliyetleri, eğitim ve edebî gelişmeler hakkında bilgi verilmiştir. “Türkiye Açısından Balkanların Önemi” başlığı altında; Balkanların Türkiye için coğrafi, siyasi, sosyal, dini, ekonomik açılardan önemi üzerinde durulmuştur. “Türkiye-Romanya İlişkileri” başlığı altında Türkiye ve Romanya arasında gelişen siyasi olaylar, antlaşmalar ve getirileri üzerinde durulmuştur.

I.5.2.7. İsmaylova, Jale (2010). “Romanya’da Türk Edebiyatı ve Temsilcileri”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.14, S.1, ss. 173-185.

Bu çalışmada Romanya Türk edebiyatı ile temsilcilerinin tanıtılması amaçlanmıştır. Romanya Türk edebiyatında Türkçe ve Romence yazan yazarlar iki grup halinde ele alınmış, onların hayat hikâyeleri ve eserleri üzerinden edebiyatın gelişim süreci hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışma; “Giriş”, “Romanya’daki Türk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi”, “Romanya’da Türk Edebiyatının Önemli Temsilcileri” ve “Romence Yazan Türk Yazar ve Şairler” şeklinde bölümlerden oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Romanya Türk edebiyatı tarihî perspektifle farklı açılardan incelenmiştir. “Romanya’daki Türk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi” başlığı altında; Romanya’da Türk edebiyatının oluşum süreçleri, basın yayın faaliyetleri aracılığı ile edebiyatın gelişimi ve yazarları üzerinde durulmuştur. “Romanya’da Türk Edebiyatının Önemli Temsilcileri” başlığı altında; Romanya Türk edebiyatının oluşumunda öncü isimlerden olan “Yaşar Memedemin”, “Necip Hacı Fazıl”, “İsmail Ziyaeddin”, “Acıemin Baubec”, “Mehmet Vani Yurtsever”, “Altay Kerim”, “Nevzat

Yusuf Sarıgöl”, “Mehmed Niyazi”, “Enver Mahmut” ve “Emel Emin” gibi Romanya Türk edebiyatının oluşumuna katkı sağlayan şair ve yazarlar; hayat hikâyeleri, eserleri ve eserlerden örnekler ile birlikte ele alınmıştır. “Romence Yazan Türk Yazar ve Şairler” başlığı altında; “Seitbala Rustem”, “Hacı Ahmet Cemal” ve “Ahmed Aled” gibi eserlerini Romence olarak ele alan Türk şair ve yazarlar hayat hikâyeleri, eserleri ve eserlerinden örnekler ile birlikte tanıtılmıştır. Verilen bilgiler ışığında Romanya’da gelişen Türk edebiyatının gelişim süreci açıklanmıştır.

I.5.2.8. Ömer, Metin (2013). “Romanya’da Çıkan Türk Bir Gazete: Türk Birliği”, Ankara: Cumhuriyet Tarihî Araştırmaları Dergisi, C.9, S.17, ss.171-186.

Bu çalışmada Romanya’nın önemli yayın organlarından olan “Türk Birliği” gazetesi ve gazetenin içeriği üzerinde durulmuştur. Çalışma “Giriş”, “İki Dünya Savaşı Arası ve Komünizm Sonrasındaki Dönem” ve “Türk Birliği Gazetesi” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Romanya’da yapılan ilk basın yayın faaliyetlerinden, oluşum ve gelişim süreçlerinden, öne çıkan isimlerden bahsedilmiştir. “İki Dünya Savaşı Arası ve Komünizm Sonrasındaki Dönem” başlığı altında özellikle I. ve II. Dünya Savaşı ile Komünist Dönemin basın yayın hayatı üzerinde durulmuştur. Bu dönemlerde çıkarılan gazete ve dergiler; yayın bilgileri, kurucuları, amaçları, misyonları ve özellikleri ile beraber ele alınmıştır. Dobruca’da gelişen basın yayın faaliyetlerinin etkileşimde bulundukları Türk basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. “Türk Birliği Gazetesi” başlığı altında konu kapsamı genelden özele yapılan sınırlandırma ile “Türk Birliği” gazetesi üzerinde yoğunlaşmıştır. “Türk Birliği” başlığı kendi içerisinde “Türk Birliği Gazetesi ile İlgili Genel Konular”, “Türk Birliği Gazetesi ve Romanya’daki Türk Toplumu”, “Türk Birliği’nde Yansıtılan İç ve Dış Politika” ve “Türk Birliği Gazetesi’nde Yansıtılan Dobruca’daki Türk Kültürü” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Ele alınan başlıklarda gazetenin; oluşum evreleri, yayımlanma amacı, yayılma alanları, şekil ve muhteva özellikleri, misyonu ve amacı gibi konular hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır. Gazetenin en önemli konularından biri olan göç konusu ile birlikte Romanya ve Türkiye’nin dahili ve harici politikası vb. pek çok sorununa da alt başlıklar altında yer verilmiştir. Dobruca Türk kültürünün gazeteye yansıyan edebî

kısımları ve gelişimleri üzerinde durulmuştur. Ön plana çıkan türler, kaleme alınan yazılar ve yazarları hakkında bilgi verilmiştir.

I.5.2.9. Ülgen, Erol (2014). “Dobruca Şair Mehmet Niyazi ve İthafat Adlı Eseri”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 50, S. 50, ss. 137-150.

Bu çalışmada şair Mehmet Niyazi'nin hayatı, edebî kişiliği, basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuş ve şairin “İthafat” adlı eseri incelenmiştir.

Çalışma; “Giriş”, “Mehmet Niyazi'nin Hayatı”, “Mehmet Niyazi'nin Kişiliği”, “Mehmet Niyazi'nin Şairliği”, “Mehmet Niyazi'nin Gazeteciliği” ve “İlk Şiir Kitabı İthâfât” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Romanya ve Dobruca Türkleri hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır. “Mehmet Niyazi'nin Hayatı”, “Mehmet Niyazi'nin Kişiliği”, “Mehmet Niyazi'nin Şairliği” ve “Mehmet Niyazi'nin Gazeteciliği” başlıkları ile Mehmet Niyazi'nin hayatı detaylı bir şekilde açıklanmış, onun kişiliği, şairliği ve gazeteciliği üzerinde durulmuştur. Yazarın; basın yayın faaliyetleri, edebî kişiliği, sanatçı yönü, ele aldığı konular, temalar, eserleri ile dil ve üslup özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın ana konusunu oluşturan “İlk Şiir Kitabı İthâfât” başlığı ile şairin ilk şiir kitabı olan “İtfahat” üzerinde durulmuş; kitabın basın yayın bilgileri, şekil ve muhteva özelliklerinden bahsedilmiştir. İçerisinde yer alan şiirler ve yazılar açıklamalar eşliğinde verilmiştir.

I.5.2.10. Koçak, Ahmet (2015). “II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Matbuatında “Tonguç” [Tonghidje] Gazetesi ve Romanya Türkleri İçin Önemi”, Türkiyat Mecmuası, C.25, ss. 321-345.

Bu çalışmada Osmanlı Döneminde yayın hayatına başlayan “Tonguç” gazetesi ilk defa incelenmiş ve Romanya Türkleri için önemi ortaya konulmuştur. Çalışma; “Giriş”, “Modernleşme Dönemi Edebiyatında Romanya”, “II. Meşrutiyet’e Kadar Romanya Türklerinde Matbuat Çalışmaları” ve “Tonguç Gazetesinin Şekil ve Muhtevasına Dair” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Romanya'nın siyasi yapılanmaları, Türklerle olan ilk temasları, ilk Türk yerleşkeleri ve Türk azınlıkları hakkında bilgi verilmiştir. Yaşanan siyasi olaylar neticesinde Romanya Türklerinin demografik, sosyal ve kültürel

yapısı incelenmiştir. “Modernleşme Dönemi Edebiyatında Romanya” başlığı altında Romanya bölgesinden ilk bahseden Türk şair ve yazarlar eserleri ile birlikte ele alınmıştır. “II. Meşrutiyet’e Kadar Romanya Türklerinde Matbuat Çalışmaları” başlığı ile Romanya bölgesinde faaliyet gösteren ilk basın yayın organlarından bahsedilmiştir. Bunlar içerisinde özellikle çalışma konusunu oluşturan “Tonguç Gazetesi” merkeze alınmıştır. “Tonguç Gazetesinin Şekil ve Muhtevasına Dair” başlığı “Şekil Özellikleri” ve “Muhteva Özellikleri” şeklinde iki alt başlıktan oluşmaktadır. “Muhteva Özellikleri” başlığı kendi içerisinde; “Dil ve Edebiyat Üzerine Yazılar” ve “Romanya ve Kırım Tatar Müslümanlarıyla İlgili Muhtelif Haberler” şeklinde iki alt başlığa ayrılmıştır. Ele alınan başlıklarda gazetenin şekil ve muhteva özellikleri detaylı şekilde incelenmiştir. Gazetede dil ve edebiyat üzerine yazılan yazılar yazarları ve örnekleri ile birlikte verilmiştir. Gazetenin diğer bir içeriğini oluşturan Romanya ve Kırım Tatarları ile ilgili muhtelif haberlere yer verilmiştir. Bu haberler, yapılan alıntılarla birlikte detaylı şekilde incelenmiştir.

I.5.2.11. Emin, Emel (2016). “Romanya’da Türk ve Tatar Edebiyatı”, Balkanlarda İslam: Miadı Dolmayan Umut, C.V, ss. 263-285.

Bu çalışmada Türk-Tatar edebiyatından ve bu edebiyat alanına giren şair ve yazarlardan bahsedilmiştir. Şair ve yazarların eserleri örneklerle birlikte incelenmiştir. Çalışmada ele alınan Türk ve Tatar toplumlarının; yerleşim yerleri, edebî süreç içerisinde yazılı ve sözlü edebiyatları, gelişim süreçleri, yazılı edebiyat alanında öne çıkan şair ve yazarların eserleri ve basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Romanya Türklerinin ilk yazılı eseri ve yazarından başlamak üzere geçmişten günümüze bu alanda Türkçe, Tatarca ve Romence gibi farklı dillerde eser veren şair ve yazarlara yer verilmiş, eserlerinden örnekler ile birlikte incelemeleri yapılmıştır.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Ekrem, Mehmet Ali (1992). “Romanya Türklerinde Eğitim”, Renkler, ss.188-192.
2. Fedbi, Osman, (1997). “Dobruca Türkleri”, Yeni Türkiye, C.2, S. 16, ss.1867-1868.

I.5.3. Bildiriler

I.5.3.1. Asan, Selma (1998). “Romanya Türklerinde Çocuk Edebiyatı”, İzmir: II. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu, ss.131-134.

Bu çalışmada Romanya Türkleri çocuk edebiyatı üzerine verilen eserler incelenmiştir. Çalışmada Romanya Türk edebiyatında özellikle şiir türünde eserler kaleme alan; “İsmail Ziyaeddin”, “Yaşar Memedemin Bey”, “Cevat Raşit”, “Emel Emin” ve “Aciemin Baubek” gibi şairlerin şiirlerinden alıntılar yapılmıştır. Yapılan alıntılar ile çocuk şiirlerinin konusu, amacı ve ne anlatılmak istenildiği üzerinde durulmuştur.

I.5.3.2. Hasan, Neriman (2021). “Romanya’da Türkçenin Varlığı Üzerine Genel Bir Bakış”, İzmir: I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss. 357-383.

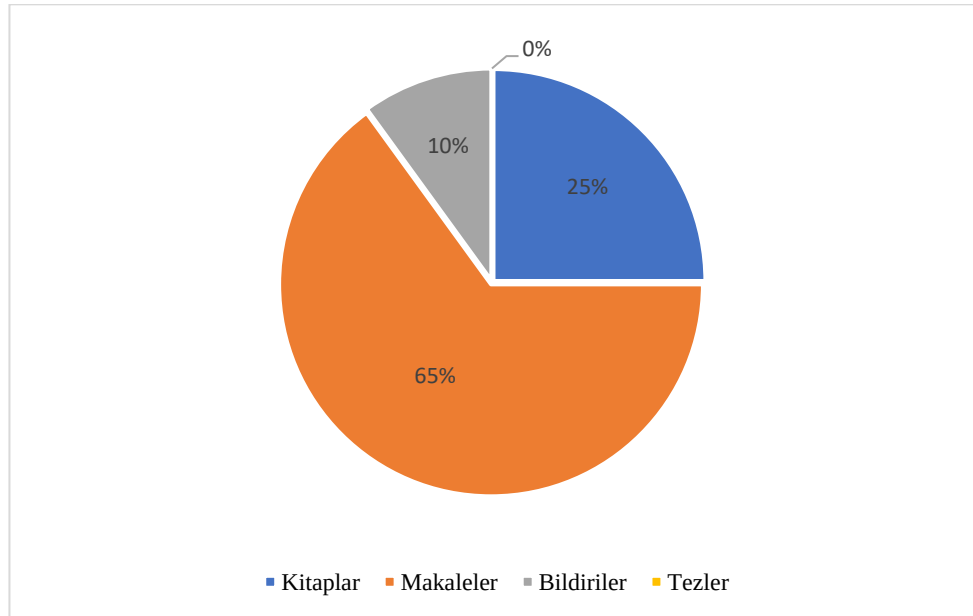
Bu çalışmada Romanya Türkleri tarafından oluşturulan; “Halk Bilimi”, “Romanya Türk Edebiyatı”, “Yayınlar”, “Romanya’daki Türk Varlığını Destekleyen Diğer Kurum ve Kuruluşlar” ve “Romanya’da Türkçe Eğitimi” alanındaki çalışmalar incelemeye alınmıştır.

Çalışmada Romanya’da yapılmış olan ilk Türkoloji çalışmalarından ve Balkan coğrafyası üzerine yapılan çalışmaların Romanya ile ilgili bölümlerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın “Halk Bilimi” başlığı altında; Romanya üzerine yapılmış olan halk bilimi çalışmalarından, içeriklerinden, dil ve edebiyatlarından bahsedilmiştir. Halk bilimi çalışmaları konu alanımız olan ÇBTE alanını kapsamadığı için konu detaylandırılmamıştır. Çalışmanın “Romanya Türk Edebiyatı” başlığı altında; Romanya Türk edebiyatı alanında ön plana çıkan isimlerden; “Nedret Mahmut”, “Osman Horata”, “Mehmet Naci Önal”, “Emel Emin” vb. yazarların yayımlanmış kitap, makale, antoloji vb. türlerdeki çalışmalarından bahsedilmiştir. Özellikle “Komünizm Dönemi” ve “Renkler” dergisi sonrasında Romanya Türk edebiyatının suskunluk dönemine girdiği belirtilmiş, bu durumun nedenleri açıklanmıştır. Çalışmanın “Yayınlar” başlığı altında; Romanya Türk toplumunun sosyal ve kültürel faaliyetlerinde aracı olan dergiler, süreli yayın organları, kurum ve kuruluşlardan bahsedilmiştir. Özellikle bu alanda ön plana çıkan; “Studia et Documenta Turcologica” dergisi; “Hakses”, “Genç Nesil”, “Anayurt”, “Romanya Balkan” ve “Hayat” gazeteleri; “Tuna Mektupları” ve “Dobruca” dergileri;

“Romanya Demokrat Türk-Müslüman Tatarların Birliği”, “Romanya Tatar Birliği” ve “Romanya Türk-Müslüman Tatarların Birliği” derneklerinin içerikleri ve faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Çalışmanın “Romanya’daki Türk Varlığını Destekleyen Diğer Kurum ve Kuruluşlar” başlığı altında; Romanya’daki Türk azınlıklarını destekleyen “Romanya Hükümet Genel Sekreterliğine” bağlı olan “Etniklerarası İlişkiler Departmanı” ve “Millî Azınlıkların Sorunlarını Araştırma Enstitüsü” vb. yapılanmaların içeriklerine dair bilgiler verilmiştir. Çalışmanın “Romanya’da Türkçe Eğitimi” başlığı altında; Romanya’da Türkçe eğitim üzerine yapılmış olan çalışmalardan ve içeriklerinden bahsedilmiştir. Yayımlanan çalışmalar ile Romanya’da Türkçe eğitimin gerek duyduğu yeni yapılanmalar tespit edilmiş, maddeler halinde gerekli görülen değişimler belirlenmiş ve öneriler sunulmuştur.

I.5.4. Tezler

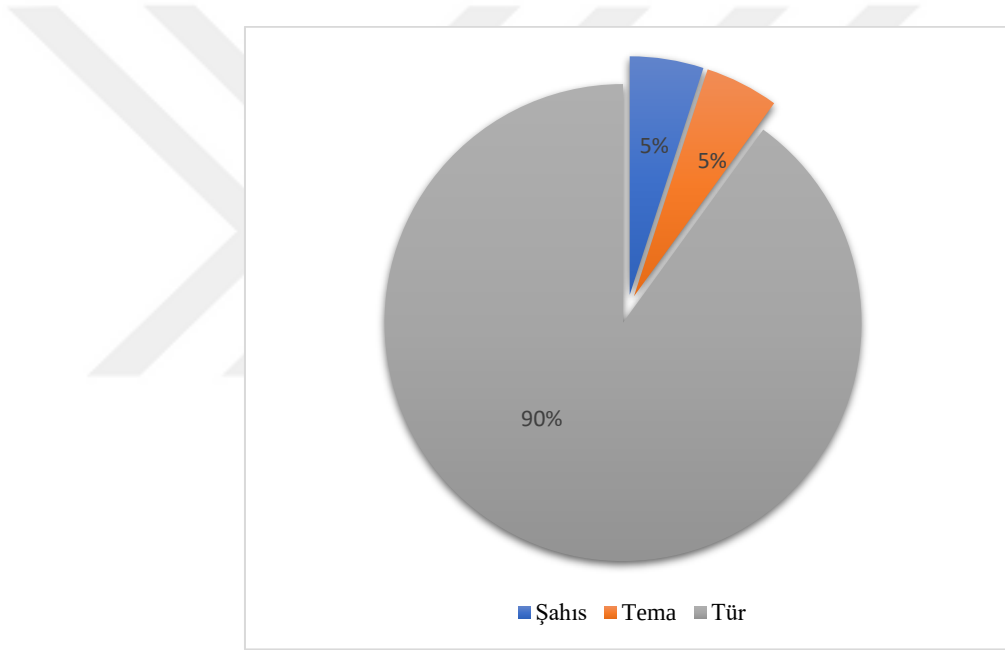
“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde çağdaş Romanya Türkleri edebiyatı alanında herhangi bir tez çalışmasının yapılmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 9. Çağdaş Romanya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler

neticesinde; Türkiye’de Romanya Türk edebiyatı üzerine 1 kitap, 11 makale, 2 bildiri, 0 tez çalışmasının kaleme alındığı görülmektedir. Tespit edilen sayılara metinlerine ulaşamayan çalışmalar dahil edilmemiştir. Yapılan çalışmalarda en sık makale türüne yer verildiği saptanmıştır. Türkiye’de çağdaş Romanya Türk edebiyatı alanında çalışmaları ile ön plana çıkan isim Osman Horata olmuştur. Horata, “Başlangıcından Bugüne Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin “Romanya Türk Edebiyatı” başlıklı bölümünü kaleme almıştır. Çalışma alan üzerine yapılan ilk çalışmalardan olması ve sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından son derece önemlidir.

Şekil 10. Çağdaş Romanya Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları

Türkiye’de çağdaş Romanya Türkleri edebiyatı alanında yapılan çalışmalar inceleme alanları kapsamında ele alındığında en sık tür yönünden çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. Bu sırayı takiben aynı oranlarda olan şahıslar üzerine yapılan incelemeler ve tema yönünden yapılan incelemeler gelmektedir. Tür olarak çağdaş Romanya Türkleri edebiyatında 12, şahıslar üzerine yapılan incelemelerde 1, tema yönünden yapılan incelemelerde ise 1 çalışma tespit edilmiştir. Türkiye’de çağdaş Romanya Türkleri edebiyatı üzerine yoğunlaşıldığında en sık çalışılan türün inceleme çalışmaları olduğu tespit edilmiştir. Bu inceleme çalışmalarında; çağdaş Romanya Türk edebiyatı, türleri ve

özellikle Romanya Türk şiiri incelenmiştir. Çalışmalarda ilk sırada gelen inceleme türünde ön plana çıkan isim Osman Horata olmuştur. Türkiye’de çağdaş Romanya Türkleri edebiyatında inceleme çalışmalarından sonra en sık çalışılan tür dergi ve gazetelerin incelendiği basın yayın çalışmaları olmuştur. Çağdaş Romanya Türk edebiyatında ön plana çıkan “Türk Birliği Gazetesi”, “Tonguç Gazetesi”, “Mektep Dergisi” ve “Aile Dergisi”nin edebi açılardan incelemelerine yer verilmiştir. Türkiye’de çağdaş Romanya Türkleri edebiyatında basın yayın çalışmalarından sonra en sık karşılaşılan tür sanatçı çalışmaları olmuştur. Bu alanda özellikle çağdaş Romanya Türk edebiyatında ön plana çıkan Mehmet Niyazi ve diğer şair ve yazar kadrolarına yer verilmiştir. Türkiye’de çağdaş Romanya Türkleri edebiyatında diğer türlere nazaran antolojiler geri planda kalmıştır. Bu alanda hazırlanan tek çalışma “Başlangıcından Bugüne Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 12- Romanya Türk Edebiyatı” başlığı ile Osman Horata tarafından hazırlanmıştır. Bu durum anlatım unsurları bakımından çağdaş Romanya Türkleri edebiyatının tür yönünden daha verimli bir edebiyat olduğunu ancak tema ve şahıslar üzerine yapılan incelemelerde geri planda kaldığını göstermektedir.

I.6. Çağdaş Gagauz Türkleri Edebiyatı

I.6.1. Kitaplar

I.6.1.1. Özkan, Nevzat (1999). Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Gagauz Türk Edebiyatı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bu çalışmanın “Gagauz Türk Edebiyatı” başlıklı bölümü Nevzat Özkan tarafından kaleme alınmıştır. “Gagauz Türk Edebiyatı” başlığı altında; “Gagauz Türkleri”, “Gagauz Sözlü Türk Edebiyatı” ve “Gagauz Yazılı Türk Edebiyatı (Çağdaş Edebiyat)” şeklinde üç alt başlığa yer verilmiştir.

“Gagauz Türkleri” başlığı altında; “Gagavuz Türk Edebiyatı”, “Halk Edebiyatı” ve “Çağdaş Edebiyat” olmak üzere üç alt başlığa yer verilmiştir. “Gagauz Türkleri” başlığı altında; Gagavuzyeri kelimesinin etimolojik kökeninden ve Gagauz Türklerinin etnik aidiyetlerinden bahsedilmiştir. Hamdullah Suphi önderliğinde Türkiye’de Gagauzyerinin tanıtılması ve Gagauz Türklerine ait ilk çalışmaların neler olduğu ele alınmıştır. Gagauzyeri kelimesi ve etimolojisi üzerine oluşturulan teoriler, yayımlanan

alışmalar ve içerikleri incelenmiştir. Gagauz Türklerinin köken bilgileri ve etnik aidiyetleri ile ilgili görüşler incelenmiş; tarihî ve siyasi gelişmeler sonucunda kabul gören görüşler çerçevesinde açıklamalar yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin Balkanları fethi ile Gagauz Türklerinin hayatındaki önemli değişikliklerden ve Türklerden etkilendikleri konular üzerinde durulmuştur. Osmanlının bölgeden çekilmesi ile değişen siyasi dengeler ve sonuçları açıklanmıştır. Gagauz Türklerine verilen hak ve özgürlükler, yerleşim yerleri, demografik yapıları, dini tercihleri, Gagauz Türkçesi, Türk kültüründen etkilendikleri noktalar, kültürel faaliyetleri, halk edebiyatı unsurları, inançları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Gagauz Türklerinin Türk kimliğini ve kültürünü yaşatmak için oluşturdukları kurum ve kuruluşlar ile Türkiye'de gerçekleşen eğitici-öğretici kültürel faaliyetler ele alınmıştır.

“Gagavuz Türk Edebiyatı” başlığı altında; Gagauz Türklerinde gelişen sözlü ve yazılı edebiyatın oluşum sürecinde halk edebiyatı rnlerinin Karamanlılar vasıtasıyla Gagauz Türklerine ulaştırıldığından ve ilk edebî hareketlenmelerin bu şekilde oluştuğundan bahsedilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bölgeyi fethi ile gelişen kültürel ve edebî etkileşimler ile srekliplik sağlandığı belirtilmiştir. Değişen siyasi dengeler ile rejim kontrolünde ilerleyen edebiyatın gelişme gösteremediği vurgulanmıştır.

“Halk Edebiyatı” başlığı altında; Gagauz Türklerinin halk edebiyatı alanındaki gelişim süreçlerinden bahsedilmiştir. Halk edebiyatı çalışma alanımız olan BTE alanını kapsamadığı için çalışmaya dahil edilmemiştir.

“ağdaş Edebiyat” başlığı altında; Gagauz Türklerinin yazılı edebiyat alanındaki ilk hareketlenmelerinin dini metinler ile özellikle Karamanlılar vasıtasıyla verilen Türkçe dini metinler ile olduğu belirtilmiştir. Çalışmada Gagauz Türkçesi ile kaleme alınan ilk eser olan “Psaltır”dan bahsedilmiştir. Gagauz Türklerinin edebî ve kültürel alandaki öncüleri olan Mihail akır'ın yayımladığı ilk gazete olan Vzata Besarabiei'de yayımlanan çalışmalarından ve sonraki süreçlerde verilen eserlerinden bahsedilmiştir. Gagauz Türk edebiyatı için önemli isimlerden olan “Moşkov”, “Nikolay Arabacı” ve “Diyonis Tanasoğlu”nun çalışmalarından ve ilk olma özelliklerinden bahsedilmiştir. Oluşturulan kültürel çalışmalar ve basın yayın faaliyetleri ile Gagauzyeri alfabesi, “Moldova Sosyaliste” gazetesinin yayını ve ilk antolojinin oluşumu incelenmiştir. Değişen siyasi dengeler ile Gagauz Türklerine verilen hak ve özgürlüklerin sekteye

uğratıldığı ancak bu durumun 1985 yılında bozulduğu sonrasında edebî ve kültürel faaliyetlerin devam ettiği belirtilmiştir. Gagauz Türklerinin hayatında önemli bir yere sahip olan “Ana Sözü” gazete ekinin 1988’de çıkarıldığı belirtilmiş, gazetenin biçim ve içerik özellikleri, misyonu ve faaliyetleri üzerinde durulmuştur. “Gagauz Sesi” gazetesinin yayını ve Stepan Kuroglu’nun yayımladığı “İlkyaz Türküsü” başlıklı eserin içeriği ve açıklamaları verilmiştir. Gagauz Türklerinin Latin alfabesine geçiş süreçleri, “Sabaa Yıldızı” gazetesi ve ilavesi olan “Güneşçik” çocuk dergisi ve içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Gagauz Türk edebiyatında en sık işlenen türün şiir olduğu belirtilmiş; şiirlerin içerikleri ve örnekleri üzerinde durulmuştur. Gagauz Türk edebiyatında kullanılan nazım birimleri açıklanmış; hikâye, roman ve tiyatro türünde verilen eserlerin örneklerine ve içeriklerine yer verilmiştir.

“Gagauz Sözlü Türk Edebiyatı” başlığı altında; Gagauz halk edebiyatı unsurlarına ve içeriklerine dair örnekler verilmiştir. Gagauzyeri halk edebiyatı çalışma alanımız olan ÇBTE alanına dahil olmadığı için incelenmemiştir.

“Gagauz Yazılı Türk Edebiyatı (Çağdaş Edebiyat)” başlığı altında; “Nikolay Baboglu”, “Nikolay Georgieviç Tanasoğlu”, “Nikolay Petroviç Arabacı”, “Vasiliy Duloglu”, “Mihail Çakır”, “Stepan Kuroglu”, “Diyonis Tanasoğlu”, “Saveli Petroviç Ekonomov”, “Dimitri Karaçoban”, “Mina Kösâ”, “Tufar Nikolay”, “Gavril Gaydarcı”, “Mariya Durbaylo”, “İvan Topal”, “Georgiy Taşoğlu”, “Petr Moysa”, “Tudorka Arnaut”, “Genov Georgiy”, “Olga Radova”, “Dimitri Ayoğlu”, “Todur Keleş”, “Vasiliska Tukan”, “Todur (Fedor) Zanel”, “Tina Sürme”, “Petr Yalanji”, “Stepan Bulgar”, “Andrey Koçancı”, “Valentina Karanfil” ve “Konstantin Vasilioğlu” gibi Gagauzyeri yazılı Türk edebiyatının önemli şair ve yazarlarından ulaşılabilen isimlerin; hayatlarına, edebî şahsiyetlerine, eserlerine ve eserlerinden örneklere yer verilmiştir. Hayatına ulaşılamayan isimlerin eserlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.6.1.2. Argunşah, Mustafa & Argunşah, Hülya (2007). Gagauz Yazıları, Kayseri: Türk Ocakları Kayseri Şubesi Yay. (Gagauz Edebiyatı 89-113, (“Gagauzların Halk Edebiyatı”, “Gagauzların Çağdaş Edebiyatı”, “İlk Eserler”, “Çağdaş Gagauz Edebiyatının Gecikme Sebepleri”, “Basın”, “Antolojiler”, “Çağdaş Gagauz Edebiyatında Şiir”, “Çağdaş Gagauz Edebiyatında Hikâye, Roman, Tiyatro”))

Bu çalışma “Ön Söz” kısmı haricinde yirmi bir bölümden oluşmaktadır. Ele alınan bölümlerde; Gagauzyeri lisanının oluşumu, büyümesi, lirik yazısı ile yazını hakkında bilgiler verilmektedir. Yapıt, Prof. Dr. Mustafa Argunşah’ın Gagauz Türkleri ile ilgili bildirileri ile on yedi makalesinin ve Prof. Dr. Hülya Argunşah’ın üç yazısının birleştirilmesiyle meydana getirilmiştir.

Çalışmada Gagauz Türklerinin tarihîne, kökenine ve Gagauzyeri adı ile ilgili etimolojik bilgilere yer verilmiştir. Alt başlıklar altında Gagauz Türkleri hakkında çeşitli araştırmalar yapan bilim adamlarının çalışmalarına yer verilmiştir. Gagauz Türklerinin zaman içerisinde yaşadığı değişimler birçok dergi, konferans ve bilgi şöenlerinden elde edilen belge ve kaynaklarla anlatılmıştır. Prof. Dr. Mustafa Argunşah, Gagauz Türklerinin dilleri ve yazı dizinleri ile ilgili detaylı bilgiler vermiştir.

Hülya Argunşah tarafından kaleme alınan “Gagauz Edebiyatı” başlıklı bölümde ise Gagauz Türklerinin; halk edebiyatı, şiir, hikâye, roman, tiyatro, antoloji gibi edebî türleri, ilk eserleri, edebiyatın geç başlama sebepleri ve basın yayın faaliyetleri gibi Gagauz Türklerinin edebî hayatları hakkında kapsayıcı bilgiler vermiştir.

İlk Gagauzyeri romanı olan “Akıncılar Köyü” romanı incelenmiştir. Çalışmada ayrıca Gagauz Türkleri için maninin öneminden, Sovyet Rusya sebebiyle yaşanan baskı ve zulümlerden, Anadolu türküleri ile Gagauz türkülerinin benzerlik ve farklılıklarından, Gagauz Türkçesinde Yunus Emre’den, tarihî metinlerden kaynaklık edilen Osmanlı Gagauzyeri ilişkilerinden, Gagauz Türklerinin dil ile ilgili özelliklerinden, kullandıkları alfabelerden ve Gagauz Türkleri için önemli bir şahsiyet olan Dimitri Karaçoban’dan bahsedilmiştir. Gagauz türkü ve manilerinin öneminin anlatılması üzerine örnek metinler verilmiştir. Çalışma, içerdiği bilgiler ve yararlandığı kaynaklar bakımından Gagauz Türkleri hakkında Türkiye’de yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biridir.

I.6.1.3. Özkan, Nevzat (2017). Gagavuz Edebiyatı, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Bu çalışma “Halk Edebiyatı” ve “Çağdaş Edebiyat” şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. Özkan, çalışmasında Gagauzyeri edebiyatından bahsetmeden önce konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve çalışma ile bütünlük sağlayabilmesi açısından, Gagauzyeri ve Gagauz Türkleri hakkında bilgilendirme yapmıştır. Gagauzyeri kelimesinin etimolojisi, Gagauz Türklerinin tarih sahnesinde dönemlere göre durumları, Gagauzyeri bölgesi ve bölgede ikamet eden Gagauz Türklerinin; popülasyon, sosyo-kültürel, din, dil ve eğitim yönünden ne durumda olduklarına dair aydınlatıcı bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümü olan “Halk Edebiyatı” başlığı altında halk edebiyatı türleri; “Atasözleri ve Deyimler, Bilmeceler, Çocuk Şiirleri, Destanlar, Dualar ve Beddualar, Efsaneler, Fıkralar, Maniler, Masallar, Türküler” şeklinde alt başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Ele alınan her başlık kendi içerisinde yazının türüne göre yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Türler ile ilgili detaylı açıklamalardan sonra çeşitli örnekler verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Çağdaş Edebiyat” başlığı ise kendi içerisinde “Yazı Dili” ve “Edebiyat” olarak iki alt başlığa ayrılmıştır. “Yazı Dili” başlığı altında Gagauz Türklerinin siyasi dönemleri; “Çarlık Rusyası”, “Romanya” ve “Sovyetler Birliği” dönemi olmak üzere üç dönemde incelenmiştir. Bölümün ikinci alt başlığı olan “Edebiyat” başlığı altında yazı dili Gagauz Türkçesi olan çağdaş Gagauzyeri edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri 1957 yılından günümüze kadar incelenmiştir. Çağdaş Gagauzyeri edebiyatının şiir ve nesir alanındaki durumu, türleri, ilk örnekleri gibi konulara yönelinmiştir. Çalışmada başta Mihail Çakır olmak üzere çağdaş Gagauzyeri edebiyatı alanında çalışmalar kaleme alan 55 yazarın; doğum tarihlerine göre hayat hikâyelerine, sanat anlayışlarına, basın yayın faaliyetlerine, eserlerine ve eserlerinden örneklerle yer verilmiştir.

I.6.1.4. Sakallı, Erol & Sezer, Önder (2021). “Gagauz Çocuk Şiirleri”, Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2, Bursa: Emin Yayınları, ss. 157-176.

Bu çalışmanın Erol Sakallı ve Önder Sezer tarafından kaleme alınan “Gagauz Çocuk Şiirleri” başlığı altında Gagauzyeri bölgesi, Gagauzyeri adının etimolojik kökeni,

Gagauzyeri sözlü ve yazılı edebiyatından bahsedilmiştir. Gagauz Türkçesi ile kaleme alınan ilk eserler ve ön plana çıkan yazarlar ele alınmıştır. Gagauz Türkçesi ile oluşturulan eserler ve türler incelenirken “Durgunluk Dönemi”nin siyasi, sosyal ve kültürel sonuçlarının, kısıtlamalarının edebiyata olan yansımaları üzerinde durulmuştur. Özellikle Gagauz Türkü olan şair ve yazarların eserleri aracılığıyla bu döneme ışık tutan olaylar üzerinde durulmuş, edebi şahsiyetlerin baskı ve sindirme politikalarına karşı aldıkları tavır belirtilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra Gagauz Türk çocuk edebiyatına geçiş yapılmıştır. Bu alanda yapılmış olan “Ana Sözü”, “Kırlangıç”, “Sabaa Yıldızı” gibi basın yayın faaliyetlerinden, çocuklar için hazırlanan bölümlerin içerikleri ile konularından bahsedilmiştir. Genel olarak Gagauz Türk çocuk edebiyatının temsilcileri olan “Stephan Kuroğlu”, “Todur Zanet”, “Todur Marinoğlu” vb. gibi öne çıkan şair ve yazarların eserleri üzerinde durulmuştur.

Gagauzyeri çocuk şiirleri üzerine eser veren; “Nikolay Arabacı”, “Dionis Tanasoğlu”, “Nikolay Baboğlu”, “Ivan Pavlioglu”, “Vasiliy Duloğlu”, “Dimitri Karaçoban”, “Mina Kösa”, “Nikolay Tufar”, “Gavril Gaydarci”, “Konstantin Vasilioğlu”, “Stepan Kuroğlu”, “Georgiy Taşoğlu”, “Vasiliy Filioglu”, “Andrey Koçancı”, “Todur (Fedor) Marinoğlu”, “Lüdmila Kasap”, “Todur (Fedor) Zanet”, “Petri Yalinci”, “Tina Sürme”, “Tudora Arnaut”, “Alona Ergoglu”, “Güllü Karanfil”, “Anjela Mutkoglu” ve “Yuliya Kurdoglu” nun çocuklar için kaleme alınmış şiirlerinden örnekler verilmiştir.

1.6.1.5. Yetişt, Oğuzhan (2021). Türk Dünyası Edebiyatı, “Gagauz Şair Gavril Gaydarci ve Şiirleri”, İstanbul: İhlamur Kitap, ss. 254-260.

Bu çalışmanın Oğuzhan Yetişt tarafından kaleme alınan “Gagauz Şair Gavril Gaydarci ve Şiirleri” başlığı altında Gagauzyeri bölgesi, Gagauz Türkleri ve edebiyatı hakkında bilgiler verilmiştir. Gagauz Türk edebiyatı hakkında verilen genel bilgilendirmelerden sonra özele inilmiş ve bu edebiyatın önemli temsilcilerinden olan Gavril Gaydarci’nin hayatı ele alınmıştır. Yazarın hayatı, özellikle eğitimi ve basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Eserlerinden şiir örneklerine yer verilmiş ve şiirlerin tahlilleri yapılmıştır.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Nasrattınoğlu, İrfan Ünver (1992). Gagauz Şiir Antolojisi, Ankara: Kültür Ofset.

2. Manof, I. Atanas (2001). Gagauzlar (Hristiyan Türkler), Çev. Türker Acaroğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. (VII. Bölüm- Yazı ve Edebiyat).

I.6.2. Makaleler

I.6.2.1. Eroğlu, Türker (1990). “Gagauz Türkleri Hakkında Deniz Tanasoğlu ile Röportaj”, Millî Folklor, S.7, C.1, ss. 39-41.

Bu çalışmada Türker Eroğlu'nun “Gençlik Haftası” sebebiyle Ankara’da bulunduğu zaman Moldova’dan gelen ekiple ve onlardan sorumlu Deniz Tanasoğlu ile olan tanışması anlatılmaktadır. Bu tanışma Gagauz Türkleri ile ilgili pek çok bilgiyi alabileceği Deniz Tanasoğlu ile röportaj şeklinde devam etmiştir. Eroğlu, Deniz Tanasoğlu’na Gagauzyeri adının anlamından itibaren genel sorular sormuş ve aydınlatıcı cevaplar almıştır.

I.6.2.2. Argunşah, Mustafa (1996). “Çağdaş Gagauz Şiiri”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri), S. 531, ss. 678- 699.

Bu çalışmada çağdaş Gagauzyeri edebiyatının oluşum ve gelişim evrelerinden bahsedilmiştir. Gagauzyeri edebiyatının oluşum sürecinde aktif rol oynayan şahıslar ve olaylar üzerinde durulmuş; Gagauz Türkçesiyle kaleme alınan ilk eserlerden örnekler verilmiştir. Çalışmada genel anlamda Gagauzyeri edebiyatından bahsedilmiş özelde ise konu sınırlandırılarak Gagauzyeri şiiri üzerine yoğunlaşmıştır. Gagauzyeri şiirinin oluşum sürecinde yaşanan sıkıntılardan, şiirlerin temalarından ve ilk örneklerinden bahsedilmiştir. Gagauzyeri şiirinin temsilcileri olarak görülen; “Diyonis Tanasoğlu”, “Fedor Marinoğlu”, “Nikolay Tanasoğlu”, “Stepan Kuroğlu”, “Mina Köse”, “Todur Zanet”, “Nikolay Baboğlu”, “Gavril Gaydarcı”, “Petr Gagauz-Çebotar”, “Nikolay Arabacı”, “Dimitri Karaçoban” ve “Vasi Filoğlu” gibi şairlerin biyografileri, basın yayın faaliyetleri, eserleri ve şiirlerinde işledikleri temalar üzerinde durulmuştur. Her şairin şiirlerinden örnekler verilerek açıklamalar yapılmıştır.

I.6.2.3. Tan, Nail (2001). “Türkiye’de Gagauz Halk Kültürü, Tarihî, Dili ve Edebiyatı Üzerine Yapılan Yayınlar Toplu Bir Bakış”, Erdem, C.13, S.39, ss.741-492.

Bu çalışmada Türkiye’de Gagauz Türkleri ile ilgili yapılmış olan çalışmalara yönelinmiştir. Çalışmada daha önce Türkiye’de 1930’lu yıllarda Gagauz Türkleri ile ilgili yapılan ilk çalışmalar anlatılmıştır. İlerleyen süreçlerde bu alanda yapılan çalışmaların artış gösterdiği görülmüştür. Tan, bu alanda öne çıkan hem Gagauzyeri hem de Türk bilim adamlarını belirlemiş ve daha detay bir çalışma yapmak istemiştir. Türkiye’de Türkiye Türkçesi ile Haziran 2000 yılına kadar verilen eserleri ve yazarları; “Kitaplar”, “Tezler” ve “Makaleler” başlıkları altında alfabetik olarak incelemiştir.

I.6.2.4. Eker, Süer (2014). “Türk Dünyasının Bilgeleri Moldova, Gagauz Yeri ve Türkiye’yi Birleştiren Anıtsal Bir Kimlik: Mihail Mihailoviç Çakır”, Tehlikedeki Diller Dergisi, C.3, S.3, ss. 93-101.

Bu çalışmanın genelinde Gagauz Türkleri özelinde ise Mihail Çakır ele alınmıştır. Çalışma; “Besarabya-Bucak’tan Moldova-Gagauz Yeri’ne”, “Gagauz Yeri: Slav Okyanusunda Bir Türk Dili Adası”, “Mihail Çakır: Üç Halkı Birleştiren Anıtsal Kişilik” ve “Gagauz Yeri: Mihail Çakır’ın Yolunda” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Besarabya-Bucak’tan Moldova-Gagauz Yeri’ne” ve “Gagauz Yeri: Slav Okyanusunda Bir Türk Dili Adası” başlıkları altında Moldova’nın tarihî gelişimindeki coğrafi değişimler, demografik, kültürel, edebi olaylar ve bölgeler arası değişen politik ve etnik durumlar detaylı şekilde anlatılmıştır. Gagauzyeri halkı ve konuşulan dil hakkında bilgi verilmiştir. “Mihail Çakır: Üç Halkı Birleştiren Anıtsal Kişilik” ve “Gagauz Yeri: Mihail Çakır’ın Yolunda” başlıkları altında Gagauzyeri aydınlanmasında ve Gagauzyeri kimliğinin yaratılmasında öncü rolü üstlenen Mihail Çakır’ın hayatı, eserleri ve Gagauzyeri halkı için getirdiği yenilikler anlatılmıştır. Gagauzyeri halkının Mihail Çakır’ın öncü düşüncelerini rehber edindiklerinden ve bu düşünceleri uygulamaya koyduklarından bahsedilmiştir.

I.6.2.5. Özkan, Nevzat (2014). “Gagavuz Yazı Dilinin Kurucusu Mihail Çakır”, Karadeniz Araştırmaları, S. 43, ss. 43-49.

Bu çalışmada Mihail Çakır’ın hayatı ve Gagavuzyeri yazı dilindeki yeri incelenmiştir. Çalışma; “Mihail Çakır Kimdir?”, “Gagavuz Türkçesinin Gelişmesindeki

Rolü”, “Gagavuz Türkçesiyle Yayın”, “Gagavuz Türkçesiyle Eğitim” ve “Gagavuz Millî Kimliğinin Gelişmesindeki Rolü” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Mihail Çakır Kimdir?” başlığı altında Mihail Çakır’ın hayatı ve eserleri incelenmiştir. “Gagavuz Türkçesinin Gelişmesindeki Rolü” başlığı altında Gagavuzyeri Türkçesinin gelişimi ve toplum hayatında yer edinebilmesi için çabalarından ve bu konudaki görüşlerinden bahsedilmiştir. “Gagavuz Türkçesiyle Yayın” başlığı altında Mihail Çakır’ın Gagavuzyeri Türkçesi ile kaleme aldığı eserleri üzerinde durulmuştur. “Gagavuz Türkçesiyle Eğitim” başlığı altında Gagavuzyeri bölgesinde Türk dilinde eğitim süreci ve gelişmeleri ele alınmıştır. “Gagavuz Millî Kimliğinin Gelişmesindeki Rolü” başlığı altında Gagavuz Türklerinin kendi dillerinde eğitim süreçleri ve Mihail Çakır’ın Gagavuz Türkleri için millî kimlik edinimindeki rolü ortaya konulmuştur.

I.6.2.6. Akgün, Atıf (2018). “Modern Gagavuz Edebiyatı’nda İlk Roman: “Uzun Kervan” (Bir Tahlil Denemesi)”, Karadeniz Araştırmaları Merkezi, C. 15, S. 59, ss. 261-290.

Bu çalışmada Gagavuz Türklerinin ilk romanı olan “Uzun Kervan” romanı tematik açılarından incelenmiştir. Çalışma; “Giriş”, “Romanda Olay Örgüsü”, “Şahıs Kadrosu”, “Zamana Dâir Unsurlar”, “Uzun Kervan’ın Güzergâhı– Roman Coğrafyası” ve “Millî Kimlik İnşası Bağlamında Uzun Kervan Romanı” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Gagavuz Türklerinin siyasi, sosyal ve kültürel hayatları çerçevesinde Gagavuz Türk dili ve edebiyatı incelenmiştir. Gagavuz Türkleri üzerine edebi alanda yapılan ilk çalışmalardan, ele alınan türlerden, yazılı edebiyata geçiş sürecinden ve öne çıkan isimlerden bahsedilmiştir. Bu yazarlar arasında özellikle “Uzun Kervan” romanının yazarı olan Dionis Tanasoğlu’na dikkat çekilmiştir. Tanasoğlu’nun hayatı, edebi şahsiyeti, basın yayın faaliyetleri, eserleri ve Gagavuz Türk dili ve edebiyatı için önemi incelenmiştir. Konu kapsamı sınırlandırılarak Tanasoğlu’nun ilk romanı olan “Uzun Kervan” romanı incelemeye alınmıştır. Romanın yayın bilgileri, Gagavuz Türk dili ve edebiyatında roman türünde öncü çalışma olması dolayısı ile öneminden bahsedilmiştir.

“Romanda Olay Örgüsü” başlığı altında romanın ortaya çıkış sürecinden ve değerinden bahsedilmiştir. Romanın kurgusu özet şeklinde verilmiş ve roman tematik

açılardan incelenmiştir. Romanda İşlenen temalar ve olay örgüsü tahlil edilerek tablo eşliğinde sunulmuştur. “Şahıs Kadrosu” başlığı kendi içerisinde “Tarihî Şahsiyetler” ve “Kültürel Kimlikleriyle Gagauz Türkleri” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Romanda yer alan karakter ve tiplerin gerçek hayattaki karşılıkları ya da motifleri incelenmiştir. Tarihle ve gerçeklikle ilgisi bulunan yerlerin altı çizilmiş, konu romandan yapılan alıntılarla desteklenmiştir.

“Zamana Dâir Unsurlar” başlığı altında romanda ele alınan zaman incelenmiştir. “Uzun Kervan’ın Güzergâhı–Roman Coğrafyası” başlığı altında romanda olayın gerçekleştiği yerler ele alınmış ve verilen tablo ile olayın geçtiği güzergâh belirtilmiştir.

“Millî Kimlik İnşası Bağlamında Uzun Kervan Romanı” başlığı altında romanın Gagauz Türkleri için verilen kimlik mücadelesindeki aktif rolünden ve öneminden bahsedilmiştir. Romanda özellikle Gagauz Türklerinde milli bilinci harekete geçirecek, Gagauz Türk dili ve edebiyatı için tarihte yaşanmış önemli olgu ve olayları ya da yaşanabilecek gelişmeleri harekete geçirmek için kurgulanan kişiler, olaylar, zaman ve mekân üzerinde durulmuştur. Olaylar, şahıslar, zaman ve mekân konuları metinden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır.

I.6.2.7. Karakuş, Ertuğrul (2021). “Gagauz Şair Valentina Bujilova’nın Çocuk Şiirlerine Çocuğa Görelik İlkesi Işığında Bir Bakış”, Kültür Araştırmaları Dergisi, S.8, ss. 93-105.

Bu çalışmada Gagauzyeri şairlerinden olan Valentina Bujilova’nın “Soluyan Sözlär” başlıklı eserinde bulunan çocuk şiirlerinin, çocuklar için uygunluğu incelemeye alınmıştır. Çalışma “Giriş” ve “Valentina Bujilova’nın Çocuk Şiirleri ve Çocuğa Görelik İlkesi” şeklinde detaylandırılmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında edebiyat toplum ilişkisi üzerinden Gagauz Türkleri çocuk edebiyatından bahsedilmiş, incelemeye alınan eserin yazarı olan Valentina Bujilova’nın hayatına değinilmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan şair Valentina Bujilova’nın şiir kitabında yer alan 42 çocuk şiiri, “Valentina Bujilova’nın Çocuk Şiirleri ve Çocuğa Görelik İlkesi” başlığı altında incelemeye alınmıştır. “Çocuğa Görelik İlkesi” farklı araştırmacıların görüşleri doğrultusunda maddeler halinde ele alınmış ve şairin şiirlerinden verilen örnekler ile tahlil edilmiştir.

I.6.2.8. Yetişt, Oğuzhan (2021). “Gagauz Şairi Todur Zanet’in Hayatı, Eserleri ve Şiirleri Üzerine”, Bilimsel Eksen Dergisi, S. 33, ss. 100-115.

Bu çalışmada Todur Zanet’in hayatı, eserleri ve basın yayın faaliyetleri incelenmiştir. Çalışma “Todur Zanet’in Hayatı ve Eserleri” ve “Şiirleri” şeklinde iki alt başlıktan oluşmaktadır. “Todur Zanet’in Hayatı ve Eserleri” başlığı altında yazarın hayatı, edebi şahsiyeti, sanat görüşü, basın yayın faaliyetleri ve eserleri incelenmiştir. “Şiirleri” başlığı altında yazarın şiirlerinde kullanılan; dil, tema ve içerik gibi konular üzerinde durulmuştur. Todur Zanet’in; “Ban Gagauzum”, “Danışmak”, “Benim Canavar Yortularım”, “Yaşa, Halkım!”, “Canım-Vatanım, Gagauziyam!”, “Severim Seni, Paalı Kongazım!”, “Ana Dilim”, “Mali” ve “Aaçlık” başlıklı dokuz şiirinden örnekler verilmiş, şiirler yazılma amaçları ve misyonları çerçevesinde tahlil edilmiştir.

I.6.2.9. Hünerli, Bülent (2022). “Gagauz Çocuk Şiirleri Üzerine”, Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, S.39, ss.1-12.

Bu çalışmada Gagauzyeri çocuk şiirinin oluşum ve gelişimi ile Gagauzyeri çocuk şiirlerinin içerikleri ve yazarları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; Gagauz Türklerinin yerleşim yerlerinden, sosyal durumlarından ve yazı diline geçiş süreçlerinden bahsedilmiştir. Gagauz Türklerinin yazı diline geçiş sürecinde verdikleri ilk eser olan ve Dionis Tanasoglu tarafından kaleme alınan “Bucaktan Sesler” üzerine bilgi verilmiştir. Latin alfabesinin kabulü ile bu dilde yayımlanan ilk gazete olan “Ana Sözü” gazetesinden bahsedilmiştir. Gagauzyeri edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri; dönemleri, türleri, içerikleri ve misyonları ile birlikte açıklanmıştır. Gagauzyeri yazılı edebiyatında işlenen türlerden ve sıklıkla şiir türünde eserler kaleme alındığından bahsedilmiştir. Gagauzyeri yazılı edebiyatı hakkında verilen genel bilgilerden sonra özelde çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Gagauzyeri çocuk edebiyatında türler ve içerikleri hakkında bilgi verilmiş, eserlerin hangi amaçlarla kaleme alındıkları açıklanmıştır. Gagauzyeri çocuk edebiyatı üzerine yapılan ilk çalışmalardan olan; Nikolay Arabacı’nın şiirleri, Dionis Tanasoglu’nun “Kuşlar Bey Seçerlär”, Dimitri Karaçoban’ın “Sallangaç Türküsü”, Mina Kösa’nın “Hazır ol! ve Sabansêêrsın, gün!”, “Gavril Gaydarcı’nın “Sallangaç Türküsü ve Kara Kotoy”, Todur Marinoglu’nun “Benim Sevgili Dostlarım ve Tatlı Düşlär”, Todur Zanet’in “Böcecik ve Karımcılık”, Valentina Bujilova’nın “Şiirlär Uşacıklara, Peetlär Uşaklara ve Uşaklara Deyni Peetlär” başlıklı

şiiirlerin ve eserlerin içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Stepan Kuroğlu'nun Gagauzyeri ocuk edebiyatı ürünleri ile ilgili çalışmalarını topladığı ilk eser olan “ık, ık, Güneş!” başlıklı eser ve içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Gagauzyeri ocuk şiiirlerinin yayımlandığı basın yayın faaliyetlerinden olan “Kırlangıç”, “Gneşık”, “Guguşuk” dergilerinin yayınından ve içeriklerinden bahsedilmiştir. Gagauzyeri ocuk şiiirlerinde işlenilen konular; “Doğa”, “Arkadaşlık ve Dayanışma”, “Aile”, “Hayalgücü ve Macera” ve “Eğitim ve öğrenme” şeklinde verilen alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Çalışmada ayrıca “Gagauz ocuk şiiirlerinden örnekler” başlığı altında; “Gök Kuşaan Renkleri” ve “ekirgenin Dnrl” başlıklı şiiirler örnek verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan rnekler

1. Mehmedova, (Glmemedova) Güllü (1989). “ağdaş Gagauz Edebiyatı”, Kardaş Edebiyatlar, S. 18, ss. 21-23.
2. Akpınar, Yavuz (1991). “Gagauz şairi ve Yazarı Nikolay Babaoğlu”, Erzurum: Kardaş Edebiyatlar, S. 19, ss. 29- 33.
3. Cebeci, İsa (1996). “Bir Gagauz şairi Todur Zanet”, Kardaş Edebiyatlar, S. 35, ss. 26-28.
4. Ercilasun, Ahmet Bican (1989). “Gagavuzlardan Yeni Haberler”, Türk Kültürü, C.27, S.316.
5. Radova, Olga (1997). “Gagauz Edebiyatının Gelişmesi”, Kardaş Edebiyatlar, S.41, ss.18-22.

I.6.3. Bildiriler

I.6.3.1. Argunşah, Hülya (2015). “Gagauz Edebiyatı”, Rumeli- Balkanlar zel Sayısı II, Yeni Türkiye, S.67, ss. 2510- 2528.

Bu alışmada Gagauzyeri edebiyatının dönemlere göre tasnifi ve tahlili yapılmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. I. Bölüm “Gagauzların Halk Edebiyatı” adını taşımaktadır. Bu bölüm altında Gagauz Türklerinin sözlü ve yazılı halk edebiyatı ürünlerinden türlerine göre detaylı şekilde bahsedilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü “Gagauzların ağdaş Edebiyatı” başlığını taşımakta ve alt başlıklar altında sınıflandırılmaktadır. Gagauz Türklerinin 1957 yılında yazılı edebiyat ile ağdaş edebiyata geçiş süreçlerinden bahsedilmiştir. Başlık altında; “İlk Eserler”, “ağdaş Gagauz Edebiyatında şiiir”, “Antolojiler”, “ağdaş Gagauz Edebiyatının

Gecikme Sebepleri”, “Basın”, “Çağdaş Gagauz Edebiyatında Hikâye, Roman ve Tiyatro” ve “Latin Alfabeti ve Çağdaş Edebiyat” şeklinde verilen alt başlıklar ile çağdaş Gagauzyeri edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri açıklanmıştır. Özellikle Gagauz Türklerinin yazılı edebiyata geçiş süreçleri ve bu alandaki öncü çalışmaları üzerinde durulmuştur. Öncü çalışmaların alan üzerine yapılan ilk çalışmalar olması ve sonrasında yapılacak olan çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından önemleri üzerinde durulmuştur. Gagauz Türklerinin yazılı edebiyata geçiş sürecinde yaşanan sorunlar siyasi, sosyal, kültürel ve edebi yönlerden irdelenmiştir. Özellikle Latin alfabesi ile başlayan çağdaş edebiyat süreci ele alınmış, edebi süreçte gelişmeyi hızlandıran ve yapılan çalışmalara ivme kazandıran basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Gagauzyeri edebiyatının ilk ürünlerinden olan antolojilerin önemi, yapılan ilk çalışmalardan olma nedenleri ve örnekleri üzerinde durulmuştur. Gagauzyeri edebiyatında en sık işlenen ve ön plana çıkan tür olan şiirler ele alınmıştır. Şiirlerin en sık başvurulmuş tür olma sebepleri ve gelişimi üzerinde durulmuştur. Şiirlerin biçim ve içerik özellikleri hakkında bilgi verilmiş, şiir türünde ön plana çıkan şairler ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Gagauzyeri edebiyatında şiirden sonra gelen hikâye, roman ve tiyatro türleri hakkında bilgi verilmiş, gelişim çizelgeleri ön plana çıkan yazarlar ve eserleri üzerinden tahlil edilmiştir. 1960’lı yıllarda başlayan Gagauzyeri edebiyatının çağdaş edebiyata geçişi ve gelişim süreçleri her alanda ayrıntı şeklinde ele alınmıştır.

I.6.3.2. Hünlerli, Bülent (2018). “Gagauz Kadın Şairlerin Şiirlerinde Gagauz Dili ve Kimliğinin Ele Alınışı”, Nigâr Hanım’dan Günümüze Türk Edebiyatında Şair Kadınlar Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, S.150, ss. 207- 232.

Bu çalışmada Gagauzyeri şairlerinin şiirlerinde Gagauz Türk varlığı ve Türk dilinin nasıl işlendiği ele alınmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Millîyetçilik” ideolojisinin Türkler arasında nasıl, ne zaman çıktığı ve edebî eserlere ne şekilde yansıtıldığı üzerinde durulmuştur. Özellikle millîyetçilik akımının Türk dünyasında yaşanan siyasi ilişkilere paralel şekilde Türkler arasındaki oluşumuna dikkat çekilmiştir. Çalışmada Gagauz Türklerinin kökeninin ne olduğu konusunda farklı kişilerce yapılmış çalışmalara ve düşüncelere yer verilmiştir. Gagauz Türklerinin edebî gelişimleri, sözlü ve yazılı edebiyat süreçleri açıklanmış, edebiyatta yeterli seviyeye ulaşılamama nedenleri

verilmiştir. Milliyetçilik düşüncelerinin Gagauz Türkleri arasında özellikle 1985 yılından sonra oluştuğundan bahsedilmiştir. Bu alanda ilk eserin Dionis Tanasoğlu'nun kaleme aldığı “Uzun Kervan” olduğu belirtilmiş, eserin içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Bu düşüncelerin karşılık bulduğu basın yayın faaliyetlerinden olan “Ana Sözü” gazetesi ele alınmıştır. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra edebî sahada faaliyet gösteren kadın şairler üzerine yoğunlaşmıştır. Edebî sahada öne çıkan; “Tudorka Arnaut”, “Olga Radova”, “Güllü Karanfil”, “Mariya Mercanka Kapaklı”, “Vasilisa Tukan”, “Elena Moku”, “Lüba Çimpoyeş”, “Mariya Kalçu”, “Alöna Ergoglo”, “Alla Büük”, “Anjela Mutkoğlu”, “Lüdmila Kasap” ve “Ekaterina Ganeva” gibi kadın şairlerden bahsedilmiş ve ön plana çıkan eserleri ele alınmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Kimlik” başlığı altında; “Oğuz Kimliği”, “Türklük Kimliği”, “Türk Dünyasının Simge Şahsiyetleri”, “Mitolojik Unsurlar” ve “Ülkü Birlikteliği” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Ele alınan her başlık altında içerik ile ilgili açıklamalara ve kadın şairlerin şiirlerinden konu ile ilgili örneklerle yer verilmiştir.

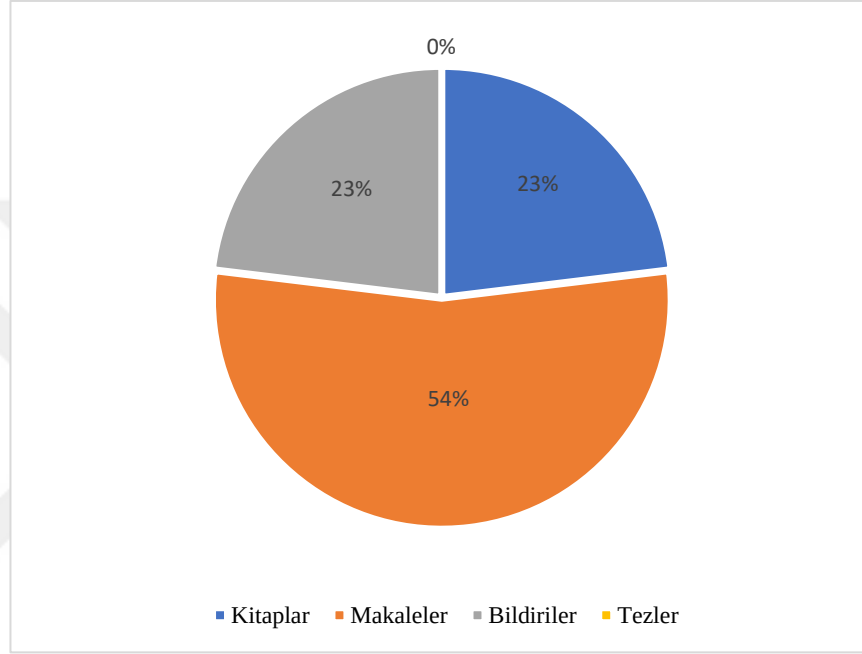
Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Ana Dil” başlığı altında; “Oğuzca/Türkçe Vurgusu” ve “Ana Dile Saygı ve Sevgi” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Ele alınan başlıklar altında konu ile ilgili açıklamalara ve kadın şairlerin şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Guboğlu, Mihail (1987). “Gagauzların Türkçe Dili, Edebiyatı ve Tarihî Hakkında Araştırmalar- Bibliyografya Denemesi”, I. Milletler Arası Türkoloji Kongresi Tebliğler, Ed. Fak. Bsm., İstanbul, C.II, ss. 63-72.
2. Guboğlu, Mihail (1987), “Gagavuzların “Türkçe” Dili, Edebiyatı ve Tarihî Hakkında Araştırmalar”, V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul.
3. Argunşah, Hülya (2001). “İlk Gagauz Romanı “Akıncılar Köyü”nde Türkiye ve Atatürk Sevgisi”, IV. Uluslararası Gagauz Kültürü Sempozyumu, 17-18 Kasım 1999 (Yay. Haz.: İsmail Bozkurt, Fedora Arnaut), Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları.
4. Özkan, Nevzat (2010). Gagauz Edebiyatında İstanbul, I. Uluslararası Dünya Edebiyatında İstanbul Sempozyumu, ss. 583-590.

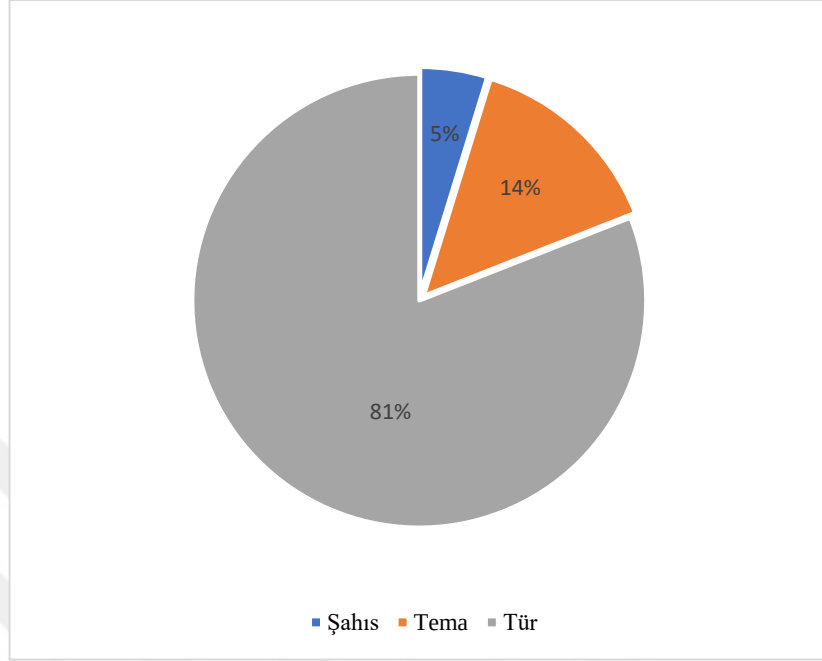
I.6.4. Tezler

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde Türkiye’de Gagauz Türkleri edebiyatı alanında herhangi bir tez çalışmasının yapılmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 11. Çağdaş Gagauz Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde Türkiye’de Gagauz Türkleri edebiyatı alanında 5 kitap, 9 makale, 2 bildiri, 0 tez çalışmasının kaleme alındığı görülmektedir. Tespit edilen sayılara metinlerine ulaşamayan çalışmalar dahil edilmemiştir. Yapılan çalışmalarda en sık makale türüne yer verildiği saptanmıştır. Çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatı alanında ön plana çıkan isimler; Nevzat Özkan, Mustafa Argunşah, Hülya Argunşah ve Bülent Hünerli olmuştur. Nevzat Özkan “Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin “Gagauz Türk Edebiyatı” başlıklı bölümünü kaleme almıştır. Çalışma, alan üzerine yapılan ilk çalışmalardan olması ve sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından son derece önemlidir. Bu alanda ön plana çıkan tüm araştırmacıların Gagauzyeri edebiyatını ve özellikle Gagauzyeri şiirlerini ele aldıkları görülmüştür.

Şekil 12. Çağdaş Gagauz Türkleri Edebiyatı Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları

Türkiye’de çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatı alanında yapılan çalışmalar, inceleme alanları kapsamında ele alındığında en sık tür yönünden çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. Bu sırayı takiben tema yönünden yapılan incelemeler ve şahıslar üzerine yapılan incelemeler gelmektedir. Tür olarak çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatında 10 çalışma mevcut olmakta ve ilk sıralarda Nevzat Özkan, Mustafa Argunşah, Hülya Argunşah ve Bülent Hünerli’nin çalışmaları gelmektedir. Tema yönünden yapılan incelemelerde 5 çalışma, şahıslar üzerine yapılan incelemelerde ise 1 çalışma tespit edilmiştir. Türkiye’de çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatı üzerine yoğunlaşıldığında en sık çalışılan türün inceleme çalışmaları olduğu tespit edilmiştir. Bu inceleme çalışmalarında özellikle; çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatı, şiirleri ve eserleri üzerinden değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu alandaki çalışmaları ile ön plana çıkan isimler Nevzat Özkan, Hülya Argunşah ve Mustafa Argunşah olmuştur. Türkiye’de çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatında incelemelerden sonra en sık karşılaşılan türler sanatçı çalışmaları olmuştur. Bu alanda özellikle çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatının önemli şair ve yazarlarından olan; Nikolay Babaoğlu, Todur Zanet, Mihail Mihailoviç Çakır ve Valentina Bujilova gibi isimler üzerine yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Türkiye’de

çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatında diğer türlere nazaran geri planda kalan türler antolojiler olmuştur. Bu alanda yayımlanmış olan tek çalışma “Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 12- Gagauz Türk Edebiyatı” başlığı ile Nevzat Özkan tarafından hazırlanmıştır. Bu durum inceleme alanları bakımından çağdaş Gagauz Türkleri edebiyatının tür yönünden daha verimli bir edebiyat olduğunu ancak tema ve şahıslar üzerine yapılan incelemelerde geri planda kaldığını göstermektedir.

I.7. Genel Çağdaş Balkan Türkleri Edebiyatları

I.7.1. Kitaplar

I.7.1.1. Akar, Metin & Deniz, Sebahat & Bilecik, Fahrünnisa (1994). Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatı, İstanbul: Yesevi Yayıncılık.

Bu çalışmada Türk dünyasında ve Türkiye’de faaliyet gösteren birçok yazar ve şairin eserlerinden örnekler yer verilmiştir. Bu yazar ve şairlerden çoğunun hayat hikayelerine dair açıklamalar yapılmıştır. İki bölümden oluşan çalışmanın I. Bölümü “Türkiye Dışındaki Çağdaş Türk Edebiyatı” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında; “Azerbaycan Türkleri Edebiyatı”, “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı”, “Kazak Türkleri Edebiyatı”, “Kazan Türkleri Edebiyatı”, “Kıbrıs Türkleri Edebiyatı”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı”, “Kırgızistan Türkleri Edebiyatı”, “Kırım Türkleri Edebiyatı”, “Özbekistan Türkleri Edebiyatı”, “Türkmenistan Türkleri Edebiyatı”, “Uygur Türkleri Edebiyatı”, “Eski (Yugoslavya) Türkleri Edebiyatı”, “Irak Türkleri Edebiyatı”, “Başkurt ve Karaçay-Malkar Türkleri Edebiyatı” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen başlıklar ile ilgili bölgelerin Türklerine ve edebiyatlarına dair açıklamalar yapılmıştır. Bölgelerin ön plana çıkan yazar ve şairlerinin hayat hikayelerine ve şiirlerinden örnekler yer verilmiştir. Bu bölgelerden özellikle çalışma alanımız olan ÇBTE alanına dahil olan “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı” başlığı altında; “Recep Küpçü”, “Mehmet Fikri” ve “Hüseyin Oğuz”, “Batı Trakya Türkleri Edebiyatı” başlığı altında; “Mehmet Hilmi” ve “Abdürrahim Dede”, “Eski (Yugoslavya) Türkleri Edebiyatı” başlığı altında; “Nimetullah Hafız” ve “Avni Engüllü” gibi ön plana çıkan şahsiyetlere yer verilmiştir. Çalışmanın II. Bölümü “Türkiye’de Çağdaş Edebiyat” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm çalışma alanımız olan ÇBTE alanına dahil olmadığı için incelenmemiştir.

I.7.1.2. İsen, Mustafa (1997). Ötelerden Bir Ses (Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler), Ankara: Akçağ Yayınları.

Bu çalışma; “Çağdaş Prizren Şairleri”, “Balkanlarda Türk Edebiyatı”, “Yugoslavya’da Türk Edebiyatı” ve “Yugoslavya’da Türk Çocuk Edebiyatı” başlıklı bölümleri ile konu alanımız olan çağdaş Balkan Türk edebiyatlarına dahil olduğu için çalışmamızda yer almaktadır.

“Çağdaş Prizren Şairleri” başlığı altında; eski edebiyat döneminden itibaren ön plana çıkan Prizrenli şairlerden bahsedilmiş ve çağdaş Balkan Türk edebiyatlarına geçiş yapılmıştır. Bu alanda özellikle; “Hasan Mercan”, “Altay Suroy Recep”, “Nusret Dişo Ülkü”, “İskender Muzbeg”, “Bayram İbrahim”, “A. Rıfat Yeşeren”, “Nimetullah Hafız” ve “Zeynel Beksaç” gibi ön plana çıkan şairlerin; hayat hikâyelerine, basın yayın faaliyetlerine, edebî şahsiyetlerine ve şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

“Balkanlarda Türk Edebiyatı” başlıklı bölümde Osmanlı Dönemi Balkanlarının siyasi ve sosyal durumları incelenmiş, bölgenin ön plana çıkan şair ve yazarları üzerinde durulmuştur. Osmanlı Devleti’nin bölgeden çekilmesi ile oluşan “Yugoslavya”, “Makedonya”, “Bulgaristan” ve “Yunanistan” bölgeleri açılan alt başlıklar ile siyasi ve sosyal yapılanmaları, basın yayın faaliyetleri, yazarları ve eserleri üzerinden detaylı şekilde incelenmiştir.

“Yugoslavya’da Türk Edebiyatı” başlıklı bölümde; Yugoslavya’nın edebî açıdan incelemesi yapılmıştır. Siyasi gelişmelerle birlikte yeni kurulan toplum düzeninde “Birlik”, “Tan” gazeteleri ile “Sevinç”, “Tomurcuk”, “Çevren” ve “Sesler” dergilerinin yayını, Türkçe eserlerin tiyatrolarda sahnelenmesi, Türk okullarının açılması gibi Türk edebiyatı sürecindeki gelişmelerden bahsedilmiştir. Gazete ve dergilerin dönemlere göre üstlendikleri misyonlar ve konular ele alınmıştır. Şiir, hikâye, tiyatro, roman gibi ön plana çıkan türler ile yazarlarından örnekler verilmiş, çocuk edebiyatının önemi ve gelişim süreci ele alınmıştır.

“Yugoslavya’da Türk Çocuk Edebiyatı” başlıklı bölümde özellikle çocuk edebiyatı üzerinde durulmuştur. Eski edebiyat dönemi itibarıyla çocuk edebiyatının Yugoslavya’da gösterdiği oluşum ve gelişim süreçleri açıklanmıştır. Yugoslavya’da oluşan siyasi durumlarla birlikte çocuk edebiyatı alanındaki basın yayın faaliyetleri, öne çıkan türler, şair ve yazarların eserleri ile birlikte verilmiştir. Özellikle bu alanda ön plana

çıkan; “Avni Engüllü”, “Nimetullah Hafız”, “Şükrü Ramo”, “İlhami Emin”, “Suat Engüllü”, “Necati Zekeriya”, “Hasan Mercan”, “Enver Tuzcu”, “A. Rıfat Yeşeren”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Zeynel Beksaç”, “Bayram İbrahim”, “Fahri Kaya”, “Naim Şaban” ve “İskender Muzbeg” gibi şairlerle birlikte birçok şaire yer verilmiştir.

I.7.1.3. Mercan, Hasan (2000). Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, Ankara: T.C. Başbakanlık Basımevi.

Bu çalışmada Balkan ülkelerinden olan; Yugoslavya, Kuzey Makedonya, Bulgaristan, Batı Trakya ve Romanya’nın önde gelen şairlerine ve şiirlerinden örnekler yer verilmiştir. Çalışmada; “Çağdaş Yugoslavya (Kosova) Türk Şiiri” başlığında 45 şair, “Çağdaş Makedonya Türk Şiiri” başlığında 16 şair, “Çağdaş Bulgaristan Türk Şiiri” başlığında 28 şair, “Çağdaş Yunanistan (Batı Trakya) Türk Şiiri” başlığında 21 şair ve “Çağdaş Romanya Türk Şiiri” başlığında 7 şair; hayat hikâyeleri ile birlikte ele alınmış ve öne çıkan şiirlerinden örnekler verilmiştir.

I.7.1.4. Atasoy, Ahmet Emin (2001). XV. Yüzyıldan Bugüne Rumeli Motifli Türk Şiiri Antolojisi, Bursa: Asa Kitabevi.

Bu çalışma; “Anonim Türk Halk Şiirinde Rumeli”, “Aşıkların Şiirlerinde Rumeli”, “Tekke Şiirinde Rumeli”, “Divan Şiirinde Rumeli”, “Yeni Türk Şiirinde Rumeli” ve “Şairlerle İlgili Kısa Bilgiler” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Oluşturulan başlıklardan çalışma konumuz olan ÇBTE alanına giren “Yeni Türk Şiirinde Rumeli” ve “Şairlerle İlgili Kısa Bilgiler” başlıkları incelemeye alınmıştır. “Yeni Türk Şiirinde Rumeli” başlığı altında şiirlerinde Rumeliyi işleyen Türk şairlerinin yanı sıra ÇBTE şairlerine ve şiirlerine de yer verilmiştir. Bu çalışmanın ilgi çeken yanı “Yeni Türk Şiirinde Rumeli” başlığı altında; “Can Yücel”, “Atilla İlhan”, “Ziya Paşa”, “Namık Kemal” vb. gibi Türk şairlerinin yanı sıra ÇBTE şairlerinden olan; “Arzu Tahirova”, “Zeynel Beksaç”, “Sabahattin Bayramöz”, “Reşit Salim”, “Mehmet Çolak”, “Rahmi Ali”, “İlhami Emin”, “Ethem Ütük”, “Şükrü Ramo”, “Ömer Osman Erendoruk”, “İsmail Çavuş”, “İbrahim Onsunoglu”, “Mehmet Şükrü Çavuşoglu”, “Ziya İlhan Zaimoglu”, “İbrahim İbrahim”, “Niyazi Hüseyin Bahtiyar”, “Osman Baymak”, “İskender Muzbeg”, “Zahit Güney”, “Mehmet Behçet Perim”, “Süleyman Yusuf Adalı”, “Zeki Tunaboylu”, “Hilmi Haşal”, “Suat Engüllü”, “Süleyman Özgür”, “Ali Rıza Saraçoğlu”, “Hüseyin

Mahmutoğlu”, “Necati Zekeriya”, “Hüseyin Mazlum”, “Ali Osman Ayrantok”, “Sadık Fatma”, “Altay Suroy Recepoğlu”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Hasan Karahüseyinov”, “Ahmet Şerif Şerefli”, “Sabri İbrahim Alagöz”, “Arif Bozacı”, “Nebiye İbrahim Akbıyık”, “Şaban M. Kalkan”, “Mehmet Sansar”, “Ahmet Emin Atasoy”, “Recep Küpçü”, “İsmet Bayram Küleci”, “Mustafa Çete”, “Feyyaz Sağlam”, “Hasan Mercan”, “Bayram İbrahim Rogavali”, “Nimetullah Hafız”, “Asım Haliloğlu”, “Faik İsmail Arda”, “Mehmet Bütüç”, “Mehmet Çavuş”, “Şükrü Esen”, “Ethem Baymak”, “Ahmet Aydın”, “Naci Ferhadov”, “İbrahim Kamberoğlu”, “Mustafa Tahsinoğlu” vb. şairlerin şiirlerinden örneklere de yer verilmiş olmasıdır. Yazarın ÇBTE şairlerini Türk şairleri ile denk görmesi ve aynı alanda değerlendirmesi dikkati çeken konulardandır.

“Şairlerle İlgili Kısa Bilgiler” başlığı altında şiirlerinden örnek verilen ÇBTE şairlerinin biyografilerine yer verilmiştir.

I.7.1.5. Hayber, Abdülkadir (2001). Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Bu çalışmada ilk olarak “Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı Üzerine” başlığı ile Kuzey Makedonya ve Kosova bölgelerinin; siyasi, sosyal, kültürel ve edebî durumları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Çalışmada 1946 yılından önce doğmuş olan; “Fahri Kaya”, “Enver Tuzcu”, “Arif Bozacı”, “Hüseyin Süleyman”, “Naim Şaban”, “Lütfi Seyfullah”, “Güler Selim”, “Ahmet S. İğciler”, “Nusret D. Ülkü”, “Necati Zekeriya”, “Mustafa Karahasan”, “Esat Bayram”, “Hasan Mercan”, “Süreyya Yusuf”, “Şecaettin Koca”, “Nimetullah Hafız”, “Recep M. Bugariç”, “Şükrü Ramo”, “İlhami Emin” ve “Enver Baki” gibi şair ve yazarlara yer verilmiştir. Çalışmada incelemeye alınan şair ve yazarların; hayat hikâyeleri, sanat anlayışları, edebî ürünleri, eserlerinin içerikleri ve şiirlerinin belli bölümlerinden yapılan tahlilleri yer almaktadır.

I.7.1.6. Türbedar, Erhan (2003). “Balkan Türkleri /Balkanlarda Türk Varlığı”, Balkan Araştırmaları Dizisi, Ankara: Asam Yayınları. (Balkan Türklerinin Edebiyatı)

Bu çalışmada Balkan Türklerinin tarihî hakkında aydınlatıcı bilgiler verilmiştir. Çalışmada başlıca; Bulgaristan, Batı Trakya, Kosova, Kuzey Makedonya ve Romanya Türkleri hakkında makaleler, Türklerin Balkanlara iskanı, Balkanlarda meydana gelen

sosyo-kültürel etkiler, Balkan Türklerinin yazını, sosyal yapıları ve Türkiye'nin Balkanlardaki misyonu hakkında kaleme alınmış araştırmalar bulunmaktadır.

I.7.1.7. Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu (2005). Edebiyatımızda Balkan Türklerinin Göç Kaderi, İstanbul: Toplumsal Gelişim Derneği. (Yazılı- Sözlü Edebiyat)

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmada Balkanlarda meydana gelen geçmiş yaşantılar, Balkan Türklerine yönelik şiddetler ve sindirme politikaları, iltica etmenin sözlü ve yazılı yazında yer alma şekilleri, iltica edenlerin yeni yurtları olan Türkiye'deki durumları incelenmiştir. Balkan Türklerinin (Bulgaristan, Yunanistan, Batı Trakya, Eski Yugoslavya, Kosova, Romanya ve Türkiye) yaşamış olduğu baskı ve zulümlerin şiirlere, öykülere, anılara, anlatılara, gezi notlarına, röportajlara ve romanlara yansıyan kısımları ele alınmıştır. Bu türlerde ön plana çıkan şair ve yazarlara yer verilmiştir.

I.7.1.8. Söylemez, Orhan (2005). Türk Dünyası Edebiyatları Roman- I, Ankara: Akçağ Yayınları.

Bu çalışmada “Azerbaycan Edebiyatı”, “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı”, “Karaçay-Malkar Edebiyatı”, “Kazak Edebiyatı”, “Kazan Tatar Edebiyatı”, “Kırgız Edebiyatı”, “Özbek Edebiyatı” ve “Türkmenistan Edebiyatı” başlıkları ile Türk dünyasının farklı bölgelerinden olan yazarların romanları incelenmiştir. Bu bölgelerden çalışma konumuz olan ÇBTE alanına giren “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı” başlığı altında Ömer Osman Erendoruk'un “İçimizdeki İnci Taneciği” başlıklı eseri incelenmiştir. İncelenen eserlerin özetlerine, tematik incelemelerine ve yazarlarına dair bilgiler verilmiştir.

I.7.1.9. İsen, Mustafa (2009). Varayım Gideyim Urumeli'ne Türk Edebiyatı'nın Balkan Boyutu, İstanbul: Kapı Yayınları.

Bu çalışma Mustafa İsen'in kaleme aldığı makalelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Çalışmanın içeriğinde yer alan: “Balkanlarda Türk Edebiyatı”, “Çağdaş Prizren Şairleri”, “Yugoslavya'da Türk Edebiyatı”, “Yugoslavya'da Türk Çocuk Edebiyatı”, “Yugoslavya Türk Şiiri Antolojisi”, “Balkan Edebiyatlarını Ülkemize Tanıtan

Bir Aydın: Yaşar Nabi Nayır” ve “Necati Zekeriya ile Başbaşa” başlıkları ile çalışma alanımız olan ÇBTE alanına girmekte olduğu için incelemeye alınmıştır.

Çalışmada “Balkanlarda Çağdaş Türk Edebiyatı” başlığı ile altı Balkan ülkesi olan; “Makedonya”, “Kosova (Yugoslavya)”, “Bulgaristan”, “Yunanistan”, “Romanya” ve “Gagavuzlar”ın edebî gelişimlerine, basın yayın faaliyetlerine, ön plana çıkan şair ve yazarlarına, edebî türlerine ve eserlerine yer verilmiştir. “Çağdaş Prizren Şairleri” başlığı altında Prizrenli şairlerden bahsedilmiş, şiirlerinden örnekler verilmiştir. “Yugoslavya’da Türk Edebiyatı”, “Yugoslavya’da Türk Çocuk Edebiyatı” ve “Yugoslavya Türk Şiiri Antolojisi” başlıkları altında; Yugoslavya Türk edebiyatı ele alınmış, edebiyatın alt kolu olan Yugoslavya Türk çocuk edebiyatı incelenmiştir. Yugoslavya Türk edebiyatı için önemli bir tür olan şiir detaylandırılmış ve Yugoslavya Türk şiiri antolojisi incelenmiştir. “Balkan Edebiyatlarını Ülkemize Tanıtan Bir Aydın: Yaşar Nabi Nayır” başlığı ile Türkiye’de Balkan Türk edebiyatları üzerine önemli çalışmalar yapan ve Balkan Türklerinin ülkemizde tanınmasını sağlayan Yaşar Nabi Nayır ele alınmıştır. “Necati Zekeriya ile Başbaşa” başlığı altında Kuzey Makedonya Türk çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Necati Zekeriya ile yapılan söyleşiye yer verilmiştir. Çalışmada yer verilen her başlık kendi içerisinde detaylandırılmıştır.

I.7.1.10. Ahmetaj, Muhammed (2010). Balkanlara Yönelik Türkiye’de Yapılan Tezler Bibliyografyası, Bursa: Balkan Araştırmaları Dergisi.

Bu çalışmada Balkanlar üzerine Türkiye’de yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerine yer verilmiştir. Çalışmada öncelikli olarak Balkan coğrafyası üzerine hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerine sonrasında ise Balkan coğrafyasında bulunan: “Bulgaristan”, “Romanya”, “Sırbistan (Yugoslavya)-Slovenya” ve “Yunanistan”, “Hırvatistan”, “Makedonya”, “Bosna Hersek”, “Karadağ-Kosova”, “Arnavutluk” bölgeleri üzerine oluşturulan yüksek lisans ve doktora tezlerine ayrı başlıklar altında künye bilgileri ile birlikte alfabetik olarak yer verilmiştir.

Çalışma kapsamımız içerisinde bulunan; Balkanlar bölgesi üzerine hazırlanan 121 yüksek lisans ve 25 doktora tezine; Bulgaristan bölgesi üzerine hazırlanan 135 yüksek lisans ve 24 doktora tezine; Kosova bölgesi üzerine hazırlanan 62 yüksek lisans ve 10 doktora tezine; Kuzey Makedonya bölgesi üzerine hazırlanan 86 yüksek lisans ve 12 doktora tezine; Romanya bölgesi üzerine hazırlanan 22 yüksek lisans ve 5 doktora tezine;

Yugoslavya bölgesi üzerine hazırlanan 46 yüksek lisans ve 9 doktora tezine yer verilmiştir.

I.7.1.11. Karakuş, Ertuğrul (2013). Sesler Dergisi Bibliyografyası (Makedonya ve Kosova Türklerinin Avazı), Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.

Bu çalışmada çağdaş Kuzey Makedonya ve Kosova Türklerinin en önemli yayın organlarından olan ve 1965-2001 yılları arasında faaliyet gösteren “Sesler Dergisi” nin içeriğinde yer alan türler üzerinde durulmuştur. Ele alınan türlerin bibliyografyasına yer verilmiştir.

Çalışmada yer alan türler; “Hikâyeler”, “Şiirler”, “Romanlardan Bölümler”, “Tiyatrolar”, “Halk Edebiyatı Ürünleri; Araştırma, İnceleme, Eleştiri ve Diğer Düz Yazılar” şeklinde sınıflandırılmıştır. “Araştırma, İnceleme, Eleştiri ve Diğer Düz Yazılar” başlığı da kendi içerisinde yazının türüne göre: “Siyasi-Sosyal Konularda Yazılmış Yazılar”, “Tiyatro Yazıları”, “Mülakatlar”, “Dil ve Dil Öğretimi Yazıları”, “Tarih Yazıları”, “Edebiyat Yazıları”, “Folklor Yazıları” ve “Diğer Yazılar” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. İlgili başlıkların içeriği üzerine örnekler verilmiştir.

I.7.1.12. Eren, M. Selim (2013). Kıbrıs ve Balkanlarda Türk Şiiri, Eskişehir: Türk Dünyası Vakfı.

Bu çalışmada Kıbrıs ve Balkan ülkelerinden olan; Batı Trakya, Bulgaristan, Kosova, Kuzey Makedonya, Romanya ve Gagauzyeri bölgelerinin şairlerine ve şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. I. Bölümü oluşturan “Kıbrıs ve Balkanlar’da Türk Şiiri” başlığı altında Kıbrıs ve Batı Trakya, Bulgaristan, Kosova, Kuzey Makedonya, Romanya ve Gagauzyeri bölgelerinin yer aldığı Balkanların siyasi, sosyal, edebi yönlerine değinilmiştir. İlgili bölgelerin edebi merkezleri, basın yayın faaliyetleri, ön plana çıkan türleri ile yazar ve şairleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Okuma Metinleri” başlığı altında; Suat Engüllü’nün “Balkanlar’da Türk Şiiri”, Harid Fedai’nin “Kıbrıs Türk Edebiyatı” ve Rıdvan Canım’ın “Balkanlar’da Yaşayan ve Türkçe Yazan Şairler” başlıklı makalelerine yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümü “Kıbrıs’ta Türk Şiiri”, “Batı Trakya’da Türk Şiiri”, “Bulgaristan’da Türk Şiiri”, “Kosova-Makedonya Türk Şiiri”, “Romanya’da Türk Şiiri”

ve “Gagauzya’da Türk Şiiri” şeklinde altı alt başlıktan oluşmaktadır. Oluşturulan başlıklar ile ilgili bölgelerin ön plana çıkan şair ve yazarlarının hayat hikayelerine ve şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir.

I.7.1.13. Gürel, Zeki (2014). Şangrak Türk Dünyası Çocuk Edebiyatına Giriş, Ankara: Avrasya Kütüphaneciler Birliği.

Bu çalışmada Türk dünyasının farklı bölgelerinde hazırlanan çocuk edebiyatı örneklerine yer verilmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Enstitüsüne Doğru”, “Türk İslam Dünyası ve Akif’in Eserlerinde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı”, “Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Tarihi Niçin ve Nasıl Yazılmalıdır?”, “Dede Korkut’u Çocuklara Anlatmak”, “Nevruzu Çocuklara Anlatmak”, “Çocuklar İçin Farklı Bir Dergi”, “Mutlu ve Başarılı Çocuklar Masal İkliminde Büyürler” ve “Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Kongresi” başlıkları ile çocuk edebiyatı kavramına ve içeriklerine dair genel bilgiler alt başlıklar altında detaylandırılmıştır.

Çalışmanın “Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı” başlığı altında Türk dünyasından birçok bölgeye yer verilmiştir. Bu bölgelerden çalışma alanımız olan ÇBTE alanına giren; “Balkanlar’da Türk Çocuk Edebiyatı”, “Rumeli Çocuk Şiirleri”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatından Örnekler”, “Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı”, “Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatından Örnekler”, “Yugoslavya’da Türkçe Çocuk Edebiyatı Örnekleri Gökkuşağı’nda”, “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Bir Dünya Klasığı Necati Zekeriya”, “Yugoslavya- Bosna Hersek ve Makedonya’da Türkçe Çocuk Edebiyatı Örnekleri”, “Gagauz Türkleri Çocuk Edebiyatından Örnekler” ve “Romanya Türkleri Çocuk Edebiyatından Örnekler” başlıkları ile ilgili bölgelerin çocuk edebiyatına ve örneklerine yer verilmiştir.

I.7.1.14. Akgün, Atıf (2016). Balkan Türklerinin Muhacir Edebiyatı İncelemeleri, Ankara: Grafiker Yayınları.

Bu çalışmada edebiyat ve göç ilişkisi üzerinde durulmakta ve bu ilişki Balkan Türkleri üzerinden aktarılmaktadır. Çalışmasında edebiyat ve göç ile ilgili makalelerini bir araya getiren Akgün, göçün toplumsal ve sosyolojik nedenlerden dolayı diğer dallarla olan ilişkisinden bahsetmiştir. Bu alanlardan özellikle edebiyatın ön plana çıktığını vurgulamaktadır.

Çalışma iki bölümde ele alınmıştır. Çalışmanın I. Bölümünde “Göç’ün Edebiyatı” başlığı altında; genel anlamda göç olgusunun tarihî süreçlerde edebiyatta ne şekilde ele alındığından bahsedilmektedir. Özel anlamda ise çalışma alanı sınırlandırılarak bu olayın Balkan Türklerinin romanlarında nasıl işlendiği üzerinde durulmuştur. Bu bölüm başlığında romanlarda ortak olan göç olayları, şahıs kadroları ve mekânları üzerinde durulmuştur. Ayrıca Halide Alptekin’in kaleme aldığı “Ağlama Tuna” romanı da bu bağlamda incelenmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Edebiyatın Göçü” başlığı altında “Göçmen Edebiyatı” kavramı üzerinde durulmaktadır. Türk ve dünya edebiyatından göç ve göçmenlik ile ilgili örnekler veren Akgün, bu durumu özelde Türkiye’de yerleşim kuran Bulgaristan Türkleri üzerinden açıklamaktadır. Bu açıklamalardan sonra göç ve göçmenlik kavramları altında Türkiye’ye göç eden Bulgaristan Türkleri şair ve yazarlarının göç esnasında kaleme aldıkları eserleri örnek verilmiştir. Akgün, bu yazar ve şairlerden özellikle Şaban M. Kalkan’ı ele almakta, onun hayatını ve eserlerini göç bağlamında incelemektedir.

I.7.1.15. Karakuş, Ertuğrul (2017). Sesler Dergisi Etrafında Teşekkül Eden Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı (Şiir- Hikâye), Ankara: Bengü Yayınları.

Bu çalışma dört bölüm altında incelenmiştir. Çalışmanın I. Bölümünde genel çerçevede Balkanların özelde ise Kuzey Makedonya ve Kosova’nın siyasi durumu dönemlere göre incelenmiştir. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı” başlığında çağdaş Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatının Osmanlı Döneminden itibaren incelemesi yapılmış, yazarlar ve eserlerinden bahsedilmiştir. Edebiyatın bu bölgelerde neden daha geç başladığı ve edebiyatın beslendiği kaynaklar üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Makedonya ve Kosova’da Türkçe Basın” başlığı altında Kuzey Makedonya ve Kosova’da yayımlanan birçok dergi ve gazeteye yer verilmiştir. Çalışmanın IV. ve son bölümünde “Araştırma ve İnceleme Yöntemi” başlığı ile çalışmanın ana konusunu oluşturan Sesler dergisi üzerinde durulmuştur.

Kendi içerisinde üç alt başlığa ayrılan bölümde I. Bölüm “Sesler Dergisi” adıyla. Bu başlık altında 1965-2001 yılları arasında faaliyet gösteren Sesler dergisinin

biçim ve içerik özellikleri üzerinde durulmuş, derginin Kosova ve Kuzey Makedonya Türk edebiyatı için öneminden ve gençler için olan görüşlerinden bahsedilmiştir.

II. alt başlığı oluşturan “Sesler Dergisinde Yayımlanan Şiirlerin İncelenmesi” başlığı altında Kuzey Makedonya ve Kosova Türklerinin yazınında lirik yazı çeşidinin oluşum ile gelişim evrelerinden bahsedilmiştir. Kalemeye alınan şiirlerin; biçim, dil ve üslup özellikleri üzerinde durulmuştur. Şiirlerde sıklıkla yer verilen konular, türlerine göre alt başlıklar altında sınıflandırılarak örneklendirilmiştir.

III. alt başlığı oluşturan “Sesler Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerin İncelenmesi” başlığı ile Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatında hikâyelerin oluşum ile gelişim süreçlerinden bahsedilmiştir. Hikâyelerde kullanılan dil ve üslup özellikleri, sıklıkla ele alınan konular, olayların yaşandığı zaman ve mekân üzerine detaylı bilgiler verilmiş ve eserlerden örnekler sunulmuştur.

1.7.1.16. Akgün, Atıf; Kumsar, İsmail Alper (2018). Mübadil Türklerin Romanı (Yakın Dönem Mübadele Romanları Üzerinde Bir Değerlendirme), Ankara: Gece Kitaplığı.

Bu çalışmada yakın dönem mübadele romanlarından olan sekiz romanın hem tarihî arka planı hem de romanlarda ortak olan öğeler ve değerler çeşitli yönlerden incelenmiştir.

Kalemeye alınan çalışmada romanların daha iyi anlaşılabilmesi için mübadele romanlarının arka planı verilmiştir. Romanların arka planında yaşanan; Balkanlardaki siyasi durumdan, mübadele kelimesinin etimolojik kökeninden ve mübadele sürecinden bahsedilmiştir. Mübadele romanları adı altında verilmek istenilen düşüncelerden bahsedilmiş ve genel anlamda romanların tasnifi ele alınmıştır. Özellikle mübadele romanlarının ortak konusunun “mübadele” olduğu ve olayların bu konu etrafında şekillendiği dile getirilmiştir. Mübadele romanlarının içeriği ile ilgili bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın kapsam alanı daraltılarak Türk edebiyatında mübadele romanı yazan yazarlara ve eserlerine dair bilgiler verilmiştir.

Çalışmada ele alınan; Ali Ezger Özyürek’in “Muhacirler- Bitmeyen Göç”, Kemal Yalçın’ın “Emanet Çeyiz- Mübadele İnsanları”, Saba Altınsay’ın “Kritumu- Gritim Benim”, Nurten Ertul’un “Kimlik”, Feride Çiçekoğlu’nun “Suyun Öte Yanı”, Yılmaz Karakoyunlu’nun “Mor Kaftanlı Selanik- Bir Mübadele Romanı”, Belgin Karabulut’un

“Mübadele Günlerinde Aşk”, Akın Üner’in “Çalı Harmanı- Mübadelenin Hazin Hikâyesi” isimli sekiz romanı; “zaman”, “kişi”, “mekân”, “bakış açısı ve anlatıcı”, “dil ve üslup” bakımından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Romanlarda ortak olan temalar “Türk- Rum İlişkileri”, “Mübadele Romanlarında Aşk”, “Mübadeleye Giden Süreç”, “Eski ve Yeni Vatanları Arasında Mübadiller”, “Göç Yolunda Çekilen Çileler” ve “Yeni Vatanı Yaşanan Zorluklar” şeklinde verilen alt başlıklar ile romanlardan örnekler verilerek incelenmiştir.

I.7.1.17. Ercilasun, Bilge (2020). Bir Vatan Kaybettiler (Balkanların Fethi ve Kaybını Ele Alan Romanlar Üzerinde Bir İnceleme), Ankara: Ötüken Yayınları.

Bu çalışmada Balkanlar üzerine yazılmış olan 136 roman incelemeye alınmıştır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında “Türkiye Tarihine Bir Bakış” ve “Edebiyatta Rumeli (Balkanlar Hakkında Yazılan Eserlere Bir Bakış” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu başlıklar ile Türk tarihi ve Balkanların ele alındığı eserlere dair genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Rumeli’nin Fethi (10 Roman) başlığı altında “Romanların Tanıtımı” ve “Tematik İnceleme” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Tematik İnceleme” başlığı altında “Kuruluş ve Fetih Yılları” ile “Yükselme Devri ve Cihan Hakimiyeti” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. Bu bölümde incelemeye alınan 10 romanın özetlerine ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. “Tematik İnceleme” başlığı altında ilgili romanlar dönemlere göre ele alınmıştır. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Çöküş Yılları (1800-1918)” başlığı altında “Romanların Tanıtımı” şeklinde alt başlığa yer verilmiştir. Bu başlık altında “II. Abdülhamit Öncesi (6 Roman)”, “II. Abdülhamit Devri (19 Roman)”, “Meşrutiyet Devri (13 Roman)”, “Birinci Dünya Savaşı (11 Roman)”, “Kafkas Cephesi ve Sarıkamış (15 Roman)” ve “Çanakkale (9 Roman) şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu bölümde ele alınan başlıklar ile romanların özetlerine ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Mütareke ve Millî Mücadele Devri (1918-1923) başlığı altında “Romanların Tanıtımı (11 Roman)” şeklinde alt başlığa yer verilmiştir. Bu bölümde ilgili romanların özetlerine ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Lozan Sonrası (1923-1990)” başlığı altında “Romanların Tanıtımı” alt başlığına yer verilmiştir. Bu başlık altında “Mübadele (20 Roman)” ve “Cumhuriyet Devri (22 Roman)” başlıklarına yer verilmiştir. Bu bölümde dönemlere göre ön plana çıkan

romanların özetlerine ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Tematik İnceleme” başlığı altında; “Nüfus, Soykırım ve Gasp”, “Osmanlı Devleti’nin Çöküşü”, “Cehalet”, “Eğitim ve Kadın”, “Karakterler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu başlıklardan “Osmanlı Devleti’nin Çöküşü”, başlığı altında; “Yolsuzluk ve Rüşvet, İhanet”, “İhanet”, “Toplumun Bozulması (Ahlaksızlık, Tembellik, Kıskançlık)”, “Cehalet” başlığı altında; “Cehalet ve Bilgisizlik”, “Cehalet ve Zulüm”, “Cehalet, Taassup ve Hurafe”, “Karakterler” başlığı altında; “Bilinçsizlik” ve “Uyanış” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. İlgili başlıklar ile Balkanlar üzerine kaleme alınmış 136 romanın tematik açılardan incelemeleri yapılmıştır.

I.7.1.18. Sakallı, Erol & Sağlam, Soner (2021). Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2, Bursa: Emin Yayınları.

Bu çalışmanın “Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri” başlıklı ilk yayını 2020 yılında Bengü yayınları tarafından yayımlanmıştır. Serinin ilk yayını olan bu yayında; “Azerbaycan Çocuk Şiirleri”, “Kazakistan Çocuk Şiirleri”, “Kıbrıs Türk Çocuk Şiirleri”, “Kırgızistan Çocuk Şiirleri”, “Özbekistan Çocuk Şiirleri” ve “Türkmenistan Çocuk Şiirleri”ne yer verilmiştir. “Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2” başlıklı yayında ise “Altay Çocuk Şiirleri”, “Başkurt Çocuk Şiirleri”, “Batı Trakya Türkleri Çocuk Şiirleri”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirleri”, “Çuvaş Çocuk Şiirleri”, “Gagauz Çocuk Şiirleri”, “Hakas Çocuk Şiirleri”, “Kazan- Tatar Çocuk Şiirleri”, “Kırım-Tatar Çocuk Şiirleri”, “Kosova Türkleri Çocuk Şiirleri”, “Kuzey Makedonya Türkleri Çocuk Şiirleri”, “Tuva Çocuk Şiirleri”, “Uygur Çocuk Şiirleri” ve “Yakut/Saha Çocuk Şiirleri” şeklinde Türk dünyasının farklı bölgelerinden çocuk şiirlerine örnekler verilmiştir.

Çalışmada özellikle inceleme alanımız olan ÇBTE konulu “Batı Trakya Türkleri Çocuk Şiirleri”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirleri”, “Gagauz Çocuk Şiirleri”, “Kosova Türkleri Çocuk Şiirleri” ve “Kuzey Makedonya Türkleri Çocuk Şiirleri” ilgili bölümlerin kitap başlığı altında ele alınmıştır.

I.7.1.19. Kolakoğlu, Ayşe Sümeyye (2021). “Halide Alptekin’in Romanlarında Balkan Türkleri”, Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları, Edirne: Trakya Üniversitesi, ss. 191-207.

Bu çalışmada Balkan Türklerinin yaşadığı siyasi, sosyal, kültürel olaylara paralel şekilde gelişen sorunlar Halide Alptekin’in “Ağlama Tuna” ve “Balkan” romanları üzerinden incelenmiştir. Çalışmada 93 Harbi olayları çerçevesinde romanlar üzerinden Balkan Türklerinin yaşantılarına dair bilgiler verilmiştir. “Ağlama Tuna” ve “Balkan” romanlarının künye bilgilerine, konularına ve özetlerine yer verilmiştir. Daha sonra ilgili romanlar “Aile Hayatı ve Sosyal Hayat”, “Dini ve Ahlaki Hayat” ve “Siyasi Hayat” şeklinde üç bölüm altında incelenmiştir. Her bölüm kendi içerisinde oluşturulan alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Aile Hayatı ve Sosyal Hayat” başlığı altında; “Aile Yapısı ve Görücü Usulü Evlilik”, “Misafirperverlik”, “Komşuluk”, “Sözlü Gelenek”, “Dini ve Ahlaki Hayat” başlığı altında; “Doğum ve Mevlit Okutma”, “Âmin Alayı”, “Kutsal Mekanlar”, “Halk İnanışları”, “Ölü Gömme”, “Siyasi Hayat” başlığı altında; “Vatan Bilinci”, “Kahramanlık” ve “Göç” başlıklarına yer verilmiştir. Her başlığın Balkan Türkleri hayatındaki yerine ve önemine dair bilgiler verilmiştir. Romanların ilgili bölümlerinden verilen örnekler ile konu desteklenmiştir.

I.7.1.20. Meç, Tuğçe (2021). “Samiha Ayverdi’nin Düşünce Dünyasında ve Eserlerinde Rumeli’nin Tezahürleri”, Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları, Edirne: Trakya Üniversitesi, ss. 249- 258.

Bu çalışmada Samiha Ayverdi’nin hayatında ve düşünce dünyasında yer edinen Balkan Savaşlarının eserlerine olan yansımaları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Samiha Ayverdi’nin hayatına ve Balkan Savaşlarına dair bilgiler verilmiştir. Çalışmanın “Samiha Ayverdi ve Türk Yurdu Rumeli” başlığı altında Ayverdi’nin Türklük ve Türk yurdu anlayışı irdelenmiş, eserlerinden verilen örnekler ile konu hakkındaki düşünceleri pekiştirilmiştir. Çalışmanın “Samiha Ayverdi ve Artık Doğmadığımız Topraklar” başlığı altında 93 Harbi ile birlikte yaşanan siyasi, sosyal ve kültürel değişimler, yaşanan göçler ve mübadillerin durumları, Samiha Ayverdi’nin düşünceleri etrafında romanlardan verilen örnekler ile aktarılmıştır. Çalışmanın “Mesihpaşa İmamı Romanında Rumeli’ye Dair Unsurlar” başlığı altında Samiha Ayverdi’nin eserlerinden olan “Mesihpaşa İmamı” romanı Rumeli coğrafyası etrafında

incelenmiştir. Romanın özeti ile birlikte Rumeli coğrafyasında gerçekleşen göçler, göçle birlikte yaşananlar ve muhacirlerin durumları farklı açılardan ele alınmıştır. Çalışmanın “Sonuç” bölümünde yapılan genel değerlendirmeden sonra “Ekler” başlığı ile Samiha Ayverdi’nin hayatından görsellere yer verilmiştir.

I.7.1.21. Sağlam, Feyyaz (2022). Balkan Yazıları, İzmir: KIBATEK Yayınları.

Bu çalışma yazarın yedi Balkan ülkesi olan; Bulgaristan, Batı Trakya, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya, Romanya ve Moldova bölgeleri ile ilgili; Türk dili, kültürü ve edebiyatı alanında daha önce yapılmış olan çalışmalarının bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. İncelemede on beş başlık altında ele alınan çalışmalar görsellerle birlikte desteklenmiştir. Çalışma, “Gül” Şairi İlhami Emin Uçmak’a Varanda” ve “Şaban Mahmudov Kalkan’ın Şiirlerinde Türk Dünyası” başlıkları ile konu alanımız olan ÇBTE alanına dahil edilmektedir.

“Gül” Şairi İlhami Emin Uçmak’a Varanda” başlıklı bölümde yazarın İlhami Emin ile olan anılarından, ölümünden ve KIBATEK bünyesinde İlami Emin üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. “Şaban Mahmudov Kalkan’ın Şiirlerinde Türk Dünyası” başlıklı bölüm “Giriş”, “Gelişme” ve “Sonuç” olmak üzere üç alt başlık altında incelenmiştir. “Giriş” başlığı altında, Şaban M. Kalkan’ın öneminden ve KIBATEK bünyesinde Şaban M. Kalkan üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. “Gelişme” başlığı altında, “Şaban M. Kalkan ve Türk Dünyası” ile “Şaban M. Kalkan’ın Bu Süreçteki Eserleri” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. “Şaban M. Kalkan ve Türk Dünyası” başlığında Şaban M. Kalkan’ın Türk dünyası ile olan bağlantıları, Türk dünyası üzerine olan çalışmaları ve KIBATEK bünyesinde gerçekleştirdiği faaliyetlerinden bahsedilmiştir. “Şaban M. Kalkan’ın Bu Süreçteki Eserleri” başlığı altında yazarın kaleme aldığı çalışmalarından ve içeriklerinden bahsedilmiştir. Yazarın “Tebriz Özlemi” başlıklı şiirinin tahliline yer verilmiştir. Çalışmanın “Sonuç” başlığı altında Şaban M. Kalkan ile ilgili genel görüşlere ve Türk dünyası için önemine yer verilmiştir.

I.7.1.22. Dursun, Necla (2023). Roman ve Coğrafya- Edebiyat ile Balkanları Okumak, İstanbul: Okur Kitaplığı- Metamorfoz Yayıncılık.

Bu çalışmada Balkanlar temalı roman ile hikayelerin bölgesel ve edebiyat faktörlü ele alınış biçimleri incelenmiştir. Üç bölümden oluşan çalışmanın I. Bölümü “Çerçeve ve Arka Plan” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında “Edebi Bir Tür: Roman”, “Roman ve

Kültür”, “Roman ve Anlatım”, “Roman ve Dil”, “Roman ve İnsan”, “Roman ve Duygu”, “Roman ve Coğrafya”, “Coğrafya Kader Midir?”, “Balkanlar Neresidir?”, “Balkan Edebiyatı” ve “Çağdaş Balkan Edebiyatçılarından Bir Seçki” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Çalışmanın “Çağdaş Balkan Edebiyatçılarından Bir Seçki” başlığı altında; “Avni Engüllü”, “Cevad Karahasan”, “Dritero Agolli”, “İlhami Emin”, “İsmail Kadare”, “Meşa (Mehmed) Selimoviç”, “Necad İbrişimoviç” ve “Balkan Edebiyatında Türkçe Dergilere Bir Bakış” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Roman yazımının sosyol ve kültürel açılardan ilişkide bulunduğu konular ve ele alınış biçimleri üzerinde durulmuştur. Özellikle çağdaş Balkan edebiyatçılarından örneklere yer verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü “Balkan Edebiyatında Coğrafya” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında; “Balkanlar ve Tarihsel Perspektif (Türk Zamanı)”, “Balkan Edebiyatına Eserler Üzerinden Tematik yaklaşımlar (İvo Andriç Eserlerinde Coğrafya (Drina Köprüsü, Travnik Günlüğü)”, “Drina Köprüsü, Travnik Günlüğü ve Coğrafya (Coğrafi Süreklilik İklimsel Özellikler ve Anlatımdaki Peyzaj, Coğrafyanın İnsana Etkisi ve Gündelik Hayat, Coğrafya ve Ticaret, Coğrafya ve Yabancılar, Coğrafya ve Sanat)”, “Kim Mehmeti Eserlerinde Coğrafya (Kuyu, Üsküp Dilencileri)”, “Kuyu, Üsküp Dilencileri ve Coğrafya (Coğrafi Süreklilik İklimsel Özellikler ve Anlatımdaki Peyzaj, Coğrafyanın İnsana Etkisi ve Gündelik Hayat, Coğrafya ve Ticaret, Coğrafya ve İnaç)” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Sınıflandırmaya alınan her başlık coğrafya ile ilişkileri ölçüsünde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümü “Edebiyat ve Coğrafya İlişkisi” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında “Balkan Edebiyatındaki Yazarların Odak Noktası”, “Genel Değerlendirme” ve “Sonuç” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Bu bölümde incelenen Balkan yazarlarının eserlerinde ortak olan konulara ve konu ile ilgili genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Eröz, Mehmet (1983). Hristiyanlaşan Türkler, Ankara: Ayyıldız Matbaa, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını. (Yazılı Kaynaklar).
2. İsen, Mustafa & İsen Reyhan & Kireççi, Ayşe Esra (2001). Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi, Ankara: Grafiker Yayınları.

3. Mercan, Hasan (2001). Balkanlarda Çağdaş Türk Hikâyeleri Antolojisi, Ankara: Başbakanlık Yayınevi.
4. Güzel, Hasan Celal & Çiçek, Kemal & Koca, Salim (2002). Türkler, C. 20, Türk Dünyası, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. (Türk Dünyasından Makaleler Dil- Edebiyat- Sosyal).
5. İsen Mustafa & İsen, Tuba Işinsu (2002). Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi, Ankara: Grafiker Yayınları.
6. Mercan, Hasan (2002). Balkanlar’da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi, Ankara: Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü.
7. İsen, Mustafa (2003). “Balkanlarda Türk Edebiyatı”, Balkan Türkleri, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi, ss. 224-238.
8. İsen, Mustafa (2006). “Balkanlarda ve Diğer Komşu Ülkelerde Türkçe Edebiyat: Balkanlar”, Türk Edebiyatı Tarihî, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ss. 641-654.
9. İsen, Mustafa & İsen, Reyhan & Kireççi, Ayşe Esra (2008). Balkanlar’da Türk Çocuk Şiiri, İstanbul: Varlık Yayınları.
10. Şenel, Ünal (2010). Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu- II Bildiriler, Manisa: Celal Bayer Üniversitesi.
11. Gürler, Yavuz (2012). Balkan Acıları Şiir Antolojisi, Ankara: Türksav (Türk Dünyası Yazar ve Sanatçılar Vakfı).
12. Kırbaç, Selçuk (2012). Balkan Türkoloji Tarihçesi ve Balkan Türkologları, Ankara: Kültür Bakanlığı.
13. Şirin, M. R. (2019). Balkanlarda Türkçenin Çağdaş Çocuk Edebiyatçısı: Necati Zekeriya-Günlük. (1982-2019 Arası Tarihleri Kapsayan Yayınlanmamış Günlükler).

I.7.2. Makaleler

I.7.2.1. Karakaş, Şuayıp (1996). “20. Yüzyıl Türk Dünyası Edebiyatı Üzerine Bir Deneme”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, S. 2, ss. 279-317.

Bu çalışmada 20. yüzyıl Türk dünyasında yaşanan gelişmeler siyasi ve edebî açılardan olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir.

Çalışmanın I. başlığını oluşturan “Türk Dünyasının 20. Yüzyıldaki Siyasi Panoraması” başlığı altında 20. yüzyılda meydana gelen birçok siyasi olay genel hatlarıyla ele alınmıştır. Çalışmanın II. başlığını oluşturan “Türk Dünyasının 20. Yüzyıldaki Edebî Panoraması” başlığı altında 20. yüzyılda meydana gelen bu siyasi gelişmelerin eserlere yansıyan yönlerine değinilmiştir. Karakaş, bu başlık altında tüm Türk dünyasının farklı coğrafyalarında yaşayan Türkleri ve onların edebî gelişmelerini alt başlıklar altında sınıflandırmıştır.

- 1-Türkiye Türkleri Edebiyatı
- 2- Kuzey Azerbaycan Türkleri Edebiyatı
- 3- Güney Azerbaycan Türkleri Edebiyatı
- 4- Özbek Türkleri Edebiyatı
- 5- Türkmen Türkleri Edebiyatı
- 6- Kazak Türkleri Edebiyatı
- 7- Kırgız Türkleri Edebiyatı
- 8- Kıbrıs Türkleri Edebiyatı
- 9- Irak Türkmenleri Edebiyatı
- 10 -Batı Trakya Türkleri Edebiyatı
- 11- Bulgaristan Türkleri Edebiyatı
- 12- Eski Yugoslavya Türkleri Edebiyatı
- 13- Kırım Türkleri Edebiyatı
- 14- Tatar- Başkurt Türkleri Edebiyatı
- 15- Karaçay- Balkar Türkleri Edebiyatı
- 16- Karakalpak Türkleri Edebiyatı
- 17- Uygur Türkleri Edebiyatı
- 18- Saha (Yakut) Türkleri Edebiyatı

Alt başlıklar altında ele alınan tüm Türk dünyasının edebî gelişmeleri, siyasi neticeler sonrasında meydana gelen değişikliklerle birlikte açıklanmıştır. Çalışmada; yazılan ilk romanlar, hikâyeler, şiirler, oynanan piyesler, tiyatrolar, eserlerde kullanılan dil, işlenen konular vb. gibi tüm yenilikler ve bu yeniliklerin oluşum süreçleri açıklanmıştır. Ele alınan türlerin öne çıkan yazar ve şairleri eserleriyle birlikte incelenmiştir.

I.7.2.2. Parlatır, İsmail (1996). “Makedonya ve Yugoslavya’da Çağdaş Türk Şiiri”, Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı V), S. 531, Türk Şiiri Özel Sayısı V, ss. 579-658.

Bu çalışmada Balkan coğrafyasındaki ilk Türk varlığı ve etkileşimleri ele alınmıştır. Balkan bölgelerinden özellikle Yugoslavya’da oluşmaya başlayan Türk dili ve edebiyatı; dönemlere, siyasi ve sosyal olaylara paralel şekilde incelenmiştir. Yugoslavya Türklerinin Türkçe eğitimi ve edebi çalışmaları, basın yayın faaliyetleri ve şairleri çerçevesinde ele alınmıştır. Yugoslavya Türk edebiyatının belirleyicisi olan dönemsel olaylar ve olgular incelenmiştir. Bunlar neticesinde ön plana çıkan edebi şahsiyetler ve faaliyetleri irdelenmiş, verilen eserler ve örnekleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Şiirlerden Örnekler” başlığı altında; “Nimetullah Hafız”, “Agim Rifat Yeşeren”, “Esat Bayram”, “Şükrü Ramo”, “Altay Suroy Recepoğlu”, “Fahri Mermer”, “Avni Engüllü”, “İlhami Emin”, “İskender Muzbeğ”, “Necati Zekeriya”, “Sabahattin Sezai”, “Hasan Mercan”, “Vefki Hasan”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Fahri Ali”, “Fahri Kaya”, “İrfan Bellür”, “Bayram İbrahim”, “Zeynel Beksaç”, “Enver Tuzcu”, “Arif Bozacı”, “Suat Engüllü” ve “Sabit Yusuf” gibi şairlerin şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

I.7.2.3. Canım, Rıdvan (2001). “Rumeli Şairlerinin Dilinden Balkanlar ve Rumeli Coğrafyası”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, S. 11, ss. 203-216.

Bu çalışmada Rumeli şairlerinin Balkanları ve Rumeli coğrafyasını şiirlerinde nasıl işledikleri anlatılmaktadır. Şiirleriyle örnek verilen; “Altay Suroy Recepoğlu”, “Yavuz Bülent Bakiler”, “Osman Baymak”, “Zeynel Beksaç”, “İskender Muzbeg”, “Arif Bozacı”, “Cavit Saraçoğlu”, “Şükrü Ramo”, “Nusret Dişo Ülkü”, “Reşit Salim”, “Naim Kazım”, “Asım Haliloğlu”, “Ali Rıza Saraçoğlu”, “Muharrem Yumuk”, “İzzet Dinç”, “Ömer Osmanov”, “Osman Azizof”, “Recep Küpçüye”, “Mehmet Çavuşev” vb. birçok şairin; Dobruca’yı, Kosova’yı, Rodoplara, Deliorman’ı ve Tuna’yı şiirlerinde ne tür duygularla işlediği incelenmiştir.

I.7.2.4. Kolcu, Abdurrahman (2008). “Balkan Türklerinin II. Dünya Savaşında Yaşadığı Trajedi Üzerine Bir Roman: Drina’da Son Gün”, Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 24, ss. 53-66.

Bu çalışmada Faik Baysal’ın “Drina’da Son Gün” başlıklı romanının yapı ile içerik bakımından incelemesine yer verilmiştir. Çalışma “Giriş”, “Romanın Konusu”, “Romanın Dayandığı Gerçekler”, “Romanın Tarihsel Arka Planı”, “Tezli Bir Roman Olarak Drina’da Son Gün: “Savaş-Barış Karşıtlığı ve Eğitim ile Tarihe Olumsuz Bakış” ve “Mekân ve Zaman” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Faik Baysal’ın sanat hayatı, basın yayın faaliyetleri ve eserleri incelenmiştir. Romanın ana konusunu oluşturan “Drina’da Son Gün” romanı hakkında genel bilgiler verilmiştir. “Romanın Konusu” başlığı altında romanda Yugoslavya göçmeni olan Rıza Yener’in üzerinden II. Dünya Savaşı’nda yaşanan acılar, sıkıntılar ve Türkiye’ye göç anlatılmıştır. “Romanın Dayandığı Gerçekler” başlığı altında aslında yaşanan birtakım olayların ve olayda adı geçen karakterlerin doğrudan ya da dolaylı olarak gerçek hayattan alındığı belirtilmiştir. “Romanın Tarihsel Arka Planı” başlığı altında romanın tarihî gerçeklikle olan bağlantısının verilebilmesi açısından, Tanıl Bora’nın “Millîyetçiliğin Provakosyanı” kitabının romandaki yansımaları üzerinde durulmuştur. “Tezli Bir Roman Olarak Drina’da Son Gün: “Savaş-Barış Karşıtlığı ve Eğitim ile Tarihe Olumsuz Bakış” başlığı altında romanda savunulan tezlerden ve verilmek istenilen mesajlardan bahsedilmiştir. Romanda aslında tamamen savaş- barış karşıtlığı üzerinde durulduğu belirtilerek Bertrand Russell ve Peter Sloterdijk’in düşüncelerine yer verilmiş, alıntılar yapılmıştır. Romanda adı geçen bu karşıtlıklar da kahramanlardan ve olaylardan yapılan alıntılar ile ön plana çıkarılmıştır. “Mekân ve Zaman” başlığı altında romanda geçen yer ve zamanın gerçek hayatta karşılığının bulunduğu mekânlardan alıntılandığı belirtilmiştir. İncelemede yer verilen alt başlıkların detaylandırılabilmesi ve romandaki karşılıklarının görülebilmesi adına verilen örnekler üzerinden tahliller yapılmıştır.

I.7.2.5. Doğan, Ahmet (2012). “Rumeli Şairlerinden Ahi’nin Şiirlerinde Kimsesizlik Duygusu”, Motif Akademi, S. 2, ss. 202-214.

Bu çalışmada hem Ahi’nin hayatından hem de şiirlerinde işlenen kimsesizlik duygusundan bahsedilmiştir. Çalışmada Balkanların siyasi, sosyal ve edebî gelişimi

hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Özellikle Balkanların edebî gelişimi üzerine genel bir bilgilendirmeden sonra özele inilerek çalışmanın konusunu oluşturan Ahi'nin hayatına değinilmiş, onun sanat hayatından ve becerilerinden bahsedilmiştir. Ahi'nin ön plana çıkan pek çok beyitinden örnekler veren Doğan, bu beyitleri yorumlayarak şairin nasıl bir ruh hali ile yazdığını, yazılan şiirlerin o dönemde yaşadığı hangi durumun neticesinde ortaya çıktığını ve aslında ne anlatmak istediğini açıklamıştır. Örnek verilen beyitler ile ilgili diğer şairlerin yaptığı yorumlar da Doğan'ın kendi düşünceleriyle birlikte okuyucuya sunulmuştur.

I.7.2.6. Koçak, Ahmet (2012). “Bir Balkan Muhaciri: Filibeli Ahmed Hilmi ve “Hikmet” Gazetesinde Balkanlar”, Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, C.5, S.9, ss. 252-273.

Bu çalışmada Filibeli Ahmed Hilmi'nin hayatı ve Hikmet gazetesinde Balkanların ne şekilde ele alındığı incelenmiştir. Çalışma; “Filibeli Ahmed Hilmi'nin Hayatı”, “Eserleri”, “İlmî ve Edebî Hüviyeti, Düşünce Dünyası”, “Hikmet Gazetesinin Şekil ve Muhteva Özellikleri”, “Yazar Kadrosu ve Yayın Politikası” ve “Hikmet Gazetesinde Balkanlar” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Filibeli Ahmed Hilmi'nin Hayatı” başlığı altında Ahmed Hilmi'nin doğum yeri olan Bulgaristan'ın tarih içerisinde Türklerle olan ilk temasları, sosyal ve kültürel etkileri üzerinde durulmuştur. Ahmed Hilmi'nin hayatı ve basın yayın faaliyetleri incelenmiştir. “Eserleri” başlığı altında; Ahmed Hilmi'nin kaleme aldığı yapıtları “Kitap Halinde Yayımlanan Eserleri” ve “Tefrika Hâlinde Yayımlanan Eserleri” şeklinde iki alt başlıkta yayın ve künye bilgileri ile birlikte incelenmiştir. “İlmî ve Edebî Hüviyeti, Düşünce Dünyası” başlığı altında; Ahmed Hilmi'nin sanat anlayışı, düşünce dünyası, bağlı olduğu akımlar, yaşadığı sürgün hayatı, kaleme aldığı eserleri ve içerikleri verilen örnekler üzerinden tahlil edilmiştir. Yazarın hayatı ve sanat anlayışı hakkında detaylı bir bilgilendirmeden sonra Hikmet gazetesi ele alınmıştır. “Hikmet Gazetesinin Şekil ve Muhteva Özellikleri” başlığı altında gazetenin yayın ve künye bilgilerine yer verilmiştir. Gazetenin biçim özellikleri, işlediği temalar ve ele aldığı konular gazeteden yapılan alıntılar ile desteklenmiştir. Gazetenin rağbet gördüğü ile ilgili düşünceler farklı kişilerden yapılan alıntılarla ayrıca belirtilmiştir. “Yazar Kadrosu ve Yayın Politikası” başlığı altında Ahmed Hilmi dışında gazetede yazan pek çok yazara yer verilmiş,

gazetenin içerikleri ve yayımlanma amacı üzerinde durulmuştur. “Hikmet Gazetesinde Balkanlar” başlığı altında gazetenin diğer ülkelerle birlikte Balkanları özellikle ele aldığından bahsedilmiştir. Gazetede, Balkan coğrafyasında yaşayan her kesimin siyasi varlığından, yaşadıkları sıkıntılardan bahsedilmiş ve neler yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Koçak, Ahmed Hilmi’nin özellikle gazetenin haftalık bölümlerinde sadece Balkanlar için yer ayırdığını belirtmiştir.

I.7.2.7. Yeniso, Hayriye Süleymanoğlu (2012). “1912-1913 Balkan Savaşlarının Edebiyata Yansıması”, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, C.1, S.1, ss. 91-111.

Bu çalışmada 1912-1913 Balkan Savaşlarının getirdiği yıkımlar konu alınmış ve bu durumun edebiyata olan yansımalarına dikkat çekilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. I. Bölümü oluşturan “Şiirde Balkan Savaşları” başlığı ile Balkan Savaşları konusunun en çok şiirlerde işlendiği vurgulanmış ve birçok şairin şiirinden örnekler verilmiştir. Bu şiirlerin özellikle hangi dergi ve gazetelerde yayımlandığı ile şiirlerde neyin vurgulanmak istendiği belirtilmiştir. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Savaş Hikâyeleri” başlığı ile şiirden sonra savaşın net olarak ele alındığı hikâyeler üzerinde durulmuştur. “Hicret Hikâyeleri”, “Şehit Evlatları” ve “Beyaz Lale” başlıklı üç hikâyenin özetleri ile savaş gözler önüne serilmiştir. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Türk Romanında Balkan Savaşları” başlığı ile Balkan Savaşlarının yıkıcı etkisinin Türk romanına da yansıdığı belirtilmiş ve bu romanlardan örnekler verilmiştir. Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Tiyatro Eserlerinde Balkan Savaşları” ve V. Bölümü oluşturan “Balkan Savaşı Anıları” başlıkları ile bu konunun tiyatroya ve anılara yansıyan kısımları ele alınmıştır. Bu konu ile ilgili yazılmış olan tiyatrolardan ve pek çok şair ve yazarın anılarına yansıyan Balkan acılarından bahsedilmiştir. Bu türler üzerine alıntılar yapılmış ve örnekler verilmiştir.

I.7.2.8. Akgün, Atıf (2014). “Halide Alptekin’in Ağlama Tuna Romanında Balkan Türklerinin Sürgünü”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.12, S.1, ss. 208-226.

Bu çalışma “göç” olgusunun tarihî bir romanda ne şekilde ele alındığını incelemektedir. Çalışma; “Giriş”, “Romanın Özeti”, “Romanda Tarihî Arka Plan”, “Romanda Balkan Türkleri”, “Romanda Balkan-Türk Coğrafyası ve Balkan Türklerinin

Göçü” ve “Romanda İşlenen Göç Trajedisi” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Balkan coğrafyası ve bu coğrafyanın siyasi, sosyal ve kültürel yapısı hakkında bilgi verilmiştir. “Romanın Özeti” başlığı altında incelemeye alınan “Ağlama Tuna” romanının özeti verilmiş ve roman tematik açılardan incelenmiştir. “Romanda Tarihî Arka Plan” başlığı altında öncelikle tarihi romanların tanımı yapılmış ve “Ağlama Tuna” romanı tarihi roman bağlamında tahlil edilmiştir. Romanın tarihî arka planı ve Balkan Türkleri tarihinde iz bırakan; “93 Harbi”, “Berlin Muahedesi”, “Mora İsyanı”, “Hersek Ayaklanması”, “Bulgar İsyanı”, “Meşrutiyetin ve Kanun-ı Esasi’nin İlânı”, “Meşrutiyetin İlânı” ve “Balkan Savaşı” gibi olaylar, Balkan coğrafyası kapsamında roman karakterleri ve yaşananlar üzerinden tahlil edilmiştir. Roman içerisinde tarihle bağlantılı olan olaylar, romandan yapılan alıntılarla desteklenmiştir. Yapılan alıntılarla birlikte roman içerisinde yer verilen eleştiriler de dikkati çekmektedir. “Romanda Balkan Türkleri” başlığı altında Balkan Türklerinin temsil ettiği tip ve karakter incelenmiş, zorunlu göç olgusu hem karakterler hem de olaylar üzerinden anlatılmıştır. “Romanda Balkan-Türk Coğrafyası ve Balkan Türklerinin Göçü” başlığı altında göç kavramının tanımı yapılmış, sosyal ve kültürel açılardan etkileri Balkan Türkleri üzerinden incelenmiştir. Romanda özellikle kurgulanan olay, kişi, yer ve zaman ögeleri gerçeklikle olan bağlantısı kapsamında incelenmiştir. “Romanda İşlenen Göç Trajedisi” başlığı altında göçün arka planında yer alan bastırma ve sindirme politikaları da örnekler üzerinden okuyucuya aktarılmıştır.

I.7.2.9. Beksaç, Zeynel (2014). “Balkanlarda Türk Çocuk Edebiyatı”, Türk Dili: Dil ve Edebiyat Dergisi, C. 7, S. 756, ss. 750-780.

Bu çalışmada genel anlamda Balkan coğrafyasında oluşan Türk çocuk edebiyatından bahsedilmiş, özelde ise Balkan ülkelerinden olan Kuzey Makedonya, Kosova, Bulgaristan, Batı Trakya, Romanya ve Gagauzyeri tüm yönleriyle incelenmiştir. Çalışma “Yitik Bir Türk Yurdu: Balkanlar”, “Türk Çocuk Edebiyatında Bir Kavşak: Makedonya”, “Türk Çocuk Şiirinde Bir Yol: Kosova”, “Türk Çocuk Edebiyatında Balkanların Bir Başka Buruk Sesi: Bulgaristan”, “Türk Çocuk Edebiyatında Bir Kıyı: Batı Trakya (Yunanistan)”, “Türk Çocuk Edebiyatında Bir Başka Balkan Sesi: Romanya”

ve “Türk Çocuk Edebiyatında Tarihsel Bir Ses: Gagauz” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Yitik Bir Türk Yurdu: Balkanlar” başlığı altında çeşitli yazarların eserlerinden yapılan alıntılar ile Balkan coğrafyası tanıtılmış, bu coğrafyanın zamanla Türk yurdu haline gelme sürecinden ve bu süreçte yaşanan baskı ve zulümlerden bahsedilmiştir. Balkan coğrafyasında yetişmiş olan şair ve yazarların beslendiği Türk dili ve şiirleri örnek verilmiştir. “Türk Çocuk Edebiyatında Bir Kavşak: Makedonya”, “Türk Çocuk Şiirinde Bir Yol: Kosova”, “Türk Çocuk Edebiyatında Balkanların Bir Başka Buruk Sesi: Bulgaristan” başlıkları altında Balkan bölgelerinden olan Kuzey Makedonya, Kosova ve Bulgaristan’da; ilk Türk varlığı, basın yayın faaliyetleri, Türk edebiyatı ve özellikle Türk çocuk edebiyatı üzerinde durulmuştur. Çağdaş Kuzey Makedonya, Kosova ve Bulgaristan’da Türk çocuk edebiyatının temsilcileri; hayat hikâyeleri, basın yayın faaliyetleri, eserleri, içerikleri, yayın ve künye bilgileri, görseller ve örnekler eşliğinde incelenmiştir. “Türk Çocuk Edebiyatında Bir Kıyı: Batı Trakya (Yunanistan)” başlığı altında çağdaş Batı Trakya Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden Feyyaz Sağlam ve Batı Trakya Türk edebiyatı ele alınmıştır. Batı Trakya Türk edebiyatı kendi içerisinde; “Lozan Antlaşması’ndan Önceki Dönem”, “Lozan Antlaşması’ndan Sonra 1. Dönem”, “Lozan Antlaşması’ndan Sonra 2. Dönem” ve “Lozan Antlaşması’ndan Sonra 3. Dönem” şeklinde dönemlere göre alt başlıklardan oluşmaktadır. Balkan ülkelerinden olan Batı Trakya’nın Lozan antlaşması ekseninde ayrılan her döneminin; ön plana çıkan olayları, süreli yayın organları, önemli şair ve yazarları eserleri ile incelenmiştir. “Türk Çocuk Edebiyatında Bir Başka Balkan Sesi: Romanya” başlığı altında Romanya bölgesinde yazılı Türk edebiyatından çokça söz edilmediği ancak ön plana çıkan yazar ve şairlerin olduğu belirtilmiştir. Sözü edilen yazar ve şairlerin basın yayın faaliyetlerine, eserlerine ve eserlerinin içeriklerine yer verilmiştir. Ayrıca siyasi gelişmelere bağlı olarak yapılan yeniliklerle birlikte yeni şair ve yazarlar da ele alınmıştır. “Türk Çocuk Edebiyatında Tarihsel Bir Ses: Gagauz” başlığı altında Gagauz Türkleri çocuk edebiyatında önemli bir isim olan Nevzat Özkan’dan yapılan alıntı ile Gagauz Türkleri hakkında bilgi verilmiştir. Gagauz Türkleri edebiyatının oluşum ve gelişimi, basın yayın faaliyetleri incelenmiş, özellikle Gagauz Türkleri için öncü çalışmaları olan isimler ve eserleri ele alınmıştır.

I.7.2.10. Akgün, Atıf (2015). “Yakın Dönem Türk Romanında Balkan Türkleri ve Sürgün”, TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi, C.1, S.5, ss. 143-167.

Bu çalışmada Balkan Türklerinin Anadolu'ya gerçekleştirdikleri göçün farklı romanlarda ortak olan; olaylar, mekânlar ve şahıslar kapsamında tarihî gerçekler ışığında karşılaştırmalı yöntem ile incelemesi yapılmıştır. Çalışma; “Sosyal Tarihin Bir Aynası Olarak Göç Romanları”, “Balkan Sürgününü Konu Alan Yakın Dönem Türk Romanları”, “Göç Vakası’nın Olay Örgüsüne Dönüşümü”, “Göç Güzergâhından Roman Mekânına, Balkan Coğrafyası” ve “Göç Romanlarının Şahıs Kadrolarındaki Ortak Tipoloji” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Sosyal Tarihin Bir Aynası Olarak Göç Romanları” başlığı altında edebiyat- toplum ilişkisi ele alınmış, göç kavramının tanımı yapılmış ve sosyolojik açıdan incelemesine yer verilmiştir. Göç kavramının çağdaş edebiyat türlerinden olan romanda nasıl ele alındığından bahsedilmiştir. Türk edebiyatında ve Balkan Türk edebiyatında göç konusunun işlendiği romanlara örnekler verilmiştir. “Balkan Sürgününü Konu Alan Yakın Dönem Türk Romanları” başlığı altında; Halide Alptekin’in “Ağlama Tuna” ve “Balkan”, Ramis Çınar’ın “Elveda Rumeli”, İsmail Bilgin’in “Elveda Balkanlar”, Yılmaz Gürbüz’ün “Balkan Acısı”, Gökhan Gökçe’nin “Rumeli’ye Veda”, Muzaffer Kaleoğlu’nun “Rumeli Rüzgarları” ve Halil Delice’nin “Görmedin mi Aliş’imi Tuna Boyunda” romanlarının özetlerine yer verilmiştir. “Göç Vakası’nın Olay Örgüsüne Dönüşümü” başlığı altında incelemeye alınan ve özellikle tarihi roman olma özellikleri ile ön plana çıkan romanlar; “93 Harbi (Osmanlı-Rus Savaşı)”, “I. Meşrutiyetin İlanı”, “II. Meşrutiyetin İlanı” ve “I. ve II. Balkan Savaşları” gibi tarihte Balkan Türklerinin hayatında önemli izler bırakan konular etrafında “Hazırlık”, “Göç Yolculuğu” ve “Göç Sonrası” şeklinde verilen alt başlıklar ile incelenmiştir. Romanların zaman, mekân ve şahıs kadroları bakımından incelemeleri ve ortak noktaları ele alınmıştır. “Göç Güzergâhından Roman Mekânına, Balkan Coğrafyası” başlığı altında romanlarda sıklıkla kullanılan mekân olan Balkan coğrafyasının nasıl ele alındığı tahlil edilmiştir. “Göç Romanlarının Şahıs Kadrolarındaki Ortak Tipoloji” başlığı altında romanlarda kurgulanan tip ve karakterlerin incelemelerine yer verilmiştir. Farklı araştırmacıların roman inceleme teknikleri ve yorumları eşliğinde romanlar tahlil edilmiştir.

I.7.2.11. Akgün, Atif (2015). “Edebiyatımızda Göç ve Göçmen Edebiyatları Üzerine Bir Değerlendirme”, Uluslararası Göç Dergisi (Edebiyat Özel Sayı), 2015, C.2, S.1, ss. 69-84.

Bu çalışmada “Göç” ve “Göçmen” kavramları üzerinden göçün edebiyata olan yansımaları ve aralarındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Çalışmada farklı yazarlardan yapılan değerlendirmeler eşliğinde “Edebiyat ve Sosyoloji” ile “Göç ve Edebiyat” ilişkisi üzerinde durulmuştur. “Bir Kaynak Olarak Edebiyatımızda Göç” başlığı altında, göç kavramının edebiyatımızda ilk ne zaman ve hangi ürünlerde ele alındığına değinilmiş, tarihî dönemlere göre eserler ve örnekleri üzerinde durulmuştur. Tarihî dönemlere göre yapılan bu değerlendirmelerde eserler üzerinden göç konusunun ne şekilde ve hangi kapsamlarda ele alındığına değinilmiştir. Özellikle çağdaş Türk edebiyatı romanları üzerinde durularak örnekler verilmiştir.

“Bir Disiplin Olarak Edebiyatımızda Göç” başlığı altında göç konusunun içerdiği ihtiva dolayısıyla hangi isimlerle adlandırıldığına ve hangi milletler tarafından ele alındığına değinilmiştir. Genel olarak yapılan değerlendirmeler sonrasında özele inilmiş ve göç konusunun eserlerde, özellikle romanlarda ne için ele alındığından, işlevinden ve verilen örneklerden bahsedilmiştir. Konumuz kapsamında ele aldığımız Balkan Türkleri edebiyatlarından göç konusunu ele alan yazarların görüşlerine ve göç konulu örneklerine yer verilmiştir.

I.7.2.12. Samsakçı, Mehmet (2018). “Şehre Şiirle Tutunmak: Günümüz Balkanında Türk Şiiri”, Üsküdar Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi, S.1, ss. 55-58.

Bu çalışmada Kosova ile Kuzey Makedonya bölgelerinde yetişen şairler ve şiirleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmada Balkanlarda Osmanlı hakimiyetinden ve Türk yerleşkelerinden bahsedilmiş, sonraki süreçlerde ise siyasi gelişmelere bağlı olarak Osmanlı Devleti’nin bölgeden çekilmesi anlatılmıştır. Osmanlı Devleti bölgeden çekilmiş ise de Balkan Türklerinin varlıklarını sürdürdüğünden bahsedilmiştir. Kültürel, sosyal, edebî vb. yönlerden Türk kimliklerini yaşatmaya çalışan Balkan Türklerinin bu amaç doğrultusunda birçok dergi ve gazete yayımladıkları ele alınmıştır. Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatı sanatçılarının şiirleri ile var olduklarını gösterdiklerinden bahsedilmiştir. Bu alanda Kosovalı yazarlardan; “Taner Güçlütürk”, “Zeynel Beksaç”,

“Enver Baki”, “Nimetullah Hafız”, “Ethem Baymak”, “Murteza Büşra”, “Mehmet Arif”, “Agim Rifat” ve “Arif Bozacı”; Kuzey Makedonyalı yazarlardan ise “Rabia Ruşid”, “Leyla Şerif Emin”, “İlhami Emin”, “Seyhan Yakupi”, “Fahri Kaya”, “Sezen Seyfullah”, “Fahri Ali” ve “Seyhan Yakupi” örnek gösterilmiştir. Şairlerin şiirlerinden verilen örnekler ile şiirlerin tahlilleri yapılmıştır.

1.7.2.13. Uzun, Cemile & Özek, Fatih (2019). “Balkanlarla İlgili Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar-I”, Çukurova Araştırmaları, C.5, S.1, ss. 22-52.

Bu çalışmada Türkiye’de Balkan coğrafyası ile ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın daha anlaşılır olması adına belli sınıflandırmalar yapılmış ve her Balkan ülkesi ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu ülkeler;

- a- Arnavutluk
- b- Balkanlar/ Rumeli ile İlgili Genel Çalışmalar
- c- Bosna Hersek
- ç- Bulgaristan
- d- Hırvatistan
- e- Kosova
- f- Macaristan
- g- Makedonya
- ğ- Romanya
- ı- Sırbistan
- ı- Slovenya
- h- Trakya
- i- Yugoslavya
- j- Yunanistan

Tüm bu Balkan ülkeleri;

1. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezleri
 - 1.1 Dil Bilgisi
 - 1.1.1 Metin
 - 1.1.2 Sözlük
 - 1.1.3 Diğer

2. Yayınlanmamış Doktora Tezleri

2.1. Dil bilgisi

2.2. Metin

2.3. Sözlük

2.4. Diğer

3. Kitaplar

3.1. Dil Bilgisi

3.2. Metin

3.3. Sözlük

3.4. Diğer

4. Makaleler

4.1. Dil bilgisi

4.2. Metin

4.3. Sözlük

4.4. Diğer

5. Bildiriler

5.1. Dil bilgisi

5.2. Metin

5.3. Sözlük

5.4. Diğer

Şeklinde alt başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmadan elde edilen sonuçlara göre; “Bulgaristan” 181, “Balkanlarla İlgili Genel Çalışmalar” 154, “Makedonya” 108, “Kosova” 104, “Bosna-Hersek” 92, “Trakya” 69, “Romanya” 51, “Yunanistan” 47, “Arnavutluk” 38, “Yugoslavya” 28, “Macaristan” 20, “Sırbistan” 17, “Hırvatistan” 3 ve “Slovenya” 1 olmak üzere toplam 913 çalışma yapılmıştır.

I.7.2.14. Uzun, Cemile (2019). “Balkanlarla İlgili Türkiye’ de Yapılmış Çalışmalar-II”, Çukurova Araştırmaları”, C.5, S.2, ss. 150-178.

Bu çalışmada Cemile Uzun çalışmasını aynı konuyu işlediği “Balkanlarla ilgili Türkiye’de yapılmış çalışmalar-I” çalışması şeklinde sınıflandırma yoluna gitmiş ve her Balkan ülkesinin çalışmalarını ayrı ayrı ele almıştır. Balkan ülkeleri sırası ile şöyledir:

- a. Arnavutluk
- b. Balkanlar/Rumeli ile İlgili Genel Çalışmalar
- c. Bosna Hersek
- d. Bulgaristan
- e. Hırvatistan
- f. Kosova
- g. Macaristan
- h. Makedonya
- i. Romanya
- j. Sırbistan
- k. Trakya
- l. Yugoslavya
- m. Yunanistan

Uzun, ele aldığı her ülkeyi yapılan çalışmanın türüne göre alt başlıklar halinde sınıflandırmıştır:

1. Yüksek Lisans Tezleri
 - 1.1. Dil Bilgisi
 - 1.2. Metin
 - 1.3. Sözlük
 - 1.4. Diğer
2. Doktora tezleri
 - 2.1. Dil Bilgisi
 - 2.2. Metin
 - 2.3. Sözlük
 - 2.4. Diğer

3. Kitaplar
- 3.1. Dil Bilgisi
- 3.2. Metin
- 3.3. Sözlük
- 3.4. Diğer

Balkan ülkeleri üzerine yapılan bu çalışmada; “Bulgaristan” 81, “Balkanlar/Rumeli ile İlgili Genel Çalışmalar” 51, “Bosna-Hersek” 47, “Yunanistan” 40, “Kosova” 37, “Trakya” 34, “Arnavutluk” 27, “Makedonya” 26, “Macaristan” 21, “Romanya” 11, “Yugoslavya” 10, “Sırbistan” 9 ve “Hırvatistan” 1 olmak üzere toplam 314 çalışma olduğu tespit edilmiştir.

I.7.2.15. Biçer, İsmail Alperen (2020). “Balkan Çiçekleri Romanının Yapısı ve Anlamı Üzerine”, Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, C. 2, S.1, ss. 99-112.

Bu çalışma Mehmet Behçet Perim’in ilk romanı olan “Balkan Çiçekleri” romanının yapı ve içerik bakımından incelemesi üzerinedir. Çalışma; “Giriş”, “Ölçüsüz Yurtsever: Mehmet Behçet Perim” ve “Maceralı Bir Aşkın Romanı: Balkan Çiçekleri” şeklinde verilen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Balkan coğrafyasında yaşayan Balkan Türklerinden ve eserlerinden bahsedilmiş, Balkan Türk dili ve edebiyatı üzerinde durulmuştur. “Ölçüsüz Yurtsever: Mehmet Behçet Perim” başlığı altında Mehmet Behçet Perim’in hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri incelenmiştir. “Maceralı Bir Aşkın Romanı: Balkan Çiçekleri” başlığı altında Perim’in “Balkan Çiçekleri” başlıklı romanının yayın ve künye bilgilerine yer verilmiştir. Roman; “Tema/Konu”, “Olay Örgüsü/Kurgu”, “Kişiler/Şahıs Kadrosu”, “Bakış Açısı ve Anlatıcı”, “Zaman”, “Mekân” ve “Dil ve Üslup” şeklinde verilen alt başlıklar ile tema, biçim ve içerik bakımından incelenmiştir.

I.7.2.16. Özlem, Gözde (2020). “Türk Romanında 1989 Zorunlu Göçünü Hazırlayan Sebeplerin Etkisinde Türk ve Bulgar İmgeleri”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, C.2, S.1, ss.109-131.

Bu çalışmada “Mehmet Türker”, “Emine Işınsoy”, “Mürvet Altınel”, “Ömer Osman Erendoruk” ve “Sabri Tata”nın eserleri üzerinden Komünist Dönem Bulgaristan

Türklerinin yaşadığı fiziksel ve psikolojik şiddetin romanlara nasıl yansıtıldığı ele alınmıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; göç kavramı üzerine Türkiye’de yapılmış çalışmalarda konunun ele alınış biçimi ve yöntemi üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışmaların genel özellikleri verilmiş ve yapılacak olan çalışmanın farklılıkları belirtilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Türk Romanında Komünist Dönemde Bulgaristan Türkleri ve 1989 Zorunlu Göçü” başlığı altında; Balkan Türklerini göçe hazırlayan siyasi gelişmeler ve neticeleri ele alınmış; uygulanan asimilasyon politikaları üzerinde durulmuştur. Bu konuda Komünist Dönem Bulgaristan Türklerinin yaşadığı olaylar üzerine yapılan çalışmaların yetersizliğine dikkat çekilmiştir. Çalışmada incelenecek olan “Mehmet Türker”, “Sabri Tata”, “Mürvet Altınal”, “Ömer Osman Erendoruk” un yaşantılarına paralel şekilde eserlerini kaleme aldıkları ve yayımladıkları belirtilmiştir. Özellikle yazarları yazma sürecine sevk eden durumlar hayat hikâyeleri ile birlikte verilmiştir. Çalışmada incelemeye alınan; Emine Işın’ın “Çiçekler Büyür”, Sabri Tata’nın “Onur’un İsyanı ve Geyik Avı”, Ömer Osman Erendoruk’un “Ağlatırsa Mevlam Yine Güldürür”, “Uçurum”, “Buruk Acı”, “Toprağa Kan Düştü”, Mehmet Türker’in “Vatan Yasak Özgürlük Uzak”, Mürvet Altınal’ın “Golgota’dan Dönerler” başlıklı eserlerinin özetlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü “Göçü Hazırlayan Sebepler” başlığını taşımaktadır. Başlık kendi içerisinde “Dış Etkenler” ve “İç Etkenler” olmak üzere iki alt başlığa ayrılmaktadır. “Dış Etkenler” başlığı altında; göçte dış etkenleri oluşturan “Kültürel ve Psikolojik Baskılar”, “Fiziki Şiddet” ve “Komünist Bulgarlar” konuları irdelenmiştir. “İç Etkenler” başlığında “İç Etkenler: Bulgaristan Türkleri ve Mankurtlaşmış Türkler” konusu ele alınmıştır. Her başlık altında ele alınan konu hakkında bilgilendirme yapılmış ve eserlerin ilgili bölümlerinden örnekler verilmiştir.

I.7.2.17. Kolakoğlu, Ayşe Sümeyye (2021). “Hekimsiz ve Hakimsiz Memlekette Oturma”: Halide Alptekin’in Balkan Romanında Göç”, Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, C. 3, S. 1, ss. 116-137.

Bu çalışmada Balkan Savaşları sonrasında yaşanan göç felaketinin, bireysel ve toplumsal sonuçları “Balkan” romanı üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın “Giriş” başlığı

altında göç kavramının farklı yazarlar tarafından verilmiş anlamlarına ve hayatımızda karşıladığı durumlara değinilmiştir. 93 Harbi ile Balkan Türklerinin Balkanlardan çekilmesi ve yaşanan baskı ve sindirme politikaları sonucunda Anadolu'ya göçleri işlenmiştir. Bu durumun dönemin aynası olma özelliğini taşıyan edebiyat vasıtasıyla romanlara özellikle Halide Alptekin'in "Balkan" romanına yansıyan kısımları üzerinde durulmuştur. Romanda işlenen olay örgüsü ve göç konusu eş zamanlı olarak ele alınmıştır. Yaşanan savaşların ve getirilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için çalışma dört bölümde incelenmiştir. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan "Göç Hazırlık" başlığı ile romanın konusu ve kahramanları yaşadıkları dönemin siyasi, sosyal ve kültürel olayları çerçevesinde tahlil edilmiştir. Romandan yapılan alıntılar ile kahramanları göçe hazırlayan sebepler bireysel ve kolektif yönleriyle ele alınmış, yaşanan olaylar ve verilen bilgiler tarihî zemine dayandırılarak incelenmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan "Göç Yolunda" başlığı ile göç sırasında karşılaşılan durumlar romandan yapılan alıntılarla tahlil edilmiştir. Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan "Bir Kahraman "Sarı Kartal" başlığı ile romanda kahraman olarak atfedilen Mustafa Kemal'den bahsedilmiştir. Yaşanan siyasi ve sosyal olaylar neticesinde Mustafa Kemal'in aldığı pozisyonlar, yaptığı girişimler ve zaferleri övgüyle anlatılmıştır. Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan "Göç Sonrası" başlığı ile göç etmeyi kabul etmeyerek bölgede kalan Türkler ile göçü kabul ederek başka bölgelere dağılan Türkler karşılaştırmalı olarak ele alınmış, yaşanan durumlar ve başlarına gelen felaketler eş zamanlı olarak incelenmiştir. Romandan yapılan alıntılar ile Balkan Türklerinin yaşadığı acılar ve Osmanlı Devleti'nin bu durum karşısında aldığı tavır değerlendirilmiştir.

I.7.2.18. Okumuş, Salih (2022). "Kosova ve Kuzey Makedonya'da Türkçe Yayımlanan Çocuk Dergilerinde Anlatı Türleri: Hikâye, Masal, Efsane, Destan", Folklor/Edebiyat Dergisi, C.28, S.112, ss. 1171- 1190.

Bu çalışmada Türklerin Balkan coğrafyasına yerleşmesi ile başlayan siyasi, sosyal, kültürel ve edebi olaylardan özellikle basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Konu kapsamında yayın yeri Üsküp olan "Sevinç" ve "Tomurcuk" çocuk yayınları ve basım yeri Kosova olan "Kuş", "Türkçem" ve "Bahar" yayınları; çocuklar için ele aldığı hikâye, masal, efsane, destan türleri bağlamında biçim ve içerik özellikleri açısından incelenmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Balkanlarda Türk varlığı ve siyasi olaylar neticesinde verilen haklardan olan basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Özellikle Üsküp ve Kosova’da gelişen basın yayın faaliyetlerinden örnekler verilmiştir.

“Kosova ve Kuzey Makedonya’da Yayınlanan Türkçe Çocuk Dergilerinde Anlatı Türleri” başlığı altında ele alınan “Kuzey Makedonya” alt başlığında; “Sevinç” ve “Tomurcuk” dergileri, “Kosova” başlığı altında; “Kuş”, “Türkçem” ve “Bahar” dergileri ele alınmıştır. Ele alınan dergiler; künye bilgileri, yayın kadrosu, biçim ve içerik özellikleri, içerdiği türler bakımından incelenmiş; dergilerde bulunan türlerden hikâye, masal, efsane ve destan türleri alt başlıklar altında açıklanmıştır. Bu türlerin dergilerde ne sıklıkla yer aldığı, hangi konularda yazıldığı, gelişimi, dil ve üslubu ile birlikte ön plana çıkan yazarları hakkında bilgi verilmiştir.

I.7.2.19. Akgün, Atıf (2022). “Çağdaş Balkan Türk Edebiyatlarında Sözlü Gelenegin Tesiri Üzerine Bir İnceleme”, Prof. Dr. Metin Ekici Armağanı Cilt:1-2-3, İzmir, ss.195- 224.

Bu çalışmada çağdaş Balkan Türk edebiyatlarında sözlü gelenek ürünlerinin etkisi incelenmiştir. Çalışma “Giriş”, “Balkanlarda Bir Tesir Alanı Olarak Türk Halk Edebiyatı” ve “Çağdaş Balkan Türk Edebiyatlarında Bir Kaynak Olarak Sözlü Gelenek” şeklinde bölümlere ayrılmıştır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Türk dili ve edebiyatının “Halk Edebiyatı” ve “Klasik Edebiyat” olarak ayrımından bahsedilmiş, çalışmanın konusunu oluşturan Balkanlarda halk edebiyatının etkileri ve kullanım alanları üzerinde durulmuştur. Halk edebiyatı üzerine verilen genel bilgilendirmelerden sonra sözlü gelenek üzerine yoğunlaşmıştır. Balkan Türk edebiyatlarına kaynaklık eden sözlü gelenekten, türlerinden, içeriklerinden ve özelliklerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Balkanlarda Bir Tesir Alanı Olarak Türk Halk Edebiyatı” başlığı altında Balkanlarda oluşmaya başlayan halk kültürünün çıkış noktası, Türk kültürünün etkisi ve ilk temaslarından bahsedilmiştir. Balkanlarda sözlü gelenek açısından köprü olan ve “İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı” ile “İslam Sonrası Türk Edebiyatı”nın ortak payda da birleşmesine aracı olan “Codex Cumanicus” ve “Şan Kızı Destanı”ndan bahsedilmiştir. Eserlerin içerikleri ve özellikleri üzerinde durulmuştur. Osmanlı Devleti’nin Balkanlara hâkim olması ile gelişen Türk kültürü ve etkilerinden

bahsedilmiştir. “Aşıklık Geleneği” ve “Tasavvuf Geleneği”nin etkileri üzerinde durulmuş, özellikle aşıklık geleneği üzerine yapılan değerlendirmelere ve çalışmalara yer verilmiştir. Balkanlarda gelişen Türk halk edebiyatı üzerine yapılan çalışmalardan, dönemin sanatçıları ve özelliklerinden bahsedilmiştir. Ön plana çıkan sanatçıların eserleri tahlil edilmiştir. Balkanlardaki Türk kültürünün etkisi farklı araçlar ve alanlar üzerinden örneklendirilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Çağdaş Balkan Türk Edebiyatlarında Bir Kaynak Olarak Sözlü Gelenek” başlığı altında çağdaş Balkan Türk edebiyatlarının oluşumunu hazırlayan ve ona kaynaklık eden hayat suyunun halk edebiyatı ürünleri ve özellikle sözlü gelenek olduğu fikri, farklı yazarlar tarafından yapılan alıntılar ile desteklenmiştir. Balkan coğrafyasının farklı bölgeleri üzerine yapılan çalışmalarda yazarların ilk kaynaklar arasında halk edebiyatını göstermiş oldukları örnekler üzerinden belirtilmiştir. Çağdaş Balkan Türk edebiyatı ürünlerinin sözlü kültürle olan ilişkisinde resmi dil ve öğrenimin etkisi ile sözlü gelenek ve metinlerarası bağların ilişkileri üzerinde durulmuştur. Balkan Türk edebiyatının en sık kullanılan türlerinden olan şiir ve roman türünün; folklor ve edebiyat açısından ilişkileri ele alınmış ve “Çağdaş Şiirdeki Bazı Yansımalar” ve “Romandaki Bazı Yansımalar” şeklinde iki alt başlıkta değerlendirilmiştir. “Çağdaş Şiirdeki Bazı Yansımalar” başlığı altında çağdaş Balkan edebiyatlarında şiir türünün sıklıkla tercih edilme sebepleri üzerinde durulmuştur. Şiirlerdeki sözlü geleneğin biçim ve içerik açısından etkilerinden bahsedilmiştir. Balkan coğrafyasının farklı bölgelerinden yer verilen; “İlhami Emin”, “Necati Zekeriya”, “Recep Küpçü”, “Zeynel Beksaç”, “Hüseyin Mazlum”, “Asım Haliloğlu” vb. edebî şahsiyetlerin şiirlerindeki içerik özellikleri, sözlü gelenekten yararlanma alanları ve şiirlerin tahlillerine yer verilmiştir. “Romandaki Bazı Yansımalar” başlığı altında romanlarda yer alan sözlü geleneğin etkisi ve kullanımları örnekler üzerinden tahlil edilmiştir. Bu alanda örnek gösterilen; Dükakinzade Basri’nin “Muhacir Mehmedoğlu”, Diyonis Tanasoğlu’nun “Uzun Kervan”, Sabri Tatof’un “İki Arada”, Reşit Hanadan’ın “Sel”, Naim Ömer Bakoğlu’nun “Azman”, “Emel Balıkçı’nın “Rodopların Kader Yolları”, Yusuf Ahmet Taşkın’ın “Civan Aliş”, Emel Balıkçı’nın, “Rodopların Kader Yolları” romanları tahlil edilmiştir. Romanların özetlerine ve içeriklerine dair bilgi verilmiştir. Romanların tematik tahlilleri yapılmış ve sözlü gelenek ürünlerinin romanlarda kullanım alanları üzerinde

durulmuştur. Romanlardan sonra sözlü gelenek etkisinin hikâye ve piyeslerdeki etkileri örnekler üzerinden incelenmiştir. Sözlü geleneğin en sık kullanıldığı alanlardan birini de çocuk edebiyatının oluşturduğu vurgulanmıştır. Basın yayın faaliyetlerinden sözlü geleneğe yer veren yayınlar üzerinde durulmuştur.

I.7.2.20. Karakuş, Ertuğrul (2022). “Edebiyat, Muhaceret’in Nesi Olur?”, Milli Mecmua Türk Elleri I: Rumeli, S.25, ss.46-53.

Bu çalışmada muhaceretin neyi ifade ettiği belirtilmiş ve muhaceret edebiyatından bahsedilmiştir. Muhaceret kavramına, edebiyatına, nedenlerine, muhacerette yaşananlara ve geride bırakılanlara dair görüşler; “Yahya Kemal”, “Ömer Osman Erendoruk”, “Necati Cumalı”, “Mehmet Türker”, “Ethem Baymak”, “Rahmi Ali” vb. gibi yazar ve şairlerin eserlerinden verilen örnekler ile tahlil edilmiştir.

I.7.2.21. Aliov, Mümin (2023). “Balkan Türk Edebiyatının Taşıyıcısı Olarak Balkan Türk Yazılı Basınının Rolü Üzerine”, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, C.5, S.1, ss. 71-93.

Bu çalışmada Balkan ülkelerinde Türkçe yayımlanan “Türkçem”, “Köprü”, “Fiyaka”, “Nöbettepe” ve “Bağ-lar” aracılığıyla basın yayın faaliyetlerinin Balkanlarda Türk dili ve edebiyatının gelişimi üzerindeki etkisi gösterilmiştir. Çalışmada Bulgaristan’dan Nöbettepe dergisinin 16. sayısı, Kosova’dan Türkçem dergisinin 263. sayısı, Kuzey Makedonya’dan Köprü dergisinin 78. sayısı, Batı Trakya’dan Fiyaka dergisinin 33. sayısı ve Türkiye’den Bağ-lar dergisinin 1. sayısı incelenmiştir. Çalışmada Balkan ülkeleri dışında Türkiye’den “Bağ-lar” dergisine yer verilmesinin nedeni içeriğinde birçok Balkan şair ve yazarları ile edebî ürünlerini içermesidir. İncelemeye alınan dergiler aracılığıyla farklı alanda faaliyet gösteren Türk basını ve Türk edebiyatının birbirlerini nasıl beslediği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında basın yayın faaliyetlerinin; dönemin aynası olma, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik, edebî vb. açılardan mevcut durumu yansıtırma özelliği farklı yazarların görüşleri ile desteklenerek açıklanmıştır. Türk edebiyatı üzerinden verilen bilgiler Balkan Türk edebiyatı için de genellenmiştir. Balkan Türk edebiyatının oluşum ve gelişiminde büyük rol oynayan dergi ve gazeteler üzerinde durulmuş, edebî açılardan önemi vurgulanmıştır. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra dergiler daha detay açıklamaları için alt başlıklar altında incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Türkçem Dergisi (1999-...)” başlığı ile Kosova’da tarihî süreç içerisinde Türkçem dergisinden önceki basın yayın faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Derginin; Balkan Türk edebiyatı için önemi, misyonu, yayın hayatına başlama süreci, yayın kurulu, yayın sayıları, yazar kadrosu gibi konular hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın ele alınan 263. sayısı ile daha detay bir inceleme yapılmış, derginin içeriğinde yer alan şair ve yazarların hangi konuları ve eserleri ele aldığına dair not düşülmüştür.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Köprü Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi (2002-...)” başlığı ile Kuzey Makedonya’da Köprü dergisinden önce yayımlanan basın yayın faaliyetleri ve özellikleri tarihî perspektiflerle incelenmiştir. Derginin; yayın kurulu, adı, yazar kadrosu, edebî türleri üzerinde durulmuş ve önemi belirtilmiştir. Derginin incelemeye alınan 78. sayısının içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Ele alınan sayının biçim ve içerik özellikleri üzerinde durulmuş, dergide yer alan şair ve yazarların kaleme aldığı eserlerin türleri ve konuları hakkında bilgi verilmiştir. Derginin misyonu ve Balkan Türk edebiyatı için önemi vurgulanmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Fiyaka Düşünce Kültür ve Edebiyat Dergisi (2013-...)” başlığı ile Batı Trakya bölgesinin tarihî süreç içerisinde yapmış olduğu basın yayın faaliyetleri ve özellikleri ele alınmıştır. Derginin incelemeye alınan 33. sayısı üzerinde durulmuştur. Derginin 33. sayısının biçim ve içerik özelliklerine yer verilmiştir. Dergide yer alan yazar ve şairlere, kaleme aldıkları edebi türlere ve içeriklerine, derginin misyonuna ve Balkan Türk edebiyatı için önemine yer verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Nöbettepe Edebiyat, Kültür ve Sanat Dergisi (2018-...)” başlığı ile tarihî süreç içerisinde Bulgaristan’da Türkçe yayımlanan basın yayın faaliyetleri hakkında bilgi verilmiş ve örnekleri sıralanmıştır. Hem Bulgarca hem Türkçe yayınlara yer verilen derginin, biçim ve içerik özellikleri, yayın kurulu ve içerdiği türler hakkında bilgi verilmiştir. Derginin incelemeye alınan 16. sayısı; yayın kurulu, yazar kadrosu, dergide yer alan yazar ve şairlerin kaleme aldığı eserler ve edebî türler bakımından incelenmiştir.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Bağ-lar Edebiyat, Düşünce ve Kültür Dergisi (2022-...)” başlığı ile Türkiye’de yayımlanan derginin; yayın kadrosu, içeriği, yazar kadrosu, edebî türleri, yer verilen yazar ve şairlerin kaleme aldığı eserleri hakkında bilgi

verilmiştir. Derginin incelemeye alınan I. sayısı üzerinden Balkan coğrafyasında yer alan: Kuzey Makedonya, Batı Trakya, Kosova, Bulgaristan, Bosna Hersek ile ilgili yazılan yazılara yer verilmiştir. Dergide yer verilen türler ve yer verilme aralıkları hakkında bilgi verilmiş, derginin önemi üzerinde durulmuştur. Çalışmada incelemeye alınan her sayının görsellerine yer verilmiştir.

I.7.2.22. Karakuş, Ertuğrul (2023). “Kuzey Makedonya ve Kosova Türk Şiirinde Türkistan ve Türk Dünyası”, Türkoloji, S.114, ss. 57-89.

Bu çalışmada Balkan ülkelerinin, Türkistan ve o coğrafyada yaşayan insanlar ile iletişim ve etkileşimlerinin yansımaları eserler üzerinden incelenmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Türklerin Balkan coğrafyasında yaşadıkları tarihî, siyasi, sosyal ve kültürel durumlar; “Osmanlı Öncesi”, “Osmanlı Dönemi” ve “Osmanlı Sonrası” şeklinde verilen başlıklar altında incelenmiştir.

Çalışmanın “K. Makedonya ve Kosova Türk Şiirinde Türkistan ve Türk Dünyası” başlığı ile ana konuya geçiş yapılmıştır. Bu başlık ile birlikte Balkan coğrafyası genelinde verilen bilgiler Kuzey Makedonya ve Kosova bölgeleri üzerinden tahlil edilmiştir. Özellikle bu bölgelerde yaşayan Türk şairlerinin şiirlerine konu olan “Türkistan” ve “Türk Dünyası” terimlerinin eserlerde işlenilen; “Hasret Duygusu”, “Tanıtma/Haberdar Etme”, “Birlik/Beraberlik/Kardeşlik Vurgusu” ve “Kardeşin Derdiyle Dertlenme” gibi temalarla kullanımı alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Her başlık kendi içerisinde birçok farklı yazardan verilen örnekler ile tahlil edilmiştir.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu (1994). “Balkan Türkleri Edebiyatları (Sözlü Edebiyat)”, Balkanlar’da Türk Kültürü, ss. 4-7.
2. Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu (1994). “Balkan Türk Edebiyatı (Yazılı Edebiyat)”, Balkanlar’da Türk Kültürü, ss. 9-12.
3. İsen, Mustafa (2002). “Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatı”, Türkler, ss. 464- 469.
4. Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu (2004). “Edebiyatımızda Balkan Göçleri”, Türk Kültürü, C.42, ss. 524-542.
5. Gürel, Nazlı Rana (2005). “Balkanlar’da Türk Çocuk Edebiyatı”, Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı C.9, S.104-105, ss. 492-502.

6. Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu (2007). “Rodop Müslümanları’nın Dramı, (Anılar, Anlatılar, Edebî Eserlerden ve Basından Satırlar)”, Balkanlar’da Türk Kültürü, S.65, ss.12-17.

I.7.3. Bildiriler

I.7.3.1. Çağın, Sabahattin (1998). “Ömer Seyfettin’in Eserlerinde Balkanlar”, İkinci Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu, ss. 29-34.

Bu çalışmada Ömer Seyfettin’in bizzat bulunduğu Balkan Savaşlarında yaşadıklarının eserlerine olan yansımaları üzerinde durulmuştur. Ömer Seyfettin’in 1912-1913 Balkan Savaşlarının yaşandığı dönemde derin bir buhran ve korku hali içerisinde olduğu belirtilmiştir. Onun bu ruh hali kaleme aldığı “Ruzname” adlı günlüğü ile “Primo Türk Çocuğu”, “Teke Tek”, “Beyaz Lale”, “Kütük”, “Tuhaf Bir Zulüm”, “Hürriyet Bayrakları”, “Nakarat”, “Yarınki Turan Devleti”, “Bomba”, “Külah”, “Çakmak”, “Zeytin Ekmek vb. eserlerinde konu edinilmiştir. Çalışmada örnek verilen eserlerde Balkan Savaşlarının ve o döneme hâkim olan anlayışların karakterler ve olaylar üzerinden tahlillerine yer verilmiştir.

I.7.3.2. Şanlı, Cevdet & Jable, Ergin (2009). “Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı”, I. Uluslararası Balkanlarda Tarih ve Kültür Kongresi 10 – 16 Mayıs Kosova- Priştine Bildiriler Kitabı, Sakarya Üniversitesi, ss. 41-58.

Bu çalışmada Balkanlarda oluşan Türk dili ve edebiyatının oluşum ve gelişim süreçleri incelenmiştir. Bu edebi birikimde ön plana çıkan dönemler, faaliyetler, yazar ve şairler üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Coğrafi Durum”, “Tarihî Durum”, “Balkanlarda Dil ve Edebiyat”, “Osmanlı Dönemi”, “Osmanlı Sonrası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı”, “Bulgaristan’da Türk Dili ve Edebiyatı”, “Makedonya’da Türk Dili ve Edebiyatı”, “Kosova’da Türk Dili ve Edebiyatı” ve “Yunanistan’da Türk Dili ve Edebiyatı” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Çalışmanın “Coğrafi Durum” ve “Tarihî Durum” başlıkları altında Balkan coğrafyasının coğrafi ve tarihî durumu hakkında bilgi verilmiştir. “Balkanlarda Dil ve Edebiyat” başlığı altında Balkanlarda oluşan etnik ve

kültürel çeşitlilik ile birlikte gelişen Türk dili ve edebiyatı hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır. Balkanlardaki kültürel ve edebî gelişim neticesinde oluşan Türk dili ve edebiyatı iki dönem halinde incelenmiştir. “Osmanlı Dönemi” ve “Osmanlı Sonrası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı” başlıkları ile Balkanlarda oluşan Türk dili ve edebiyatının dönemlere göre incelemesi yapılmıştır. Özellikle Balkan coğrafyasının farklı bölgelerinde edebiyatın oluşum ve gelişimi ele alınmış, yazar ve şairlerinden örnekler verilmiştir. Konunun daha derinlemesine incelenebilmesi için bölgeler; “Makedonya’da Türk Dili ve Edebiyatı”, “Kosova’da Türk Dili ve Edebiyatı”, “Bulgaristan’da Türk Dili ve Edebiyatı” ve “Yunanistan’da Türk Dili ve Edebiyatı” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Ele alınan her bölgenin Türk dili ve edebiyatı ile olan ilk temasları, yıllara göre gelişim çizelgeleri, basın yayın faaliyetleri ve içerikleri, öne çıkan yazar ve şairleri ile birlikte eserlerinden örneklerle yer verilmiştir.

I.7.3.3. Arslan, İsmail (2010). “20. Yüzyıl Başlarında Balkanlar’dan Bir Ses: Kâinat Gazetesi”, II. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, ss. 94-103.

Bu çalışmada Kâinat gazetesinin önemi ve içeriği üzerinde durulmuştur. Çalışma; “Giriş”, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Gazeteler”, “Osmanlı Dönemi Balkanlarında Basının Genel Görünümü” ve “Kâinat Gazetesi (1909-1910)” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında basın yayın faaliyetlerinden olan Kâinat gazetesinin önemi, matbuat faaliyetlerinin gelişimi ile yayılım alanlarından bahsedilmiştir. Dünyada gelişmeye başlayan matbuat faaliyetlerinin Türkiye’de ilk örnekleri ve kurucuları hakkında bilgi verilmiştir. II. Bölümü oluşturan “Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Gazeteler” başlığı altında Türkiye’de çıkarılan ilk gazetelerden olan; “Le Smyrnéen”, “Spectateur Oriental”, “Le Courrier de Smyrne”, “Française de Constantinople”, “Takvim-i Vekâyi”, “Vekâyi-i Mısriyye”, “Le Moniteur Otoman”, “Ceride-i Havadis” ve “Tercüman-ı Ahval” gazetelerinin yayın bilgileri hakkında bilgi verilmiştir. III. Bölümü oluşturan “Osmanlı Dönemi Balkanlarında Basının Genel Görünümü” başlığı altında Osmanlı Dönemi basın yayın faaliyetleri, matbuat hareketleri, çıkarılan gazeteler ve yayın bilgileri hakkında bilgi verilmiştir. Verilen genel bilgilendirmelerden sonra IV. Bölümü oluşturan “Kâinat Gazetesi (1909-

1910)” üzerinde durulmuştur. “Kâinat Gazetesi (1909-1910)” başlığı altında gazetenin yayın bilgileri, yayıncıları, biçim ve içerik özellikleri ile yayın dönemi hakkında bilgi verilmiştir. Bölüm içerisinde “Kâinat’ın İlk Sayısında ve Sayfasında Neler Vardı?”, “Kâinat’ın Çıkış Amacı ve Hedefleri” ve “Kainat’ın İçeriği” şeklinde yeni alt başlıklara yer verilmiştir. Oluşturulan alt başlıklar ile gazetenin biçimi, içeriği, amacı, misyonu ve ele aldığı türler incelenmiştir. Özellikle “Kainat’ın İçeriği” başlığı altında gazetede yer verilen edebi türlerin, “Edebiyat ve Neşr-i Edebiyat” başlığı altında yer verildiği bilgisi ve örnekleri üzerinde durulmuştur.

I.7.3.4. Bağcı, Rıza (2010). “Ömer Seyfettin’in İki Hikâyesinde Balkanlar ve Balkan Türkleri”, II. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, ss.109- 115.

Bu çalışmada Ömer Seyfettin’in hayatına, edebi kişiliğine ve eserlerine dair bilgilendirme yapılmıştır. Onun Balkanlarda geçirdiği süre boyunca gözlemlediği olayları ve Balkan Türklerini “Tuhaf Bir Zulüm” ve “Türbe” başlıklı hikâyelerinde ne şekilde ve hangi açılardan ele aldığı tahlil edilmiştir. “Tuhaf Bir Zulüm Hikâyesinde Balkanlar ve Balkan Türkleri” ve “Türbe Hikâyesinde Balkanlar ve Balkan Türkleri” başlıkları ile incelemeye alınan iki hikâyenin de özetlerine, tematik incelemelerine, Balkanlar ve Balkan Türkleri özelinde işlenen olaylarına ve değerlendirmelerine yer verilmiştir.

I.7.3.5. Çandır, Muzaffer (2010). “Balkan Göçleri Bağlamında Orhan Kemal’in “93 Harbi” İsimli Roman Çalışması”, II. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, ss. 259- 269.

Bu çalışma “93 Harbi’nin Sebep ve Sonuçları”, “93 Harbi Sonrası Meydana Gelen Göçlerin Edebiyatımıza Yansıması”, “Orhan Kemal’in Balkanlar ile İlişkisi” ve “93 Harbi Romanının Tahlili” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Çalışmanın “93 Harbi’nin Sebep ve Sonuçları” başlığı altında Balkanlarda yaşanan siyasi ve sosyal gelişmeler ele alınmıştır. Osmanlı Devleti’nin bölgede kurduğu hakimiyetin 93 Harbi ile kaybedilmesi çerçevesinde Balkanların ve Balkan Türklerinin yaşadığı bastırma ve sindirme politikalarının neticesi olan göç konusu incelenmiştir. “93 Harbi Sonrası Meydana Gelen Göçlerin Edebiyatımıza Yansıması” başlığı altında, 93 Harbi ve sonrasında yaşanan göç felaketinin Türk edebiyatına olan yansımaları üzerinde durulmuştur. Özellikle Türk edebiyatında bu duruma şiir, hikâye, roman, anı vb. gibi farklı türlerde yer veren yazar ve

şairlerden örnekler verilmiştir. “Orhan Kemal’in Balkanlar ile İlişkisi” başlığı altında Orhan Kemal’in Balkan coğrafyasında yaşanan olaylara kişisel yaşantısından, duyuş ve düşünüş açısından olan bağları ele alınmıştır. “93 Romanının Tahlili” başlığı altında “Romanın Özeti” şeklinde alt başlığa yer verilmiştir. Yazarın edebi şahsiyeti, sanat anlayışı ve eserlerini kaleme alma amacı üzerinde durulmuş, romanın özeti ile birlikte tematik incelemesi yapılmıştır.

I.7.3.6. Baymak, Osman (2012). “Balkan Türk Şairlerinin Şiirlerinde “Su”, III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 10-12.05.2012, C.1.

Bu çalışma Balkan Türk şairlerinin şiirlerinde “su” motifinin ne şekilde ele alındığı üzerinde durulmuştur.

Çalışmada Bulgaristan, Kosova, Kuzey Makedonya, Gagauzyeri ve Romanya gibi çeşitli Balkan ülkelerinden 33 ve daha fazla şairin şiirlerinden örnekler verilmiştir. İncelenen örnekler üzerinden “su” motifinin ne şekilde ele alındığına, neleri ifade ettiğine ve neyi çağrıştırdığına dair dizeler üzerinden tahliller yapılmıştır. Balkan ülkelerinde edebî türde eser veren hemen hemen bütün şairlerin su konusuna değindiği belirtilmiştir. Farklı şairlerden ve türlerden örnekler verilerek, onların bakış açısıyla birlikte “su” motifinin hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğu vurgulanmıştır.

I.7.3.7. Kaygısız, Cemile (2012). “Ömer Seyfettin’in Balkanlarda Geçen Yılları ve Balkanları Konu Alan Hikâyeleri, III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri, C.2., Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Yayını, ss. 111-124.

Bu çalışmada Ömer Seyfettin’in Balkanlarda bulunduğu süre boyunca Balkan Türklerinin yaşadığı bastırma ve sindirme politikalarına şahit olması anlatılmıştır. Balkan Türklerinin yaşadıklarının Ömer Seyfettin’in hikâyelerine ne şekilde yansıtıldığı tahlil edilmiştir. Çalışmada Ömer Seyfettin’in hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Yazarın Özellikle Balkanlarda bulunduğu zamanlar ve o zamanlara dair izlenimleri üzerinde durulmuştur. Yazarın Balkanları konu edinen; “İrtica Haberi”, “Bomba”, “Mehdi”, “Hürriyet Bayrakları”, “Beyaz Lale”, “Tuhaf Bir Zulüm”, “Nakarat” ve “Türbe” hikâyelerinin; olay örgüsüne, tahlillerine, ana fikirlerine, kullandığı yöntem ve tekniklere dair bilgiler verilmiş, romanlarda işlenen ortak temalar belirtilmiştir.

I.7.3.8. Can, Esat & Okumuş, Salih (2014). “Necati Cumalı’da Rumeli Coğrafyası”, 9.Uluslararası Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi, 18-19.10.2014, Edirne, ss. 1267- 1274.

Bu çalışmada Necati Cumalı’nın “Makedonya 1900” isimli öyküsünde ve “Viran Dağlar” isimli romanında, Rumeli bölgesini içine alan mekânlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Giriş” başlığı altında “Makedonya 1900” hikâye kitabı ile “Viran Dağlar” romanının özetlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Necati Cumalı’nın Eserlerinde Rumeli Coğrafyası” başlığı “Mekânlar” adını taşıyan alt başlık ile detaylandırılmıştır. Bu başlık; “Makedonya”, “Kasaba ve Köyler (Florina, Kaylar, Görce, Gorička, Biliste, Bogradeç, Uçana)”, “Şehirler (Manastır, Selanik)”, “Dağlar”, “Göller” ve “Hayvanlar” şeklinde incelenmiştir. Necati Cumalı’nın incelemeye alınan iki eserinde de bu bölgelerin ne sıklıkla kullanıldığı ve ne şekilde ele alındığı üzerinde durulmuş, bölgeler için açıklamalara yer verilmiştir. Eserlerin ilgili bölümlerinden yapılan örneklendirmeler ile konu detaylandırılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Sonuç” başlığı altında Necati Cumalı’nın mekân kullanımı ve bu mekânların kullanımındaki amacı hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I.7.3.9. Akgün, Atıf (2016). Balkan Türkleri Özelinde Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji Çıkmazı (Yugoslavya/Bulgaristan-1944-1990), III. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Bildiriler), İstanbul: Step Matbaacılık, ss. 261-270.

Bu çalışmada Balkan Türkleri çocuk edebiyatının ideoloji ile bağlantılı olarak kültürel ve edebî yönlerden incelemesi yapılmıştır. Verilen eserlerde beliren mevcut sorunlar işlenmiştir. Çalışma “Giriş”, “Özne: “Çocuk” Mu “Piyoner” mi?”, “İşlev: “Misyon” mu “Estetik” mi?” ve “Hedef: “Çocuk” Mu “Yetişkin” mi?” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; ideoloji kavramı etimolojik yönden incelenmiştir. İdeolojinin farklı kişiler tarafından yapılan yorumlarına yer verilmiş ve bu ideolojinin çocuk edebiyatında neyi karşıladığı üzerinde durulmuştur. Balkan coğrafyasında özellikle Bulgaristan ve Yugoslavya bölgeleri, 1944-1990 süresi itibari ile

ele alınmıştır. Yaşanan siyasi gelişmelere paralel şekilde ilerleyen çocuk edebiyatının ideoloji ile olan bağlantısı incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Özne: “Çocuk” Mu “Piyoner” mi?” başlığı altında; genelde çocuk edebiyatının özelde ise ideolojinin siyasi yapılanmalarla birlikte eserlerde ne şekilde ele alındığı ve hangi misyonu üstlendiği incelenmiştir. Çocuk şiiri ve hikâyesi alanında eser veren yazarlar ve örnek eserleri üzerinden yapılan alıntılarla, çocuk edebiyatı ürünlerinin ideolojiye ne amaçla hizmet ettiği, aslında çocuklar için mi yoksa belli bir ideolojiyi yansıtmak için mi oluşturulduğu incelenmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “İşlev: “Misyon” mu “Estetik” mi?” başlığı altında; çocuk edebiyatı ürünlerinin asıl amacının ne olduğu konusu değerlendirmeye alınmıştır. Verilen örnekler üzerinden eserlerin hangi amaca hizmet ettiği tahlil edilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Hedef: “Çocuk” Mu “Yetişkin” mi” başlığı altında; kaleme alınan eserlerin hangi kesime hitap ettiği konusuna değinilmiştir. Verilen örnekler üzerinden şiirlerin hitap ettiği kitlenin kim olduğu üzerinde durulmuştur.

I.7.3.10. Kurt, Yakup (2016). “20. Yüzyıl Türk Romanında Balkanlardaki Ulusçuluk Hareketleri”, Uluslararası Balkan Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı, C.2, Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi, ss. 410- 424.

Bu çalışmada Balkanlarda yaşanan milliyetçilik hareketlerinin “Karıncanın Su İçtiği”, “Mor Kaftanlı Selanik”, “Viran Dağlar”, “Drina’da Son Gün” ve “Kalbim Rumeli’de Kaldı” başlıklı Türk romanlarındaki yansımaları üzerinde durulmuştur. Çalışma; “Giriş”, “Balkanlarda Ulusçu ve Dinsel İdeolojinin Eşleşmesi” ve “Ulusçuluğun Sonucu Olarak Göç ve Nüfus Değişimi” olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın “Giriş” başlığı altında Avrupada meydana gelen ulusçuluk hareketlerinin Osmanlı Devleti’ne olan etkileri ve edebi yansımaları farklı açılardan incelenmiştir. Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Balkanlarda Ulusçu ve Dinsel İdeolojinin Eşleşmesi” başlığı ile Balkanlarda yaşanan ulusçuluk hareketlerinin dini yönü üzerinde durulmuştur. Müslüman Türkler ve diğer milletler arasında yaşanan ulusçuluk hareketlerine bağlı gelişmeler romanlar üzerinden verilen örnekler ile detaylandırılmıştır. Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Ulusçuluğun Sonucu Olarak Göç ve Nüfus Değişimi” başlığı ile baskı ve sindirme politikaları sonucunda yaşanan göç hareketleri ve nüfus değişimleri üzerinde durulmuştur. Göç hareketleri ve buna bağlı olarak yapılan antlaşmalar

neticesinde gerçekleşen nüfus değişimleri romanlardan verilen örnekler ile detaylandırılmıştır. Romanlardan verilen örnekler ile mübadillerin göç etmeden önceki hayatları, göç esnasında yaşananlar ve göç sonrası yaşananlar hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur.

I.7.3.11. Hayber, Abdülkadir (2021). “Türkçenin Arnavutluk’taki Sesi: Vasfi Samim (1905/8-1981)”, İzmir: I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss. 41- 50.

Bu çalışmada Arnavut yazar Vasfi Samim’in hayatına odaklanılmıştır. Yazarın hayatı; eğitimi, ilk tiyatro faaliyetleri, gelişimi ve eserleri çerçevesinde incelenmiştir. Eserlerinde yer verilen belli başlı tema ve konular, kullanılan dil ve üslup özellikleri çerçevesinde detaylı şekilde incelenmiştir.

I.7.3.12. Akgün, Atıf (2022). “Balkan Türkleri Süreli Çocuk Yayıncılığında Eski Harfli Bir Örnek: Yoldaş Dergisi Üzerinde Bir İnceleme”, Kıbrıs- İzmir: 1. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı, C.1, ss.29-52.

Bu çalışmada süreli çocuk yayıncılığının tespit edilen eski harfli örneklerinden olan “Yoldaş” dergisinin, biçim ve içerik açısından incelemelerine ve örneklerine yer verilmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında derginin oluşum yeri olan Bulgaristan’ın “Bulgar Prensligi Dönemi”, “Krallık Dönemi”, “Halk Cumhuriyeti”, “Totaliter/Sosyalist Dönem” ve “Prenslük Dönemi” gibi dönemlere göre karşılaştırmalı basın yayın tarihine özelde ise Türkçe süreli yayınların gelişimine yer verilmiştir. Verilen genel bilgilerden sonra Türkçe süreli yayıncılıkta özellikle çocuk yayıncılığının ön plana çıkarıldığı vurgulanmış ve konu kapsamı daraltılarak “Yoldaş” dergisi üzerine yoğunlaşmıştır. “Yoldaş” dergisinin yayımlandığı dönemde süreli Türk çocuk yayıncılığı incelenmiştir. “Yoldaş” dergisi ile aynı dönemde çıkarılan; “Terbiye Ocağı”, “Bulgaristan Türk Muallimler Mecmuası”, “Altın Kalem”, “Genç Mektepli”, “Çiçek”, “Çocuk Sevinci” dergilerinin; yayın yılı, yayımlanma amaçları ve kapsamı, içerikleri ve yazar kadroları hakkında bilgi verilmiştir. Detaylı şekilde ele alınmayan: “Piyoner”, “Eylülcü Çocuk”, “Balon”, “Filiz”, “Cırcır (Gazete İlavesi)”, “Mozaik”, “Hilal (Dergi İlavesi)” gibi dergi ve gazeteler tablo şeklinde verilmiştir.

Verilen genel bilgilendirmelerden sonra “Yoldaş Dergisi” başlığı ile çalışmanın ana konusuna geçiş yapılmıştır. Bu başlık altında derginin oluşumu ve yayın yılları, yazar kadrosu, biçim ve içerik özellikleri, misyonu gibi konular incelenmiştir. Bölümün ilk alt başlığı olan “Dergi Sahibi: Hafız Abdullah Fehmi (Meçik) (1869-1945)” başlığı ile derginin kurucusu olan Hafız Abdullah Fehmi’nin hayatına yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci alt başlığını oluşturan “Yoldaş 2-5. Sayılar Fihristi” başlığı ile 2- 5. sayıların fihristine tablolar eşliğinde yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü alt başlığını oluşturan “Dergi Köşeleri” başlığı ile dergide yer alan yazıların türlerine göre sınıflandırmalar yapılmıştır. “Genel Kültür Yazıları”, “Eğitim-Öğretim Ortamına Hasredilen Yazılar”, “Edebî Yazılar (Şiir, Düzyazı Türleri (Anı, Gezi, Hikâye, Çeviri)”, “Öteden Beriden Köşesi”, “Bilmeceler Köşesi” şeklinde alt başlıklara yer verilmiş ve her başlık kendi içerisinde detaylandırılmıştır. Derginin incelemeye alınan 2-5 sayıları karşılaştırmalı olarak türler kapsamında incelenmiş ve metinlerden örnekler verilmiştir. Çalışmanın dördüncü alt başlığını oluşturan “Yazar Kadrosu” başlığı ile dergide yer alan yazar ve şairlere yer verilmiştir. Bu yazar ve şairler; “Bulgaristan Türkleri”, “Türkiye’de İkamet Eden Türk Edebiyatı Temsilcileri” ve “Bulgaristan Türkü olan öğrenciler” olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmıştır. Çalışmanın beşinci alt başlığını oluşturan “Yayın Anlayışı” başlığı ile derginin yayımlanma amacı ve misyonu üzerinde durulmuştur.

Metinlerine Ulaşılamayan Örnekler

1. Okumuş, Salih & Can, Esat & Demir, H. (2014). “Makedonya ve Kosova’da Türkçe Yayımlanan Çocuk Dergileri”, 3. Uluslararası Dil ve Edebiyat Kongresi, (UDEK), ss. 295-309.
2. Akgün Atıf (2016). “Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemelerinde Bir Uygulama Alan Olarak Türk Dünyası Edebiyatları (Yöntem ve Teknikler)”, VI. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 12-14/10/2016. (Özet Basılı Bildiri).
3. Jorma, Atilla (2018). “İlhami Emin ve İshak Raşidov’un Romanlarına Yansıyan Yörük Kimliği”, II. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin Kitabı, Ankara: [Yayınevi Bilgisi Yok].

I.7.4. Tezler

I.7.4.1. Duman, Harun (1991). Balkan Savaşı Edebiyatımız, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Birol Emil.

Bu çalışmada Balkan Savaşlarının edebiyatımıza olan yansımalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın “Giriş” bölümü “Savaş Edebiyatı” başlığı ile ele alınmıştır. Bu bölüm içerisinde; “Savaş” ve “Edebiyat” kavramlarının karşıladıkları anlamlar üzerinde durulmuştur. Bakıldığı zaman birbirinden bağımsız olan bu iki kelimenin senteziyle ortaya çıkan durumun, farklı yazarlarca ele alınıp biçimlerine yer verilmiştir. Savaş edebiyatının varlığının ya da yokluğunun kabul edilmesi üzerine kaleme alınan makalelerden ve savunucularından bahsedilmiştir. Özellikle “Sadri Ertem”, “Prof. Auerbach”, “Halide Edib Adıvar”, “Halit Fahri Ozonsoy”, “Murat Belge” gibi isimlerin görüşleri eşliğinde verilen örnekler ile savaşın edebiyatın konusu olabileceği tezi savunulmuştur. Dünya edebiyatından savaş konulu eserler ve yazarların görüşleri ile durum pekiştirilmiştir. Karşı tezi oluşturan ve savaşın edebiyatın konusu olamayacağını belirten görüşler; “Yakup Kadri Karaosmanoğlu” ve “Jean Larnac” gibi isimlerden yapılan alıntılar ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümü “Balkan Savaşı’na Kadar Türk Savaş Edebiyatı” başlığını taşımaktadır. Bölüm kendi içerisinde; “İslam Öncesi Devir”, “İslam Sonrası Devir” ve “Yenileşme Devri” olmak üzere üç alt başlığa ayrılmıştır. Bölüm içerisinde öncelikli olarak savaş edebiyatının Türklerde varlığı ve yokluğu üzerine tartışmalar yaratan iki farklı görüşe sahip kişilerden ve görüşlerinden bahsedilmiştir. Türklerde savaş edebiyatının olmadığı ve olamayacağı “Süleyman Nazif” ve “Peyami Safa” gibi isimlerin görüşleri etrafında şekillenirken; Türklerde savaş edebiyatının olduğu ve olabileceği “Faruk Kadri Timurtaş” ve “İnci Engün”ün gibi isimlerin görüşleri etrafında şekillenmiştir. “İslam Öncesi Devir” başlığı ile İslam öncesi dönemde savaş konulu eserleri oluşturan destanlar ve Orhun Kitabelerinin içerikleri üzerinde durulmuştur. “İslam Sonrası Devir” kendi içerisinde; “Anadolu Dışında Teşekkül Eden Savaş Edebiyatı”, “Anadolu Sahasında Teşekkül Eden Savaş Edebiyatı” ve “Konu Bakımından Tamamen Savaş Edebiyatı ile İlgili Eserler” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. “Anadolu Dışında Teşekkül Eden Savaş Edebiyatı” başlığında; “Manas Destanı”, “Kutadgu Bilig”,

“Cengiz Destanı”, “Divan-ı Lügati’t Türk”, “Satuk Buğra Han Destanı” üzerinden savaş konusu ele alınmıştır. “Anadolu Sahasında Teşekkül Eden Savaş Edebiyatı” başlığında; “Seyyid Battal Gazi”, “Danişmend-name”, “Saltuk-name” gibi kahraman kişiliklere ve yaşantılarına yer verilmiştir. Bu dönem eserleri iki grupta ele alınmıştır. İlk Grubu oluşturan “Konu Bakımından Tamamen Savaş Edebiyatı ile İlgili Eserler” başlığı kendi içerisinde; “Mehter Marş ve Gülbankları”, “Battal-name”, “Tarihler”, “Dede Korkut Hikâyeleri”, “Danişmend-name”, “Cenk Hikâyeleri”, “Saltuk-name”, “Gazavatnameler”, “Savaş Destanları ve Kahramanlık Türküleri” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Her başlığın içerikleri ve konuları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci grubu oluşturan “Konu Bakımından Kısmen Savaş Edebiyatı ile İlgili Eserler” başlığı altında; Divanlar, mesneviler ve diğer eserler şeklinde içerikleri ve konuları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. “Yenileşme Devri” başlığı altında; dönemin yenilikçi özellikleri ve yaşanan 1828 Türk- Rus Harbi, 1853 Kırım Savaşı, 1877-1878, Moskova Savaşı, 1897 Teselya Savaşı, 1911 Trablusgarp Savaşı gibi savaşların edebiyata olan yansımaları ve örnekleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümü “Balkan Savaşı” başlığını taşımaktadır. Bölüm kendi içerisinde; “Balkan Yarımadasının Coğrafi ve Etnik Yapısı”, “Balkan Savaşı Öncesi Siyasi Durum” ve “Savaşın Askeri Safhaları” şeklinde üç alt başlığa ayrılmıştır. “Balkan Yarımadasının Coğrafi ve Etnik Yapısı” başlığı altında; Balkanların coğrafi ve etnik yapısı hakkında detaylı bilgilendirme yapılmıştır. “Balkan Savaşı Öncesi Siyasi Durum” başlığı altında; siyasi yapılanmalarla birlikte gelişen sosyal ve kültürel hayat üzerinde durulmuş, yaşanan savaşlar ve uygulanan politikalar açıklanmıştır. “Savaşın Askeri Safhaları” başlığı altında; “Savaş Öncesi Askeri Durum”, “Savaş İlanı ve Cephelelerdeki Çatışma” ve “I. Balkan Savaşının Sonuçları ve II. Balkan Savaşının Başlaması” şeklinde verilen alt başlıklar ile savaş öncesi ve sonrası oluşan siyasi ve sosyal yapılar hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümü “Balkan Savaşı Edebiyatımız” başlığını taşımaktadır. Bölüm kendi içerisinde; “Balkan Savaşı ve Basın”, “Balkan Savaşı Şiirleri”, “Balkan Savaşı Romanları”, “Savaş Hikâyeleri”, “Savaş Tiyatroları”, “Savaş Hatıratları” ve “Diğer Edebî Ürünler” şeklinde verilen yedi alt başlığa ayrılmıştır. Her başlık kendi içerisinde yeni alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. “Balkan Savaşı ve Basın” başlığı kendi

içerisinde; “Savaş Yıllarında Çıkan Gazete ve Dergiler”, “Savaşın İç Basındaki Akisler (Yayıncılık Faaliyetleri, Fikir Hayatı)” ve “Savaşın Dış Basındaki Akisleri” başlıklarına yer verilmiştir. Başlıklar kendi içerisinde detaylandırılarak örnekler ile birlikte açıklanmıştır. Basın yayın faaliyetlerinin oluşum ve gelişim süreçleri ele alınmış, yayımlanan gazete ve dergilerin içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. “Balkan Savaşı Şiirleri” başlığı altında; “Savaş Şiirlerinin Tematik tahlili” ve “Savaş Şiirlerinin Dil ve Üslup Özellikleri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. “Savaş Şiirlerinin Tematik tahlili” başlığı kendi içerisinde; “Savaş Başlangıcında Yazılan Şiirler”, “Savaşın İlerleyen Safhasında Yazılan Şiirler” ve “Savaşın Sonuna Doğru Yazılanlar” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Her başlık kendi içerisinde oluşturulan yeni alt başlıklar ile açıklanmış ve şiirlerden verilen örnekler ile tahlil edilmiştir. “Savaş Şiirlerinin Dil ve Üslup Özellikleri” başlığı kendi içerisinde; “Yapı Unsurları”, “Kelimeler Dünyası” ve “Muhteva” şeklinde açılan alt başlıklar ile detaylandırılmıştır. Konu başlıkları altında açılan yeni başlıklar ile şiirler üzerinden incelemeler yapılmıştır.

“Balkan Savaşı Romanları” kendi içerisinde; “Balkan Savaşı Konu Alan Romanlar”, “Romanların Yapı Unsurları ve Varlık Kategorileri” ve “Romanların Motif Kataloğu” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. “Balkan Savaşı Konu Alan Romanlar” başlığı kendi içerisinde; “Savaşın Çekirdek Vaka Olarak İşlendiği Romanlar (Balkan Acısı, Bizim Diyar)”, “Savaşın Çerçeve Vaka Olarak İşlendiği Romanlar (Mevud Hüküm, Akşam Güneşi, Hüküm Gecesi, Mesihpaşa İmamı)” ve “Savaşın Bir Motif Olarak Yer Aldığı Romanlar (Ateşten Gömlek, Ekilmemiş Topraklar, Yeşil Gece, Bir Filiz Vardı, Sahnenin Dışındakiler, Bir Mülkiyet Kalesi, Azap Toprakları vb.)” şeklinde üç alt başlığa ayrılmıştır. Özellikle savaşın çekirdek vaka ve çerçeve vaka olarak ele alındığı romanlarda roman özetlerine ve savaşın ele alınış biçimine dair alt başlıklar açılmış, detaylı incelemeye gidilmiştir. “Romanların Yapı Unsurları ve Varlık Kategorileri” başlığı kendi içerisinde; “Vaka”, “Zaman”, “Mekân”, “İnsan”, “Bakış Açısı (Anlatıcı- Yazar Bakış Açısı, Anlatıcı-Kahraman Bakış Açısı)” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. İlgili romanlardan verilen örnekler ile romanların tahlilleri yapılmıştır. “Motif Kategorileri” kendi içerisinde; “Aksiyon Motifleri”, “Karakter Motifi” ve “Duygu ve Düşünce Motifleri” şeklinde alt başlıklar ile detaylandırılarak ele alınmıştır. “Savaş Hikâyeleri” başlığı kendi içerisinde; “Savaş Sırasında Yazılan Hikâyeler”, “Sonraki Yıllarda Yazılan

Hikâyeler”, “Hikâyelerin Yapı Unsurları ve Varlık Kategorileri”, “Hikâyelerin Motif Kategorileri” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Her başlık kendi içerisinde detaylandırılarak hikâyeler üzerinden tahlil edilmiştir. “Savaş Tiyatroları” başlığı kendi içerisinde; “Savaş Yıllarında Yazılan Tiyatrolar”, “Savaş Sonrası Yazılan Tiyatrolar” şeklinde iki alt başlığa ayrılmıştır. Tiyatroların konularına ve içeriklerine dair bilgilendirme yapılmıştır. “Savaş Hatıratları” başlığı kendi içerisinde; “Askeri Hatıratlar”, “Sivil Hatıratlar”, “Hatıratlar Işığında Balkan Savaşı” şeklinde üç alt başlığa ayrılmıştır. Örnek verilen hatıratların içeriklerine dair açıklamalar yapılmıştır. “Diğer Edebî Türler” başlığı altında ise diğer türlerden bahsedilmiştir.

I.7.4.2. Nalbantlar, Dilek (2005). Cumhuriyet Devri Türk Romanında Balkan Türkleri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Kazım Yetiş.

Bu çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Nalbantlar çalışmasında, Cumhuriyet dönemi Türk romanlarından Balkan Türkleri konulu romanları ön plana çıkarmayı ve Balkan Türklerinin yaşadıkları sıkıntıların romanlara yansıyan kısımları üzerinde durmayı amaçlamıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Balkanlarda Türkler” başlığı; “Türklerin Balkanlara Yerleşmeleri”, “Balkanlardan İlk Göçler”, “Balkan Savaşlarından Sonraki Göçler” ve “Türkiye Cumhuriyeti Dönemindeki Göçler” şeklinde dört alt başlıktan oluşmaktadır. Türklerin Balkan coğrafyasına yerleşme süreci tarihî perspektifle verilmiştir. Savaşlar neticesinde Türklerin Balkanlardan yaptığı göçler ele alınmış, göç edilmesinin nedenleri tarihî, siyasi ve coğrafi açılardan açıklanmıştır. Yapılan Balkan Savaşlarının sonuçları üzerinde durulmuş ve “Sivil Halka Yapılan Baskılar ve Göçler” ayrıca detaylandırılmıştır. Osmanlı Dönemi itibarıyla başlayan göçler Cumhuriyet Döneminde de devam etmiştir. Bu göçler; “Yunanistan’dan Türkiye’ye Göçler (‘1923 Nüfus Mübadelesi ve Göç’, ‘Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçler’, ‘Yunanistan’dan Türkiye’ye Diğer Göçler’, ‘Romanya’dan Türkiye’ye Göçler’, ‘Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçler’)” şeklinde detaylandırılmıştır. Bölgelere göre yapılan göç hareketlerinin nedenleri ve içerikleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın II. Bölümü “Balkan Türklerini Konu Alan Romanlar” başlığını taşımaktadır. Çalışmada ele alınan; “Akın Yolcuları”, “Balkan Çiçekleri”, “Göçmen

Ahmet”, “Bulgar Sadık”, “Komitacı Aşk”, “Pehlivan ve Çeteci Yörük Ali”, “Karlı Dağlar”, “Yörük Ali”, “Güzel Hatice”, “Azap Toprakları”, “Bizim Diyar”, “Emin’in Ciğeri”, “Çiçekler Büyür”, “Mehmet”, “Viran Dağlar”, “Günbatımı” ve “Emanet Çeyiz: Mübadele İnsanları” başlıklı 17 romanın özetlerine ve tematik açılarından incelemelerine yer verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Balkan Türklerinin Sosyal ve Dini Hayatı” başlığı; “Doğum”, “Giyim Kuşam ve Ev İçi Döşeme”, “Okula Başlama”, “Halk İnanışları”, “İmece”, “Güreş”, “Türkü ve Maniler”, “Sünnet”, “Görücü-Kız İsteme-Söz”, “Hıdırellez”, “Nişan”, “Dini Hayat”, “Düğün”, “Kış Eğlenceleri”, “Hamam”, “Cenaze” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Ele alınan başlıkların Balkan Türklerinin sosyal hayatlarındaki karşılıkları ve açıklamaları üzerinde durulmuş, eserlerin ilgili bölümlerinden yapılan alıntılarla örnekler verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Türklere Yapılan Baskılar” başlığı; “Komitaların ve Çetelerin Yaptığı Baskılar”, “Balkan Devletlerinin ve Avrupa Devletlerinin Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı Sırasında Yaptığı Baskılar”, “Savaş Sonrasında Balkan Devletlerinin Yaptığı Baskılar (Bulgaristan-Yunanistan)” şeklinde alt başlıklara ayrılmış ve her başlık kendi içerisinde detaylandırılmıştır. Yaşanan mücadeleler neticesinde Balkan Türklerine uygulanan baskı ve zulümler, sindirme politikaları özellikle Bulgaristan ve Yunanistan Türkleri üzerinden “Eğitim”, “Dil”, “İş”, “Millîyet”, “Mal”, “Din”, “Gelenek-Görenek” gibi alt başlıklar altında detaylandırılarak ele alınmıştır. Eserlerin ilgili bölümlerinden yapılan alıntılarla örnekler verilmiştir.

Çalışmanın V. Bölümü “Türklerin Millîyetlerini, Dinlerini ve Dillerini Koruma Yolundaki Mücadeleleri” başlığını taşımaktadır. Balkan Türklerine yapılan çeşitli baskı ve zulümlerin karşılığında Balkan Türklerinin kendilerini, dinlerini, dillerini ve Türklük bilinçlerini korumak için yaptığı girişimler romanlardan verilen örnekler ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın VI. Bölümü “Diğer Halklarla İlişkileri” başlığını taşımaktadır. Balkan Türklerinin diğer milletlerle olan ilişkileri, Türklerin ve diğer milletlerin birbirlerine karşı olan tutumları ele alınmıştır. Romanlardan verilen örnekler ile konu detaylandırılmıştır.

Çalışmanın VII. Bölümü “Göç ve Göçten Sonra Karşılaştıkları Sıkıntılar” başlığını taşımaktadır. Balkan Türklerinin yaşanan baskı ve zulümler karşısında

yaşayamayacak duruma geldikleri topraklarından ayrılmak zorunda kalma süreçleri; “Göç Hazırlıkları”, “Göç” ve “Göçten Sonra Karşılaşılan Sıkıntılar” şeklinde alt başlıklar altında incelenmiştir. Bu konu hakkında romanların ilgili olduğu bölümlerden yapılan alıntılar ile örnekler verilmiştir.

I.7.4.3. Bilgi, Levent (2006). Türk Romanında Savaş Sonrası Anadolu’ya Zorunlu Göçler, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Sema Uğurcan.

Bu çalışmada zorunlu göçleri konu alan Türk romanlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden ÇBTE alanına dahil edebileceğimiz bölümler “Rumeli Göçleri” başlığını taşıyan I. Bölüm ve “Mübadele Göçlerini Ele Alan Romanlar” başlığı ile IV. Bölümdür.

Çalışmanın “Giriş” başlığı; “Tanım”, “Türk Tarihinde Göç Hareketleri (Kırım Türkleri, Kuzey Kafkasya Türkleri, Doğu Türkistan Türkleri, Azerbaycan Türkleri, Romanya Türkleri, Yugoslavya Türkleri, Bulgaristan Türkleri, Yunanistan Türkleri, Kıbrıs Türkleri, Anadolu İçinde Göç)”, “Anadolu’ya Göçen Müslüman Topluluklar”, “Göç Sebepleri”, “Osmanlı Devleti’nin Göç Karşısındaki Tavrı” ve “Göç ve Nüfus Hareketleri” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Bu başlıklar altında genel olarak; göç kavramının anlamı, farklı kişilerce yapılmış yorumları, neyi karşıladığı, sebepleri ve türleri üzerinde durulmuştur. Yaşanan siyasi gelişmeler neticesinde Türklerin Anadolu’ya yaptığı göç hareketleri ve nedenleri ele alınmıştır. Tarihî bilgiler ışığında her Türk topluluğunun göç süreci siyasi, sosyal ve demografik açılardan ele alınmıştır. Anadolu’ya göç eden Türk toplulukları ve göçün nedenleri detaylı şekilde incelenmiştir. Göç süresince Osmanlı Devleti’nin bu durum karşısındaki tutumu, uyguladığı politikalar hakkında bilgi verilmiş, göç eden topluluklar ve nüfus olarak dağılımları ele alınmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan ve konu alanımıza dahil olan “Rumeli Göçleri” başlığı; “93 Harbi Dönemindeki Göçleri Ele Alan Romanlar”, “Balkan Savaşı Dönemindeki Göçleri Ele Alan Romanlar”, “Viyan Kuşatması Dönemindeki Göçleri Ele Alan Romanlar”, “Teselya Savaşı Dönemindeki Göçleri Ele Alan Romanlar –İki Savaş Arasında” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Her başlık kendi içerisinde detaylandırılarak ele alınmıştır.

“Viyana Kuşatması Dönemindeki Göçleri Ele Alan Romanlar” başlığı altında “Viyana Kuşatması” alt başlığı ile tarihî bilgilere dayanarak Viyana’nın kuşatılması açıklanmıştır. Verilen bilgilendirmelerden sonra Safiye Erol’un “Ciğerdelen” isimli romanında bu konunun ele alınışı incelenmiştir. Roman, “Göç Öncesi (Göç Öncesi Hayat)” ve “Göç Sonrası (Göçülen Yerdeki Hayat)” şeklinde verilen yeni başlıklara göre tahlil edilmiştir.

“93 Harbi Dönemindeki Göçleri Ele Alan Romanlar” başlığı altında “93 Harbi - Rumeli Cephesi- (1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı)” başlığında savaşın sebepleri ile sonuçları tarihî bilgiler ışığında verilmiştir. Savaşın ele alındığı romanlardan olan; Selma Fındıklı’nın “Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi”, Mithat Cemal Kuntay’ın “Üç İstanbul”, Memduh Şevket Esendal’ın “Miras”, Mim Kemal Öke’nin “Günbatımı”, Safvet Nezihî’nin “Müsebbib”, Fazlı Necib’in “Menfi” isimli romanları; “Göç Öncesi” (“Göçü Hazırlayan Sebepler”, “Göç Etmeyip Geride Kalanlar”) ve “Göç Sonrası (“Göç Şekli”, “Göçülen Yerdeki Hayat”) başlıkları ile incelenmiştir. İncelemeye alınan romanlardan yapılan alıntılar ile konu detaylandırılmıştır.

“Teselya Savaşı Dönemindeki Göçleri Ele Alan Romanlar –İki Savaş Arasında” başlığı “Teselya Savaşı” ile alt başlıkta ele alınmıştır. Savaşın sebepleri ve sonuçları tarihî bilgiler ışığında ele alınmış ve Ahmed Mithat’ın “Gönüllü” romanı ile detaylandırılmıştır. Romanda yaşanan göç hadisesi “Göç Öncesi” (“Göç Öncesi Hayat”, “Göçü Hazırlayan Sebepler”, “Göç Etmeyip Geride Kalanlar”) ve “Göç ve Sonrası” (“Göç Şekli”, “Göçülen Yerdeki Hayat”) şeklinde yeni başlıklar ile detaylandırılmış ve romanlardan örnekler verilmiştir.

“Balkan Savaşı Dönemindeki Göçleri Ele Alan Romanlar” başlığı “Balkan Savaşları (“Birinci Balkan Savaşı”, “İkinci Balkan Savaşı”) ile detaylandırılmıştır. Savaşların sebepleri ve sonuçları tarihî perspektifle incelenmiştir. Bu başlık altında ele alınan; Mim Kemal Öke’nin “Günbatımı”, Halide Edip Adıvar’ın “Mev’ut Hüküm”, Reşat Nuri Güntekin’in “Dudaktan Kalbe”, “Gökyüzü”, Necati Cumalı’nın “Viran Dağlar”, Atilla İlhan’ın “Dersaadette Sabah Ezanları”, Halid Fahri Ozansoy’un “Sulara Giden Köprü”, İlhan Selçuk’un “Yüzbaşı Selahattin’in Romanı”, Mehmet Niyazi’nin “Yazılmamış Destanlar”, Memduh Şevket Esendal’ın “Ayaşlı ile Kiracıları”, Sevinç Çokum’un “Bizim Diyar”, Semiha Ayverdi’nin “Mesihpaşa İmamı”, Selahaddin Enis’in

“Zaniyeler” romanları göç bağlamında incelenmiştir. Her roman “Göç Öncesi (“Göç Öncesi Hayat”, “Göçü Hazırlayan Sebepler”, “Göç Etmeyip Geride Kalanlar)” ve “Göç ve Sonrası (Göç Şekli ve Göçülen Yerdeki Hayat)” şeklinde yeni başlıklar ile detaylandırılmıştır. Romanların ilgili bölümlerinden yapılan alıntılar ile konu detaylandırılmıştır.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Mübadele Göçlerini Ele Alan Romanlar” başlığı “Mübadele” başlığı ile detaylandırılmıştır. Bu başlık altında; gerçekleşen mübadelelere, mübadele nedenlerine, oluşum ve gelişim süreçlerine, mübadele şartlarına, mübadil sayılarına ve yerleşim yerlerine dair tarihî bilgilere dayanılarak bilgi verilmiştir. “Göç Öncesi” başlığı ile “Göç Öncesi Hayat” alt başlığında; Yaşar Kemal’in “Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana”, “Karıncanın Su İçtiği”, “Tanyeri Horozları”, Kemal Yalçın’ın “Emanet Çeyiz”, Ahmet Yorulmaz’ın “Savaşın Çocukları”, “Kuşaklar ya da Ayvalık Yaşantısı”, Sevgi Soysal’ın “Yenişehirde Bir Öğle Vakti”, romanları; “Göçü Hazırlayan Sebepler” başlığı altında; Yaşar Kemal’in “Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana”, “Karınca’nın Su İçtiği”, Ahmet Yorulmaz’ın “Savaşın Çocukları” romanları; “Göç Etmeyip Geride Kalanlar” başlığı altında: Yaşar Kemal’in “Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana”, Ahmet Yorulmaz’ın “Girit’den Cundaya” romanları incelenmiştir. “Göç Sonrası” başlığı altında alt başlıklara yer verilmiştir. “Göç Şekli” başlığı altında: Kemal Yalçın’ın “Emanet Çeyiz”, Ahmet Yorulmaz’ın “Savaşın Çocukları”, Yaşar Kemal’in “Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana”, “Karıncanın Su İçtiği”, “Tanyeri Horozları” romanları; “Göçülen Yerdeki Hayat” başlığı altında: Ahmet Yorulmaz’ın “Savaşın Çocukları”, “Kuşaklar ya da Ayvalık Yaşantısı”, “Girit’den Cundaya”, Kemal Yalçın’ın “Emanet Çeyiz”, Memduh Şevket Esendal’ın “Ayaşlı ile Kiracıları”, Sevgi Soysal’ın “Yenişehirde Bir Öğle Vakti”, Yaşar Kemal’in “Karıncanın Su İçtiği”, “Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana” ve “Tanyeri Horozları” romanları incelemeye alınmıştır. Romanlardan verilen örnekler ile konu detaylandırılmıştır.

I.7.4.4. Atmaca, Halime (2012). Halide Alptekin'in Romanlarında Balkanlar, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Rıdvan Canım.

Bu çalışmada Balkanların siyasi, sosyal, kültürel yapısının Halide Alptekin'in konu ile ilgili romanlarına yansıyan kısımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Yazarın yaşanan olaylar karşısında aldığı tavır değerlendirilmiştir.

Altı bölümden oluşan çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Halide Alptekin'in Hayatı ve Eserleri” başlığı ile yazarın hayatına ve “Hace”, “Balkan”, “Ağlama Tuna”, “Bir Çanakkale Destanı Şehadetname” ve “Sarıkamış Kar Bozgunu” başlıklı romanlarının içeriklerine dair bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Türk Romanında Balkanlar” başlığı; “Romanlara Yansıyan Balkan Coğrafyası”, “Romanlara Yansıyan Balkan Tarihî”, “Romanlara Yansıyan Balkan Kültürü” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. “Romanlara Yansıyan Balkan Coğrafyası” başlığı altında: Emine Işınsoy'un “Çiçekler Büyür” ve “Azap Toprakları”, Gökhan Gökçe'nin “Rumeli'ye Veda”, Ahmet Mithat Efendi'nin “Arnavutlar ve Solyotlar”, Faik Baysal'ın “Drina'da Son Gün”, İsmail Bilgin'in “Elveda Balkanlar”, Fazlı Necip'in “Dilaver”, Necati Cumalı'nın “Viran Dağlar”, Abdullah Zühtü'nün “Şanlı Asker”, Sevinç Çokum'un “Bizim Diyar”, Yalçın Tuna'nın “Akın Yolcuları”, Behçet Perim'in “Göçmen Ahmet” başlıklı eserlerinde bulunan Balkan coğrafyasını betimleyici alıntılara ve içeriklere dair bilgiler verilmiştir. “Romanlara Yansıyan Balkan Tarihî” başlığı altında Balkan Türkleri için tarihî dönüm noktalarından olan “Doksan Üç Harbi (1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı)”, “Balkan Savaşı” ve “Çanakkale Savaşları” üzerinde durulmuştur. Tarihî perspektifler eşliğinde verilen bilgilerden sonra “Doksan Üç Harbi (1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı)” adı altında; Halil Delice'nin “Koca Yusuf (Yalnızca Güle Yenildi)” ve “Görmedin mi Aliş'imi Tuna Boyunda”, Halit Ziya Uşaklıgil'in “Bir Ölünün Defteri”, Mithat Cemal Kuntay'ın “Üç İstanbul” başlıklı eserlerinde 93 Harbi'ni ele alan yönleri; “Balkan Savaşı” başlığı ile Semiha Ayverdi'nin “İbrahim Efendi Konağı” ve “Mesihpaşa İmamı”, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Hüküm Gecesi”, Yılmaz Gürbüz'ün “Balkan Acısı”, Peyami Safa'nın “Sözde Kızlar”, Gökhan Gökçe'nin “Rumeli'ye Veda”, Orhan Kemal'in “Murtaza”, Zülfü Livaneli'nin “Leyla'nın Evi”, Memduh Şevket Esendal'ın “Miras”,

Sevinç Çokum'un "Bizim Diyar", Reşat Nuri Güntekin'in "Yeşil Gece" romanları; "Çanakkale Savaşı" başlığı ile İsmail Bilgin'in "Çanakkale'ye Gidenler- Şu Boğaz Harbi" ve "Gelibolu- Yenilmezlerin Yenildiği Yer", Buket Uzuner'in "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu", Mehmet Niyazi'nin "Çanakkale Mahşeri", Çetin Öner'in "Dağlara Yazılıdır" eserleri incelenmiş, olay örgüsü ve romanlardan yapılan alıntılar ile tahlil edilmiştir. "Romanlara Yansıyan Balkan Kültürü" başlığı ile romanlarda yer alan Balkan adetlerinin, gelenek ve göreneklerinin yansıtıldığı bölümler alt başlıklar halinde incelenmiştir. Her başlık için farklı romanlar tahlil edilmiştir. "Doğum" başlığında Behçet Perim'in "Balkan Çiçekleri", "İsim Koyma" başlığında Ahmet Mithat Efendi'nin "Gönüllü" ve Murat Sertoğlu'nun "Bulgar Sadık", "Kız Beğenme-İsteme, Söz Kesme" başlığında Ahmet Mithat Efendi'nin "Gönüllü", Hüsnîye Balkanlı'nın "Güzel Hatice" ve Reşat İleri'nin "Yörük Ali" romanları, "Düğün" başlığında: Hüsnîye Balkanlı'nın "Güzel Hatice", Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Nadide", Reşat İleri'nin "Yörük Ali", Ahmet Mithat Efendi'nin "Arnavutlar ve Solyotlar", Halil Delice'nin "Koca Yusuf", Semiha Ayverdi'nin "Mesihpaşa İmamı", Fazlı Necip'in "Dilaver" romanları "Yemek Kültürü" başlığında: Orhan Kemal'in "Cemile", Ahmet Mithat Efendi'nin "Gönüllü", Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Nadide", Hüsnîye Balkanlı'nın "Güzel Hatice", Yalçın Tuna'nın "Akın Yolcuları" romanları, "Giyim Kuşam" başlığında Murat Sertoğlu'nun "Bulgar Sadık" ile Hüsnîye Balkanlı'nın "Güzel Hatice" romanları, "Misafirperverlik" başlığı ile Yalçın Tuna'nın "Akın Yolcuları", Ahmet Mithat Efendi'nin "Arnavutlar ve Solyotlar", Mehmet Behçet Perim'in "Göçmen Ahmet" romanları, "Türküler ve Maniler" başlığı ile Yalçın Tuna'nın "Akın Yolcuları", Fazlı Necip'in "Dilaver", Mehmet Türker'in "Bozgun Zamanı", Orhan Kemal'in "Murtaza" başlıklı romanları kültürel unsurlar bakımından romanlardan yapılan alıntılar ile tahlil edilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan "Halide Alptekin'in Romanlarında Balkanlar" başlığında "İncelenen Romanların Özetleri" ve "Halide Alptekin'in Romanlarında Sosyal ve Kültürel Hayat" şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. "İncelenen Romanların Özetleri" başlığı ile çalışmaya alınan "Ağlama Tuna", "Bir Çanakkale Destanı Şehadetname", "Sarıkamış Kar Bozgunu" ve "Balkan" romanlarının özetleri verilmiştir. "Halide Alptekin'in Romanlarında Sosyal ve Kültürel Hayat" başlığı ile incelemeye alınan romanlarda ortak tema oluşturan; "Aile ("Doğum", "Lohusalık",

“İsim Koyma”, “Görücülük”, “Kız İsteme ve Söz Kesme”, “Yüz Görümlüğü ve Çeyiz”),” Sosyal Yaşam (“Giyim Kuşam”, “Yiyecekler ve İçecekler”, “Halk Hekimliği”, “Ölüm ve Cenaze”, “Misafirperverlik”, “Haremlik- Selamlık”, “Âmin Alayı Geleneği”), “Söz Varlığı” (“Türküler”, “Maniler”, “Ağıtlar”) kültürel unsurlar alt başlıklar altında incelenmiştir. Her başlık açıklamalı anlatımlardan sonra romanlardan verilen örnekler ile detaylandırılmıştır.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Halide Alptekin’in Romanlarında Dini Hayat” başlığı; “Balkanlarda Dinler”, “Balkanlarda Dini Hoşgörü”, “Batıl İnanışlar”, “Balkanlarda Dini ve Kutsal Mekânlar” ve “Balkanlarda Dini Çatışmalar” şeklinde beş alt başlıktan oluşmaktadır. Her başlık altında Balkanlardaki dini hayatın farklı boyutları romanlardan verilen örnekler ile birlikte incelenmiştir.

Çalışmanın V. Bölümünü oluşturan “Halide Alptekin’in Romanlarında Savaş Unsuru” başlığında; “Balkan Savaşı”, “93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı)”, “Çanakkale Savaşı “(Birinci Dünya Savaşı’nda Türk Ordusunun Savaştığı Cepheler”, “Kanal Cephesi”, “Kafkas Cephesi”, “Hicaz-Yemen Cephesi”, “Irak Cephesi”, “Galiçya Cephesi”, “Filistin-Suriye Cephesi” ve “Çanakkale Cephesi”) şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Tarihi bilgiler ışığında yapılan açıklamalar ile ilgili savaşların ve cephelerin romanlara yansıyan kısımları incelenmiştir.

Çalışmanın VI. Bölümünü oluşturan “Halide Alptekin’in Romanlarında Göç” başlığı; “Göçün Sebepleri (Dini Sebepler, Ekonomik Sebepler, Mezalim, Yunan Mezalimi, Bulgar Mezalimi, Sırp-Karadağ Mezalimi)”, “93 Harbi Sırasında Türk Göçleri ve Mezalim” ve “Balkan Savaşı Sırasında Türk Göçleri ve Mezalim” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. Balkan Türklerinin göç öncesi, göç zamanı ve göç sonrası yaşadıkları detaylı şekilde ele alınmış, romanlardan verilen örnekler ile tahlil edilmiştir.

I.7.4.5. Bıyık, Mahmut (2013). Türk Romanında Rumeli (1888-2008), İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Muhammet Gür.

Bu çalışmada Türk romanlarında Rumeli coğrafyasının hangi açılardan ve ne şekilde ele alındığının 2008 tarihine kadar yazılmış olan romanlar üzerinden tespiti amaçlanmıştır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır ve I. Bölüm “Giriş” başlığı altında ele alınmıştır. Balkan coğrafyasını ve Balkan Türklerini tanıyabilmemiz adına; Balkanların coğrafi, tarihî ve siyasi bilgileri verilmiştir. Bu coğrafyanın ve insanların Türk edebiyatını etkileyen yönleri, Türk edebiyatına yansıyan kısımları siyasi, sosyal, kültürel açılardan edebî dönemlere göre ele alınmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Türk Romanında Balkanlar” başlığı ile asıl konuya geçiş yapılmış ve yaklaşık elli roman incelenerek “Romanlara Yansıyan Rumeli Coğrafyası”, “Romanlara Yansıyan Rumeli Tarihî”, “Romanlara Yansıyan Rumeli Kültürü” şeklinde üç alt başlıkta ele alınmıştır. Her başlık kendi içerisinde verilen örnekler ile detaylandırılmıştır. “Romanlara Yansıyan Rumeli Coğrafyası” başlığı ile Balkan coğrafyasının incelemeye alınan romanlarda nasıl ele alındığına dair açıklamalar yapılmış ve eserlerden örnekler verilmiştir. “Romanlara Yansıyan Rumeli Tarihî” başlığı kendi içerisinde “Doksan Üç Harbi (1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı)”, “1897 Türk Yunan Savaşı (Teselya Savaşı)”, “Balkan Savaşları”, “Balkan Halkları Arasındaki İlişkiler” şeklinde dört alt başlığa ayrılmıştır. Meydana gelen savaşların tarihî bilgiler ışığında sebep ve sonuçlarına dair bilgilendirme yapılmış, olay örgüsü ile bağlantılı olacak şekilde roman yazarlarının savaşlar ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Savaşların yıkıcı etkileri kahramanlar üzerinden farklı açılardan ele alınmıştır.

“Romanlara Yansıyan Rumeli Kültürü” başlığı kendi içerisinde; “Kız Beğenme”, “Düğün”, “Çocuk Eğitimi”, “Günlük Hayata İlişkin Adetler ve Eğlenceler”, “İnançlar”, “Yemek Kültürü”, “Türküler”, “Doğum Adetleri”, “Ölüm Adetleri”, “Dil” şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Her başlık altında Rumeli coğrafyasında yaşayan Balkan Türklerinin kendi gelenek göreneklerinin, kültürel hayatlarının romanlara nasıl yansıdığı belirlenmiş, verilen örnekler ile konu detaylandırılmıştır.

I.7.4.6. Karakuş, Ertuğrul (2013). Sesler Dergisi Üzerinde Bir İnceleme, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Mehmet Temizkan.

Bu çalışma giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Karakuş çalışmasında, bugüne kadar Sesler dergisinin tamamını ele alan bir çalışmanın yapılmadığını belirterek özellikle şiir ve hikâye gibi edebî türler üzerine de incelenebilecek bir çalışma yapmak istediğini belirtmiştir.

Çalışmanın “Giriş” başlığı altında; “Genel Bilgiler”, “Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı”, “Makedonya ve Kosova’da Türkçe Basın” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen alt başlıklar ile Kuzey Makedonya ve Kosova bölgeleri tarihî, siyasi, sosyal, kültürel ve demografik açılarından incelenmiştir. Kuzey Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatları Osmanlı Dönemi ve çağdaş dönemi kapsayacak şekilde tarihî perspektiflerle ele alınmıştır. Dönemin öne çıkan şair ve yazarları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Kuzey Makedonya ve Kosova’da çağdaş edebiyatın neden geç başladığına dair bilgiler verilmiş, Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatını besleyen kaynakların neler olduğu üzerinde durulmuştur. Kuzey Makedonya ve Kosova’da yayımlanan dergi ve gazeteler künye bilgileri ile birlikte ele alınmıştır. Basın yayın faaliyetleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmanın I. Bölümünde “Sesler Dergisi” adı altında; “Sesler Dergisinin Şekil Özellikleri”, “Sesler Dergisinin Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatındaki Yerine İlişkin Yapılan Değerlendirmeler”, “Sesler Dergisindeki Genç Yeteneklere Yer Verme Politikası” ve “Sesler Dergisinin Genel Muhteva Özellikleri” şeklinde verilen alt başlıklar ile derginin biçim ve içerik özelliklerine değinilmiştir. Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatında derginin taşıdığı misyon ve önemi üzerinde durulmuş, dergide gençler için yapılan girişimler üzerine değerlendirmelerden bahsedilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Sesler Dergisinde Yayımlanan Şiirlerin İncelenmesi” başlığı altında; “Şiirlerdeki Belirgin Şekil Özellikleri”, “Şiirlerde İşlenen Belli Başlı Konular (Ferdî Konular- Sosyal Konular)”, “Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatında Şiir Türünün Gelişmesi”, “Şiirlerdeki Belirgin Dil ve Üslup Özellikleri” şeklinde verilen alt başlıklar ile şiir türünün; Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatında nasıl geliştiğinden bahsedilmiştir. Çalışmada yer alan şiirlerin anlatılış tarzı, üslup ve muhteva özelliklerine dair genel bir bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın III. Bölümünde “Sesler Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerin İncelenmesi” başlığı altında; “Hikâyelerdeki Belirgin Dil ve Üslup Özellikleri”, “Hikâyelerde Zaman”, “Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatında Hikâye Türünün Gelişmesi”, “Hikâyelerde Mekân” ve “Hikâyelerde İşlenen Belli Başlı Temalar” şeklinde verilen alt başlıklar ile Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatında hikâye türünün oluşum ve gelişim evreleri ortaya konulmuştur. Kuzey Makedonya ve Kosova Türk

edebiyatında öne çıkan hikâyeler; biçim özellikleri, anlatış tarzı, üslup, muhteva, yer ve zaman özellikleri bakımından incelenmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Sesler Dergisinin Bibliyografyası” başlığı altında; “1- 100 Arası Sayılar”, “101- 200 Arası Sayılar”, “201-211 Arası Sayılar”, “212- 221 Arası Sayılar”, “222- 232 Arası Sayılar” ve “232-331 Arası Sayılar” şeklinde verilen alt başlıklar ile derginin farklı yerlerde ve sayılarda yayımlanmış bibliyografyalarına yer verilmiştir. Bu bibliyografyalar ile bugüne kadar üzerine inceleme yapılmayan sayıların bibliyografyası bir araya getirilmiştir.

I.7.4.7. Acer, Fatih (2015). Türk Romanında Balkanlar ve Balkan Türkleri (1872- 1960), Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Alev Sinar Uğurlu.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Acer çalışmasında Balkan konulu Türk romanları üzerine yapılmış en kapsamlı çalışmayı hazırlamayı amaçlamıştır. Çalışmada 1872-1960 yılları arasında kaleme alınan kırk dokuz roman üzerinden Türk romanlarında Balkanların ve Balkan Türklerinin hangi açılardan ele alındığı incelenmiştir.

Çalışmanın I. Bölümünü oluşturan “Türkler ve Balkanlar” başlığı; “Avrupa Ufkunda Türkler”, “93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı)” ve “Balkan Savaşları” şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Türklerin Osmanlı Devleti döneminde başlayan Balkanlara yerleşme sürecinde meydana gelen siyasi ve sosyal olaylar ele alınmıştır. Yaşanan 93 Harbi’nin oluşum sebepleri, savaşılan cepheler, getirileri ve Balkanlar üzerindeki yıkıcı etkileri belirtilmiştir. Türklerin Anadolu’ya göçü ve buna paralel şekilde gerçekleşen Balkan Savaşları tarihî perspektifler ışığında, tarihî kaynaklardan yararlanılarak istatistiksel veriler eşliğinde açıklanmıştır.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Balkan Temalı Türk Romanında Sosyal ve Kültürel Hayat” başlığı altında; “Aile” ve “Sosyal Yaşam Ritüelleri” şeklinde iki alt başlığa yer verilmiştir. Bu kültürel unsurlardan ilki olan “Aile” başlığı altında; aile kavramı ve önemi açıklanmış, bununla bağlantılı olan “Doğum (İsim Koyma, Lakap Takma)”, “Sünnet”, “Okul Çağı”, “Görücü Gitme-Kız İsteme-Söz Kesme (Kız Kaçırma)”, “Balkanlar’da Kadına Bakış (Balkan Kadınlarının Karakteristik Özellikleri, Aşk Olgusu, Namusa Düşkünlük”, “Nişan”, “Düğün”, “Sosyal Yaşam Ritüelleri” başlığı altında; “Yemek Kültürü”, “Hamam”, “Kültür Ögeleri (Dil Kalıpları (Atasözleri ve

Deyimler, Alkış ve Kargışlar, Türkü ve Maniler), “Karşılama ve Uğurlama (Misafirperverlik)”, “Seyirlik Köy Oyunları ve Kış Eğlenceleri”, “Giyim Kuşam ve Ev İçi Döşeme”, “Spor Müsabakaları”, “Nevruz ve Hıdırellez (Hristiyanlarda Hıdırellez Kültürü- Müslümanlarda Hıdırellez Kültürü)” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen kültürel öğelerin Balkan Türklerinin sosyal ve kültürel hayatında karşıladığı değerler üzerinde durulmuş, eserlerden örnekler verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Balkan Temalı Türk Romanında Dini Hayat” başlığı; “Meşveret Kültürü”, “Balkanlar’da Dini Hayat ve Dinler Arası İlişkiler”, “Kutsal Mekânlar”, “Halk İnanışları”, “Din Görevlileri” ve “Ölüm ve Cenaze” şeklinde altı alt başlığa yer verilmiştir. “Din Görevlileri” (“Papaz, İmam”), “Halk İnanışları” (“Fal Bakma”, “Tabiatla İlgili Batıl İnanışlar”, “Uğur-Uğursuzluk”, “Kişilerle İlgili Batıl İnanışlar”, “Nazar”, “Rüya Yorumlama”), “Balkanlar’da Dini Hayat ve Dinler Arası İlişkiler” (“Dini Çatışmalar”, “Dini Hoşgörü”, “Din Değiştirmeler- İhtida”), “Meşveret Kültürü (İhtiyar Meclisi)”, “Kutsal Mekânlar” (“Manastır-Kilise”, “Cami), Ölüm ve Cenaze” (“Ölüm Öncesi Uygulamalar” (“Vasiyet ve Helallik isteme”), “Ölüm Sonrası Uygulamalar” (“Mevlit ve Dua Okuma”, “Cenaze ve Defin İşlemleri”) şeklinde alt başlıklardan oluşmuştur. Verilen dini terimlerin Balkan Türkleri için öneminden bahsedilmiş ve eserlerden örnekler verilmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümünü oluşturan “Balkan Temalı Türk Romanında Siyaset ve Savaş” başlığı altında; “Balkan Milletlerinin Milliyetlerini, Dinlerini ve Dillerini Koruma Yolundaki Mücadeleleri”, “Balkanlarda Savaş Kültürü”, “Türklerle Yapılan Baskı ve Zulümler”, “Türklerin Diğer Milletlerle İlişkileri”, “Balkan Milletlerinin Birbirleriyle İlişkileri”, “Göç ve Muhacirlik” ve “Diğer Milletlerin Birbirleriyle İlişkileri” şeklinde yedi alt başlığa yer verilmiştir. “Balkanlarda Savaş Kültürü” (“Askere Gönderme” (“Asker Duası”, “Şehitlik”), “Savaş Teknikleri” (“Savaşta İstihbarat Alma ve Casusluk”, “Devlete İtaat- Komutana Bağlılık”, “Diplomatik Dil-Mektuplaşma”, “Savaşta Ortak Simgeler”), “Yiğitlik ve Kahramanlık”, “Düşmana Meydan Okuma”, “Savaşta Esirlere Muamele”); “Balkan Milletlerinin Birbirleriyle İlişkileri” (“Balkan Milletlerini Bir Arada Tutan Maya: Osmanlı Hoşgörüsü”, “Savaşlardan Sonra Ortaya Çıkan Birlik: Osmanlı Düşmanlığı”), “Türklerin Diğer Milletlerle İlişkileri” (“Türk- Rum İlişkileri”, “Türk- Bulgar İlişkileri”, “Türk- Macar İlişkileri”, “Türk- Sırp İlişkileri”, “Türk- Yunan

İlişkileri”), “Diğer Milletlerin Birbirleriyle İlişkileri”; “Osmanlı Devleti’ne Mensup Yöneticilerin ve Görevlilerin Hataları ve Halka Yaptığı Baskılar”, “Türklere Yapılan Baskı ve Zulümler” (“Komitaların ve Çetelerin Yaptığı Baskı ve Zulümler” (“Kundaklama ve Hırsızlık”, “Adam Öldürme”, “Küfür”, “Yaralama ve Kaçırma”, “İftira ve Tehdit”, “Mal Gasp Etme”, “Hakaret”, “Türk Düşmanlığı ve Sabotaj Yapma”), “Savaş Sonrasında Balkan Devletlerinin Yaptığı Baskı ve Zulümler” (“Eğitim Alanında Yapılan Baskılar”, “Din ve Gelenek Konusunda Yapılan Baskılar”, “Ekonomi ve İş Alanında Yapılan Baskılar”, “Dil”, “Milliyet Konusunda Yapılan Baskılar”, “Balkan ve Avrupa Devletlerinin Savaş Esnasında Yaptığı Baskılar”), “Balkan Milletlerinin Milliyetlerini, “Dinlerini ve Dillerini Koruma Yolundaki Mücadeleleri” (“Milliyetperverlik”, Özgürlüğe Düşkünlük”, “Vatanseverlik”), “Göç ve Muhacirlik” (“Göç Hazırlıkları”, “Göç Yolunun Çileleri ve Kayıplar”, “Göçten Sonra Karşılaşılan Sorunlar” (“Gurbet ve Memleket Hasreti”, “Ekonomik Sıkıntılar”, “Kültürel-Sosyal Uyuşmazlıklar”, “Askerlik ve Eğitim Problemleri”, “Ötekileştirme ve Hakaret”, “Sağlık Sorunları”, “Sisteme Yönelik Uyuşmazlıklar”, “Açlık ve Barınma Sorunu”, “Aile Çözümleri”, “Kültürel Yozlaşma ve Ahlaki Çöküntü”), “Göçmenlere Kucak Açan Aileler”, “Yeni Nesillerin Hayatları ve Yeni Göçmenler” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Ele alınan romanlarda ortak olarak karşılaşılan siyaset ve savaş öğelerinin yansımaları eserlerden verilen örnekler ile açıklanmıştır.

I.7.4.8. Jakupı, Muhammed (2018). Makedonya ve Kosova Türk Çocuk Edebiyatında Evrensel Değerler, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Hasan Akay.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmada Kuzey Makedonya ve Kosova Türk çocuk edebiyatında evrensel değerlerin hangi açılardan değerlendirildiği ve eserlerde ne şekilde işlendiğinin açıklanması amaçlanmıştır.

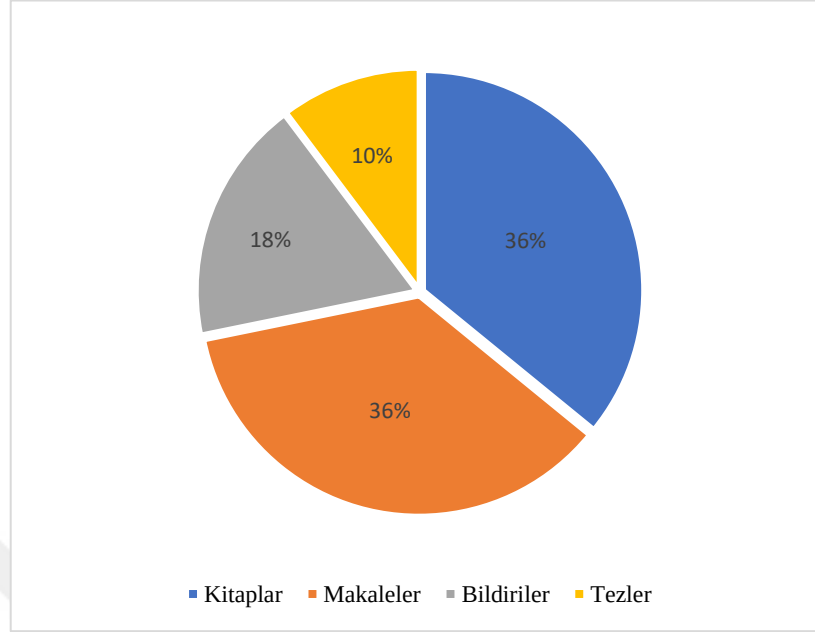
Çalışmanın I. Bölümünde “Makedonya ve Kosova Türkleri” başlığı altında; “Balkan Yarımadası”, “Makedonya Cumhuriyeti”, “Kosova Cumhuriyeti” ve “Makedonya ve Kosova Türklerinin Kısa Tarihçesi” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen alt başlıklarda genel anlamda Balkan coğrafyası özelde ise Kuzey Makedonya ve Kosova cumhuriyetleri; tarihî ve coğrafi özellikleri ile tanıtılmış, ülkeler hakkında verilen önemli olay ve olguların altı çizilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümünü oluşturan “Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı Üzerine” başlığında; “Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı”, “Makedonya ve Kosova Türklerinin Çocuk Edebiyatı” ve “Makedonya ve Kosova Türklerinin Çocuk Şiiri” şeklinde alt başlıklara yer verilmiştir. Verilen alt başlıklar ile Kuzey Makedonya ve Kosova Türkleri edebiyatının oluşum ve gelişim evreleri, şair ve yazarları ile ön plana çıkan eserleri, ürünü oldukları dönemler ile birlikte incelenmiştir. Kuzey Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatında özellikle çocuk edebiyatına ve bu edebiyatın ürünlerinden olan çocuk şiirlerine dair açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın III. Bölümünü oluşturan “Makedonya ve Kosova Türk Çocuk Şiirlerinde Evrensel Değerler” başlığı altında, Kuzey Makedonya ve Kosova’da yayımlanmış, Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatı için önem arz eden yetmiş çocuk şiir kitabında yer alan evrensel değerler belirlenmiştir. Bu değerler ile ilgili şiirlere örnekler verilmiştir.

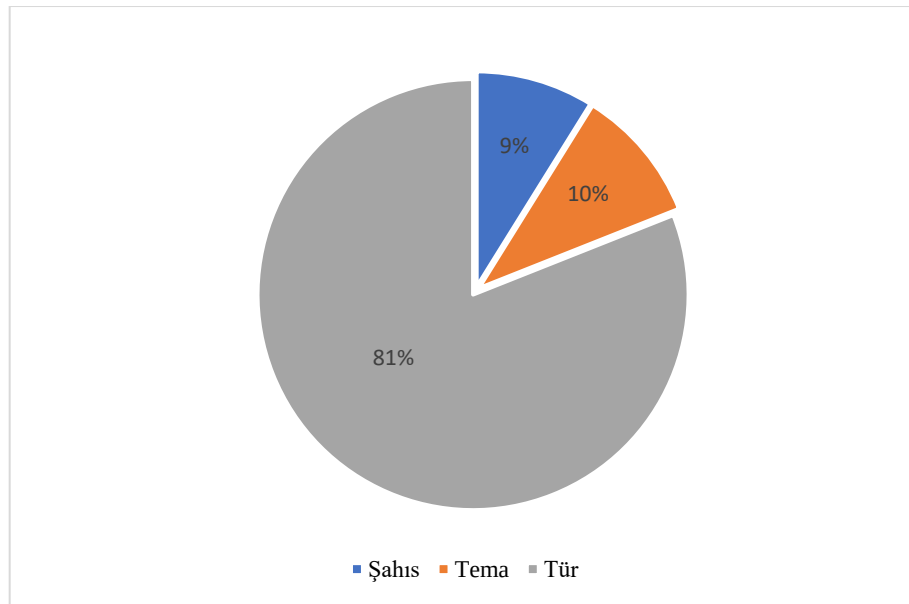
I.7.4.9. Ali, Mümin (2023). Balkan Türk Edebiyatının Dijital Medyada Görünümü Üzerine Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Danışman Ali Şükrü Çoruk.

Bu çalışmada “Dijital Edebiyat” ve “Dijitalleşen Edebiyat” ifadeleri üzerinden yorumlar yapılmış ve Balkan Türk edebiyatları hakkında bilgi verilmiştir. Açıklanan ifadelerin Balkan Türk edebiyatlarındaki basın yayın faaliyetlerine olan yansımaları incelenmiştir. İncelenen otuzdan fazla dergi ve gazetenin yayıncıları ile görüşmeler yapılarak çalışma detaylandırılmıştır.

Şekil 13. Genel Çağdaş Balkan Türkleri Edebiyatları Bilimsel Araştırmalarının Tür Dağılımı

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde; Türkiye’de “Genel Çağdaş Balkan Türk Edebiyatı” üzerine 22 kitap, 22 makale, 12 bildiri ve 9 tez çalışmasının kaleme alındığı tespit edilmiştir. Tespit edilen sayılara metinlerine ulaşamayan çalışmalar dahil edilmemiştir. Yapılan çalışmalarda en sık kitap ve makale türüne yer verildiği saptanmıştır.

Şekil 14. Genel Çağdaş Balkan Türkleri Edebiyatları Bilimsel Araştırmalarında İnceleme Alanları

Türkiye’de genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatı alanında yapılan çalışmalar, inceleme alanları bakımından ele alındığında en sık tür yönünden çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. Bu sırayı takiben tema yönünden yapılan incelemeler ve şahıslar üzerine yapılan incelemeler gelmektedir. Tür olarak genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatında 50 çalışma mevcuttur. Tema yönünden yapılan incelemelerde 8 çalışma, şahıslar üzerine yapılan incelemelerde ise 7 çalışma yapılmıştır. Türkiye’de genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatı üzerine yoğunlaşıldığında en sık çalışılan türün inceleme çalışmaları olduğu tespit edilmiştir. Bu inceleme çalışmalarında özellikle; Balkanlarda Türk edebiyatı, Türk şiiri ve gelişimi, Balkan konulu eserler ve değerlendirmeleri, Balkan Türkü şair ve yazarları gibi içeriklere yer verilmiştir. Genel çağdaş Balkan Türk edebiyatları alanında incelemeye alınan bölgeler üzerine ortak olan çalışmalara yer verilmiştir. Türkiye’de genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatı alanında inceleme çalışmalarından sonra en sık karşılaşılan türler sanatçı çalışmaları olmuştur. Özellikle bu alanda ön plana çıkan; Necati Zekeriya, Ahi, Filibeli Ahmed Hilmi, Halide Alptekin ve Mehmet Behçet Perim gibi edebi şahsiyetlerin incelemelerine yer verilmiştir. Türkiye’de genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatı alanında sanatçı portrelerinden sonra en sık karşılaşılan türler antolojiler olmuştur. Bu alanda ön plana çıkan isimler; Hasan Mercan, Ahmet Emin Atasoy, Yavuz Gürler, Ayşe Esra Kireççi, Reyhan İsen, Tuba Işınsu İsen ve Mustafa İsen olmuştur. Türkiye’de genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatı alanında diğer türlere nazaran geri planda kalan türler gazete ve dergilerin incelendiği basın yayın çalışmaları olmuştur. Bu alanda özellikle ön plana çıkan “Sesler Dergisi”, “Yoldaş Dergisi”, “Hikmet Gazetesi” ve “Kâinat Gazetesi”nin yanı sıra yayımlanan diğer gazete ve dergilerin incelemelerine de yer verilmiştir. Bu durum anlatım unsurları bakımından genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatının tür yönünden daha verimli bir edebiyat olduğunu ancak tema ve şahıslar üzerine yapılan incelemelerde geri planda kaldığını göstermektedir.

II. BÖLÜM

II.1. Türkiye’de Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Çalışan Bilim İnsanlarının Genel Özellikleri

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine yapılan ilk çalışmalar; Türk edebiyatının Balkanlarda oluşum ve gelişim süreçlerinin anlatıldığı tarihî yazılar, Balkan Türkü şair ve yazarlarının incelendiği eserler, Balkanlarda kullanılan Türk dili ve diyalektleri ile diyalektlerin gelişim ve değişim süreçlerini açıklayan bilimsel çalışmalar, Balkan Türklerinin hayatında önemli değişiklikleri ele alan dönemler ve sosyal olaylar üzerine yapılan araştırmalar, Balkanlarda Türk dili ve edebiyatının Türk dünyasının diğer bölgeleri ile iletişimini, benzerlik ve farklılıklarını ele alan incelemeler, Türkiye’de Balkan Türk edebiyatının kültürel çeşitlilik ve zenginlik bakımından ilerlemesini ele alan araştırmalar vb. üzerine yapılmıştır.

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine yapılan çalışmalarda ilk yer alan araştırmacılar, 1989’da yapılan büyük göç ile Balkanlardan Türkiye’ye göç etmiş; millî kimliklerini ve kültürel bağlarını korumak, devam ettirmek isteyen Balkan göçmenleri, Balkan Türk dili ve edebiyatı alanına duydukları ilgi dolayısı ile incelemeler yapan akademisyenler ve edebiyatçılar, Balkan Türklerinin siyasi, sosyal, kültürel, edebî, vb. yönlerden kendilerini ve yaşantılarını destekleyecek sivil toplum kuruluşları ile sürekli yayın faaliyetlerinde bulunan kişiler olmuştur.

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacılar; Türkiye’de verilen üniversite eğitimi ile Balkanlar, Balkan Türk dili ve edebiyatı, Türk dünyası edebiyatları üzerine farklı yöntemler aracılığı ile farklı alanlarda eğitim almışlardır. Özellikle yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları ile daha önce Türkiye’de Balkan coğrafyası üzerine herhangi bir çalışmanın yapılmadığı bölgeler ve konular ele alınmıştır. Edebiyat alanında yapılan; dil, folklor, dönem, tasnif, tahlil, yazar, eser incelemeleri gibi konular ile alan hakkında yapılan incelemeler detaylandırılmıştır. Türkiye’de Balkan Türk dili ve edebiyatı alanında alınan eğitime ek olarak araştırmacıların Balkan ülkelerindeki üniversitelerden eğitim alması, dersler vermesi, akademik ve kültürel faaliyetlerde bulunması daha sonra Türkiye’de ve yurtdışında yapılan çalışmaların derinleşmesine yardımcı olmuştur.

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacıların bu alana yönelmelerinde farklı sebepler etkili olmuştur. Türkiye’de Balkan Türk dili ve edebiyatları alanında çalışmalar yürüten araştırmacıların; Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu, İslam Beytullah Erdi, Mehmet Türker Acaroğlu, Nimetullah Hafız, Zeki Gürel gibi bir kısmının Balkanlardan Türkiye’ye göç eden göçmenler olduğu görülmektedir. Doğup büyüdüğü coğrafyayı, yaşadıkları siyasi, sosyal, kültürel, demografik, edebî vb. yapılanmaları anlatmak, Balkanlar ile olan kültürel bağlarını sürdürmek ve miraslarını korumak isteyen Balkan Türklerinin Türkiye’de de bu amaçlar doğrultusunda çalışmalar yürüttükleri görülmektedir. Demografik açıdan çeşitli milletlere ve kültürlerle sahip olan Balkan Türklerinin birbirleriyle olan etkileşimlerinin ve iletişimlerinin incelenmesi de bu alan üzerine yapılan çalışmalara kaynak oluşturmıştır. Türk dili ve edebiyatı alanında çalışan araştırmacıların disiplinlerarası yöntemlerle diğer alanlara yönelmesi, Balkan Türkleri ve edebiyatları ile ilgili birikimlere erişimi, dil, tarih, sosyoloji, kültür vb. açılardan farklı yaklaşımların varlığı, Balkan Türk dili ve edebiyatına olan ilgiyi canlı tutmuştur. Balkan Türk edebiyatlarının tanıtılmasının ve incelenmesinin amaçlanması, süreli yayın organları, kurum ve kuruluşlar aracılığı ile kültürel aktivitelerde bulunulması da Balkan Türk edebiyatları üzerine yapılan çalışmaların oluşum nedenlerindendir.

Türkiye’de Balkan Türk edebiyatları üzerine çalışmalar yürüten araştırmacıların profilleri zamanla değişkenlik göstermiştir. Araştırmacıların çalışma alanlarına ve konularına göre Balkan Türk edebiyatları üzerine olan kaynaklara erişimi çalışma sıklıklarını ve süreçlerini etkilemiştir. Akademik çerçevede Balkan Türkleri ve edebiyatları ile ilgili çalışmaların, yurtiçi ve yurtdışında yapılan bilimsel faaliyetlerin yoğunlaşması alana ilgiyi canlı tutmuştur. Araştırmacılar, akademik çalışmalarında Balkan Türkleri edebiyatları dışında farklı alanlara ve farklı konulara yönelmiştir. Balkan Türk dili ve edebiyatı alanında yapılan çalışmalarda disiplinlerarasılıkla dil bilimine yönelindiği, dilin kökeni, etimolojik yapısı ve gelişimi üzerine incelemelerde bulunduğu görülmektedir. Balkan Türk dili ve edebiyatının sanat, toplum, tarih, folklor vb. diğer dallarla ilişkisi incelenirken diğer alanlara yönelimler artmıştır. Balkan Türk dili ve edebiyatının gelişim süreçlerini etkileyen konulardan olan; göç, kültürel miras, kimlik gibi konuların diğer sanat dallarıyla olan bağlantısı, Balkan Türk dili ve edebiyatının oluşum ve gelişim dönemleri, yazarların edebî şahsiyetleri ve eserleri, diğer toplumların

edebî sahadaki faaliyetlerinden etkilenme süreçleri ve uygulamaları gibi farklı konularda yapılan çalışmalar, araştırmacıların çalışma sahasını genişletmekte ve farklı alanlara da yoğunlaşmalarını mümkün kılmaktadır.

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacıların esas çalışma alanlarını Balkan Türk dili ve edebiyatları oluştururken yan dal olarak dil, tarih, sanat, folklor, sosyoloji vb. gibi farklı alanlarda da faaliyetlerde bulundukları görülmektedir. Edebiyatın sosyal bir varlık olması, toplumsal ve sosyal çerçevede farklı alanlarla da ilişki kurması, araştırmacıları çalışmalarını geniş bir perspektifte incelemeye yönlendirmiştir. Balkan Türk dili ve edebiyatını merkeze alarak yapılan çalışmalarda disiplinlerarasılıkla dil, tarih, folklor, sosyoloji vb. alanlar da öncelikli yer edinmiştir.

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacıların Balkanlar ile olan ilk temasları MEB ve Yunus Emre Enstitüsü kanalı gibi çeşitli yollarla sağlanmıştır. Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacılar akademik çalışmalar nedeniyle Balkan Türkleri ile iletişime geçmiş, o bölgelerde yer alan üniversitelerde çalışma imkânı bulmuş ve sahayı yerinde görmüşlerdir. Sadece Türkiye’de değil yurt dışında Balkanlar üzerine çalışan bütün araştırmacıların ortak noktası olan bilimsel çalışmalar, iletişim aracı olmuştur. Ulusal ve uluslararası alanlarda düzenlenen sempozyum, panel, toplantı, seminer, konferans ya da Balkanlara yapılan araştırma, inceleme gezileri aracılığı ile iletişime geçilmiştir. 1989’da yaşanan “Büyük Göç” ile Türkiye’ye yerleşen Balkan Türklerinden özellikle öğretmen ve gazeteci kimlikleriyle ön plana çıkan kişilerin; Balkan coğrafyası, Balkan Türk dili ve edebiyatı, Balkanlarda sosyal ve kültürel hayat vb. hakkında verdikleri bilgiler, kaynaklar, röportajlar Balkanlar ile iletişime geçilmesini kolaylaştırmıştır. Türkiye’de Balkanlardan göç eden göçmenlerin yayımladıkları, yerel halk ve yaşıntıları hakkında bilgi veren kitap, makale, gazete, dergiler ve arşivler Balkanlar ile iletişimi kolaylaştırmıştır.

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacılar, alan üzerine ilk çalışmaları yapmaları dolayısıyla çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Yaşanılan zorluklardan ilki, Balkan coğrafyası ve araştırma yapılan alanlar ile ilgili kaynak ve arşiv eksikliğidir. Türkiye’de daha önce bu alanda herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması, yeterli bilgi ve birikimin sağlanamaması araştırmacıların çalışmalarında ilerlemelerine engel oluşturmuştur. Bu durum araştırmacıları; saha

çalışması, gözlem ve güvenilir kaynaklara erişim için Balkan bölgelerine seyahatlere yönlendirmiştir. Bu durumda araştırmacılar için finansal desteğin sağlanamaması da diğer bir problemi oluşturmuştur. Kültürel çeşitliliğe sahip olan Balkanların çok uluslu yapısı; elde edilen kaynakların ve verilerin işlenmesi, birincil dereceden kaynak oluşturabilecek kişilerle yapılan röportajlar da dil sorunlarını beraberinde getirmiştir. Bu durum Türk dünyasının farklı bölgeleri ve Balkan dilleri üzerine çalışan Türk araştırmacıların iletişime geçilebilmeleri için çevirmenlere ya da çeviri programlarına ihtiyaçlarını gerektirmiştir. Balkan Türkleri edebiyatları üzerine yapılan çalışmalarda Türk araştırmacılar, Balkanlarda yaşanan siyasi, sosyal, kültürel olayları merkeze alarak ilerlemişlerdir. Dönemlere göre değişkenlik gösteren bu etkenler, Türkiye ile Balkanlar arasındaki ilişkileri şekillendirmekte ve çalışmaların sıklığını etkilemektedir. Bu durum karşısında Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacıların çalışmalarının zaman zaman durulduğu görülmektedir.

Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacılar, ilk çalışmalarını farklı yollar vasıtasıyla yayımlamışlardır. Genellikle akademik alanlarda yapılan çalışmalar; akademik dergiler, tezler, ulusal ve uluslararası alanlarda yapılan konferans, toplantı, seminer, kitap, makale vb. şekillerde yayımlanmıştır. Özellikle Balkanlardan Türkiye’ye göç ederek akademik kariyerine Türkiye’de başlayan ya da devam ettiren akademisyenler, orada baskıcı rejim dolayısıyla yayımlama fırsatı bulamadıkları çalışmalarını burada yayımlamışlardır.

Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan ilk araştırmacıların benzer yönlerine bakıldığında ortak payda da buluştukları birçok nokta görülebilir. Bu ortak paydalardan ilki belki de en önemlisi, araştırmacıların çoğunun ya Balkan kökenli olarak Türkiye’ye göç etmeleri ve yaşamlarını burada sürdürmeleri ya da hayatlarının belli bir döneminde Balkanlarda bulunmalarıdır. Araştırmacılar için ortak olan noktalardan bir diğeri Balkan Türk dili ve edebiyatına duydukları ilgidir. Araştırmacılar bu alana ya asıl işleri olarak ya da ilgi ve alaka duyarak yönelmişlerdir. Bu yönelimlerini aldıkları eğitimlerle desteklemişlerdir. Araştırmacılar edebî çerçevede ele aldıkları konuları; saha çalışmaları, literatür taramaları, araştırma ve incelemelerle güvenli şekilde gözlemlemek için bir süre ya da temelli olacak şekilde Balkanlara gitmişlerdir. Yapılan incelemeler neticesinde çalışmalarını genelde siyasi, sosyal, kültürel özelde ise edebî çerçevede ele almışlardır.

Konu bütünlüğünün ve olayların daha net anlaşılabilmesi için gerçek hayatta yaşananlar tarihî perspektiflerle ele alınmıştır.

Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan ilk araştırmacıların benzer yönleri olduğu gibi farklı yönleri de vardır. Tabloya genel olarak bakıldığında Balkan Türkleri edebiyatları üzerine çalışan araştırmacılar aynı gibi görünse de aslında hepsi edebiyatın farklı bir yönüne değinmiştir. Araştırmacılar, Balkan Türkleri edebiyatlarına duydukları ilgi ve aldıkları eğitimler ile Balkan coğrafyasının farklı bölgelerine yoğunlaşmışlardır. Ele alınan bölgelerin farklı olması gibi işlenen temalar, konular ve türler de farklılık göstermektedir. Kimi araştırmacılar hikâye, şiir, roman vb. türlere yoğunlaşırken kimi araştırmacılar daha çok edebiyatın tarihî yönünü ya da dil bilimini ele almıştır.

II.2. Türkiye’de Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Çalışan Bilim İnsanlarının Bu Alandaki Faaliyetleri

Türkiye’de ÇBTE alanında çalışan bilim adamları Türkiye ve Balkanlar arasındaki tarihi bağlar, kültürel çeşitlilik, kimlik, akademik çalışmalar vb. gibi nedenlerle bu alana yönelmiştir. Akademik anlamda çalışmaları ile etkinliklerini sürdüren araştırmacılar, Balkan coğrafyasının farklı bölgelerine farklı türler vasıtasıyla yoğunlaşmışlardır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere Türkiye’de Balkan Türkleri edebiyatları üzerine eğitim veren ilgili üniversitelerden mezun araştırmacıların hem kendi kişisel seyahatleri ve aile yaşantıları dolayısıyla hem de MEB ve Yunus Emre Entitüsü gibi araçlarla Balkan coğrafyasına seyahatleri, oralarındaki eğitim öğretim faaliyetlerinde yer almaları, ders vermeleri, saha araştırması yapmaları vb. çalışmaları için kaynak oluşturmuştur.

Özellikle bu doğrultuda örnek verebileceğimiz isimlerden Abdülkadir Hayber Yugoslavya ve Makedonya Kiril ve Metodi Üniversitesinde akademik açıdan etkin şekilde rol almış, bölgeyi ve insanları tanıma, onlar hakkında birinci dereceden yaptığı gözlemlerle çalışmalar kaleme alma fırsatı yakalamıştır. Ertuğrul Karakuş’un Bulgaristan Filibe (Plovdiv) Paisiy Hilendarski Üniversitesi, Makedonya Uluslararası Balkan Üniversitesi ve Makedonya Kalkandelen (Tetovo) Üniversitesinde eğitim vermek üzere bulunduğu zamanlar ile araştırma yapmak için bulunduğu Yunanistan ve Kosova bölgelerinde elde ettiği bulgular ÇBTE konulu çalışmalarına kaynaklık etmiştir. Mustafa Said Kıymaz’ın Uluslararası Balkan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği

bölümünde çeşitli faaliyetlerde bulunması, Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesinde Blaje Koneski Filoloji Fakültesi Türkoloji bölümünde ve Üsküp Yunus Emre Türk Kültür Merkezinde eğitimler vermesi bu durumu örneklendirir niteliktedir. Avrupadaki Türk varlığı ile ilgili araştırma-inceleme yapmak için bulunduğu ülkeler arasında Kuzey Makedonya ve Kosova’da olan Nazlı Rana Gürel; Kuzey Makedonya ve Kosova’da bulunduğu süre zarfında pek çok basın yayın faaliyetlerinde etkin şekilde yer almış, konu ile ilgili konferanslar vermiş ve bilimsel faaliyetlerde bulunmuştur. ÇBTE alanındaki çalışmalarına özellikle Saraybosna, Belgrad ve Priştine Üniversitelerinde verdiği Şarkiyat dersleri ile yoğunlaşan Nimetullah Hafız’ın Balkan ülkelerinin basın yayın faaliyetlerinde bulunması onun çalışma alanı için temel oluşturmasına sebep olmuştur. ÇBTE alanında özellikle Romanya Türkleri ve edebiyatı üzerine olan çalışmaları ile dikkati çeken Osman Horata’nın Ovidius Üniversitesinde (Köstence/Romanya) yaptığı akademik faaliyetler etkili olmuştur. Salih Okumuş’un ÇBTE üzerine olan çalışmalarının ilk bulguları Priştine Üniversitesinde akademik görevlerde bulunduğu zamanlara dayanmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında Kuzey Makedonya Türk edebiyatına yönelen Suat Engüllü’nün ÇBTE alanındaki bilimsel çalışmalarında Yugoslavya’da yayınında yer aldığı basın yayın faaliyetleri etkili olmuştur. Balkan coğrafyası ve Türk dünyası üzerine olan çalışmaları ile dikkati çeken Zeki Gürel’in Kuzey Makedonya’da Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi ile Kosova’da Priştine Üniversitesinde yaptığı akademik çalışmalar alan üzerine olan faaliyetlerine yoğunluk kazandırmıştır.

Türkiye’de ÇBTE alanında çalışan araştırmacılardan Balkan bölgelerinde doğup büyüyen, orada yaşayan ya da ailesi orada ikamet ederken yapılan göçler ile Türkiye’ye gelenler olmuştur. Bu alanda örnek verebileceğimiz isimlerden olan; Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu kaleme aldığı çalışmalarında doğup büyüdüğü yer olan Bulgaristan’ı farklı açılardan ele alarak Bulgaristan Türklerinin yaşantısına ve Bulgaristan Türk edebiyatına ivme kazandırmıştır. Eğitim amacıyla bulunduğu pek çok yeri ve yaşantıyı farklı teknik ve yöntemlerle araştırmalarına eklemiştir. İslam Beytullah Erdi’nin çalışmalarında özellikle Bulgaristan üzerine yoğunlaşmasının sebebi Bulgaristan’ın hem doğup büyüdüğü bölge olması hem de birçok basın yayın faaliyetlerini bu bölgede gerçekleştirmiş olmasıdır. Mehmet Türker Acaroğlu’nun ÇBTE alanında özellikle Bulgaristan Türkleri ve Bulgaristan Türk edebiyatı üzerine yoğunlaşma

sebebi burada doğup büyümüş olması ve dönemin basın yayın faaliyetlerinde etkin şekilde yer almasıdır. Nimetullah Hafız'ın Prizren doğumlu olması ve farklı Balkan ülkelerinin basın yayın faaliyetlerinde bulunması onun çalışma alanı için temel oluşturmasına sebep olmuştur. Bulgaristanlı bir aileden olan Zeki Gürel'in Balkan coğrafyası ve Türk dünyası üzerine olan çalışmaları Kuzey Makedonya'da Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi ile Kosova'da Priştine Üniversitesinde yaptığı akademik çalışmalar ile yoğunluk kazanmıştır.

Araştırmacıların Balkan coğrafyasının hangi sahalarında ne tür çalışmalara ve türlere yöneldiklerine bakıldığında zaman farklı bölgeler ve farklı alanlar dikkati çekmektedir.

Abdülkadir Hayber akademik çalışmalarında Türk dünyası, Bulgaristan, Kuzey Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatını ele almıştır. Özellikle Yugoslavya ve Kuzey Makedonya'da görev aldığı süre boyunca çalışmalarını Balkanların basın yayın tarihî için büyük önem taşıyan “Sesler (Yugoslavya)” dergisi ve “Birlik (Makedonya)” gazetelerinde yayımlamıştır. Kaleme aldığı hikâye, deneme, inceleme, araştırma türleri içerisinde özellikle Sesler dergisinde, Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatının yaratıcısı olan, bu edebiyatı daha ileri seviyeye taşıyan yazar ve şairler için araştırma ve inceleme türüne yönelmiştir.

Atıf Akgün Balkan Türkleri, Balkan Türklerinin yazılı edebiyatı, Balkan Türklerinden özellikle Bulgaristan Türkleri ve çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Türkiye’de akademik kariyerine 2006-2012 yılları arasında kaleme aldığı “Bulgaristan’da Türk Çocuk Edebiyatı” başlıklı doktora tezi ile başlamıştır. Bu çalışması ile daha sonraki çalışmalarına da kaynaklık edecek olan çocuk edebiyatı ve özellikle Bulgaristan Türk çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Kaleme aldığı “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Nadiye Ahmet ve Çocuk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme”, “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirinde Milliyet Kavramı ve Bulgarların Ele Alınışı”, “Balkan Türkleri Süreli Çocuk Yayıncılığında Eski Harfli Bir Örnek: Yoldaş Dergisi Üzerinde Bir İnceleme”, “Balkan Türklerinin Muhacerette Gelişen Çocuk Şiiri”, “Totaliter Dönem Bulgaristan’ında Devletin Türkçe Çocuk Gazetesi: Eylülcü Çocuk (İnceleme ve 1947-1948 Yılları İzahlı Fihristi)”, “Balkan Türklerinin Muhacerette Gelişen Çocuk Şiiri”, “Balkan Türkleri Özelinde Çocuk Edebiyatı Ürünleri ve İdeoloji Çıkmazı

(Yugoslavya/Bulgaristan - 1944/1990)", "Bulgaristan Türk Edebiyatında Nadiye Ahmet ve Çocuk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme", "Balkan Türkleri Çocuk Şiirlerinde Milliyet Kavramı ve Türk Milletine Bakış Bulgaristan Batı Trakya Örneği", "Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı (Dönemler-Temsilciler-Türler)", "Kuzey Makedonya Çocuk Şiirleri", "Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirleri", "Balkan Türklerinin Muhacerette Gelişen Çocuk Şiiri (Bulgaristan /Türkiye- 1990/2016)" başlıklı çalışmaları onun en sık çocuk edebiyatı (şiir- hikâye) alanına yöneldiğini göstermektedir. Yazarın ulusal arenalarda olduğu gibi uluslararası arenalarda da çocuk edebiyatına yöneldiğini Gülçin Balat ile Bosna Hersek'te yapılan "Geçmişten Günümüze- Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu"nda sunulan "Totaliter Dönem Bulgaristan'ında Devletin Türkçe Çocuk Gazetesi: "Eylülcü Çocuk" (İnceleme ve 1947-1948 Yılları İzahlı Fihristi)" başlıklı bildirisi ile görebiliriz.

Yazarın çocuk edebiyatı alanı dışında yöneldiği diğer konular; "Bulgaristan'daki Türklerin Romanı (1912-2021)", "Modern Gagauz Edebiyatı'nda İlk Roman: Uzun Kervan (Bir Tahlil Denemesi)", "Yakın Dönem Türk Romanında Balkan Türkleri ve Sürgün", "Halide Alptekin'in Ağlama Tuna Romanında Balkan Türklerinin Sürgünü", "Modern Gagauz Edebiyatı'nda İlk Roman: Uzun Kervan", "Yakın Dönem Mübadele Romanlarındaki "Türk" ve "Rum" Algısına Dair Mukayeseli Bir İnceleme", "Yakın Dönem Mübadele Romanları Üzerinde Bir Değerlendirme" ve "Mübadil Türklerin Romanı" başlıkları ile Balkan coğrafyası üzerine yazılmış olan romanların tahlilleridir.

Balkan Türklerinin yaşamış olduğu göç ve göçle birlikte yeniden şekillenen edebiyat, çalışmalarına sıklıkla konu olmuştur. Özellikle bu alanda kaleme aldığı "Edebiyatımızda Göç ve Göçmen Edebiyatları Üzerine Bir Değerlendirme", "Bulgaristan'dan Anadolu'ya Göçen Türkçe ve Türk Edebiyatı", "Bulgaristan Türkleri Edebiyatında (Şiir) 1989 Sonrası "Hanımeli Hareketi", "Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemelerinde Bir Uygulama Alanı Olarak Türk Dünyası Edebiyatları", "Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Dönemlere Göre Tasnifi Üzerine Bir İnceleme", "Balkan Türklerinin Muhacir Edebiyatı İncelemeleri", "Balkan Türkleri Edebiyat Tarihinde Klasik Döneme Dair Bir Derkenar", "Çağdaş Balkan Türk Edebiyatlarında Sözlü Geleneğin Tesiri Üzerine Bir İnceleme" başlıklı çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Yazarın diğer konulara nazaran en az ele aldığı konu Balkan şair ve yazarları üzerine

yaptığı incelemelerdir. “Kosova Türk Edebiyatı’nda Zeynel Beksaç: Rumeli O Benim İşte” ve “Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Türkiye’deki Temsilcileri ve Şaban M. Kalkan” başlıklı çalışmaları bu alanda örnek gösterilebilecek çalışmalarındandır. Araştırmacı ayrıca Kübra Bışkin tarafından 2022 yılında kaleme alınan “Bulgaristan Türk Romanında Sosyal Meseleler” başlıklı yüksek lisans tezine danışmanlık yapmıştır.

Atilla Jorma’nın Türkiye’deki çalışmaları Bulgaristan ve Kuzey Makedonya Türkleri ile Türk edebiyatları üzerine yoğunlaşmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında Bulgaristan’daki Türk edebiyatı ile Kuzey Makedonya’daki Türk edebiyatını karşılaştırmalı yöntemler ile incelemiştir. Jorma 2007 yılında Finlandiya Turku Üniversitesinde “Bulgaristan’da 60’lı Yılların Türkçe Romanı” isimli doktora tezini yayımlamıştır. Yazarın özellikle Türkiye’de yayımlanmış olan; “Bulgaristan ve Türk Edebiyatı”, “İlhami Emin ve İshak Raşidov’un Romanlarına Yansıyan Yörük Kimliği” ve “Çalıkuşu’na Nazire Yazan Şair- Ahmet Şerif Şerefli’nin Yaratıcılığı” başlıklı çalışmaları ÇBTE alanı için önem taşımaktadır. Yazarın ayrıca Türkiye’de yayımlanmamış ancak taşıdığı önem itibari ile bahsedilmesi gereken 2013 yılında Bakü’de yayımlanan “Bulgaristan’daki Türk Edebiyatına Bir Bakış” başlıklı çalışması, Bulgaristan Türk edebiyatı üzerine yapılmış önemli çalışmalardandır. Bulgaristan Türk edebiyatının oluşum ve gelişimini göstermesi bakımından başlıca çalışmalar arasında yer almaktadır.

Bahtiyar Aslan’ın Türkiye’deki ÇBTE alanındaki çalışmaları Kosova ve Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatı alanı üzerine yoğunlaşmaktadır. Araştırmacının “Türkçenin Nöbetini Tutmak Zeynel Beksaç ve Şiiri” başlıklı çalışması ÇBTE alanında özellikle şiir üzerine yoğunlaştığı önemli bir çalışmasıdır.

Bülent Hünnerli’nin Türkiye’deki çalışmaları Gagauz Türkleri dili ve Rumeli ağızları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında Güney-Batı (Oğuz) Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ile Gagauz Türklerinin dili ve edebiyatına yönelmektedir. Yazarın ulusal ve uluslararası alanlarda yayımlanmış çalışmalarında sıklıkla Gagauzyeri dili incelemeleri ve Gagauzyeri halk bilimi ürünleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Kaleme aldığı türler içerisinde; “Gagauz Atasözleri”, “Payidar-Balkanlar Üzerine Dil-Tarih-Edebiyat Araştırmaları”, “Mihail Guboglo’nun Gagauz Folkloru Derlemeleri”, “Mihail Çakır’ın Gagauzca (Türkçe)-Rumence Sözlüğü

(İnceleme-Metin)”, “Çağdaş Türk Lehçeler” başlıkları ile daha çok Gagauzyeri dili ve halk edebiyatı türleri üzerine araştırma- inceleme alanına yöneldiği görülmektedir.

Erol Sakallı’nın ÇBTE alanındaki çalışmaları çoğunlukla Batı Trakya ve Bulgaristan Türkleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Özellikle bu alanda kaleme aldığı çalışmalarından “Tevfik Fikret’in Bulgaristan Türk Edebiyatındaki İzleri Üzerine” ve “Rodoplardan Bir Ses Niyazi Hüseyin Bahtiyar” çalışmaları örnek verilebilir.

Ertuğrul Karakuş’un ÇBTE alanındaki çalışmaları Balkan Türk edebiyatları üzerine yoğunlaşmaktadır. Karakuş’un akademik kariyeri: “Sesler Dergisi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı doktora tezi ile başlamıştır. Bu çalışma ile Kuzey Makedonya ve Kosova bölgelerinde 36 yıl etkin şekilde faaliyet gösteren Sesler dergisinin biçim ve muhteva açısından incelemesi ile farklı başlıklar altında edebî açılardan birçok konuya yer verilmiştir. İncelemeye alınan çalışma ile daha sonra yapılacak olan birçok çalışmaya kaynaklık edilmiştir. Araştırmacı konumuzla ilgili akademik çalışmalarında özellikle Balkanlar ve Balkan Türkleri, Balkanlarda Türk edebiyatı, Türk dünyası edebiyatları (özelde Kuzey Makedonya ve Kosova edebiyatları) ve yeni Türk edebiyatını ele almıştır. ÇBTE konulu çalışmalarında şiir ve hikâye türü üzerine yapmış olduğu kitap çalışmaları ve makaleleri ağırlık kazanmıştır. Özellikle bu alanda “Sesler Dergisi Etrafında Teşekkül Eden Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı (Şiir-Hikâye)”, “Sesler Dergisi Bibliyografyası (Makedonya ve Kosova Türklerinin Avazı)” başlıklı çalışmaları ile “K. Makedonya ve Kosova Türk Şiirinde Türkistan ve Türk Dünyası”, “Gagauz Şair Valentina Bujilova’nın Çocuk Şiirlerine Çocuğa Görelik İlkesi Işığında Bir Bakış” ve “Türkçenin Oğuz Sahasının İki Vatan Şairi: Bahtiyar Vahapzade ve Abdülfettah Rauf’un “Vatan” Temalı Şiirleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme” başlıklı çalışmaları örnek verilebilir. Yazarın ulusal arenalarda olduğu gibi uluslararası arenalarda da önemli çalışmaları olmuştur. Bunlar içerisinde özellikle Bosna Hersek’te yapılan “-Geçmişten Günümüze- Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu”nda Semra Halil Skenderi ile birlikte sunulan “Makedonya’da Yayınlanan “Hilal” Dergisindeki Türkçe-Edebiyat Faaliyetlerine Bir Bakış” başlıklı bildiri örnek verilebilir. Yahya Kemal ve Üsküp konulu makalelerinde Kuzey Makedonya’nın başkenti Üsküp’ün Türk şairi tarafından eserlerinde sıklıkla konu edinmesinin nedenlerini açıklamaktadır.

Feyyaz Sağlam'ın ÇBTE alanındaki çalışmaları Batı Trakya Türkleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında özellikle Türk dünyası, Batı Trakya Türkleri, Batı Trakya Türklerinin dili, edebiyatı ve folkloru alanlarına yönelmiştir. Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi'nin “Batı Trakya Türk Edebiyatı” bölümünü yazarak Batı Trakya'yı dünya edebiyatına tanıttığı kitap bölümü bulunmaktadır. Yazarın uzmanlık alanı olan Batı Trakya Türk edebiyatı üzerine yurtiçi ve yurtdışında birçok bilimsel çalışması, konferansı, dergi ve gazetelerde yayımlanmış yazıları mevcuttur. Yazarın kaleme aldığı türler içerisinde en sık araştırma-inceleme, antoloji ve şiir türüne yöneldiği görülmektedir. Özellikle araştırma- inceleme ve antoloji türünde öne çıkan çalışmalarından; “Yunanistan'da Batı Trakya'da Çağdaş Türk Şiir Antolojisi”, “Yunanistan Batı Trakya Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler I-II-III-IV”, “Batı Trakya/Yunanistan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi”, “Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı”, “Yunanistan Batı Trakya Türkleri Edebiyatında Atatürk” ve “Türk Dünyası Edebiyatı İncelemeleri I-II” örnek gösterilebilir. Türkiye'de 1998 yılında kurucusu olduğu KIBATEK (Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) vasıtasıyla “Türkiye” ile “Türk Dünyası” alanındaki çalışmalarını sürdürmektedir. Türkçenin diğer dünya ülkelerinde yaşatılmasını amaçlayan bu alan ile yurtiçi ve yurtdışında birçok panel, sempozyum, konferans ve şiir şölenleri yapılmaktadır. Yazarın özellikle bu alan üzerine kaleme aldığı “Türk Dünyası Edebiyatında KIBATEK” başlıklı çalışması bulunmaktadır.

Türkiye'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesinde Bulgar Filolojisi bölümünün kurucusu olan Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu, ÇBTE alanındaki çalışmalarında Bulgaristan Türk edebiyatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Hem yurtiçi hem yurt dışı birçok bilimsel kongrelere, sempozyumlara, panellere ve toplantılara katılmıştır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında özellikle Türk dünyası, Bulgaristan Türkleri, Bulgar-Türk dili, Bulgaristan Türklerinin yazılı ve sözlü edebiyatına yönelmiştir. Araştırmacı ÇBTE alanındaki çalışmalarında daha sık Bulgaristan Türklerinin yazılı ve sözlü edebiyatı (şiir, hikâye, düzyazı) üzerine kaleme aldığı araştırma-inceleme türüne yer vermiştir. Türk dünyası ve özellikle Bulgaristan Türk edebiyatı üzerine ulusal ve uluslararası alanlarda birçok kitap, makale, bildiri ve antoloji yayımladığı görülmektedir. Bu alanda ön plana çıkan çalışmaları; “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 8-

Bulgaristan Türk Edebiyatı”, “Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (Folklor Türleri, Şiirler ve Düz Yazıları)”, “Bulgaristan Türkleri Şiiri”, “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı”, “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’na Toplu Bir Bakış”, “Bulgaristan Türk Edebiyatına Bir Bakış”, “Edebiyatımızda Balkan Türklerinin Göç Kaderi”, “Balkan Türkleri Edebiyatları (Sözlü Edebiyat)”, “Balkan Türkleri Edebiyatları (Yazılı Edebiyatı)”, “Edebiyatımızda Balkan Göçleri”, “Rodop Müslümanları’nın Dramı, (Anılar, Anlatılar, Edebî Eserlerden ve Basından Satırlar)”, “1912-1913 Balkan Savaşlarının Edebiyata Yansıması” vb. örnek gösterilebilir.

İslam Beytullah Erdi’nin ÇBTE sahasındaki bilimsel çalışmaları ağırlıklı olarak Bulgaristan Türk folkloru, dili ve edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Ulusal ve uluslararası birçok sempozyum ve panelde bulunan araştırmacı, ÇBTE alanında İLESAM ile TÜRKSAV gibi ön plana çıkan kuruluşlarda görev almış ve KIBATEK’in Ankara temsilciliğini yapmıştır. Türkiye’de ÇBTE alanında yapılmış önemli çalışmalardan biri de İslam Beytullah Erdi adına hazırlanmış olan çalışmalardır. Bu alanda özellikle Zeki Gürel ve Nazlı Rana Gürel tarafından kaleme alınan “İslam Beytullah Erdi, Hayatı-Sanatı- Eserleri” başlıklı çalışma monografi türünde öne çıkan çalışmalardandır.

Mehmet Samsakçı ÇBTE alanındaki çalışmalarında; Balkanlar, Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatları üzerine yoğunlaşmaktadır. Özellikle Balkan Türk edebiyatları alanında öne çıkan şair ve yazarların hayatı ve eserleri üzerine incelemelerde bulunmaktadır. Bu alanda ön plana çıkan çalışmalarından; “Prizrenli Bir Şair” Zeynel Beksaç ve Şiiri”, “Şehre Şiirle Tutunmak: Günümüz Balkanında Türk Şiiri” ve “Rumeli Türkleri ve Yahya Kemal” makale türüne; “Prizrenli Bir Şair ve Şiiri: Zeynel Beksaç” sempozyum çalışmalarına örnek gösterilebilir.

Mehmet Türker Acaroğlu ÇBTE alanındaki çalışmalarında Bulgaristan Türk edebiyatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Akademik çalışmalarında özellikle Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan Türk edebiyatı ve Bulgaristan Türk çocuk edebiyatı alanlarına yönelmiştir. Kaleme aldığı türler arasında en sık inceleme türüne en az ise antoloji türüne yönelmiştir. Çalışmalarından özellikle; “Bulgaristan Türkleri Üzerine Çalışmalar”, “Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar I-II”, “Bulgarlar ve Bulgaristan Üzerine YüzYıllık Türkçe Kaynakça (1878-1978)”, “Bulgaristan’da Türkçe Yer Adları Kılavuzu”,

“Balkanlarda Türkçe Yer Adları Kılavuzu”, “Gagauzlar: Hristiyan Türkler (Çeviri)” örnek gösterilebilir.

Mustafa Argunşah ÇBTE alanındaki akademik çalışmalarında özellikle Gagauz Türklerinin; dili, kültürü, tarihî, alfabesi, halk edebiyatı ve ürünleri üzerine yoğunlaşmıştır. Yazarın ÇBTE alanına ve özellikle Gagauz Türkleri üzerine yoğunlaşma sebebi çağdaş Türk lehçelerine duyduğu ilgi ve Türk dünyasının birçok bölgesini görme fırsatını bulmasıdır. Ulusal ve uluslararası alanlarda konferanslara, seminerlere ve sempozyumlara katılan yazar, Gagauz Türkleri üzerine kitaplar ve makaleler yayımlamış, bildiriler sunmuştur. Yazarın Gagauz Türkleri üzerine kaleme aldığı çalışmalarından; “(Harun Güngör ile birlikte), Gagauz Türkleri, Dil-Tarih-Folklor ve Halk Edebiyatı”, “(Harun Güngör ile birlikte), Dünden Bugüne Gagauzlar”, “(Harun Güngör ile birlikte), Gagauzlar”, “(Hülya Argunşah ile birlikte) Gagauz Yazıları” vb. kitap türüne; “Gagavuz Türklerinin Kullandığı Alfabeler”, “Çağdaş Gagauz Şiiri”, “4. Uluslararası Gagauz Kültürü Sempozyumu”, “Gagauzların Tarihi”, “Gagauz (Gökoğuz)” vb. makale türüne; “Gagauz Halk Edebiyatında Osmanlı Türk Kültürünün İzleri”, “Gagauz Türkçesinde Yunus Emre”, “Gagauz Türkleri ve Edebiyatı” vb. bildiri türüne örnek gösterilebilir.

Mustafa İsen’in ÇBTE alanındaki çalışmaları Balkanlarda Türk varlığı ve edebiyatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında özellikle Balkanlı Divan şairleri çalışmış olmasına rağmen Balkanlar, Balkan Türkleri, çağdaş Balkan Türkleri edebiyatları ve çağdaş Balkan Türk çocuk edebiyatı konularını da ele almış, çağdaş dönem temsilcileri üzerinde çalışmıştır. Araştırmacı kaleme aldığı çalışmalarında en sık araştırma- inceleme yazılarına yönelmiştir. Çalışmalarında Divan edebiyatına yoğunlaşmış olmasının yanı sıra ÇBTE alanında kaleme aldığı çalışmalarından; “Ötelerden Bir Ses (Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler)”, “Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi”, “Balkanlarda Türk Edebiyatı”, “Balkanlarda ve Diğer Komşu Ülkelerde Türkçe Edebiyat: Balkanlar”, “Varayım Gideyim Urumeli’ne Türk Edebiyatı’nın Balkan Boyutu”, Reyhan İsen ile birlikte kaleme aldığı “Yugoslavya Türk Çocuk Şiirinden Seçmeler”, Tuba Işınsu ile birlikte kaleme aldığı “Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi”, Reyhan İsen ve Ayşe Esra Kireççi ile birlikte kaleme aldığı “Balkanlar’da Türk Çocuk Şiiri” başlıklı çalışmaları kitap olarak yayımlanmış araştırma- inceleme yazılarına, “Yugoslavya’ da

Türk Edebiyatı” ve “Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatı” başlıklı çalışmaları ise makale türünde yayımlanmış araştırma-inceleme yazılarına örnek gösterilebilir. Araştırmacı ÇBTE alanına özellikle çocuk edebiyatı antolojileri ile temas etmiştir. Tespit edilen sayılara metinlerine ulaşamayan çalışmalar dahil edilmemiştir.

Mustafa Said Kıymaz’ın ÇBTE alanındaki çalışmaları Kuzey Makedonya Türk yazını ve Kuzey Makedonya Türk çocuk yazını üzerine yoğunlaşmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanlarda birçok konferansa, sempozyuma ve bildiriye katılan araştırmacının en sık kaleme aldığı tür araştırma-inceleme türü olmuştur. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında özellikle Kuzey Makedonya çocuk edebiyatı ve çocuk dergileri üzerine yoğunlaşmaktadır. ÇBTE alanında kaleme aldığı çalışmalarından; “Balkanlarda Türkçenin Sesi Necati Zekeriya ve Onun Antolojiler Yoluyla Makedonya’da Türkçeyi Yaşatma Çabası”, “Makedonya’da Türkçe Çocuk Edebiyatı ve İlhami Emin”, “Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatında Birlik Gazetesi ve “Çocuklara” Sayfası” bildiri türüne, “Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatına Katkıları Bağlamında Necati Zekeriya (Çocuk Hikâyeleri Çocuk Şiirleri ve Çocuk Edebiyatı Antolojileri)” makale türüne örnek gösterilebilir.

Nazlı Rana Gürel ÇBTE alanındaki akademik çalışmalarında özellikle Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatı, Kuzey Makedonya ve Kosova Türk yazını şair ve yazarlarını ele almıştır. Yazarın Balkan Türkleri özelinde Kuzey Makedonya ve Kosova Türkleri üzerine olan çalışmaları Kuzey Makedonya ve Kosova bölgelerinde yaptığı incelemeler ile yoğunlaşmıştır. Araştırmacı şiir, hikâye, araştırma-inceleme gibi farklı türlerde çalışmalar kaleme almıştır. En sık kaleme aldığı tür araştırma-inceleme türü olmuştur. Özellikle Kuzey Makedonya ve Kosova Türk şair ve yazarları üzerine kaleme aldığı çalışmaları ön plana çıkmaktadır. ÇBTE alanında kaleme aldığı; “İslam Beytullah Erdi (Hayatı-Sanatı-Eserleri) Zeki Gürel ile birlikte”, “Fahri Kaya, Hayatı– Sanatı – Eserleri (Zeki Gürel ile birlikte)” vb. çalışmaları kitap türüne, “Necati Zekeriya ve Samet Behrengi’nin Eserlerinde Müstakbel Vatandaş Olarak Çocuk”, “Balkanlar’da Türk Çocuk Edebiyatı”, “Makedonya Türk Edebiyatında ve Basınında Osman Türkay” vb. makale türüne örnek gösterilebilir.

Nevzat Özkan’ın ÇBTE alanındaki çalışmaları Gagauz Türkleri, Gagauz Türk dili ve edebiyatı üzerine yoğunlaşmaktadır. ÇBTE alanında üzerine en az inceleme yapılan

Türkler Gagauz Türkleri olmuştur. Buna rağmen ulusal ve uluslararası pek çok konferansa, bildiriye ve sempozyuma katılan araştırmacı, sıklıkla Gagauz Türkleri ve Gagauz Türklerinin dili ve edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu alanda kaleme aldığı çalışmalarıyla ön plana çıkan araştırmacı konu ile ilgili kitaplar yayımlamış, birçok makale kaleme almış ve bildiriler sunmuştur. Araştırmacının sıklıkla kaleme aldığı tür araştırma-inceleme türü olmuştur. Araştırmacının konumuzla ilgili bilimsel yayınları 1996 yılı ile başlamakta ve hala devam etmektedir. Kaleme aldığı; “Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım)”, “Gagauz Edebiyatı” ve “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi-12 Romanya ve Gagavuz Türk Edebiyatı” kitap türüne, “Gagavuz Yazı Dilinin Kurucusu Mihail Çakır” ve “Mihail Çakır (1861-1938)” makale türüne, “Bulgaristan’da Türk Dili ve Edebiyatı” ve “Gagauz Edebiyatında İstanbul” bildiri türüne örnek gösterilebilir.

Nimetullah Hafız ÇBTE alanı ile ilgili akademik çalışmalarında özellikle Balkan Türkleri, Balkan Türk dili ve edebiyatları, Balkan Türkleri halk edebiyatı ve ürünlerini ele almıştır. Araştırmacı ulusal ve uluslararası alanda pek çok kongreye, sempozyuma ve bildiriye katılmıştır. Şiir, hikâye, derleme, araştırma-inceleme gibi birçok türde çalışma kaleme alan yazarın en sık ele aldığı tür araştırma-inceleme türü olmuştur. ÇBTE alanında kaleme aldığı kitap, makale, antolojiler arasında konu en çok makaleler üzerinden incelenmiştir. Yayımlanan çalışmaları arasında özellikle; “Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk”, “Yugoslavya’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi C: 1-2-3”, “Yugoslavya Türk Edebiyatında Devrim Şiirler”, “Yugoslavya Türk Edebiyatında Tito Şiirleri”, “Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I-II-III”, “Yugoslavya’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi”, “Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri”, “Bulgaristan’da Türk Halk Edebiyatı Metinleri”, “Prizren Türk Ağzının Özellikleri (İncelemeler, Metinler, Sözlük)” ve “Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri”, “Rıza Mollov Hayatı ve Eserleri” kitap türüne, “Yugoslavya’da Türk Edebiyatı Hakkında Bir Deneme”, “Yugoslavya Türk Edebiyatında Atatürk’e Ait Yazılmış Şiirler”, “Yugoslavya’da Bilinmeyen Bir Türk Halk Şairi Aşık Ferki ve Onun Destanları”, “Yugoslavya’da Türk Şairlerinin Atatürk ile İlgili Şiirleri”, “Yugoslavya’da Türk Halk Edebiyatı”, “Kosova’da Türk Halk Edebiyatı”, “Bulgaristan’da Yayımlanan Türkçe Kitapların Bibliyografyası (1858–1984)”, “Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı”, “Yugoslavya’da Yunus Emre”,

“Yugoslavya’da Aşıklar Geleneği” vb. makale türüne örnek gösterilebilir. Nimetullah Hafız’ın özellikle Bulgaristan Türkleri edebiyatında önemli isimlerden olan “Sabri Tata Hayatı ve Eserleri” başlıklı çalışması 2010 yılında, “Yusuf Kerim Hayatı ve Eserleri” başlıklı çalışması ise 2006 yılında Prizren Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi yayınları tarafından yayımlanmıştır. Bu çalışmalar konu alanımız olan ÇBTE üzerine Türkiye’de yapılmış bilimsel çalışmaların analitik bibliyografyası konusuna yayın yeri Prizren olduğu için dahil edilmemiştir. Ancak alan üzerine yapılmış önemli çalışmalardan olduğu için zikretmekte fayda olacaktır.

Osman Baymak’ın ÇBTE alanındaki çalışmaları Balkan Türkleri, Balkan Türkleri edebiyatları ve Kosova Türk edebiyatı üzerinedir. Araştırmacı Balkanlarda Türk kültürü alanında birçok kültürel ve bilimsel faaliyette bulunmuş, basın yayın organlarında etkin şekilde rol almıştır. Şiir, hikâye, deneme, eleştiri, röportaj, seçki, araştırma-inceleme gibi birçok türde çalışması bulunan araştırmacı, kaleme aldığı türler içerisinde en sık şiir ve antoloji türünde çalışmalar yapmıştır. Çalışmalarından “Çağdaş Yugoslavya Türk Şiiri Antolojisi” ve “Gagauz Çağdaş Şiir Antolojisi” antoloji türüne örnek verilebilir.

Osman Horata’nın ÇBTE alanındaki bilimsel çalışmaları Balkan Türkleri ve özelde Romanya Türkleri ile Romanya Türk dili ve edebiyatı üzerinedir. Ulusal ve uluslararası alanlarda birçok konferansa, sempozyuma ve bildiriye katılan araştırmacının, ÇBTE alanında özellikle diğer Balkan ülkelerine kıyasla oldukça geri planda kalmış olan Romanya Türkleri için kaleme aldığı kitap bölümleri ve makaleleri bulunmaktadır. Romanya Türkleri ve edebiyatı üzerine yaptığı çalışmaları ile bu alanda öne çıkan isimlerdendir. Kaleme aldığı; “Romanya Yazılı Türk Edebiyatı”, “Romanya Türk Edebiyatı”, “Başlangıcından Bugüne Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”, “Romanya Türkleri Edebiyatı” başlıklı çalışmaları kitap / kitap bölümlerine, “Romanya’daki Türkoloji Çalışmaları”, “Romanya Türkleri”, “Romanya Türkleri Edebiyatı” başlıklı çalışmaları makalelerine, “Romanya Türklerinin Edebiyatı Üzerine Düşünceler”, “Balkan Türklerinde Türk Dili ve Eğitimi: Küreselleşme ve Avrupa Birliği Süreci Açısından Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmaları bildirilerine örnek verilebilir.

Raşit Koç’un ÇBTE alanındaki bilimsel çalışmaları Balkan Türk dili ve edebiyatları üzerinedir. Ancak yazar akademik çalışmalarında özellikle Kuzey

Makedonya ve Kosova Türk edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Ulusal ve uluslararası alanda birçok konferansa, sempozyuma ve bildiriye katılan yazarın ÇBTE alanında özellikle Türk dili ve halk edebiyatı üzerine kaleme aldığı araştırma-inceleme yazılarına yöneldiği görülmektedir. Kaleme aldığı çalışmalarından; “Filiz Çocuk Gazetesinde Yer Alan Yazı Türlerinin Değerlendirilmesi”, “Kuzey Makedonya İştîp Ağzında Kullanılan Türkizmalar”, “Millî Kültür İnşası ve Dil Bilinci Kazandırma Aracı Olarak Kosova Türk Edebiyatında Ninni” ve “Çocuk Edebiyatı Türü Olarak Ninniler ve Balkanlar Çocuk Edebiyatında Ninni Örnekleri” başlıklı makaleleri örnek verilebilir. Yazar ayrıca ÇBTE alanına aldığımız araştırmacılarından Mustafa Said Kıymaz’ın “İleri Yavrutürk Dergisinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi [1976-1977]” başlıklı yüksek lisans tezine danışmanlık yapmıştır.

Salih Okumuş’un ÇBTE alanındaki çalışmaları Balkanlar, Balkan Türk edebiyatları, Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanlarda pek çok konferansa, panele ve bildiriye katılan araştırmacı, çalışmalarında özellikle Balkan Türkleri ve Balkan Türk dili ve edebiyatı üzerine yoğunlaşmıştır. Pek çok bilimsel çalışmaya imza atan araştırmacının ÇBTE alanında kitapları, makale ve tebliğ türünde çalışmaları bulunmaktadır. Araştırmacı dil, kültür, edebiyat ve sanat alanındaki yazılarında en sık araştırma-inceleme türüne yönelmiştir. Araştırmacının kaleme aldığı çalışmalarının özellikle Kuzey Makedonya ve Kosova Türk edebiyatının basın yayın faaliyetleri üzerine olduğu görülmektedir. Araştırmacının konumuzla ilgili bilimsel yayınları 2012 yılı ile başlamakta ve hala devam etmektedir. Araştırmacının kaleme aldığı çalışmalarından; “Reşit Hanadan’ın Duygu Tutsağı Adlı Eserinde Yer Alan “Bir Hidrellez Günüydü” Öyküsü Üzerine Bir İnceleme”, “Reşit Hanadan (Hayatı, Sanatı ve Eserleri)”, “Kosova’da Türkçe yayınlanan Bir Gazete: Tan”, “Kosova’da Türkçe Yayınlanan Bir Çocuk Dergisi: Türkçem”, “Kosova’da Yayınlanan Türkçe Gazete ve Dergiler”, “Kosova ve Kuzey Makedonya’da Türkçe Yayınlanan Çocuk Dergilerinde Anlatı Türleri: Hikâye, Masal, Efsane, Destan” başlıklı çalışmaları makale türüne, “Makedonya’dan Uzanan Çocuk ve Gençlik Eli: Sevinç Dergisi”, “Kosova’da Türkçe Yayınlanan Çocuk Dergisi: Bahar”, “Makedonya’da Türkçe yayınlanan Bir Çocuk Dergisi: Tomurcuk”, “Kosova’da Türkçe yayınlanan Bir Çocuk Dergisi: Kuş”, “Necati Cumalı’da Rumeli Coğrafyası”, “Makedonya ve Kosova’da

Türkçe Yayınlanan Çocuk Dergileri”, “Makedonya’da Türkçe yayınlanan Bir Edebiyat Dergisi: Sesler” başlıklı çalışmaları ulusal ve uluslararası alanlardaki bildiri türüne örnek verilebilir.

Suat Engüllü’nün ÇBTE alanındaki çalışmaları Kuzey Makedonya Türk edebiyatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında Kuzey Makedonya Türk edebiyatı ve özellikle şiiri üzerine yönelmiştir. Yazarın ÇBTE alanındaki bilimsel çalışmalarında Yugoslavya’da yayınında yer aldığı basın yayın faaliyetleri etkili olmuştur. “Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı ve Çağdaş Kosova (Yugoslavya) Türk Edebiyatı”, “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Prof. Dr. Mustafa İsen ile Birlikte)” başlıklı çalışmaları araştırma ile seçki türüne örnek verilebilir.

Şaban M. Kalkan’ın ÇBTE alanındaki çalışmaları Bulgaristan Türkleri ve Bulgaristan Türk çocuk edebiyatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında özellikle Bulgaristan Türk edebiyatı, Bulgaristan Türkleri çocuk edebiyatı ve şiirleri üzerine yönelmiştir. Yazarın Bulgaristan Türkleri ve edebiyatına yönelme sebeplerinden olan zorunlu göç, onun Balkan coğrafyasını tanıtmayı zorunlu kılmıştır. Ulusal ve uluslararası alanlarda pek çok konferansa, sempozyuma ve bildiriye katılan yazarın şiir, derleme, araştırma-inceleme, çeviri türünde çalışmaları mevcuttur. “Kıbatek Uluslararası Şiir Antolojisi”, “Rodoplar’dan Esintiler”, “Tuna Boyu’ndan Esintiler -II”, “Rodop Öyküleri -I”, “Tuna Boyu Öyküleri -II” başlıklı çalışmaları antoloji türüne, “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Hiciv ve Mizah”, “Bulgaristan Türk Şiiri C. I-II” başlıklı çalışmaları araştırma-inceleme türüne örnek verilebilir. Kalkan aynı zamanda “Bulgaristan Yazarlar Birliği” ve “KIBATEK (Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu)”ın yaratıcısı ile Türkiye temsilcisidir.

Ünal Şenel’in ÇBTE alanındaki çalışmaları Balkan Türk edebiyatları üzerine yoğunlaşmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında özellikle Balkanlar, Balkan Türkleri ve Bulgaristan-Türk ilişkilerini ele almıştır. Ulusal ve uluslararası alanlarda pek çok sempozyuma, bildiriye, konferansa katılan yazarın yayımlanmış kitapları ve makaleleri bulunmaktadır. Araştırmacı çalışmalarında çoğunlukla araştırma-inceleme türüne yönelmiştir. Kaleme aldığı çalışmalardan; “Dünden Bugüne Rodop-Tuna Türklüğü Paneli Bildirileri, (Yayına Hazırlayan: Ünal Şenel)”, “Rodoplarda Türk Kalmak, (Hazırlayan: Ünal Şenel)”, “Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı

Sempozyumu- II”, “III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri” başlıklı çalışmaları kitap türüne, “Yahya Kemal’in Şiirlerinde Balkanlar ve Balkan Türklüğü”, “Türkçenin Vurgunu Bir Deliorman Şairi: Şaban Mahmutoğlu Kalkan” makale türüne, “Türk Bulgar Dostluk Cemiyeti”, “Koca Balkan Gazetesi”, “Samiha Ayverdi’nin Balkan Seyahatleri”, “Bulgaristan Türklerinin Basın Hayatı”, “Bulgaristan Türklerinin Kültür Meseleleri”, “Sabri İbrahim Alagöz’ün Şiirlerinde Göç”, “Terbiye Ocağı Mecmuası”, “Balkan Türklerinde Türkçülük Fikrinin gelişmesi” vb. bildiri türüne örnek verilebilir.

Zeki Gürel’in ÇBTE alanındaki çalışmaları Türk dünyası ve Bulgaristan Türk edebiyatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalarında özellikle Türk dünyası ve çocuk edebiyatına yönelmiştir. Ulusal ve uluslararası alanlarda pek çok sempozyum, konferans ve panelde bulunan Gürel’in hem yurt içinde hem yurt dışında birçok kitabı basılmış, makale ve bildirileri yayımlanmıştır. Yayımlanmış çalışmaları arasında; “Fahri Kaya Hakk’a Yürüdü”, “Makedonya’da Türk Edebiyatı ve Avni Engüllü”, “Beş Hececiler’den Enis Behiç Koryürek ve Makedonya”, “Türk Dünyası Edebiyatında Bulgaristan Türk Edebiyatının Türkiye’deki Temsilcisi İslam Beytullah Erdi (Bulgaristan 1940-Türkiye 2014) Hayatı, Sanatı, Eserleri”, “Makedonya Türk Edebiyatı Kadın Şair ve Yazarlardan Cevahir Selim”, “Türkoloji Makedonya’da Kırk Yaşında Kırk Bir Kere Maşallah”, “Makedonya Çağdaş Türk Edebiyatında Hikâyenin Hikâyesi”, “Türklüğün Özü Öbeği Olan Üsküp’te Bir Türk Kalemeri Nusret Dişo Ülkü”, “Bulgar Türkleri”, “Kosova’da Türk Edebî Yaratıcılığı”, “Balkan Türkologları”, “Makedonya Türk Edebiyatında ve Basınında Osman Türkay”, “Makedonya Türk Edebiyat Tarihinin Meseleleri”, “Bulgaristan’da Türk Varlığı” vb. çalışmaları makale türüne, “Nusret Dişo Ülkü’nün Kuzey Makedonya’daki Süreli Yayın Faaliyetleri”, “Kuzey Makedonya’da Yayımlanan Türkçe Çocuk Dergileri”, “Balkanlar’da Çocukların Türkçe Sevinci Bahçe Çocuk Dergisi”, “Makedonya Türk Edebiyatında Peygamber Sevgisi”, “Makedonya Türk Basınında ve Edebiyatında Atatürk” vb. çalışmaları kongre ve sempozyum bildiri kitaplarında yer alan yayınlarına, “İlklerden Cevahir Selim Hayatı Sanatı Eserleri”, “Fahri Kaya, Hayatı– Sanatı – Eserleri (Nazlı Rana Gürel ile birlikte)”, “İslam Beytullah Erdi, Hayatı-Sanatı- Eserleri (Nazlı Rana Gürel ile birlikte)”, “Kültür Adamı, Şair, Yazar ve Gazeteci Avni Engüllü”, “Necati Zekeriya Orhan-1 Bizim Sokağın

Çocukları”, “Gülkaya İlhami Emin, Hayatı- Sanatı-Eserleri”, “Orhan Necati Zekeriya”, “Adım Adım Şiirler”, “Mangal Fahri Ali, Hayatı, Sanatı, Eserleri” vb. kitap türünde yayımlanmış eserlerine örnek verilebilir.

ARAŞTIRMACILARIN ÇALIŞMA TÜRLERİ	KİTAP /KİTAP BÖLÜMÜ	MAKALE	BİLDİRİ	TEZ	YAYIN ARALIĞI
Abdülkadir Hayber	2	2	1	-	1984-2002
Atıf Akgün	6	11	10	1	2006- Günümüz
Bahtiyar Aslan	1	-	-	-	1994- Günümüz
Bülent Hünerli	-	1	1	-	2010- Günümüz
Erol Sakallı	2	2	-	-	2012- Günümüz
Ertuğrul Karakuş	5	5	-	1	2013- Günümüz
Feyyaz Sağlam	9	2	2	-	1990- Günümüz
Hayriye Süleymanoğlu Yeniso	3	8	1	-	1962-2004
İslam Beytullah Erdi	-	-	1	-	1982-2006
Mehmet Samsakçı	-	1	1	-	2009- Günümüz
Mehmet Türker Acaroğlu	2	-	-	-	1939-2014
Mustafa Argunşah	-	1	1	-	1990-2022
Mustafa İsen	6	3	-	-	1983- Günümüz
Mustafa Said Kıymaz	-	2	2	-	2013- Günümüz
Nazlı Rana Gürel	2	2	-	-	2004-2012
Nevzat Özkan	2	2	1	-	1996- Günümüz
Nimetullah Hafız	4	-	-	-	1964-Günümüz
Osman Baymak	1	-	1	-	1981-2012
Osman Horata	2	1	-	-	1996- Günümüz
Raşit Koç	-	1	-	-	2015- Günümüz
Salih Okumuş	-	6	4	-	2012- Günümüz
Suat Engüllü	1	-	-	-	1972-1997
Şaban M. Kalkan	6	1	-	-	1966-2013
Ünal Şenel	-	-	3	-	1992-2013
Zeki Gürel	4	5	1	-	1994-2020

Tablo 1. ÇBTE Alanında Araştırmacıların Çalışma Türleri ve Yayın Aralıkları

Araştırmacıların çalışma türlerinin ve yayın aralıklarının verildiği tabloda öncelikle belirtilmesi gereken nokta, araştırmacıların sadece ÇBTE alanında ve Türkiye’de yayımlanmış olan çalışmalarına yer verildiğidir. Her araştırmacının farklı türlerde ve sayılarda yayını bulunmakta ancak araştırmanın sınırlılıkları kapsamında sadece çalışma alanımız olan ÇBTE alanı ile ilgili Türkiye’de yayımlanmış yayınlara yer verilmiştir.

ÇBTE alanında çalışan araştırmacıların kaleme aldıkları türlere ve çalışmaların yayın aralıklarına bakıldığı zaman, Türkiye’de ÇBTE alanında ilk ciddi çalışmaların

1980’li yıllarda yapıldığı görülmektedir. Alan üzerine en sık kitap ve kitap bölümlerinden çalışmalar yapıldığı, sonraki süreçlerde ise tek konu etrafında yoğunlaşılın makale ve bildirilerle incelemeler yapıldığı görülmektedir. ÇBTE alanında yayımlanan ya da danışmanlığı yapılan tez çalışmalarına bakıldığında ise diğer türlere nazaran geri planda kaldığı görülmektedir. ÇBTE alanında farklı bölgelere farklı türler vasıtasıyla yoğunlaşmıştır. Her araştırmacı ilgili olduğu bölge dışında Balkan coğrafyasının diğer bölgelerine de temas etmiştir. Araştırmacıların çalışma türleri ve verdikleri çalışma sayıları yayın aralıkları ile birlikte tablo eşliğinde detaylandırılarak sunulmuştur.

Araştırmacılar tarafından farklı bölgeler üzerine yapılan tür çalışmalarında kitap/ kitap bölümü yayınında Feyyaz Sağlam ilk sırada gelmektedir. Onu takiben Atıf Akgün, Mustafa İsen, Şaban M. Kalkan ve Ertuğrul Karakuş’un yayınları gelmektedir. Yayımlanan makale sayısında Atıf Akgün’ün ilk sırada geldiği görülmektedir. Onu takiben Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu, Salih Okumuş ve Zeki Gürel’in geldiği görülmektedir. Sunulan bildiri çalışmalarında ise ilk sırada yine Atıf Akgün, onu takiben Salih Okumuş ve Ünal Şenel gelmektedir. ÇBTE alanındaki akademik çalışmalarına tez çalışmaları ile dahil olan araştırmacılar Atıf Akgün ve Ertuğrul Karakuş olmaktadır.

Türkiye’de ÇBTE alanında çalışan araştırmacıların sürdürdükleri çalışmaları ve incelemeleri dışında etkin şekilde yer aldıkları basın yayın faaliyetleri ve süreli yayın organları da bulunmaktadır. Bu alanda örnek verebileceğimiz araştırmacılardan Atıf Akgün, “Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi (TDİD)” ve “Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (BALTED)” gibi iki önemli yayının yayımlanmasında ve birçok projede görev almaktadır. Bülent Hünerli Balkan Türkleri için önem arz eden “Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları” dergisinin yayınında görev almaktadır. Ertuğrul Karakuş, “BALTED (Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları)” yayınında editörlük ile daha birçok dergide hakemlik yapmaktadır. Feyyaz Sağlam, Türkiye’de 1998 yılında kurucusu olduğu “KIBATEK (Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu)” vasıtasıyla “Türkiye” ile “Türk Dünyası” alanındaki çalışmalarını sürdürmektedir. Türkçenin diğer dünya ülkelerinde yaşatılmasını amaçlayan bu alan ile yurtiçi ve yurtdışında birçok panel, sempozyum, konferans ve şiir şölenleri yapılmaktadır. Araştırmacının özellikle bu alan üzerine kaleme aldığı “Türk

Dünyası Edebiyatında KIBATEK” başlıklı çalışması bulunmaktadır. İslam Beytullah Erdi, ulusal ve uluslararası alanlarda birçok sempozyum ve bildiride bulunmuştur. ÇBTE alanında “İLESAM” ve “TÜRKSAV” gibi ön plana çıkan kuruluşlarda görev almış ve KIBATEK’in Ankara temsilciliğini yapmıştır. Nimetullah Hafız, Balkan Türk edebiyatları üzerine kaleme aldığı çalışmalarının yanı sıra “BAL-TAM (Balkan Türkoloji Araştırma Merkezi)” nin kurucularındandır. Şaban M. Kalkan “Bulgaristan Yazarlar Birliği”, “KIBATEK (Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu)”in yaratıcısı ile Türkiye temsilcisidir.

Türkiye’deki ÇBTE alanında faaliyet gösteren birçok araştırmacının öne çıkan çalışmalarından bazıları Balkan ülkelerinde yayımlanmıştır. Ancak çalışmanın sınırlılıkları çerçevesinde incelenmeyen bu çalışmalar, Balkan Türk edebiyatları üzerine yapılan nadir çalışmalardandır. Balkan Türk edebiyatları üzerine Türkiye’deki araştırmacılar tarafından yapılan çalışmaların, Balkan coğrafyasında Türk kültürü ve edebiyatıyla ilgili derinlemesine bilgi sunma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar, Balkan coğrafyasında Türk edebiyatının tarihi, gelişimi, temsilcileri, eserleri, etkileşimleri ve benzeri konularda önemli bilgiler içermektedir. Ancak, çalışmanın sınırlılıkları çerçevesinde incelenmedikleri için bu çalışmaların genel literatürdeki yerleri ve etkileri hakkında bilgi verilmemektedir. İlgili çalışmalardan; Ertuğrul Karakuş tarafından 2014 yılında Üsküp’te yayımlanan “Makedonya Türk Edebiyatı’nda Üçüncüler”, Özlem Kurt tarafından 2024 yılında Kuzey Makedonya’da yayımlanan “İlhami Emin- Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği”, Sevba Abdulla’nın 2023 yılında Kuzey Makedonya’da yayımlanan “Abdülfettah Rauf Şiiri, Düşünce Dünyası ve Hayatı”, Mustafa İsen ve Tuba Durmuş tarafından 2023 yılında yayımlanan “Balkanlarda Türk Edebiyatı Tarihi -Başlangıcından Günümüze Kadar”, 2017 yılında Bosna Hersek’te yayımlanan “-Geçmişten Günümüze- Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlardaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı”, Zeki Gürel tarafından 2004 yılında Üsküp’te yayımlanan “Kültür Adamı, Şair, Yazar ve Gazeteci Avni Engüllü” ile 2019 yılında yayımlanan “İlklerden Cevahir Selim Hayatı, Sanatı, Eserleri” vb. örnek verilebilir.

ÇBTE alanında faaliyet gösteren tüm bilim adamlarının yaşantılarında ve alan üzerine yapılan çalışmalarda benzer ve farklı yönlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu

alan üzerine incelemelerde bulunan bilim adamlarının öncelikli olarak Balkan Türkleri, Balkan tarihî, Balkan Türk dili ve edebiyatı alanlarında bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bazı bilim adamları Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçler ile direkt kendi tecrübelerinden sahip oldukları bilgiler ile bazı bilim adamları ise Balkanlar ve Türkiye arasında gelişen ilişkiler neticesinde Balkanlarda meydana gelen siyasi, sosyal, kültürel, demografik, edebî vb. alanlara duydukları ilginin karşılığında alan üzerine çalışmalar yürütmüştür. Bilim adamlarının farklı şekillerde aynı amaca hizmet etmek için hazırladıkları çalışmalarında alan üzerine kapsamlı bir inceleme yapılabilmeleri için Balkan dillerini, Balkan Türk tarihîni ve Türk edebiyatlarını bilmelerini gerekli kılmıştır. Balkan coğrafyasının ilgili bölgelerinde orijinal kaynaklara ulaşma ve güvenli bir çalışma sahası için bu gerekli şartlar sağlanmıştır. Bu alanda çalışan bilim adamlarının çalışmalarını yürütmek ve kaynaklara ulaşım sağlamak için saha araştırması, eğitim-öğretim ya da ailevi sebepler ile Balkan coğrafyasına yaptıkları seyahatler olmuştur. Her ne kadar yapılan çalışmalar ÇBTE alanı üzerine yoğunlaşmış olsa da edebiyatın diğer dallarla olan ilişkisi çerçevesinde disiplinlerarası yaklaşımlarla tarih, sosyoloji, psikoloji vb. gibi alanlarla ortak payda da buluştukları da görülmüştür. ÇBTE alanında yeterli kaynak ve saha çalışması sonucu elde edilen bilgilerin bilim adamları tarafından sözlü ya da yazılı olacak şekilde akademik bir dille kitap, makale, sempozyum, bildiri vb. gibi çeşitli platformlarda sunulduğu görülmektedir.

ÇBTE alanında faaliyet gösteren bilim adamlarının farklı yönleri de bulunmaktadır. ÇBTE üzerine incelemelerde bulunan bilim adamlarının edebiyatın farklı türleri ve konuları üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Özellikle ÇBTE alanında yapılan ilk bilimsel çalışmalardan da görüldüğü üzere türlerin oluşumları zamana ve mekâna bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. Bu alanda ilk çalışmaları kaleme alan bilim adamlarının bölgelere ve türlere göre çalışmalarında farklılıklar görüldüğü tespit edilmiştir.

II.3. Türkiye'de Balkan Türk Edebiyatları Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Sivil Toplum Kuruluşları

Balkan Türkleri adına Türkiye'de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının hepsi ortak bir amaca hizmet etmek için kurulmuştur. Komünistler tarafından Balkan

Türklerine yönelik 1970’li yıllardan itibaren sıklığı gittikçe artan baskıcı rejimler, bastırma ve sindirme politikaları, asimilasyon faaliyetleri, hayatın her alanında uygulamaya konulan kısıtlayıcı tutumlar; Balkan Türklerini yok etmek, millî kimlik ve benliklerinin yitirilmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu durum Balkan Türklerini göçe zorlamıştır. 1989 “Büyük Göç” olarak tarihe geçen göç hareketi ile Balkan Türkleri farklı coğrafyalara göç etmiştir. Türkiye ile yapılan siyasi antlaşmalar neticesinde Balkan Türklerinin Türkiye’ye göç hareketi başlamıştır. Göç sonrası Türkiye’ye yerleştirilen göçmenlerin topluma uyum süreçleri siyasi, sosyal, toplumsal, fiziksel ve psikolojik birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Türkiye’de göçmenler için barınma, giyinme, eğitim vb. önlemler alınmıştır. Balkan Türklerinin temel ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal hayata uyum sağlayıp adapte olabilmeleri, millî kimliklerini ve kültürlerini korumaları için birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir. Özellikle kültürel etkinlikler, ana dilleri olan Türkçe konuşma ve yazmayı öğretmek amacıyla dil kursları, uygulanan baskıcı yönetimle eğitime ara verilmesi ve tamamen yasaklanması sonucu oluşan eksikliklerin giderilmesi adına eğitim kurumları, sosyal ilişkilerin oluşmasını sağlamak, farklı bölgelerde ve farklı alanlarda bulunan Balkan Türklerini entegre etmek adına düzenlenen sosyal aktiviteler oluşturulmuştur. Balkan Türkleri için genel olarak yapılan bu yenilikler yeterli olmamıştır. Balkan coğrafyasının farklı bölgelerinde bulunan topluluklar için özelde yeterli çalışmaların yapılmamış olması yeni kurum ve kuruluşların oluşumunu gerekli kılmıştır. Bu durumla birlikte göç kapsamında Türkiye’ye göç eden Balkan Türkleri; kendilerini ve millî kimliklerini korumak, sahip oldukları hak ve özgürleri elde etmek, eksik ve yetersiz oldukları alanları doldurmak için yeni arayışlar peşine düşmüşlerdir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’nin farklı bölgelerinde oluşturulan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Bu sivil toplum kuruluşları aracılığı ile Balkan Türklerinin sosyal, kültürel, edebî, vb. yönlerden gelişimini desteklemek amaçlanmıştır. Konu alanımız olan ÇBTE dolayısıyla bu alanlardan edebî saha üzerine yoğunlaşmıştır. Türkiye’nin farklı bölgelerinde oluşturulan sivil toplum kuruluşları ve onların bünyelerinde oluşturulan gazete ve dergiler aracılığı ile edebiyatla olan temasları ön plana çıkarılmıştır. Yayımlanan gazete ve dergiler vasıtasıyla Balkan Türkü şair ve yazarları ile birlikte çalışmalarının tanıtılması amaçlanmış, toplum ile ortak payda da buluşmak adına çeşitli konferanslar,

şenlikler, toplantılar, tanıtımlar vb. etkinlikler yapılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan “Batı Trakya’nın Sesi”, “BULTÜRK – Bulgaristan Türklerinin Sesi Gazetesi”, “I. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu”nun kitap yayınları vb. bu alanda gerçekleştirilen faaliyetlere örnek verilebilir.

II.3.1. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği

Batı Trakya Türklerinin baskıcı rejim karşısında göçe zorlanarak yurtlarından edilmeleri sonucu, Türkiye’de kendilerini ve haklarını savunabilecekleri bir alan oluşturmak amacıyla kurulan “Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği”, Türkiye’nin farklı bölgelerinde etkin şekilde faaliyet göstermektedir. İlk olarak 1946 yılında “Batı Trakya Göçmenleri Yardım Cemiyeti” adı ile kurulan dernek, 1956 yılında “Batı Trakya Göçmenleri Yardımlaşma Derneği” adını almıştır. 1971 yılında yapılan değişiklik ile önce “Batı Trakya Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği” daha sonra “Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği” adını almıştır. Özellikle siyasi yapılanmalardan ve politikalardan uzak durmayı hedefleyen derneğin asıl amacı; Batı Trakya Türklerinin kimliklerini kaybetmelerini engellemek, birlik ve beraberliğin oluşmasını sağlamak, azınlık olarak sahip oldukları hakların savunuculuğunu yapmak, sosyal ve kültürel alanlarda ortak payda da buluşmaktır. Dernek ulusal ve uluslararası pek çok arenada Batı Trakya Türkleri ile iletişim halinde olmakta ve onlar adına çeşitli misyonlar üstlenmektedir. Batı Trakya Türklerinin yaşamlarını kolaylaştırmak ve sahip oldukları haklar için farkındalık oluşturmak isteyen dernek, birçok tüzük ve kanunun oluşturulmasına ve yasal olarak var olduklarının gösterilmesine öncülük etmiştir.

Derneğin en önemli basın yayın faaliyetlerinden biri yayımladıkları “Batı Trakya’nın Sesi” başlıklı derginin yayını olmuştur. 1987 yılında ilk sayısı yayımlanan derginin amacı Batı Trakya Türklerinin tarihî, kültürü, edebiyatı alanında yapılan bilimsel çalışmaların, kültürel etkinliklerin ve haberlerin Türkiye’de yaşayan Batı Trakya Türkleri tarafından da takip edilmesidir.

II.3.2. BULTÜRK (Bulgaristan Türkleri Kültür ve Hizmet Derneği)

1989 yılında yaşanan ve “Büyük Göç” olarak adlandırılan göç kapsamında birçok Balkan Türkü gibi Bulgaristan Türkleri de baskıcı rejim ve manipülasyonlar karşısında göçe zorlanmıştır. Göç sonrası Türkiye’de Balkanlar ile ilgili yapılan çalışmaların ve etkileşimlerin azlığı, verilen desteklerin yetersizliği, olayların genel çerçevede ele alınıp

bölge halkları ve toplulukları üzerine özelde herhangi bir yardımın ya da çalışmanın yapılmaması gibi durumlar, Bulgaristan Türklerinin millî kimliklerini ve yaşantılarını koruyabilecekleri adımlar atmalarını gerekli kılmıştır. Böyle bir ihtiyacın sonucu olarak BULTÜRK (Bulgaristan Türkleri Kültür ve Hizmet Derneği) ortaya çıkmış ve pek çok alanda etkin şekilde yer almıştır.

Dernek Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayan Bulgaristan Türklerinin; aynı amaç doğrultusunda ortak payda da buluşmalarını, millî birlik ve beraberliklerini devamlı kılmayı, siyasi, sosyal, kültürel, tarihî, toplumsal, ekonomik, eğitim vb. yönlerden oluşturulan yeni yapılanmalarla gelişmelerini, eğitici ve öğretici kültürel etkinlikler ile her alanda etkin şekilde rol almalarını amaçlamıştır. Dernek 2003 yılı itibari ile çalışmalarına başlamıştır. Ulusal ve uluslararası alanlarda yapılan birçok etkinlik ile hem Türk dünyası hem de Balkan Türkleri için önem arz eden, onların yaşamlarını kolaylaştıran, sahip oldukları hak ve özgürlükler kapsamında ilerlemelerini sağlayan, millî kimliğin kazanılması ve korunması için çalışmalar yürüten, yapılan yeniliklere ve dönüşümlere öncülük ederek destek olan dernek, varlığını ve devamlılığını basın yayın faaliyetleri ile de sürdürmüştür.

2004 yılında derneğin “BULTÜRK – Bulgaristan Türklerinin Sesi Gazetesi” yayımlanmaya başlamıştır. Bu gazete aracılığı ile yerel şair ve yazarlar tanıtılmış, ülkedeki Türk dili ve edebiyatının gelişimi desteklenmiştir. BULTÜRK bünyesinde çeşitli kitaplar yayımlanmış ve her ülkeden erişim imkânı sağlanmıştır. Mehmet Behçet Perim tarafından 2012 yılında yayımlanan “Sofya Hatıraları” başlıklı çalışma da BULTÜRK yayınlarındandır. Derneğin gazetenin yanı sıra “Türklerin Birleştiği Türk Yolu” başlıklı dergisi de yayımlanmıştır. Dergi kapsamında “eğitim”, “tarih”, “sanat-kültür”, “bilim-teknoloji”, “sağlık”, “siyaset”, “araştırma”, “ekonomi” gibi alanlar üzerine yazılara yer verilmektedir. Balkan Türk edebiyatları üzerine yapılan çalışmalar da dergide yayımlanmaktadır. Yapılan pek çok konferans, sempozyum, bildiri ve toplantılar ile Türk dünyasının ve Bulgaristan Türklerinin sorunlarının çözülmesi ve yeniliklere açılması amaçlanmıştır.

BULTÜRK çatısı altında kurulan Bulgaristan Stratejik Araştırma Merkezi (BGSAM)'nin bilimsel ve toplumsal incelemelerde yardımcı olması amaçlanmıştır. BULTÜRK ve BGSAM iş birliği ile çıkarılan “Tarihin Yönü Değişiyor” başlıklı çalışma

yayımlanmıştır. Çalışmanın içeriğinde Bulgaristan Türkleri ile ilgili makale ve yazılara yer verilmiştir.

II.3.3. Gagauz Dostluk, Kültür ve Dayanışma Derneği

Türk dünyası ve Balkanlarda tek Hristiyan Türk topluluğu olma özelliğini taşıyan Gagauz Türkleri, göçle birlikte yeni yurtları olan Türkiye’de millî kimliklerinin, gelenek ve göreneklerinin unutulmaması adına basın yayın faaliyetleri, sivil toplum kuruluşları, gazete ve dergiler gibi birçok faaliyette bulunmuşlardır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan “Gagauz Dostluk, Kültür ve Dayanışma Derneği” de 2007 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. Derneğin misyonu ve asıl amacı; Gagauz Türklerini sosyal, kültürel, dini, toplumsal, ekonomik vb. yönlerden kısıtlayıcı tutumlar karşısında bağımsız kılmak, hayatın her alanında rol almalarını sağlamak, millî benlikleri ile vatanlarının, örf ve adetlerinin unutulmasını engellemek, gelenek ve göreneklerin devamlılığını sağlamak, sahip oldukları hak ve özgürlükler kapsamında Gagauz Türklerine destek olmak olmuştur. Türkiye’de Gagauz Türkleri için yapılan yardımların ve alınan önlemlerin yetersizliği Gagauz Türklerinin yalnız olduklarını göstermiş ve yola kendi imkanları ile devam etmelerini gerekli kılmıştır. Dernek gerçekleştirdiği faaliyetler ile Gagauz Türklerinin sesini duyurmaya devam etmektedir.

Dernek bünyesinde yayımlanan “Ana Sözü” gazetesi ile politika, bilim, sanat, kültür, edebiyat vb. alanlar ile ilgili yayınlar yapılmaktadır. Özellikle ilgi alanımıza giren edebiyat yayınlarında Gagauz Türk dili ve edebiyatı yazıları, kitapları, tiyatroları, Türk dünyasından ve Moldova’dan şiirler yayımlanmıştır. Dernek bünyesinde Gagauz Türkleri dili ve edebiyatına dair yayınlar yapılmış, yapılan çalışmalar desteklenmiştir.

II.3.4. BAL-GÖÇ (Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği)

II. Dünya Savaşı sonrası yönetimi ele geçiren Komünistler, azınlık durumuna düşen Balkan Türkleri üzerinde baskıcı ve kısıtlayıcı rejimler uygulamış, Balkan Türklerinin varlığını yok etmek için onları asimile etme yoluna gitmiştir. Yaşanan baskı ve işkence ortamında göçe zorlanan Balkan Türkleri 1989’da yaşanan “Büyük Göç” ile Türkiye’ye göç etmeye mecbur bırakılmıştır. Ancak uygulanan rejimlere boyun eğmeyip orada kalarak varlıklarını devam ettiren birçok Balkan Türkü de bulunmaktadır. Balkan Türklerine karşı 1970’li yıllardan itibaren devamlı olarak artan kısıtlayıcı tutumlar Türkiye’de de yankı bulmuştur. Yaşananlar neticesinde Türkiye ile Balkanlar

bağlantısının yoğun olduğu, “Büyük Göç” öncesi, 1985 tarihinde “BAL-GÖÇ (Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği)” kurulmuştur. Dernek bünyesinde Balkan Türklerinin kendi özünü, benliklerini kaybetmeleri için uygulanan politikalara karşı önlemler alınmaya başlanmıştır.

1989’da yaşanan göç sonrası Balkan Türkleri; hem yeni topraklara alışma, kendilerini ve haklarını savunma, siyasi, sosyal, kültürel vb. alanlarda var olma hem de geride kalan Balkan Türkleri ile aralarında köprü kurma amacıyla birçok faaliyette bulunmuşlardır. Dernek, Türkiye’nin farklı bölgelerinde yaşayan birçok Balkan Türkünün birlik ve beraberlik içerisinde kimliklerini korumaları, Türk dünyası ve Balkanlarda varlıklarının ve haklarının tanınması, sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanlarda etkileşimde bulunmalarını amaçlamıştır. Türkiye’nin farklı bölgelerinde çalışmalarını sürdüren dernek, Balkan coğrafyasında yaşayan Balkan Türkleri ile etkileşim halindedir.

Bursa merkezli BAL-Göç’ün yayını olan “Balkanlarda Türk Kültürü” dergisi konu alanımız olan edebî sahada yayın hayatına başlamıştır. Dergi kapsamında Balkan Türklerinin tarihî, kültürü ve edebiyatına dair çalışmalar yapılmıştır. Dergi ulusal ve uluslararası platformlarda 95. sayısı ile yer almaktadır. Dergi çalışmalarında birçok akademisyen, bilim adamı, araştırmacı ve yazar yer almıştır.

II.3.5. BAL-TÜRK (Balkan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği)

Balkan Türklerinin yaşadıkları baskının yanı sıra zulümlerin, sindirme politikalarının, uygulanan rejimlerin ve asimile politikalarının, Türkiye başta olmak üzere tüm dünyaya duyurulmasını ve Balkan Türklerine yardım edilmesini amaçlayan dernek, 1985 yılı itibari ile çalışmalarına başlamıştır. Yaşanan siyasi ve sosyal olaylar neticesinde 1989 “Büyük Göç” ile birlikte birçok Balkan Türkü Türkiye’ye göç etmeye zorlanmıştır. Balkan Türklerinin “öte” olarak adlandırılan Türkiye’de yerleşim ve uyum süreçleri, sahip oldukları hak ve özgürlükler, millî kimlik ve bütünlüğün korunması için yapılan faaliyetler dernek tarafından kontrol edilmiştir. Farklı coğrafyalarda ikamet eden Balkan Türklerinin ortak amaç çerçevesinde birleşmeleri ve Balkan Türklüğünün yaşatılması için ulusal ve uluslararası faaliyetlerde bulunmaları derneğin hedefleri arasındadır.

II.3.6. KIBATEK (Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu)

Türk dünyası ile diğer ülkelerin Türkçe konuşulan her bölgesinde Türk kültürünü ve faaliyetlerini ortak payda da buluşturmayı ve Türk dili ile yapılacak olan tüm bilimsel

çalışmalarda etkin şekilde rol almayı amaçlayan KIBATEK (nceki adı “Türk Dili ve Edebiyatı’nın Uluslararası rgtlenmesi”), 1998 yılında Feyyaz Sağlam tarafından hayata geçirilmiştir. KIBATEK ulusal ve uluslararası alanlarda birçok konferans, sempozyum, panel ve şiir şölenlerine ev sahipliği yapmıştır.

KIBATEK; “İzmir/Türkiye”, “Azerbaycan”, “İngiltere”, “Belçika”, “KKTC”, “Irak”, “Afganistan”, “Bosna Hersek”, “Arnavutluk”, “Macaristan”, “Avustralya”, “Özbekistan”, “Almanya”, “Türkmenistan”, “Romanya”, “Makedonya”, “Kazakistan”, “Bulgaristan”, “Hollanda”, “Polonya”, “İran”, “İsrail”, “Moldova”, “Kosova”, “Yunanistan” gibi ülkelerin edebiyatçıları ile çalışmalar yapmakta ve kamuoyuna sunmaktadır.

KIBATEK bünyesinde Doğu dilleri, Türk lehçe ve şiveleri, Batı dilleri, Uzakdoğu dilleri, Slav dilleri ve diğer dillerle ilgili eviri çalışmaları, uluslararası edebiyat şölenleri, uluslararası edebiyat dlleri, uluslararası şiir şölenleri, paneller, konferanslar, söyleşiler gibi bilimsel-sanatsal toplantılar ve yayın çalışmaları yapılmaktadır. Sağlam, projenin temelini öncelikli olarak Kıbrıs ve Balkanlar zerine oturtmuş daha sonra çerçeveyi genişleterek ilerlemiştir. Sağlam’ın düşünce dünyasından gerçek hayata aktarılan projede ilk yer alan isimler şaban M. Kalkan ve İsmail Bozkurt olmuştur. Doğu Akdeniz niversitesi’nde “I. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu” adı altında gerçekleştirilen sempozyum ile projenin Avrupa ve Kafkasya kapısı aılımuş, beraberinde ilk ürünlerini vermeye başlamıştır. 1998 yılı itibarıyla “Kıbrıs-Balkanlar Türk Edebiyatları’nın ilk edebiyat dergisi olan “Turnalar” yayın hayatına başlamıştır. KIBATEK’in gördüğü rağbet ve topladığı beğeniler sonucu Yaakov Barha 2005 yılında “KIBATEK Türk Dünyası Dergisi”ni yayımlamıştır. Dergi 2007 yılına kadar “Türkiye”, “Makedonya”, “Azerbaycan”, “İsrail”, “İtalya”, “KKTC”, “İngiltere”, “Rusya”, “Bulgaristan”, “Kosova”, “İspanya”, “ABD”, “Almanya” gibi ülkelerin sanat ürünlerine ve haberlerine yer vermiştir. Gerçekleştirilen “II. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu”nda Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya bölgelerinden kurulan yazar, şair, Türkolog ve bilim adamlarından oluşan komisyon ile 19 katılımcıya ulaşmıştır. 1998 yılında yapılan toplantı ile platformun adının “KIBATEK” olmasına karar verilmiştir. Bu alanda birçok bölgede KIBATEK bünyesinde şubeler kurulmuştur. KIBATEK’in “III. Uluslararası Kıbrıs- Balkanlar-Avrupa Türk Edebiyatları

Sempozyumu”nda alınan karar doğrultusunda Avrupa sözcüğü Avrasya olarak değiştirilmiştir. 1999 yılında ise “KIBATEK Bülteni” yayın hayatına başlamıştır. Ulusal ve uluslararası pek çok projeye imza atan KIBATEK, bünyesinde hem birçok ödüle layık görülmüş hem de birçok ödül vermiştir. 25 yıldır etkin şekilde faaliyet gösteren KIBATEK, bülteni ve internet sitesi ile 101. sayısını yayımlamıştır. “KIBATEK Türkçe” projesi ile yabancılara Türkçe öğretimini amaçlayan KIBATEK; “Bu Çocuk Bi Değişik”, “Kıbrıs-Balkanlar ve Avrasya’da Türk Dili”, “Türk Dünyası Edebiyatı’nda KIBATEK 1997-2001”, “Türk Dünyası Edebiyatı İncelemeleri C:II”, “KIBATEK Uluslararası Şiir Antolojisi (KIBATEK bünyesinde yayımlanan ilk antoloji)”, “Türk Dünyası Edebiyatı’nda KIBATEK C:I-II”, “Balkan Rubaileri”, “KIBATEK Uluslararası Çeviri Antolojisi”, “Türk Dünyası Edebiyatı’nda Anadolu’dan İki Cahit: Cahit Sıtkı Tarancı-Cahit Külebi”, “Rodoplar’dan Esintiler”, “37.Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni Bildirileri”, “Tuna Boyu’ndan Esintiler II”, “KIBATEK Davası” vb. gibi birçok çalışmayı bünyesinde yayımlamıştır. Sadece Türk değil aynı zamanda KKTC, Azerbaycan, Romanya, Almanya, Kosova, Yunanistan, Bulgaristan ve Arnavutluk’ta yaşayan edebiyatçılardan da çalışmalar yayımlanmıştır.

KIBATEK bünyesinde gerçekleşen edebî faaliyetlerden biri olan ve 25 yıldır aralıksız süren “Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni” ile ulusal ve uluslararası arenalarda dil, edebiyat ve çeviri alanlarında da faaliyetlerde bulunulmuştur. Son olarak gerçekleşen “47. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni” ile “Türkiye”, “Bulgaristan”, “KKTC”, “İran”, “Rusya”, “Bosna Hersek”, “Gürcistan”, “Romanya”, “Kırgızistan”, “Azerbaycan”, “Kosova” ve “Irak”tan gelen şair, yazar, çevirmen, Türkolog ve akademisyenlerin halkla buluşması ve edebiyat söyleşileri gerçekleşmiştir. KIBATEK bünyesinde yapılan faaliyetler ile Türk dünyası ve Balkanların birbirlerini tanıması, edebî sahada beraber çalışmalar yapması ve birbirlerine alan tanımaları amaçlanmıştır.

ÇBTE alanı üzerine faaliyetlerde bulunan tüm dernek ve kuruluşların Balkan Türkleri edebiyatlarının desteklenmesi, geliştirilmesi ve geliştirilerek gelecek kuşaklara aktarılması gibi ortak amaçlara hizmet ettiği görülmektedir. Bu ortak amaçların hizmetleri bakımından;

1. Edebiyatın Desteklenmesi: Edebiyatın oluşum ve gelişim süreçlerini incelemek, bu alanda yapılacak olan çalışmalara kaynak sağlamak. Edebiyatın

gelişiminin ve bünyesinde yer verilen yazar ve şairlerin eserlerinin desteklenmesi amacıyla, edebiyat etkinlikleri ve festivalleri yapmak, bunlar aracılığıyla ödüller vermek gibi çeşitli faaliyetlerde bulunarak edebî gelişime destek olmak.

2. Edebî Şahsiyetlerin Desteklenmesi: Dernekler, kurum ve kuruluşlar aracılığı ile yazar ve şairlerin maddi ve manevi şekilde desteklenmesini sağlamak, edebî süreçlerinde yanlarında olmak ve eserlerin yayımlanmasını kolaylaştırmak.
3. Edebî Gelişim için Eğitimler: Topluma kazandırılmak istenen yazar ve şairlerin kendilerini geliştirme süreçlerinde çeşitli konferanslar, atölyeler ve kurslar ile verimliliklerini arttırmak.
4. Yayınlar: Derneklerin, kurum ve kuruluşların kendi bünyelerinde oluşturdukları yayınlar aracılığıyla edebî çalışmalarını yayımlamak, alan üzerine yapılacak olan dil ve edebiyat çalışmalarına teşvik etmek ve yayın alanını genişleterek daha fazla kitleye hitap etmek.
5. Edebiyatın Kontrol Altında Süreklilik Sağlaması: ÇBTE alanında yapılmış ve yapılacak olan çalışmaların topluma kazandırılması, eksik veya yanlış bilinen yönlerin yeni yöntemler aracılığıyla aydınlatılması, yapılacak çalışmaların toplumla bütünlük sağlaması.
6. Telif Hakkı Koruması: Yayımlanacak olan çalışmalarda şair ve yazarların sahip oldukları hakları korumak, edebî süreçlerinde onlara eşlik ederek faaliyetlerini kolaylaştırmak.

Dernek, kurum ve kuruluşların öncelikli amaçları; edebî çerçevede edebiyatın gelişimini, süreklilik göstermesini sağlamak, yazar ve şairlerin desteklenmesi ve edebiyatın halkla olan bağlarını kuvvetlendirmek olmuştur. Bu şartlar dernek, kurum ve kuruluşların misyonlarına ve faaliyetlerine göre değişkenlik göstermiştir.

Çalışmada yukarıda altı maddede yer verilen kuruluşlar dışında çok sayıda sivil toplum kuruluşlarının olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Araştırma sürecinde en sık ilgili kurumların kaynakları ile karşılaşıldığından ve en çok bu kaynaklardan veri elde edildiğinden altı maddeye yer verilmiştir. Çalışmanın

sınırlılıkları gereği altı madde dışındakilere yer verilmemiştir. Ancak kesinlikle benzer alanda faaliyet gösteren kurumlar da bulunmaktadır.

II.4. Türkiye’de Balkan Türk Edebiyatları Alanında Faaliyet Gösteren Bazı Süreli Yayın Organları

Osmanlı Devleti’nin Balkanlarda toprak kaybetmeye başlaması, Türkiye ve Balkanlar arasında yüzyıllardır süregelen tarihî, siyasi, sosyal, ekonomik, demografik, kültürel, edebî vb. ilişkilere yansımıştır. Balkan Türk dili ve edebiyatı açısından hem birçok Türk şair ve yazarın Balkanları ziyareti, orada yetişen şair ve yazarları etkilemeleri, Türkiye’de meydana gelen edebî akımların Balkan Türklerinin eserlerinde yansımalarının bulunması hem de Balkan kökenli Türk şair ve yazarların Balkanlara duyduğu ilginin ve özlemin eserlerinde yer edinmesi karşılıklı etkileşimleri pekiştirmiştir. İlerleyen süreçlerde Osmanlı Devleti’nin Balkanlardan çekilmesi ile Balkan Türkleri için sancılı dönemler başlamış ve bu durumun yansımaları Türk şair ve yazarların çalışmalarında da yer edinmiştir. Sadece edebî yönlerden değil; sosyal, siyasi, dini, kültürel, ekonomik, demografik ve daha birçok açıdan oluşturulan faaliyetlerde Balkan Türklerine yer verilmiştir. Baskıcı rejimin ve yasakların sonucu olan zorunlu göçlerle binlerce Balkan Türkünün Türkiye’ye göçü gerçekleşmiştir. Türkiye’ye yerleşen Balkan Türklerinin millî benliklerini ve kültürlerini korumak adına gerçekleştirdikleri basın yayın faaliyetleri arasında süreli yayın organları da yer almaktadır. Balkan Türkleri topluluklarının birlik ve beraberliklerini sürdürmek, Balkanlardaki Türk kimliği ve kültürünün devamlılığını sağlamak, tarihî, toplumsal, kültürel, edebî vb. açılardan Balkanlar ile Türkiye arasında köprü kurmak ve yapılacak akademik çalışmalara öncülük etmek amacıyla birçok süreli yayın organı hayata geçirilmiştir. Bu alanda yayımlanan süreli yayın organlarında daha çok akademik dergiler ile sanat ve kültür dergileri ön plana çıkmaktadır.

II.4.1. Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi (ABAD)

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi tarafından 2018 yılında yayın hayatına başlayan ve yılda iki kez yayımlanan dergi, adını da almış olduğu Anadolu ve Balkan coğrafyası üzerine yapılmış olan çalışmaları kapsamaktadır. Dergi, Balkanlar ve Anadolu arasında süregelen; tarihî, sosyal, toplumsal, edebî vb. etkileşimlerin ışığında bu sahalara ilişkin

konularda ilk başvurulacak kaynaklardan olmayı hedeflemektedir. Anadolu ve Balkanlar başta olmak üzere Türk dünyası ve diğer ülkelerin bölgeler ile ilişkileri incelenmiştir.

II.4.2. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi (BAE)

Balkan Araştırma Enstitüsü dergisi (BAE), Balkan Türkleri ve edebiyatları alanında kaleme alınmış sosyal olaylara yer verilen uluslararası hakemli bir dergidir. Trakya Üniversitesi tarafından 2012 yılında yayın hayatına başlayan ve yılda iki kez yayımlanan derginin içeriğini; Balkanlar ve Balkanlar ile Türkiye arasında gelişen ilişkilere yönelik konular kapsamaktadır. Derginin üstlendiği misyon Balkanlar ve Türkiye arasında gelişen ilişkilerde, akademik çalışmalarda karşılıklı bilgi akışını sağlamak ve yeni yapılacak çalışmalar için köprü oluşturmaktır.

Balkan Araştırmaları Enstitüsü dergisi (BAE) amaçları doğrultusunda; Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu'un "1912-1913 Balkan Savaşları'nın Edebiyata Yansıması", Salih okumuş'un "Kosova'da Türkçe Yayınlanan Bir Gazete: Tan" ve Ertuğrul Karakuş'un "Türkçenin Oğuz Sahasının İki Vatan Şairi: Bahtiyar Vahapzade ve Abdülfettah Rauf'un "Vatan" Temalı Şiirleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme" başlıklı makalelerini yayımlamıştır.

II.4.3. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi tarafından yayımlanan ve 2012 yılında yayın hayatına başlayan, uluslararası hakemli bir dergi olan Balkan Sosyal Bilimler dergisi, Balkan coğrafyası üzerine sosyal alanlarda yapılmış olan bilimsel çalışmalara yer vermektedir. Bünyesinde yer verdiği konuların ve çalışmaların belirli yöntemlerle incelenmesi, ulusal ve uluslararası alanlarda değerlendirilmesi üzerine yoğunlaşan dergi, yılda iki kez yayımlanmaktadır.

II.4.4. Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları (BALTED)

Balkan Türklerinin Türk dili ve edebiyatındaki önemli faaliyetleri ele alan BALTED Türkiye'deki ilk hakemli akademik dergidir. 2019 yılında başlatılan bu yayın, Atıf Akgün'ün liderliğinde, bu alandaki zengin kültürü derinlemesine incelemeyi ve geniş kitlelere tanıtmayı amaçlamıştır. BALTED aracılığı ile Balkan Türkleri ve edebiyatları alanında yapılmış çalışmaların incelenmesi, Türk dünyasına ve diğer Balkan ülkelerine tanıtılarak etkileşime geçilmesi öngörülmüştür. Özellikle Türkiye'de Balkan Türkleri ve edebiyatları alanında yapılan bilimsel çalışmaların belli bir çerçevede ele alınma ve

yayımlanma ihtiyacı derginin oluşumunu gerekli kılmıştır. Balkan Türk edebiyatı ve Türk dili, Türklerin bölgeye hâkim oldukları Osmanlı Öncesi, Osmanlı Dönemi ve Osmanlı Sonrası dönemlerini de ele alacak şekilde halk edebiyatı, klasik edebiyat ve çağdaş edebiyat başlıkları ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Balkanlarda Türk dili ve edebiyatı alanında yayımlanan çalışmalar ile ulusal ve uluslararası alanlarda etkin şekilde faaliyet gösteren dergi, Balkan Türk toplulukları arasındaki bilgi ve birikimin paylaşılmasını sağlamıştır.

Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları dergisi (BALTED) amaçları doğrultusunda; Feyyaz Sağlam'ın "Lozan Anlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Dil, Kültür ve Sanat Alanlarında "Kadın" Olgusu", Faruk Gezgin'in "Şar Dağı Ayakdaşları" Kitabı ve Yugoslavya'yı Anlamak", Tolga Seyaz'ın "1970'ten Günümüze Bulgaristan Türk Edebiyatında Hatıra Türüne Genel Bir Bakış", Gözde Özlem'in "Türk Romanında 1989 Zorunlu Göçünü Hazırlayan Sebeplerin Etkisinde Türk ve Bulgar İmgeleri", Fatih Çodar'ın "Komünizm Dönemi Göçlerinin 1980 Sonrası Bulgaristan Türk Romanına Yansımaları", İsmail Alperen Biçer'in "Mehmet Behçet Perim'in Şiirlerinde Millî Kimlik ve Kültür Unsurları", Atıf Akgün'ün "Totaliter Dönemde Bulgaristan Türk Edebiyatının Filizlendiği ve Soldurulduğu Yer: Narodna Prosveta Yayınevi'nin Türkçe Faaliyetlerinde Bilinmeyenler" ve "Bulgaristan'daki Türklerin Romanı (1912-2021)", Aydın Öztürk'ün "Zeynel Beksaç'ın Şiirlerinde Dil, Yapı, Anlatım Tekniği ve Muhteva Özellikleri", Yusuf Murat Önem'in "Bir Öncü Olarak Sesler Dergisinde Orhan Veli", Salih Okumuş'un "Türkçem Dergisinde Yayımlanan Anlatı Türleri ve Okul Çağındaki Çocuklara Katkıları", Yasin Yavuz'un "Türk Şiirinde Bir Derkenar: Recep Küpçü ve Şiirlerinin Tematik Tahlili", Hüseyin Mevsim'in "Bulgaristan Türk Edebiyatında Gazeteci Kökenli Bir Hikâye Yazarı: Muharrem Tahsin (1929-2007)" ve Mümin Aliov'un "Balkan Türk Edebiyatının Taşıyıcısı Olarak Balkan Türk Yazılı Basınının Rolü Üzerine" başlıklı makalelerini yayımlamıştır.

II.4.5. Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi

Trakya Üniversitesi tarafından 2019 yılından itibaren faaliyet gösteren Balkanistik Dil ve Edebiyat dergisi, Balkan dilleri ile edebiyatları üzerine yapılmış bilimsel çalışmaların ve sorunların Türk ve dünya edebiyatına tanıtılmasını, bu alanda yapılacak bilimsel çalışmalar için zemin oluşturmayı ve çözüm üretebilmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası hakemli dergi olan Balkanistik Dil ve Edebiyat dergisi, yılda iki sayı yayımlanmaktadır. Balkanistik Dil ve Edebiyat dergisi amaçları doğrultusunda; İsmail Alperen Biçer'in "Balkan Çiçekleri Romanının Yapısı ve Anlamı Üzerine" ve Cüneyt Nur'un "Fahri Kaya'nın "Günün Birinde Oraya Uğrarsan" Adlı Hikâyesine Göre II. Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Makedonya Türklerinin Türkiye'ye Göç Etme Sebepleri" başlıklı makalelerini yayımlamıştır.

II.4.6. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

Yakup Yılmaz tarafından 2014 yılında yayın hayatına başlayan RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları dergisi, birçok sahada rasyonel metotlara bağlı hazırlanan, akademik açıdan gelişmelere ve yeniliklere öncülük eden çalışmaların yayımlanmasını amaçlamaktadır. Uluslararası hakemli dergi olan RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları dergisi, yılda altı kez yayımlanmakla birlikte özel sayılara da yer vermektedir.

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları dergisi amaçları doğrultusunda; Melahat Pars ve Filiz Çölmekçioğlu'nun "Balkanların Türküsünü Söyleyen Sanatçı: Necati Zekeriya (1928-1988)", Raşit Koç'un "Filiz Çocuk Gazetesinde Yer Alan Yazı Türlerinin Değerlendirilmesi", Levent Doğan ve Gonca Gülvodina'nın "Bulgaristan'da Yayımlanan Yeni Işık (Nova Svetlina 1971-1985) Gazetesindeki Edebî Malzemeler Üzerine Bir Değerlendirme", Gökçe Ulus'un "İlhami Emin'in Şiirlerinde Varoluşsal Yansımalar", Mustafa Said Kıymaz'ın "Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatına Katkıları Bağlamında Necati Zekeriya (Çocuk Hikâyeleri Çocuk Şiirleri ve Çocuk Edebiyatı Antolojileri)", Mehmet Samsakçı'nın "Prizrenli Bir Şair" Zeynel Beksaç ve Şiiri" ve Ayza Vardar'ın "Bir Düşünce ve Eylem İnsanı Olarak Mehmet Behçet Perim (1896-1965)" başlıklı makalelerini yayımlamıştır.

II.4.7. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi (TDİD)

Ege Üniversitesi tarafından 1996 yılında yayın hayatına başlayan Türk Dünyası İncelemeleri dergisi (TDİD), Türk dünyasında sosyal bilimler, dil, edebiyat, tarih, kültür, sanat, siyaset vb. gibi farklı alanlarda oluşturulan özgün akademik çalışmalardan oluşmaktadır. Yılda iki sayı yayımlanan dergi; Türk dünyasının farklı bölgelerinde oluşturulan akademik ve bilimsel çalışmaların bir temele oturtulmasını, ortak sorunlara ortak çözümler üretilmesini, multidisipliner yaklaşımla faaliyet gösterilen çalışmaların tanıtılmasını ve desteklenmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Burak

Gökbulut ve Mustafa Yeniasır tarafından kaleme alınan “Batı Trakya ve Kıbrıs Türklerinin Millî Benliklerinin Korunmasında Edebiyatın Etkisi” başlıklı çalışma bu dergide yayımlanmıştır.

ÇBTE alanında yer verilen tüm süreli yayın organlarının edebiyatın her alanda gelişimini desteklemek ve tanıtmak, bünyesinde yer verilen edebî şahsiyetlerin ve eserlerinin tanınırlılığını sağlamak, okuyucu kitlesinin yazar ve şairlerle ortak payda da buluşabilecekleri bir alan oluşturmak gibi çeşitli amaçları bulunmaktadır. Bu ortak amaçların hizmetleri bakımından; süreli yayın organlarının en temel işlevlerinden biri, yapılmış ve yapılacak olan çalışmalar için alan oluşturmak, yazarların ve eserlerinin tanıtılmasını sağlamaktır. Edebî çerçevede yer verilen süreli yayın organları vasıtasıyla eserler ile okuyucuların buluşması amaçlanmıştır.

ÇBTE alanındaki çalışmaları ile ön plana çıkan bu süreli yayın organlarının çalışma sahası çoğunlukla Türk dünyası ve Balkanlar olmuştur. Özellikle bilimsel metotlara dayalı şekilde yürütülen çalışmalarda Türk dünyası ve Balkanlarda gelişme gösteren dil ve edebiyat konularına yoğunlaşmıştır. Çoğunlukla üniversitelerin ilgili bölümlerinden çıkarılan bu süreli yayın organlarında; akademik bilgi ve birikimlerin sağlanması, süreklilik göstermesi, ulusal ve uluslararası platformlarda incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışmaların ve araştırmaların oluşum sürecine paralel şekilde ilerleyen ve yılda ortalama iki sayı yayımlanan dergilerin; Balkanlardan Türkiye’ye göç eden ya da Türkiye’de akademik çerçevede ilerleyen bilim insanları tarafından oluşturulduğu görülmektedir. Süreli yayın organlarında işlenen konular çoğunlukla; Balkanlarda Türk dili ve edebiyatının oluşum ve gelişim süreçlerinin tarihî perspektiflerle incelenmesi ve bu konu ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmesi, Balkan Türk edebiyatı yazar ve şairlerinin kaleme aldıkları eserleri, Balkan Türk edebiyatında gelişim gösteren edebî türler ve örnekleri, Balkan Türk edebiyatlarının dönemlere göre üstlendiği misyonlar ve edebî akımlar, Balkan Türklerinin edebiyat ile ilk temasları olan halk kültürü ve ürünlerinin incelenmesi, Balkan Türklerinin kaleme aldıkları şiir, hikâye, roman vb. türlerin tahlilleri, Balkan Türklerinde oluşan etnik çeşitlilik ve bu çeşitliliğin eserlere yansıtılan boyutları, başka milletlerden Balkan Türk edebiyatlarına yapılan çeviriler ve özellikleri, Balkan Türklerinin mevcut durumları ve edebiyatları ile ilgili

yazılar, edebiyat ile ilişkisi ve etkileşimi bakımından sosyal, kültürel, tarihî ve siyasi olaylar vb. olmuştur.

Türkiye ve Balkanlar arasındaki siyasi, sosyal, kültürel, demografik, edebî vb. bağların Türkiye'ye yapılan göçler ile daha da derinleştiği görülmektedir. Bu bağların farklı alanlarda olan yansımalarından biri de edebî sahada görülmektedir. Yer verilen tüm bu süreli yayın organlarında Türkiye'de ÇBTE alanında yapılan çalışmaların arttığı ve kapsamlı bir biçimde ilerlediği tespit edilmiştir.

ÇBTE alanında oluşturulan süreli yayın organlarından ilk yayın hayatına başlayan 1996 yılında Ege Üniversitesi tarafından yayımlanan Türk Dünyası İncelemeleri dergisi (TDİD) olmuştur. TDİD dergisini takiben 2000'li yıllarda örnekleri devam etmiştir. 2012 yılında Trakya Üniversitesi tarafından Balkan Araştırma Enstitüsü dergisi (BAE) ve Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi tarafından Balkan Sosyal Bilimler dergisi yayımlanmıştır. 2014 yılında Yakup Yılmaz tarafından RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları dergisi, 2018 yılında Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi tarafından Anadolu ve Balkan Araştırmaları dergisi (ABAD), 2019 yılında Atıf Akgün tarafından Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları (BALTED) dergisi ve Trakya Üniversitesi tarafından Balkanistik Dil ve Edebiyat dergisi yayın hayatına başlamıştır. Tüm bu süreli yayın organlarının ortalama yayın süreleri farklılık göstermektedir. Güncel şekilde sayılarını çıkarmaya devam eden dergilerden; Türk Dünyası İncelemeleri dergisi (TDİD) 37 sayı, Balkan Araştırma Enstitüsü (BAE) dergisi 22 sayı, Balkan Sosyal Bilimler dergisi 23 sayı, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları dergisi 36 sayı ve 13 özel sayı, Anadolu ve Balkan Araştırmaları dergisi (ABAD) 12 sayı, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları (BALTED) dergisi 10 sayı çıkarmıştır.

Türkiye'de ÇBTE alanında yayın yapan süreli yayın organlarının içeriğinde; araştırma makaleleri, makale, çeviri makaleler, ek makaleler, çeviriler, kitap tanıtımları, biyografi, düzeltme, dosya konusu, not, derleme, çeviribilim, dünya dilleri ve edebiyatları, yorum, mülakat, diğerleri, vb. gibi birçok farklı konu yer almaktadır.

ÇBTE alanında süreli yayın organlarındaki çalışmalar, yayın kurulu ve hakemlerin değerlendirmeleri ile derginin amaç, misyon ve kurallara uygunluğu bakımından incelenmiştir.

İncelemeye konu olan süreli yayın organları aracılığı ile ÇBTE alanı üzerine yapılmış olan bilimsel çalışmalara erişim sağlanmıştır.

Çalışmada yukarıda yedi maddede yer verilen yayınlar dışında çok sayıda süreli yayın organları olduğunu belirtmek gerekmektedir. Araştırma sürecinde en sık ilgili yayınların kaynakları ile karşılaşıldığından ve en çok bu kaynaklardan veri elde edildiğinden yedi maddeye yer verilmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları gereği yedi madde dışındakilere yer verilmemiştir. Ancak benzer alanda faaliyet gösteren Korkut Ata, Turkish Studies vb. gibi yayınlar da bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

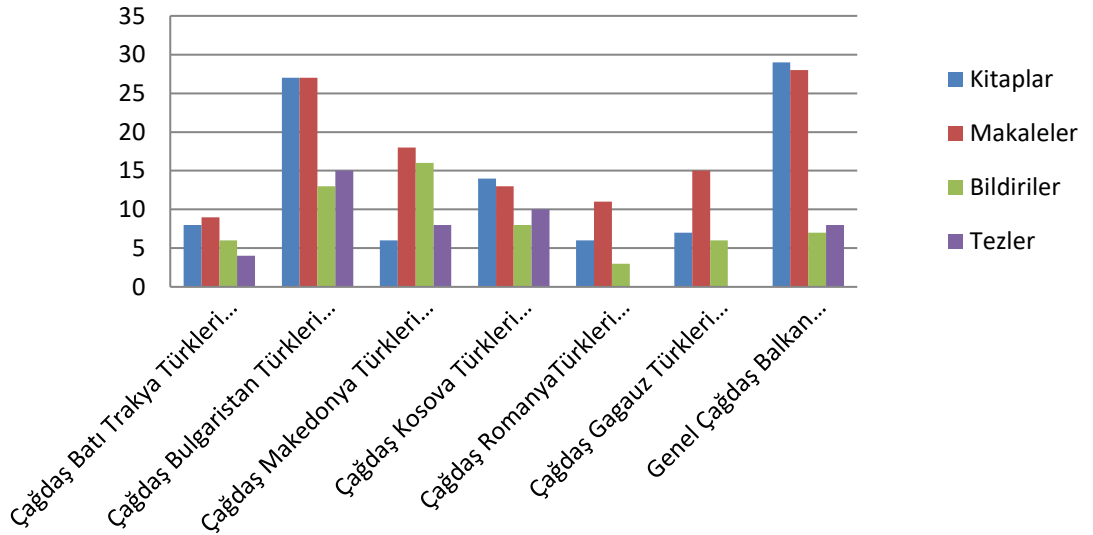
Balkan Türkleri tarihinde yaşanan sosyal, kültürel, demografik vb. hususlar bölgedeki yerel edebiyatın oluşum ve gelişim süreçlerini doğrudan etkilemiştir. Özellikle Balkan Türklerinin hayatını her alanda köklü değişikliklere götürecek olan “1877-1878 Türk-Rus Savaşı”, “Balkan Savaşları” ve “I. Dünya Savaşı”; yapılan rejim değişiklikleri, reform hareketleri, baskı ve yasaklar ile birlikte dönemin hâkim anlayışı edebiyatı da etkisi altına almıştır. Balkan Türkleri edebiyatlarında şiir, tiyatro, öykü, inceleme-araştırma, eleştiri, deneme, roman, çeviri, uzun hikâye, mizah, fıkra, oyun yazarlığı, günce gibi birçok türde eser kaleme alınmıştır. Türkiye’de bu türler üzerine yapılan çalışmalar kitaplar, makaleler, bildiriler ya da tezler aracılığıyla incelenmiştir. Ele alınan konular ve bölgelere göre yapılan çalışmalar sayıca farklılık göstermektedir. Bu farklılığın oluşmasında; dönemlere göre siyasi ve sosyal olaylar kapsamında Balkan Türklerine uygulanan baskı ve sindirme politikaları, Türkçe yazmanın ve konuşmanın yasaklanması, Türk okullarının kapatılması, dönemin aydın kesiminin çeşitli uygulamalarla sindirilmesi veya göçe zorlanması, basın yayın faaliyetlerinin rejim kontrolünde ilerlemesi, Balkan Türklerinin farklı dönemlerde edebiyata adım atmaları ve eser vermeye başlamaları gibi pek çok neden gösterilebilir.

Balkan Türklerinin Türk dili ve edebiyatı alanında farklı zamanlarda çalışmalar yapmaları dil, tarih, kültür vb. gibi çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Özellikle edebiyatta ilk gelişmelerin yaşandığı zamanlarda ve sonraki süreçlerde bu durum tarihî, sosyal ve demografik olaylarla birlikte kültürel çeşitliliği arttırmıştır. Balkan Türkleri arasındaki kültürel birlik ve beraberliği artıran unsurlar, bölgesel farklılıkların varlığıdır. Bu farklılıklar, yapılan faaliyetlerin diğer bölgelere de yayılmasını tetikleyerek bir etki zinciri oluşturmuştur. Bölgelere göre söz konusu olan farklılıklar, Balkan Türkleri arasındaki kültürel birlik ve beraberliğin artmasını, yapılan faaliyetlerden diğer bölgelerin de etkilenmelerini ve harekete geçmelerini tetiklemiştir. Yapılan çalışmalar, üretildiği Balkan topluluklarının kültürel benliklerinin ve millî kimliklerinin eserler üzerinden aktarımı ile şekillenen toplum yapısını, ideolojisini ve fikirlerini sunmayı sağlamıştır.

Sözü edilen edebî birikim Balkanlarda gelişmiş olsa da bu edebiyatın tarihi ve incelemesi ağırlıklı olarak Türkiye’de değerlendirilmiştir. Söz konusu edebiyatlar Balkan ülkeleri ile birlikte Türkiye’de daha fazla araştırılıp, etüt edilmiş ve bilimsel çalışmalarda

yer almıştır. Türkiye'nin Balkan Türkleri üzerine yapılan çalışmalar için merkez haline gelmesinde; Türkiye'de baskı ve sansürün olmaması, resmi dilin Türkçe olması, maddi ve manevi destek ile yayın imkanının verilmesi, Balkanlara olan ilginin artması ile hem tarihi bağlar hem de göçlerle birlikte Türkiye'ye yerleşen akraba çevreler vb. gibi nedenler etkili olmuştur.

“Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada yapılan incelemeler neticesinde; Türkiye’de Batı Trakya Türkleri edebiyatları üzerine 31, Bulgaristan Türkleri edebiyatları üzerine 81, Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatları üzerine 46, Kosova Türkleri edebiyatları üzerine 34, Romanya Türkleri edebiyatları üzerine 14, Gagauz Türkleri edebiyatları üzerine 16 çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Balkan coğrafyasının birden fazla bölgesi üzerine yapılan çalışmalar genel çağdaş Balkan Türk edebiyatları bölümünde ele alınmıştır. Türkiye’de genel çağdaş Balkan Türk edebiyatları üzerine 65 çalışma kaleme alınmıştır.

Şekil 15. Bölgelere Göre Tür Dağılımı

Yapılan incelemelere göre en çok kitap ve makale çalışmasının Bulgaristan ve genel çağdaş Balkan Türk edebiyatları üzerine; en çok bildirinin Bulgaristan ve Kuzey

Makedonya Türk edebiyatları üzerine; en çok tez çalışmasının ise Bulgaristan, genel çağdaş Balkan Türk edebiyatları ve Kuzey Makedonya Türk edebiyatı üzerine yapıldığı tespit edilmiştir.

Türkiye’de ÇBTE üzerine yapılan çalışmalarda zengin kültüre ve eserlere sahip olan bölgeler ön plana çıkmaktadır. Balkan Türklerinin en zengin kollarından biri olan Bulgaristan Türk edebiyatı Türkiye’de üzerine en sık çalışma yapılan bölge olurken Romanya Türk edebiyatı en az çalışma yapılan bölge olmuştur. Bulgaristan’ı takiben sırasıyla Kuzey Makedonya, Kosova, Batı Trakya, Gagauzyeri ve Romanya Türk edebiyatları gelmektedir.

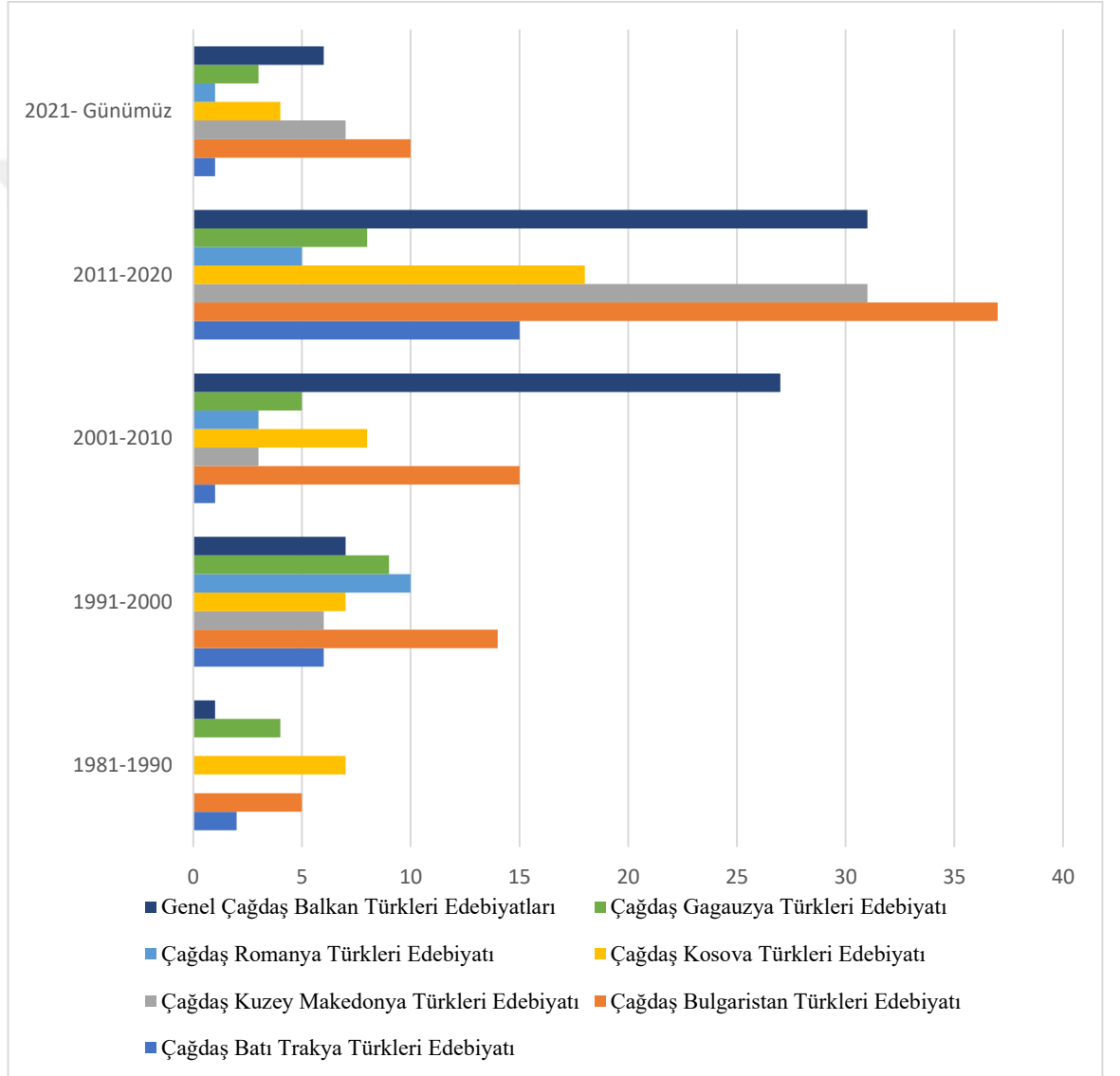
Çalışmamızda “Kitap” başlığı altında yayımlanan çalışmaların çoğunluğunda monografi ve şiir türüne daha fazla yer verildiği görülmektedir. Özellikle Balkan coğrafyasının farklı bölgelerinde ön plana çıkan şair ve yazarların hayatlarının, eserlerinin, edebî şahsiyetlerinin tanıtıldığı monografiler yayımlanmıştır. Kaleme alınan çalışmalardan, incelemeye alınan her edebî sahada çocuk edebiyatı ürünleri üzerine çalışmalar yapıldığı hatta sadece bu alanda çalışmalar kaleme alan şair ve yazarların varlığı tespit edilmiştir.

Türkiye’de özellikle “Kitaplar” başlığı altında incelediğimiz çalışmalarda görülen genel husus yazarların önemli bir kısmının amatör olması sebebiyle söz konusu araştırma yayınlarının da bilimsel formasyondan uzak olmasıdır. Bir çalışmanın edebiyat tarihi mi monografi mi yoksa antoloji mi olduğu konusunda araştırmacıların bilimsel bir açıklıkla yayın gerçekleştirmedikleri görülmüştür. Örneğin bir antolojide uzun bir edebiyat tarihine yer verilmiş olabiliyor ya da bir edebiyat tarihinde uzun metin örnekleri verilerek antolojiye benzetilebiliyor. Bu durum çalışmanın “Kitaplar” başlığı altında verilen araştırmacıların amatör ve akademi kökenli olmamaları ile açıklanabilir. Şaban M. Kalkan, Mehmet Çavuş gibi yazarların çalışmaları ve özellikle Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi bu durum için örneklendirilebilir. Fakat bu çalışmaların özellikleri alan üzerine yapılmış ilk çalışmalar olmaları ve yeni bulguların bunlar üzerine eklenmiş olmasıdır. Ancak tezler üniversite bünyesinde gerçekleştikleri, makaleler ve bildiriler ise bilimsel hakemli dergilerde yayımlandıkları için bu kapsamın dışındadır.

Bölgelere göre ön plana çıkan ve dönemin temsilcileri olarak görülen şair ve yazarların ya da Türkiye’de ÇBTE alanında öncü sayılacak isimlerin kitap, makale, bildiri

türünde birden fazla çalışmaya imza attıkları tespit edilmiştir. Ele alınan her türde farklı konular üzerinde durulmuş, bölgelerin ve Balkan Türklerinin genel durumu hakkında bilgi verilerek edebî süreçlerine değinilmiştir.

Bölgelere göre yapılan çalışmaların yıllar içerisindeki artış ve azalışları da grafik aracılığıyla detaylandırılmıştır.

Şekil 16. Yıllara Göre Tür Dağılımı

Özellikle Türkiye’de ÇBTE alanında yapılan ilk çalışmalar 1960’lı yılların sonu ile 1970’li yılların başlarında ele alınmıştır. 1960-1970 yılları arasında Türkiye’de ÇBTE

alanında sadece Bulgaristan Türkleri edebiyatı alanında çalışmalar yapılmıştır. 1970-1980 yılları arasında Bulgaristan Türkleri edebiyatının yanı sıra Kuzey Makedonya ve Romanya Türkleri edebiyatı üzerine de çalışmalar yapılmıştır. 1981-1990 yılları arasında en sık Kosova Türkleri edebiyatı, 1991-2000 yılları arasında Bulgaristan Türkleri edebiyatı, 2001-2010 yılları arasında genel Balkan Türkleri edebiyatları, 2011-2020 ve 2021'den günümüze kadar da Bulgaristan Türkleri edebiyatı alanında çalışmaların daha sık kaleme alındığı görülmektedir. Yıllara göre yapılan çalışmaların genel analizinde en sık çalışma yapılan alanlar Bulgaristan Türkleri edebiyatı olurken onu takiben genel Balkan Türkleri edebiyatları, Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatı, Kosova Türkleri edebiyatı, Gagauz Türkleri edebiyatı, Batı Trakya Türkleri edebiyatı ve Romanya Türkleri edebiyatı gelmektedir. Yıllar içerisinde Türkiye'de ÇBTE alanında en sık 2011-2020 yılları arasında çalışmanın kaleme alındığı görülmektedir. Bulgaristan Türk edebiyatı zengin halk ürünleri ve gelenekleri dolayısı ile çalışma alanı için geniş bir yelpaze oluştururken Romanya Türkleri edebiyatının geri planda kalan bölge olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma süresince elde edilen bilgilere göre Türkiye'de Balkan Türk edebiyatları alanında ilk kez yabancı Türkologlar çalışmış ve sözlü edebiyat ürünleri üzerine incelemelerde bulunmuşlardır.

Çalışma sonucunda elde edilen verilerden biri Romanya ve Gagauz Türk edebiyatları üzerine sunulan bildirilerin azlığı ve herhangi bir tez çalışmasının yapılmamış olmasıdır. Balkan Türkleri edebiyatları için Romanya ve Gagauz Türkleri edebiyatlarının incelenmesi, kaynak taramalarının yapılması, eksik bilinen yönlerin açığa çıkarılması için bu alanlarda yapılacak bilimsel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye'de ÇBTE alanında yapılmış bilimsel çalışmalar, anlatım unsurları bakımından şahıs, tema ve tür açısından incelendiğinde çalışmaların çoğunlukla edebi türler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Farklı türlerde yapılan çalışmalar ile incelemeler zenginleştirilmiştir. Şahıslar üzerine yapılan çalışmalar türlerden sonra en sık tercih edilen inceleme alanı olmuştur. Temalarına göre yapılan çalışmalara ise daha az yer verilmiştir.

Türkiye'de ÇBTE alanında yapılmış bilimsel çalışmalar, ilgili bölgelerin edebiyatlarına göre tetkik edildiğinde ilk sırada inceleme çalışmalarının geldiği

görülmektedir. İncelemeye alınan Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Romanya, Gagauzyeri ve genel çağdaş Balkan Türkleri edebiyatlarında üzerine en sık çalışılan tür inceleme çalışmaları olmuştur. Batı Trakya bölgesinde ise ilk sırada basın yayın çalışmaları gelmektedir. İnceleme çalışmalarında ele alınan konular genellikle ilgili bölgelerin edebiyatları, ön plana çıkan edebi türleri ve örnek metinleri olmuştur. Türkiye’de ÇBTE alanında yapılmış çalışmalar tetkik edildiğinde inceleme çalışmalarından sonra sıklıkla şahıslar üzerine çalışıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, ilgili bölgelerin ön plana çıkan yazar ve şairlerinin sanatçı portreleri, monografileri ya da eserleri üzerine yapılan incelemelere dayanmaktadır. İlgili bölgelerin edebiyatları şahıslar bakımından incelendiğinde en sık çalışma yapılan bölgeler ve üzerine çalışılan isimler belirlenmiştir. Bu isimler Bulgaristan Türkleri edebiyatında; “Rıza Mollov”, “Mehmet Behçet Perim”, “Ömer Osman Erendoruk” ve “Ahmet Şerif Şerefli”, Kuzey Makedonya Türkleri edebiyatında; “Fahri Kaya”, “Necati Zekeriya” ve “İlhami Emin”, Kosova Türkleri edebiyatında; “Necati Zekeriya” ve “Zeynel Beksaç”, Romanya Türkleri edebiyatında; “Mehmet Niyazi”, Gagauz Türkleri edebiyatında; “Mihail Mihailoviç Çakır”, “Nikolay Baboğlu”, “Todur Zanet” ve “Valentina Bujilova” olmaktadır. Batı Trakya Türkleri edebiyatı alanında şahıslar üzerine herhangi bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Şahıs incelemelerinden sonra gelen gazete ve dergilerin incelendiği basın yayın incelemeleri ile antolojilerin söz konusu bölgelerde daha az ele alındığı tespit edilmiştir. Özellikle Kuzey Makedonya ve Romanya Türk edebiyatı alanında hazırlanan antolojilerin sadece Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi’nin ilgili maddeleri olduğu görülmektedir. Basın yayın incelemeleri alanında ise sık karşılaşılan bölgeler Batı Trakya ve Romanya bölgeleri olmaktadır. Bu bölgelerde Türk edebiyatları alanında sıklıkla yer verilen gazete ve dergilerin edebiyat ile olan bağlantıları incelenmiştir.

Aşağıda verilen “Yıllara ve Bölgelere Göre Yapılan Tez Çalışmaları” başlıklı tabloda, Romanya ve Gagauzyeri bölgeleri dışında Batı Trakya, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova ve birden fazla Balkan bölgesini içeren genel Balkan bölgeleri üzerine yapılan tez çalışmalarının yıllara göre dağılımları belirtilmiştir. Tez çalışmaları yıllara göre değerlendirildiğinde, en yoğun faaliyetlerin 2019 yılında gerçekleştiği ve buna ek olarak 2012 yılının da dikkati çektiği gözlemlenmektedir. Bölgelere göre yapılan çalışmalarda dikkati çeken noktalardan bir diğeri ise bölge üzerine yapılan ilk tez

alışmaları arasındaki zaman aralıklarının farklılığıdır. Yukarıda da bahsedildiği üzere Türkiye’de Balkan bölgeleri üzerine hazırlanan ilk çalışmalar değişik koşullara bağlı olarak farklı zaman dilimlerinde yapılmıştır. Bilimsel alanda yapılan tez çalışmalarında ise ilk olarak Kosova ve Balkanlar daha sonra Kuzey Makedonya, Batı Trakya ve Bulgaristan bölgelerinin geldiği görölmektedir.

Yıl	Danışman	Yazar	Tez Adı	Bölge
1991	Birol EMİL	Harun DUMAN	Balkan Savaşı Edebiyatımız	Balkanlar
1991	Tayfun AKGÜNER	Kerim KARAGÖZ	Yugoslavya'da yayınlanan Türkçe yayınlar	Kosova
2003	Esin DAYI	İbrahim ÜSTÜN	Kosova'da Türkçe Basın (1871-2003)	Kosova
2003	Ali YILDIZ	Sami İSLAMOĞLU	Birlik Gazetesinde Yayımlanan Edebiyat ile İlgili Eserlerin ve Makalelerin Bibliyografyası	Makedonya
2005	Kazım YETİŞ	Dilek NALBANTLAR	Cumhuriyet Devri Türk Romanında Balkan Türkleri	Balkanlar
2005	Recep DUYMAZ	Yakup KURT	Batı Trakya Çağdaş Türk Edebiyatı	Batı Trakya
2006	Sema UĞURCAN	Levent BİLGİ	Türk Romanında Savaş Sonrası Anadolu'ya Zorunlu Göçler	Balkanlar
2006	Alemdar YALÇIN	Brina ELSEV	Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı'ndan İskender Muzbeg ve Eserleri Üzerine Bir Çalışma	Kosova
2006	Fatih ANDI	Daver KRASNİÇ	Çevren Dergisinin Balkan Türkleri Edebiyatındaki Yeri ve Bu Dergideki Edebi Faaliyetler	Kosova
2007	Metin ARIKAN	Meral MERT	Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Analitik Bibliyografyası	Bulgaristan
2009	-	Habil TAMER	Ömer Osman Erendoruk'un "Buruk Acı" Romanı ile Emine Işınsu'nun "Çiçekler Büyür" Adlı Romanının Sosyal Gerçekçilik Bakımından Karşılaştırılması	Bulgaristan
2010	Metin ARIKAN	Zeynep ATASOY	Ömer Osman Erendoruk, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Romanları	Bulgaristan
2010	Hasan AKAY	Nalan KAZAZ	Ahmet İgciler'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri Hakkında Bir İnceleme	Kosova
2011	Ünal ŞENEL	Oğuzhan YİĞİT	Ömer Osman Erendoruk'un Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma	Bulgaristan
2011	Şahmurat ARIK	Seda TİLEKLİ	Ömer Osman Erendoruk'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri	Bulgaristan
2012	Aziz KILINÇ	Aslı TARHAN	Balkanlar'daki Türk Edebiyatı Yayınlarında Çağdaş Kosova Türk Çocuk Edebiyatının Yeri	Kosova
2012	Sabahattin ÇAĞIN	Aynur ÖZGÜR	Kosova'da Türk Çocuk Edebiyatı	Kosova
2012	Mehmet ÖZER	Gözde ÖZTÜRK	Makedonya'da Türk Çocuk Edebiyatı	Makedonya
2012	Rıdvan CANIM	Halime ATMACA	Halide Alptekin'in Romanlarında Balkanlar	Balkanlar

2012	Metin EKİCİ	Atıf AKGÜN	Bulgaristan'da Türk Çocuk Edebiyatı	Bulgaristan
2013	Muhammet GÜR	Mahmut BIYIK	Türk Romanında Rumeli (1888-2008)	Balkanlar
2013	Mehmet TEMİZKAN	Ertuğrul KARAKUŞ	Sesler Dergisi Üzerinde Bir İnceleme	Balkanlar
2014	Mehdi GENCELİ	Gyülasfiye MELANİ	Makedonyalı Sabri Cemil'in Yeni Mektep Dergisindeki Yazılarının İncelenmesi	Makedonya
2014	Mehmet TEMİZKAN	Turan ÇELEBİ	Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Sevinç Dergisi ve Bu Dergideki Şiirler Üzerine Tematik Bir İnceleme	Makedonya
2015	Mehmet KARA	Kerime Bal AÇIKGÖZ	Bulgaristan'ın Şumnu İlinde Çıkarılan Mozaik Dergisinin Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi	Bulgaristan
2015	Alev Sinar UĞURLU	Fatih ACER	Türk Romanında Balkanlar ve Balkan Türkleri (1872-1960)	Balkanlar
2015	Esat CAN	Neslihan DEMİREZER	Ömer Osman Erendoruk'un Eserlerinde Kimlik Arayışı	Bulgaristan
2016	Ali YAKICI	Gökhan YAĞCI	Kosova'da Yayımlanan İmza Dergisinin Halk Bilimi Açısından İncelenmesi	Kosova
2016	Yüksel TOPALOĞLU	Mechmet CHOUSEIN	Batı Trakya 'da Yayımlanan Çocuk Dergileri Üzerine Bir Araştırma	Batı Trakya
2017	Levent DOĞAN	Özden BEYOĞLU	Kosova'da Türkçe Yayımlanan Bir Çocuk Dergisi: Türkçem (Şekil, Muhteva ve Yazar Kadrosu Bakımından Bir İnceleme)	Kosova
2018	Hasan AKAY	Muhammed JAKUPI	Makedonya ve Kosova Türk Çocuk Edebiyatında Evrensel Değerler	Balkanlar
2018	Esat CAN	Özlem KURT	İlhami Emin'in Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği	Makedonya
2018	İsmail Turan KALLİMCİ	Yasin YAVUZ	Reşit Hanadan'ın Romanları Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme	Kosova
2018	Özcan AYGÜN	Nazlı AYTAŞ	Ahmet Şerif Şerefli'nin Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin İncelenmesi	Bulgaristan
2019	İbrahim Kelağa AHMET	Sezgin LUTVIYİ	1912-1990 Yılları Arasında Makedonya Türkleri: Eğitim, Kültür ve Toplum Hayatı	Makedonya
2019	Mehmet ÖZDEMİR	Refide SHAINI	Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi Tomurcuk Dergisi Örneği	Makedonya

2019	Ali Şükrü ÇORUK	Mümin ALİOV	Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatına Katkısı Bakımından Köprü Dergisinde Çıkan Şiirler Üzerine Tematik Bir İnceleme (2002-2017)	Makedonya
2019	Levent DOĞAN	Chilal Molla ACHMET	Batı Trakya’da Yayınlanmış Olan “Yuvamız” Dergisinin, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Kimlik Oluşumundaki Önemi	Batı Trakya
2019	Tuncay ÖZTÜRK	Nermin AMET	Batı Trakya Türk Şairlerinin Duygu ve Düşünce Dünyası	Batı Trakya
2019	Ertuğrul KARAKUŞ	Fatih ÇODAR	1980 Sonrası Bulgaristan Türk Romanında Göç	Bulgaristan
2019	Ahmet BOZDOĞAN	Fatma KAYRAKLI	Bulgaristan Türklerinin Romanları (20. Yüzyılın Başından 2016’ya)	Bulgaristan
2019	Ertuğrul KARAKUŞ	Tolga SEYAZ	1970 Sonrası Bulgaristan Türk Edebiyatında Hatıra Türü	Bulgaristan
2020	Mehmet SAMSAKÇI	Bennu MUSLİ	Tercüme Eserler Bağlamında XXI. Yüzyılda Makedonya’da Yeni Türk Edebiyatı	Makedonya
2021	Ertuğrul KARAKUŞ	Murat ULUDAĞ	Mehmet Türker’in Hayatı, Sanatı ve Eserleri	Bulgaristan
2022	Atıf AKGÜN	Kübra BİŞKİN	Bulgaristan Türk Romanında Sosyal Meseleler	Bulgaristan
2022	Ertuğrul KARAKUŞ	Merve İNCE	Bulgaristan Türk Edebiyatında “Rumeli” Dergisinin Yeri	Bulgaristan
2023	Ali Şükrü ÇORUK	Aliov MÜMİN	Balkan Türk Edebiyatının Dijital Medyada Görünümü Üzerine Bir İnceleme	Balkanlar

Tablo 2. Yıllara ve Bölgelere Göre Tez Çalışmaları

Türkiye’de ÇBTE üzerine yapılan ilk tez çalışmaları; alan üzerine yapılmış ilk bilimsel çalışmalar olmaları, bölge hakkında yapılan incelemeleri ve tahlilleri içermeleri ve daha sonra yapılacak çalışmalara hem öncü hem de kaynak oluşturmaları bakımından ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda özellikle; Balkanlar üzerine 1991 yılında Harun Duman tarafından hazırlanan “Balkan Savaşı Edebiyatımız”, Kosova üzerine 1991 yılında Kerim Karagöz tarafından hazırlanan “Yugoslavya’da Yayınlanan Türkçe Yayınlar”, Kuzey Makedonya üzerine 2003 yılında Sami İslamoğlu tarafından hazırlanan “Birlik Gazetesinde Yayımlanan Edebiyat İle İlgili Eserlerin ve Makalelerin Bibliyografyası”, Batı Trakya üzerine 2005 yılında Yakup Kurt tarafından hazırlanan “Batı Trakya Çağdaş

Türk Edebiyatı” ve Bulgaristan üzerine 2007 yılında Meral Mert tarafından hazırlanan “Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Analitik Bibliyografyası” başlıklı tez çalışmaları dikkati çekmektedir. Yapılan çalışmaların yıllarına bakıldığında 1900’li yılların sonu ile 2000’li yılların başlarında daha sık ele alındıkları görülmektedir.

Tez çalışmaları bölgelere göre yoğunluk bakımından incelendiğinde ilk sırada Kuzey Makedonya Türk edebiyatı ve onu takiben Batı Trakya Türk edebiyatı üzerine hazırlanan tez çalışmalarının geldiği görülmektedir. Akademik çerçevede yapılan bilimsel çalışmaların ilgili bölgelerde çalışılması ve yayımlanması; ülkeler arası bilgi ve deneyim paylaşımını mümkün kılmakta, daha çeşitli kaynak kullanımlarına erişim sağlamakta, çalışmanın içeriğini güçlendirmekte ve çalışmaya değer katmaktadır.

ÇBTE alanında kaleme aldıkları tez çalışmaları ile bilimsel incelemelere katkı sağlayan ve hem Türkiye’de hem de Balkan ülkelerinde tezleri yayımlanan isimlere de rastlanmaktadır. Bu anlamda Batı Trakya Türk edebiyatı alanında; Nermin Amet’in “Trakya Türk Şâirlerinin Duygu ve Düşünce Dünyası”, Chousem Mehmet’in “Batı Trakya’da Yayımlanan Çocuk Dergileri Üzerine Bir Araştırma”, Chılal Molla Achmet’in “Batı Trakya’da Yayımlanmış olan “Yuvamız” Dergisinin Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Kimlik Oluşumundaki Önemi”, Makedonya Türk edebiyatı alanında; Mümin Aliov’un “Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatına Katkısı Bakımından Köprü Dergisi’nde Çıkan Şiirler Üzerine Tematik Bir İnceleme (2002-2017)” ve “Balkan Türk Edebiyatının Dijital Medya Görünümü Üzerine Bir İnceleme”, Sezgin Lutviyi’nin “1912-1990 Yılları Arasında Makedonya Türkler: Eğitim, Kültür ve Toplum Hayatı”, Refide Shaini’nin “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi Tomurcuk Dergisi Örneği”, Bennu Musli’nin “Tercüme Eserler Bağlamında XXI. yüzyılda Makedonya’da Yeni Türk Edebiyatı”, Özlem Kurt’un “İlhami Emin’in Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği”, Kosova Türk edebiyatı alanında; Daver Krasniç’in “Çevren Dergisinin Balkan Türkleri Edebiyatlarındaki Yeri ve Bu Dergideki Edebî Faaliyetler”, Balkanlar alanında; Muhammed Jakupı’nın “Makedonya ve Kosova Türk Çocuk Şiirinde Evrensel Değerler” başlıklı Türkiye’de yayımlanan çalışmalar dışında Balkan ülkelerinde de ilgili tezlerin yayımlandığı ve akademik anlamda gelişme sağlayacak konulara yöneldiği görülmektedir.

	ÇBTE Alanında Tez Çalışması Yaptıran Üniversiteler	Sayıları
1.	Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	10
2.	Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	6
3.	İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	6
4.	Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	4
5.	Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları/ Sosyal Bilimler Enstitüsü	4
6.	Gazi Üniversitesi Eğitim/ Sosyal Bilimler Enstitüsü	3
7.	Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim/ Sosyal Bilimler Enstitüsü	2
8.	Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2
9.	Sakarya Üniversitesi Eğitim/Sosyal Bilimler Enstitüsü	2
10.	Kırşehir Ahi Evren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
11.	Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
12.	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
13.	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
14.	İstanbul Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
15.	Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
16.	İstanbul Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1

Tablo 3. ÇBTE Alanında Tez Çalışması Yaptıran Üniversiteler ve Sayıları

Türkiye’de ÇBTE alanında eğitim veren üniversiteler ve bu alanda hazırlamış oldukları tez çalışmaları incelendiğinde karşımıza 16 üniversitenin çıktığını görmekteyiz. Türkiye’de ÇBTE alanında üniversitelerin ilgili alanlarında verilen dersler ve bu bağlamda hazırlanan tez çalışmaları konunun daha derinlemesine incelenmesini, çalışılan alan üzerine daha kapsamlı bir bakış açısı ile araştırma yapılmasını, alan üzerine geliştirilen veya oluşturulan yeniliklerin gün yüzüne çıkarılmasını ve uluslararası alanda bu bilgilerin paylaşılması ile bilimsel topluluklara katkı sağlanmasını mümkün kılmaktadır. Özellikle çalışmamızın temelini ve sınırlılıklarını oluşturan Türkiye’de ÇBTE alanında tez çalışmalarına ev sahipliği yapan üniversiteler incelendiğinde çalışmaların çoğunlukla Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlandığını görmekteyiz. Onu takiben Ege Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüleri gelmektedir. Bu üniversiteleri Kırklareli Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüleri takip etmektedir. Verilen bu üniversitelere nazaran Gazi Üniversitesi Eğitim / Sosyal Bilimler Enstitüleri de alan üzerine çalışan üniversitelerdendir. Dokuz Eylül Üniversitesi, On Sekiz Mart Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesinin Eğitim / Sosyal Bilimler Enstitülerinin bu sırayı takip ettiği görülmektedir. Verilen üniversitelere nazaran daha geri planda kalan Kırşehir Ahi Evren Üniversitesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İstanbul Fatih Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi ve İstanbul Fatih Sultan Mehmet Vakıf Sosyal Bilimler Enstitüleri gelmektedir. İlgili üniversitelerde alan üzerine yapılan çalışmalar devam etmektedir. Bu üniversitelerden özellikle Türkiye’de ÇBTE alanında Balkanlar üzerine ilk tez çalışmasının İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Kerim Karagöz tarafından Kosova bölgesi üzerine hazırlanan “Yugoslavya’da Yayınlanan Türkçe Yayınlar” başlıklı tez çalışması olduğunu görmekteyiz. Alan üzerine yapılan ilk çalışmalar olmaları ve daha sonraki çalışmalara kaynaklık etmeleri bakımından bu çalışmalar ayrı bir öneme sahiptir. Balkan bölgelerinden Kuzey Makedonya üzerine yapılan ilk tez çalışması 2003 yılında Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Sami İslamoğlu tarafından hazırlanan “Birlik Gazetesinde Yayımlanan Edebiyat ile İlgili Eserlerin ve Makalelerin Bibliyografyası” başlığı ile yayımlanmıştır. İnceleme sonucunda elde edilen verilere göre Türkiye’de ÇBTE alanında en çok tez çalışmasının hazırlandığı üniversite olan Trakya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan ilk çalışma, 2005 yılında Yakup Kurt tarafından hazırlanan “Batı Trakya Çağdaş Türk Edebiyatı” başlığı ile yayımlanmıştır. Bulgaristan bölgesi üzerine hazırlanan ilk tez çalışması Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2007 yılında Meral Mert tarafından “Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Analitik Bibliyografyası” başlığı ile yayımlanmıştır. Türkiye’de Balkan bölgeleri üzerine yapılan ve örnekleri verilen üniversiteler ilk çalışmalara ev sahipliği yapmaları bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Yukarıda adı geçen ve yeni eklenecek olan üniversiteler ile alan üzerine hazırlanan çalışmalar devam etmektedir.

Türkiye’de ÇBTE alanında yapılmış bilimsel çalışmalarda dikkati çeken noktalardan biri de belirli çalışmaların Kültür Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanmasıdır. Kültür Bakanlığı Yayınları bünyesinde yayımlanan çalışmalar; milli kültürün ve benliğin yansıtıldığı, eğitim, bilim, hukuk vb. alanlarda okuyucusunu besleyecek kaynaklardır. Bu çalışmalardan ÇBTE alanında verilen ilk örnekler olmaları bakımından antolojiler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alanda özellikle “Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi”nin; Feyyaz Sağlam ve Harid Fedai tarafından hazırlanan “Batı Trakya ve Kıbrıs Türk Edebiyatı” başlıklı cildi, Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu tarafından hazırlanan “Bulgaristan Türk Edebiyatı” başlıklı cildi, Suat Engüllü tarafından hazırlanan “Makedonya Türk Edebiyatı” ve “Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı” başlıklı ciltleri, Osman Horata tarafından hazırlanan “Romanya Türk Edebiyatı” başlıklı cildi ve Nevzat Özkan tarafından hazırlanan “Gagauz Türk Edebiyatı” başlıklı cildi 1997 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır. Nimetullah Hafız’ın 1987 yılında yayımlanan “Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 1-2-3”, 1989 yılında yayımlanan “Yugoslavya’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi C: 1-2-3” ile 1999 yılında yayımlanan “Rıza Mollov Hayatı ve Eserleri” başlıklı çalışmaları da Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan çalışmalara örnek gösterilebilir. Altay Suroy Recepoğlu’nun “Kosova’da Türkçe Yayınlar ve Kitaplar” başlıklı çalışması 2001 yılında, “Kosova’da Türk Kültürü veya Türkçe Düşünmek” başlıklı çalışması 2010 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır. Çiğdem Ülker’in 1998 yılında yayımlanan “Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorunu”, Can Gergefi’nin 2000 yılında yayımlanan “Yugoslavya (Kosova) Türk Şiiri Antolojisi”, Sabahattin Bayramöz’ün 2002 yılında yayımlanan “Türkçenin Sarmaşıkları Bulgaristan

Türklerinin Şiirinden Seçmeler” ve Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy’un 2002 yılında yayımlanan “Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (Folklor Türleri, Şiirler ve Düz Yazıları)” başlıklı çalışmaları Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan sayılı çalışmalar arasında gösterilmektedir.

Sonuç olarak, “Çağdaş Balkan Türk Edebiyatları Üzerine Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmaların Analitik Bibliyografyası” başlıklı çalışmada, Türkiye’de ÇBTE alanında yapılmış olan bilimsel çalışmalar alt başlıklar altında sınıflandırılarak incelenmiştir. Ele alınan her türün içeriğine dair genel bilgilendirme yapılmış özelde vurgulanmak ve verilmek istenilen mesajların altı çizilmiştir. İncelemeye alınan çalışmaların genelinde değil de içeriğinde ÇBTE alanına dahil olan bölümler, parantez içerisinde vurgulanmış ve çalışmaların ilgili bölümleri üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları kapsamında Türkiye’de sadece ÇBTE alanında yayımlanmış olan bilimsel çalışmalara yer verilmiştir. Kapsama alanı dahilinde olmayan çalışmalara yer verilmemiştir. İncelemeye alınan çalışmalar alfabetik olarak sıralanmış ve künye bilgilerine yer verilmiştir.

KAYNAKLAR DİZİNİ

Acar, Barış Berhem. “Batı Trakya Türklerinin Müstakil İlk Çocuk Dergisi: Aliş”, **Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayatlı Hatıra Kitabı**, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018, ss. 511-521.

Acar, Barış Berhem. “Sabri Tata’nın Kurtbayır’ın Sırrı Romanının Halk Bilimi Unsurları Açısından İncelenmesi”, **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, C.5 S.2, 2020, ss.266-287.

Acaroğlu, Mehmet Türker. **Bulgarlar ve Bulgaristan Üzerine Yüzyıllık Türkçe Kaynakça**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997.

Acaroğlu, Mehmet Türker. **Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar- I**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Acer, Fatih. **Türk Romanında Balkanlar ve Balkan Türkleri (1872- 1960)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2015.

Achmet, Chılal Molla. **Batı Trakya’da Yayımlanmış Olan “Yuvamız” Dergisinin, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Kimlik Oluşumundaki Önemi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2019.

Açıkgöz, Kerime Bal. **Bulgaristan’ın Şumnu İlinde Çıkarılan Mozaik Dergisinin Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 2015.

Ahmet, Hasan. “Batı Trakya Türk Edebiyatı”, **Uluslararası Türkçe ve Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler**, KIBATEK- Okan Üniversitesi, İstanbul, 2010, ss.147-152.

Ahmetaj, Muhammed. **Balkanlara Yönelik Türkiye’de Yapılan Tezler Bibliyografyası**, Balkan Araştırmaları Dergisi, Bursa, 2010.

Akar, Metin, Sebahat Deniz ve Fahrünnisa Bilecik. **Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatı**, Yesevi Yayıncılık, İstanbul, 1994.

Akgün, Atıf. “Bulgaristan’da Türk Çocuk Dergileri ve Türkçe”, **III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 16-18.12.2010, (Tam Metin Basılı Bildiri).

Akgün, Atıf. “Bulgaristan’dan Anadolu’ya Göçen Türkçe ve Türk Edebiyatı”, **Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi**, Sayı:1, 2011, ss. 75-79.

Akgün, Atıf. “Balkan Türkleri Çocuk Şiirinde Millîyet Kavramı ve Türk Milletine Bakış”, **IX. Uluslararası Dil-Yazın-Deyiş Bilim Sempozyumu**, Sakarya Üniversitesi, 13-14.10.2011(Tam Metin Basılı Bildiri).

Akgün, Atıf. **Bulgaristan’da Türk Çocuk Edebiyatı**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2012.

Akgün, Atıf. “Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Dönemlere Göre Tasnifi Üzerine Bir İnceleme”, **IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK)**, Kültür Üniversitesi, İstanbul, 2012.

Akgün, Atıf. “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirinde Millîyet Kavramı ve Bulgarların Ele Alınışı”, **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı:15, 2012, ss.150-159.

Akgün, Atıf. “Halide Alptekin’in Ağlama Tuna Romanında Balkan Türklerinin Sürgünü”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:12, Sayı:1, 2014, ss. 208-226.

Akgün, Atıf. “Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Nadiye Ahmet ve Çocuk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme”, **Yeni Türkiye Dergisi- Rumeli/ Balkanlar Özel Sayısı II**, Sayı: 67, 2015, ss. 2409-2422.

Akgün, Atıf. “Yakın Dönem Türk Romanına Balkan Türkleri ve Sürgün”, **TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:5, 2015, ss. 143-167.

Akgün, Atıf. “Edebiyatımızda Göç ve Göçmen Edebiyatları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Göç Dergisi (Edebiyat Özel Sayı)**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, ss. 69-84.

Akgün, Atıf. **Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı (Dönemler- Temsilciler- Türler)**, Bengü Yayınları, Ankara, 2016.

Akgün, Atıf. **Balkan Türklerinin Muhacir Edebiyatı İncelemeleri**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2016.

Akgün, Atıf. “Balkan Türkleri Özelinde Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji Çıkmazı (Yugoslavya/Bulgaristan-1944-1990)”, **III. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Bildiriler)**, Step Matbaacılık, İstanbul, 2016, ss. 261-270.

Akgün Atıf. “Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemelerinde Bir Uygulama Alan Olarak Türk Dünyası Edebiyatları (Yöntem ve Teknikler)”, **VI. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi, Selçuk Üniversitesi**, Konya, 12-14/10/2016. (Özet Basılı Bildiri)

Akgün, Atıf. “Göçmen Çocuk: Balkan Türklerinin Muhacerette Gelişen Çocuk Şiiri (Bulgaristan- Türkiye/ 1990- 2016)”, **Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Kültürü**, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne, 2016.

Akgün, Atıf. “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirinde Bir Zirve İsim: Nevzat Mehmet Fuat”, **IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği, İstanbul, 2017.

Akgün, Atıf. “Kosova Türk Edebiyatı’nda Zeynel Beksaç: Rumeli O Benim İşte”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Edebiyatları Çalıştayı**, İzmir, 2017, ss.15-16.

Akgün, Atıf. Çağdaş Bulgaristan Türkleri Şiirinde Hanımeli Hareketi”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Kadını Çalıştayı**, İzmir Bal-Göç & Ege Üniversitesi, İzmir, 2018.

Akgün, Atıf. “Modern Gagauz Edebiyatı’nda İlk Roman: “Uzun Kervan” (Bir Tahlil Denemesi)”, **Karadeniz Araştırmaları Merkezi**, Cilt:15, Sayı:59, 2018, ss. 261-290.

Akgün, Atıf. “Bulgaristan’daki Türklerin Romanı (1912-2021)”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 3, Sayı: 2, 2021, ss. 245-276.

Akgün, Atıf. “Totaliter Dönemde Bulgaristan Türk Edebiyatının Filizlendiği ve Soldurulduğu Yer: Narodna Prosveta Yayınevi’nin Türkçe Faaliyetlerinde Bilinmeyenler (Şaban M. Kalkan ile Mülakat)”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2021, ss. 141-154.

Akgün, Atıf. “Bulgaristan Türkleri Çocuk Şiirleri”, **Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2**, Emin Yayınları, Bursa, 2021, ss. 79-118.

Akgün, Atıf. “Balkan Türkleri Süreli Çocuk Yayıncılığında Eski Harfli Bir Örnek: Yoldaş Dergisi Üzerinde Bir İnceleme”, **1. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Cilt 1, Kıbrıs- İzmir, 2022, ss.29-52.

Akgün, Atıf. “Çağdaş Balkan Türk Edebiyatlarında Sözlü Geleneğin Tesiri Üzerine Bir İnceleme”, **Prof. Dr. Metin Ekici Armağanı Cilt:1-2-3**, İzmir, 2022, ss.195- 224.

Akgün, Atıf. “Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatını Eski Harfli Süreli Yayınlardan Okumak Üzerine Bazı Tespitler”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, Cilt 23, Sayı 2, 2023, ss. 293-322.

Akgün, Atıf & Çankaya, Burak. “Bulgaristan Türklerinin Soya Dönüş Sürecini (!?) Kestaneler Altında Romanından Okumak”, **Türk Dünyası Modernleşmesi: Türk Dünyası Roman ve Hikâye Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2023, ss. 41-59.

Akgün, Atıf ve Rabia Uçkun. “Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Türkiye’deki Temsilcileri ve Şaban M. Kalkan”, **III Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu**, Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, 2012, Manisa, ss. 343-368.

Akgün, Atıf ve İsmail Alper Kumsar. **Mübadil Türklerin Romanı (Yakın Dönem Mübadele Romanları Üzerinde Bir Değerlendirme)**, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018.

Akgün, Atıf ve Ertuğrul Karakuş. “Kuzey Makedonya Türkleri Çocuk Şiirleri”, **Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2**, Emin Yayınları, Bursa, 2021, ss. 297-320.

Akpınar, Yavuz. “Gagauz Şairi ve Yazarı Nikolay Babaoğlu”, **Kardaş Edebiyatlar**, Sayı: 19,1991, ss. 29- 33.

Aksu, Ali. “Romanya Türklerinde Kültürel Durum ve Mektep ve Aile Mecmuası”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: IX, 2005, ss. 11-27.

Akyol, Yahya. “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Batı Trakya’daki Türk Varlığının Millî Kimliğini Korumasına Etkisi”, **III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri**, Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, C: II, Manisa, 2012, ss. 71-82.

Ali, Fahri. “Makedonya Çocuk Edebiyatı”, **Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu (içinde)**, Haz: Zeki Gürel, İlesam, Ankara, 1995.

Ali, Mümin. “Kuzey Makedonya Türk Edebiyatının Geçmişi ve Bugünü Üzerine Ana Hatlarıyla Bir Değerlendirme” (Eleştiri/İnceleme), **Türk Dili Dergisi**, Cilt: 72, Sayı: 853, 2023, ss. 66- 70.

Ali, Mümin. **Balkan Türk Edebiyatının Dijital Medyada Görünümü Üzerine Bir İnceleme**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2023.

Ali, Rahmi. **Batı Trakya’da Türk Edebiyatı’na Gönül Verenler**, Bengü Yayınları, Ankara, 2015.

Ali, Rahmi. “Batı Trakya Türk Azınlığında Edebiyat”, **Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu**, İstanbul, 2017, ss. 292-296.

Aliov, Mümin. **Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatına Katkısı Bakımından Köprü Dergisinde Çıkan Şiirler Üzerine Tematik Bir İnceleme (2002-2017)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.

Aliov, Mümin. “Balkan Türk Edebiyatının Taşıyıcısı Olarak Balkan Türk Yazılı Basınının Rolü Üzerine”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2023, ss. 71-93.

Amet, Nermin. **Batı Trakya Türk Şairlerinin Duygu ve Düşünce Dünyası**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2019.

Asan, Selma. “Romanya Türklerinde Çocuk Edebiyatı”, **II. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu**, İzmir, 1998, ss.131-134.

Aslan, Bahtiyar. **Türkçenin Nöbetini Tutmak: Zeynel Beksaç ve Şiiri**, Kesit Yayınları, İstanbul, 2019.

Argunşah, Hülya. “İlk Gagauz Romanı “Akıncılar Köyü”nde Türkiye ve Atatürk Sevgisi”, **IV. Uluslararası Gagauz Kültürü Sempozyumu**, 17-18 Kasım 1999 (Yay. Haz. İsmail Bozkurt, Fedora Arnaut), Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2001.

Argunşah, Hülya. “Gagauz Edebiyatı”, **Rumeli- Balkanlar Özel Sayısı II**, Yeni Türkiye, Sayı 67, 2015, ss. 2510- 2528.

Argunşah, Mustafa. “Çağdaş Gagauz Şiiri”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri)**, Sayı 531, 1996, ss. 678- 699.

Argunşah, Mustafa ve Hülya Argunşah. **Gagauz Yazıları**, Türk Ocakları Kayseri Şubesi Yayınları, Kayseri, 2007.

Arsan, İsmail. “20. Yüzyıl Başlarında Balkanlar’dan Bir Ses: Kâinat Gazetesi”, **II. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri**, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 2010, ss. 94-103.

Arslan, İbrahim. “Kosova’da Türkçe Yayın ve Basın”, **Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi**, Bildiri, Eskişehir, 2014, ss.1-5.

Artun, Erman. “Balkan Türk Edebiyatlarına Genel Bir Bakış”, **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi**, C.VII, S.XXV, 2001.

Atasoy, Ahmet Emin. **XV. Yüzyıldan Bugüne Rumeli Motifli Türk Şiiri Antolojisi**, Asa Kitabevi, Bursa, 2001.

Atasoy, Zeynep. **Ömer Osman Erendoruk, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Romanları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2010.

Atay, Dinçer. “Mehmet Behçet Perim’in Göçmen Ahmet Romanına Dair Bazı Değerlendirmeler”, **Prof. Dr. Ahmet Günşen Armağanı**, Paradigma Akademi, Çanakkale, 2023, ss. 647- 662.

Atmaca, Halime. **Halide Alptekin’in Romanlarında Balkanlar**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2012.

Aydemir, Yaşar ve Abdülkadir Hayber. **Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu**, TİKA Yayınları, Ankara, 2007.

Aylanç, Mihrican. “Kosovalı Bir Aydın: Osman Baymak ve Çocuk Yazını Çalışmaları”, **Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2021.

Aytaş, Nazlı. **Ahmet Şerif Şerefli’nin Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2018.

Bağcı, Rıza. “Ömer Seyfettin’in İki Hikâyesinde Balkanlar ve Balkan Türkleri”, **II. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri**, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 2010, ss.109- 115.

Bahtiyar, Niyazi Hüseyin. **Çağdaş Rodop Türk Şairlerinden Esintiler (Antoloji)**, Turizm ve Kültür Bakanlığı, Ankara, 1996.

Baklacı, Salih. Bulgaristan’da Dün ve Bugün Türkçe Kitap Yayımcılığı, **II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı**, Ankara, 1998, s. 282-288.

Bayramöz, Sabahattin. **Türkçenin Sarmaşıkları Bulgaristan Türklerinin Şiirinden Seçmeler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

Baymak, Osman. **Yugoslovya Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, 1996.

Baymak, Osman. “Balkan Türk Şairlerinin Şiirlerinde “Su”, **III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri**, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 10-12.05.2012, Cilt: 1.

Beksaç, Zeynel. “Balkanlarda Türk Çocuk Edebiyatı”, **Türk Dili: Dil ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 756, 2014, ss. 750-780.

Beyoğlu, Özden. **Kosova’da Türkçe Yayınlanan Bir Çocuk Dergisi: Türkçem (Şekil, Muhteva ve Yazar Kadrosu Bakımından Bir İnceleme)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2017.

Bıyık, Mahmut. **Türk Romanında Rumeli (1888-2008)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Bilkan, Ali Fuat. “Batı Trakya Türklerinin Edebiyatı”, **Türk Dünyası Edebiyatları**, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı, 1998, ss.183-187.

Biçer, İsmail Alperen. “Balkan Çiçekleri Romanının Yapısı ve Anlamı Üzerine”, **Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2020, ss. 99-112.

Biçer, İsmail Alperen. “Mehmet Behçet Perim’in Şiirlerinde Millî Kimlik ve Kültür Unsurları”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2021, ss. 53-69.

Bilgi, Levent. **Türk Romanında Savaş Sonrası Anadolu’ya Zorunlu Göçler**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Bişkin, Kübra. **Bulgaristan Türk Romanında Sosyal Meseleler**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2022.

Bozkurt, Giray Saynur. “Geçmişten Günümüze Romanya’da Türk Varlığı”, **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt: 5, Sayı: 17, 2008, ss. 1-31.

Brina, Elsev. **Çağdaş Kosova Türk Edebiyatı’ndan İskender Muzbeg ve Eserleri Üzerine Bir Çalışma**, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

Buttanrı, Müzeyyen. “Bulgaristan Türk Edebiyatı”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2005, ss. 27-45.

Can, Esat. “Bulgaristan Türk Şairlerinden Recep Küpçü’nün Şiirlerinde İmajlar”, **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 5, 2013, ss. 31-41.

Can, Esat ve Salih Okumuş. “Necati Cumalı’da Rumeli Coğrafyası”, **9.Uluslararası Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi**, 18-19.10.2014, Edirne, ss. 1267- 1274.

Canım, Rıdvan. “Rumeli Şairlerinin Dilinden Balkanlar ve Rumeli Coğrafyası”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı: 11, 2001, ss. 203-216.

Canım, Rıdvan. “Yirmi Birinci Asrın Başında Balkanlarda Yaşayan ve Türkçe Yazan Şairler”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 16, 2001, ss. 81-85.

Cebeci, İsa. “Bir Gagauz Şairi Todur Zanet”, **Kardeş Edebiyatlar**, Sayı: 35, 1996, ss. 26-28.

Cemil, Tahsin. “Romanya’da Son Yıllarda Yayımlanan Türkçe Dergi ve Kitaplar”, **Türk Kültürü Aylık Dergisi**, S: 315, 1989, ss. 394-403.

Ceyhan, Âdem. “Üsküplü Mutasavvıf Şair, Yazar Sadeddin Sırrı’nın Hayatı ve Eserlerine Toplu Bir Bakış”, **Şeyh Sadeddin Sırrı Er-Rıfai Armağan Kitabı**, Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018.

Ceyhan, Âdem. **Üsküplü Sadeddin Sırrı Gencine**, Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018.

Chousem, Mehmet. **Batı Trakya ‘da Yayımlanan Çocuk Dergileri Üzerine Bir Araştırma**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2016.

Crampton, Richard J. **Bulgaristan Tarihî**, çev. Nuray Ekici, Jeopolitik Yayınları, İstanbul, 2007.

Çağın, Sabahattin. “Ömer Seyfettin’in Eserlerinde Balkanlar”, **İkinci Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu**, 1998, ss. 29-34.

Çandır, Muzaffer. “Balkan Göçleri Bağlamında Orhan Kemal’in “93 Harbi” İsimli Roman Çalışması”, **II. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri**, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 2010, ss. 259- 269.

Çavuş, Mehmet. **Bulgaristan’dan Sesler Şiirler**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1985.

Çavuş, Mehmet. **20. Yüzyıl Bulgaristan Türkleri Şiiri (Antoloji)**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1988.

Çavuş, Mehmet. “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı”, **Türk Dünyası El kitabı**, C: III, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992.

Çavuşev, İsmail Ahmedov. “Bulgaristan Türklerinin Çocuk Şiiri”, **2. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlardaki Türk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri**, İzmir, 1999, ss. 159-178.

Çavuşev, İsmail A. “Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı”, **Uluslararası Türkçe ve Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler**, İstanbul: KIBATEK- Okan Üniversitesi, 2013, ss. 153-159.

Çayırılı, Necati. “Makedonya Türkleri”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Türk Dünyası Özel Sayısı, Cilt: 2, Sayı: 53-54, 2013, ss.1-49

Çelebi, Turan. **Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Sevinç Dergisi ve Bu Dergideki Şiirler Üzerine Tematik Bir İnceleme**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2014.

Çelebi, Turan. “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının İlk Gazetesi: Pioner (İnceleme-Fihrist)”, **TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 6, 2015, ss. 119-139.

Çelik, Dilek Yalçın. **Kosova’da Çağdaş Türk Edebiyatı (1951-2008)**, Bengü Yayınları, Ankara, 2017.

Çelik, Mahmut ve Zeki, Gürel. “Kuzey Makedonya’da Yayımlanan Türkçe Çocuk Dergileri”, **III. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu**, Antalya, 2019, ss.21-27

Çodar, Fatih. “Ömer Osman Erendoruk’un Romanlarında Bulgaristan Türk Aydınına Yönelik Eleştiriler”, **Türk Bitig Türklik Bilimi Araştırmaları, Kırklareli Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Yıllığı**, Çanakkale: Paradigma Akademi, 2018, ss.103- 116.

Çodar, Fatih. **1980 Sonrası Bulgaristan Türk Romanında Göç**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli, 2019.

Çodar, Fatih. “Komünizm Dönemi Göçlerinin 1980 Sonrası Bulgaristan Türk Romanına Yansımaları”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2020, ss. 49-85.

Demir, Necati ve Nuray Kayadibi. “Makedonya’dan Uzanan Türkçe Bir Köprü: “Köprü Dergisi”, **Zeitschrift für die Welt der Türken (ZfWT)**, Cilt: 4, Sayı: 3, 2012, ss.7- 25.

Demirezer, Neslihan. **Ömer Osman Erendoruk'un Eserlerinde Kimlik Arayışı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2015.

Doğan, Ahmet. “Rumeli Şairlerinden Ahi’nin Şiirlerinde Kimsesizlik Duygusu”, **Motif Akademi**, Sayı: 2, 2012, ss. 202-214.

Doğan, Levent ve Gonca Gülvodina. “Bulgaristan’da Yayımlanan Yeni Işık (Nova Svetlina 1971-1985) Gazetesindeki Edebî Malzemeler Üzerine Bir Değerlendirme”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 33, 2023, ss.338-357.

Duman, Harun. **Balkan Savaşı Edebiyatımız**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991.

Dursun, Necla. **Roman ve Coğrafya- Edebiyat ile Balkanları Okumak**, Okur Kitaplığı-Metamorfoz Yayıncılık, İstanbul, 2023.

Eker, Süer. “Türk Dünyasının Bilgeleri Moldova, Gagauz Yeri ve Türkiye’yi Birleştiren Anıtsal Bir Kimlik: Mihail Mihailoviç Çakır”, **Tehlikedeki Diller Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 3, 2014, ss. 93-101.

Ekrem, Mehmet Ali. “Romanya Türklerinde Eğitim”, **Renkler**, 1992, ss.188-192.

Ekrem, Mehmet Ali. **Romen Kaynak ve Eserlerinde Türk Tarihî: Kronikler**, Türk Tarihî Kurumu, Ankara, 1993.

Emin, Emel. “Romanya’da Türk ve Tatar Edebiyatı”, **Balkanlarda İslam: Miadı Dolmayan Umut**, Cilt: V, 2016, ss. 263-285.

Emre, Kübra, Mesout Kalın Sali ve Abdullah Şahin. “Batı Trakya’da Bir Hazine: Rodop Rüzgârı Dergisi”, **TÜRÜK (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi)**, Cilt: 1, Sayı: 11, 2017 s. 311-317.

Engüllü, Suat. “Makedonya Türk Edebiyatı”, **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

Engüllü, Suat. “Yugoslavya (Kosova) Türk Edebiyatı”, **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

Ercilasun, Ahmet Bican. “Gagavuzlardan Yeni Haberler”, **Türk Kültürü**, Cilt: 27, Sayı: 316, 1989.

Ercilasun, Bilge. **Bir Vatan Kaybettiler (Balkanların Fethi ve Kaybını Ele Alan Romanlar Üzerinde Bir İnceleme)**, Ötüken Yayınları, Ankara, 2020.

Erdi, İslam Beytullah. “Bulgaristan Türk Romanında Türk Dünyası”, **IV. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı Bildirileri**, İlesam Yayınları, Ankara, 1999.

Erdinç, Fahri. **Nazım Hikmet ve Bulgaristan**, Evrensel Dostluk Yayınları, Ankara, 1977.

Eren, M. Selim (2013). **Kıbrıs ve Balkanlarda Türk Şiiri**, Eskişehir: Türk Dünyası Vakfı.

Eroğlu, Türker. “Gagauz Türkleri Hakkında Deniz Tanasoğlu ile Röportaj”, **Millî Folklor**, Sayı: 7, Cilt: 1, 1990, ss. 39-41.

Eröz, Mehmet. **Hristiyanlaşan Türkler**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1983.

Esen, Şükrü. “Recep Küpçülü Anılar”, **Balkan Türklerinin Sesi Dergisi Recep Küpçü Özel Sayısı**, Cilt: 2, Sayı: 4, 1991, ss. 21-22.

Fedbi, Osman. “Dobruca Türkleri”, **Yeni Türkiye**, Cilt: 2, Sayı: 16, 1997, ss.1867-1868.

Gergefi, Can. **Yugoslavya (Kosova) Türk Şiiri Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.

Gezgin, Faruk. “Makedonya Türkleri Yeni Türk Edebiyatı’nda Şiir”, **Türkoloji**, Sayı: 83, 2017, ss. 25-58.

Gezgin, Faruk. “Şar Dağı Ayakdaşları” Kitabı ve Yugoslavya’yı Anlamak”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2019, ss. 51-62.

Gezgin, Faruk. **Makedonya-Üsküp 2014-2017 Günlükleri- Hatıraları**, Post Yayınları, İstanbul, 2023.

Gezgin, Faruk. **Kosova'nın Yiğit Oğlu Burhan Sait**, Post Yayınevi, İstanbul, 2023.

Gökbulut, Burak ve Mustafa Yeniasır. “Batı Trakya ve Kıbrıs Türklerinin Millî Benliklerinin Korunmasında Edebiyatın Etkisi”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2009, ss. 63-71.

Gökdağ, Bilgehan Atsız ve Osman Karatay. “Kosova Türkleri”, **Balkanlar El Kitabı Cilt II: Çağdaş Balkanlar**, Karam & Vadi Yayınları, Ankara, 2007, s. 115-132.

Guboğlu, Mihail. “Gagauzların Türkçe Dili, Edebiyatı ve Tarihî Hakkında Araştırmalar-Bibliyografya Denemesi”, **I. Milletler Arası Türkoloji Kongresi Tebliğler**, C: II, 1987, İstanbul, ss. 63-72.

Güçlütürk, Taner. “Kosova Türk Çağdaş Edebiyatında Reşit Hanadan’ın Öykü ve Roman Yaratıcılığı”, **Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 5, 2013, ss. 78-108.

Gülmen, Osman. **Bir Bulgaristan Türk’ünün Anıları ve Düşünceleri**, Teknoed Yayınları, Ankara, 2006.

Güneş, Mehmet. “Rumeli’ye Elveda Derken: Bulgaristan Türklerinin Trajedisinin Galip Sertel’in Şiirlerindeki Yansımaları”, **Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Hatıra Kitabı**, 2017, ss. 524-539.

Gürel, Nazlı Rana (2005). “Balkanlar’da Türk Çocuk Edebiyatı”, **Hece Aylık Edebiyat Dergisi**, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt: 9, Sayı: 104-105, 2005, ss. 492-502.

Gürel, Nazlı Rana ve Zeki Gürel. **Fahri Kaya, Hayatı– Sanatı – Eserleri**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.

Gürel, Nazlı Rana ve Zeki Gürel. **İslam Beytullah Erdi (Hayatı-Sanatı-Eserleri)**, Bengü Yayınları, Ankara, 2012.

Gürel, Nazlı Rana. “Necati Zekeriya ve Samet Behrengi’nin Eserlerinde Müstakbel Vatandaş Olarak Çocuk”, **Türk Dili ve Edebiyat Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı**, Cilt: 7, Sayı: 756, 2014.

Gürel, Zeki. **Şangrak Türk Dünyası Çocuk Edebiyatına Giriş**, Avrasya Kütüphaneciler Birliği, Ankara, 2014.

Gürel, Zeki. “Makedonya Türk Edebiyat Tarihînin Meseleleri”, **Hikmet İlmi Araştırma**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2015, ss.42-65.

Gürel, Zeki. “Türk Dünyası Edebiyatında Bulgaristan Türk Edebiyatının Türkiye’deki Temsilcisi İslam Beytullah Erdi (Bulgaristan 1940-Türkiye 2014) Hayatı, Sanatı, Eserleri”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı: 46, 2018, ss. 123-157.

Gürel, Zeki. “Makedonya Türk Edebiyatı Kadın Şair ve Yazarlardan Cevahir Selim”, **Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi**, Sayı: 39, 2018, ss. 263-287.

Gürel, Zeki. “Makedonya’da Türk Edebiyatı ve Avni Engüllü”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, 2019, ss. 23-40.

Gürel, Zeki ve Mahmut Çelik. “Kuzey Makedonya’da Yayınlanan Türkçe Çocuk Dergileri”, **III. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu**, Antalya, 2019, ss.21-27.

Gürel Zeki. **Evlâd-ı Fatihan Diyarı Balkanlarda Yücelcilerden ve Son Devrin Din Mazlumlarından Abdül Fettah Rauf Efendi- Hayatı Sanatı Eserleri**, Berikan Yayınları, Ankara, 2023.

Gürel, Zeki ve Nazlı Rana Gürel. “Makedonya Türk Edebiyatında ve Basınında Osman Türkay”, **Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 6, 2015, ss.147-160.

Gürler, Yavuz. **Balkan Acıları Şiir Antolojisi**, Türksav (Türk Dünyası Yazar ve Sanatçılar Vakfı), Ankara, 2012.

Güzel, Hasan Celal, Kemal Çiçek ve Salim Koca. “**Türk Dünyası**”, **Türkler**, C. 20, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.

Hafız, Nimetullah. **Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk**, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları:11, Ankara, 1983.

Hafız, Nimetullah. **Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 1-2-3**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1987.

Hafız, Nimetullah. **Yugoslavya’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi C: 1-2-3**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.

Hafız, Nimetullah. **Rıza Mollov Hayatı ve Eserleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

Hasan, Hamdi. “Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının İlk Eseri”, **Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 12, 1998, ss: 117-123.

Hasan, Neriman. “Romanya’da Türkçenin Varlığı Üzerine Genel Bir Bakış”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İzmir, 2021, ss. 357-383.

Hayber, Abdülkadir. “Yugoslavya Türklerinin Edebiyatına Dair”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 1984.

Hayber, Abdülkadir. “Bulgaristan Türklerinin Şiiri”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı: 5, 1998, ss. 223-257.

Hayber, Abdülkadir. **Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 2001.

Hayber, Abdülkadir. “Türkçenin Arnavutluk’taki Sesi: Vasfi Samim (1905/8-1981)”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İzmir, 2021, ss. 41- 50.

Horata, Osman. “Romanya’daki Türkoloji Çalışmaları”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: 2,1996, ss. 388-398.

Horata, Osman. “Romanya Türkleri Edebiyatı”, **Türk Dünyası El Kitabı**, 3. Basım, Ankara, 1998.

Horata, Osman. “Romanya Türk Edebiyatı”, **Başlangıcından Bugüne Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

Hümmetli, Şelale Ana. “Makedonya Türkleri, Türkçe Eğitim ve Fahri Kaya”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 2021, ss. 573-576.

Hünerli, Bülent. “Gagauz Kadın Şairlerin Şiirlerinde Gagauz Dili ve Kimliğinin Ele Alınışı”, **Nigâr Hanım’dan Günümüze Türk Edebiyatında Şair Kadınlar Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Sayı: 150, 2018, ss. 207- 232.

Hünerli, Bülent. “Gagauz Çocuk Şiirleri Üzerine”, **Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 39, 2022, ss.1-12.

Hüseyin, Zeynep. “Necati Zekeriya’nın Hayatı ve Eserleri”, **İkinci Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu**, 1998, ss. 123-130.

Işık, Müsamettin. “1989’dan Sonra Bulgaristan Türk Şair ve Yazarlarının Yayınlanmış Eserleri”, **Rumeli Haber Sanat Araştırma Yorum Kültür ve Turizm Dergisi**, Sayı: 53, 2018, ss.12-18.

İğci, Alpay. “Kosova Türkleri Çocuk Şiirleri”, **Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2**, Emin Yayınları, Bursa, 2021, ss. 267- 296.

İnce, Merve. **Bulgaristan Türk Edebiyatında “Rumeli” Dergisinin Yeri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli, 2022.

İsen, Mustafa. “Yugoslavya’da Türk Edebiyatı”, **Kardeş Edebiyatlar**, S: 6, 1983.

İsen, Mustafa. **Ötelerden Bir Ses (Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler)**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.

İsen, Mustafa. “Makedonya ve Kosova Türkleri Edebiyatı”, **Türkler**, 2002, s. 464- 469.

İsen, Mustafa. “Balkanlarda Türk Edebiyatı”, **Balkan Türkleri**, Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi, Ankara, 2003, s. 224-238.

İsen, Mustafa. “Balkanlarda ve Diğer Komşu Ülkelerde Türkçe Edebiyat: Balkanlar”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

İsen, Mustafa. **Varayım Gideyim Urumeli’ne Türk Edebiyatı’nın Balkan Boyutu**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2009.

İsen, Mustafa ve Reyhan İsen. **Yugoslavya Türk Çocuk Şiirinden Seçmeler**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.

İsen, Mustafa, Reyhan İsen ve Ayşe Esra Kireççi. **Balkanlarda Türk Çocuk Şiiri Antolojisi**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2001.

İsen, Mustafa, Reyhan İsen ve Ayşe Esra Kireççi. **Balkanlar’da Türk Çocuk Şiiri**, Varlık Yayınları, İstanbul, 2008.

İsen Mustafa ve Tuba Işınsu İsen. **Balkanlarda Türk Çocuk Hikâyeleri Antolojisi**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2002.

İslamoğlu, Sami. **Birlik Gazetesinde Yayımlanan Edebiyat ile İlgili Eserlerin ve Makalelerin Bibliyografyası**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003.

İsmayılova, Jale. “Romanya’da Türk Edebiyatı ve Temsilcileri”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 1, 2010, ss. 173-185.

Jakupı, Muhammed. **Makedonya ve Kosova Türk Çocuk Edebiyatında Evrensel Değerler**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Jorma, Atilla (2012). **Bulgaristan ve Türk Edebiyatı**, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Jorma, Atilla. “İlhami Emin ve İshak Raşidov’un Romanlarına Yansıyan Yörük Kimliği”, **II. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin Kitabı**, (Yayınevi Bilgisi Yok), Ankara, 2018.

Jorma, Atilla. “Çalıkuşu’na Nazire Yazan Şair- Ahmet Şerif Şerefli’nin Yaratıcılığı”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, İzmir, 2021, ss.101-118.

Kacıroğlu, Murat “Batı Trakyalı Bir Romancı: Mehmet Arif (Kemal Şevket Batıbey) ve Romanlarında Batı Trakya’nın Yakın Tarihi”, **Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu**, İstanbul, 2017, ss. 298-303.

Kalkan, Şaban Mahmudoğlu. “Bulgaristan Türkleri Şiirine Tarihi Bir Bakış”, **Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Sayı: 322, 2004, ss.4-6.

Kalkan, Şaban Mahmudoğlu, **Rodoplar’dan Esintiler Antoloji-I**, KIBATEK Yayınları, İzmir, 2013.

Kalkan, Şaban Mahmudoğlu. **Tuna Boyu ’ndan Esintiler Antoloji- II**, KIBATEK Yayınları, İzmir, 2015.

Kalkan, Şaban Mahmudoğlu. **Rodop Öyküleri 1- Antoloji, Bulgaristan Türkleri Edebiyatı**, Etki Yayınları, İzmir, 2017.

Kalkan, Şaban Mahmudoğlu. **Tuna Boyu Öyküleri 2- Antoloji, Bulgaristan Türkleri Edebiyatı**, Etki Yayınları, İzmir, 2017.

Kalkan, Şaban Mahmudoğlu. **Bulgaristan Türkleri Edebiyatında Hiciv ve Mizah**, Bengü Yayınları, Ankara, 2017.

Kalkan, Şaban Mahmudoğlu. **Bulgaristan Türk Şiiri I-II**, Bengü Yayınları, Ankara, 2018.

Karagöz, Kerim. **Yugoslavya’da yayınlanan Türkçe yayınlar**, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991.

Karakaş, Şuayıp. “20. Yüzyıl Türk Dünyası Edebiyatı Üzerine Bir Deneme”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı: 2, 1996, ss. 279-317.

Karakuş, Ertuğrul. **Sesler Dergisi Üzerinde Bir İnceleme**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2013.

Karakuş, Ertuğrul. **Sesler Dergisi Bibliyografyası (Makedonya ve Kosova Türklerinin Avazı)**, Paradigma Akademi Yayınları, Edirne, 2013.

Karakuş, Ertuğrul. “Bir Neo-Klasik Balkan Şairinin Vatan Ağıdı: Abdülfettah Rauf’un Şiirinde Üsküp ve Makedonya-1”, **Hikmet**, S: 23, 2014, ss. 132-151.

Karakuş, Ertuğrul. **Sesler Dergisi Etrafında Teşekkül Eden Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı (Şiir- Hikâye)**, Bengü Yayınları, Ankara, 2017.

Karakuş, Ertuğrul. “Türkçenin Oğuz Sahasının İki Vatan Şairi: Bahtiyar Vahapzade ve Abdülfettah Rauf’un “Vatan” Temalı Şiirleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme, **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2018, ss.111-166.

Karakuş, Ertuğrul. “Gagauz Şair Valentina Bujilova’nın Çocuk Şiirlerine Çocuğa Görelik İlkesi Işığında Bir Bakış”, **Kültür Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 8, 2021, ss. 93-105.

Karakuş, Ertuğrul. “Sindelli’den Belene’ye: Bulgaristan Türk Edebiyatçısı Mehmet Türker”, **Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2021, ss.73- 81.

Karakuş, Ertuğrul. “Edebiyat, Muhaceret’in Nesi Olur?”, **Milli Mecmua Türk Elleri I: Rumeli**, S.25, 2022, ss.46-53.

Karakuş, Ertuğrul. “Kuzey Makedonya ve Kosova Türk Şiirinde Türkistan ve Türk Dünyası”, **Türkoloji**, Sayı: 114, 2023, ss. 57-89.

Karakuş, Ertuğrul. “Bulgaristan Türk Edebiyatında Bir Töre Savunucusu ve Takipçisi: Nuri Turgut Adalı ve Şiiri Üzerine, **Prof. Dr. Ahmet Günşen Armağanı**, Paradigma Akademi, Çanakkale, 2023, ss. 677-691.

Karasu, Abidin. “Bulgaristan’da Basılan “Adımı Elimden Aldıkları Gün” İsimli Antoloji Üzerine Bir Değerlendirme”, **Balkan Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2011, ss. 127-141.

Kaya, Fahri. **Eski Yugoslavya’da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992.

Kaya, Fahri. “Makedonya’da Türkçe Yayın Hayatı”, **Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni (20-24 Nisan 1998) Bildiriler (içinde)**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, ss .251-281.

Kaya, Fahri. “Kuzey Makedonya Türk Basınında ve Türkçe Eğitim Süreçlerinde Türkiyeli Şair Fazıl Hüsnü dağlarca”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 2021, ss. 683- 719.

Kaygısız, Cemile. “Ömer Seyfettin’in Balkanlarda Geçen Yılları ve Balkanları Konu Alan Hikâyeleri, **III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri**, Cilt 2., Celal Bayer Üniversitesi Yayını, Manisa, 2012, ss. 111-124.

Kayraklı, Fatma. **Bulgaristan Türklerinin Romanları (20. Yüzyılın Başından 2016’ya)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2019.

Kazaz, Nalan. **Ahmet İgciler’in Hayatı, Sanatı ve Eserleri Hakkında Bir İnceleme**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2010.

Kılıç, Osman. **Mukaddimeler, Sunumlar, Makaleler ve Hakkında Yazılanlar**, Akademi Yayınları, İstanbul, 2018.

Kılınç, Aziz ve Aslı Tarhan. “Kosova’da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı”, **Motif Akademi Halk Bilim Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 9, 2012, ss. 5-66.

Kırbaç, Selçuk. **Balkan Türkoloji Tarihçesi ve Balkan Türkologları**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2012.

Kıymaz, Mustafa Said. “Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatında Birlik Gazetesi ve “Çocuklara” Sayfası”, **ICSSH**, 2018.

Kıymaz, Mustafa Said. “Makedonya’da Türkçe Çocuk Edebiyatı ve İlhami Emin”, **V. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**, İstanbul, 2018, ss. 515- 523.

Kıymaz, Mustafa Said. “Balkanlar’da Türkçenin Sesi Necati Zekeriya ve Onun Makedonya’da Antolojiler Yoluyla Türkçeyi Yaşatma Çabası”, **Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu Tam Metin Kitabı**, Van, 2019, ss. 211-218.

Kıymaz, Mustafa Said. “Makedonya Türkçe Çocuk Edebiyatına Katkıları Bağlamında Necati Zekeriya (Çocuk Hikâyeleri Çocuk Şiirleri ve Çocuk Edebiyatı Antolojileri)”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 20, 2020, ss. 242-266.

Koç, Raşit. “Filiz Çocuk Gazetesinde Yer Alan Yazı Türlerinin Değerlendirilmesi”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 34, 2023, ss.129-142.

Koçak, Ahmet. “Bir Balkan Muhaciri: Filibeli Ahmed Hilmi ve “Hikmet” Gazetesinde Balkanlar”, **Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 9, 2012, ss. 252-273.

Koçak, Ahmet. “II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Matbuatında “Tonguç” [Tonghidje] Gazetesi ve Romanya Türkleri İçin Önemi”, **Türkiyat Mecmuası**, Cilt: 25, 2015, ss. 321-345.

Kolakoğlu, Ayşe Sümeyye. “Hekimsiz ve Hakimsiz Memlekette Oturma” Halide Alptekin’in Balkan Romanında Göç”, **Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2021, ss. 116-137.

Kolakoğlu, Ayşe Sümeyye. “Halide Alptekin’in Romanlarında Balkan Türkleri”, **Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2021, ss. 191-207.

Kolcu, Abdurrahman. “Balkan Türklerinin II. Dünya Savaşında Yaşadığı Trajedi Üzerine Bir Roman: Drina’da Son Gün”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, Sayı: 24, 2008, ss. 53-66.

Krasniç, Daver. **Çevren Dergisinin Balkan Türkleri Edebiyatlarındaki Yeri ve Bu Dergideki Edebî Faaliyetler**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Kurt, Özlem. **İlhami Emin’in Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2018.

Kurt, Yakup. **Batı Trakya Çağdaş Türk Edebiyatı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2005.

Kurt, Yakup. “Yunanistan (B. Trakya) Türk Edebiyatında Barış Özlemi”, **Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 4, 2014, ss. 183-196.

Kurt, Yakup. “20. Yüzyıl Türk Romanında Balkanlardaki Ulusçuluk Hareketleri”, **Uluslararası Balkan Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi, C.2, 2016, ss. 410- 424.

Kurt, Yakup. “Vildan Serdar’ın İki Romanı: Sabahsız Gece ile Aşk ve Göç’ün Eleştirisi”, **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 21, 2021, ss.89-116.

Lutviyi, Sezgin. **1912-1990 Yılları Arasında Makedonya Türkler: Eğitim, Kültür ve Toplum Hayatı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2019.

Enver-Nedret. “Romanya’da Çağdaş Türk Şiiri”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Türk Şiiri Özel Sayısı V, Sayı: 531, 1996, ss. 659-677.

Manof, I. Atanas. **Gagauzlar (Hristiyan Türkler)**, çev. Türker Acaroğlu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2001.

Meç, Tuğçe. “Samiha Ayverdi’nin Düşünce Dünyasında ve Eserlerinde Rumeli’nin Tezahürleri”, **Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2021, ss. 249- 258.

Mehmedova, (Gülmemedova) Güllü. “Çağdaş Gagauz Edebiyatı”, **Kardeş Edebiyatlar**, Sayı: 18, 1989, ss. 21-23.

Mehmet, Hüseyin. “Bitmeyen Çocukluk Serüveni: Batı Trakya Türklerinde Çocuk Dergileri ve Dergiciliği”, **Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu**, İstanbul, 2017, ss.278-288.

Melani, Gyülasfiye. **Makedonyalı Sabri Cemil'in Yeni Mektep Dergisindeki Yazılarının İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.

Memişoğlu, Hüseyin. **Bulgaristan'da Türk Kültürü**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1995.

Mert, Meral. **Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Analitik Bibliyografyası**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2007.

Mercan, Hasan. **Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, Başbakanlık Basın- Yayın ve Enformasyon, Ankara, 2000.

Mercan, Hasan. **Balkanlarda Çağdaş Türk Hikâyeleri Antolojisi**, Başbakanlık Yayınevi, Ankara, 2001.

Mercan, Hasan. **Balkanlar'da Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi**, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002.

Mevsim, Hüseyin. "Bulgaristan Türk Edebiyatında Gazeteci Kökenli Bir Hikâye Yazarı: Muharrem Tahsin (1929-2007)", **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2023, ss.1-19.

Morkoç, Ayvaz. "Necati Cumalı'nın "Makedonya 1900" Adlı Eserinde Balkanlar", **III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri**, Cilt 2, Manisa, 2012, ss. 167-173.

Muhaxheri, Nuran Malta ve Esin Hüdaverdi Lapaştica. **Priştine ve Mamuşa' da Sözlü ve Yazılı Kültür Balkanlarda Türk Edebiyatı Ders Kitabı**, Paradigma Akademi, Çanakkale, 2022.

Musli, Bennu. **Tercüme Eserler Bağlamında XXI. Yüzyılda Makedonya'da Yeni Türk Edebiyatı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2020.

Nalbantlar, Dilek. **Cumhuriyet Devri Türk Romanında Balkan Türkleri**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005.

Nasrattınoğlu, İrfan Ünver. **Gagauz Şiir Antolojisi**, Kültür Ofset, Ankara, 1992.

Nur, Cüneyt. “Fahri Kaya’nın “Günün Birinde Oraya Uğrarsan” Adlı Hikâyesine Göre II. Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Makedonya Türklerinin Türkiye’ye Göç Etme Sebepleri”, **Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2020, ss.64-83.

Nureski, Djuneis. “Birinci Dünya Savaşı’nın Yüzüncü Yılında Çağdaş Makedonya Türk Şair ve Yazarlarının Eserlerinde Barış, Kardeşlik ve Dostluk”, **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2015, ss. 109-137.

Okumuş, Salih. “Makedonya’da Türkçe yayınlanan Bir Çocuk Dergisi: Tomurcuk”, **Balkanlarda Türkçe- Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı (UDEK)**, Cilt: 2, 2013, ss. 268-275.

Okumuş, Salih. “Kosova’da Türkçe Yayınlanan Bir Çocuk Dergisi: Kuş”, **Niğde Üniversitesi, 1. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu**, Cilt: 2, Niğde, 2014, ss.2128-2146.

Okumuş, Salih, Esat Can ve H. Demir. “Makedonya ve Kosova’da Türkçe Yayımlanan Çocuk Dergileri”, **3. Uluslararası Dil ve Edebiyat Kongresi**, (UDEK), 2014, ss. 295-309.

Okumuş, Salih. “Kosova’da Yayınlanan Türkçe Gazete ve Dergiler”, **Yeni Türkiye** (Rumeli-Balkanlar özel sayısı-V), Sayı: 70, 2015, ss.6254-6274.

Okumuş, Salih. “Kosova’da Türkçe Yayınlanan Bir Gazete: Tan”, **Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2015, ss. 85-107.

Okumuş, Salih. “Kosova’da Türkçe Yayımlanan Bir Çocuk Dergisi: Türkçem”, **TÜRKÜL Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 10, 2017, ss. 252-282.

Okumuş, Salih. “Yüz Yıllık Yalnızlık: İmparatorluktan Azınlığa Kosova’da Türkler”, **Karadeniz Araştırmaları Merkezi**, Sayı: 54, 2017, ss. 1-18.

Okumuş, Salih. “Kosova Çağdaş Türk Hikâyeciliğinde Bir Zirve: Reşit Hanadan ve Hikâyeciliği”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 2021, ss. 499-513.

Okumuş, Salih. “Türkçem Dergisinde Yayımlanan Anlatı Türleri ve Okul Çağındaki Çocuklara Katkıları”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2022, ss.125-140.

Okumuş, Salih. “Kosova ve Kuzey Makedonya’da Türkçe Yayımlanan Çocuk Dergilerinde Anlatı Türleri: Hikâye, Masal, Efsane, Destan”, **Folklor/Edebiyat Dergisi**, Cilt: 28, Sayı: 112, 2022, ss. 1171- 1190.

Ödemiş, Zeynel. “Kuzey Makedonya’da Türk Varlığı ve Günümüz Varlık Mücadelesine Kısa Bir Bakış”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, Sayı: 12, Cilt: 1, 2023, ss. 443-472.

Ömer, Metin. “Romanya’da Çıkan Türk Bir Gazete: Türk Birliği”, **Cumhuriyet Tarihî Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 17, 2013, ss.171-186.

Önal, Mehmet Naci. “Romanya Türklerinin Günümüz Edebiyatı”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı: 4, 1997, ss. 15-39.

Önem, Murat Yusuf. “Bir Öncü Olarak Sesler Dergisinde Orhan Veli”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2022, ss. 1-12.

Özcan, Recai. **Başka Bir Tepeden Üsküp- Makedonya Türklerinin Edebiyatı Üzerine İncelemeler**, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2015.

Özcan, Recai. “Üsküp’te Harputlu Bir Şair Muallim Sadi’nin Yıldız Gazetesindeki Şiirleri ve Yazıları Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası Harput’a Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu**, Elâzığ, 2015, ss. 309-329.

Özcan, Recai. “Fahri Kaya’nın Hatıralarından Hareketle Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Sorunları Üzerine Bazı Tespitler”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 2021, ss. 451-477.

Özer, Kemal. **Bulgaristan Mektupları**, Nazım Kitaplığı, İstanbul, 2006.

Özgür, Aynur. **Kosova’da Türk Çocuk Edebiyatı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2012.

İbrahim Özkan, **Bulgaristan Türkleri Halk Edebiyatı Üzerinde Bir Araştırma**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, İzmir, 2008

Özkan, Nevzat. “Gagauz Türk Edebiyatı”, **Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

Özkan, Nevzat. Gagauz Edebiyatında İstanbul, **I. Uluslararası Dünya Edebiyatında İstanbul Sempozyumu**, 2010, ss. 583-590.

Özkan, Nevzat. “Gagavuz Yazı Dilinin Kurucusu Mihail Çakır”, **Karadeniz Araştırmaları**, Sayı: 43, 2014, ss. 43-49.

Özkan, Nevzat. “Bulgaristan’da Türk Dili ve Edebiyatı”, Rumeli- Balkanlar Özel Sayısı II, **Yeni Türkiye**, S: 67, 2015, ss. 3286-2395.

Özkan, Nevzat. **Gagavuz Edebiyatı**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2017.

Özlem, Gözde. “Türk Romanında 1989 Zorunlu Göçünü Hazırlayan Sebeplerin Etkisinde Türk ve Bulgar İmgeleri”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2020, ss.109-131.

Öztürk, Aydın. “Zeynel Beksaç’ın Şiirlerinde Dil, Yapı, Anlatım Tekniği ve Muhteva Özellikleri”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 3, Sayı: 2, 2021, ss. 155-220.

Öztürk, Gözde. **Makedonya’da Türk Çocuk Edebiyatı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2012.

Parlatır, İsmail. “Makedonya ve Yugoslavya’da Çağdaş Türk Şiiri”, **Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı V)**, Sayı: 531,1996, ss. 579-658.

Pars, Melahat ve Filiz Çölmekçioğlu. “Balkanların Türküsünü Söyleyen Sanatçı: Necati Zekeriya (1928-1988)”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı: 35, 2023, ss. 986-999.

Radova, Olga. “Gagauz Edebiyatının Gelişmesi”, **Kardeş Edebiyatlar**, Sayı: 41, 1997, ss.18-22.

Recepoğlu, Altay Suroy. **Kosova’da Türkçe Yayınlar ve Kitaplar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 20001.

Recepoğlu, Altay Suroy. **Kosova’da Türk Kültürü veya Türkçe Düşünmek**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, ss. 149-157.

Sağlam, Feyyaz. **Batı Trakya/ Yunanistan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1990.

Sağlam, Feyyaz. **Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı (İnceleme- Metinler- Belgeler)**, Batı Trakya Cemiyeti, İstanbul, 1990.

Sağlam, Feyyaz. **Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler C.III.**, Almanya’daki Batı Trakya Türk Federasyonu Yayınları, İzmir, 1994.

Sağlam, Feyyaz. **Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi, İzmir, 1995.

Sağlam, Feyyaz. **Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler, Cilt: IV**, Avustralya Batı Trakya Türkleri İslam Derneği Yayınları, İzmir, 1996.

Sağlam, Feyyaz. “Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, (Türk Şiiri Özel Sayısı V), Cilt: I, Sayı: 531,1996, ss. 418-448.

Sağlam, Feyyaz. “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı’nda Çeviri ve Problemleri”, **II. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu**, İzmir, 1998, ss.179-184.

Sağlam, Feyyaz. “Batı Trakya’da Türkçe Yayınlar”, **Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, ss.357-361.

Sağlam, Feyyaz. **Türk Dünyası Edebiyatı’nda KIBATEK 2001-2008**, C. II., İzmir: KIBATEK Yayınları, İzmir, 2008.

Sağlam, Feyyaz. **Batı Trakya Türk Kültürü Bibliyografyası (Özel Bibliyografya 1985-2010)**, KIBATEK Yayınları, İzmir, 2014.

Sağlam, Feyyaz. “Lozan Anlaşması’ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Dil, Kültür ve Sanat Alanlarında Kadın Olgusu”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C: 1, S: 1, 2019, ss.14-17.

Sağlam, Feyyaz. **Balkan Yazıları**, KIBATEK Yayınları, İzmir, 2022.

Sağlam, Feyyaz ve Harid, Fedai. “Batı Trakya ve Kıbrıs Türk Edebiyatı”, **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

Sakallı, Erol. “Rodoplardan Bir Ses: Niyazi Hüseyin Bahtiyar”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, 2012, ss. 34-45.

Sakallı, Erol ve Vedat Yeşilçiçek. “Tevfik Fikret’in Bulgaristan Türk Edebiyatındaki İzleri Üzerine”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1, 2013, ss. 150-163.

Sakallı, Erol ve Önder Sezer. “Gagauz Çocuk Şiirleri”, **Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2**, Emin Yayınları, Bursa, 2021, ss. 157- 176.

Salı, Mesout Kalın ve Esin Yağmur Şahin. “Batı Trakya’da Yayımlanan Öğretmenin Sesi Dergisi’nin Kapsam Açısından Değerlendirilmesi: İçerik Analizi Örneği”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C: 23, Özel Sayı, 2019, ss. 2103-2111.

Samsakçı, Mehmet. “Prizrenli Bir Şair ve Şiiri: Zeynel Beksaç”, **1. Uluslararası Rumeli Dil, Edebiyat, Çeviri Sempozyumu**, 12 Mayıs, Kırklareli, 2018.

Samsakçı, Mehmet. “Şehre Şiirle Tutunmak: Günümüz Balkanında Türk Şiiri”, **Üsküdar Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi**, Sayı: 1, 2018, ss. 55-58.

Sarıtunç, Berrin. “Yeni Balkan Yayınevinin 2010-2022 Yılları Arasındaki Çalışmalarında Türk Kültürünün Aktarımı ve Türkçe Öğretimine [Kuzey Makedonya] Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı: 19, 2023, ss. 31-57.

Seyaz, Tolga. “Osman Kılıç, Ahmet Şerif Şerefli ve İslam Beytullah Erdi’nin Anı Türündeki Eserlerinden Hareketle “Trudovak Ordusu”, **Türk Bitig Türklük Bilimi Araştırmaları, Kırklareli Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Yıllığı**, Paradigma Akademi, Çanakkale, 2018, ss. 141-153.

Seyaz, Tolga. **1970 Sonrası Bulgaristan Türk Edebiyatında Hatıra Türü**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli, 2019.

Sezer, Önder ve Erol Sakallı. “Batı Trakya Türkleri Çocuk Şiirleri”, **Türk Dünyasından Çocuk Şiirleri 2**, Emin Yayınları, Bursa, 2021, ss. 61-78.

Shamı, Refide. **Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi Tomurcuk Dergisi Örneği**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, 2019.

Söylemez, Orhan. **Türk Dünyası Edebiyatları Roman- I**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.

Şenel, Ünal. **Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu- II Bildiriler**, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 2010

Şenel, Ünal. “Terbiye Ocağı Mecmuası”, **III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu**, Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, C. II, Manisa, 2012, ss. 316-326.

Şenel, Ünal. “Yeni Fikir Mecmuası’nda Balkanlar”, **I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 2021, ss. 644-652

Şerefli A. Ş. **Bulgaristan'daki Türkler (1879- 1889)**, T.C Kültür Bakanlığı, Ankara, 2002.

Şerefli, Ahmet Şerif. **Türk Doğduk Türk Öldük**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1990.

Şimşir, Bilal N. **Bulgaristan Türkleri (1978-1985)**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1986.

Şirin, M. R. **Balkanlarda Türkçenin Çağdaş Çocuk Edebiyatçısı: Necati Zekeriya-Günlük. (1982-2019 Arası Tarihleri Kapsayan Yayımlanmamış Günlükler)**, 2019.

Tamer, Habil. **Ömer Osman Erendoruk'un "Buruk Acı" Romanı ile Emine Işinsu'nun "Çiçekler Büyür" Adlı Romanının Sosyal Gerçekçilik Bakımından Karşılaştırılması**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, 2009.

Tan, Nail. "Türkiye'de Gagauz Halk Kültürü, Tarihî, Dili ve Edebiyatı Üzerine Yapılan Yayınlar Toplu Bir Bakış", **Erdem**, Cilt: 13, Sayı: 39, 2001, ss. 471-492.

Tarhan, Aslı. **Balkanlar'daki Türk Edebiyatı Yayınlarında Çağdaş Kosova Türk Çocuk Edebiyatının Yeri**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, 2012.

Taşgetiren, Ahmet. "Necati Zekeriya Yugoslavya Türk Edebiyatını Anlatıyor", **Türk Edebiyatı**, Sayı: 123, 1984, ss.19-21.

Tatarlı, İbrahim. **Bulgaristan'da Türk Dili ve Kültürü ile İlgili Yeni Gelişmeler**, 3. **Uluslararası Türk Dil Kurultayı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, ss.1115-1125.

Tıgılı, Fatih. "Sadeddin Sırrı'nın Şiir Dünyası", **Şeyh Sadeddin Sırrı Er-Rıfai Armağan Kitabı**, İstanbul: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları, 2018, ss. 253-265.

Tilekli, Seda. **Ömer Osman Erendoruk'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2011.

Topaloğlu, Yüksel. “Batı Trakya Türklerinin Çocuk Dergisi: Arkadaş Çocuk Dergisi”, I. Uluslararası Balkan Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kongresi, **Trakya Üniversitesi Yayınları**, No: 171, 2016.

Topaloğlu, Yüksel. “Batı Trakya Türk Çocuklarının Çıkardıkları İlk Çocuk Dergisi: “Çocuk Dünyası/Genç Kalemler”, **Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayath Hatıra Kitabı**, 2019, ss. 420-433.

Tufan, Muzaffer. “Makedonya Türk Edebiyatına Damgasını Vuran Şair”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı: 1, 1996, ss. 130-133.

Tunalıgil, Cemali. “Kosova Çağdaş Türk Edebiyatı”, **Uluslararası Türkçe ve Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildiriler**, KIBATEK- Okan Üniversitesi, İstanbul, 2013, ss.182-188.

Tunç, Saliha. “Necati Cumalı’nın Viran Dağlar Romanında Tarih, Mekân ve Toplum”, **Payidar Balkanlar Üzerine Dil-Tarih- Edebiyat Araştırmaları**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2021.

Türbedar, Erhan. “**Balkan Türkleri /Balkanlarda Türk Varlığı**”, Balkan Araştırmaları Dizisi, Asam Yayınları, Ankara, 2003.

Türker, Mehmet. **Kalem Kılıçlaşınca (Ömer Osman Erendoruk’un Edebi Kişiliği)**, Ufuk Ötesi Yayınları, İstanbul, 2004.

Türker, Mehmet. **Gölgedeki Kahraman**, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2009.

Uludağ, Murat. **Mehmet Türker’in Hayatı, Sanatı ve Eserleri**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli, 2021,

Ulus, Gökçe. “İlhami Emin’in Şiirlerinde Varoluşsal Yansımalar”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 30, 2022, ss. 455-464.

Uzun, Cemile ve Fatih Özek. “Balkanlarla İlgili Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar-I.”, **Çukurova Araştırmaları**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2019, ss. 22-52.

Uzun, Cemile. “Balkanlarla İlgili Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar-II”, **Çukurova Araştırmaları**, Cilt: 5, Sayı: 2, 2019, ss. 150-178.

Uzunoglu, Halil. **Mehmed Fikri Şiir ve Hikayeler**, Bursa, 2003.

Ülgen, Erol. “Dobruçalı Şair Mehmet Niyazi ve İthafat Adlı Eseri”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Cilt: 50, Sayı: 50, 2014, ss. 137-150.

Ülker, Çiğdem. **Makedonya Türk Öyküsünde Kimlik Sorunu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

Ülküsal, Müstecib. **Romanya Türkleri, Türk Dünyası El Kitabı**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1976.

Ülküsal, Müstecib. **Dobruca ve Türkler**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1996.

Üstün, İbrahim. **Kosova’da Türkçe Basın (1871-2003)**, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihî Enstitüsü, Erzurum, 2003.

Vardar, Ayza. “Bir Düşünce ve Eylem İnsanı Olarak Mehmet Behçet Perim (1896-1965)”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 8, 2017, ss. 90-99.

Vırmıça, Raif. “Yugoslavya’da Yayın Hayatı”, **Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şoleni (20 – 24 Nisan 1998)**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Yağcı, Gökhan. **Kosova’da Yayımlanan İmza Dergisinin Halk Bilimi Açısından İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016.

Yalçın, Emrullah. “Türk-Bulgar Ortak Kültürü”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihî Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 43, 2009, ss. 555-576.

Yavuz, Yasin. **Reşit Hanadan’ın Romanları Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2018.

Yavuz, Yasin. “Türk Şiirinde Bir Derkenar: Recep Küpçü ve Şiirlerinin Tematik Tahlili”, **Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2022, ss. 157-181.

Yeniasır, Mustafa. “Eğitsel Açıdan Batı Trakya Çocuk Hikâyelerine Bir Bakış”, **Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi**, C: 7, S: 2, 2018, s.410-417.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “Balkan Türkleri Edebiyatları (Sözlü Edebiyat)”, **Balkanlar’da Türk Kültürü**, 1994, ss. 4-7.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “Balkan Türk Edebiyatı (Yazılı Edebiyat)”, **Balkanlar’da Türk Kültürü**, 1994, ss. 9-12.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “Bulgaristan Türkleri Şiiri”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Türk Şiiri Özel Sayısı V (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri), Sayı: 531, 1996, ss.449-578.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “Bulgaristan Türk Edebiyatı”, **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’na Toplu Bir Bakış, **II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı**, Ankara, 1998, ss. 274-281.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. **Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler (Folklor Türleri, Şiirler ve Düz Yazıları)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “Edebiyatımızda Balkan Göçleri”, **Türk Kültürü**, Cilt: 42, 2004, ss. 524-542.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. **Edebiyatımızda Balkan Türklerinin Göç Kaderi**, Toplumsal Gelişim Derneği, İstanbul, 2005.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı”, **Balkanlarda Türk Kültürü Dergisi**, S.10, 2005, ss.11-16.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “Rodop Müslümanları’nın Dramı, (Anılar, Anlatılar, Edebî Eserlerden ve Basından Satırlar)”, **Balkanlar’da Türk Kültürü**, Sayı: 65, 2007, ss.12-17.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “1912-1913 Balkan Savaşlarının Edebiyata Yansıması”, **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2012, ss. 91-111.

Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu. “Bulgaristan Türk Edebiyatına Bir Bakış”, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı II, **Yeni Türkiye**, S: 67, 2015, ss. 2396- 2404.

Yetişt, Oğuzhan. “Gagauz Şairi Todur Zanet’in Hayatı, Eserleri ve Şiirleri Üzerine”, **Bilimsel Eksen Dergisi**, Sayı: 33, 2021, ss. 100-115.

Yetişt, Oğuzhan. **Türk Dünyası Edebiyatı**, “Gagauz Şair Gavril Gaydarcı ve Şiirleri”, İstanbul: İhlamur Kitap, 2021, ss. 254-260.

Yiğit, Oğuzhan. **Ömer Osman Erendoruk’un Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2011.

Zekeriya, Necati. “Necati Zekeriya’yla Yugoslavya’da Türkçe Çocuk Edebiyatı Üzerine”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, Editör: Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987.

Zekeriya, Necati. “Necati Zekeriya ile Yugoslavya’da Yayımlanan Türkçe Çocuk Dergileri Üzerine”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, Editör: Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1989.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://kaynakca.hacettepe.edu.tr/kisi/94610/abdulkadir-hayber> (15.08.2023)

<https://unisis.ege.edu.tr/researcher=atif.akgun> (15.08.2023)

<https://scholar.google.com.tr/citations?user=mFvZPF0AAAAJ&hl=en> (15.08.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/@atifakgun> (15.08.2023)

<https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=kullanici-ayrinti&username=At%C4%B1f%20AKG%C3%9CN&alan=sosyal> (15.08.2023)

<https://silo.tips/download/zgem-vrd-do-dr-atf-akgn> (15.08.2023)

<https://personel.klu.edu.tr/bulent.hunerli> (16.08.2023)

<https://kirklareliuniversity.academia.edu/B%C3%BClentH%C3%BCnerli> (16.08.2023)

<https://akbis.usak.edu.tr/Home/Index/erol.sakalli> (17.08.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/@erolsakalli> (17.08.2023)

<https://usak.academia.edu/ErolSakalli> (17.08.2023)

<https://ihlamurkitap.com/ekip/ertugrul-karakus> (19.08.2023)

<https://scholar.google.is/citations?user=MY4tk2AAAAAJ&hl=tr> (19.08.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/@erkarakus> (19.08.2023)

<https://debis.deu.edu.tr/akademiktr/index.php?cat=3&akod=19910521> (20.08.2023)

<https://www.biyografya.com/biyografi/5907> (20.08.2023)

<https://www.biyografya.com/biyografi/10877> (20.08.2023)

<https://tdkturkdunyasi.gov.tr/tam-metin-pdf/362/tur> (20.08.2023)

<https://teis.vesevi.edu.tr/madde-detay/islam-beytullah-erdi> (20.08.2023)

<https://www.biyografya.com/biyografi/9623> (20.08.2023)

<https://avesis.istanbul.edu.tr/samsakci/> (20.08.2023)

<https://profil.istanbul.edu.tr/tr/p/samsakci> (20.08.2023)

<https://erdemvayinlari.com.tr/yazarlar/mehmet-samsakci/> (20.08.2023)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Mehmet_T%C3%BCrker_Acar%C4%9Flu
(21.08.2023)

<http://www.agu.edu.tr/userfiles//argunsah.pdf> (21.08.2023)

<http://kultursanattarihedebyat.com/prof-dr-mustafa-argunsah/> (21.08.2023)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Mustafa_%C4%B0sen (21.08.2023)

<https://abys.adiyaman.edu.tr/mustafa-said-kiymaz-187/> (22.08.2023)

<https://scholar.google.com.tr/citations?user=EPRp-90AAAAJ&hl=tr> (22.08.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/@mkiymaz> (22.08.2023)

<https://www.biyografya.com/biyografi/8901> (23.08.2023)

<https://avesis.erciyes.edu.tr/nozkan> (23.08.2023)

<https://avesis.erciyes.edu.tr/nozkan/egitim> (23.08.2023)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Nimetullah_Haf%C4%B1z (23.08.2023)

<https://teis.vesevi.edu.tr/madde-detay/nimetullah-hafiz> (23.08.2023)

<https://teis.vesevi.edu.tr/madde-detay/osman-baymak> (24.08.2023)

<https://www.biyografya.com/biyografi/9327> (24.08.2023)

<http://osmanhorata.com.tr/> (24.08.2023)

<http://osmanhorata.com.tr/ozgecmis> (24.08.2023)

<https://avesis.vvu.edu.tr/rasitkoc> (25.08.2023)

<https://www.cogeyb.org/cogeyb-dernegi/vazarlarimiz/yrddocdr-rasit-koc/>

(25.08.2023)

<http://www.salihokumus.com/> (25.08.2023)

<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suat-engullu> (26.08.2023)

<https://www.biyografya.com/biyografi/13927> (26.08.2023)

<http://kaynakca.hacettepe.edu.tr/kisi/76279/suat-engullu> (26.08.2023)

<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/saban-mahmudoglu-kalkan> (27.08.2023)

<https://ubs.ikc.edu.tr/ABPDS/AcademicInformation/BilgiGoruntulemev2/Index?pid=bseTIZSN6kdoDxvEb!xDDx!HlvQ!xGGx!!xGGx!> (27.08.2023)

<https://ikcu.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/unalsenel.pdf> (27.08.2023)

<https://avesis.gazi.edu.tr/zekigurel> (27.08.2023)

<http://www.bttd.org.tr/> (07.09.2023)

<https://bulturk.org.tr/v2/> (07.09.2023)

<https://www.gagauzya.com/> (07.09.2023)

<https://balgoc.org.tr/> (08.09.2023)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Balkan_G%C3%B6%C3%A7menleri_K%C3%BClt%C3%BCr_ve_Dayan%C4%B1%C5%9Fma_Derne%C4%9F (08.09.2023)

<https://www.balturk.org.tr/> (08.09.2023)

<https://www.marmara.edu.tr/news/iv-uluslararasi-kibatek-kibris-turk-edebiyati-ve-edebiyatcilari-sempozyumu-duzenlendi> (08.09.2023)

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/kibatek-596722h.htm> (08.09.2023)

<https://uludag.edu.tr/tde/haber/view?id=15655> (08.09.2023)

<https://www.karsiyaka.bel.tr/47-uluslararasi-kibatek-edebiyat-soleni-basliyor> (08.09.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/abad> (09.09.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/baed> (09.09. 2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bsbd> (09.09.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/balted> (09.09.2023)

<https://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/lookAtPublications/journalDetail.xhtml?uId=687> (10.09.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/balkanistik> (10.09.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/rumelide> (10.09.2023)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/egetdid> (10.09.2023)

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın başlangıç aşamasından bitiş aşamasına kadar ki her süreçte yanımda olan benden yardımını ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Atıf Akgün'e teşekkür ederim. Tez izleme jürimde yer alan Prof. Dr. Mehmet Temizkan ve Doç. Dr. Alpay İğci'ye hazırlık sürecinde sundukları katkıdan ötürü teşekkür ederim. Ayrıca değerli arşivlerini tarafıma açarak tezde incelenen çok sayıda çalışmaya ulaşmamı sağlayan Doç. Dr. Ertuğrul Karakuş'a, emekli öğretim görevlisi Feyyaz Sağlam'a ve Prof. Dr. Salih Okumuş'a minnettarım.

Tezimin hazırlık aşamasında benimle ilgilenen, benden sevgilerini, desteklerini ve güvenlerini eksik etmeyen en başta annem Altun ÖZCAN ve babam Cevdet ÖZCAN olmak üzere yanımda olan kardeşlerime ve tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

İlk öğrenimimi İstanbul'un Pendik ilçesinde orta ve lise öğrenimimi Tuzla ilçesinde tamamladım. 2020 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldum. 2020 yılında başladığım Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dünyası Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında eğitimime devam etmekteyim.

